የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ
ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የኢትዮጵያ ሴቶች ማህበራት ቅንጅት
Network of Ethiopian
People's Association
(NEWA)

የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ከሴቶች መብትና ጥቅም እንዲሁም ሴቶች በተከራካሪነት ተሳታፊ የሆኑበት የህግ ትርጉም የተሰጠባቸው የተመረጡ ውሳኔዎች

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
ጠቅላይ ፍርድ ቤት

የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ለሴቶች መብትና ጥቅም እንዲሁም ሴቶች በተለያዩ ተሳታፊ የሆኑበት የህግ ትርጉም የተሰጠባቸው የተመረጡ ውሳኔዎች

አስተባባሪ፡- ማርታ መሰለ /LL.B

አዘጋጅ፡-

- **ጉተማ ምትኩ /LL.B/**
- **ሮቤል ጌታቸው / LL.B/**

መግቢያ

የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የሚሰጣቸው የህግ ትርጉሞች በአዋጅ ቁጥር 454/97 መሰረት በማንኛውም ደረጃ በሚገኙ የሥር ፍርድ ቤቶች አስገዳጅነት እንደሚኖራቸው ይታወቀል እና በተጨማሪም እነዚህን ውሳኔዎች የማሰራጨት ኃላፊነት እንዳለበት ተደንግጓል።

ይህንንም ተግባራዊ በማድረግ የተለያዩ ቅፆችን ለህትመት በማብቃት ለተጠቃሚው ህብረተሰብ በማዳረስ የፍትሕ ሥርዓቱ ወጥነት እና ተገማችነት እንዲኖረው የበኩሉን አስተዋፅዖ አበርክቷል።

እነዚህ ቅፆች ከዓመት ዓመት በቁጥርም በይዘትም እየጨመሩ መምጣት ደግሞ ለአጠቃቀም አስቸጋሪ እንዲሆኑ አድርጓል ። ከዚህ በተጨማሪ በአንድ በተለየ ክፍል ብቻ ስራቸውን ለሚያከናውኑ ተቋማት ወይም አገልግሎቱን ለሚፈልጉ የህብረተስብ ክፍሎች ለአያያዝና ለፍለጋ ምቹ አለመሆን ተስተውሏል ። ከዚህ ችግር በመነሳት ለማሳያ ያህል የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሴቶች እና ወጣቶች ጉዳይ ዳይሬክቶሬት ከኢትዮጲያ ሴቶች ማህበራት ቅንጅት እና ከሲቪል ሶሳይቲ ፕሮጀክት ጋር በመተባበር የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሴቶች በዋናነት ተሳታፊ የሆኑበት እንዲሁም ከሴቶች መብትና ጥቅም ጋር በተገናኘ የህግ ትርጉምየሰጠባቸውንውሳኔዎችከዚህቀደምየታተሙትንምሆነያልታተሙትንውሳኔዎችንበመምረጥለ ተጠቃሚው ህብረተሰብ በተለይም ለሴቶች ጥቅምና መብት የሚሰሩ መንግስታዊና መንግስታዊ ላልሆኑ ተቋማት ፣ ለህግ ምሁራን ፣ ለዓቃቢያነ ህግ፣ ለጠበቆች ፣ ለህግ ትምህርት ቤቶች ለማንበብና ለመረዳት ምቹ በሆነ ሁኔታ ተዘጋጅቷል።

በዚህ ስራ ከይዘት እንዲሁም ከመረጣ አንፃር ውስንነቶች ሊኖሩ እንደሚችል ይታመናል ። በመሆኑም ለተጀመረው ጥረት ውጤታማነትና ዘላቂነት የሚሰጡን ገንቢ አስተያቶች ወሳኝ በመሆናቸው በአካልም ሆነ በተለያዩ አድራሻዎቻችን በመታገዝ ገንቢ አስተያየታችሁን እንድታደርሱን ከወዲሁ ጥሪዬን አቀርባለሁ።

ወርቅነሽ በቀለ

በፌ/ጠ/ፍ/ቤት የሴቶችና ወጣቶች ጉዳይ

ዳይሬክቶሬት ዳይሬክተር

የፌድራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ከሴቶች መብትና ጥቅም እንዲሁም ሴቶች በተከራካሪነት ተሳታፊ የሆኑበት የህግ ትርጉም የተሰጠባቸው የተመረጡ ውሳኔዎች

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
ቤተሰብ					2
1.	የተጋቢዎች ተለያይቶ ለረዥም ጊዜ መኖርና በዚህም ጊዜ ሌላ ትዳር መስርቶ መገኘት በእውነታ ፍቺ መኖሩን አመላካች ስለመሆኑ በህጋዊ መንገድ ስላልተለያዩ ግንኙነቱ ህጋዊ ውጤት ሊያስከትል ይቻላል ሊያስብል የሚችል ስላለመሆኑ	14290	ወ/ሮ አበበች የሸዋሉል እና እነ ወ/ሮ እታገኘሁ አድማሱ	መጋቢት 25 1999 ዓ/ም	3
2.	ጋብቻ በአንደኛው ተጋቢ ሞት ምክንያት በፈረሰ ጊዜ የጋራም ሆነ የግል ንብረት በምን ያህል ጊዜ ውስጥ መጠየቅ እንዳለበት በፍ/ብ/ህ/ቁ. 1677 መሠረት በቁ. 1845 ላይ የተቀመጠው ይርጋ ተፈፃሚ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 1768, 100,1677,1845	17937	ወ/ሮ ድንቄ ተድላ እና አቶ አባተ ጫኔ	መጋቢት 20/1999ዓ/ም	6
3.	ስለ ጋብቻ መፍረስ	20938	ወ/ሮ ሸዋዬ ተሰማ እና ወ/ሮ ሣራ ልነጋነ	ሚያዝያ 11 1999ዓ/ም	11
4.	በጋብቻ ወቅት በአንደኛው ተጋቢ ምክንያት የተፈጠረ ዕዳ ለጋራ ጥቅም መዋሉ በተረጋገጠ ጊዜ የዕዳው ወደ የጋራ ንብረት ወይም ወደ ሌላኛው ተጋቢ የግል ንብረት በመሄድ ሊከፈል የሚችለው በፍርድ አፈፃፀም ላይ ስለመሆኑና ከዚህ ጋር በተያያዘ በሌላኛው ተጋቢ ላይ ዕዳውን መሠረት	22891	ወ/ሮ ማና ኃ/ሚካኤል እና እነ አቶ ገ/ማርያም ከበደው	ህዳር 24 2000ዓ/ም	15

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
	በማድረግ ክስ ሊመሰረትበትም ሆነ ፍርድ ሊሰጥበት የማይገባ ስለመሆኑ		(ሁለት ሰዎች)		
5.	የጋብቻ ጽሁፍ በሌለ ጊዜ ጋብቻ መኖሩን ለማስረዳት የሚቻለው የባልና ሚስትነት ሁኔታ መኖሩን በማስረዳት ስለመሆኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 699(1), (2)	21740	ወ/ሮ አስረስ መስፍን እና ወ/ሮ ውብነሽ ታከለ	ጥቅምት28 2000ዓ/ም	19
6.	በፍቺ ጋብቻ ከፈረሰ በኋላ የቀድሞ ተጋቢዎች እንደ ገና አብሮ መኖር የትዳር ሁኔታ መኖሩን የሚያስገነዝብ ከሆነ ጋብቻ መፈፀሙን የህግ ግምት መውሰድ የሚቻል ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 96 እና 97(1)	23021	ወ/ሮ አበባ ወርቅ ጌታነህ እና ወ/ሮ ዋጋዬ ኃይሌ	ሐምሌ 12 1999ዓ/ም	24
7.	በፍርድ ቤት ያልፈረሰ በጋብቻ ላይ ጋብቻ በፈፃሚው ሞት ምክንያት የፈረሰ እንደሆነ የሚች ባለቤቶችን እኩል የጡረታ አበል የመከፈል መብት የሚሰጥ ስለመሆኑ	23493	ወ/ሮ እንማው ዘገየ እና ወ/ሮ ወርቁ መኮንን	ሰኔ 26/1999ዓ/ም	29
8.	በህግ ፊት ያልፈረሰ በጋብቻ ላይ ጋብቻ በፈፃሚው ሞት ምክንያት የፈረሰ እንደሆነ የጋራ ሀብትን ሁለቱ ባለቤቶች ግማሹን ለሁለት ቀሪውን ግማሽ ልጆች የሚካፈሉ ስለመሆኑ	24625	ወ/ሮ ሳድያ አሕመድ እና ወ/ሮ ሊህማ አሊ	ጥቅምት 28/2000ዓ/ም	32
9.	በጋብቻ ውል ላይ የግል ተብሎ ያልተመለከተና ጋብቻ ከመፈፀሙ በፊት ግንባታው የተጀመረ ቤት ግንባታው የተጠናቀቀው በጋብቻ ወቅት ከሆነ የጋራ ንብረት ተደርጐ የሚወሰድ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 62(1) , 63(1)	25005	መኮንን በላቸው እና ወ/ሮ አለሚቱ አደም	ህዳር 3/2000ዓ/ም	35
10.	የባልና ሚስት የጋራ ሃብት ነው በሚል የተወሰነ መኖሪያ ቤት ጋር በተያያዘ አንደኛው ተጋቢ ቤቱ የተሰራበትን መሬት (ቦታ) ከጋብቻው	25281	ወ/ሮ መሠረት ፍስሐ እና	ጥር29 2000ዓ/ም	38

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
	በፊት የተመራ በመሆኑ ሌላኛው ተጋቢ የቤቱን ግማሽ ዋጋ ተቀብሎ እንዲለቅ በሚል የሚሰጥ ውሣኔ የህግ መሠረት የሌለው ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 92 የፍ/ብ/ህ/ቁ. አንቀፅ 1131,1132		አቶ ቀልቤሣ አለሙ		
11.	ጋብቻ ከመመስረቱ በፊት የግል የነበረ ሃብት ከጋብቻ በኃላ የጋራ ከሆነ ንብረት ጋር ተቀላቅሎ በተገኘ ጊዜ የግል የሆነው ንብረት ተለይቶ የግሉ ለሆነው ተጋቢ ሊሰጥ የሚገባ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 57,86(1)	26839	ወ/ሮ አስካለ ለማ እና ሣህለ ሚካኤል በዛብህ	ህዳር 10/2000ዓ/ም	41
12.	በጋብቻ/በትዳር ላይ/ ከተጋቢዎች መካከል በአንደኛው ተጋቢ አማካኝነት በካሣ መልክ የተገኘ ሃብት የጋራ ሃብት/ንብረት/ ተደርጐ የሚቆጠር ስለመሆኑ	26953	አቶ ብዙነህ ጨርቆሴ እና ወ/ሮ መዓዛ እንግዳዬ	ህዳር 13/2000ዓ/ም	44
13.	ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ጊዜ የጋራ ንብረት የተሸጠ ቢሆንም የሽያጩ ገንዘብ በሙሉ ወይም በከፊል እንደሚገኝ ካልተረጋገጠ ለጋራ ትዳር ጥቅም እንደዋለ የህግ ግምት የሚወሰድበት ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 85 -93	27697	አቶ ርዕሶም ገ/መድህን እና ወ/ሮ አልማዝ ጊላ ሚካኤል	ጥቅምት 19/2000ዓ/ም	48
14.	ቤት የጋራ ሃብት ነው ከተባለ ቤቱ የተሰራበት መሬት ላይ የጋራ ባለሃብቶቹ እኩል የመጠቀም መብት የሚኖራቸው ስለመሆኑ	29402	ወ/ሮ ሐዳስ ታረቀ እና የ፶ አለቃ አስመላሽ ኃይለስላሴ	ጥቅምት 19/2000ዓ/ም	53
15.	የተጋቢዎች ተለያይቶ ለረዥም ጊዜ መኖርና በዚህም ጊዜ ሌላ ትዳር መስርቶ መገኘት የቀድሞው ጋብቻ በህጋዊ መንገድ ተቋርጧል የሚያስብል ስለመሆኑ	31891	እነ አቶ አንለይ እንየው (ሰባት ሰዎች) እና ወ/ሮ መሬም ጠሃ	ሚያዝያ 14/2000ዓ/ም	56

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
16.	የጋብቻ ውል በህግ አግባብ አልተደረገም በሚል ተቃውሞ ያቀረበ ተጋቢ በውሉ መሠረት ሊገደድ የማይችል ስለመሆኑ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ-መንግስት አንቀፅ 34(2), 35(2) እና 9(1)	31946	ወ/ሮ ዘውዲቱ ጌታቸው እና ተመስገን ደሳለኝ	ግንቦት 14/2000ዓ/ም	60
17.	ተጋቢዎች ጋብቻቸው ፀንቶ ባለበት ወቅት የገዙት ንብረት በስማቸው ያልዞረ ቢሆንም እንኳን ንብረቱ የእኔ ነው በሚል የቀረበ የ3ኛ ወገን ተቃውሞ እስካልቀረበ ድረስ ንብረቱ የጋራ ሀብት ተደርጐ የሚወሰድና ሊከፋፈል የሚገባ ስለመሆኑ	33411	ወ/ሮ ሙሉብርሃን አባዲ እና አለቃ ኪሮስ ገብሩ	መጋቢት 25/2000ዓ/ም	63
18.	ከጋብቻ በፊት የተፈራ ንብረት ላይ ያለን ዕዳ ለመወጣት ከጋብቻ በኋላ ከባልና ሚስት የጋራ ገንዘብ መከፈሉ ንብረቱን የጋራ ንብረት የማያደርገው ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 62(1) እና 70(1)	35376	እነ አቶ ዳንኤል አሰፋ (ሁለት ሰዎች) እና ወ/ሮ ሔለን ውበቱ	ግንቦት 28/2000ዓ/ም	67
19.	ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ጊዜ የሚገኝ ድጐማ የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ስለመሆኑ የአማራ ብ/ክ/መ የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 73(1) እና (2)	31430	ወ/ሮ አዲስአለም አከለ እና የሙቶ አለቃ አክሊሉ አበበ	ሚያዝያ 7/2000ዓ/ም	72
20.	ጋብቻ የትዳር ሁኔታ መኖሩን በማስረዳት ለማሳየት /ለማረጋገጥ/ የሚቻል ስለመሆኑና ይህንንም ለማስረዳት ማንኛውም ዓይነት ማስረጃ ሊቀርብ ስለመቻሉ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 95,96 እና 97	20036	ማህበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ እና ወ/ሮ ወለተብርሃንካሣዬ	ግንቦት 16/1998ዓ/ም	75
21.	የጡረታ አበል እንደማንኛውም ገቢ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ተደርጐ የሚወሰድ ስላለመሆኑ	34387	አቶ ከበደ መሔ እና ወ/ሮ ፋናዬ ብዙነህ	ግንቦት 14/2000ዓ/ም	79

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
22.	ባልና ሚስት በፍቺ ከተለያዩና የንብረት ክፍፍል ከተደረገ በኋላ ከአንደኛው ተጋቢ የግል ተግባር የሚመነጭ ዕዳ አፈፃፀም የተጠየቀው /የቀረበው/ ከፍቺ በኋላ እስከሆነ ድረስ ለዕዳው ምክንያት ከሆነው ተጋቢ ብቻ የሚጠየቅ ስለመሆኑ	22930	ወ/ሮ ታድሬ አባተ እና ወ/ሮ ዓለም ገ/የሱስ	ሚያዝያ 30/2000ዓ/ም	83
23.	ከጋብቻ በፊት የግል የነበረን ንብረት መነሻ በማድረግ በጋብቻ ጊዜ በግብይት የተገኘ ንብረት የግል ሆኖ ሊቀጥል የሚችለው በፍ/ቤት ቀርቦ የፀደቀ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 58(2), 57, 62(2)	37275	ሻ/ባሻ ገዛኸኝ ድልነሣው እና ወ/ሮ ተዋበች ደመቀ	ጥቅምት 18/2001ዓ/ም	86
24.	ጋብቻ ህጋዊ ውጤት የሚኖረው በህግ አግባብ ተፈፅሟል ከተባለበት ጊዜ ጀምሮ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 28(3)	41896	ወ/ሮ ታደለች ዋለልኝ እና እነ ወ/ሮ አዲስዓለም ፀጋ (ሦስት ሰዎች)	የካቲት 26/2001ዓ/ም	93
25.	ጋብቻ በሁለት የተለያዩ ሥርዓቶች የተፈፀመ ቢሆንም አንድ ጊዜ በህግ አግባብ የተደረገ ፍቺ በቂና ሙሉ ህጋዊ ውጤት የሚያስከትል ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 75(ሐ)	40781	ፍቅረስላሴ ካህሣይ እና ወ/ሮ ሮማን ታደሠ	ሐምሌ 30 2001ዓ/ም	96
26.	በጋብቻ ውል ላይ ባልና ሚስት “መተዳደሪያችን” ነው በሚል ያመለከቷቸውንብረቶችየጋራንብረትተደርገውየሚቆጠሩስለመሆናቸው	38544	አቶ ብሩክ ኃ/እየሱስ እና ወ/ሮ ፋናዬ አበበ	ጥቅምት 5/2002ዓ/ም	102
27.	በጋብቻ ላይ የተደረገ ጋብቻከጅምሩውጤትአልባነው (void ab initio) ሊባልየሚችልስላለመሆኑ የጋብቻ ውል ተጋቢዎች ንብረታቸውን በተመለከተ ጋብቻው የሚያስከትለውን ውጤት ስምምነት የሚያደርጉበት ሰነድ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 42፣44፣33፣11	39408	አርጋው አባቼ እና የወ/ሮ አስቴር አበጋዝ ወራሾች (ስድስት ሰዎች)	ጥቅምት 24/2002ዓ/ም	106

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
28.	ከጋብቻ በፊት የግል የነበረ ንብረት በተጋቢዎች የጋብቻ ውል መነሻነት የጋራ ሊሆን የሚችል ስለመሆኑ	42766	እነ ወ/ት ሠናይት ኃ/ማሪያም እና ወ/ሮ አበበች ወርቁ	ጥቅምት 10/2002ዓ/ም	109
29.	በትዳር ወቅት የተወሰደ ብድር የአንደኛው ተጋቢ ፈቃድ የሌለበት ቢሆንም ፈቃዱን ያልሰጠው ተጋቢ የብድር ስምምነቱ እንዲፈርስ ያላደረገ እንደሆነ ወይም ደግሞ ለትዳር ጥቅም አለመዋሉን ማስረዳት ያልቻለ ከሆነ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ የህግ ግምት የሚወሰድ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 68(መ)	45202	አቶ ድንቁ ወርዶፋ እና ወ/ሪት ኤደን ድንቁ ወርዶፋ	መጋቢት 8/2002ዓ/ም	112
30.	በባልና ሚስት የጋራ ንብረት ላይ የተደረገ የሽያጭ ውል በሕጉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ አለመፍረሱ ስለሚያስከትለው ውጤት	51295	አቶ ዮሐንስ ጡእማይ እና ወ/ሮ ምህረት ገብሩ	መጋቢት 6/2002ዓ/ም	118
31.	በአንድ ወንድና በአንዲት ሴት መካከል እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ ስለመኖሩ ለማስረዳት የሚችሉት በግንኙነቱ ውስጥ ያሉት ሰዎች ብቻ ናቸው ለማለት የሚያስችል የሕግ መሰረት የሌለ ስለመሆኑ የተሻሻለውየቤተሰብሕግአንቀጽ 98,99,106	46613	ወ/ሮ ኑኑ ሽህሞሎ እና ወ/ሮ አስገደች ጫኔ	ሰኔ 24/2002ዓ/ም	122
32.	ባል ሁለት ሚስቶችን በአንድ ጊዜ አግብቶ የሚኖር በሆነ ጊዜ በመካከላቸው የሚፈራ ንብረት ለተጋቢዎቹ ሊከፋፈል የሚችልበት አግባብ ሚስቶች ጋብቻ እንደተፈፀመ ከሚቆጠርበት ጊዜ ጀምሮ ከባል ጋር ያፈሩትን ሀብት ብቻ መካፈል ስለመቻላቸው የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ 213/96 አንቀጽ 62/1/	50489	ወ/ሮ ዘይነባ ከልፋ እና ወ/ሮ ከድጃ ሲራጅ	መስከረም 24/2003ዓ/ም	126

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
33.	የኮንዶሚንየም ቤት ለማግኘት የተደረገ ምዝገባ ከጋብቻ በፊት ቢሆንም ዕጣ የወጣው ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ጊዜ ከሆነ ተጋቢዎቹ የመካፈል መብት የሚያገኙ ስለመሆኑ	46606	አቶ ገ/ሥላሴ ጫኔ እና ወ/ሮ አብረኸት ተጫኔ	ጥቅምት 02/2003ዓ/ም	131
34.	የጋብቻ ውል አስገዳጅ የህግ ድንጋጌን እስካልተቃረነ ድረስ በፍቺ ምክንያት የሚከተለውን የተጋቢዎች የንብረት ክፍፍል እልባት በመስጠት ረገድ ተፈፃሚ ሊሆን የሚገባ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 42, 47, 73, 44	47889	እነ ወ/ሮ ሠላማዊት አስራት /አምስት ሰዎች/ እና ወ/ሮ መሠረት ዘውዴ	ጥቅምት 04/2003ዓ/ም	134
35.	ከጋብቻ ውጭ እንደባልና ሚስት የሚኖሩ ሰዎች ግንኙነታቸው በንብረት ረገድ ያለውን ውጤት በተመለከተ በውል ሊወሰኑ ስለመቻላቸው በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ ያለ አላባ የመጠቀም መብት ጥቅም ተቀባዩ ሲሞት የሚቋረጥና ለወራሾቹ የማይተላለፍ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 1731, 1322/1/	53663	እነ አቶ ጊላጋብር ገብረህይወት /ሦስት ሰዎች/ እና እነ ወ/ሮ አረጋሽ አብረሃ /ሁለት ሰዎች	ጥቅምት 29/2003ዓ/ም	140
36.	ጋብቻ መኖርን አስመልክቶ ቀዳሚና ዋናው ማስረጃ የጋብቻ ምስክር ወረቀት ስለመሆኑ በማንኛውም ሥርዓት የተፈፀመ ጋብቻ በክብር መዝገብ ሹም ፊት ቀርቦ ሊመዘገብ የሚችልና በዚህ መልኩ የሚገኘው ሰነድ የጋብቻ መኖርን ለማረጋገጥ ብቃት ያለው ስለመሆኑ በዚህ መልኩ በክብር መዝገብ ሹም ፊት የተመዘገበ ጋብቻ ውጤት አለው ለማለት የሚቻለው ምዝገባው ከተከናወነበት ጊዜ ጀምሮ ሳይሆን የጋብቻው ሥርዓት ከተፈፀመበት ዕለት አንስቶ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/1992 አንቀጽ 28/3	54258	ወ/ሮ ዘነበች በቀለ እና አቶ ዮናስ ፀጋዬ	ህዳር 02/2003ዓ/ም	149

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
37.	ባል/ሚስት በጡረታ መልክ የሚያገኘውን ክፍያ ሌላ ባል/ሚስት ባገባ ጊዜ የሚቋረጥ ስለመሆኑ አዋጅ ቁ. 209/55 አንቀጽ 21 አዋጅ ቁ. 345/95 አንቀጽ 35/2/	52569	ወ/ሮ ሙሉወርቅ ዋቼ እና ማህበራዊ ዋስትና ባለስልጣን	ህዳር 13/2003ዓ/ም	152
38.	ጋብቻ ሳይኖር እንደ ባልና ሚስት መኖርን ማስረዳት የሚቻልበት አግባብና ይሄው ግንኙነት በህግ ጥበቃ ያለው ነው ለማለት የሚቻልበት ሁኔታ ጋብቻ ሳይኖር እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት በንብረት ረገድ ውጤት ሊያስከትል የሚችለው ግንኙነቱ ሦስት ዓመት እና ከዚያ በላይ ለሆነ ጊዜ የፀና ከሆነና በዚሁ ጊዜም የተፈራ ንብረት ያለ እንደሆነ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 106/2/, 95	50580	ዶ/ር አለልኝ መኮንን እና ወ/ሮ አስቴር አርአያ	ታህሳስ 14/2003ዓ/ም	155
39.	የጋብቻ ውል በአግባቡ ተደርጓል ሊባል የሚችልበት አግባብ የጋብቻ ውል በሚል በተጋቢዎች መካከል የሚደረግ ስምምነት ከነሙሉ ይዘቱ ሊታይና ተፈፃሚ ሊደረግ የሚገባ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 40 እና ተከታታዮቹ 73, 46/1/ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 826/2/ 2427 2428 857	56157	እነ ወ/ሮ ፀሐይ ተሰማ /ሁለት ሰዎች/ እና የህፃን አማኑኤል ወንደሰን ሞግዚት	ጥር 09/2003ዓ/ም	162
40.	አስቀድሞ የተደረገን የጋብቻ ውል በማሻሻል የተደረገ የጋብቻ ውል ህጋዊ ተቀባይነት እንዲኖረው ፍ/ቤት ቀርቦ መጽደቅ ያለበት ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 47/1-3/	60725	አቶ አብርሃ የኋላሸት እና ወ/ሮ አበባ ዘመን	ሰኔ 27/2003ዓ/ም	169
41.	ባልና ሚስት በፍቺ ወቅት የጋራ ንብረታቸውን ለመካፈል ስምምነት ላይ ያልደረሱ ከሆነና ንብረቱ በአይነት ሊካፈል የማይችል እንደሆነ ንብረቱ ተሸጦ የተገኘውን ዋጋ እኩል እንዲካፈሉ መደረግ ያለበት እንጂ በእጣ እንዲካፈሉ ሊወሰን የሚችልበት የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑ	61788	ወ/ሮ ጥሩወርቅ ለማ እና ታፈሰ ተሰማ	ሰኔ 14/2003ዓ/ም	173

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
	የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 103/1/				
42.	ጋብቻ ሳይፈርስ የትዳር ግንኙነቱን ትቶ የሄደ ተጋቢ ጋብቻውን ትቶ በሄደበት ወቅት የተፈራን ንብረት የጋብቻ ውጤት ነው በማለት የክፍያ ጥያቄ ሲያቀርብ በጋብቻ ወቅት የተፈራን ንብረት የጋራ ይሆናል በሚለው የህግ ግምት ተጠቃሚ ሊሆን የማይገባ ስለመሆኑ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 40/1/	43988	ወ/ሮ ሰኒያ ሼሳ ተማም እና እነ ወ/ሮ በላይነሽ ማቴቦ /ሁለት ሰዎች/	መስከረም 24/2003ዓ/ም	177
43.	ከጋብቻ በፊት በአንደኛው ተጋቢ የተፈራ ቤት በጋብቻ ወቅት እድሳት የተካሄደለት መሆኑ ብቻ ንብረቱን የባልና ሚስቱ የጋራ ሃብት የማያደርገው ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥ. 213/92 አንቀጽ 42/1/, 57	45207	ወ/ሮ አየለች ከበደ እና በላቸው ዋለ	ሰኔ 16/2002ዓ/ም	182
44.	የጋብቻ ፍቺን በተመለከተ በፍ/ቤት የተሰጠ ውሣኔ ከሌለ በስተቀር የባልና ሚስት የጋራ ንብረትን አስመልክቶ የፍቺ ውጤት የሆነውን የክፍፍል ጥያቄ በፍ/ቤት ማቅረብ አይቻልም ለማለት የሚያስችል የህግ አግባብ የሌለ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀፅ 76	61357	አቶፍቅሬስላሴእሸቴ እና ወ/ሮዋጋዬጋይም	ህዳር 22/2004ዓ/ም	188
45.	በባል ወይም በሚስት ለጋራ መተዳደሪያቸው በሚል ከሚካሄድ የንግድ ሥራ ማስኬጃ ጋር በተያያዘ የተገባ ዕዳ የተጋቢዎች የጋራ እዳ እንደሆነ የሚቆጠር ስለመሆኑ የንግድ ህግ ቁ.19 የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92, አንቀፅ 70	68190	የኢትዮጵያ ልማት ባንክ እና ወ/ሮ እመቤት ቱርፌ	ታህሣሥ 05/2004ዓ/ም	193
46.	ከባልና ሚስት የጋራ ንብረት ጋር በተገናኘ በጋብቻ ወቅት በአንደኛው ተጋቢ አማካኝነት ከባንክ ወጪ ተደርጐ ለ3ኛ ወገን የተላለፈ (የተሰጠ) ገንዘብ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ የሚገመትበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ፣	70442	አቶበቀለቱፋ እና ወ/ሮባዩሽእሸቴ	ታህሳስ 30/2004ዓ/ም	198

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
	የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀፅ 85-93				
47.	ከባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል ጋር በተገናኘ በአንደኛው ተጋቢ በውርስ የተገኙ ንብረቶች (ሀብቶች) ለልማት በሚል በመፍረሳቸው የተገኘ የካሳ ክፍያ በግብይት እንደተገኘ ተቆጥሮ የግል ስለመሆኑ በፍ/ቤት አልተረጋገጠም በሚል እንደ የጋራ ሀብት ሊቆጠር የማይችል ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀፅ 58, 57	65708	አቶ አራጋው አበበ እና ወ/ሮ ራሔል ውብሸት	ጥር 02/2004ዓ/ም	204
48.	የጋብቻ ፍቺ ውጤት በስምምነት በሚያልቅበት ወይም በሽማግሌዎች ወይም በባለሞያዎች በሚወሰንበት ጊዜ ውሣኔው ተፈፃሚነት የሚኖረው ለፍ/ቤት ቀርቦ ተቀባይነትን ሲያገኝ ብቻ ስለመሆኑ ፍቺን እና የፍቺን ውጤት በተመለከተ ውሣኔ የመስጠትና የማፅደቅ ስልጣን የፍ/ቤት ብቻ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.213/92 አንቀፅ 83(3), 117 የኦሮሚያ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.69/95 እና አዋጅ ቁ.83/96 አንቀፅ 110(5)	69657	ወ/ሮ ሐምዚያ ሼክ ኢብራህም እና አቶ አብዲ ኡስማኤል	የካቲት 28/2004ዓ/ም	211
49.	በጋብቻ ተሳስረው የነበሩ ሰዎች ግንኙነታቸው እስካልተቋረጠ ድረስ ለረጅም ጊዜ ተለያይተው በመኖራቸው ብቻ በመካከላቸው ያለው የትዳር ግንኙነት ፈርሷል ለማለት የማይቻል ስለመሆኑ፣	67924	ወ/ሮ ምንያ ገ/ሥላሴ እና ወ/ሪት መሠረት ዓለማሁ	መጋቢት 26/2004ዓ/ም	216
50.	ከባልና ሚስት ጋብቻና ፍቺ ጉዳይ ጋር በተገናኘ የቀረበን ጉዳይ ስልጣን ያለውና ተከራካሪዎቹ ለመዳኘት ፈቃዳቸውን የገለፁለት የሸሪአ ፍ/ቤት ለመዳኘት ፈቃደኛ አለመሆኑን በመግለጽ መዝገቡን የዘጋው እንደሆነ	72420	ወ/ሮ ኬሪያት ያህያ እና ሐጂ ጅሀድ ኡመር	ሚያዝያ 22/2004ዓ/ም	222

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
	መደበኛ ፍ/ቤት ጉዳዩን ማስተናገድ የሚገባው ስለመሆኑ፣ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. አንቀጽ 37(1), 34(5), 78(5),				
51.	የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል ጋር በተገናኘ አንድን የጋራ ንብረት በዓይነት ለመካፈል ተጋቢዎቹ ከስምምነት ላይ ለመድረስ ያልቻሉ እንደሆነና ሁለቱም የቅድሚያ ግዢ መብት ጥያቄ ያቀረቡ እንደሆነ ንብረቱ ለጨረታ ቀርቦ እንዲሸጥ በማድረግ ገንዘቡን መካፈል ያለባቸው ስለመሆኑ፣ የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ብ/መ/ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 75/96 አንቀጽ 103(1)	71126	ወ/ሮ ወርቅነሽ ሰብስቤ እና እነ ሻለቃ ባሻ እንደሻው (ሁለት ሰዎች)	ሰኔ 05/2004ዓ/ም	226
52.	በጋብቻ ወቅት በአንደኛው ተጋቢ ስም የተመዘገበና በጋብቻ ወቅት ዕጣው የወጣ የኮንዶሚንየም ቤት ላይ ያለ መብት የቤቱ ውል ከጋብቻ መፍረስ በኋላ የተፈፀመና ቅድሚያ ክፍያ የተከፈለ መሆኑ (የንብረት ክፍፍል እስካልተፈፀመ ድረስ) ንብረቱን የግል የሚያስብል ስላለመሆኑ	75562	ወ/ሮ ሶፊያ መሐመድ እና አቶ መሐመድ ይመር	ሰኔ 18/2004ዓ/ም	230
53.	ፍቺን በስምምነት ለመፈፀም ለፍ/ቤት አቤቱታ ያቀረቡ ባል እና ሚስት የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ያደረጉትን ስምምነት ፍ/ቤት ለህግና ለሞራል የማይቃረን መሆኑን በማረጋገጥ ያፀደቀው እንደሆነ ስምምነቱ ተፈፃሚ መደረግ ያለበት ስለመሆኑ፣ የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 80,83(3) የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 277(2)	74376	አቶ ብዙአየሁ ታደሰ እና ወ/ሮ ሰሎሜ ሻወል	የካቲት 27/2004ዓ/ም	234
54.	አንድ ወንድ ሁለት ሚስቶች ጋር ተጋብቶ በሚገኝ ጊዜ የንብረት ክፍፍል ሊደረግ የሚችልበት አግባብ የፌዴራል የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 102(1),86(1),62(1),63(1) የአማራ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 113(1),97(1),73(1),74(1)	45548	ወ/ሮ አሚናት አሊ እና ወ/ሮ ፋጡማ ውበት	መስከረም 24/2003ዓ/ም	241

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
55.	ተጋቢዎች የጋብቻቸውን ፍቺ አስመልክቶ ጉዳዩ በመደበኛው ፍ/ቤት ቀርቦና ክርክር ተካሄዶ ውሣኔ ከተሰጠበት በኋላ በሌላ ጊዜ በተመሳሳይ ጉዳይ ሀይማኖታዊ ስርዓትን በመጠቀም በሸሪአ ፍ/ቤት የሚያቀርቡት ክርክር ተቀባይነት የሌለው ስለመሆኑ፣ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 5(1)(2), 244(2)(ለ), 245(2) አዋጅ ቁጥር 188/92 አንቀጽ 5(4), 6(2) የኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 34(5)	93779	ወ/ሮ ጂአቶ ያሲን ሺበሺ እና አቶ ሐሰን መሐመድ	ታህሳስ 30/2005ዓ/ም	248
56.	ከጋብቻ በፊት በአንደኛው ተጋቢ ስም የነበረን የግል ንብረት በጋብቻ ወቅት በንብረቱ ላይ መሰረታዊ መሻሻል ቢደረግበትና ይሄው መሻሻል የተደረገው የባለንብረቱ የግል ገንዘብ መሆኑ እስካልተረጋገጠ ድረስ ህጉ ንብረቱ የጋራ ነው የሚል ግምት የሚወስድ ስለመሆኑ፣ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀፅ 63(1)	94952	ወ/ሮ ዙሪያሽ ተገኝ እና ወ/ሮ የሺ ውድዬ	መስከረም 30/2007 ዓ.ም.	254
57.	የባልና ሚስት ጋብቻ ፈርሶ የጋራ የሆነ ንብረት ክፍፍል በሚፈፀምበት ጊዜ በፍ/ሕጉ ላይ የተቀመጡት በቅድሚያ የመግዛት መብት ድንጋጌዎች ተፈፃሚነት የሌላቸው ስለመሆኑ የፍ/ሕ.ቁ. 1386፣1388፣1391፣1392፣1393፣(1)፣1397	88275	አቶ ኃይለሚካኤል ልኬ ሉሱ እና እነ አቶ መኮንን በለጠ /ሁለት ሰዎች/	ጥር 19/2007ዓ/ም	261
58.	በጋብቻ ጊዜ የተፈራ የባልና ሚስት የጋራ የሆነ የአክስዮን ድርሻ በፍቺ ጊዜ በአይነት ሊከፋፈል የሚችል ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 91 እና 92	102652	ወ/ሮ ሃቢባ መካ እና እነ ደሊል ሁሴን(ሁለት ሰዎች)	መጋቢት 16/2007ዓ/ም	268

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
59.	ስለልጆች አያያዝ እና አጠባበቅ የሚሰጥ ውሳኔ የሁኔታዎች መለዋወጥን ምክንያት በማድረግ በሚቀርብ ጥያቄ ሊሻሻል ወይም ሊለወጥ የሚችል ስለመሆኑ የቀለብ ጥያቄ ሊሻሻልበት ስለሚችልበት አግባብ አንቀጽ በንዑስ አንቀጽ (3)	108531	አቶ ሙሉጌታ ጥላሁን እና ወ/ሮ ሽብሬ ለማ	ሕዳር 20/2008 ዓ.ም.	272
60.	በሕግ ጸንቶ ያለ ጋብቻ በፍርድ ቤት ውሳኔ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ አካለ መጠን ያላደረሱ ሕፃናትን የሞግዚትነትንና የአሳዳሪነት ስልጣን ከወላጆች መካከል ለአንደኛው በሚሰጥበት ጊዜ በቀደምትነት ሊታይ የሚገባው መርህ **የሕፃናት ጥቅምና ደህንነት**(The Best Interest of the Child) ስለመሆኑ የሕፃናትን ደህንነትና ጥቅም ለማስጠበቅ የሚችል ውሣኔ ይሰጥ ዘንድ ደግሞ **የሕፃናቱ ሀሣብ ሊደመጥና ተገቢው ክብደት ሊሰጠው** የሚገባ ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግአንቀፅ አንቀጽ 113/2/፣አንቀጽ 219-238	85482	ወ/ሮ መድኃኒት ማሞ እና ሚስተር ኖቼራ ፍራንኮ	የካቲት 25/2005 ዓ/ም	276
ከውል ውጭ ኃላፊነት					**284**
61.	ከውል ውጪ በሆነ ግንኙነት የሞት አደጋ በደረሰ ጊዜ የሚች የቅርብ ዘመዶች ሊኖራቸው የሚችለው መብት እና የደረሰውን የሞት አደጋ ተከትሎ የሚቀርብ የቀለብ ጥያቄ ሊስተናገድ የሚችልበት አግባብ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2095 807, 812	30442	የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን ሰሜን ምዕራብ ሪጅን እና ወ/ሮ ድንቋ አመኔ	ህዳር 3/2000ዓ/ም	285
62.	በሞት አደጋ ምክንያት የተቋረጠ የመተዳደሪያ ጥቅም ጋር በተያያዘ በየወሩ የሚከፈልካሣአከፋፈልስርዓትበፍርድቤትየተወሰነውን ካሣ አጠቃሎ በባንክ ወይም በሌላ የገንዘብ ተቋም በማስቀመጥ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2095(2)	32250	ወ/ሮ አስናቀ ወ/ማሪያም እና እነ አቶ ከተማ ተሰማ (ሁለት ሰዎች)	መጋቢት 25/2000ዓ/ም	289

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
63.	ከውል ውጭ በሆነ ግንኙነት የሰው ህይወት የጠፋ እንደሆነና ለጉዳቱ መንስኤ (ምክንያት) የሆነው ወገን ኃላፊነት የተረጋገጠ ከሆነ በጠፋው የሰው ህይወት የተነሣ ጉዳት የደረሰበት ሰው የሞተው ሰው ምን ያህል ጥቅም ያስገኝለት እንደነበር ወይም ምን ያህል ተጨማሪ ዕድሜ ሊኖር እንደሚችል ያላስረዳ ቢሆንም እንኳን ፍ/ቤት የጉዳት ካሣውን በርትዕ ሊወስን የሚገባ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ. 2102	34314	ወ/ሮ ግምጃ ኀበና እና እነ አቶ ወንድወሰን ወልዴ (ስድስት ሰዎች)	ህዳር 11/2001ዓ.ም	292
64.	በስራ ላይ በመጣ የሞት አደጋ ምክንያት ለጥገኞች የጉዳት ካሳ ስለሚከፈለበት አግባብ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110(2) እና 110(3)፣95(2)፣97 ፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2005፣ 2011 እና 2012	57068	የኢትዮጵያ መድን ድርጅት እና እነ ወ/ሮ ሰናይት መጫ (3 ሰዎች)	ሕዳር 28/2003 ዓ.ም	298
65.	ከአሰሪና ሠራተኛ አገናኝ አገልግሎት ጋር በተገናኘ ሰዎችን ወደ ውጪ አገር የላከ ሰው በተላኩት ሰዎች ላይ ለሚደርስ ጉዳት ካሣ የመክፈል ግዴታ የሚኖርበት ስለመሆኑ አዋጅ ቁ. 632/2001	74111	የማህደር ኤጀንሲ ባለቤት ወ/ሮ አለምነሽ ኤርሞ እና ወ/ሪት አለም መስፍን ተወካይ ገበየ ደጉ	ሐምሌ 04/2004ዓ/ም	303
66.	በወሊድ ወቅት በሕፃኑ ላይ የደረሰን የአካል ጉዳት በተመለከተ የጉዳት ካሳ ለማስከፈል ስለቀረበ ክስ በወሊድ ወቅት በህክምና ተቋሙና በሙያው ባለቤት ዘርፉ የሚጠይቀውን ጥንቃቄሳይደረግበሚወለደውህፃንላይየአካልጉዳትከደረሰተጠያቂነትንየሚያስከትልስለመሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1790፣2028፣2031፣2647 /2/ እና 2651	96548	ሐያት ሆስፒታል እና ወ/ሮ አስቴር ሰለሞን	መስከረም 24/2008 ዓ.ም.	308

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
ወንጀል					
67.	13 ዓመት እስከ 18 ዓመት ድረስ ባለው የዕድሜ ክልል ውስጥ ከሚገኝ ሰው ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት መፈፀም የወንጀል ተጠያቂነት የሚያስከትል ስለመሆኑ ድርጊቱን የፈፀመው ሠው ዕድሜ በዚሁ የእድሜ ክልል መገኘት የወንጀል ተጠያቂነቱን የማያስቀር ስለመሆኑ የወ/ህ/ቁ. 626/1/, 211/1/, 48-56	46412	የሐረሪ ክልል ዓቃቤ ሕግ እና …………………	ጥቅምት 30/2003ዓ/ም	322
68.	አንድ ሰው ፈቃድ ሣይኖረው ወይም በማናቸውም ህገ ወጥ መንገድ ወደ ውጭ አገር የላካት **ኢትዮጵያዊት ሰብአዊ መብቷ በህይወቷ ወይም በአካሏ ላይ ጉዳት የደረሰባት እንደሆነ** ከአምስት ዓመት ጽኑ እሥራት እስከ ሀያ አመት የሚደርስ ጽኑእሥራትና ከሀምሣ ሺ ብር የማይበልጥ መቀጮ የሚቀጣ ስለመሆኑ የወንጀልህጉአንቀጽ 598 ንዑስ አንቀጽ 2	54839	…………… እና የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ	ጥቅምት 30/ 2003 ዓ.ም	326
69.	በወንጀል ፍርድ ሂደት አንድ ጉዳይ ተከሳሽ በሌለበት ወይም በክርክሩ ሂደት ተሳታፊ ሳይደረግ (ሳይሆን)(default procedure) ነው የታየው ለማለት ስለሚቻልበት አግባብ፣ የቅጣት አስተያየት በሚሰጥበት ጊዜ ያለመቅረብ ተከሳሽ በሌለበት የተሰጠ ውሣኔ ነው ሊያስብል የማይችል ስለመሆኑ፣ የወ/መ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ.161, 164, 197, 202, 149 (4) (1) የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 20(4))	76909	…………….. እና የፌዴራል ዐቃቢ ህግ	ግንቦት 10/2004ዓ.ም	331
70.	በከባድ ግፍ ሰው መግደል ወንጀል ጥፋተኛ የተባለ ሰው በድሜ ልክ ፅኑ እስራት ወይም እንደነገሩ ከባድነት በሞት ሊቀጣ የሚችል ስለመሆኑ የገዛ ባለቤቱን ከሌላ ወነድ ጋር ሄደሻል በማለት በግፍ ሂወቷን ስለቀጠፈ ግለሰብ የሚመለከት ነው	80066	የአማራ ክልል ዐ/ሕግ እና ………………..	ጥቅምት 07/2005 ዓ.ም	335

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
71.	የሰው ግድያ ወንጀል በወንጀል ሕግ አንቀፅ 539(1(ሀ)) መሰረት ድርጊት ፈጻሚውን ሊያስጠይቅ የሚችለው ድርጊቱ ሆነ ተብሎአስቀድሞበማሰብናበመዘጋጀትሲፈፀምወይምበወንጀልህጉበአንቀጽ 84 ወይም 86 ስር የተመለከቱት አክባጅ ሁኔታዎች በተገኙበት ሁኔታ የወንጀል አድራጊው በተለይ ጨካኝ፣ነውረኛ ወይም አደገኛ መሆኑን ሲያመለክቱ ስለመሆኑ የወንጀል አፈጻጸሙ ሆነ ባህሪዉ በቅጣት አወሳሰን መመሪያዉ መሠረት ለመወሰን የማያስችል ሆኖ ሲገኝ ወይም ቅጣቱ ፍትሕን የሚያዛባ ነዉ ብሎ ፍ/ቤቱ ካመነ መመሪያዉን ተግባራዊ ለማድረግ ያልቻለበትን ምክንያት በዝርዝር በማስቀመጥ በመመሪያዉ ላይ ከተቀመጠዉ በተለየ መልኩ ቅጣት ሊወስን የሚችል ስለመሆኑ የቅጣት አወሳሰንመመሪያ ቁ.2/2006አንቀጽ 21/1/፣አንቀጽ 13	80815	…………….. እና የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ	መስከረም 24/2006 ዓ.ም	340
72.	በቅናት፣ ጨካኝነት፣ ነውረኝነት፣ አስቃቂና አደገኛነትን በሚያሳይ ሁኔታበወንጀል ሕጉ አንቀፅ 32(1(ሀ) እና 539(1ሀ)) የተዘረዘሩትን ሁኔታዎች ተላልፎ የፍቅር ጓደኛውን በግፍ የገደለ ሰው ሊቀጣ የሚገባው በእድሜ ልክ ጽኑ እስራት ወይም በሞት ስለመሆኑ	86883	እነ …….(ሁለት ሰዎች) እና የኦሮሚያ ክልል አቃቤ	መስከረም 23/2006 ዓ.ም	351
73.	ታናሽ አህቱን እራሷን እንዳትከላከል በማድረግ በሃይል የግብረስጋ ድፍረት ስለፈፀመባት ግለሰብ የሚመለከት ውሳኔ ነው በዘመዳሞች መካከል ስለሚፈጸም የግብረስጋ ግንኙነት ወንጀል ድረጊት የወንጀለኛ ህግ አንቀጽ 620(2)(ለ)፣ 654	92077	………………. እና የፌዴራል ዐ/ሕግ	ጥር 29/2006 ዓ.ም.	360

ተ.ቁ	የህግ ትርጉም የተሰጠበት ጉዳይ	የሰ/መ/ቁ	ተከራካሪ ወገኖች	ውሣኔው የተሰጠበት ቀን	ገጽ
74.	በወንጀል ህጉ አንቀፅ 627(1) መሰረት የግብረስጋ ድፍረት የፈፀመ ሰው የተበዳዮ ክብረ ንፅህና መኖር አለመኖር ወይም መገርሰስ አለመገርሰስ ወንጀሉን በሙከራ ሊያስቀረው የሚችል ስላለመሆኑ	107166	……………….. እና የኦሮሚያ ፍትህ ቢሮ	ጥቅምት 4/2008 ዓ.ም	366
75.	ጉዳዩ በግፍ ሂወቷን ስለተነጠቀች ሴት የሚያትት ነው አንድ ሰው ለወንጀል ድርጊት ኃላፊ ተብሎ ቅጣት ሊወሰንበት የሚገባው ወንጀሉ መስራቱ ወይም መፈፀሙና ተሰራ ወይም ተፈፀመ የተባለው ወንጀል ደግሞ በተከሳሹ መፈፀሙ በበቂና በአሳማኝ ሁኔታ ሲጋገጥ ስለመሆኑ የወንጀል ሕጉ አንቀጽ 23 (4)፣ 32፣ 40፣ 57፣ 58(1) እና የወ/መሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 141፣ 142 እና 149	102916	እነ…….(ሶስት ሰዎች) እና የደ/ብ/ክ/መንግስት ፍትህ ቢሮ ዐቃቤ ሕግ	መስከረም 25/2008 ዓ/ም	369

ቤተሰብ

የሰ/መ/ቁጥር 14290

መጋቢት 25 ቀን 1999 ዓ/ም

ዳኞች፡-መንበረፀሐይታደሰ

አሰግድጋሻው

መስፍንዕቁበዩናስ

ሂሩትመለሰ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አመልካች ፡- ወ/ሮ አበበች የሽዋሉል- ቀረቡ

መልስ ጭዎች፡-እነ ወ/ሮ እታገኘሁ አድማሱ - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

አመልካች ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ መነሻ ግራ ቀኙ ያደረጉትን ክርክር የስር ፍ/ቤቶች ከሰጡት ዳኝነት ጋር በማገናዘብ መርምረናል፡፡

በዚህ ጉዳይ አከራካሪ ነጥብ ሆኖ የተገኘው 1ኛ መልስ ሰጭ ለሟች ከአቶ በየነ መርጭ ጋር በትዳር አብረው ይኖሩ እንደ ነበር በሁኔታ የተረጋገጠ ቢሆነም ሟች አቶ በየነ መርጭ ከመሞታቸው በፊት ይህ ግንኙነት ተቋረጧል ወይስ አልተቋረጠም? የሚለውነው፡፡

በሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በአሁን 1ኛ መልስ ሰጭ እና በሟች መካከል ጉዳይ እንደ ነበር ያስረዳል በተባለው ማስረጃ መልስ ሰጭ እና ሟች በ1961 ዓ/ም ተጋብተው አብረው በባልና ሚስትነት ይኖሩ እንደ ነበር እናውቃለን የሚል ቃል ከተሰጠ በኃላ 1ኛዋ ምስክር ሆኖም ከዛሬ 13 ዓመት በፊት ይኸው ግንኙነት ተቋርጧል፣አብረው መኖር አቆመዋል በማለት ቃል ሰጥታለች፡፡ “…….ከዛሬ…..” የሚለውም ቃል የምስክርነት ቃል

የሰጠችበት ጊዜ እንደሚጠቅስ ጠቃሚ ሲሆን ሟችም ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩት ጳጉሜ 03 ቀን 1987 ዓ/ም ነው፡፡ ምስክር የተሰጠበት ጊዜ መነሻ በማድረግ ወደ ኃላ 13 ዓመት ጊዜ ሲሰላ ባል የተባሉት ሟች ከመሞታቸው በፊት የተባለው ግንኙነት ተቋርጦ እንደ ነበር ያመለክታል፡፡ ይሁን እንጂ ምስክሯ ከዛሬ 13 ዓመት በፊት አብረው መኖር አቁመዋል አሉ እንጂ በምንም ክንያት እና በምን አኳኋን አብረው መኖር ማቆም እንደቻሉ የተብራራ ቃል አልሰጡም፡፡ በመሆኑ ምግንኙነቱ በህጋዊ መንገድ መቋረጡ እስካል ተረጋገጠ ድረስ ግንኙነቱ ተቋርጧል ማለት አይቻልም፡፡ የሚል ጥያቄ መነሳቱ አይቀርም፡፡ ከመዝገቡ ግልባጭ መረዳት እንደሚቻለው የሁለቱ ግንኙነት ሟች ከመሞታቸው በፊት ለአስር ዓመታት ያህል ግንኙነታቸው ተቋርጦ እንደ ነበር ከላይ ለተቀመጡት ፍሬነገሮች በግርድፉ መረዳት ስለሚቻል ሁለቱ ተጋቢ ነበሩ የተባሉ ሰዎች ከአቅም በላይ በልሆነ ምክንያት ካልሆነ በስተቀር ለዚህን ያህል ጊዜ ተለያይተው ቆይተዋል ከተባለ ግጭታቸው እንደቀጠለ ነበር ለማለት አያስደፍርም በዕውነታ ደረጃ ተለያዩ እንጂ በህጋዊ መንገድ ስላልተለያዩ ግንኙነቱ ህጋዊ ውጤት ሊያስከትል ይቻላል ለማለትም አስቸጋሪ ይሆናል፡፡

ለዚህ ከላይ ለተመለከተው አጠራጣሪ ጉዳይ መልስ ሊሰጥ የሚችል በሥር ፍ/ቤት ቀርቦ ያልታ የአዲስ ማስረጃ በአመልካች በኩል ቀርቧል፡፡ አንድ ተከራካሪ ወገን ተገቢውን ትጋት አድርጎ ማስረጃ ማቅረብ በሚገባው ጊዜ ማቅረብ ያልቻለው ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ማስረጃ ባገኘ ጊዜና ይህም ለትክክለኛ ፍትህ አሰጣጥ የሚረዳ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ቀርቦ ሊታይ እንደሚችል በሥነሥርዓት ህጉ የተደነገገ በመሆኑ ይህንኑ ማስረጃ ተመልክተናል፡፡

እንደተመለከትነውም ተጠሪ አቶ ተፈሪ መኮንን የተባሉ ግለሰብን አግብተው ይኖሩ እንደ ነበር በዚህም ግንኙነት የ11 ዓመት ልጅ እንደ ወለዱ እና ባልምሐምሌ 08 ቀን 1984 ዓ/ም ከዚህ ዓለም በሞት መለየታቸውን የሚያረጋግጥ ነው፡፡ይህም 1ኛ መልስ ሰጪ ለሟች አቶ በየነ መርጭጋር ተለያይተው በነበረበት ጊዜ ሌላ ትዳር መሥርተው የመኖራቸው ዕውነታ ከአቶ በየነ መርጭጋር የነበራቸው ግንኙነት በህጋዊ መንገድ ተቋርጦ ነበር ለሚለው የጎላ ግምት በቂ መነሻ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

የመልስ ሰጪ የሰው ማስረጃዎች መልስ ሰጪ እና ሚች አቶ በየነ መርጭ ከዛሬ 13 ዓመት በፊት አብረው መኖር አቁመዋል ተለያይተዋል ሲሉ የሰጡትን ቃል ከላይ ከፍ ሲል ከተጠቀሱት ፍሬ ነገሮች ጋር አያይዘን እንደተመለከትነው በመልስ ሰጪ እና በሚች አቶ በየነ መርጭ መካከል ተፈጥሮ የነበረው ግንኙነት በህጋዊ መንገድ ተቋርጦ የነበረ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ስለሆነም 1ኛ መልስ ሰጪ የሚች የአቶ በየነ መርጭ ሚስት ናቸው በሚል የተሰጠውን ዳኝነት አልተቀበልነውም፡፡

ው ሳ ኔ

የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤትበኮመ/ቁ/01579 ወይም በፍ/ብ/መ/ቁ 126/88 በ22/04/95 ዓ/ም ወ/ሮ እታገኘው አድማሱ የሚች የአቶ በየነ መርጭ ሚስት ናቸው ሲል የሰጠውን ውሳኔ ብቻ እና በፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይኸው ዳኝነት ጉድለት የለበትም በማለት በኮመ/ቁጥር 16731 በ25/02/96 የሰጠውን ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348 (1) መሠረት ሽረናል፡፡

ይህ ክርክር ሳለለወጣው ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የ/ባ

የሰ/መ/ቁ 17937

መጋቢት 20 ቀን 1999 ዓ/ም

ዳኞች፡- መንበረ ፀሐይ ታደሰ

ፍሰሃ ወርቅነህ

አብዱልቃድር መሐመድ

አሰግድ ጋሻው

ተሻገር ገ/ስላሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ድንቂ ተድላ - ጠበቃ ማሞ ሰበረ ቀርበዋል፡፡

መልስ ሰጪ፡- 1) አቶ አባተ ጫኔ - ወኪሉ ቀርበዋል

2) አቶፍሰሃመልካሙ - ቀርበዋል

በዚህ መዝገብ የቀረበው የሰበር ጉዳይ መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የውርስ ሕግን በርካታ ድንጋጌዎች የሚመለከት ሲሆን በዋንኛነት በስር ፍ/ቤት የቀረበን የይርጋ ጥያቄ የሚያስተናግድ ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጪዎች በአመልካቾ ላይ ያቀረቡት ክስ አውራሻችን ደጅ አዝማች ጫኔ የመረጡ ከቀድሞው ንጉስ ኃ/ስላሴ በስጦታ ያገኙትን የግል ቤት የሟች ሚስት የሆኑት የአሁን አመልካች የሌላቸው የወራሽነት መብት አለኝ በማለት ቤትና ቦታው አለአግባብ በስማቸው እንዲዞር ጠይቀዋል፡፡ በመሆኑም አመልካችዋ ያለአግባብ የያዘብንን የአውራሻችንን ቦታ ያስረክቡ የሚል ነበር የአሁን መልስ ሰጪዎች ያቀረቡት ክስ የቤቱን የይዞታ ማረጋገጫ ካርታ ለአሁን አመልካች በሕገ ወጥ መንገድ ሰጥቷል በማለት የጐንደር ከተማ ማዘጋጃ ቤትን 2ኛ ተከሳሽ በማድረግ ከሰዋል፡፡ የአሁንዋ አመልካች

ሚች ደጃዝማች ጫኔ የመረጡ የሞቱት በ1978 ሲሆን ክስ የቀረበው በ1990 ዓ.ም በመሆኑ ጉዳዩ በይርጋ ይታገዳል በማለት የይርጋ ጥያቄ አንዱ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ዝርዝር መልስም አቀረቡ፡፡ በተነሳው የይርጋ ጥያቄ ላይ በየደረጃው ያሉ ፍ/ቤቶች የተለያየ ውሳኔ ሰጡ፡፡ ለዚህ የሰበር አቤቱታ ምክንያት የሆነው ውሳኔ የሰጠው የአማራ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት የይርጋው ጥያቄ ውድቅ በማድረግ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ የይርጋው ጥያቄ ውድቅ ለማድረግ የሰጠው ምክንያት የፍትሐብሔር ሕግ ቁ. 1000(1) በዚሁ ጉዳይ ላይ ተፈፃሚነት የለውም በማለት ነው፡፡ ይኸውም ድንጋጌ ተለዋጭ አይሆነም ያለውም በሁለት ምክንያት ነው፡፡ አንደኛው ምክንያት ድንጋጌው በወራሾች መካከል የሚነሳን ክርክር የሚመለከት እንጂ በሟች ሚስት እና በወራሾች መካከል የሚነሳን ሙግት የሚሸፍን አይደለም የሚል ነው፡፡ ሁለተኛው ምክንያት ደግሞ ጥያቄ የቀረቡበት ቤት ርስት በመሆኑ በድንጋጌው አይታቀፍም በማለት ነው፡፡ ጠቅላይ ፍ/ቤቱ ይህን ምክንያት በመስጠት ቀደም ሲል የይርጋው ጥያቄ ተቀብሎ የነበረውን የጐንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሽሯል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው በጠቅላይ ፍ/ቤት ውሳኔ ላይ ሲሆን ይዘቱ የይርጋውን ጥያቄ መታለፉን የሚመለከትና ሌሎቹንም ጠቅላይ ፍ/ቤቱ የጉዳዩ ፍሬ ነገር ላይ የሰጣቸውን ውሳኔዎች የሚመለከት ነው፡፡

ይህ ችሎት የይርጋው ጥያቄ አስመልክቶ ጠቅላይ ፍ/ቤቱ የሰጠውን ውሳኔ ትክክለኛነት ለመመልከት ጉዳዩ ለሰበር ያስቀርባሉ ብሎ መልስ ሰጪዎች መልስ እንዲሰጡበት አድርጓል፡፡ መልስ ሰጪዎች ባቀረቡት መልስ የይርጋ ጥያቄውን በሚመለከት ዘርዘር ያለ ክርክር አቅርበዋል፡፡ የክርክራቸው መሰረተ ሀሳብ የፍትሀ ብሔር ሕጉ አንቀጽ 1000(1) ተፈፃሚነት የሚኖረው አንድ ወራሽ ሌላውን በወራሽነት ዓቅም የውርስ ሀብት የያዘን ሰው ሲከሱ ነው፡፡ አመልካች ንብረቱን የያዙት በሚስትነት እንጂ በወራሽነት ባለመሆኑ ድንጋጌው አግባብነት የለውም ከዚህም ባሻገር በአንቀጽ 1000(2) እንደተመለከተው አከራካሪው ንብረት ከቤተሰብ የተገኘ ንብረት በመሆኑ በሦስት ዓመቱ ይርጋ ለተጠሪ አይገባውም ቤቱ በአመልካች መያዙን መልስ ሰጪዎች ያወቁት በ1990 ዓ.ም ክስ ሲያቀርቡ በመሆኑ ባወቁበት ጊዜ ሲቆጠር የይርጋው ጊዜ አልፎባቸዋል ሊባል አይችልም የሚል ነው፡፡

ይህ ፍ/ቤት ግራ ቀኙ ያቀረቡት የይርጋ ክርክር አግባብ ካላቸው የሕጉ ድንጋጌዎች ጋር በማዛመድ መርምሯል፡፡

ችሎቱ በቅድሚያ የተመለከተው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1000(1) እና (2) ተፈፃሚነትና ከአሁን ጉዳይ ጋር ያለው ተዛማጅነት ነው፡፡ ጠቅላይ ፍ/ቤቱ በዚህ አንቀጽ የሰፈረው የይርጋ ጊዜ ተፈፃሚ የሚሆነው አንድ ወራሽ በሌላ በወራሽነት የውርስ ሀብት በያዘ ሰው ላይ ክስ ሲያቀርብ ነው የሚል ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ በዚህ የሕጉ አተረጓጉም ይህ ፍ/ቤትም ይስማማል፡፡ የአሁን አመልካች የሚች ወራሽ ባለመሆናቸውና ንብረቱንም የያዙት በወራሽነት ስላልሆነ በዚህ ሕግ የተጠቀሰው የ3 ዓመት የይርጋ ጊዜ ወራሾች በሚያነሱት ክስ ላይ ሊጠቅማቸው አይችልም፡፡ የዚሁ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ ሁለት ይርጋው የሚቆምበትን የመጨረሻ ጊዜ የሚሰጥ ከመሆን በቀር መነሻ ሀሳቡ በአውራሾች መካከል የሚደረግ ክስ የሚመለከት በመሆኑ ይኸው ድንጋጌም ለጉዳዩ አግባብነት የለውም፡፡ በመሆኑም ጠቅላይ ፍ/ቤቱ መልስ ሰጪዎች ያቀረቡት ክስ በፍ/ብሔር ሕግ ቁጥር 1000(1) መሰረት በ3 ዓመት ይርጋ አይታገድም በማለት የሰጠው ውሳኔ የሚነቀፍ አይደለም፡፡ ቀጥሎ የሚነሳው ጥያቄ ክሱ በ1000(1) መሰረት በይርጋ አይታገድም ማለት የዚህ ዓይነት ክሱ ጭራሽ ይርጋ አይመለከተውም ማለት ነው? የሚለው ነው፡፡

የስር ከሳሾች በአሁንዋ አመልካች ያቀረቡት ክስ በይዞታቸው ያደረጉት የአባታችን ንብረት ይመልሱልን የሚል ነው፡፡ ከመዝገቡ ለመረዳት የቻልነው አመልካችና መልስ ሰጪዎች አውራሽ ባልና ሚስት ሆነው ለረዥም ዓመታት አብረው ከኖሩ በኋላ የመልስ ሰጪ አውራሽ በ1978 ዓ.ም መሞታቸውን ነው፡፡ አመልካችና ሚች ደጃዝማች ጫኔ የመረጡ ባልና ሚስት ከነበሩ በሁለቱም መካከል የነበረው ጋብቻ የፈረሰው በ1978 ዓ.ም ነው ማለት ነው የፍታብሔር ሕጉ ጋብቻ ሲፈርስ በሁለቱም ተጋቢዎች መካከል ያለው ንብረት ሕጉ በሚያዘው መሰረት መከፋፈል እንዳለበት ይደነግጋል፡፡ እዚህ ላይ የሚነሳው ጥያቄ በጋብቻው የነበረው ንብረት መከፋፈል ከነበረበት ጊዜ ጀምሮ በምን ያህል ጊዜ ነው አንድ ሰው በክፍፍሉ የአንደኛው ተጋቢ የግል ሀብት ያለአግባብ ለሌላኛው ተጋቢ ተሰጥቶብናል ማለት የሚችለው? የሚል ነው ለጉዳዩ ቀጥተኛ አግባብነት ያለው የፍትሐብሔር ሕጉ ቁጥር ጋብቻ በአንዱ ተጋቢ ሞት ምክንያት ሲፈርሱ "ከተጋቢዎቹ እያንዳንዱ የግል ሀብቱ መሆኑን አስረድቶ የግል ድርሻ ሀብት በዐይነቱ መልሶ

የመውሰድ መብት አለው፡፡" በማለት በአንቀጽ 684 ደንግጓል፡፡ ይህ ድንጋጌ ጋብቻው ሲፈርስ እያንዳንዱ ተጋቢ የራሱ ንብረት መሆኑን የማስረዳት ኃላፊነት እንዳለበት የሚያሳይ ሲሆን ይህን ጥያቄ በምን ያህል ጊዜ ውስጥ መቅረብ እንዳለበት ግን አይደነግግም ጥያቄው በምን ጊዜ ውስጥ መቅረብ እንዳለበት በግልጽ አለመደንገጉ ግን ይህ በይርጋ ሕግ የማይገዛ አንደኛው ወገን በፈለገ ጊዜ የሚያነሳው ነው ወደሚል መደምደሚያ የሚወስድ አይመስለንም፡፡ በጋብቻ ጊዜ የተፈራው ሀብትም ሆነ በግል የተፈራው ሀብት ሳይከፋፈል ለረዥም ጊዜ መቆየት ያለበት አይደለም፡፡ በመሆኑም የሕጉ እሳቤ የዚህ ዓይነት ጥያቄ ያለገደብ ጋብቻው ከፈረሰ ከረዥም ጊዜ በኋላ እንዲነሳ ይፈቀዳል ብሎ ማሰብ አይችሉም፡፡

ጋብቻ ልዩ ባህርይ ቢኖረውም ከሁለቱም ተጋቢዎች ስምምነት የሚመነጭ መብትና ግዴታም የሚጥል በመሆኑ የቤተሰብ ሕግ ግልፅ ድንጋጌ ሳይኖር ሲቀር ከውል ሕግ መርሆች ወይም ድንጋጌዎች ተፈፃሚ ማድረግ የወል ሕግ አንቀጽ 1677ም የሚፈቅደው ነው፡፡ ይኸው ድንጋጌ "ግዴታዎች ከውል የተገኙ ባይሆንም የዚህ አንቀጽ ደንቦች ይፈፀሙባቸዋል" በማለት ይደነግጋል፡፡ አሁን የያዝነው የባልና ሚስት የንብረት ክርክር የተለየ የይርጋ ጊዜ ስለሌለው በዚህ ድንጋጌ መሰረት የውል ሕግ የይርጋ ድንጋጌዎች እንዲገዛ ማድረግ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ የውል ህግ ይርጋ አጠቃላይ ድንጋጌ በአንቀጽ 1845 እንደተገለፀው በሌላ አኳኋን ካለወተወሰነ በስተቀር 10 ዓመት ነው፡፡ አሁን በቀረበልን ጉዳይ ጋብቻው በሞት የፈረሰው በ1978 ዓ.ም ሲሆን የአንዱን ተጋቢ የግል ንብረት በህይወት ካሉት ተጋቢ ለማስለቀቅ ጥያቄ የቀረበው በ1990 ዓ.ም ነው፡፡ በመሆኑም ክሱ የቀረበው 10 ዓመት ካለፈው በኋላ በመሆኑ በይርጋ ሊታገድ የሚገባው ነው፡፡

ከዚህ በላይ በተገለጹ ምክንያቶች የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሕጉን አንቀጽ 1000(10 እና (2) በመመልከት ብቻ ከ12 ዓመት በኋላ የቀረበውን ክስ ይርጋ አያግደውም በማለት ክሱ እንዲቀጥል በማድረግ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ውሳኔ መስጠቱ ትክክል አይደለም፡፡ የአሁኑ አመልካች የይርጋ ጥያቄ እስካቀረቡ ድረስ ጥያቄውን በትክክለኛው አንቀጽ መሰረት እንዲመራ ማድረጉ ደግሞ የፍርድ ቤቱ ኃላፊነት ነው፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአማራ ብሄራዊ ክልላዊ መንግስት ጥቅምት 24 ቀን 1997 በመዝገብ ቁጥር 0314 የሰጠው ውሳኔ ተሽሯል፡፡
2. መልስ ሰጪዎች የካቲት 11 ቀን 1990 ዓ.ም በአመልካች ላይ ያቀረቡት ክስ በይርጋ ይታገዳል ብለናል፡፡
3. ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት/ዘ

የኮ/መ/ቁ 20938

ሚያዚያ 11 ቀን 99 ዓ.ም

ዳኞች ፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

አብዱልቃድ መሀመድ

አሰግድ ጋሻው

ሒሩት መለሰ

አመልካች ፡- ወ/ሮ ሽዋዬ ተሰማ ቀርባለች

መልስ ሰጪ ፡- ወ/ሮ ሣራ ልንጋነ አልረቀበችም

ፍ ር ድ

አመልካች ለሰበር ችሎት ያቀረቡት ማመልከቻ የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት መልስ ሰጪ የሟች የአቶ ይልማ ወ/ሃና ሚስት ነበሩ በማለት የሰጠው ውሳኔ እንዲሻርላቸው የሚጠይቅ ነው አመልካች መ/ሰጪ የሟቹ የአቶ ይልማ ወ/ሃና ሚስት አይደሉም በማለት ተቃውሞ ያቀረቡት ለፌደራል የመጀመሪያ ፍ/ቤት ነው ፡፡ ተቃውሞው ለዚሁ ፍ/ቤት ያቀረቡት ፍ/ቤት ቀደም ሲል ግንቦት 15/95 በዋለው ችሎት መልስ ሰጪ ወ/ሮ ሣራ ልንጋነ የሟች የአቶ ይልማ ወ/ሃና ሚስት ነች በማለት በመሰጠቱ ነው ፡፡ ተቃውሞው የቀረበለት ፍ/ቤትም አመልካች ሚስት መሆናቸው የሚያረጋግጥ ማስረጃ አቅርበዋል በሌላ በኩል መልስ ሰጪ ከሟቹ ጋር ጋብቻ የነበራቸው መሆኑ ስለተረጋገጠ በአመልካች በኩል ጋብቻው መፍረሱን የሚያሳይ ማስረጃ ባለመቅረቡ ቀደም ሲል መልስ ሰጪ የሟች ሚስት ነች በማለት የተሰጠው ውሳኔ የሚሰጥበት ምክንያት የለም በማለት ውሳኔውን አፅንቶታ፤

አመልካች ይግባኝ ለከፍተኛው ፍ/ቤት ቢያቀርቡም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ማመልከቻውን አይቶ ይግባኙን በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 መሰረት አያስቀርብም በማለት ዘግቶታል የሠበር አቤቱታ የቀረበውም ይህን ውሳኔ ለማስለወጥ ነው ፡፡

የሰበር አቤቱራው መሰረታዊ ቅሬታ መልስ ሰጪ ከሟች ጋር የነበራትን ጋብቻ በገዛ ፍቃዷ አፍርሳ ከሌላ ሰው ጋር ከ1977 በፊት ጀምሮ ትዳር በመመስረቷ የሟቹ ሚስት ናት ሊባል አይገባም ሟች ከአመልካች ጋብቻ የፈጸሙ ሌላ ጋበቻ ስላልፈጸመ ነው፣ የመልስ ሰጪን ጋብቻ መፍርስ ያውቁ የነበረ ምስክር ቀርበው እንዳይመሰክሩ መደረጉ እውነቱ እንዳይወጣ መደረጉን ያሳያል፣አቶ ይልማ የሞቱት በ1989 ሆኖ ሳለ መ/ሰጪ ግን በ1981 ነው የሞቱት ብላ ለፍርድ ቤት ማመልከቷ ጉዳዩ የተቀናበረና የሚስትነት ጥያቄውም ከ14 ዓመታት በኂላ መቅረቡን ያሳያል የሚል ነው፡፡

በመልስ ሰጪ የቀረበው መልስ ደግሞ መልስ ሰጪና ሟች መጋባታቸው በማስረጃ ስለተረጋገጠና ጋብቻ የሚፈርስባቸው በሕግ ከሚታወቅባቸው ምክንያቶች አንዱ መኖሩ ስላልተረጋገጠ የሟችና የመልስ ሰጪ ጋብቻ ፈርሷል ሊባል አይችልም የሟችና የአመልካች ጋብቻ መጀመሪያ የተፈፀመው ጋብቻ አያስቀርም ፣ መልስ ሰጪ ከሌላ ሰው ሁለት ልጆች መውለዳቸውም ሆነ የሞቱበትን ቀን 1981 ብለው መጥቀሳቸውም እንደዚሁ ሚስትነታቸውን አያስቀርም፣ የሚሉትን ማረጋገጫው የተሰጠው ሟች በ1989 ዓ.ም ሞተዋል በማለት በመሆኑ የአመልካች ቅሬታ መሰረት የለውም ፣ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ውሳኔ የሕግ ስህተት ስለሌለበት ሊፀና ይገባዋል የሚል ነው ፡፡

ይህ ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር አግባብ ካላቸው ህጎች ጋር በማያያዝ ተመልክቷል ፡፡ ከመዝገቡ እንደተረዳነው አመልካችም ሆነ መልስ ሰጪ ከሟች አቶ ይልማ ወ/ሃና ጋር ጋብቻ መፈጸማቸው ተረጋግጧል ፡፡ መልስ ሰጪ ሚስት መሆናቸው ለማረጋገጥ በ1966 የተጋቡበት የጋብቻ ውል በ6/6/72 የተሞላ የህይወት ታሪክ /ሟች ይሰሩበት ከነበረው የቡና ገበያ ድርጅት ማህደር የተገኘ/ እንዲሁም ጥር 19/74 በጡረታ ቅፅ ላይ ሚስት ተብለው የተሞላበት ሰነድ ቀርቦአል ፡፡ አመልካች በበኩላቸው በ1987 ዓ.ም ከሟች ጋር መጋባታቸው ማስረጃ ቀርቦ ሚስትነታቸው በሌላ ተረጋግጧል ፡፡

በሌላ በኩል አመልካች ባረቀቡት መቃወሚያነት የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ባደረገው ማጣራት መልስ ሰጪ ለፍርድ ቤቱ በሰጡት ቃል ሟቹና መ/ሰጪ እስከ 1985

አብረው ከኖሩ በኋላ በ1985 ዓ.ም ተጣልተው መ/ሰጪ ወደ አዲስ አበባ መምጣታቸውን በኋላ ደግሞ ሚቹ አቶ ይልማ አመልካቿን ወ/ሮ ሽዋዬ አግብተው አጋሮ መሄዳቸውን እንደሰሙ ለፍርድ ቤቱ አስረድተዋል ። ከዚሁ በተጨማሪ ከሚች ጋር የነበረው ጋብቻ በፍቺ አለመፍረሱም ገልጸዋል ። በቃል በተደረገው ማብራሪያ የአሁን አመልካች ስለፍቺው ያወቁ እንደሆነ ተጠይቀው ሚቹ ከመልስ ሰጪ ጋር ጋብቻ የነበረው መሆኑን ስለማናውቅ ስለፍቺው አናውቅም ብለዋል ።

ከዚሁ መገንዘብ የቻልነው የአሁንዋ መልስ ሰጪ ምን እንኳ ከሚቹ ጋር ቀደም ብሎ የተፈፀመ ጋብቻ የነበራቸው ቢሆንም በመካከላቸው በተፈጠረ አለመግባባት ምክንያት በነበረው ጋብቻ መቀጠል አለመቻላቸውና ሁለቱም በየፊናቸው የየራሳቸው ህይወት መጀመራቸውን ነው። የአሁን መልስ ሰጪ ጋብቻው በፍቺ ምክንያት አልፈረሰም ይበሉ እንጂ ለፍርድ ቤቱ የሰጡት ማረጋገጫ ጋብቻው መፍርሱን የሚያረጋግጥ ነው ። ጋብቻ የሚፈርሰው ሕጉ ባስቀመጣቸው ውስን ምክንያቶች መሆኑ ይህም ፍ/ቤት ይቀበለዋል። በሌላ በኩል ጋብቻ መፍርሱ ምክንያት የሆኑ ነገሮች መኖር አለመኖራቸው የሚረጋገጠው እንዴት ነው የሚለው ጥያቄና ነጥብ በሁለቱም ተጋቢዎች ከነበረው ሁኔታ ጭምር መረዳት የሚቻል ነው። ጋብቻ የሚፈርስበትን ምክንያት መፍርሱን ከማስረዳት መለየትም ያስፈልጋል ። አሁን በቀረበልን ጉዳይ የመልስ ሰጪ የሚች ግንኙነት ምንም ሌላ ማስረጃ ሊያስረዳ ከሚችለው ከሚገልጸው በላይ በመካከላቸው የነበረው የጋብቻ ግንኙነት መፍርሱ ሁለቱም ሌላ ህይወት ጀምረው ሚቹ የአሁንዋን አመልካች ማግባታቸውን ፣ ይህንንም ጋብቻ የአሁንም መልስ ሰጪ ያውቁ እንደነበረ ያስረዳል። ይህ መሆኑ በተረጋገጠበት ሁኔታ የአሁንም መልስ ሰጪ ቀደም ሲል የፈጸመችውን ጋብቻ መሰረት በማድረግ ብቻ ሚስት ናት ብሎ መወሰኑ ትክክለኛ የህግ አተረጓጎም አይደለም ።

<u>ው ሳ ኔ</u>

1. የፌደራል መጀመሪያ ፍ/ቤት ወ/ሮ ሣራ ልንጋነ የሟች የአቶ ይልማ ወ/ሃና ሚስት ነበረች በማለት በመ.ቁ 4796 ሚያዚያ 18 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ተሽሯል፡፡
2. ወ/ሮ ሣራ ልንጋነ የሟች የአቶ ይልማ ወ/ሃና ሚስት አይደለችም በማለት ወስነናል ፣ ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸው ይቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ/ 22891

ህዳር 24 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ ማና ኃ/ሚካኤል- ጠበቃ ገ/እግዚአብሔር ተስፋዬ

ተጠሪዎች፡- 1. አቶ ገ/ማርያም ከበደው- አቶ ኃይም ወ/ጊዮርጊስ

2 አቶ ገ/የሱስ ገ/ፃድቃን - ጠበቃ ኃይሉ ቀርበዋል፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው 1ኛ ተጠሪ በትግራይ ክልል ምዕራባዊ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ባልና ሚስት የሆኑት 2ኛ ተጠሪና አመልካች ብር 53,398 (ሃምሣ ሦስት ሺህ ሦስት መቶ ዘጠና ስምንት) ተበድረውኝ ለብድሩ አከፋፈል ቼክ የሰጡኝ ቢሆንም ገንዘቡ ያልተከፈለኝ ስለሆነ ይህንኑ ገንዘብ ከወለድ ወጭና ኪሣራ ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ የሚል ክስ አቅርበው ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ለክሱ ምክንያት የሆነውን ገንዘብ በብድር ከከሳሽ የወሰዱት 2ኛ ተጠሪ አቶ ገ/ኢየሱስ ገ/ፃዲቅ ብቻ ከመሆናቸውም በላይ ብድሩም ለትዳር ጥቅም ስለመዋሉ ያልተረጋገጠ ስለሆነ 2ኛ ተጠሪ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ለከሳሽ እንዲከፍሉ 1ኛ ተጠሪን በተመለከተ ገንዘቡን ሊከፍሉ አይገባም በማለት ውሣኔ ሰጥቶ ከሳሽ በዚሁ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታ ለክልሉ ጠቅላይ

ፍ/ቤት አቅርበው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የሥር ተከሳሾች ባልና ሚስት በመሆን ሕይወታቸውን በንግድ ሥራ የሚመሩ እንደመሆኑ መጠን በንግድ ሕ/ቁ.19 መሠረት አንደኛው ተጋቢ የሚገባው ዕዳ ሌላውንም ተጋቢ የሚያስገድድ በመሆኑ የከፍተኛ ፍ/ቤት በዚሁ መሠረት ሚስትንም የዕዳው ተጠያቂ ማድረግ ሲገባው ተጠያቂነትየለባትም በማለት ውሣኔ መስጠቱ ከሕጉ ጋር ያልተገናዘበ ነው በማለት ይህንኑ ውሣኔ ሽሮ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ሁለቱም ተከሳሾች እንዲከፍሉ በማለት የበኩሉን ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘትም የአሁን አመልካች የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርበው ክሱ በቼክ ላይ የተመሠረተ ስለሆነ ሰበር ችሎቱ ጉዳዩን መርምሮ ለመወሰን ሥልጣን የለውም በማለት ትዕዛዝ በመስጠቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካች ቅሬታ በማቅርባቸው ነው፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም በአመልካች በኩል የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ አመልካች፣ ቼክ ሳትሰጥ በቼክ ተከሳ በቼኩ ላይ የተመለከተውን ዕዳ በንግድ ሕግ ቁጥር 19 መሠረት የንግድ ዕዳ ወይም አግባብ ባለው የቤተሰብ ሕግ አመልካችን የሚመለከት ዕዳ መሆኑ በማስረጃ ሳይጣራ በአመልካች ላይ መፈረዱ ለሰበር ቀርቦ መጣራት እንዳለበት በማመኑ ተጠሪዎችን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባውም የክርክሩ ጭብጥ 1ኛ ተጠሪ ክስ ያቀረቡበትን ገንዘብ አመልካች ለመክፈል ይገደዳሉ የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ጭብጥ በመያዝ የሰበር አቤቱታው ከሕጉ ጋር ተገናዝቦ ተመርምሯል፡፡

በቅድሚያም 1ኛ ተጠሪ በትግራይ ክልል ከፍተኛ ፍ/ቤት ክሱን ያቀረቡት በቼክ ላይ ተመስርተው ወይንስ በብድር የሚለውን ነጥብ ማየት ለጉዳዩ አወሳሰን ጠቃሚ በመሆኑ ይህንኑ ተመልክተናል፡፡

1ኛ ተጠሪ በክስ ማመልከቻቸው ላይ ገንዘቡ በምን ምክንያት ለከሳሾች እንደተሰጠ ዘርዝረው ያቀረቡ እንደመሆናቸው መጠን ክሱ በቼክ ላይ ተመስርቶ እንዳልቀረበና ቼኩን እንደተራ ማስረጃ በመቁጠር ክሱን እንደመሠረቱ ለመገንዘብ ተችሏል፡፡ በተከሳሾች በኩል የሥር 2ኛ ተከሳሽ የአሁን 2ኛ ተጠሪ ገንዘቡን ከከሳሽ በብድር መውሰዳቸውን ያመኑ ሲሆን 1ኛ ተከሳሽ የአሁን አመልካች ግን ብድሩን ክደዋል፡፡የብድሩ ዕዳ በሥር 1ኛ

ተከሣሽ በአሁኑ አመልካች ከተካደ ደግሞ የብድሩን መኖር በተመለከተ አግባብነት ያለውን ማስረጃ በማቅረብ የማስረዳት

ሸክሙ የሚወድቀው በከሳሽ ላይ ይሆናል ማለት ነው፡፡ ነገር ግን በዚህ ረገድ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2472 ላይ እንደተመለከተው የሥር ከሳሽ የአሁን 1ኛ ተጠሪ አግባብነት ያለውን ማስረጃ አቅርበው ብድሩን በካዱት አመልካች ላይ የብድሩን መኖር አላስረዱም፡፡ ይህንንም መሠረት አድርጎ የክልሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት አመልካች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ለመክፈል አይገደዱም በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

በሌላ በኩልም ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች ዕዳው ይመለከታቸዋል በማለት ውሣኔ የሰጠው ከላይ እንደተመለከተው አመልካችና 2ኛ ተጠሪ ነጋዴዎች ስለሆኑ ከ1ኛው ተጋቢ የሚጠየቅ የንግድ እዳ በን/ሕ/ቁ.19 መሠረት ሌላውንም ተጋቢ ስለሚመለከተው ኃላፊ ናቸው በማለት ነው፡፡ ነገር ግን ክሱ የቀረበው ከላይ እንደተመለከተው በቼክ ላይ ተመስርቶ ሳይሆን በብድር ላይ ተመስርቶ ከመሆኑም በላይ ብድር መኖሩም በማስረጃ የተረጋገጠው በ1ኛው ተጋቢ ላይ ብቻ ነው፡፡ በአንደኛው ተጋቢ ብቻ በብድር መወሰዱ የተረጋገጠው ገንዘብ ከንግድ ሥራ ጋር በተያያዘ የተወሰደ ብድር ነው ለማለት የማይቻል ከመሆኑም በላይ ብድሩ ለጋራ ጥቅም መዋሉ ቢረጋገጥ እንኳን የዕዳው አከፋፈል ወደ ጋራ ንብረት ወይንም ወደ ሌላው ተጋቢ የግል ንብረት የሚሄደው በፍርድ አፈጻጸም ጊዜ እንጂ የብድር ውል ባልተዋዋለው ወገን ላይ ክስ ሊመሰረትም ሆነ ፍርድ ሊሰጥ አይችልም፡፡ ስለሆነም የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች ክስ የቀረበበትን ገንዘብ ሊከፍል ይግባል በማለት የሰጠው ውሣኔ ከንግድ ሕጉ ጋር የተጣጣመ ባለመሆኑ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

አመልካች በዚሁ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ሲያቀርቡ ክሱ የቀረበው ከላይ እንደመለከተው በቼክ ላይ ተመስርቶ ሳይሆን በብድር ላይ ተመስርቶ ቼኩ በተራ ማስረጃነት የቀረበ በመሆኑ ጉዳዩን በሰበር ለማየት የሚችል ሆኖ ሳለ በቼክ ላይ ተመስርቶ የቀረበ ክስ በመሆኑ በሰበር ለማየት ስልጣን የለኝም በማለት አቤቱታውን ሳይቀበል መቅረቱ በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም፡፡ ይሁንና የክልሉም ሆነ የፌዴራሉ ሰበር ችሎት

የተቋቋሙበት ዓላማ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተትን ማረም በመሆኑ ጉዳዩን ወደ ክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት መመለስ ሳያስፈልግ ቀጥሎ የተመለከተው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 19141 በሐምሌ 21 ቀን 1997 ዓ.ም. እንደዚሁም የክልሉ ሰበር ችሎት በመ/ቁ 11571 በጥቅምት 30 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የትግራይ ክልል ምዕራባዊ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በግንቦት 23 ቀን 1997 ዓ.ም. ይህን ጉዳይ አስመልክቶ አመልካች ክስ በቀረበበት ጉዳይ ኃላፊ ሊሆኑ አይችሉም በማለት የሰጠው ውሣኔ ከሕጉ ጋር የተገናዘበ ሆኖ ስለተገኘ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ጸንቷል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ.21740

ጥቅምት 28 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- ወ/ሮ አስረስ መስፍን - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ውብነሽ ታከለ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው በአማ/ብሔ/ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.04313 መስከረም 30 ቀን 1998 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በሰጠው ውሣኔ የአሁን አመልካች ቅር በመሰኘታቸው ነው፡፡

የአሁን አመልካች ክርክሩ በተነሣበት የወረዳ ፍ/ቤት ከሳሽ ሲሆኑ ያቀረቡት አቤቱታም ባለቤቴ መ/አለቃ መኮንን ለማ ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩ ስለሆነ ሚስትነቴ እና የልጆቼ ወራሽነት ይረጋገጥልኝ የሚል ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጭም በዚሁ የወረዳ ፍ/ቤት በተቃዋሚነት ቀርባ ተከራክራለች፡፡ ያነሳችውም የመከራከሪያ ነጥብ አመልካች ወ/ሮ አስረስ መስፍን ሚስት አይደለችም፡፡ ሚስት እኔ ነኝ የሚለው ነው፡፡

የወረዳው ፍ/ቤትም የአመልካችን አቤቱታ ካቀረበችው የሰው ማስረጃ፣ የፅድር ሰነድ እና የማኀበራዊ ፍ/ቤት ውሣኔ ጋር አገናዝቦ ከመረመረ በኋላ የአሁን አመልካች ወ/ሮ አስረስ መስፍን የሟች ሚስት ናቸው ፡፡ በሌላ በኩል የአሁን መልስ ሰጭ የሟች ሚስት መሆናቸውን በሥ/ፍ/መ/ቁ.155/95 ያስወሰኑ ቢሆንም በፍ/መ/ቁ.148/86 ባደረጉት ክርክር ጋብቻው የፈረሰ መሆኑን ስለሚያረጋገጥ የካቲት 01 ቀን 1993 ዓ.ም. ስለሚስትነት ማስረጃውየሚገለፀው ውሣኔ በፍ/መ/ቁ148/86 የካቲት 05 ቀን 1993 ዓ.ም. ጋብቻው ፈርሷል፡፡ በሚል የተሰጠው ውሣኔ ይሽረዋል፡፡ ስለሆነም የአመልካችን ሚስትነት ተቀብዩ አጽድቄያለሁ በማለት ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት የአሁን መልስ ሰጭ የይግባኝ አቤቱታ ለከፍተኛ ፍ/ቤት በማቅርቧ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ ይግባኝ ባይ(የአሁን መልስ ሰጭ) የምትከራከረው የአሁን አመልካች ወ/ሮ አስረስ መስፍን ሚስት አይደለችም በሚል በመሆኑና የእርሷንም ሚስትነት አስቀድማ ያረጋገጠች በመሆኑ በሥር ፍ/ቤት በግራ ቀኙ መካከል አከራካሪ ነጥብ ሆኖ መወሰድ ያለበት የአሁን አመልካች ወ/ሮ አስረስ መስፍን የሟች ሚስት ናት ወይስ አይደለችም የሚለው ነው፡፡ይህንንም በሚመለከት ሚስትነትን በሁኔታ ስለማረጋገጥ የሚደነግገው ሕግ በሚጠየቀው አኳኋን አላስረዳችም፡፡ ስለሆነም መልስ ሰጭ ወ/ሮ አስረስ መስፍን የሟች መ/አለቃ መኮንን ለማ ሚስት አይደለችም በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሳኔ በመሻር ወስኗል፡፡

በአሁን አመልካች የይግባኝ አቤቱታ መነሻ ግራ ቀኙ በክልል ጠ/ፍ/ቤት ተከራክረዋል፡፡ ይህ ሁለተኛው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም ጉዳዬን ተመልክቶ መስከረም 30 ቀን 1998 ዓ.ም. በዋለው ችሎት በተመሳሳይ መንገድ የይግባኝ ባይን (የአሁን አመልካች) ሚስትነት ውድቅ ካደረገ በኋላ የወ/ሮ ውብነሽ ታከለን ሚስትነት ጉዳይ በሚመለከት ወ/ሮ ውብነሽ ታከለ ከሟች መ/አለቃ መኮንን ለማ ጋር ባደረጉት ክርክር የጋብቻውን መፍረስ እና አለመፍረስ አስመልክቶ እንደገና በጉባኤው ታይቶ እንዲወሰን ተመርቶ እያለ በመካከል ሟች መ/አለቃ መኮንን ለማ ከዚህ ዓለም በሞት ስለተለዩ የጋብቻው የፈረሰው በሞት ምክንያት መሆኑን ያመለክታል፡፡ ስለሆነም ሟች በሞቱበት ጊዜ ወ/ሮ ውብነሽ ሚስት አልነበሩም ማለት አያስችልም፡፡ ስለሆነም የሟች ሚስት ናቸው የሚል ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም አመልካች ወ/ሮ አስረስ መስፍን በዚህ ውሣኔ ቀር በመሰኘት ነው፡፡ በሰበር ደረጃ ግራ ቀኙ ያቀረቡት ክርክር በይዘቱ ከወረዳ ፍ/ቤት ጀምሮ ካደረጉት ክርክር የተለየ ባለመሆኑ በድጋሚ ማስፈሩ አስፈላጊ ሆኖ አልተገኘም፡፡

እኛም ጉዳዩን መርምረናል ፡፡ እንደመረመርነውም የአሁን መልስ ሰጭ በተቃዋሚነት በጉዳዩ ቀርባ የተከራከረችው የአሁን አመልካች የሟች ሚስት አይደሉም የሚሉበትን ክርክር በማቅረብ ነው፡፡ መልስ ሰጭ ይህንኑ ክርክር ለማቅረብ የሚያስችላቸውን የእራሳቸው የሚስትነት ማረጋገጫ ማስረጃ አቅርበዋል፡፡ ስለሆነም በዚህ በግራ ቀኙ መካከል በተነሳው ክርክር ለጉዳዩ ዕልባት ለመስጠት በጭብጥነት ሊያዝ የሚገባው ነጥብ የአሁን አመልካች የሟች መ/አለቃ መኮንን ለማ ሚስት ሊሆኑ የማይችልበትን የፍሬ ነገር እና የሕግ ክርክር በአሁን መልስ ሰጭ በኩል ቀርቧል ወይስ አልቀረበም? በተቃዋሚ በኩል ይህን መሰል ክርክር ካልቀረበስ የአሁን አመልካች የሟች ሚስት መሆናቸውን የሚያረጋግጥ ማስረጃ አቅርበዋል ወይስ አላቀረቡም? የሚለው ነው፡፡ ከዚህ ነጥብ አንፃር ጉዳዩን ስንመለከት መልስ ሰጭ ሚስት እኔ ነኝ በሚለው ላይ አትኩረው የተከራከሩ ከመሆኑ በቀር የአሁን አመልካች ሚስት ሊሆኑ ያልቻሉበትን ክርክርና ማስረጃ ያላቀረቡ መሆኑን የመዝገቡ ግልባጭ ያስረዳል፡፡ ምንም እንኳ የእርሷ ሚስትነት ከክርክሩ አካሄድ አኳያ ጥያቄ ውስጥ የገባ ባይሆንም የአሁን አመልካች የሟች የመ/አለቃ መኮንን ለማ ሚስት መሆኔ ተረጋግጦ ማስረጃ ይሰጠኝ የሚለውን አቤቱታ በዚያው ደረጃ ሊያቋርጥ የሚችል ክርክርና ማስረጃን ግን አላቀረበችም ፡፡ ስለሆነም የአሁን አመልካች የሟች መ/አለቃ መኮንን ለማ ሚስት ለመሆኗ የሚያረጋግጥ ማስረጃ አቅርባለች? በሚለው ነጥብ ላይ ጉዳዩ የተወሰነ ነው፡፡ ይህንንም በሚመለከት በከፍተኛው ፍ/ቤትየቀረቡት ምስክሮች ምንም እንኳ አመልካችና ሟች ባልና ሚስት ሆነው አብረው ሲኖሩ እናውቃለን በማለት ያረጋገጡ ቢሆንም ቢጋቡና የጋብቻው ሥርዓት ሲፈፀም ነበርን፤ እናውቃለን በማለት ያላስረዱ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.699/2/ እንደሚደነግገው ሚስትነትን በጋብቻ ሁኔታ አስረድተዋል ማለት አይቻልም በማለት የሰጠው ድምዳሜ ይህንን ለጉዳዩ አግባብነት ያለውን ድንጋጌ በመተርጎም ረገድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈፀሙን ተገንዝበናል፡፡

የፍ/ብ/ሕ/ቁ699/1/ የጋብቻ ጽሑፍ በሌለ ጊዜ ጋብቻ መኖሩን ለመስረዳት የሚቻለው የባልና ሚስትነት ሁኔታ መኖሩን በማስረዳት ነው ሲል ከደነገገ በኋላ ሁለት ሰዎች

የባልና ሚስትነት ሁኔታ አላቸው የሚባው ባልና ሚስት ነን እየተባባሉ አብረው የሚኖሩ እንደሆነና ቤተዘመዶቻቸውና ሌሎችም ሰዎች በዚህ ሁኔታ መኖራቸውን ሲያረጋግጡላቸው ነው በማለት ለይቶ አስቀምጧል፡፡ በመሠረቱ ይኸው ድንጋጌ ግልጽ ነው፡፡ ሕግ ግልጽ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ደግሞ የሕግ ትርጉም ሥራ እንደማያስፈልግ የሕግ አተረጓጎም ዘዴ ያስገነዝባል፡፡ በግልጽ በሕግ በተመለከተው አኳኋን አመልካች በማስረጃ ያረጋገጠች ለመሆኑ እራሱ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የተቀበለው ጉዳይ ነው፡፡ ነገር ግን ወደ ትርጉም ሥራ እንዲገባ ምክንያት የሆነው በዚህ ድንጋጌ ቁጥር 699/2/ የተመለከተው በተለያዩ ሁኔታ ካልታየ በቀር በፍ/ብ/ሕ/ቁ 708 ከተመለከተው ከጋብቻ ውጭ በግብረ ሥጋ ግንኙነት መኖር ከሚለው በምን ሊለይ ይችላል የሚለውን በመያዝ ነው፡፡ ይሁን እንጂ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.699/2/አለ የተባለው ግንኙነት የሚመለከት ሁኔታ ሳይሆን በፍ/ብ/ሕ/ቁ708 የተጠቀሰውን የሚመለከት ነው የሚባል ከሆነ ይህንን የማሳየት እና የመከላከል ተግባር የሚለየው በተከራካሪ ወገን ተግባርና ግዴታ ነው፡፡ ለዚህም ነው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 700/2/ የባልና ሚስትነት ሁኔታ አለመኖሩንን ለመከራከር የሚቻለው የተከራካሪዎች ዘመዶች የሆኑ ወይም ያልሆኑ አራት የመከላከያ ምስክሮችን በማስመስከር ነው የሚለውን መደንገግ ያስፈለገው፡፡

ስለሆነም አመልካች/የአሁን/ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.699/2/ ለሚደነግገው ሁኔታ የሟች የመ/አለቃ መኮንን ለማ ማስት ለመሆኗ በበቂ ሁኔታ ማረጋገጧ እየታወቀ ከላይ እንደተገለፀው አግባብነት ያለውን ድንጋጌ በትክክል ካለመረዳት የተነሣ የሟች ሚስት መሆኗን አላረጋገጠችም በማለት ማስረጃው አግባብነት እንደሌለው ተደርጎ ሚስት አይደለችም ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈፀሙን ተገንዝብናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አመልካች ወ/ሮ አስረስ መስፍን የሟች መ/አለቃ መኮንን ለማ ሚስት ናቸው፡፡ እንዲሁም ይኸው ፍርድ በውጤት ደረጃ መልስ ሰጭም የሟች ሚስት መሆናቸውን አረጋጋጭ ነው ብለናል፡፡
2. የአማ/ብ/ሕ/ክልል መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.04313 በመስከረም 30 ቀን 1998 ዓ.ም. እንዲሁም የከፍተኛው ፍ/ቤት በቁጥር 01052 በሰኔ 30 ቀን 1996 ዓ.ም. የሰጡት ውሣኔዎች በፍ/ሥ/ሥ/ቁ.348/1/መሠረት ተሻሽለዋል፤ ይጻፍ ፤ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ/ 23021

ሐምሌ 12 ቀን 1999 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

አስግድ ጋሻው

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አብድራሂም አህመድ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ አበባወርቅ ጌታነህ - ጠበቃ አቻምየለህ ተፈሪ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ዋጋዬኃይሌ - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎየተመለከተውፍርድሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች የሟች አቶ አማረ ይልማ ሚስት ናቸው ተብሎ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የተሰጠው ውሣኔ በፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ተሽሮ ሚስት አይደሉም ተብሎ በመወሰኑ ነው፡፡

ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ሲሆን የአሁን አመልካች የሆኑት ባቀረቡት አቤቱታ የሟች አቶ አማረ ይልማ ሚስትነቴ ይረጋገጥልኝ በማለት አመልክተው ፍ/ቤቱም የአመልካችን ምስክሮች ሰምቶ በሰኔ 24 ቀን 1995 ዓ.ም. በዋለው ችሎት አመልካች የሟች አቶ አማረ ይልማ ሚስት ናቸው በማለት ውሣኔ የሰጠ ሲሆን ከዚህ በኋላም የአሁን ተጠሪ ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም በሞግዚት አድራጊያቸው በወጣት ወንድወሰን አማረ ስም አቤቱታ አቅርበዋል፡፡

የአቤቱታውም ይዘት በአመልካች ወ/ሮ አበባወርቅ ጌታነህና በሚች አቶ አማረ ይልማ የነበረው ጋብቻ የቤተዘመድ ጉባኤ በሰጠው ውሣኔ እና ፍ/ቤቱም በሐምሌ 23 ቀን 1976 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ መፍረሱ የተረጋገጠ ስለሆነና አመልካቿም ከዚህ ጊዜ በኂላ ከሚች ጋር በትዳር ያልኖሩ መሆናቸው ሚች ነዋሪ ከሆኑበት ቀበሌ ለባንክ በተጻፈ ደብዳቤ የተገለጸ በመሆኑ አመልካች ሚስት ሳይሆኑ ሚስት ናቸው ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ ሞግዚት የሆንኩለትን የወጣት ወንድወሰን አማረን መብት የሚነካ በመሆኑ ፍ/ቤቱ የሰጠው ውሣኔ ይሰረዝልኝ የሚል ነው፡፡

የተጠሪ መቃወሚያም ለአመልካች ደርሶ በሰጡት መልስ ከሚች ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍቺ ፈርሶ እንደነበር ሳይክዱ ከፍቺው በኂላ ንብረት ሳይከፋፈሉ ትዳራቸውን ቀጥለው እንደነበር ከፍቺው በኂላ በደንቡ መሠረት ጋብቻ አልተፈጸመም ቢባል እንኳ ጋብቻ መኖሩን በሁኔታ ማስረዳት እንደሚቻል የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ የሚፈቅድ በመሆኑ ከፍቺ በኂላም እንደ ባልና ሚስት መኖራቸውን በምስክሮች ማስረዳት ስለሚቻል ከፍቺ በኂላ ጋብቻ አልተፈጸመም በማለት በተቃዋሚ የቀረበውን መቃመሚያ ውድቅ በማድረግ ፍ/ቤቱ ውሣኔውን እንዲያፀናው በማለት ተከራክረዋል፡፡

የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም በግራ ቀኙ በኩል የተቆጠሩትን ምስክሮችን ከሰማ በኂላ በአመልካችና በሚች መካከል የትዳር ሁኔታ ስለመኖሩ አመልካች ምስክሮች እንዳልተረጋገጠ በውሣኔው ላይ አስፍሮ ይልቁንም በአመልካች ልጅ በአቶ ዮናስ አማረ ጥያቄ አመልካችና ሚች አቶ አማረ ይልማ በነዋሪነት ከተመዘገቡበት ቀበሌ በሶስት ምስክሮች ተረጋግጦ ለኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የተጻፈው ደብዳቤ ሚች ከአመልካች ጋር የነበራቸው ትዳር በፍቺ ከፈረሰ በኂላ እስከ እለተሞታቸው ትዳር እንዳልነበራቸው የሚያስገነዝብ ስለሆነ ጋብቻ ስለመፈጸሙ የትዳር ሁኔታ መኖርን በማስረዳት ፍ/ቤቱ የሕግ ግምት ሊወስድ እንደሚችል በቤተሰብ ሕግ ቁጥር 97/1/ ላይ የተደነገገ ሲሆን ይህ ግምት በበቂ ማስረጃ ሊፈርስ እንደሚችል በዚሁ አንቀጽ 97/2/ ላይ ስለተመለከተና በአመልካችና በሚች መካከል የትዳር ሁኔታ ስለመኖሩ አስቀድሞ የተሰጠው ውሣኔ በበቂ ማስረጃ የተስተባበለ ስለሆነ ቀደም ሲል አመልካች የሚች ሚስት ናቸው ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ ተሰርዟል በማለት ፍርድ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተውም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ግራ ቀኙን አከራክሮ ይግባኝ ባይና/አመልካች/ሚች አማረ ይልማ በ1966 ዓ.ም. ተጋብተው በ1976 ዓ.ም ጋብቻው ከፈረሰ በኂላ ለአራት ወራት ተለያይተው ኖረው መልስ ሰጪ ታርቀው እንደነበርና ጋብቻው ፈርሶ ከነበረ በኂላ የንብረት ክፍፍል ተደርጎ እንዳልነበረ በአመልካች ምስክሮች ተረጋግጧል በማለት በውሣኔው ላይ አስፍሮ አመልካችና ሚች መታረቃቸው ከተረጋገጠ የሚኖረውን ውጤት በተመለከተ የተፋቱ ባልና ሚስት ግንኙነታቸውን ለማደስ ቢፈልጉ እንደገና መጋባት አለባቸው ወይንስ በእርቅ ስምምነት ወደነበሩበት ይመለሳሉ የሚለውን የቤተሰብ ሕጉ ምላሽ እንማይሰጥና ነገር ግን በሃገራችን በሕል መሠረት የተፋቱ ባልና ሚስት ከፍቺ በኂላ ሲታረቁ ድጋሚ ጋብቻ ሲፈጽው እንደማይስተዋሉና የእርቅ ስምምነቱ በእራሱ እንደ ባልና ሚስት ለመኖር ሃሣብ ያላቸው መሆኑን የሚያስገነዝብ ሲሆን በተመሳሳይም አመልካችና ሚች በፍቺ ከተለያዩ በኂላ መታረቃቸውን እንደ ባልና ሚስት ሆነው በጋብቻ የመኖር ውጤት ያለው መሆኑን የሚያስገነዝብ ከመሆኑም በላይ ከፍቺውም በኂላ ንብረት ያልተከፋፈሉ ስለሆነና የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ጋብቻ የለም በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ አይደም በማለት ሽሯል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅር የተሰኙትም የአሁን ተጠሪ የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ አመልካች ከሚች ጋር የነበራቸው ጋብቻ ጋር ፈጽመው ወይንም ጋብቻው ስለመፈጸሙ የትዳር ሁኔታ መኖሩን አስረዳለሁ በማለት ሳይሆን ጋብቻው ከፈረሰ በኂላ ታርቀን አብረን ኖረናል በማለት ስለሆነ መታረቅም ሆነ አብሮ መኖር ጋብቻን እንደመፈጸም አያስቆርጥም የሚል ትችት አስፍሮ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሣኔ በመሻር አመልካች የሚች ሚስት አይደሉም በማለት ውሣኔ ሠጥቷል፡፡

የሰበር አቤቱታም ለዚህ ሰበር ችሎት ሊቀርብ የቻለው ይህንኑ ውሣኔ መቃወም ሲሆን ችሎቱ የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ጋብቻው የፈረሰው በፍቺ ወይንስ በሞት የሚለው ነጥብ ለሰበር ችሎት ቀርቦ መጣራት እንደሚገባው በማጤኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ ተጠሪም በበኩላቸው የፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት ውሣኔ የሚነቀፍ አለመሆኑን በመዘርዘር አቤቱታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ምላሽ ማግኘት የሚገባው የሕግ ነጥብ በአመልካችና በሟች አቶ አማረ ይልማ መካከል የነበረው ጋብቻ በ1976 ዓ.ም.በፍቺ ከፈረሰ በኋላ ሟች እስከሞቱበት በ1995 ዓ.ም. ድረስ በመካከላቸው በድጋሚ ጋብቻ ተፈጥሯል ወይንስ አልተፈጠረም የሚለው በመሆኑ ይህንኑ የሕግ ጭብጥ በመያዝ አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

አመልካችና ሟች አቶ አማረ ይልማ በ1966 ዓ.ም.ተጋብተው በ1976 ዓ.ም.ተጋብቻው በ1976 ዓ.ም.ጋብቻ በፍቺ የፈረሰ መሆኑን ግራ ቀኙ አልተካካዱበትም፡፡ በመካከላቸው የነበረው ጋብቻ በ1976 ዓ.ም. በፍቺ ከፈረሰ በኋላ ብዙም ሳይቆዩ ከአራት ወራት በኋላ ተመልሰው ታርቀው አብረው መኖር እንደጀመሩ በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ በአመልካች ምስክሮች ተረጋግጧል፡፡

በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 94 መሠረት ጋብቻ መኖሩን ማስረዳት የሚቻለው በጋብቻ የምስክር ወረቀት መሆኑ የተመለከተ ሲሆን የምስክር ወረቀቱ በሌለ ጊዜ የትዳርሁኔታመኖርንማስረዳትበጋብቻእንዳለማረጋገጥ እንደሚቻል በዚሁ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 96 እና 97 ተመልክቷል፣

በሌላ በኩልም የተፋቱ ባልና ሚስት የሚታረቁበት ጊዜ በድጋሚ ጋብቻ መፈጸም የሚገባቸው ስለመሆኑ በቤተሰብ ሕጉ ላይ አልተመለከተም፡፡ በእርግጥ ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ በድጋሚ መጋባት አዲስ ጋብቻ ከመመሥረት የተለየ ስለማይሆን ድጋሚ ጋብቻ መመሥረትን በተመለከተ በሕግ መደንገግ አስፈላጊ ሊሆን አይችልም የሚል ክርክር ሊያስነሳ እንደሚችል ቢታመንም በተያዘው ጉዳይ አመልካችና ሟች ከ10 ዓመት የጋብቻ ጊዜ በኋላ በ1976 ዓ.ም. ተፋተው ብዙም ሳይቆይ ከአራት ወራት በኋላ ሟች እስከሞቱበት 1995 ዓ.ም. ድረስ አብረው እንደኖሩ በመልካች ምስክሮች የተነገረው ሲታይ እራሳቸውን እንደ ባልና ሚስት እንደሚቀጥሩና ኅብረተሰቡም ባልና ሚስት ናቸው በማለት የተቀበላቸው መሆኑን የሚያሳይና ይህም በቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 96 መሠረት በመካከላቸው የትዳር ሁኔታ መኖሩን የሚያስገነዝብ ሆኖ ተገኝቷል፡፡

በመካከላቸው የትዳር ሁኔታ መኖሩ ከተረጋገጠ ደግሞ ጋብቻ መፈጸሙን በአንቀጽ 97/1/መሠረት የሕግ ግምት /Legal Presumption/ መውሰድ የሚቻል ሲሆን ይህንን

የሕግ ግምት ማፍረስ የሚቻለው በአንቀጽ 97/2/ መሠረት ይህንን በሚክደው ወገን አስተማማኝ ማስረጃ በሚቀርብ ጊዜ ነው፡፡

በዚህ ረገድ በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ አመልካትና ሟች አቶ አማረ ይልማ ሲኖሩበት ከነበረው የቀበሌ አስተዳደር ለኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በተጻፈ ደብዳቤ ጋብቻው በፍቺ ከፈረሰ በኂላ ሟች ትዳር ያልነበራቸው መሆኑ የተገለጸ ቢሆንም ይህ ማስረጃ ሕጉ እንደሚጠይቀው የሕግ ግምቱን ለማፍረስ አስተማማኝ ማስረጃ ሆኖ አልተገኘም፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 21648 በታህሣስ 25 ቀን 1998 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ስለተገኘ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/መሠረት በመሻር የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 32637 በሐምሌ 28 ቀን 1997 የሰጠው ውሣኔ ጸንቷል፡፡
2. በአመልካች ወ/ሮ አበባወርቅ ጌታነህና በሟች አቶ አማረ ይልማ መካከል የትዳር ሁኔታ መኖሩ ስለረጋገጠ አመልካች የሟች ሚስት ናቸው ተብሎ ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ.23493

ሰኔ 26 ቀን 1999 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

አሰግድ ጋሻው

ሂሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ አንማው ዘገየ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ወርቄ መኮንን

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር ከሁለቱ ተከራካሪ ወገኖች ሚስት ማን ነች? የሚለውን የሚመለከት ነው፡፡

ክስ የቀረበለት የከፍተኛው ፍ/ቤት በዚህ ነጥብ ላይ ግራ ቀኙ ያቀረቡትን ክርክርና ማስረጃ ተመልክቶ የአሁን መልስ ሰጭ ከሟች ጋር በ1983 ዓ.ም ጋብቻ የፈጸመች ቢሆንም በኑሮ አለመግባባት በእርሷ ክስ አቅራቢነት በወረዳው ፍ/ቤት 1992 ዓ.ም ጋብቻው እንዲፈርስ ተደርጓል፡፡ ይህንንም እርሷ አልካደችውም፡፡ በእርሷ በኩል የቀረበው ክርክር እንደገና መስከረም 08 ቀን 1995 ዓ.ም. ታርቄያለሁ የሚል ነው፡፡ ይሁን እንጂ ለማህበራዊ ዋስትና መ/ቤት የቀረበውን ማስረጃ እንደተመለከትነው በወረዳው ፍ/ቤት በተሰጠው የፍቺ ውሣኔ መሠረት ሟች ከአሁን መልስ ሰጭ ለተወለዱት ልጆች እስከ 1996 ዓ.ም ድረስ የልጅ ቀለብ ብር 50.00 ሲከፍል የቆየ መሆኑን ነው፡፡ መልስ ሰጭ እንደምትለው በ1995 ዓ.ም ታርቃ ቢሆን ኖሮ ሟች ለልጆች ቀለብ ባልከፈለ ነበር፡፡

ይህም የሚያመለክተው መስከረም 08 ቀን 1995 ዓ.ም. ታርቂያለሁ ስትል ያቀረበችው ማስረጃ እምነት የሚጣልበት አለመሆኑን ነው በማለት መልስ ሰጭ የሟች ሚስት አይደለችም፤ በተቃራኒው የአሁን አመልካች የሟች ሚስት መሆኗን በበቂ ማስረጃ አስደግፋ ያስረዳች ስለሆነ ሚስት ናት በማለት ወስኗል፡፡

የይግባኝ አቤቱታ የቀረበለት የክልሉ ጠ/ፍ/ቤትም የይግባኝ ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የአሁን አመልካች በደምበጫ ወረዳ ፍ/ቤት መልስ ሰጭ ደግሞ በደ/ማርቆስ ወረዳ ፍ/ቤት ሚስትነታቸውን አረጋግጠው አስወስነዋል፡፡ ሚስትነት ተረጋግጦ የተሰጠውን ውሣኔ አንዳቸው የአንዳቸውን አላሻሩትም፣ ውሣኔው ሕጋዊ ውጤት ያለው ነው፡፡ ስለሆነም ሁለቱም ሚስቶች ናቸው በማለት ከመብት በኋላ የጡረታ አበሉ ለማን ይገባል የሚለውን በሚመለከት አበል በየጊዜው ለመክፈል ከደመወዝ ተቀናሽ እየሆነ ከተጠራቀመው የሚከፈል እስከሆነ ድረስ ከሟች ጋር ረዘም ላለ ጊዜ አብራ ለቆየችው መሆን ይገበዋል፡፡ በዚህ ጉዳይ መልስ ሰጭ ለ1983 ዓ.ም. ጀምሮ ከሟች ጋር በትዳር የቆየች በመሆኑ የጡረታ አበሉ ለመልስ ሰጭ ይክፈል ከሚለው መደምደሚያ ደርሷል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የሥ/ፍ/ቤት የጡረታ አበሉ ለመልስ ሰጭ ሊከፈል ይገባል ለሚለው ውሣኔ መሠረት ያደረገው ምክንያት ሕጋዊ መሠረት የለውም፤ እንዲሁም የከፍተኛው ፍ/ቤት የግራ ቀኛችን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ የአመልካችን ሚስትነት ለይቶ በአግባቡ ወስኖ እያለ የጠ/ፍ/ቤት ሁለታችንንም ሚስቶች ናቸው በማለት መወሰኑ አግባብ አይደለም የሚል ነው፡፡

መልስ ሰጭም ውሣኔው ሊፀና ይገባል የምትልበትን ምክንያት በመግለጽ ተከራክራለች፡፡

እኛም ጉዳዩን ተመልክተናል እንደተመለከትነውም ሁለቱም ወገኖች በየፊናቸው የሟች ሚስት እና የልጆቻቸው ሞግዚት መሆናቸውን በተለያዩ ፍ/ቤት አረጋግጠው አስወስነዋል፡፡ ይህ ውሣኔ በይግባኝ አማካኝነት የተሻረ ለመሆኑ በግራ ቀኙ በኩል የቀረበ መከራከሪያ የለም፡፡ ይህም ሲሆን ሚስትነትን በማረጋገጥ የተሰጠው ውሣኔ ሕልውና ያለው እና ሕጋዊ ውጤትን የሚያስከትል ነው፡፡ የጠ/ፍ/ቤቱ ይህንኑ መሠረት አድርጎ ሁለቱም ወገኖች አመልካችና መልስ ሰጭ የሟች ሕጋዊ ሚስቶች ናቸው ሲል የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ይሁን እንጂ የጠቅላይ ፍ/ቤት በዚህ ውሣኔ መገደብ ሲገባው ከዚህ አልፎ የጡረታ አበሉ ለየትኛዋ ሚስት ይገባል የሚለውን ጭብጥ ይዞ እና ይህንንም ለመለየት ከሟች ጋር ለረዥም ጊዜ በትዳር የኖረችው የትኛዋ ናት የሚለውን መሠረት አድርጎ የጡረታ አበሉ ለአሁን መልስ ሰጭ ሊከፈል ይገባል ሲል መወሰኑ በዚያው ጉዳይ ሁለቱም የሟች ሚስቶች ናቸው በሚል ከሰጠው ውሣኔ ጋር የሚጣርስ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ እንደቀረበለት ጥያቄ ሚስትነት በማረጋገጥ ረገድ ዳኝነት መስጠት ሲገባው ከተጠየቀው ዳኝነት ውጭ በመሄድና የሚስትነትን ውሣኔ ውጤት በሚያስቀር አኳኋን መወሰኑ ሥነ ሥርዓታዊ የሕግ ስህተት ፈጽሟል፡፡

ውሣኔ

1. ወ/ሮ አንማው ዘግዬ እና ወ/ሮ ወርቂ መኮንን ሁለቱም የሟች ሚስቶች ናቸው፤ የጡረታ አበሉም ለሁለቱም ሊከፈል ይገባል ብለናል፡፡
2. የአ/ብ/አ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.07542 በየካቲት 16 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠውን ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348(1) መሠረት ተሻሽሏል፡፡
3. የምሥ/ጎጃ/መስ/ዞን ከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ.1039 በመስከረም 20 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሽሯል፡፡

    መዝገቡ ተዘግቷል

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ/ 24625

ጥቅምት 28 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድርመሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አመልካች፡- ወ/ሮ ሳድያ አህመድ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ራሕማ ዓሊ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

አቤቱታው የንብረት ይገባኛል ጥያቄን መነሻ ያደረገ ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት የወረዳ ፍ/ቤት ከሣሽ የነበረችው የአሁንዋ አመልካች በተጠሪ ላይ ክስ የመሠረተችው ተከሣሽ የሟች ባለበቴ ማሩ ሱሌይማን ንብረት የሆነ ቤት ይዛ ስለምትገኝ የእኔንና ከሟች የወለድኩትን ልጄን ድርሻ ታካፍለን በማለት ነው፡፡ ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤት የሁለቱንም ወገኖች ክርክር ከሰማ በኂላ፣ ከሣሽና ተከሣሽ የሟች ሚስቶች ናቸው፡፡ በመሆኑም የቤቱን ግማሽ ሁለቱ ይካፈሉ፡፡ ግማሹን ደግሞ ለልጁ ይሁን በማለት ሲወሰን፣ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የከፍተኛ ፍ/ቤት ግን ቤቱ የተገዛው ሟች እና ተጠሪ ባፈሩት ገንዘብ ነው የሚል ምክንያት በመስጠት አመልካች ከቤቱ ልትካፈል አይገባም ሲል ወስኖአል፡፡ የመጨረሻውን ይግባኝ የሰማው የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠ/ፍ/ቤትም የከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ አጽንቶአል፡፡ አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡

እኛም አመልካች ግንቦት 2 ቀን 1998 ዓ.ም. በጻፈችው ማመልከቻ ያቀረበችውን አቤቱታ መነሻ በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው አከራካሪው ቤት አመልካችና ማሩ ሱሌይማን በጋብቻ ውስጥ በነበሩበት ጊዜ የተገዛ ሆኖ ሳለ፣ አመልካችና ማሩ ሱሌይማን አብረው አልኖሩም፣ ቤቱ የተገዛበት ገንዘብም ማሩ ሱሌይማን ከተጠሪ ጋር በነበረበት ጊዜ የተገኘ ነው በሚል ምክንያት አመልካች ከቤቱ ድርሻ የላትም የመባሉን አግባብነት መርምሮ መወሰን አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ ነው፡፡ በመሆኑም ይህንኑ ነጥብ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና በሕጉ ጋር አገናዝበን መርመረናል፡፡

ከላይ እንደተመለከተው አከራካሪው ቤት የተሠራው በአመልካች እና በሚች ማሩ ሱሌይማን መካከል ተመሥርቶ የነበረው ጋብቻ ፀንቶ በነበረበት ወቅት ነው፡፡ በተጋቢዎቹ መካከል የተመሠረተው ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ወቅት የተገኘ ንብረት የተጋቢዎች የጋራ ሃብት ነው ተብሎ የሕግ ግምት እንደሚወሰድበት በሕግ ተደንግጓል፡፡ ይህ የሕግ ግምት ቀሪ ማድረግ የሚቻለው አንደኛው ተጋቢ ንብረቱ የግል ሀብቱ እንደሆነ ካስረዳ ብቻ ነው ፡፡ በተያዘው ጉዳይ እንደሚታየው የአከራካሪው ቤት የሚች የግል ንብረት ስለመሆኑ አልተረጋገጠም፡፡ ቤቱ የሚች የግል ንብረት መሆኑ በሕግ አግባባ ካልተረጋገጠ እና ከፍ ሲል የተሰጠውን የሕግ ግምት ቀሪ የሚያደርግ የተለየ ሁኔታ እስከሌለ ድረስ አመልካች በቤቱ ላይ መብት የላትም ለማለት የሚቻልበት ሕጋዊ ምክንያት አይኖርም፡፡ ሕጋዊ ምክንያት ሳይኖር አመልካችን ከንብረቱ እንዳትካፈል ማድረግ ደግሞ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈጸም ነው የሚሆነው፡፡ ስለዚህም የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ውሣኔ

1. በአማራ ብ/ክ/መ/የሰሜን ጎንደር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ.07983 ታህሣስ 22 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እና የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.05615 መጋቢት 7 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ/ቁ.348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡
2. በአማራ ብ/ክ/መ/የደባርቅ ወረዳ ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ ፀንቶአል፡፡ በመሆኑም የንብረቱ ክፍፍል በዚሁ ወረዳ ፍ/ቤት ውሣኔ መሠረት ይፈጸም ብለናል፡፡

ወጪናኪሣራግራቀኝወገኖችየየራሳቸውንይቻሉ፡፡መዝገቡይመለስ፡፡

የማይነበብየአምስትዳኞችፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ.25005

ህዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ መኮንን በላቸው - ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አለሚቱ አደም - ቀረበች፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የጋብቻን በፍቺ መፍረስ ተከትሎ የተነሳውን የንብረት ክፍፍል ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ተከራካሪ ወገኖች በየበኩላቸው ያቀረቡት የንብረት ጥያቄ እና በዚህ ረገድ ያነሱት የመከራከሪያ ነጥብ በዝርዝር ታይተዋል፡፡ ክርክር ከተደረገባቸው ንብረቶች መካከለ ዋነኛው በወረዳ 19 ቀበሌ 55 ክልል ውስጥ ይገኛል የተባለው በቁጥር 318 የሚታወቀው መኖሪያ ቤት ነው፡፡ በተደረገው ክርክር ተጠሪ የዚህን ቤት ብቸኛ ባለቤት እንደሆነች የገለጸች ስትሆን፣አመልካች ደግሞ ቤቱ ጋብቻው ጸንቶ በነበረበት ጊዜ የተሠራ /የተፈራ/የጋራ ንብረት ነው በማለት ተከራክሮአል፡፡ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ደግሞ ቤቱ ከጋብቻው በፊት ተጀምሮ የነበረ ነው የሚል ምክንያት በመስጠት የተጠሪ

የግል ሀብት መሆን አለበት። አመልካች ለቤቱ ያወጣው ገንዘብ ታስቦ ይመለስለት በማለት ወስነዋል። የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው።

እኛም አመልካች ግንቦት 21 ቀን 1998 ዓ.ም. በጻፈው ማመልከቻ ያቀረበውን ቅሬታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል።

አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው አመልካች ለቤቱ ስራ የበኩሉን አስተዋጽኦ ማድረጉ በዝርዝር ተገልጾ ሳለ የጋራ ባለሃብት ሊሆን አይችልም የመባሉን አግባብነት ለመመርመር ነው። በዚሁ መሠረትም ይህን ነጥብ ከስር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል።

መዝገቡን በአጠቃላይ መርምረን እንደተገነዘብነው ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቤት ያረፈበት መሬት ጋብቻው ከመፈጸሙ በፊት ተጠሪ በማኅበር ከተመራች በኋላ የቤት ስራው መስከረም 29 ቀን 1979 ዓ.ም.መጀመሩን፣ ጋብቻው ታህሣስ 26 ቀን 1979 ዓ.ም. በመፈጸሙን፣ ቤቱ ሥራው አልቆ ለማህበሩ አባላት የተከፋፈለው በጥቅምት ወር 1980 ዓ.ም. መሆኑን፣ቤቱ ተስፋፍቶ የተሠራውና ቤትም የሆነው ጋብቻው ከተፈፀመ በኋላ እንደሆነ፣ለቤቱ ማሠሪያ ከባንክ በብድር ገንዘብ የወሰደችው ተጠሪ ብትሆንም፣ ከ1981 ዓ.ም.ጀምሮ ጋብቻው በፍቺ እስከፈረሰበት 1993 ዓ.ም.ድረስ በአመልካች በኩል ሲከፈል መቆየቱን የስር ፍ/ቤቶች በማስረጃ አረጋግጠዋል። በሌላ በኩል ደግሞ ፍ/ቤቶቹ በፍሬ ነገር ረገድ ይህን ቢያረጋግጡም የቤቱ ስራ የተጀመረው ከጋብቻው በፊት ማለትም መስከረም 29 ቀን 1979 ዓ.ም. /ሦስት ወር የማይመዝን ጊዜ/ ነው የሚል ምክንያት በመስጠት ብቻ የተጠሪ የግል ሀብት ነው የሚለው መደምደሚያ ላይ ደርሰዋል።

በበኩላችን እንደምናየው አከራካሪው ቤት በእርግጥም ቤት የሆነው አመልካች እና ተጠሪ ጋብቻቸውን ከፈጸሙ በኋላ እንደሆነ የሥር ፍ/ቤቶች በቀረበላቸው ማስረጃ በሚገባ አረጋግጠዋል። ከሁሉ በላይ ደግሞ ለቤቱ መሥሪያ በሚል ከባንክ በብድር የተወሰደውን ገንዘብ ሲከፈል የቆየው በአመልካች በኩል እንደሆነ እና ይህም የሆነው ጋብቻው ፀንቶ በነበረበት ወቅት ነው። የባልና ሚስት የጋራ ሀብት የሚባለው ባልና ሚስቱ ከግል ንብረታቸውና ከግል ወይም ከጋራ ንብረታቸው የሚያገኘውን ገቢዎች ሁሉ እንደሚያጠቃልል በተሻሻለው የቤተሰብ ሕ/አዋጅ ቁ.213/92/አንቀጽ 62/1/ተመልክቶአል። አንደኛው ተጋቢ ሀብቱ የግሉ ስለመሆኑ ካላስረዳም ንብረቱ በአንደኛው ተጋቢ ስም ብቻ

የተመዘገበም ቢሆን የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው ተብሎ በሕግ እንደማገመት በዚሁ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 63/1/ ተደንግጎአል፡፡ ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ አከራካሪው ቤት ያረፈበት ቦታ/መሬት/ ከጋብቻው በፊት ተጠሪ በማኀበር የተመራችው ከመሆኑ እና ጋብቻው ሊፈጸም ጥቂት ጊዜ ሲቀረው ሥራው ከመጀመሩ በስተቀር በተጠሪ የግል ጥረት እና ሃብት ብቻ የተገነባ ነው የሚባል አይደለም፡፡ ከሁሉ በላይ ደግሞ ጋብቻው በተፈጸመበት ጊዜ ወይም ከዚያ በፊት ቤቱ የተጠሪ የግል ሃብት ነው ተብሎ በጋብቻ ውል ተለይቶ አልተመለከተም ፡፡ እንደምንመለከተው እንግዲህ ቤቱ በማንኛውም መለኪያ የተጠሪ የግል ሃብት ነው ለማለት የሚቻል አይደለም፡፡ በመሆኑም በዚህ ረገድ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በዚህ ጉዳይ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 2141 ታህሣስ 7 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ.36010 ሚያዝያ 18 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ.348/1/ ተሻሽለዋል፡፡
2. አከራካሪው ቤት የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሃብት ነው፡፡ ሁለቱም እኩል የመካፈል መብት አላቸው ብለናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኝ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

በዚህ ሰበር ችሎት ውሣኔ መሠረት ይፈጸም ዘንድ ለስር ፍ/ቤቶች ይጻፍ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 25281

ጥር 29 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ተገኔ ጌታነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

አብዱራሂም አህመድ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ መሠረት ፍስሐ - ቀርባለች፡፡

ተጠሪ፡- አቶ ቀልቤሣ አበው - ቀርቧል፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች ሰኔ 6 ቀን 1998 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት ማመልከቻ መነሻነት ነው፡፡

የጉዳዩ የስር አመጣጥ አመልካች የስር ከሣሽ ከመሆን በተጠሪ ላይ ባቀረቡት ክስ ጋብቻ መሥርተው ሲኖሩ ከየካቲተ 1 ቀን 1996 ዓ.ም. ጀምሮ ከተጠሪ ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍቺ መፍረሱንና የጋራ ንብረት ክፍፍል እንዲደረግ ባመለከቱት መሠረት የንብረት ዝርዝር አቅርበው ከዚህ ዝርዝር ውስጥ በጋራ የሠሩትን ቤት እንዳካፈሉና ተጠሪ ቤቱን አከራይተው ስለሚጠቀሙና ኪራዩም በወር ብር 350/ሦስት መቶ ሃምሣ / ስለሆነ የ10 ዓመት ኪራይ ብር 36000/ሰላሣ ስድስት ሺህ ብር/ አመልካች ስላገኙ ቤቱ ተገምቶ የግምቱን ግማሽ በመክፈል ልጆቼን እንዳሳድግበት በማለት ጠይቀዋል፡፡ ክሱ የቀረበለት የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም ተጠሪ ቤቱ የተሠራበትን ቦታ ከአመልካች ጋር በጋብቻ ከመተሣሰራቸው በፊት ያገኙት ስለሆነ አመልካች የቦታው ይዞታ ተካፋይ

የሚሆኑበት ምክንያት የለም፡፡ ሆኖም ቤቱ የተሰራው ግራ ቀኙ ጋብቻ ከመሠረቱ በኋላ ስለሆነ በባለሙያ ተገምቶ የቤቱን ግማሽ ተጠሪ ለአመልካች ይክፈሉ፡፡ የኪራይ ገቢን በተመለከተ አመልካች በማስረጃ አስደግፈው ባለማቅረባቸው ተቀባይነት የለውም በማለት ወስኗል፡፡ ይህ ውሣኔ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ፀንቷል፡፡

አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት በዚህ መነሻነት ሲሆን ይህ ፍርድ ቤት አቤቱታውን መርምሮ መልስ ሰጪን ካስቀረበ በኋላ ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ ክርክሩንም ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምሯል፡፡ በዚህም መሠረት የስር ፍርድ ቤት ያለአመልካች ስምምነት የቤቱን ግምት አጋማሽ ከተጠሪ ይቀበሉ በማለት መወሰኑ ባግባቡ መሆን አለመሆኑን ይህ ፍርድ ቤት እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

አመልካች የቤቱን ግምት ግማሽ ተቀብለው እንዲወጡ የተወሰነው በተመለከተ የሥር ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ ተጠሪ የቦታውን ይዞታ ያገኙት ከአመልካች ጋር በጋብቻ ከመተሳሰራቸው በፊት በመሆኑ በዚህ ይዞታ ላይ አመልካች ተካፋይ የሚሆኑበት ምንም ምክንያት የለም የሚል መሆኑ ተረድተናል፡፡ ከፍርድ ቤቱ ውሣኔ ለመረዳት የተቻለው ቤትና ቦታውን ነጣጥሎ በማየቱ ሲሆን ፍርድ ቤቱ ይህን ለማድረግ ያስቻለውን ድንጋጌ አልጠቀሰም በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1131 ላይ እንደተመለከተው በአመልካችና በተጠሪ መካከል ቤቱን በተመለከተ የጋራ ባለሀብትነት መብት በፍርድ ቤቱ ውሣኔ የተመሠረተ ለመሆኑ አኳያ አመልካች በቤቱ ላይ ያገኙት የጋራ ባለሀብትነት መብት የመሬቱ ይዞታንም ስለሚያጠቃልል መብታቸው በይዞታውም ላይ የተዘረጋ ይሆናል፡፡ ምክንያቱም በዚህ ድንጋጌ መሠረት በቤት ላይ የተገኙ መብቶች እንደ አንድ ሙሉ ክፍል መሬቱንም እንደሚያጠቃልሉና በተከታዩ አንቀጽ 1132 ላይ እንደተመለከተው ቤቱም የመሬቱ አንድ አቋም ሆኖ የሚቆጠር በመሆኑ ነው፡፡ በተጨማሪም ከላይ በተጠቀሰው የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1131 መሠረት የቤቱ የጋራ ባለሀብትነትና ቤቱ የቆመበት መሬት የተጠሪ የግል ባለይዞታነት በተመለከተ ግራ ቀኙ አስቀድሞ ያደረጉት ውል ባለመኖሩ ይህ በሌለበት ሁኔታ የሥር ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ከጋብቻው በፊት የመሬቱ ባለይዞታ ነበር በማለት መወሰናቸው አግባብ ካለመሆኑም በላይ መሠረታዊ የሕግ ስህተትም ነው፡፡በሌላም በኩል የጋራ ሀብትን ለማከፋፈል አመቺ በማይሆንበት ጊዜ ግራ ቀኙ ንብረቱን አንዳቸው እንዲያስቀሩ መስማማት እንደሚቻል፣ ለመስማማት ያልተቻለ ቢሆን ግን ንብረቱ ተሸጦ ገንዘቡን እንደሚከፋፈሉ፣ በንበረቱ አሻሻጥ ካልተስማሙ

ደግሞ ንብረቱ በአንደኛው ጠያቂነት በጨረታ እንደሚሸጥ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 92 በግልጽ ደንግጓል፡፡ ከዚህ ውጪ ተከራካሪ ወገኖች በንብረቱ አከፋፈል ካልተስማሙ በስተቀር ፍርድ ቤቶች በራሳቸው ተነሣሽነት ንብረቱን ለአንደኛው ተከራካሪ ወገን እንዲሰጥ የማድረግ ሥልጣን እንደሌላቸው ከድንጋጌው ለመረዳት ተችሏል፡፡ ከዚህ አኳያ የሥር ፍርድ ቤቶች ሁለቱም ተከራካሪ ወገኖች ቤቱ ለአንዳችን ብቻ ይገባል በማለት እየተከራከሩ ባለቡት ሁኔታ ተጠሪ ቤቱን እንዲያስቀር በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ውሣኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ.33271 የካቲት 10 ቀን 1997 ዓ.ም. እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ.38782 መጋቢት 27 ቀን 1998 ዓ.ም. ቤቱ ለተጠሪ ይገባል በማለት የሰጧቸው ውሳኔዎች ተሽረዋል፤ ይጻፍ፡፡
2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ግራ ቀኙ ቤቱን በዓይነት መካፈል የሚችሉ ከሆነ እንዲካፈሉ፣ መካፈል የማይችሉ ከሆነ አንዱ ለሌላው ግምቱን ሰጥቶ ቤቱን እንዲያስቀር ፣ በዚህ ካልተስማሙ ቤቱ በሐራጅ ተሸጦ ገንዘቡን እንዲካፈሉ ያድርግ ዘንድ ታዟል፡፡ ይጻፍ፡፡

መዝገቡተዘግቷልይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ 26839

ህዳር 10 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ አስካለ ለማ -ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ሣህለ ሚካኤል በዛብህ - ቀረቡ፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ ግራ ቀኙ ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ በንብረት ክፍፍል ላይ ያደረጉት ክርክር ታይቶ በተሰጠው ውሣኔ ላይ የቀረበ አቤቱታ ነው፡፡

ተጠሪ ለፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት ባቀረቡት አቤቱታ በ82 ካ.ሜ ላይ የተሠራ ቪላ ቤት ከጋብቻ በፊት የተሰራ የግላቸው መሆኑንና ሌሎች ንብረቶች ዘርዝረው በማቅረብ ለመካፈል ጠይቀዋል፡፡

አመልካች ደግሞ የግል ቤቴን ሽጬ ባገኘሁት ገንዘብ ቤቱን ከማኅበር ተረክበን አፍርሰን አሁን ያለውን ይዞት እንዲኖረው አድርገን ስለሰራነው የግሉ አይደለም፤ እዳው ከጋብቻ በኋላ ነው የተከፈለው እንዲሁም ከሌሎቹ ንብረቶቼ ውስጥ በውርስ ያገኘኋቸው የግል ንብረቶቼ ይገኙበታል በለማት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ ከጋብቻ በኋላ ተሰሩ የተባሉት ስራዎች ተገምተው ብር 82,293(ሰማኒያ ሁለት ሺ ሁለት መቶ ዘጠና ሶስት) ስለሆኑ የዚህን

ዋጋ ግማሽ ተጠሪ ለአመልካች ከፍለው ቤቱን ያስቀሩ በማለትና በሌሎቹም ንብረቶች የክፍፍል ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

ጉዳዩን በይግባኝ ያየው የፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤትም የስር ውሣኔ አጽንቶታል፡፡ የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም ተጠሪ ግምት ከፍለው ቤቱን እንዲያስቀሩ የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ አድርጓል፡፡ ግራ ቀኙም ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል፡፡ ችሎቱም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከመዝገቡ ሂደት እንደተረዳነው ተጠሪ ግምት ከፍለው ቤቱን እንዲያስቀሩ የተወሰነው ቤቱ ከጋብቻ በፊት የተገኘ የተጠሪ የግል ንብረት ነው በማለት ነው፡፡ በመሆኑም ክርክር የተነሳበት ቤት የተጋቢዎቹ የጋራ ንብረት ነው ወይስ የተጠሪ የግል ሃብት የሚለው ሊታይ የሚገባው ነው፡፡

ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸው ንብረቶች ወይም ከጋብቻ በኂላ በውርስ ወይም በስጦታ በግላቸው ያገኙቸው ንብረቶች የግል ንብረቶቻቸው ሆነው እንደሚቀሩ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ቁጥር 57 ያመለክታል፡፡ አንድ ንብረት ከግል እና ከጋራ ሃብት ተቀላቅሎ የተገኘ ከሆነ ግን ንብረቱ የጋራ ወይም የግል ተብሎ እንደሚቆጠር የሕጉ ድንጋጌ በግልጽ አያመለክትም፡፡ በመሆኑም ይህ ሁኔታ ባጋጠመ ጊዜ ድንጋጌውን ከአላማው አኳያ መተርጎም አስፈላጊ ይሆናል፡፡ ከጋብቻ በፊት የነበረ ንብረት የጋራ እንዳይሆን የተፈለገበት ምክንያት ጋብቻ ንብረት ለማግኘት በሚል ሃሣብ ብቻ እንዳይቋቋምና እንዳይፈርስ ለመከላከል ቢባል ነው፡፡ በሌላ አነጋገር ምንም ንብረት ያልነበረው ሰው ንብረት ያለውን ሰው በማግባት ጋብቻ ሲፈርስ ያላፈራውን ንብረት የሚካፈልበት ሁኔታ ማመቻቸት ለፍትህ እና ለሕሊና ተቃራኒ ነው ተብሎ ስለሚታመን ነው፡፡ ነገር ግን ለአንድ ንብረት መገኘት ተጋቢዎቹ ያደረጉት አስተዋጽኦ ተመርምሮ እንደነገሩ ሁኔታ የግል ወይም የጋራ ሊባል ይገባል፡፡ ይህንንም ለመወሰን በንጽጽር ሲታይ አብዛኛው መዋጮ የተደረገው ከግል ነው ወይስ ከጋራ የሚለውን ከግምት ማስገባቱ ተገቢ ይሆናል፡፡ ንብረቱ በአብዛኛው ከጋራ ሀብት መዋጮ የተገኘ ከሆነና የግል ንብረቱ ትንሽ ከሆነ ንብረቱ የጋራ ሆኖ መቆጠሩ ፍትሐዊ ይሆናል፡፡ የንብረቱ የተወሰነ

ክፍል ከጋብቻ በፊት ተገኝቶ እንኳን ቢሆን አነስተኛ የሆነው ድርሻ ከግል ሀብት ከንብረቱ ላይ በመቀላቀሉ ብቻ ንብረቱ የግል እንዲሆን ማድረጉ ፍትሐዊ አይሆንም፡፡

ከዚህ ተነስተን ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ በእርግጥ ቤቱ የተጀመረው ከጋብቻ በፊት ቢሆንም ቤቱ ተሠርቶ የተጠናቀቀው ከጋብቻ በኋላ እና ለቤቱ መስሪያ የተወሰደው ብድርም ከጋብቻ በኋላ መከፈሉን መዝገቡ ያስረዳል፡፡ የስር ፍርድ ቤት ይህን ካረጋገጠ በኋላ ከጋብቻ በፊት የተሠራው ሥራ ምን ያህል እንደሆነ ሳያጣራ እንዲሁም ከጋብቻ በኋላ የተሰራውንም ቢሆንም በገበያ ዋጋ ሳይሆን የመሃንዲስ ግምት ብቻ በማስቀረብ የዚህን ግምት ግማሽ ብቻ አመልካች ለተጠሪ ከፍለው እንዲያስቀሩ መወሰኑ አግባብ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ ቤቱ ተጀምሮ ከማለቁ በፊት ጋብቻው እንደተፈፀመና የተጠናቀቀውም ከጋብቻ በኋላ መሆኑን፣ ለቤቱ መስሪያ የተወሰደው ብድርም ቢሆን ከጋብቻ በኋላ መከፈሉ አብዛኛው ወጪ ከጋራ ሀብት የወጣ መሆኑን ያመለክታል፡፡ በእርግጥ በንብረቱ ላይ የተቀላቀለውን የግል ሀብት በተቀላቀለው መጠን የግሉ የሆነው ተጋቢ ሊወስድ ይገባል፡፡ ይህም በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ቁጥር 86/1/ስር ከተመለከተው ድንጋጌ ጋር የሚስማማ ነው፡፡ በመሆኑም ቤቱ የተጀመረው ከጋብቻ በፊት በመሆኑ ብቻ ቤቱ የተጠሪ የግል ሀብት ነው በማለት የስር ፍርድ ቤት የደረሰበት መደምደሚያ ስህተት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ውሣኔ

1. የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ.913 በግንቦት 29 ቀን 1996 ዓ.ም. ክርክር የተነሳበትን ቤት በተመለከተ የሰጠው የውሣኔ ክፍል ብቻ ተሽሯል፡፡
2. የክርክር ምክንያት የሆነው ቤት የግራ ቀኙ የጋራ ሃብት ነው፡፡
3. ከጋብቻ በፊት የተሠራው ሥራ ተገምቶ ግምቱ ለተጠሪ ይከፈል፡፡ ቤቱን ከተቻለ ግራ ቀኙ በዓይነት ይካፈሉ፣ ካልተቻለ አንዱ ለአንዱ የቤቱን የገበያ ዋጋ ግምት ከፍሎ ያስቀር፣ በዚህ የማይስማሙ ከሆነ ቤቱ ተገምቶ በሃራጅ ተሸጦ የሽያጩን ገንዘብ እኩል ይካፈሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ /26953

ህዳር 13 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንብረፀሐይታደሰ

መስፍን ዕቁበዮናስ

አብዱራሂም አህመድ

ሒሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አመልካች፡- አቶ ብዙነህ ጨርቆሴ - ቀረቡ፡፡

መልስ ሰጪ፡- ወ/ሮ መዓዛ እንግዳዬ - ቀረቡ፡፡

መዝገቡን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት በይግባኝ የቀረበለትን ጉዳይ ተመልክቶ በሰጠው ውሣኔ ላይ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት በአመልካች ጠያቂነት የቀረበ የሰበር ጉዳይ ነው፡፡

በወረዳው ፍ/ቤት የአሁን መልስ ሰጭ ከሣሽ ነበሩ፡፡ ያቀረቡትም አቤቱታ ከመልስ ሰጪ ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍቺ የፈረሰ መሆኑን መነሻ በማድረግ የንብረት ክፍፍል ይደረግልኝ የሚል ነው፡፡

አመልካችም በተከሳሽነት ቀርቦ ያካፍለኝ ስትል ከጠየቀችው ንብረት መካከል በእጇ የሚገኘው ቤት በወንድሜ ገንዘብ የተገዛ በመሆኑ የእኔና የእርሷም አይደለም፡፡

እንዲያውም በእርሷ እጅ የጋራ ንብረት የሆነ ቤት የሚገኝ ስለሆነ ልታካፍለኝ ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የአሁን መልስ ሰጭም ይህ በእኔ እጅ ይገኛል በተባለው ቤት ላይ የአሁን አመልካች አንዳችም መብት የለውም፡፡ በግል ልጄ የደም ዋጋ የተሠራ ነው የሚል ክርክር አቅርባለች፡፡

የወረዳው ፍ/ቤትም ይህንኑ የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ ሁለት ቤት በሁለቱም እጅ እንደሚገኝ እና አንደኛው ቤት በዋጋ ከሌላው ቤትየማይበልጥ ስለመሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ በእጃቸው ያለው ቤት ድርሻቸው ሊሆን ይገባል ሲል ወስኗል፡፡

የከፍተኛው ፍ/ቤትም በይግባኝ ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ ይህንኑ ውሣኔ በማጽናት አሰናብቷቸዋል፡፡ ለዚህ ውሣኔ የአሁን መልስ ሰጭ ቅር ተሰኝታ የይግባኝ አቤቱታዋን ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርባለች፡፡

ጉዳዩን በሁለተኛ ደረጃ ይግባኝ የሰማው ይኸው ጠቅላይ ፍ/ቤት ሁለቱንም ወገኖች ካከራከረ በኋላ ምንም እንኳ የአሁን አመልካች በእኔ እጅ የሚገኘው ቤት በወድሜ ገንዘብ የሰራ እንጂ የጋራ ሀብት አይደለም በማለት የተከራከረ ቢሆንም፣ ይህ ስለመሆኑ ማስረጃ አላቀረበም፡፡ ስለሆነም የቤቱን ግምት ድርሻውን ብር 1000.00እንዲከፍላት፤በአሁን መልስ ሰጭ ልጅ ሞት ምክንያት በተገኘ የደም ዋጋ ገንዘብ የተሠራ ነው የተባለው ቤት የጋራ ሀብት ነው የሚል ከሆነ ዳኝነት ሲጠይቅ የሚታይ እንጂ ለማካካሻ ምክንያት ሊሆን አይችልም በማለት ወስኗል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ነው፡፡ በዚህ ሰበር ደረጃ ግራ ቀኙ ያረቡት ክርክርም በይዘቶ በሥር ፍ/ቤት ከቀረበው የተለየ አይደለም፡፡ እኛም ጉዳዩን መርምረናል፡፡

በአመልካች እጅ ያለው ቤት በትዳር እያሉ የተሠራ ስለመሆኑ ክርክር ያስነሳ ጉዳይ አይደለም፡፡ አመልካች በመከራከሪያ ነጥብነት ያቀረበው በእጁ ያለው ቤት በወንድሙ ገንዘብ የተገዛ ስለሆነ የእኔም የእርሷም አይደለም በማለት ነው፡፡ ይሁን እንጂ ንብረቱ በእጁ የሚገኝና የሚገለገሉበት መሆኑ ክርክር አላስነሳም፡፡ ይህም ከሆነ በትዳር እያሉ የተገኘ ማናቸውም ሀብት የጋራ እንደሚሆን ሕጉ ግምት ወስዷል፡፡ ይህንን ግምት

የማፍረስ ግዴታ የተከራካሪው ወገን ነው፡፡ ተከራካሪው ወይም የአሁን አመልካት በወንድሜ ገንዘብ የተገዛ ነው ሲል በአባባል ደረጃ ያቀረበው ክርክር እንጂ በማስረጃ አስደግፎ አላስረዳም፡፡ ማስረጃው አለው እንኳ ቢባል ይኸው ንብረት ከወንድሙ በስጦታ ለግሉ ተብሎ የተሰጠው መሆኑን ሊያመለክት ይገባል፡፡ ስለሆነም በዚህ ረገድ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ዳኝነት በአግባቡ ሆኖ ተገኝቷል፡፡

አለ የተባለውን ቤት በሚመለከት መልስ ሰጭ በግል ልጄ ሞት ምክንያት በተሰጠ የደም ካሣ ዋጋ የተሰራ ስለሆነ የግል ሀብቴ ሆኖ ይቀጥላል አለች እንጂ አባባሉን የሚደግፍ የሕግ ክርክር አላቀረበችም፡፡ ይልቁንም የካሣ ክፍያው ምክንያት ምንም ይሁን ምን የካሣ ክፍያ አግኝታለች ፡፡ በዚህም የካሣ ክፍያ ቤቱ የተሰራ ለመሆኑ አልካደችም፡፡ የካሣ ክፍያ ደግሞ ገቢ ነው፡፡ በትዳር እያሉ የተገኘ ገቢ እስከሆነ ድረስ ከላይ በተሰጠው የሕግ ምክንያት የጋራ ነው፡፡ የግሏ ለመሆኑ በተለየም መንገድ ቢሆንም የማያስረዳ የፍሬ ነገርና የሕግ ክርክር አላቀረበችም፡፡ ስለሆነም ይህም በመልስ ሰጭ እጅ የሚገኘው ቤት የጋራ ሀብት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ንብረቱ የጋራ ነው የሚል ክርክር አመልካች ክስ አቅርቦ እራሱን በቻለ አኳኋን ዳኝነት ከመጠየቅ በቀር በማካካሻነት ሊከራከርበት አይችልም በማለት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤትም ቢሆን ይህ ቤት የመልስ ሰጭ የግል ሀብቷ ነው ከሚል መደምደሚያ ላይ አልደረሰም፡፡ ይሁን እንጂ ጉዳዩ የፍቺ ተከታይ የሆነ የንብረት ክፍፍል ነው፡፡ ምንም እንኳ መነሻ የሆነውን የንብረት ጥያቄ የአሁን አመልካች ታቅርብ እንጂ አመልካችም በእርሱ በኩል የሚቀርብ የንብረት ክፍያ ጥያቄ ካለ በመልስ ሰጭ እጅ የሚገኘውን ንብረት በመዘርዘር ድርሻ ክፍያውን ለመጠየቅ የሚከለክለው የክርክር አቀራረብ ሥርዓት የለም፡፡ የንብረት ማጣራት እና የንብረት ክፍፍል ጥያቄው የፍቺ ውሣኔን ተከትሎ የሚመጣ እንደመሆኑ ሌላኛው ወገን በተከሣሽ ከሳሽነት ተሰይሞ ተገቢውን ዳኝነት ከፍሎ ሊጠይቅ ይገባዋል የሚያሰኝም አይደለም፡፡ ስለሆነም የጠቅላይ ፍ/ቤቱ የአመልካችን ክርክር አስመልክቶ ዳኝነት ሲጠየቅ የሚታይ እንጂ በቀረበው ጉዳይ የሚስተናገድ አይደለም ሲል በክርክሩ ዳኝነት ሳይሰጥበት ማለፉ በክርክር አቀራረብ ሥርዓት ረገድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት መፈፀሙን አረጋግጠናል፡፡ ይኸው ነጥብም ቢሆን በግራ ቀኙ መካከል ተገቢው ክርክር የተደረገበት እና ከዚህ በላይ እንደተገለፀው በመልስ ሰጭ እጅ የሚገኘው ንብረት በሕጉ ግምት የጋራ በመሆኑ እና የሁለቱንም ቤቶች ዋጋ በንጽጽር ተመልክቶ በየእጃቸው

ያለው ቤት ድርሻቸው መሆኑን በመግለጽ የወረዳው ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጡት ውሣኔ በአግባብ ነው ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.01/98 በሰኔ 27 ቀን 1998 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ የተሻረ ሲሆን የወረዳው ፍ/ቤት በመ/ቁ. 01837 ሰኔ 01 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እና የከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቤት 79/78 በሐምሌ 19 ቀን 1997 የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ፀንቷል፡፡
2. የአመልካች እና በመልስ ሰጭ እጅ የሚገኙት ቤቶች ሁለቱም የጋራቸው ስለሆነ በየእጃቸው ያለው ድርሻቸው ነው፣ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ 27697

ጥቅምት 19 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- አቶ ርዕሶም ገ/መድኅን - ጠበቃ አበበ ኃይሌ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አልማዝ ጊላማካኤል - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካችና ተጠሪ ጋብቻቸው ጸንቶ ባለበት ጊዜ ተሸጧል የተባለን መኪና ዋጋው ለትዳር ጥቅም ስለመዋሉ በማስረጃ አልተረጋገጠው በማለት የሽያጩን ገንዘብ ግማሹን አመልካች ለተጠሪ ይክፈሉ በማለት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት አለበት ሲሉ ተጠሪ ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ሲታይ በግራ ቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኂላ ተጠሪ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ባቀረቡት የንብረት ዝርዝር ከቤት በወጣሁ ጊዜ የግል አልባሳቶቼን ይዤ ስላልወጣሁ አመልካች እነዚህን አልባሳቶቼን እንዲሰጠኝ፣ የሠ/ቁ3-38794 የሆነው መኪና ከጋብቻ በኂላ የተገዛና የጋራ ንብረት ስለሆነ የመኪናውን ዋጋ ግማሽ ድርሻዬን እንዲሰጠኝ እንደዚሁም በጋብቻ ወቅት

ያፈራናቸው የቤት ዕቃዎች ተቆጥውየሚገኙ ስለሆነ ግማሽ ድርሻዬን እንዲሰጠኝ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ተጠሪ የነበሩት የአሁን አመልካች በበኩላቸው በሰጡት መልስ አመልካችና ተጠሪ ጋብቻቸውን የፈጸሙት ግንቦት 27 ቀን 1987 ዓ.ም.እንደነበረና ጋብቻቸውን በፈጸሙ ጊዜም ተጠሪ ከጋብቻ በፊት የነበራቸው አንድ መኪና እና አንድ ቤት በጋብቻ ውሉ የግላቸው ሆኖእንደተመዘገበና የቀድሞው መኪና ተሸጦም አቤቱታ የቀረበበትን የሠ/3-38794 መኪና ተጠሪ እንደገዙና ይህም መኪና በመካከላቸው ክርክር ከመጀመሩ በፊት በመስረም 8 ቀን 1991 ዓ.ም. በተጻፈ ውል እንደተሸጠና ገንዘቡም ለምን ጥቅም እንደዋለ በመዘርዝር በአጠቃላይም ተጠሪ ለአመልካች የሚያካፍሉት ምንም ንብረት እንደሌለ በመጥቀስ መልስ ሰጥተዋል፡፡

የንብረት ክርክሩ በዚሁ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክሩን መርምሮ አመልካች የጠየቋቸው የግል አልባሳትና የቤት ቁሳቁሶችን በተመለከተ ተጠሪ ክደው ያልተከራከሩ ስለሆነ የግል አልባሳቶቻቸውን እንዲያስረክቧቸው የቤቱ ቁሳቁሶቹንም ከተቻለ በዓይነት እንዲከፋፈሉ ካልተቻለም ተገምተው በግምቱ መሠረት እንዲከፋፈሉ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

መኪናውን በተመለከተ ከጋብቻ በፊት ተጠሪ የነበራቸው መኪና በጋብቻ ውሉ የግል ተደርጎ የነበረ ቢሆንም ይህንኑ መኪና በጋብቻ ጊዜ ሸጠው ሌላ መኪና ሲገዙ ይሄው መኪና የግል ሀብታቸው እንዲሆን በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 58/2/ መሠረት ተጠሪ በፍ/ቤት ያላስመዘገቡ ስለሆነ በአንቀጽ 62/2/መሠረትም የጋራ ሀብት ስለሚሆን መኪናው ተሽጧል፡፡ የተባለበትን ብር 240 ሺህ ግማሹን ብር 120 ሺህ ከነወለዱ ተጠሪ ለአመልካች ሊከፍሉ ይገባል በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

የሥር ተጠሪ የአሁን አመልካች በዚሁ ውሣኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤትም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ መ/ሰጭ ከቤት በወጣሁ ጊዜ የግል አልባሳቶቼን ይዤ ስላልወጣሁ ይግባኝ ባይ ሊሰጠኝ ይገባል በማለት ያቀረቡትን አቤቱታ በተመለከተ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በይ/ባይ በግልጽ ያልተካደ ስለሆነ የግል አልባሳቶቻውን ሊያስረክብ ይገባል ተብሎ ቢወሰንም ይ/ባይ ለመልስ ሰጪ ሊያስረክቡት የሚገባ ምንም ንብረት እንደሌለ በግልጽ ከመካዳቸው በላይ

በዚህ ረገድ መ/ሰጭ የቆጠሩት ማስረጃ ይ/ባይ የመሃላ ቃላቸውን እንዲያወርዱ በመጠየቅ ሲሆን በሥር ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ ይ/ባይ የመሐላ ቃላቸውንእንዲያወርዱ ባለመደረጉ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት መሐላ እንዲያወርዱ ተደርጎ መ/ሰጭ የግል አልባሳታቸውን ጥለው እንዲልሄዱ ያረጋገጡ ስለሆነ በዚህ ሁኔታ የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት ይ/ባይ የመ/ሰጭን የግል አልባሳቶችን ሊያስረክቡ ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ በአግባቡ አይደለም በማለት ሽሯል፡፡

የሠ/ቁ.3-38794 የሆነውን መኪና በተመለከተ ይግባኝ ባይ የሚያቀርቡት ክርክር መኪናው የተሸጠው ግራ ቀኙ ከመፋታታቸው ከ11 ወራት በፊት አካባቢ በመሆኑ ከፊሉ ገንዘብ በጋራ ለጋራ ችግራቸው እንዳዋሉትና በቀሪው ገንዘብም ብዛት ያለው ወርቅ ገዝተው በመ/ሰጭ አክስት ቤት ማስቀመጣቸውን ቢሆንም ይህንን ለማስረዳት ያቀረቧቸው ምስክሮች ቀርበው እንደተሰሙት ይግባኝ ባይና መ/ሰጭ ተጣልተው በሽማግሌዎች ፊት እርቅ በፈጸመበት ጊዜ የተገዛበትን ዋጋና ግራሙን የማያውቁት ወርቅ በመ/ሰጭ አክስት ቤት ሲያስቀምጡ ማየታቸውን እንጂ ለመ/ሰጭ አክስት በአደራ ተሰጥቷል፡፡ የተባለው ወርቅ በመኪናው ሽያጭ ገቢ የተገዛ ስለመሆኑ ካለመሆኑም በላይ ወርቁ የመ/ሰጭ አክስት ቤት ስለመቀመጡም ቢሆን በምስክርነት ማቅርብ ይገባቸው የነበረው የመ/ሰጭ አክስትን ነበር የሚል ትችት በውሣኔው ላይ አስፍሮ የመኪናው ሽያጭ ገንዘብ ለግራ ቀኙ ጥቅም መዋሉን ይግባኝ ባይ ተቀባይነት ያለው ማስረጃ አላቀረቡም በማለት ይግባኙን ባለመቀበል የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ሲሆን ይህ ሰበር ችሎት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ አመልካችና ተጠሪ በፍቺ ከመለያየታቸው በፊት በአንድነት እየኖሩ ተሸጠ የተባለው መኪና የሽያጭ ገንዘብ ለግራ ቀኙ መጠቀሚያ ስለመዋሉ በማስረጃ አልተረጋገጠም ተብሎ የሽያጩን ገንዘብ ግማሹን አመልካች ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል ተብሎ በሥር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ ተጠሪ ባሉበት ተጣርቶ ሊወሰን እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ የሰበር አቤቱታውም ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

አመልካችና ተጠሪ ጋብቻቸውን የፈጸሙት ግንቦት 27 ቀን 1987 ዓ.ም.እንደሆነ ይሄው ጋብቻቸው በፍቺ የፈረሰው ደግሞ ኅዳር 7 ቀን 1992 ዓ.ም.እንደሆነና እንደዚሁም

ለክርክሩ መነሻ ምክንያት የሆነው የሠ/ቁ.3-38794 የሆነው መኪና የተሸጠው መስከረም 1 ቀን 1991 ዓ.ም. መሆኑ እነዚህ ፍሬነገሮች ግራ ቀኙን አላከራከረም፡፡

የተጠቀሰው መኪና ጋብቻው በፍቺ ከመፍረሱ 1 ዓመት በፊት ጋብቻው ጸንቶ ባለበት ጊዜ መሸጡና ጋብቻው በፍቺ በፈረሰ ጊዜ የመኪናው ሽያጭ ገንዘብ በሙሉ ወይንም በከፊል አመልካች እጅ እንደሚገኝ በማስረጃ ካልተረጋገጠ ጠቅላላ የመኪና ሽያጭ ገንዘቡ በጋብቻ ጊዜ ለጋራ የትዳር ጥቅም እንደዋለ የባልና ሚስትን ሃብት ስለመጣራት በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ከተደነገገው ከቁጥር 85-93 ካሉት ድንጋጌዎች አንጻር የሕግ ግምት መውሰድ ይቻላል፡፡

የዚህ የሕግ ግምት ተጠቃሚ የሆነ ወገንም ንብረቱ በጋብቻ ጊዜ የተሸጠ መሆኑን ካስረዳ በቂ ሲሆን ሌላው ወገን ደግሞ ጋብቻው በፍቺ በፈረሰ ጊዜ ከንብረቱ የሽያጭ ገንዘብ በሙሉ ወይንም በከፊል የሚገኝ መሆኑን ካስረዳ የሽያጩ ገንዘብ በጋብቻ ጊዜ ለጋራ ጥቅም ውሏል የሚለውን የሕግ ግምት እንዳፈረሰ ይቆጠራል፡፡

አመልካች ለክርክሩ መነሻ ምክንያት የሆነው መኪና በጋብቻ ጊዜ የተሸጠ መሆኑን በማስረዳት የሽያጩ ገንዘብ ለጋራ የትዳር ጥቅም እንደዋለ ሕጉ በወሰደው ግምት ተጠቃሚ ሆነዋል፡፡ በሌላ በኩልም ተጠሪ ጋብቻው በፈረሰ ጊዜ የመኪናው ሽያጭ ገንዘብ በሙሉ ወይንም በከፊል በአመልካች እጅ እንደሚገኝ ያላስረዱ በመሆኑ የሕግ ግምቱን ማፍረስ አልቻሉም፡፡

በፌዴራል ከ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ ይ/ባይ ከመኪናው ሽያጭ ገንዘብ ላይ ብር 115.000/አንድ መቶ አሥራ አምስት ሺህ/ የሚያወጣ ወርቅ ለመ/ሰጭ ገዝቼ ወርቁም መ/ሰጭ አክስቴ ቤት እንዲቀመጥ የተደረገ ስለመሆኑ የሚያውቁልኝ ምስክሮች እንዳሉ ጠቅሼ እነዚህ ምስክሮች በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ሊሰማልኝ ሲገባ አልተሰሙልኝም የሚል ክርክር በማቅረባቸው ፍ/ቤቱ እነዚህን ምስክሮች አስቀርቦ ቢሰማም ወርቅ ተገዝቷል የሚለው የይግባኝ ባይ ክርክር ለትዳር ጥቅም ውሏል በሚለው የሕግ ግምት ውስጥ የሚጠቃለል ሆኖ ሳለ ማስረጃ መስማት ሳያስፈልገው በሕግ ግምቱ ላይ ተመስርቶ ውሣኔ መስጠት ሲገባው የይግባኝ ባይን የተሳሳተ የክርክር መስመር ተከትሎ ማስረጃ በመስማት ከመኪናው የሽያጭ ገንዘብ ላይ ይ/ባይ ለመ/ሰጭ ወርቅ ስለመግዛታቸው በማስረጃ አልተረጋገጠም በማለት የመኪናውን ሽያጭ ገንዘብ ግማሹን

ይግባኝ ባይ ለመ/ሰጭ እንዲከፍሉ ውሣኔ መስጠቱ እንደዚሁም የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ይህንኑ የሕግ ግምት ሳያገናዝብ ውሣኔ መስጠቱ በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.06189 በሚያዝያ 28 ቀን 1995 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የፌዴራል ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.20828 በጥቅምት 30 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.348/1/መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የሠ/ቁ.3-38794 የሆነው መኪና አመልካች የሸጡት በግራ ቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻ ጸንቶ ባለበት ጊዜ ስለሆነና ገንዘቡም ለጋራ የትዳር ጥቅም እንደዋለ ከላይ ከተጠቀሱት ድንጋዎች አኳያ የሕግ ግምት ስለሚወሰድና ተጠሪም ይህንኑ የሕግ ምት ያላፈረሱ ስለሆነ የሽያጩን ግማሽ ገንዘብ አመልካች ለተጠሪ ሊከፍሉ አይገባም በማለት ተወስኗል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ 29402

ጥቅምት 19 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሐዳስ ታረቀ - ቀረበች

ተጠሪ፡- የ*አለቃ አስመላሽ ኃይለሥላሴ - ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለአቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የጋብቻን በፍቺ መፍረስ ተከትሎ የተነሣውን የንብረት ክፍፍል የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በማህበራዊ ፍ/ቤት ሲሆን በዚህ ወቅት በተደረገው ክርክር ባልና ሚስቱ በጋራ ያፈሩት ቤት እንዳለ ተረጋግጧል፡፡ በመሆኑም ቤቱ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ንብረት ነው በማለት ፍ/ቤቱ በአንድ በኩል የወሰነ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ቤቱ የተሠራበት ቦታ የተጠሪ የግል ሀብቱ ነው የሚል ምክንያት በመስጠት ቦታው ለክፍፍል አይቀርብም፤ የተጠሪ የግሉ ሆኖ ይኑር በማለት ወስኗል፡፡ በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበላቸው የበላይ ፍ/ቤቶችም ውሣኔው ስህተት የለበትም ብለዋል፡፡ አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

የሰበር ችሎቱ አመልካች መጋቢት 7 ቀን 1999 ዓ.ም. በፃፈችው ማመልከቻ ያቀረበችውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምቷል፡፡

አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው ቤቱ የባልና ሚስቱ የጋራ ንብረት ነው ከተባለ በኂላ፣ ቦታው ግን የተጠሪ የግል ንብረት ይሁን ተብሎ የተሰጠውን ውሣኔ አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህን ነጥብ ከቀረበው ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡ የከተማ ቦታንና ትርፍ ቤትን የመንግሥት ንብረትለማድረግ የወጣው አዋጅ ቁ.47/67 ከታወጀበት ጊዜ ጀምሮ እና በአሁኑም ጊዜ የከተማ ቦታ በግለሰቦች በርስትነት የሚያዝ አይደለም፡፡የቦታው (መሬቱ)ባለቤት መንግሥት በመሆኑ ግለሰቦች በቦታው ላይ የመጠቀም መብት ነው የሚኖራቸው፡፡ ከዚህም መገንዘብ የሚቻለው ይህን ቦታ ወይም መሬት የእዚህኛው ወይም የዚያኛው የግል ንብረት ነው ብሎ መወሰን የማይቻል እንደሆነ ነው፡፡ በእርግጥ በቦታው ላይ የተሠራው ቤት የአንዱ ወይም የሌላው የግል ንብረት ነው ማለት ይቻላል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ቤት የሚሠራው በመሬት ላይ እንደመሆኑ ቤትን ካረፈበት መሬት (ቦታ)ለይቶ (ነጥሎ)ማየት አይቻልም፡፡ በአንድ በተወሰነው መሬት (ቦታ) ላይ ቤት የሠሩ ሰዎችም በቦታው ላይ የመጠቀም መብት ይኖራቸዋል ወይም እንዳላቸው ይገመታል፡፡

በያዝነው ጉዳይ እንደምንመለከተው አመልካች እና ተጠሪ ንብረትነቱ የመንግሥት በሆነው ቦታ (መሬት) ላይ የጋራ ቤት ሠርተው ሲኖሩ ቆይተዋል፡፡ በዚህ መሠረትም ቤቱ እኩል የጋራቸው ነው እስከተባለ ድረስ በቦታው (ቤቱ ባረፈበት መሬት)ላይ ባላቸው የመጠቀም መብት ልዩነት መፍጠር አይቻልም፡፡ ከፍ ሲል እንዳመለከትነውም ቤቱ ካረፈበት መሬት (ቦታ) ተነጥሎ የሚታይ ባለመሆኑ ወይም ከመሬቱ ውጪ ሊታይ ስለማይችል አመልካች ቤቱ ካረፈበት መሬት በመለስ ባለው ብቻ ነው የጋራ ባለሃብት የምትሆነው ብሎ መደምደም ትክክል አይደለም፤ ትርጉምም አይኖረውም፡፡ በሌላ አነጋገር በዚህ ድምዳሜ መሠረት አመልካች በቤቱ ላይ የእኩል መብት አላት ተብሎ ተወስኖአል ለማለት አይቻልም፡፡ ከዚህ የተነሣም አመልካች የጋራ መብት ያላት በቦታው (በመሬቱ) ላይ ባረፈው ሕንፃ (ቤት) ላይ ብቻ ነው በሚል በሥር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በማህበራዊ ፍ/ቤት፣በመቀጠልም በወረዳ ፍ/ቤት እና በመጨረሻም በትግራይ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 18601 የካቲት 27 ቀን 1999 ዓ.ም. የተሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ.348(1)መሠረት ተሽሮአል፡፡
2. አመልካች ያለምንም ልዩነት ማለትም ቤቱ ባረፈበት መሬት ላይ ያለውን የመጠየቅ መብት ጨምሮ የቤቱ እኩል ባለሀብት ናት ብለናል፡፡
3. በዚህ ሰበር ችሎት ውሣኔ መሠረት እንዲፈፀም ይጻፍ፣፣
   መዝገቡ ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት::

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ 31891

ሚያዝያ 14 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካቾች፡- እነ አቶአንለይእንየው (ሰባትሰዎች)ጠበቃፍቅሩታደሰ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ መሬም ጡሃ ጠበቃ ውቤ ጓዴ

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን ተጠሪ የሟች አቶ ይሃ ይብሬ ሚስትና አካለመጠን ያልደረሱ ሁለት ልጆች ሞግዚትና አስተዳዳሪ ናቸው በማለት ፍ/ቤቱ ውሳኔ ከሰጠ በኋላ የአሁን አመልካቾች እህት የነበሩት ወ/ሮ ጥሩዬ እንየው የተባሉት ቀርበው በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.358 መሠረት ባቀረቡት መቃወሚያ በሟች አቶ ይሃ ይብሬና በተጠሪ መካከል የነበረው ጋብቻ በእስልምና ኃይማኖት ሥርዓት መሠረት ፈርሷል፡፡ ተጠሪ ከሟች የወለዷቸውን ሁለት ልጆች ጥለው ወደ ውጭ አገር ከሄዱ ጊዜ ጀምሮ ልጆቹን በእናትነት አሳድገውም ሆነ ተንከባክበው አያውቁም፤ ልጆቹን ያሳደግኩት አመልካች ነው፡፡ ተጠሪ የሟች ሚስት ሳይሆኑ በሐሰተኛ ምስክር አማካይነት የተሰጣቸው የሚስትነት ማስረጃና በሚያሳድጓቸው ልጆች ስም የተሰጣቸው የአሳዳሪነትና የሞግዚትነት ማስረጃ ያለአግባብ ስለሆነ እንዲመልሱ ይወሰንልኝ በማለት ተከራክረዋል፡፡

የአመልካች አቤቱታ ለተጠሪ ደርሶ በበኩላቸው በሰጡት መልስ አመልካች በተጠሪና በሟች አቶ ይሃ ይብሬ መካከል ጋብቻ መኖሩን ሳይግዱ በመቃወሚያነት ያቀረቡት ምክንያት ተጠሪ ከኢትዮጵያ ውጭ ለ12 ዓመት ያህል ከኖሩ በኂላ አሁን የተመለሱት አቶ ይሃ ይብሬ ከሞቱ በኂላ ነው ከሚል

በስተቀር ከሟች ጋር የነበራቸው ጋብቻ በሕግ አግባብ የፈረሰ ስለመሆኑ ያቀረቡት ማስረጃም የለም፡፡ በሌላ በኩል ሟችና ተጠሪ በባልና ሚስትነት አብረው እየኖሩ 2 ልጆችን ወልደዋል፡፡ ተጠሪ ለወለዷቸው ልጆች ሞግዚት ልሁን ብለው መጠየቃቸውና ሞግዚትነታቸው በፍ/ቤት ማሳወጃቸው ጥፋተኛ አያደርጋቸውም፡፡ ስለዚህ የአመልካች አቤቱታ ውድቅ ይደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ጉዳዩን መርምሮ አመልካች በተጠሪና በሟች መካከል የነበረው ጋብቻ ከ12 ዓመት በፊት ፈርሷል ቢሉም በፍ/ቤት ውሳኔ ስለመፍረሱ ያቀረቡት ማስረጃ ካለመኖሩም በላይ ለ12 ዓመት ተለያይተው መኖራቸው ብቻ በራሱ ጋብቻውን ሊያፈርሰው የማይችል በመሆኑ አቤቱታው በአግባቡ ያልቀረበ ስለሆነ ፍ/ቤቱ ቀደም ሲል የሰጠው ውሳኔ ሊሰረዝ አይገባም በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡

የአመልካች ወራሾች በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔ ጉድለት የሌለው ነው በማለት አጽንቷል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህ ችሎት የቀረበውን አቤቱታ መርምሮ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሮ መወሰን ተገቢ መሆኑን በማመኑ በዚሁ መሠረት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ምላሽ ማግኘት የሚገባው የጉዳዩ ጭብጥ በተጠሪና በሟች አቶ ይሃ ይብሬ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ አልፈረሰም ተብሎ በበታች ፍ/ቤቶች መወሰኑ አግባብነት አለውን? የሚለው ነው፡፡ ከዚሁ ጭብጥ አኳያም የሰበር አቤቱታው ተመርምሯል፡፡

እንደተመረመረውም በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ አመልካች በተጠሪና በሟች አቶ ይሃ ይብሬ መካከል የነበረው ጋብቻ ፈርሷል በማለት ያቀረቡትን ክርክር

ፍ/ቤት ሳይቀበለው የቀረው ጋብቻ በፍቺ መፍረሱን ማስረዳት የሚቻለው በፍ/ቤት የተሰጠን ውሳኔ በማቅረብ እንጂ በምስክር ፍቺን ማስረዳት ስለማይቻል አመልካች ፍቺውን በምስክር ላስረዳ ያሉት በአግባቡ ባለመሆኑ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በማለት ነው፡፡

ሆኖም ግን ይህ ሰበር ችሎት መ/ቁ.14290 በሰጠው ውሳኔ በባልና ሚስት መካከል ያለ ጋብቻ በፍ/ቤት በተሰጠው የፍቺ ውሳኔ ፈርሷል ሳይባልም የተጋቢዎች ተለያይቶ ለረጅም ጊዜ መኖር በዚህም ጊዜ ሌላ ትዳር መሥርቶ መገኘት የቀድሞው ጋብቻ በሕጋዊ መንገድ ተቋርጧል ሊባል ይችላል በማለት የሕግ ትርጉም የሰጠበት ስለሆነ የሥር ፍ/ቤቶች የጋብቻ መፍረስ ከፍርድ ውሳኔ በስተቀር በሌላ ሁኔታ ሊረጋገጥ አይችልም በማለት የሰጡት ውሳኔ አግባብነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡

ከዚሁ አኳያም በዚህ ጉዳይ በፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ ተጠሪና ሟች አቶ ይሃ ይብሬ ለ12 ዓመታት ተለያይተው እንደኖሩ በዚህ ጊዜም ተጠሪ በውጭ አገር በመኖር ላይ እንዳሉ ሌላ ባል አግብተው እንደነበር አመልካች ተከራክረው ይህንኑ ክርክራቸውን በመስክር ለማስረዳት መጠየቃቸውን ይህ ችሎት ከመገንዘቡም በላይ ተጠሪ በውጭ አገር በነበሩ ጊዜም ሟች አቶ ይሃ ይብሬና አመልካች ጋብቻ የፈጸሙ ስለመሆናቸውም ለመገንዘብ ተችሏል፡፡

በተጠሪና በሟች መካከል የነበረው ጋብቻ ይህ ሰበር ችሎት አስቀድሞ በተመሳሳይ ጉዳይ ከሰጠው ውሣኔ አንጻር ተቋርጧል ወይንስ አልተቋረጠም የሚለውን ለመወሰን ከፍ ብሎ በአመልካች የተጠቀሰው ፍሬ ነገር ማለትም ተጠሪና ሟች አቶ ይሃ ይብሬ ለ12 ዓመታት ተለያይተው ስለመኖራቸው በዚህም ጊዜ ውስጥ የባልና ሚስት ዓይነት ግንኙነት ያልነበራቸው ስለመሆኑና ተጠሪም በውጭ አገር በነበሩ ጊዜ ሌላ ባል ስለማግባታቸው በአጠቃላይ በዚህ ጊዜ ውስጥ አገር በነበሩ ጊዜ ሌላ ባል ስለማግባታቸው በአጠቃላይ በዚህ ጊዜ ውስጥ ምንም ዓይነት የባልና ሚስት ግንኙነት ያልነበራቸው ስለመሆኑ ሊያስረዱ የሚችሉት አመልካች የቆጠሯቸው ምስክሮች ተሰምተው ለጉዳዩ እልባት ሊሰጠው ይገባ እንደነበር ይህ ችሎት ለማስረዳት ችሏል፡፡ ስለሆነም አመልካች በዚህ ረገድ የቆጠሯቸው ምስክሮች ሳይሰሙ ጋብቻው በፍርድ ውሳኔ ስላልፈረሰ የጸና ነው በማለት የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤትበመ.ቁ.08924 መጋቢት 8 ቀን 1997 ዓ.ም. የሰጠው ውሳኔ፣ እንደዚሁም የፌዴራል ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ.38179 ሚያዝያ 25 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ፍርድ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.348/1/መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ከላይ በፍርዱ ላይ በተመለከተው መሰረት የግራ ቀኙን ማስረጃ ሰምቶ እንዲወስን ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ 31946

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድርመሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ ዘውልቱ ጌታቸው ቀርባለች፡፡

ተጠሪ፡- ተመስገን ደሣለኝ ቀርቧል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የጋብቻ ውልን የሚመለከት ነው፡፡

የግራ ቀኙ ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኂላ የቀጠለውን የንብረት ክፍፍል በተመለከተ አመልካች ጥያቄቸውን ለጃቢ ጠህናን ወረዳ ፍ/ቤት አቅርበዋል ተጠሪም በመሃከላችን የጋብቻ ውል አለ በዚህም መሠረት አመልካችን ያገባኂት በአመት 120.00/መቶ ሃያ/ብር ልከፍላት ልብስ ከዛው ከደሞዟ ሊታሰብ የሕክምና ወጪ ልሸፍን እንጂ በእኩል ባለመብት እንድትሆን አልተስማማሁም በማለት አመልካች ንብረት ለመካፈል ያቀረቡትን ጥያቄ ተቃውመዋል፡፡ ጉዳዩ የቀረበለት ወረዳ ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር ተመልክቶ የጋብቻ ውል ሕጋዊ አይደለም በማለት አመልካች ያቀረቡትን ጥያቄ ተቀብሎ ንብረቶቹን የግራ ቀኙን የጋራ ስለሆኑ እኩል ይካፈሉ በማለት ወስኗል፡፡ ተጠሪ በውሣኔው ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለመዕ/ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅረበው ፍ/ቤቱ የወረዳ ፍ/ቤት ውሣኔ ስህተት የለውም በማለት የይግባኝ ቅሬታውን ውድቅ አድርጎታል፡፡ ተጠሪ

በመቀጠል ለአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሁለተኛ ይግባኝ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱ ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኂላ ግራ ቀኙ የንብረት ግንኙነታቸውን በተመለከተ ተጠሪ ለአመልካች በወር ከሚያገኘው ገቢ ውስጥ ለዓመት ብር 120.00/መቶ ሃያ/ ሊከፍላት ከዚህ ውጪ ሌላ ንብረት ግንኙነት እንደማይኖር መስማማታቸው ሕጉን አይቃረንም በማለት ተጠሪ አመልካች ሳትገባ የሠራውን ሆነ ከገባች ወዲህ ታድሷል የተባለውን ቤት እንድትካፈል መወሰኑ ተገቢ አይደለም በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሮ አመልካች ቤቱን ልትካፈል አይገባም በማለት ወስኗል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም ግራ ቀኙ ባደረጉት የጋብቻ ውል ላይ ተጠሪ ለአመልካች በዓመት ብር 120.00/መቶ ሃያ/ ሊከፍላትና ከዚህ ውጪ ሌላ የንብረት ግንኙነት እንደማይኖር መስማማታቸው ሕግን አይቃረንም መባሉን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ በማድረጉ ተጠሪ ቀርበው መልሣቸውን በጽሑፍ አቅርበዋል፡፡ ችሎቱም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከመዝገቡ እንደተረዳነው ግራ ቀኙ ባልና ሚስት መሆናቸው ያልተካደ ጉዳይ ነው፡፡ አከራካሪው ነጥብ የንብረት ክፍፍል ነው፡፡ አመልካች በጋብቻ ጊዜ የተገኘ ንብረት የግል እስካልተባለ የጋራ ነው ሲሉ የሚከራከሩ ሲሆን ተጠሪ ደግሞ ተጋቢዎቹ የንብረት ግንኙነታቸውን በተመለከተ ሊስማሙ ስለሚችሉ በዚሁ መሠረት የተስማሙና የጋብቻ ውሉም ሕግን የሚቃረን ባለመሆኑ የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላላ ፍ/ቤት ውሣኔ ስህተት የለውም ብለዋል፡፡

የአ/ብ/ክ/መ የቤተሰብ ሕግ ልክ እንደ የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ ተጋቢዎቹ የንብረት ግንኙነታቸውን አስመልክቶ ሊስማሙ እንደሚችሉ ያመለክታል፡፡ በመሆኑም የንብረት ግንኙነታቸውን በመሳላቸው መንገድ ሊወሰኑ ይችላሉ፡፡ ነገር ግን ስምምነቱን በማወሰኑበት ጊዜ መሠረታዊ የእኩልነት መብትን በሚጥስ መልክ ሊፈፀም አይገባውም፡፡ በሕገመንግሥቱ አንቀጽ 34(1)ሴቶች በጋብቻ አፈጻጸም በጋብቻ ዘመንና በፍቺ ጊዜ እኩል መብት እንዳላቸው ያመለከተ ሲሆን አንቀጽ 35/2/ም ቢሆን ሴቶች በጋብቻ ከወንዶች ጋራ እኩል መብት እንዳላቸው ተደንግጓል፡፡

በመሆኑም በጋብቻ ዘመን በተፈራ ንብረት ላይ ወንዶችም ሆኑ ሴቶች እኩል መብት እንዳላቸው መገንዘብ ይቻላል፡፡ ሆኖም ግን በተያዘው ጉዳይ ግራ ቀኙ ባደረጉት የጋብቻ ውል ተጠሪ ለአመልካች በዓመት ብር 120.00 እንደሚከፍላትና ከዚህ ውጭ አመልካች በጋራ ንብረታቸው ላይ ምንም ዓይነት መብት እንዳይኖራት ያደረጉት ስምምነት ከላይ የተጠቀሰውን የሕገመንግሥቱን የእኩልነት መብት ድንጋጌን የሚፃረር ነው፡፡ ማንኛውም ሕግ ወይንም ልማዳዊ አሠራር ከሕገመንግሥቱ ጋር የሚቃረን ከሆነ ተፈጻሚነት እንደሌለው በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 9(1) ላይ ተመልክቷል፡፡

ከዚህም ሌላ አንድ የውል ግዴታ በሕግ አግባብነት ባልተቋቋመ ጊዜ በዚህ ውል መሠረት እንዲፈጽም ጥያቄ የቀረበለት ወገን ውሉ የማይረጋ ስለሆነ ተፈጻሚነት የለውም በማለት ይህንን ውል አልፈጽምም ማለት እንደሚችል በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1809 የተመለከተ ሲሆን አመልካችም ከተጠሪ ጋር የተደረገው ውል ሕግን የሚፃረር ስለሆነ ተፈጻሚነት የለውም በማለት የተከራከሩ እንደመሆኑ መጠን በዚህ ስምምነት መሠረት ሊገደዱ የማይገባ ሆኖ ሣለ የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት የሥር ፍ/ቤቶችን ውሣኔ በመሻር የአመልካችን የንብረት ክፍፍል ጥያቄ ውድቅ ማድረጉ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ.ቁ.11110 ሐምሌ 3 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ከላይ እንደተጠቀሰው መሠረታዊ የሕግ ስህተቱ የተፈፀመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. አመልካችና ተጠሪ ንብረት ሊካፈሉ ይገባል ተብሎ በጃቢ ጣህናን ወረዳ ፍ/ቤት በ14.4.99 ዓ.ም. የተሰጠው ውሣኔ እንደዚሁም የምዕራብ ጎጃም ዞን ከ/ፍ/ቤት ይግባኙ አያስቀርብም በማለት በጥር 9 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ትእዛዝ በአግባቡ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ.348/1/ መሠረት አጽንተነዋል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ.33411

መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ታፈሰ ይርጋ

መድህን ኪሮስ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ ሙሉብርሃን አባዲ - ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- አለቃ ኪሮስ ገብሩ - አልቀረቡም፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ የአፈጻጸም ክርክር ሲሆን፣ በዋናው ጉዳይ ግራ ቀኙ ጋብቻቸውን በስምምነት ለማፍረስ ተዋውለው ስምምነታቸውን በሕዳር 15 ቀን 1999 ዓ.ም.በት/ብ/ክ/መ/ ሕንጣሎ ዋጅራት ወረዳ ጣቢያ ደጀን ማ/ፍ/ቤት በውሣኔ እንዲያፀድቀው አድርገዋል፡፡ ከዚህ በኂላ የአሁን አመልካች ተጠሪው በስምምነቱ መሠረት የጋራ ንብረት ክፍፍሉን ሊፈጽሙ ፈቃደኛ አልሆኑም በሚል በሚያዝያ 2 ቀን 1999 ዓ.ም. በት/ብ/ክ/መ/ኢንጣሎ ወረዳ ጣቢያ ደጀን ማ/ፍ/ቤት የጋራ ያሏቸውን ንብረቶች በመዘርዘር ያካፍሉኝ ሲሉ በተጠሪው ላይ የአፈጻጸም ክስ መሥርተዋል፡፡

የአሁን ተጠሪ / የሥር የአፈጻጸም ተከሣሽ/ በሚያዝያ 13 ቀን 1999 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት መልስ የአሁን አመልካች በክሣቸው የዘረዘሯቸውን የጋራ ንብረቶች ለማካፈል ፈቃደኛ መሆናቸውን ገልፀው በክሱ ከተዘረዘሩት ንብረቶች መካከል የወፍጮ ድርጅት

ያካፍለኝ ለተባለው ፀጋዬ ገብሩ ከተባሉት ግለሰብ በ10,000 ብር የገዛነው ቢሆንም ስሙ ንብረቱ ያልተዛወረ የግዢ ውሉም ያልፀደቀ በመሆኑ ላካፍላት አልችልም ስለዚህ ወይ ባለቤትነት ስም እኪዛወር ትጠብቅ ወይ የግዢ ገንዘቡን ግማሽ ብር 5000/አምስት ሺህ/ትውሰድ ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

የአፈጻጸም ክርክሩ የቀረበለት የጣብያ ደጀን ማ/ፍ/ቤትም የቀረበለትን ጉዳይ መርምሮ በግንቦት 11 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ፣ቀደም ሲል ቀርቦ በፀደቀው የፍቺ ስምምነት መሠረት በጣብያ ደጀን ዓዲ¥ሎ የሚገኘው የወፍጮ ድርጅት የተጋቢዎቹ የጋራ ሀብት መሆኑ መግለጽ የሠፈረ እና ይህንኑ ድርጅት እኩል ለመካፈል የተስማሙ በመሆኑ ግራ ቀኙ የወፍጮ ድርጅቱን ከነ ሙሉ መሣሪያዎቹ እኩል ይካፈሉ ሲል ወስኗል፡፡

የጣብያ ደጀን ማ/ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ ቅር የተሰኙት የአሁን ተጠሪ ቅሬታቸውን ለህንጣሎ ወረዳ ፍ/ቤት በይግባኝ ቢያቀርቡም ፍ/ቤት በይግባኝ ቢያቀርቡም ፍ/ቤት ይግባኙን ሣይቀበለው ቀርቷል፡፡ በመቀጠል ተጠሪ ቅሬታቸውን ለት/ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት አቅርበዋል፡፡

የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎትም የተጠሪን አቤቱታ ተቀብሎ አመልካችን በማስቀረብ ግራ ቀኙን ያከራከረ ሲሆን በነሐሴ 4 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ የክርክሩ መነሻ የሆነው ወፍጮ በአሁን ተጠሪ ወንድም በአቶ ፀጋዬ ገብሩ ስም እንደሚታወቅ የአሁን አመልካች አልካዱም፡፡ ንብረትነቱ በአሁን ተጠሪ ስም እንደተላለፈም የቀረበ ማስረጃ የለም፣ በመሆኑም ለዚህ ወፍጮ ግዢ ገንዘብ እንደተከፈለ እንጂ ውል ተፈጽሞ ወደ ስማቸው እንደተላለፈ እስካልተረጋገጠ የጋራ ተብሎ ወደ ተከራካሪዎቹ የትዳር ንብረት ክፍፍል ሊገባ አይችልም በሚል ግራ ቀኙ ለወፍጮ ግዢ የተከፈለውን ብር 10,000 የጋራ በመሆኑ ገንዘቡን እኩል ይካፈሉት ሲል የስር ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሯል፡፡

ይህ መዝገብ ለዚህ ችሎት የቀረበውም የት/ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ተጠሪው ለአመልካች ወፍጮ የተገዛበትን ዋጋ ብር 10,000 ያካፏቿው ሲል የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል አመልካች በጥቅምት 4 ቀን 2000 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት የሰበር ማመልከቻ መሠረት ነው፡፡ የአመልካች የሰበር

አቤቱታ ይዘት ሲጠቃለል በሕዳር 15 ቀን 1999 ዓ.ም. ባደረግነውና በፍ/ቤት በፀደቀው የፍቺ ስምምነት የወፍጮ ድርጅቱን እኩል ለመካፈል በግልጽ ተስማምተን፣ የስሙ

አለመዛወር የንብረት ክፍፍሉን ተግባራዊነት የሚያግድ ሆኖ ሣለ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ከተከራካሪዎች ባልቀረቡለት ጥያቄ የግዢ ውሉ እንደሚፈርስ አድርጎ ለግዢ የተከፈለውን ገንዘብ እንድንካፈል መወሰኑ አላግባብ በመሆኑ ይሻር የሚል ነው፡፡

ይህም ችሎት የአመልካችን አቤቱታ ተመልክቶ የክርክሩ ምክንያት የሆነው ወፍጮ ድርጅት ባልና ሚስቱ /አመልካችና ተጠሪ/ ቢገዙትም በስማቸው አልዞረም በሚል የጋራ ሀብት አይደለም ተብሎ የተወሰነው በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚል ጭብጥ በመያዝ ተጠሪን አስቀርቦ ግራ ቀኙን በጽሁፍ አከራክሯል፡፡ እኛም የግራ ቀኙን ክርክርና የስር ፍ/ቤቶችን ውሣኔዎች መርምረናል፡፡ እንደመረመርነውም ተጋቢዎቹ የክርክሩ ምክንያት የሆነውን የወፍጮ ድርጅት በተመለከተ በሕዳር 15 ቀን 1999 ዓ.ም. ተደርጎ በፍ/ቤት በፀደቀው የፍቺ ስምምነታቸው ላይ ክፍፍሉን አስመልክቶ በግልጽ ፈቃዳቸውን ሰጥተው ተስማምተዋል፡፡ ይህን ስምምነት ግራ ቀኙ ያልካዱት በሌላ ስምምነት ያልቀየሩት ወይም ያላሻሻሉት እና በፍ/ቤትም የፀደቀ ከመሆኑ አንጻር ይህ ስምምነት በግራ ቀኙ መልካም ፈቃድ እስካልተሻረ ድረስ ተጋቢዎቹ በስምምነቱ ቃል የማይገደዱበት ምክንያት አይኖርም፡፡ በሌላ በኩል በማንኛውም የክርክር ደረጃ ቀርቦ በአከራካሪው ንብረት ላይ መብት አለኝ፣ የጋራ ሀብት ተብሎ ለግራ ቀኙ ሊካፈል አይገባም በሚል በ3ኛ ወገን የቀረበ ክርክር የለም፡፡ ተጠሪው አከራካሪ የሆነው ንብረት በ3ኛ ወገን ስም የሚገኝ ነው ይበሉ እንጂ የተጠቀሰውን 3ኛ ወገን ወክለው ስለ ንብረቱ ለመከራከር መብት ያላቸው መሆኑን አላመለከቱም፣ እንዲሁም ንብረቱ በእጄ አይገኝም በሚል ክደው ያቀረቡት መከራከሪያ የለም፡፡ የወፍጮ ድርጅቱ ክፍፍል ላይ ያጋጠመ እክል ለመኖሩ ባልተረጋገጠበት ሁኔታ በፍቺ ስምምነቱ መሠረት አይፈፀምም መባሉ ተገቢ አይደለም፡፡ በአጠቃላይ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ. 373/2/የአፈጻጸም ፍ/ቤት በዋናው ፍርድ የታዘዘውን ከመፈጸም ውጪ ባለቀው ጉዳይ እንደ አዲስ ማከራከር እንደማይኖርበት በግልጽ ተደንግጎ እያለ የት/ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ከፍቺ ስምምነቱን ቃልና ስምምነቱን ካፀደቀው ውሣኔ ይዘት ውጭ የወፍጮ ድርጅቱ የግራ ቀኙ የጋራ ሀብት አይደለም፤ ለግዢው ለ3ኛ ወገን የተከፈለውን ብር 10,000ተጠሪው ለአመልካች

እኩሌታውን ይክፈሏቸው ሲል የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስምምነት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የክርክሩ ምክንያት የሆነው በት/ብ/ክ/መ/በጣቢያ ደጀን አዲየሎ የሚገኘው የወፍጮ ድርጅት የግራ ቀኙ የጋራ ሀብት በመሆኑ በህዳር 15 ቀን 1999 ዓ.ም. ባደረጉት ስምምነት መሠረት ክፍፍሉ ይፈፀም፡፡
2. የወፍጮ ድርጅቱን በስምምነት ማካፈል ካልተቻለ የወፍጮ ድርጅቱ ተገምቶ አንደኛው ወገን የግምቱን ግማሽ ገንዘብ ከፍሎ ድርጅቱን ለራሱ ያስቀር፡፡
3. አንደኛው ወገን የግምቱን ግማሽ ለሌላኛው ከፍሎ ድርጅቱን ማስቀረት ካልቻለ የወፍጮ ድርጅቱ በሐራጅ ተሸጦ ግራ ቀኙ የሽያጩን ገንዘብ እኩል ይካፈሉ፡፡
4. የት/ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 20701 በነሐሴ 4 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሸሯል፡፡ ይጻፍ፡፡
5. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 35376

ግንቦት 28/2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

መድሕን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አልማው ወሌ

አመልካቾች፡- 1. አቶ ዳንኤል አሠፋ ቀርቧል፡፡

2. ሕፃን አልአዛር አሰፋ ወኪል ቀርቧል

ተጠሪ፡- ወ/ሪት ሔለን ውብቱ ቀርባለች

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የተያዘው ክርክር የጀመረው በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት የአሁን ተጠሪ ከሣሽ በመሆን፣ አውራሽ እናቴ ወ/ሮ ስንቂ አስፋው ከአቶ አሠፋ መለሰ ጋር ተጋብተው ሲኖሩ በጋራ ያፈሩት በወ/19 ቀ/55 የሚገኝ ቁጥሩ 223 ቤት እና በውስጡ የሚገኙ የአውራሼ የግልና የጋራ ንብረቶችን የአሁኑ 1ኛ አመልካች አላግባብ ለብቻው ይዞ እየተጠቀመ በመሆኑ የድርሻዬን ያካፍለኝ ቤቱንም በማከራየት ያገኘውን ጥቅም ያካፍለኝ ስትል ታህሣሥ 21/1995 ዓ.ም ጽፋ ባቀረበችው ክስ መነሻነት ነው፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በፈቀደለት መሠረት ወደ ክርክሩ የገባው 2ኛ አመልካች ከ1ኛው አመልካች ጋር በተመሣሣይ መከራከሪያዎች ለክሱ መልስ የሰጡ ሲሆን የመልሣቸውም ይዘት የተጠቀሰውን ቤት አቶ አሠፋ መለሰ ስራው ተጠናቅቆ የተረከቡት ከተጠሪዋ አውራሽ ጋር ከመጋባታቸው በፊት ጥር 8/1981 ዓ.ም ሲሆን ከተጠሪ አውራሽ ጋር

ጋብቻ የፈፀሙት ግንቦት 11/1983 ዓ.ም በመሆኑ ይህ ቤት የአቶ አሰፋ መለሰ የግል ቤት እንጂ ተጠሪዋን የውርስ ጥያቄ ለማቅረብ መብት የሚሰጥ የጋራ ሐብት አይደለም የሚል ነው፡፡

ተጠሪዋ ለቀረበው መልስ የመልስ መልስ ሰጥተዋል፡፡ የመልስ መልሱም ይዘት ይህ ቤት የተሠራው በባንክ ብድር በመሆኑ ብድሩ በትዳር ወቅት ከአቶ አሠፋ መለሰ ደሞዝ ለባንክ ሲከፈል ቆይቶ እዳው ተከፍሎ ሣይጠናቀቅ አቶ አሠፋ መለሰ በመሞታቸው መ/ቤታቸው በገባላቸው የሕይወት ኢንሹራንስ መሠረት ተከፋዩ ገንዘብ ለእዳው መክፈያ ውሎ እዳው ሙሉ በሙሉ ተከፍሎ ተጠናቋል፡፡ ስለዚህ ቤቱ የጋራ ንብረት ሊባል ይገባል የሚል ነው፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም ጉዳዩን መርምሮ የካቲት 18/1996 ዓ.ም በሰጠው ውሣኔ፣ ከጋብቻ በፊት /ከግንቦት 11/1983 ዓ.ም/ ለቤቱ መስሪያ የከፈሉት የአቶ አሠፋ መለሰ የግል ንብረታቸው ሲሆን ከዚህ ቀን በኋላ ላለው በተከፈለው መጠን ግን ቤቱ የሁለቱም የሚቾች የጋራ ሐብት በመሆኑ ሁለቱ በግልና በጋራ በከፈሉት ገንዘብ ስሌት መሠረት ቤቱ የግልና የጋራ ሐብታቸው ነው፣ ስለዚህ ቤቱን በዚህ የድርሻ ስሌት መሠረት ግራ ቀኙ ይከፋፈሉት በማለት መዝገቡን ዘግቶታል፡፡

የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በሰጠው ውሣኔ ቅር የተሰኙት የአሁን አመልካቾች ቅሬታቸውን በይግባኝ ለፌ/ከ/ፍ/ቤት አቅርበዋል፡፡

የፌ/ከ/ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከመረመረ በኋላ ጥቅምት 17/1999 ዓ.ም በሰጠው ውሣኔ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ በመሻር ደሞዝ የባልና ሚስት የጋራ ሐብት ከመሆኑ አንፃር ሟች አቶ አሠፋ መለሰ የሚያገኙትን ደሞዝ ለቤት ውስጥ ፍጆታ ማዋል ሲገባቸው ይህንን ሣያደርጉ ከጋብቻ በፊት አስቀድሞ በይዞታቸው ውስጥ ያደረጉትንና የግል ንብረታቸው ለሆነው ቤታቸው እዳ መክፈያ ደሞዛቸውን በማዋላቸው ምክንያት በከፈሉት ልክ ግማሹ ተሠልቶ የጋራ ሐብት ተካፋይ ለሆኑት ወ/ሮ ስንቂ አስፋው ወራሽ /የአሁን ተጠሪ/ እንዲከፈል በማለት ወስኗል፡፡

ከፍተኛ ፍ/ቤቱ በሰጠው ውሣኔ ቅር በመሰኘት የአሁን ተጠሪ ይግባኝ ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት በማቅረባቸው የፌ/ጠ/ፍ/ቤት አመልካቾቹን አስጠርቶ ግራ ቀኙን አከራክሮ ካበቃ በኋላ

ህዳር 30/2000 ዓ.ም በሰጠው ውሣኔ ደግሞ፣ የቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 63 የግል ነው ተብሎ ያልተለየ ንብረት እንኳን የጋራ እንደሆነ እንደሚገመት እየደነገገ በዚህ ጉዳይ ግን የቤቱ እዳ በአብዛኛው ባልና ሚስቱ በጋብቻው ወቅት የጋራቸው በሆነው ደሞዝ መከፈሉ እየተረጋገጠ ብድሩ ከጋብቻ በፊት በመገኘቱ ብቻና ከ2 ዓመት ላልበለጠ ጊዜ የመ/ሰጭ /የአሁን አመልካቾች/ አባት ከደሞዛቸው ስለከፈሉ ቤቱ የግላቸው ነው መባሉ ተገቢ አይደለም በማለት የፌ/ከ/ፍ/ቤትን ውሣኔ ሽሯል፡፡

የዚህ መዝገብ መከፈት ምክንያት የሆነው የሠበር አቤቱታ የቀረበውም የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በማለት ጥር 26/2000 ዓ.ም አመልካቾች ጽፈው ባቀረቡት የሠበር ማመልከቻ መሠረት ነው፡፡

የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎትም የአመልካቾችን አቤተታ ተመልክቶ፣ በዚህ ጉዳይ የአመልካቾቹ አባት የሠሩት ቤት እዳው ተከፍሎ ያለቀው ከተጠሪዋ እናት ጋር በጋብቻ ላይ እያሉ ነው በሚል ተጠሪ የእናቷን ድርሻ የቤቱን ግማሽ ልታገኝ ይገባል ተብሎ የተወሰነው በአግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ተጠሪን አስቀርቦ ግራ ቀኙ የጽሑፍ ክርክራቸውን አካሂደዋል መዝገቡ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ቤቱ የጋራ ነው ሲል ለመወሰን የቻለው ቤቱ የተሠራው ከባንክ በተገኘ ብድር በመሆኑ እዳው ሲከፈል የነበረው ከአመልካች አባት ደሞዝ በመሆኑ እና ይህ ደሞዝ የጋራ ገንዘብ በመሆኑ ቤቱ የተሠራው የጋራቸው በሆነው ደሞዝ ነው በሚል መንደርደሪያ መሆኑን ከመዝገቡ መረዳት ተችሏል፡፡ በመሠረቱ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 57 ባል ወይም ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ወቅት በየግል የነበሯቸው ንብረቶች የግል ሆነው ይቀራሉ ሲል ይደነግጋል፡፡ በዚህ ጉዳይ የተጠሪ አውራሽ እናት እና የአመልካች አባት ጋብቻቸውን የፈፀሙት ግንቦት 11/1983 ዓ.ም ሲሆን የአመልካቾች አባት የቤቱ ግንባታ ተጠናቆ የተረከቡት ጥር 8/1981 ዓ.ም ለመሆኑ ግራ ቀኙ አልተካካዱም፡፡ አቶ አሠፋ መለሰ ከጋብቻው አስቀድሞ የቤቱ ባለሀብት የሆኑ ሲሆን በወቅቱ ቤቱ የተሠራበት የባንክ እዳ መኖሩ ባለሐብትነታቸውን አያስቀረውም፡፡ በሌላ አነጋገር አቶ አሠፋ መለሰ ባለዕዳነታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ የቤቱ ባለሐብት ሆነዋል ማለት ነው፡፡ በአንፃሩ ደገሞ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 62/1 ባልና ሚስቱ በጋብቻ ወቅት ከግል ጥረታቸው የሚያገኟቸው ገቢዎች ሁሉ የጋራ ሐብት

እንደሚሆኑ ያመለክታል። ከዚህ አኳያ ከጋብቻ በኋላ ለባንክ እዳ መክፈያ ሲውል የቆየው የአቶ አሠፋ መለሰ ደመወዝ የባልና ሚስቱ የጋራ ገንዘብ ለመሆኑ አያጠያይቅም። በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 70/1/ መሠረት ደግሞ ከባል ወይም ከሚስት የሚጠየቅ ዕዳ በተቀዳሚነት ከባለእዳው ተጋቢ የግል ሐብት መከፈል እንደሚባው ይደነግጋል። ነገር ግን በዚህ ጉዳይ የአመልካቾቹ አባት ለግል ቤታቸው ማሠሪያ ከባንክ የተከፈለ የግል እዳቸውን ለመወጣት የጋራ ገንዘብ ከሆነው ከደሞዛቸው ክፍያ መፈፀማቸውን ተገንዝበናል። የአመልካቾች አባት ይህንን መፈፀማቸው በተጠሪዋ እናት የጋራ ባለገንዘብነት መብት ላይ ጉዳት የሚያደርስ ጥቅማቸውንም የሚቀንስ ተግባር በመሆኑ ነው። ስለዚህ የአመልካቾች አባት የተጠሪዋ እናት ባጡት ጥቅም ልክ ሊክሷቸው ይገባል።

በሌላ በኩል ደግሞ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት የይግባኝ ችሎት ሣያነሣው ያለፈው ግራ ቀኙን ግን ያከራከረ ነጥብ አቶ አሠፋ መለሰ ሲሞቱ መ/ቤታቸው በገባላቸው የሕይወት ኢንሹራንስ መሠረት በኢትዮጵያ መድን ድርጅት ተከፋይ የሆነው ለባንክ እዳ መክፈያ የዋለውን ገንዘብ አስመልክቶ የተነሣው ክርክር ነው። በመሠረቱ የህይወት ኢንሹራንስ ተጠቃሚን አስመልክቶ በተደነገገው የን/ሕ/ቁ. 701/2/ሀ/ ስማቸው በውሉ ላይ ተለይቶ ባይጠቀስም እንኳ የኢንሹራንስ ውሉን የፈረመው ሰው ባል ወይም ሚስት ተለይተው የታወቁ ተጠቃሚ ተብለው እንደሚቆጠሩ ተመልክቷል። በመሆኑም በዚህ ጉዳይ አቶ አሠፋ መለሰ ሲሞቱ ተከፋይ ከሆነው የህይወት ኢንሹራንስ ገንዘብ የተጠሪዋ እናት ግማሽ ተጠቃሚ ለመሆናቸው መገንዘብ ይቻላል። ይህ ገንዘብ ደግሞ ለባንክ እዳ ክፍያ የዋለ ስለመሆኑ ግራ ቀኙ አልተካካዱም። ከዚህ አንፃር ይህ የኢንሹራንስ ገንዘብም ለአቶ አሠፋ መለሰ የግል እዳ መክፈያ መሆኑ የወ/ሮ ስንቄ አስፋውን ጥቅም የጎዳ በመሆኑ የዚህ ገንዘብ ግማሽ የወ/ሮ ስንቄ ድርሻ በመሆኑ ሊመለስላቸው ይገባል።

በአጠቃላይ የግል ዕዳው በጋራ ገንዘቡ መከፈሉ የግል የሆነውን ሐብት የጋራ ንብረት ያደርገዋል የሚል ድንጋጌ ባለመኖሩ ሊተካ የሚገባው የወ/ሮ ስንቄ አስፋው ድርሻ የሆነው በጋብቻ ውስጥ ሣሉ ከአቶ አሰፋ መለሰ ደሞዝ ተከፋይ የሆነው ገንዘብ እና የኢንሹራንስ ገንዘብ ግማሽ ብቻ ሆኖ ተገኝቷል። የወ/ሮ ስንቄ አስፋው ወራሽ የሆኑት ተጠሪዋ ብቻ ሣይሆኑ በዚህ መዝገብ 2ኛ አመልካች የሆነው ሕፃን አልዓዛር አስፋውም ጭምር በመሆኑ ለወ/ሮ ስንቄ አስፋው ድርሻ ውስጥ ተጠሪዋ ሊያገኙ የሚገባው ግማሹን

ብቻ መሆኑ ሊሠመርበት ይገባል፡፡ ይህም ማለት በጋብቻ ወቅት ከአቶ አሰፋ ደሞዝ ለቤቱ እዳ ለባንክ የተከፈለው ገንዘብ እና የመድን ድርጅት ዕዳውን ለመጨረስ የከፈለው የሕይወት ኢንሹራንስ ገንዘብ ተደምሮ የድምሩ አራተኛ እጅ /25%/ ለተጠሪዋ ተከፍሎ አራተኛው /25%/ እጅ ደግሞ ለ2ኛው አመልካች ሊከፈል ይገባል ብለን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትበመ/ቁ.8460 የካቲት 18/1996 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እና የፌ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 27682 ህዳር 30/2000 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመባቸው ናቸው ብለናል፡፡ ስለዚህተሽረዋል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. ተጠሪዋ በጋብቻው ወቅት ለአቶ አሰፋ መለሰ ደሞዝ ለቤቱ ዕዳ ለባንክ የተከፈለው ገንዘብ እና የመድን ድርጅት እዳውን ለመጨረስ የከፈለው የህይወት ኢንሹራንስ ገንዘብ ተደምሮ የድምሩ አንድ አራተኛ /25%/ ይከፈላቸው፡፡
3. አከራካሪው በወረዳ 19 ቀበሌ 55 የሚገኘው ቁጥሩ 223 የሆነው ቤት ግን የአቶ አሠፋ መለሰ የግል ሐብትነውብለንወስነናል፡፡
4. የፌ/ከ/ፍ/ቤትበመ/ቁ. 29899 ጥቅምት 17/1999 ዓ.ም የሰጠውውሣኔፀንቷል፡፡
5. ከዚህ ችሎት ጥር 29/2000 ዓ.ም የተሰጠው የእግድት ትእዛዝ ተነስቷል፡፡ ይፃፍ፡፡
6. ግራ ቀኙ የዚህን ፍ/ቤት ወጪ በየራሣቸው ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡተዘግቷል፡፡ መ/ቤትይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ 31430

ሚያዝያ 7 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድርመሐመድ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መሰሠ

ታፈሰ ይርጋ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- ወ/ሮ አዲስ አለም አከለ ቀርባለች፡፡

ተጠሪ፡- የመቶ አለቃ አክሊሉ አበበ ተወካይ ቀርቧል፡፡

መዝገቡን መርምረን የተመለከተውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የጋብቻን በፍቺ መፍረስ ተከትሎ የተነሳውን የንብረት /ገንዘብ/ክፍፍል ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ከመዝገቡ እንዳየነው አመልካች እና ተጠሪ የንብረት ክፍፍል ያደረጉ ሲሆን፣ከዚህ ክፍፍል በኋላ ሊስማሙ ያልቻሉት ተጠሪ በብሩንዲ በሰላም ማስከበር ተግባር ላይ ተሰማርቶ ለነበረበት ጊዜ በድጐማ መልክ ተከፍሎታል በተባለው ገንዘብ ክፍፍል ላይ ነው፡፡ አመልካች ይህ ገንዘብ የተገኘው ጋብቻው ከመፍርሱ በፊት /ፀንቶ በነበረበት ጊዜ/ እስከሆነ ድረስ የባልና ሚስት የጋራ ሀብት ነው በማለት ስትከራከር፤ ተጠሪ ደግሞ ገንዘቡ ከደመወዝ የተለየና በድጐማ መልክ የተሰጠኝ በመሆኑ የግሌ ነው፡፡ ከባልና ሚስት ጋር ሀብት የሚደመር አይደለም በማለት ተከራክሮአል፡፡ ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ የሰማው የወረዳ ፍ/ቤት እና

ይግባኙን የሰማው የከፍተኛ ፍ/ቤት ገንዘቡ የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው በማለት የወሰኑ ሲሆን፣ ለመጨረሻ ጊዜ ይግባኙን የሰማው የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ግን የተጠሪን ክርክር በመቀጠል ገንዘቡ የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት የሚባል አይደለም:: ለክፍፍል አይቀርብም በማለት ወስኖአል:: የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው::እኛም አመልካች ሰኔ 21 ቀን 1999 ዓ.ም. በጻፈችው ማመልከቻ ያቀረበችውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል:: አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው በድጉማ መልክ ተገኘ የተባለው ገንዘብ የባልና ሚስት የጋራ ሀብት የማይሆንበት የሕግ ምክንያት አለ ወይ? የሚለውን ጭብጥ ለመመርመር ነው:: በመሆኑም ይህን ነጥብ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርመረናል::

እንደምንመለከተው አከራካሪው ገንዘብ በድጐማ መልክ ለተጠሪ የተከፈለው ጋብቻው ፀንቶ በነበረበት ጊዜ ነው:: አከራካሪ ሆኖ የተገኘው ነጥብም ከዚህ ፍሬ ነገር የሚነሳ ሆኖ መወሰን ያለበት ደግሞ አግባብ ባለው የቤተሰብ ሕግ መሠረት ነው:: በዚህ ረገድ አግባብ ያለው የቤተሰብ ሕግ የአማራ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁ.79/95 አንቀጽ 73 እንደሆነ በስር ፍ/ቤቶች ውሣኔ ተመልክቶአል:: ባልና ሚስት ተጋብተው አብረው በሚኖሩበት ጊዜ ሠርተው፣ ጥረው፣ ግረው የሚያገኙዋቸው ንብረቶች የጋራ ሀብቶቻቸው እንደሆኑ በተጠቀሰው አንቀጽ 73/1/እና /2/ በግልጽ ስለመመልከቱ በፍ/ቤቶቹ ውሣኔ ተገልጾአል:: የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤትም ሕጉ እንዲህ አይልም የሚል ምክንያት አልሰጠም:: ለውሣነው መሠረት ያደረገው ነጥብ ገንዘቡ ባልና ሚስቱ በመረዳዳትና በመተጋገዝ በጋራ ያፈሩት ነው ሊባል አይችልም የሚል ነው::

በበኩላችን እንደምናየው ሕጉ ግልጽ ነው:: ሕጉ ለጋራ ንብረት መሠረት ይሆን ዘንድ በዋነኛነት ያስቀመጠው በጋብቻ ጊዜ/ጋብቻው ፀንቶ ባለበት ጊዜ/ መገኘቱን ነው:: ባልና ሚስቱ በጋብቻ ተሳስረው ባሉበት ጊዜ የሚገኘው ንብረት በሁለቱም የጋራ መተጋገዝ እንደተገኘ መቆጠር እንዳለበት ሕጉ ወስኗል:: ባልና ሚስቱ በተለያየ ቦታ የመገኘታቸው ጉዳይ እግምት ውስጥ የሚገባ አይደለም:: ባል በአንድ ቦታ፤ ሚስት ደግሞ በሌላ ቦታ ለተወሰነ ጊዜ ቢኖሩ እንኳ ሕጉ የሚገምተው ሁለቱም ለትዳራቸው እኩል አስተዋጽኦ ያደርጋሉ ብሎ ነው:: በመሆኑም ንብረቱ በሕጉ ተቀባይነት ባለው አግባብ

የአንዱ ተጋቢ ወገን የግል ሀብት መሆኑ እስካልተረጋገጠ ድረስ በጋብቻው ወቅት የተገኘው ንብረት ሁሉ የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው የሚሆነው፡፡ በያዝነው ጉዳይ እንደምናየውም ተጠሪ በድጐማ ተሰጠኝ የሚለው ገንዘብ የጋራ ሀብት የማይሆንበት የሕግ ምክንያት የለም፡፡ ከዚህ የተነሳም አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበበት የአማራ ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/መ/ቁ.1046/98 ግንቦት 14 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ.348/1/ መሠረት ተሽሮአል፡፡
2. ለተጠሪ በድጐማ መልክ ተከፈለ የተባለው ገንዘብ በባልና ሚስት የጋራ ሀብት የሚካተት በመሆኑ አመልካች እና ተጠሪ እኩል ይካፈሉት ብለን ወስነናል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ በሚመለከት ግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዙ/ዘ

የሰ/መ/ቁ 20036

ግንቦት 16 ቀን 1998ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ጌታቸው ምህረቱ

መስፍን እቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

አመልካች፡- ማሕበራዊ ዋስትና ኤጀንሲ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ወለተብርሃን ካሣዬ

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ ሊከፈል የማይገባው የጡረታ አበል ክፍያን የማመለከት ነው፡፡

አመልካች በፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በመሠረተው ክስ ተጠሪ የሟች ባለቤታቸውን የወ/ር ተፈራ አድማሱን ጡረታ እየተቀበሉ ሌላ ባል በማግባታቸውና፤ የሟች ባለቸውን ጡረታ አል እየበሉ ሌላ ባል ያገቡ የጡረታ አበል እንደሚቋረጥባቸው ሕጉ ግልፅ ሆኖ ሣለ፤ ይህንኑ በመቃረን ተጠሪ ሌላ ባል አግብተውም የሟችን ጡረታ ለ 13 አመታት ስለተቀበሉ በድምሩ ብር 7593.75 ይክፈሉ በማለት ጠይቋል፡፡

ተጠሪም ቀርበው ከ13 ዓመት በኂላ የቀረበው ክስ በይርጋ ቀሪ ነው፣ ሌላ ባል አላገባሁም ከጋብቻ ውጪ በነበረን ግንኙነት 2 ልጆች ወልጃለሁ በማለት ተከራክረዋል፡፡

ጉዳዩን ያየው ፍ/ቤትም ክስ የቀረበበት የይመለስልኝ ጥያቄ በየጊዜው (በየወሩ)የሚከፈልና ለመጨረሻም ጊዜ ክፍያው የተደረገው በግንቦት 30 ቀን 1995

ዓ.ም. ሲሆን ክስ የመሠረተው በሰኔ 5 ቀን 1995 ዓ.ም. በመሆኑ የይርጋው ጊዜአላለፈም፣ ነገር ግን ተጠሪ ሌላ ባል ያገቡ ስለመሆናቸው አላስረዳም በማለት ክሱን ውድቅ አድርጎታል፡፡

የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤትም በዚህ ውሣኔ ላይ የቀረበለትን ይግባኝ በፍ/ሥ/ህ/ቁ.337 መሠረት ሠርዞታል፡፡

የአሁኑ አቤቱታም የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም በግራ ቀኙ መሃከል ጋብቻ መኖር አለመኖሩን ለመመርመር ሲል አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲመረመር አድርጓል፡፡ ግራ ቀኙም ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል፡፡

አመልካች ክስ የመሠረተው መክፈል የማይገባኝ የጡረታ አበል የከፈልኩ ስለሆነ ይመለስልኝ በሚል ነው፡፡ ይህ ደግሞ በፍ/ብሔር ሕጉ ያለአግባብ ስለመበልፀግ የሚናገረው ምዕራፍ ውስጥ የማይገባውን ስለመካፈል በሚለው ክፍል ሥር የሚወድቅ ነው፡፡ አንድ ሰው ሊከፍል የማይገባውን ነገር ከከፈለ እንዲመልስለት የመጠየቅ መብት እንዳለው የፍ/ህ/ቁ 2164(1)ያመለክታል፡፡

የተያዘው ጉዳይ በጡረታ ሕጉ በባልዋ መሞት ምክንያት ጡረታ የምታገኝ ሴት ሌላ ባል ባገባች ጊዜ የሚች ባሏ ጡረታ አበል መቋረጥ ያለበት ለመሆኑ ተመልክቷል፡፡ የተጠሪ የመጀመሪያ ክርክር ክስ የቀረበበት ጉዳይ10 አመት ስላለፈው በ10 አመት ይርጋ ይታገዳል የሚል ነው፡፡

የማይገባውን ስለ መክፈል የሚለው ክፍል የሚገኘው ከውል ውጪ ስለሚደርስ ሃላፊነትና ያላግባብ ስለመበልፀግ በሚናገረው አንቀጽ ሥር ነው፡፡ በመሆኑም ለጉዳዩ አግባብነት ያለው በዚሁ አንቀጽ ተካቶ የሚገኘው የይርጋ ጊዜ ይሆናል፡፡ የፍ/ህ/ቁ 2143(1)ተበዳይ ክስ ማቅረብ የሚችለው ጉዳቱ ከደረሠ ጊዜ ጀምሮ እስከ 2 ዓመት ድረስ ነው፡፡ አመልካች መክፈል የማይገባውን ነገር መክፈል የጀመረው ከህዳር 1 ቀን 1981 ዓ.ም. ጀምሮ ሲሆን ክፍያ ያቋረጠው ግንቦት 30 ቀን 1995 ዓ.ም ነው፡፡ በመሆኑም አመልካች ክስ ከቀረበበት ሰኔ 10 ቀን 1995 ዓ.ም. ጀምሮ ወደኋላ ያለው የሁለት አመት ጊዜ ብቻ በይርጋ ቀሪ የማይሆን ሲሆን ከዚህ ጊዜ በፊት የነበረው የአመልካች ጥያቄ ግን በይርጋ ቀሪ ይሆናል፡፡

ሌላው የተጠሪ ክርክር ከአቶ ገብሩ አሰፋ ጋር ጋብቻ የለንም፡፡ ከጋብቻ ውጪ ባለ ግንኙነት ነው ልጆች የወለድከት የሚል ነው፡፡

ከፍ/ቤቱ መዝገብ ተጠሪ አቶ ገብሩ አሰፋ ባላቸው መሆናቸውን በቀበሌ ቅፅ ላይ ሞልተው አረጋግጠዋል፡፡ አቶ ገብሩ አሠፋም ቢሆኑ በሚሠሩበት መ/ቤት በሞሉት የሕይወት ታሪክ ቅፅ ላይ ተጠሪ ሚስታቸው መሆናቸው አረጋግጠምል፡፡ ከዚህም በላይ ተጠሪ ከጋብቻ ውጪ ነው ይበሉ እንጂ እንደ ባልና ሚስት በመሆን አንድ ላይ ይኖሩ እንደበር አልካዱም፡፡

በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀፅ 95 ላይ ጋብቻ መኖሩን ለማረጋገጥ ሊቀርብ የሚገባው የጋብቻ ምስክር ወረቀት መሆኑን ያመለክታል፡፡ ይህ ማስረጃ በሌላ ጊዜ በዚሁ ሕግ አንቀጽ 95 እንደተመለከተው የትዳር ሁኔታ መኖሩን በማረጋገጥ ጋብቻን ማስረዳት ይቻላል፡፡ የትዳር ሁኔታ አለ የሚባለው አንድ ወንድና አንዲት ሴት ራሳቸውን እንደ ባልና ሚስት የሚቆጥሩና የሚኖሩን በማረጋገጥ ጋብቻን ማስረዳት ይቻላል፡፡ የትዳር ሁኔታ አለ የሚባለው አንድ ወንድና አንዲት ሴት ራሳቸውን እንደ ባልና ሚስት የሚቆጥሩና የሚኖሩ እንዲሁም ማሕበረሰቡና ቤተዘመዶቻቸው እንደባልና ሚስት የሚቀበሏቸው ሆነው ሲገኙ ነው ተብሎ በአንቀጽ 96 ስር ተጠቅሷል፡፡ ይህን ሁኔታ ማስረዳት ከተቻለ ፍ/ቤቱ ጋብቻ ተፈጽሟል ሲል የሕግ ግምት እንደሚወስድም አንቀጽ 97 ያመለክታል፡፡ ሕጉ የጋብቻ ሁኔታ የሚረጋገጥበት ማስረጃ አይነት ለይቶ ያላመለከተ በመሆኑም ማንኛውም ማስረጃ ሊቀርብ የሚችል መሆኑን መረዳት ይቻላል፡፡

በተያዘው ጉዳይ አመልካች በተጠሪና በአቶ ገብሩ አሰፋ መሃከል ጋብቻ መኖሩን የጋብቻ (የትዳር) ሁኔታ መኖሩን ለማስረዳት ማስረጃዎቹን አቅርቧል፡፡ ተጠሪ አቶ ገብሩ በላቸው ለመሆናቸው በቀበሌ ፎርም ላይ ሞልተው ማሪጋገጣቸውን እንዲሁም አቶ ገብሩም ቢሆኑ በሚሠሩበት መ/ቤት በሞሉት የሕይወት ታሪክ ቅፅ ተጠሪዋ ሚስታቸው መሆናቸውን አረጋግጠው መሙላታቸውን ከመዝገቡ ተረድተናል፡፡ ይህም ተጠሪና አቶ ገብሩ እራሣቸውን እንደባልና ሚስት እየቆጠሩ የሚኖሩ መሆኑን ማህበረሰቡም በዚሁ መልኩ የተቀበላቸው መሆኑን ያመለክታል፡፡ ነገር ግን የሥር ፍ/ቤት ተጠሪ የአቶ ገብሩ ሚስት ለመሆናቸው የጋብቻ ሠርተፍኬት አልቀረበም ወይም ሠርተፊኬቱ መጥፋቱ

አልተረጋገጠም በማለት በሁለቱ መሃከል ትዳር የለም በማለት የደሠረበት መደምደሚያ ከፍ ሲል የተጠየቀሱትን የቤተሰብ ሕግ ድንጋጌዎች ያላገናዘበ ነው፡፡

ው ሣ ኔ

1.ተጠሪ ከሰኔ 10 ቀን 1993 ዓ.ም.እስከ ሰኔ 10 ቀን 1995 ዓ.ም. ባለው ጊዜ ውስጥ የወሰዱትን የሟች ባለቤታቸውን የጡረታ አበል ለአመልካች ይመልሱ፡፡

2. ከሰኔ 10 ቀን 1993 ዓ.ም. በፊት አመልካች ለተጠሪ የከፈለው የጡረታ አበል እንዲመለስ ያቀረበው ጥያቄ በይርጋ ቀሪ ሆኗል፡፡

3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ለመ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ 34387

ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

መድህን ኪሮስ

አሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቶ ከበደ ሙሔ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ፋናዬ ብዙነህ - ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ነበር፡፡ መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 51375 ግንቦት 6 ቀን 1999 ዓ.ም.የሰጠው ውሣኔና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በይግባኝ መዝገብ ቁጥር 32029 ጥቅምት 18 ቀን 2000 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ስላለበት በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት የሰበር አቤቱታ ስላቀረቡ ነው፡፡ የክርክሩ ፍሬ ጉዳይ አመልካችና ተጠሪ በሕጋዊ ጋብቻ ተሣሥረው ለበርካታ ዓመታት በባልና ሚስትነት የኖሩ ሲሆን ፤ ጋብቻቸውን በፍች አፍርሰዋል፡፡ ከዚህ በኋላ የጋራ ንብረታቸውን ለመካፈል በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የጋራ ንብረት ዝርዝር አቅርበው ትዕዛዝ ተሰጥቶበታል፡፡ አከራካሪው ጉዳይ ተጠሪ እስከ ጥር 29 ቀን 1998 ዓ.ም. አመልካች የተቀበሉት የጡረታ አበል ታስቦ እንዲከፈለኝ ትዕዛዝ ይሰጥልኝ በማለት ጥያቄ ማቅረባቸው ነው፡፡ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ የጡረታ አበል ይሰጠኝ ጥያቄ የሕግ ድጋፍ የለውም በማለት ውድቅ አድርጎታል፡፡

ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት በከፍተኛው ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርበው፣ ፍርድ ቤቱ በይግባኝ አመልካችና ተጠሪ ያቀረቡትን ክርክር ከሰማ በኋላ አመልካች የሚያገኙት የጡረታ አበል የጋራ ንብረት ነው።

በማለት የጡረታና ማኀበራዊ ዋስትና ባለስልጣን ከግንቦት ወር1999 ጀምሮ ግማሽ የጡረታ አበል ለተጠሪ እንዲከፍል በማለት ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ያቀረቡ ሲሆን ይግባኙን የሰማው የጠቅላይ ፍርድ ቤት ችሎት የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ የሚነቀፍበት የሕግ ወይም የፍሬ ጉዳይ ስህተት የለም በማለት ይግባኙን በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ሠርዞታል። አመልካች አሁን የማገኘው አንድ መቶ ሰላሣ አምስት ብር የጡረታ ገንዘብ ወታደር ቤት እያለሁ በአይኔ ላይ ጉዳት ደርሶብኝ በቦርድ በመውጣቴ የማገኘው ነው። ስለሆነም የሥር ፍርድ ቤት የባልና የሚስት የጋራ ሀብት ነው በማለት ተጠሪዋ ከሣሹን እንድትወስድ የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ይታረምልኝ በማለት ያመለከተ ሲሆን ተጠሪዋ በበኩሏ የጡረታ አበሉ በትዳራችን ጊዜ የተጠራቀመ በመሆኑ ግማሹን እንድወስድ መወሰኑ በአግባቡ ነው በማለት ተከራክራለች።

በሥር የቀረበው ክርክርና በሰበር ግራ ቀኙ የሚያነሱት የመከራከሪያ ነጥብ ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪዋ ከግንቦት 1999 ጀምሮ ግማሽ የጡረታ አበል ልታገኝ ይገባታል በማለት የሰጠው ውሣኔ ሕግን መሠረት ያደረገ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ነጥብ አይተናል።

የከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሣኔውን በማስጥበት ወቅት የተከተለውን ሥርዓት ስንመረምረው፣ ተጠሪ የጡረታ አበል፣ ታስቦ ሊሰጠኝ ይገባል በማለት ክስ ያቀረቡት እስከ ጥር 29 ቀን 1998 ዓ.ም አመልካች የወሰዱትን የጡረታ አበል መሆኑን የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በውሣኔው በግልጽ አስፍሮታል። ይህ ከሆነ ተጠሪ የጠየቁትን ጋብቻቸው ከመፍረሱ በፊት ተለያይተው እያለ አመልካች ተቀብለው የተጠቀሙበት የጡረታ አበል ታስቦ እንዲሰጣቸው እንጂ ጋብቻው ከፈረሰ በኋላ አመልካች ከሚያገኙት የጡረታ አበል ግማሹን እንዲወስንላቸው በሥር ፍርድ ቤት አልጠየቁም። ተጠሪ ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ያላቀረቡትንና በሥር

ያልተከራከሩበትን አዲስ ነገር በይግባኝ ደረጃ ለማንሣትና ለመጠየቅ እንደማይችሉ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 328 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል፡፡ ስለሆነም ተጠሪ በሥር ያልጠየቁትና ያልተከራከሩትን ጉዳይ በማንሣት የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪ ከግንቦት ወር 1999 ዓ.ም. ጀምሮ አመልካች ከሚያገኙት ጡረታ ግማሹን ሊከፍላት ይገባል በማለት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሥነ ሥርዓት ግድፈት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ከዚህ በተጨማሪ አመልካች የሚያገኙት የጡረታ አበል፣ የመንግሥት ሠራተኛ በነበሩበት ሰዓት ከደመወዛቸው ተቆርጦ የተጠራቀመ ነው የሚለው አባባል መሠረታዊ ስህተት ያለበትና የጡረታ አበሉ መንግሥት በኩል ተቀማጭ የሚሆን ገንዘብ ያለ በመሆኑ ለአንድ ሠራተኛም የጡረታ አበል የሚከፈለው እድሜው በገፋበትና ጉልበቱ በደከመበት ጊዜ መጦሪያ የሚሆነውና ለመኖር የሚያስፈልገውን ወጭ በከፊልም ቢሆን በመሸፈንና ለማኀበራዊ ደህንነቱ ዋስትና ለመስጠት መንግሥት ካለው የማኀበራዊ ደህንነትና ዋስትና ፖሊሲ የመነጨ በመሆኑ እንደማንኛውም ገቢ የጋራ ንብረት ነው የሚባል አይደለም፡፡ የአንድ ሰው የጡረታ አበል በማናቸውም መልኩ በዕዳ ሊያዝ ወይም ሊታገድና ሊቀነስ እንደማይችል የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 404/ሠ/ በግልጽ የሚደነግግ ሲሆን የከፍተኛ ፍርድ ቤት ይህንን በመተላለፍ አመልካች የሚከፈለው የጡረታ አበል ግማሹ እየተቆረጠ ለተጠሪ እንዲከፈል የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በይግባኝ መዝገብ ቁጥር 32029 ጥቅምት 18 ቀን 2000 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡ ይጻፍ፡፡
2. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 51375 ግንቦት 6 ቀን 1999 ዓ.ም. በሰጠው ውሣኔ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በማሻሻል የወሰናቸው ሌሎች ጉዳዮች የፀኑ ሲሆን የጡረታ አበልን አስመልክቶ የሰጠው ውሣኔ ብቻ ተሽሯል፡፡

3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሣራን በተመለከተ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡
4. አመልካች የሚያገኘው የጡረታ አበል ተጠሪ ግማሹ ይሰጠኝ ካለ የመጠየቅና የመካፈል መብት የላትም በማለት ወስነናል፡፡

ይህ ፍርድ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ግንቦት 14 ቀን 2000 ዓ.ም. በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/ መ/ቁ.22930

ሚያዚያ 30 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ሂሩት መለሠ

መድሕን ኪሮስ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ታድሬ አባተ

መልስ ሰጭ፡- ወ/ሮ ዓለም ገ/የሱስ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሠጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ መዝገብ በአፈፃፀም ላይ የተነሣን ክርክር የተመለከተ ሲሆን የአፈፃፀም ክሱ የተመሠረተው በአ/ብ/ክ/መ የሠሜን ጎንደር ከፍተኛ ፍ/ቤት በአሁን ተጠሪ ነበር፡፡ የአሁን ተጠሪ ክሣቸውን ያቀረቡት አሁን በክርክሩ ውስጥ በሌሉት በአሁን አመልካች የቀድሞ ባለቤት በነበሩት በመሪጌታ መዘምር ዕፁብ ላይ ነው፡፡ የአፈፃፀም ክሱም ይዘት ተከሣሹ መሪጌታ መዘምር ዕፁብ በተጠሪዋ ላይ ላደረሱት የአካል ጉዳት የሞራል ካሣ 1000 ብር የተወሰነልኝ በመሆኑ ተከሣሹ ይህን ውሣኔ በፍርድ ተገደው ይፈጽሙ የሚል ነው፡፡ የሠሜን ጎንደር ዞን ከ/ፍ/ቤትም የአፈፃፀም ተከሣሽ ንብረት ነው በተባለው ቤት ላይ አፈፃፀሙ እንዲቀጥል ትዕዛዝ የሠጠ ሲሆን በዚህ ወቅት አመልካች ተቃዋሚ ሆነው በመቅረብ ይህንን ቤት ከባለቤቴ ከመሪጌታ መዘምር ዕፁብ ጋር በፍቺ ተለያይተን በንብረት ክፍፍሉ ወቅት የእኔ ድርሻ የሆነ በመሆኑ ለአፈፃፀም ሊውል አይገባም ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

የሠሜን ጎንደር ዞን ከ/ፍ/ቤትም ታህሣስ 12/98 ዓ.ም በሠጠው ትዕዛዝ "ጣልቃ ገብና የአፈፃፀም ተከሣሽ በመጋቢት 18/95 ጋብቻቸውን አፍርሰዋል፣ ይሁን እንጂ ውሣኔው የተወሰነው ሰኔ 25/96 ዓ.ም ነው፡፡ በዚህ መሠረት እዳው እንደ ጋራ እዳ ስለሚገመት አፈፃፀሙ ጣልቃ ገብ ንብረቴ ነው በምትለው ቤት ይቀጥል" ብሏል፡፡ በዚህ ትዕዛዝ ላይ ይግባኝ የቀረበበት የአ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤትም ይግባኙን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

የሠበር አቤቱታውም የቀረበው የሠሜን ጎንደር ዞ/ከ/ፍ/ቤት አፈፃፀሙ በቤቱ ላይ ይቀጥል ሲል የሠጠው ትዕዛዝም ሆነ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ይህን ትዕዛዝ ማጽናቱ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ነው በሚል ነው፡፡ አመልካች ጥር 29/98 ዓ.ም ጽፈው ያቀረቡት የሠበር አቤቱታ ይዘት ሲጠቃለል፣ ከውሣኔ በፊትም ይሁን በኋላ ስንለያይ በፍ/ቤት የፍቺ ውል ቀርቦ ንብረታችንን ተካፍለን ካደርን በኋላ ይህ በግሉ የተወሰነበት እዳ በግሉ ተካፍሉ ባደረው ንብረት ላይ ውሣኔ መስጠት እየተቻለ በግል በእኔ ንብረት ላይ ትዕዛዝ መስጠቱ አላግባብ ነው የሚል ነው፡፡ ይህ የሠበር ችሎትም የአመልካችን አቤቱታ ተመልክቶ፣ ብር 1000 እንዲከፍል የተፈረደበት ባልየው ሌላ የግል ንብረት ወይም በክፍፍል ያገኘው ንብረት አለ እየተባለ ሚስት በክፍፍል በደረሣት ወይም በግል ንብረቷ ላይ ዕዳው መፈፀም አለበት በሚል የተወሠነው በህጉ አግባብ መሆን አለመሆኑን ለማጣራት መዝገቡን ለሠበር ሊቀርብ ይገባል ሲል በየካቲት 24/98 ዓ.ም ትዕዛዝ ሠጥቷል፡፡ ነገር ግን ተጠሪ መልሣቸውን በጽሁፍ ይዘው ያልቀረቡ ከመሆኑ ባሻገር የግራ ቀኙን ክርክር ለመስማት በተቀጠረበት ቀን ባለመቅረባቸው ክርክር ለማቅረብ እንዳልፈለጉ በመቁጠር አቤቱታው እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

በዚህ መዝገብ በቀረበው ጉዳይ አመልካች ከባለቤታቸው ጋር ፍቺ የፈፀሙት በመጋቢት ወር 1995 ዓ.ም ለመሆኑ በሠበር ማመልከቻቸው እና ለችሎቱም በቃል ከማስረዳታቸው ባሻገር የሠሜን ጎንደር ዞን ከ/ፍ/ቤትም አረጋግጦ የመዘገበው ስለመሆኑ ከመዝገቡ ለመረዳት ተችሏል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ የአመልካቿ ባለቤት በሠው ላይ የአካል ጉዳት በማድረሣቸው የሞራል ካሣ ብር 1000 እንዲከፍሉ የተወሰነባቸው ሠኔ 25/1996 ዓ.ም ለመሆኑ መዝገቡ ያመለክታል፡፡ ከዚህ አንፃር ተጠሪዋ በሥር ፍ/ቤቶች ክደው መከራከራቸው የሚያመለክት ነገር የለም፣ በዚህ ችሎትም ቀርበው አልተከራከሩም፡፡ ይህ በሆነበት ሁኔታ ፍቺ ተፈጽሞ የንብረት ክፍፍል ከተፈፀመ በኋላ አንደኛው ተጋቢ ላመጣው እዳ ሌላቸው ተጠያቂ የሚሆንበት የህግ አግባብ የለም፡፡ ይህ በእንዲህ እያለ የሞራል ካሣ የተወሰነው በጋብቻ ውስጥ አይደለም እንጂ በጋብቻ ውስጥ በነበሩበት ጊዜ ነው ቢባል እንኳ ጋብቻው በፍቺ ከፈረሠ በኋላ ለሚጠየቅ እዳ፣ እዳው የሚመለከተው አንደኛውን ተጋቢ በሆነ ጊዜ የእዳው ክፍያ ሊጠየቅ የሚችለው በእዳ ከሆነው ተጋቢ ብቻ እንደሚሆን የአማራ ክልል የቤተሰብ ህግ አ/ቁ/79/95 በአንቀጽ 104/2/ ላይ በግልጽ ተደንግጓል፡፡ በተያዘው ጉዳይ ደግሞ ለጋራ ጥቅማቸው ሲባል የመጣ እዳ ሣይሆን

ከአመልካቿ ባለቤት የግል ተግባር የመነጨ እዳ ለመሆኑ መገንዘብ አያዳግትም፡፡ ስለሆነም ይህ እዳ አፈፃፀም የተጠየቀበት ከፍቺ በኋላ እስከሆነ ድረስ የአመልካቿ ድርሻ ለዚህ እዳ ማስፈፀሚያ የሚሆንበት ምክንያት አልተገኘም፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአ/ብ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 07974 በ8/5/98 የሠጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
2. የሠሜን ጎንደር ዞን ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 01772 በ12/4/98 በሠጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡ ይፃፍ፡፡
3. የአመልካቿ ንብረት በቀድሞ ባለቤቷ ላይ ለተፈረደው የሞራል ካሣ ብር 1000 ክፍያ ማስፈፀሚያ ሊውል አይገባም ብለን ወስነናል፡፡
4. ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡ መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/አ

የሰ/መ/ቁ. 37275

ጥቅምት 18 ቀን 2001 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሂሩት መለሠ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ታፈሰ ይርጋ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- ሻ/ባሻ ገዛኸኝ ድልነሣው ቀረበ

መልስ ሰጭ፡- ወ/ሮ ተዋበች ደመቀ ቀረቡ

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን በአብላጫ ድምጽ ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ ሊቀርብ የቻለው በግራ ቀኙ መካከል የተነሣውን የንብረት ክፍፍል በሚመለከት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በይግባኝ ተመልክቶ በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 27393 መጋቢት 09 ቀን 2000 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተትየተፈፀመበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት የአሁን አመልካች ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ መነሻ ነው፡፡

ጉዳዩም ባጭሩ እንደሚከተለው ነው፡፡

የአሁን አመልካች በሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ከፍቺ ውሣኔ ቀጥሎ የንብረት ክፍፍል ይደረግለት ዘንድ የንብረት ዝርዝር አቅርቧል፡፡ ከቀረበውም የንብረት ዝርዝር መካከል ለዚህ ጉዳይ መነሻ የሆነው በወረዳ 28 በቀበሌ 01 በቤት ቁጥር 610 የተመዘገበው ቤት የጋራ በመሆኑ እኩል እንካፈል ዘንድ ውሣኔ ይሰጥልኝ በማለት ዳኝነት በመጠየቁ ነው፡፡

የአሁን መልስ ሰጭም በተጠሪነታቸው ቀርበው ይኸው ንብረት ከጋብቻ በፊት ከመጀመሪያ ባለቤታቸው ጋራ ያፈሩትና የግል ንብረታቸው የሆነውን በወረዳ 28 ቀበሌ

01 በቤት ቁጥር 419 በካርታ ቁጥር ኮ/01/152/73 የተመዘገበውን ቤት በመሸጥ በምትኩ ይኸው ክርክር ያስነሣው ቤት በግዥ የተገኘ በመሆኑ የግል ሀብቴ እንጅ የጋራ ሀብት ባለመሆኑ የቀረበው የክፍፍል ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክረዋል፡፡

በመጀመሪያ ደረጃ ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም በኮ/መ/ቁ. 12164 ታህሣሥ 24 ቀን 1998 ዓ.ም በዋለው ችሎት የቤት ቁጥር 610 የተሰራው አመልካችና ተጠሪ ጋብቻ መሥርተው አብረው ሲኖሩ የነበሩበትና በቤት ቁጥር 419 የተመዘገበውን ቤት በመሸጥ ስለመሆኑ በግራ ቀኙ የተካደ ነጥብ አይደለም፤ በተጠሪ በኩል የቀረቡት ማስረጃዎች እንዳረጋገጡት የቤት ቁጥር 610 መኖሪያ ቤት የተሰራው በቤት ቁጥር 419 በተመዘገበው ቤት የሽያጭ ገንዘብ ሲሆን ፤ የቤት ቁጥር 419 የአሁኑ ተጠሪ የግል ንብረት የነበረ መሆኑ ተረጋግጧል፤ አመልካችም ይኸው በሽያጭ ገንዘብ የተሰራው የቤት ቁጥር 610 ባልና ሚስቱ በጋብቻ አብረው በሚኖሩበት ጊዜ በግል ጥረታቸው ባገኙት ገቢ የተሰራ እና የተገዛ ስለመሆኑ አላስረዳም፤ ስለሆነም አመልካች የጋራ ሀብት እንደሆነ በመቁጠር የንብረት ክፍፍል ያቀረቡበት የቤት ቁጥር 610 የተጠሪ የግል ሀብት በመሆኑ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 58/1/ መሠረት የግል ሀብት እንጅ የጋራ ባለመሆኑ ይህንኑ ቤት አስመልክቶ ያቀረበው ክሱ ውድቅ ነው ሲል ወስኗል፡፡

ይግባኝ ሰሚው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ግራ ቀኙን በይግባኝ ደረጃ ካከራከረ በኋላ በኮ.ቁ. 44232 መስከረም 29 ቀን 1999 ዓ.ም በዋለው ችሎት፡- ምንም እንኳን የአሁን መልስ ሰጭ ክርክር ያስነሣውንና በቤት ቁጥር 610 የሚታወቀውን ቤት የገዙት የቀድሞ ቁጥሩ 419 የሆነውን መኖሪያ ቤታቸውን ሸጠው መሆኑን በተሻለ ሁኔታ ቢያስረዱም በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 58/2/ መሠረት በግዥ የተገኘው ቤት የግላቸው እንዲሆን በፍ/ቤት ወይም በወቅቱ እንደሚቻለው በቤተዘመድ ሽምግልና ጉባዔ አላስወሰኑም፤ ስለሆነም ተጠቃሹ ቤት የመልስ ሰጭ የግል ሀብት ነው ሲል የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ላይ መድረሱ ውሣኔው ሕጉን በአግባቡ ያላገናዘበ ነው፤ ስለሆነም በአሁኑ አጠራር በየካ ክ/ከተማ ቀበሌ 19 ክልል ውስጥ በቤት ቁጥር 610 ተመዝግቦ የሚገኘው ቤት የጋራ ሀብት ነው፤ ከተቻለ ግራ ቀኙ በዓይነት እኩል ይካፈሉ፣ ይህ የማይቻል ለመሆኑ ከተረጋገጠ ግን ከተስማሙ አንዱ ለአንዱ የግምቱን አጋማሽ ሰጥቶ

ያስቀር፤ በዚህ ባይስማሙ ግን ከተስማሙ በጋራ ሸጠው፤ ካልተስማሙ በሐራጅ ተሸጦ ገንዘቡን እኩል ይካፈሉ በማለት የሥር ፍ/ቤትን ውሣኔ በመሻር ወስኗል፡፡

በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝተው የአሁን መልስ ሰጭ የይግባኝ አቤቱታ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ባቀረቡት መሠረት ጠ/ፍ/ቤት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡ በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ. 27393 መጋቢት 09 ቀን 2000 ዓ.ም በዋለው ችሎትም በጋብቻ ጊዜ በግብይት የተገኘው ንብረት የግል ሀብት ይባልልኝ ብሎ ለፍ/ቤት ጥያቄ አቅርቦ እንዲፀድቅ ያስፈለገበት ምክንያት የጋራ ሀብትን እንደግል ሀብት በማስመሰል 3ኛ ወገኖችን የሚጎዳ ሁኔታ እንዳይፈጠር ለማድረግ ስለመሆኑ ከተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 ረቂቅ - በ1992 ከታተመው የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ረቂቅ ማብራሪያ ላይ ለመረዳት ችለናል፡፡ ስለሆነም በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 58/2/ የተደነገገው የ3ኛ ወገኖችን መብት ለመጠበቅ ሲባል እንጅ በሁለቱ ተጋቢዎች መካከል ለሚነሣ ክርክር አግባብነት የለውም፡፡ በመሆኑም ለክርክሩ መነሻ የሆነው በቁጥር 610 የተመዘገበው ቤት የይግባኝ ባይዋ የአሁን መልስ ሰጭ የግል ሀብት እንጂ ከመልስ ሰጭው ጋር ሊካፈሉት የሚገባ የጋራ ሀብት አይደለም በማለት ወስኖ አሰናብቷል፡፡

ይህ የሰበር ጉዳይም የቀረበው በዚህ አኳኋን የፌ.ጠ.ፍ/ቤት የሰጠው የሕግ ትርጓሜ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው የሚሉበትን ክርክር በማቅረብ በሰበር ሰሚው ችሎት እንዲታረምላቸው አመልካች ዳኝነት በመጠየቃቸው ነው፡፡

መልስ ሰጭም ጠ/ፍ/ቤቱ በይግባኝ አይቶ የሰጠው ውሣኔ ትክክለኛውን የሕግ ትርጉም መሠረት በማድረግ ስለሆነ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

እኛም ጉዳዩን አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡

በዚህ ጉዳይ ክርክር ያስነሣው በቤት ቁጥር 610 የተመዘገበው ቤት በፊት የአሁን መልስ ሰጭ የወ/ሮ ተዋበች ደመቀ የግል ሀብት የነበረው የቤት ቁጥር 419 ተሸጦ በግዥ የተገኘ ስለመሆኑ የማያከራክር የፍሬ ጉዳይ ስለመሆኑ በየደረጃቸው የተሰጡት የውሣኔ ግልባጮች አስረጂ ናቸው፡፡ በዚህ ጉዳይ አከራካሪ ነጥብ ሆኖ የተገኘውና በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ትርጉም የሚያሰጥ ሆኖ የተገኘው ከጋብቻ በፊት የነበረ ሀብት በመሆኑ የተነሣ የነበረን የግል ሀብት በመሸጥ ሌላ ቤት በግብይት በግዥ በተገኘ ጊዜ በተሻሻለው

የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 58/2/ በተደነገገው መሠረት አለመፈፀም የሚያስከትለው ውጤት ምንድን ነው? የሚለው ነው፡፡

በመሠረቱ ባል ወይም ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸው ንብረቶች የግል ንብረቶቻቸው ሆነው እንደሚቀጥሉ በዚሁ ሕግ አንቀጽ 57 ተደንግጓል፡፡ በዚህ አኳኋን የግል የነበረ ንብረት በግብይት የተነሣ ዓይነቱን ለውጦ በተገኘ ጊዜ የግል ሆኖ እንዲቆይ ለማድረግ በአንቀጽ 58 የተመለከተውን በመረዳት አስቀድሞ ሊፈፀም እንደሚገባ የሕጉ አደራደር ቅደም ተከተል ያስገነዝባል፡፡ በመርህ ደረጃ በአንቀጽ 58/1/ እንደተመለከተው ባልና ሚስት ከተጋቡ በኋላ አንዱ የግል ሀብቱ በሆነ ንብረት ለውጥ ያገኘው ወይም በግል ገንዘቡ የገዛቸው ወይም የግል ንብረቱን ሸጦ የሚያገኘው ገንዘብ የግል ሀብቱ ይሆናል በሚል ከተቀመጠ በኋላ በዚህ ሁኔታ የተነሣ ንብረቱ የግል ይባልልኝ ብሎ 1ኛው ወገን ጥያቄ ሲያቀርብና ፍርድ ቤት ሲያፀድቀው ብቻ ነው በማለት በተለየ ሁኔታ አስቀምጧል፡፡ ይኸው በአንቀጽ 58/2/ መሠረት በስርዓቱ አለመፈፀሙ የሚያስከትለው ውጤት ምንድነው? ለሚለው ጥያቄ አንቀጽ 58 በእራሱ ገላጭ እንጂ ለትርጉም በር የከፈተ ሆኖ አይገኝም፡፡

ድንጋጌው ግልፅነት ይጎድለዋል ከተባለም ድንጋጌዎችን እርስ በእርሣቸው አስተሳስረን ልንመለከት ይገባል ፡፡ የአንቀጽ 57 እና 58 ርዕሰ ጉዳዮች ቁጥር 1 እና 2 በሚል የተያያዙ በመሆናቸው ከጋብቻ በፊት የነበረ ሀብት የግል ሆኖ የሚቀጥለው በማናቸውም ዓይነት ምክንያት ዓይነቱን ካልለወጠ እና ለውጦ ከተገኘም የግል ሀብት እንደሆነ ሊቀጥል እንደሚገባ፣ በዚህ መሠረት የግል ሀብት ሆኖ ሊቀጥል የሚገባው ግን በልዋጭ የተገኘው ሀብት የነበረውን የግልነት አቋም ይዞ እንዲቀጥል በፍ/ቤት ቀርቦ የፀደቀ እንደሆነ ብቻ ስለመሆኑ እነዚህ ተያያዥነት ያላቸው ድንጋጌዎች በግልጽ ያመለክታሉ፡፡ ይህን በአንቀጽ 58/2/ የተመለከተውን ማሚያ አለመተግበር የሚያስከትለው ሕጋዊ ውጤት ወሰን በእነማን ላይ ያተኮረ ነው የሚለውም ቢሆን አሻሚ በመሆኑ ትርጉም ያስፈልገዋል፤ ለመተርጎምም የሕግ አውጭውን ሀሣብ መፈለግ ይበጃል ወደሚል መደምደሚያ የሚያደርስ አይደለም፡፡ በመሠረቱ ከትርጉም ዘዴዎች አንዱ የሕግ አነጋገር ግልጽ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ሕጉን እንዳለ ሥራ ላይ ማዋል እንጅ በትርጉም ሽፋን ከሕጉ ይዘት መራቅ የሚያስፈልግ አይደለም፡፡ ይተርጎም እንኳ ቢባል የሕግ አውጭው ሀሣብ ምን ነበረ ከሚለው መነሻ ይልቅ የሕጉን ድንጋጌዎች እርስ በእርሣቸው አስተሳስሮ

ማየቱ ለትክክለኛው ትርጓሜ የሚያደርስ ነው፡፡ በዚህም መሠረት በዚሁ ሕግ አንቀጽ 62/2/ "----በዚህ ሕግ አንቀጽ 58 ንዑስ አንቀጽ 2 መሠረት የአንደኛው ተጋቢ የግል ሀብት ነው ካልተባለ በቀር ባልና ሚስቱ ከተጋቡ በኋላ በግብይት የሚያገኙት ንብረት ሁሉ የጋራ ሀብታቸው ይሆናል" በማለት የባልና ሚስትን የጋራ ሀብት በሚደነግገው ክፍል መጠቀሱ በአንቀጽ 58/2/ የተመለከተውን ሥርዓት አለመፈፀም የሚያስከትለው ውጤት የተጋቢዎች የጋራ ሀብት የቱ ነው ለሚለው ጉዳይ ተፈፃሚ መሆኑን በግልጽ የሚያመለክት ነው፡፡

ስለሆነም የአሁን መልስ ሰጭ ከጋብቻ በፊት የነበራቸውን የግል ሀብት በቁጥር 419 የተመዘገበውን ቤት በጋብቻ ላይ እያሉ በመሸጥ በቤት ቁጥር 610 የተመዘገበውን ቤት ሲገዙ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 58/2/ ሆነ በጊዜው ለጉዳዩ ተፈፃሚነት በነበረው ሕግ መሠረት በግብይት የተገኘው ቤት የግል ሆኖ ይቀጥል ዘንድ አቅርበው በሚመለከተው ክፍል አለማፀደቃቸው እስከተረጋገጠ ድረስ ክርክር ያስነሣው እና በቁጥር 610 የተመለከተው ቤት የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው ብለናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በድሮው አጠራር በወረዳ 28 ቀበሌ 01 በአሁኑ አጠራር ደግሞ በየካ ክ/ከተማ ቀበሌ 19 ክልል ውስጥ የሚገኘው እና በቤት ቁጥር 610 የተመዘገበው ቤት የአመልካችና የመልስ ሰጭ/ የባልና ሚስት/ የጋራ ሀብት ስለሆነ እንደ ከፍተኛው ፍ/ቤት ውሣኔ እኩል ይካፈሉ፡፡
2. የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በኮ/መ/ቁ.12164 ታህሣሥ 24 ቀን 1998 ከሰጠው ውሣኔ ይህንን ቤት በሚመለከት ብቻ የሰጠው ውሣኔ እና የፌዴራል ጠ/ፍ/ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ.27393 መጋቢት 09 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ ተሽረዋል፡፡
3. የከፍተኛው ፍ/ቤት በኮ.ቁ. 44232 መስከረም 29 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡ ወጭና ኪሣራ የየራሣቸውን ይቻሉ፡፡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሒሣብ ልዩነት

ተጠሪ ከአመልካች ጋር ከመጋባታቸው በፊት የግል ቤታቸው የነበረውን የቤ.ቁ. 419 የሆነውን ቤት ከአመልካች ጋር ከተጋቡ በኋላ ሸጠው በምትኩ የቤ.ቁ. 610 መግዛታቸው ተረጋግጧል፡፡ ከፍ ብሎ በአብላጫው ውሣኔ ላይ እንደተመለከተው ባልና ሚስት ከተጋቡ በኋላ አንዱ የግል ሀብቱ በሆነ ንብረት ለውጥ ያገኘው ወይም በግል ገንዘቡ የገዛቸው ወይም የግል ንብረቱን ሸጦ የሚያገኘው ገንዘብ የግል ሀብቱ ሊሆን እንደሚችልና ይህም ተፈፃሚ ሊሆን የሚችለው በግብይት የተገኘው ንብረት የግል ይባልልኝ ብሎ አንደኛው ወገን ጥያቄውን ለፍ/ቤት አቅርቦ ጥያቄውን ፍ/ቤት ሲያፀድቀው እንደሆነ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 58/1/ እና /2/ ላይ ተመልክቷል፡፡

የግል ንብረት ተሸጦ በሌላ ንብረት ሲተካ ወይንም በሌላ ንብረት ሲለወጥ የኋላኛው ንብረት የግል እንዲባልለት የሚፈልገው ወገን ጥያቄውን ለፍ/ቤት ማቅረብ የሚጠበቅበት በሽያጭ ወይንም በለውጥ የተገኘው ንብረት በጋብቻ ውስጥ ከተፈራ ንብረት ጋር የመቀላቀል አጋጣሚ ሊፈጠር ስለሚችል ከጋራ ንብረት ያልተቀላቀለ መሆኑን ጭምር በማሣየት የግል ሀብት መሆኑን ማረጋገጥ እንደሚቻል ከሕጉ ዓላማ መገንዘብ ይቻላል፡፡

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ከጋብቻ በፊት የነበራቸውን ቤት በጋብቻ ጊዜ ሸጠው በዚያው የሽያጭ ገንዘብ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት ገዝተዋል፡፡ ከጋብቻ በፊት የነበራቸውን ቤት ሸጠው በዚያው ገንዘብ በጋብቻ ጊዜ ሌላ ቤት መግዛታቸው ሲታይ ከጋራ ንብረት ጋር ግብይቱ ተቀላቅሏል የሚያሰኝ ካለመሆኑም በላይ ስለመቀላቀሉም አመልካች አላስረዱም፡፡ በዚህ ሁኔታ የተገኘን ቤት የግል ነው እንዲባል በፍ/ቤት እንዲፀድቅ በማድረግ ተጨማሪ ማረጋገጫ ማግኘት ከሕጉ ዓላማ አኳያ ተገቢነት ያለው አይሆንም፡፡

በእርግጥ ተጠሪ የግል ቤታቸውን ሸጠው ሌላ ንብረት ገዝተው ቢሆን ኖሮ ይሄው በግብይት የተገኘ ሌላ ንብረት ጠቀሜታው /purpose/ የተለየ ከመሆኑ አንፃር ለትዳር ጥቅም አስፈላጊ እንደሆነ ታምኖበት እንደተገዛና ከጋራ ንብረት ጋር የመቀላቀልም ዕድሉ የሰፋ እንደሚሆን ስለሚገመት በዚህ መልኩ የተገኘ ንብረት የግል እንዲባል በፍ/ቤት ካልፀደቀ በስተቀር የጋራ ንብረት እንደሚሆን ከሕጉ ዓላማ አኳያ መገንዘብ ይቻላል፡፡

ነገር ግን አስቀድሞ የነበረን ቤት በትዳር ጊዜ ሸጦ በሌላ ቤት መተካት ወይንም አስቀድሞ የነበረን መኪና ሸጦ በሌላ መኪና መተካት ከጋራ ንብረት ጋር የመቀላቀል ዕድሉ ጠባብ እንደሆነ ስለሚገመት በዚህ ሁኔታ የተገኘን ንብረት የግል ነው እንዲባል ተጨማሪ ማረጋገጫ ከፍ/ቤት እንዲገኝ መጠየቅ ሕጉ ይዞት ከተነሣው ዓላማ ጋር የተጣጣመ ነው ለማለት አያስደፍርም፡፡

ሲጠቃለልም ምንም እንኳን የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት የተጠሪ የግል ንብረት ሊሆን ይገባል ሲል የደረሰበት ድምዳሜ በአብላጫው ውሣኔ ላይ እንደተመለከተው ከተሣሣተ የመነሻ ሃሣብ /premise/ ቢሆንም ቤቱ የተጠሪ የግል ንብረት ነው በማለት የደረሰበት ድምዳሜ ግን ከውጤት አኳያ ተገቢነት ያለው ስለሆነ ይሄው ውሣኔ ምክንያቱ ተለውጦ ሊፀና ይገባል በማለት ስሜ በተራ ቁጥር 4 ላይ የተመለከተው ዳኛ በአብላጫ ድምጽ ከተሰጠው ውሣኔ በሃሣብ ተለይቻለሁ፡፡

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት፡፡

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 41896

የካቲት 26 ቀን 2001 ዓ.ም

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

ፀጋዬ አስማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ታደለች ዋለልኝ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1. ወ/ሮ አዲስ አለም ፀጋው በሌሉበት

2. ወ/ሮ ማስተዋል አስማረ አልቀረቡም

3. አቶ እሸቴ ዓለምገና አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካች በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 41 መሰረት ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት ሳያገኝ በመቅረቱ ነው፡፡

ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን በአሁን 1ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች መካከል የነበረውን የጋብቻ ክርክር ፍ/ቤቱ ተመልክቶ በአዲስ አበባ ከተማ በኮልፌ ቀራንዮ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 01/05 ክልል የሚገኝ ቁጥር 242 የሆነው ቤት የሁለቱ የጋራ ሐብት ነው በማለት ውሳኔ ከሰጠ በኋላ ይህ ውሳኔ መብቴን የነካ ስለሆነ ሊሰረዝ ይገባል ሲሉ የአሁን 2ኛ ተጠሪ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 358 መሰረት መቃወሚያ አቅርበው መዝገቡ ከተከፈተ በኋላ የአሁን አመልካችም በበኩላቸው በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 41 መሰረት መቃወሚያ አቅርበው ከ2ኛ የመቃወም ተጠሪ/ከአሁን 3ኛ ተጠሪ/ ጋር በትዳር እያለን በጋራ ያፈራነው መኖሪያ ቤት የመቃወም ተጠሪዎች ነው ተብሎ መወሰኑ መብቴን ስለነካ ይህ ውሳኔ ሊሰረዝ ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አከራክሮ ጣልቃ ገብ ከ2ኛ የመቃወም ተጠሪ ጋር ጋብቻ የፈጸሙት በ26/3/2000 ዓ.ም እንደሆነ በማስረጃነት ያቀረቡት የጋብቻ የምስክር ወረቀት የሚገልጽ

ሲሆን ለክርክሩ ምክንያት የሆነው ቤት የመቃወም ተጠሪዎች የጋራ ሐብት ነው ተብሎ የተወሰነው ደግሞ ጣልቃገብና 2ኛ የመቃወም ተጠሪ ጋብቻ ከመፈጸማቸው በፊት በ29/10/99 ዓ.ም ስለሆነ ጣልቃገብ ከ2ኛ የመቃወም ተጠሪ ጋር ጋብቻ ከመፈጸማቸው በፊት የመቃወም ተጠሪዎች የጋራ ሐብት ነው ተብሎ በዚህ ፍ/ቤት ውሳኔ የተሰጠበት ንብረት የጣልቃገብ እና የሁለተኛ የመቃወም ተጠሪ የጋራ ሐብት የሚሆንበት የሕግ አግባብ የለውም፡፡ በማለት አቤቱታውን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

አመልካች በዚሁ ውሳኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታ ለፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው የስር ፍ/ቤት ውሳኔ ጉድለት የሌለው ነው በማለት በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 337 መሰረት ይግባኙን ሰርዟል፡፡

የሰበር አቤቱታውም የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህም ችሎት አቤቱታውን መርምሮ አመልካች ከ3ኛ ተጠሪ ጋር በባህል የተጋባነው በ1992 ዓ.ም ነው እያሉ የስር ፍ/ቤት ክርክር የተነሳበት ንብረት የተፈራው አመልካችና 3ኛ ተጠሪ ከመጋባታቸው በፊት ነው በማለት የአመልካችን አቤቱታ ሳይቀበል መቅረቱ ለሰበር ቀርቦ ሊታይ እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪዎችን ጠርቷል፡፡

ይሁንና 1ኛ ተጠሪ የፍ/ቤቱን መጥሪያ አልቀበልም ስለማለታቸው በአመልካች ቃለ መሐላ በመረጋገጡ 2ኛ ተጠሪም በምትክ መጥሪያ ተጠርተው ባለመቅረባቸው ክርክሩ በሌሉበት እንዲታይ ትእዛዝ የተሰጠ ሲሆን 3ኛ ተጠሪ ቀርበው ከአመልካች ጋር በባህል የተጋቡት በ1992 ዓ.ም እንደሆነ ገልጸው በአቤቱታው መሰረት ቢወሰን ተቃውሞ የለኝም ብለዋል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከፍ ብሎ የተመለከተው ሲሆን የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ከተባለበት ነጥብ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

እንደመረመርነውም አመልካች ከ3ኛ ተጠሪ ጋር በ1992 ዓ.ም በባህል መጋባታቸውን የሚያረጋግጥ ሰነድ በአስረጅነት ለስር ፍ/ቤት ማቅረባቸውን ተገንዝበናል፡፡ የስር ፍ/ቤት አቤቱታቸውን ሳይቀበለው የቀረው ከፍ ብሎ እንደተጠቀሰው ክርክር የተነሳበት ንብረት የተፈራው አመልካችና 3ኛ ተጠሪ ከመጋባታቸው በፊት ስለሆነ በንብረቱ ላይ መብት የላቸውም በማለት ነው፡፡ ለዚህም ውሳኔ መሰረት ያደረገው አመልካችና 3ኛ ተጠሪ

የፈጸሙት ጋብቻ በ26/3/2000 ዓ.ም በክብር መዝገብ ሹም የተመዘገበ መሆኑን የሚያረጋግጠውን የጋብቻ የምስክር ወረቀት በመመልከት ነው፡፡

በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 28/1/ ላይ ጋብቻው የተፈጸመው በማንኛውም የጋብቻ አፈጻጸም ስርአት ቢሆንም አግባብ ባለው የክብር ሹም መመዝገብ እንዳለበት የተደነገገ ሲሆን ጋብቻው ሕጋዊ ውጤት የሚኖረው ከተመዘገበበት ጊዜ ጀምሮ ሳይሆን ጋብቻው ከተፈጸመበት ጊዜ ጀምሮ እንደሆነ በዚህ አንቀጽ 28/3/ ላይ ተመልክቷል፡፡

በአመልካችና በ3ኛ ተጠሪ መካከል የተፈጸመው ጋብቻ ተመዝገበው በ26/3/2000 ዓ.ም ቢሆንም ከዚህ ቀን በፊት ጋብቻው የተፈጸመ መሆኑ ከተረጋገጠ ሕጋዊ ውጤት ሊኖረው ስለሚችል በዚሁ መሰረት ላይ ግራ ቀኙን አከራክሮ ውሳኔ መስጠት ሲገባው ጋብቻው የተመዘገበበትን ቀን መሰረት በማድረግ ከዚህ በፊት ጋብቻ ስለሌለ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በማለት የደረሰበት ድምዳሜ የፌዴራል ከ/ፍ/ቤትም ይህንኑ ሳያርም መቅረቱ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌደራል መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 19258 በ7/1/2001 ዓ.ም የሰጠው ከፊል ውሳኔና የፌደራል ከ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 73407 በ23/3/2001 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሽሯል፡፡
2. የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት በአመልካችና በ3ኛ ተጠሪ መካከል የባህል ጋብቻ መፈጸሙን በማጣራት ክርክር በተነሳበት ንብረት ላይ እንዲወሰን በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 343/1/ መሰረት ጉዳዩ ተመልሶለታል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሳራ ይቻቻሉ፡፡
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 40781

ሐምሌ 30 ቀን 2001 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ሒሩት መለሠ

ታፈሠ ይርጋ

በላቸው አንሺሶ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቶ ፍቅረሥላሴ ካህሳይ - ጠ/ዳኛቸው ተስፋዬ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሮማን ታደሰ - ጠ/መንበረስላሴ በዛብህ ቀረቡ፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው የፍቺ ጥያቄን የሚመለከት ጉዳይ ነው፡፡ ተጠሪ ለዚህ የሰበር አቤቱታ ምክንያት የሆነውን ክስ ከማቅረባቸው በፊት በግራ ቀኙ መሐከል የነበረው ጋብቻ አውስትራሊያ አገር በሚገኝ ፍርድ ቤት በፍቺ በመፍረሱ የፍቺ ውጤት እንዲሰጥላቸው ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት አቤቱታ አቅርበው ፍ/ቤቱ የፍቺ ውጤት ለመወሰን በቅድሚያ በኢትዮጵያ ውስጥ የተደረገው ጋብቻ ሊፈርስ ይገባል በማለት አመልካችን ሳይጠራ የተጠሪዋን ጥያቄ ውድቅ አድርጓል፡፡ ይህን ውሣኔ በመቃወም ተጠሪዋ ያቀረቡ ይግባኝም ተቀባይነት ሳያገኝ ቀርቷል፡፡ ከዚህ በኋላ ነው ተጠሪ ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ከአመልካች ጋር ጥር 16 ቀን 1984 ዓ.ም. የመሠረቱት ጋብቻ እንዲፈርስ ጥያቄ ያቀረቡት፡፡ አመልካች የተጠሪ አቤቱታ ደርሷቸው የተለያዩ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ያቀረቡ ቢሆንም ፍ/ቤቱ መቃወሚያቸውን ውድቅ አድርጎ በአመልካች እና በተጠሪ መሃከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ይፍረስ በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝተው ለፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው ፍ/ቤቱ አመልካች ያቀረቧቸው ቅሬታዎች ቀደም ብለው በውሣኔ ያለቁ ናቸው በማለት ሳይቀበላቸው ቀርቷል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ የአመልካች ቅሬታ በአጭሩ፣ የኢትዮጵያ ፍ/ቤቶች ጉዳዩን ለማየት የዳኝነት ስልጣን የላቸውም፣ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት የስረ ነገር ስልጣን የለውም፤ ጉዳዩ ሊዳኝ የሚገባው በአውስትራሊያ ሕግ ነው፣ የኢትዮጵያ ፍ/ቤት ስልጣን አለው ቢባል እንኳን ጋብቻው በፍቺ ፈርሷል፤ የሚል ነው፡፡

ይህ ችሎትም ግራ ቀኙ በአውስትራሊያ አገር ሲኖሩ በዚያው አገር መፋታታቸውን ግራ ቀኙ ሳይክዱ በድጋሚ ፍቺ የመወሰኑ አግባብነት ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ አድርጓል፡፡ ተጠሪም ቀርበው በቃል ባደረጉት ክርክር የአመልካች ቅሬታ ቀደም ሲል በውሣኔ ያለቀ ጉዳይ ነው በማለት ተከራክረዋል፡፡ ችሎቱም ጉዳዩን ከያዘው ጭብጥ አኳያ መርምሯል፡፡

አመልካች በግራ ቀኙ መሃከል የነበረው ጋብቻ በአውስትራሊያ አገር በፍቺ ፈርሷል ስለዚህ ድጋሚ ፍቺ የሚወሰንበት ምክንያት የለም ሲሉ ተጠሪ ደግሞ ይህ ክርክር ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ቀርቦ ውድቅ ከተደረገ በኋላ በይግባኝ የፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ያፀናው ስለሆነ በውሣኔው ያለቀ ጉዳይ በመሆኑ ድጋሚ ሊታይ አይገባም በማለት ተከራክረዋል፡፡

እኛም ወደ ፍሬ ጉዳዩ ከመግባታችን በፊት በቅድሚያ ተጠሪ አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡበት ጉዳይ ቀደም ሲል በፍርድ አልቋል በማለት ያቀረቡትን መቃወሚያ መመልከቱ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

ከግራ ቀኙ ክርክር እንደተደረዳነው ተጠሪ ቀደም ሲል የግራ ቀኙ ጋብቻ በአውስብራሊያ አገር በፍቺ በመፍረሱ የፍቺ ውጤት እንዲወሰንላቸው ጥያቄ አቅርበው ነበር፡፡ ፍ/ቤቱ ደግሞ የአውስትራሊያ ፍ/ቤት በፍቺ እንዲፈርስ የወሰነው ግራ ቀኙ በዛው አገር ያደረጉት ጋብቻ እንጂ አስቀድሞ በኢትዮጵያ የተደረገው ጋብቻ ስላልሆነ የመጀመሪያው ጋብቻ ሳይፈርስ የፍቺ ውጤት ሊጠየቅ አይገባም በማለት የተጠሪን ጥያቄ ውድቅ አድርጓል፡፡ ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር ተሰኝተው ይግባኝ ለፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርበው ይግባኛቸው ውድቅ ተደርጓል፡፡ ከክርክሩ ሂደት እንደተረዳነው ፍ/ቤቱ ይህንን ውሣኔ

የሰጠው አመልካችን ሳይጠራ ነው፡፡ በመሆኑም በዚህ ክርክር አመልካች የክርክሩ ተካፋይ ስላልነበሩ አሁን አመልካች በሚያቀረቡት ክርክር ላይ ፍ/ቤት የመጨረሻ ውሣኔ እንደሰጠ የሚያስቆጥረው አይሆንም፡፡ ምክንያቱም በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት በድጋሚ ክስ እንዳያቀርብ ወይም ክርክር እንዳያቀርብ የሚከለከለው በክርክሩ ተካፋይ የሆነን ወገን ነው፡፡

በሌላ በኩል ግን ተጠሪ በኢትዮጵያ አገር የተደረገው ጋብቻ እንዲፈርስ ባቀረቡት ክስ አመልካች እነዚህን መቃወሚያዎች አቅርበው ፍርድ ቤቱ መቃወሚያዎቹን በብይን አልፎባቸዋል፡፡ አመልካች በብይኑ ላይ ይግባኝ ጠይቀው ይግባኙ ተቀባይነት ሳያገኝ ቀርቧል፡፡ በኢትዮጵያ የተደረገው ጋብቻ ሊፈርስ ይገባል አይገባም የሚለው ጭብጥ ላይ ፍ/ቤቱ የመጨረሻ ውሣኔ የሰጠው በዚህ ሁኔታ የቀረበው መቃወሚያ ላይ ውሣኔ ከሰጠ በኂላ ነው፡፡ ምንም እንኳን አመልካች ባቀረቧቸው መቃወሚያዎች ላይ ብይን የተሰጠና ይህም ብይን በይግባኝ የፀና ቢሆን የፍቺ ጥያቄን አስመልክቶ የተሰጠ ውሣኔ ስለሌለ በዚህ ላይ አመልካች ያቀረቡት ክርክር የመጨረሻ ውሣኔ ያገኘና በድጋሚ ሊታይ አይገባም ለማለት የሚቻል ሆኖ አላገኘነውም፡፡ ስለሆነም ተጠሪ አመልካች ያነሱት ክርክር በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 5 መሠረት ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ያቀረቡት ተቃውሞ ተቀባይነት የለውም፡፡

ወደ ፍሬ ጉዳዩ ስንመለስ ከክርክሩ ሂደት አመልካችና ተጠሪ ጥር 16 ቀን 1984 ዓ.ም.በባሕል ጋበቻ ኢትዮጵያ ውስጥ የተጋቡ መሆኑን እንዲሁም የካቲት 5 ቀን 1985 ዓ.ም. በአውስትራሊያ አገር የብሔራዊ ጋብቻ መፈጸማቸውን ተረድተናል፡፡ እንዲሁም የግራ ቀኙ ጋብቻ አውስትራሊያ አገር በሚገኘው የማጅስትሬት ፍ/ቤት በፍቺ መፍረሱንም ግራ ቀኙ አልተካካዱም፡፡ እንደውም ተጠሪ ከአመልካች ጋራ ያላቸው ጋብቻ በፍቺ መፍረሱን ተቀብለው የፍቺ ውጤት እንዲወሰንላቸው አቤቱታቸውን ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው የነበረ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በእርግጥ የከፍተኛ ፍ/ቤት በአውስትራሊያ አገር የፈረሰው ጋብቻ በዛው አገር የተደረገው እንጂ በአ/አበባ የተደረገው ጋብቻ ባለመሆኑ ይህ ጋብቻ ሳይፈርስ የፍቺ ውጤት ሊወሰን አይችልም በማለት የተጠሪን አቤቱታ ሳይቀበል አልፎታል፡፡

ጋብቻ ማለት አንድ ወንድና ሴት ባልና ሚስት ሆነው አንድ ላይ ለመኖር የሚያደርጉት ሕጋዊ ስምምነት ነው፡፡ በኢትዮጵያ ጋብቻ በሶስት ዓይነት መንገድ ሊፈፀም እንደሚችል የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 1 ያመለክታል፡፡ በነዚህ ስርዓቶች በአንደኛው ጋብቻ ከተፈፀመ በድጋሚ በሌላኛው ስርአት ሊፈጸም የሚገባበት የሕግ ምክንያት አይኖርም፡፡ ድጋሚ ተደርጎ እንኳን ቢገኝ ጋብቻው ፀንቶ የሚቆየው የመጀመሪያው ጋብቻ ከተደረገበት ጊዜ ጀምሮ ነው፡፡ በአንድ ወንድና ሴት በመሃከል የሚደረግ ጋብቻ ፈርሶ እንደገና ካልተፈፀመ በቀር ጋብቻ አንድ እንጂ ሁለትና ከዚያ በላይ ሊሆን አይችልም፡፡ በተያዘው ጉዳይ ግራ ቀኙ በኢትዮጵያ ውስጥ በባሕል ከተጋቡ በኋላ በድጋሚ በአውስትራሊያ ጋብቻ ማድረጋቸውን ከክርክር ሂደት ተገንዝበናል፡፡ በእርግጥ የሥር ፍ/ቤት እንዳለው አንድ ጊዜ ጋብቻ ከተመሰረተ ሁለተኛ ጋበቻ የሚፈፀምበት የሕግ መሠረት የለም፡፡ ተፈጽሞ እንኳን ቢገኝ ጋብቻው ውጤት የሚኖረው የመጀመሪያው ጋብቻ ከተፈፀመበት ጊዜ ጀምሮ ነው፡፡ አንድ ጋብቻ ከሚፈርስባቸው ምክንያቶች ውስጥ አንደኛው የፍቺ ውሣኔ ሲሰጥ መሆኑ የቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 75/ሐ/ ያመለክታል፡፡ ጋብቻ አንድ እንደሆነ ሁሉ ጋብቻው በፍቺ ሊፈርስ የሚችለው አንድ ጊዜ ብቻ ነው፡፡ ሁለት የጋበቻ ስርአቶች መከናወናቸውም ሁለት ጊዜ የፍቺ ውሣኔ እንዲሰጥ ምክንያት ሊሆን አይችልም፡፡ በመሠረቱ ፍቺ ማለት የሁለት ተጋቢዎችን የትዳር ግንኙት በሕግ መሠረት ማቋረጥ ማለት ነው፡፡ በመሆኑም ተጋቢዎቹ ግንኙታቸውን ማቋረጥ ከፈለጉ ጋብቻው በሁለት አይነት ስርአት ስለተፈፀመ ግንኙቱን ለማቋረጥ እያንዳንዱን ጋብቻ አስመልክቶ የፍቺ ውሣኔ ሊሰጥ የሚገባው አይሆንም፡፡ የሕጉም አላማ ይህ አይደለም፡፡ በተያዘው ጉዳይ የሥር ፍርድ ቤቶች ሁለተኛ ፍቺ ለመስጠት ምክንያት ያደረጉት በአውስትራሊያ የሚገኘው ፍ/ቤት ያፈረሰው ሁለተኛው እና በዛው አገር የተደረገውን ጋብቻ እንጂ በኢትዮጵያ የተደረገው ጋብቻን አይደለም፡፡ ሁለተኛው ጋብቻ ደግሞ አላስፈላጊና ውጤት የሌለው ጋብቻ ነው በማለት ነው፡፡ በመሠረቱ ግራ ቀኙ ጋብቻቸውን መቀጠል ባለመፈለጋቸው ፍ/ቤት ቀርበው ጋብቻቸው በፍቺ እንዲፈርስ ጠይቀው አስወስነዋል፡፡ በግራ ቀኙ መሐከል የነበረው ጋብቻ አንድ ብቻ በመሆኑ አውስትራሊያ የተሰጠው የፍቺ ውሣኔ ይህን በመካከላቸው የነበረውን አንድ ጋብቻ እንደፈረሰ ተደርጎ ሊቆጠር ይገባል፡፡ ከላይ እንደተደገለፀው ግራ ቀኙ አውስትራሊያ አገር ከሄዱ በኋላ ሌላ የጋብቻ ሥነ ሥርዓት መፈፀማቸው ሁለት ትይዩ /Parallel/ ትዳር ውስጥ ነበሩ ሊያሰኛቸው አይችልም፡፡ በመሆኑም በመካከላቸው የነበረው የጋብቻ ግንኙነት አንድ

የመሆኑን ያሕል የሚፈርሰውም በአንድ የፍቺ ውሣኔ ነው፡፡ ለፍ/ቤቱ ግልጽ ባልሆነ ምክንያት ግራ ቀኙ አውስትራሊያ አገር ሄደው ሁለተኛ ሥነ ሥርዓት በመፈፀማቸው ብቻ ሁለት የፍቺ ሥነ ሥርዓት እንዲያከናውኑ ማድረጉ የቤተሰብ ሕግን አላማና መንፈስ የሚከተል አይደለም፡፡ ሁለተኛ ጊዜ የተደረገው ጋብቻ መፍረሱ ምናልባት በፍቺ ውጤት ላይ ክርክር የሚያስነሳ ካልሆነ በቀር የመጀመሪያው የጋበቻ ሥርዓት ባለመፍረሱ የግራ ቀኙ የጋብቻ ግንኙነት አልተቋረጠም ወደሚለው መደምደሚያ አይወስድም፡፡ ከላይ እንደተገለጸው ጋብቻው በሁለት አይነት ሥርዓት ተፈጽሞ ቢሆን እንኳን ጋብቻው በፍቺ ሊፈርስ የሚችለው አንድ ጊዜ ብቻ እንጂ ሁለት የጋብቻ ሥርዓት በመፈፀሙ ሁለት አይነት ፍቺ ሊኖር አይችልም፡፡ ስለሆነም የመጀመሪያው ጋብቻ ሥርአት ሳይሆን ሁለተኛ የተደረገው ሥርዓተ በፍቺ መፍረሱ ተጋቢዎቹ እንደተፋቱ አያስቆጥርም በሚል ሁለተኛ የፍቺ ውሣኔ መስጠቱ የሕጉን አላማ የሳተና መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው፡፡

በተያዘው ጉዳይ አመልካችና ተጠሪ አ/አበባ እና አውስትራሊያ ጋብቻ የፈፀሙ ቢሆንም ግራ ቀኙ የትዳር ግንኙነታቸውን በፍቺ ማቋረጥ ስለፈለጉ በአውስትራሊያ ፍርድ ቤት የፍቺ ውሣኔ አሰጥተዋል፡፡ ይህንንም ፍቺ ሁለቱም ተቀብለውት የራሳቸውን ሕይወት መኖር ቀጥለዋል፡፡ ተጠሪም ቢሆኑ የፍቺ ውጤት ውሣኔ እንዲሰጣቸው ለፍ/ቤት አቤቱታ ማቅረባቸው በግራ ቀኙ መሃከል የነበረው ግንኙት በፍቺ የተቋረጠ መሆኑን አምነው መቀበላቸውን ያሳያል፡፡ ግንኙነቱ ከተቋጠ ደግሞ አ/አበባ የተደረገው ጋብቻ ለሁለተኛ ጊዜ በፍቺ ሊፈርስ ይገባል የሚባልበት የሕግ ምክንያት አይኖርም፡፡ በመሆኑም ከፍተኛ ፍ/ቤት አውስትራሊያ አገር በተደረገ የፍቺ ውሣኔ ሕልውና ያጣውን ጋብቻ ፍርድ ቤቱ ውሣኔ እስከሰጠበት ዕለት ድረስ እንደቀጠለ በማሰብ በ12/06/2000 ፈርሷል ማለቱ አግባብ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ በመካከላቸው የነበረው ጋብቻ የፈረሰው የአውስትራሊያው ፍ/ቤት በመካከላቸው የመጨረሻ ውሣኔ ከሰጠበት ቀን ጀምሮ ሊሆን ይገባዋል ብለናል፡፡ ከማኅደሩ ጋር ተያይዘው ከቀረቡት ሰነዶች በመካከላቸው የነበረው ጋብቻ የፈረሰው ሴፕቴምበር 20/2004 /መስከረም 10 ቀን 1997 ዓ.ም/ መሆኑን ተረድተናል፡፡ በመካከላቸው የሚነሳ የንብረት ክርክር ካለም ይህን ቀን ታሳቢ ማድረግ አለበት ብለናል፡፡

<u>**ው ሣ ኔ**</u>

1. የከፍተኛው ፍ/ቤት በመ/ቁ 53555 የካቲት 12 ቀን 2000 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ ተሻሽሏል፡፡
2. በአመልካችና በመልስ ሰጪ መካከል የነበረው ጋብቻ ከመስከረም 10 ቀን 1997 ዓ.ም. ጀምሮ ፈርሷል፡፡
3. የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ከፍተኛው ፍ/ቤት በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ይቀጥላል፡፡
4. ግራ ቀኙ ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ. 38544

ጥቅምት 05 ቀን 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አልማው ወሌ

አመልካች፡- አቶ ብሩክ ኃ/እየሱስ ጠበቃ ዘውዱ ወራሣ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ፋናዬ አበበ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በደቡብ ብሔር ብሄረሰቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት በወናጐ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት በዚሁ ፍርድ ቤት አመልካች የነበሩት የአሁኗ ተጠሪ ከአሁኑ አመልካች ጋር የመሰረቱቱ ጋብቻ እንዲፈርስላቸው፣የጋብቻ ውጤት የሆነው ንብረትም ክፍፍሉ እንዲፈጸም የንብረቱን ዓይነትና ግምቱን ዘርዝረው ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡ ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከሰማና ከመረመረ በኂላ ጋብቻው እንዲፈርስ አድርጐ ንብረቱን በተመለከተም ተገቢ ነው ያለውን ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ ውሣኔውም እስከ ክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ድረስ ጸንቷል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው የስር ፍርድ ቤቶች በዲላ ከተማ ቀበሌ 02 ውስጥ የሚታወቅ ዋና መኖሪያ ቤት የባልና ሚስት የጋራ መሆናቸው ስለተረጋገጠ ከስድስት ሰርቪስ ቤቶች ጋር ፍቺ ከተሰጠበት ጀምሮ የተገኘ ጥቅም እና ቤቶቹ ተሸጠው እንዲከፋፈሉ በማለት በሰጡት ውሣኔ ክፍል ነው፡፡

የአመልካች ጠበቃ ሰኔ 12 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፉት ሦስት ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሰረታዊ የሆነ ይሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቤት መተዳደሪያችን ሁኖ ስለመዋዋላችን በ25/11/1987 ዓ.ም በተፃፈ የጋብቻ ውል ተገልጾ እያለና ተጠሪም ክስ ሲመሰርቱ የግል ሐብቴ ነው እሷን አይመለከታትም ብሎ የተዋዋለው ሐይለ ቃል ባለመኖሩ ቤቱ የጋራ ነው የሚል ዳኝነት ጠይቀው እያለ ከጋብቻ በፊት የተፈራውን ንብረት የባልና ሚስት የጋራ ነው በማለት መወሰኑ የደቡብ ብሔር ቤሔረሰቦችን ብሔራዊ ክልልላዊ መንግስት የቤተሰብ ሕግን አንቀጽ 66 ድንጋጌና የተዋዋይ ወገኖችን ሐሳብና ፍላጐት ያላገናዘበ በመሆኑ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመ ነው ተብሎ ሊሻር ይገባል በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያስገነዝብ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮ በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባዋል ተብሎ በተሰጠው ትእዛዝ መሰረት ተጠሪ ቀርበው ሐምሌ 17 ቀን 2001 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ መልሳቸውን አቅርበዋል አመልካች በበኩላቸው መስከረም 11 ቀን 2002 ዓ.ም በተፃፈ ማማልከቻ የመልስ መሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚገባ መልኩ መርምሮታል እንደመረመረውም በዲላ ከተማ ቀበሌ 02 የሚታወቅ ዋና መኖሪያ ቤት ከ6/ስድስት/ ሰርቪስ ቤቶች ጋር ፍቺ ከተሰጠበት እለት ጀምሮ ጥቅምና ቤቶቹ የባልና ሚስት የጋራ ሐብት ናቸው ተብሎ መወሰኑ በአግባቡ መሆን ያለመሆኑን በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሆኖ አግንቶታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ንብረት አመልካችና ተጠሪ ጋብቻ ከመመስረታቸው በፊት የተሰራ መሆኑን በ25/11/1987 በተደረገው የጋብቻ ውል ቤቱን መተዳደሪያቸው በማድረግ መስማማታቸውን ነው፡፡

በመሰረቱ ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸው ንብረቶች ወይም ከጋብቻ በኋላ በውርስ ወይም በስጦታ በየግላቸው የሚያገኟቸው ንብረቶች በጋብቻ ዘመንም የግል ሁነው ይቀራሉ፡፡ ይሁን እንጂ ይህ ሁኔታ በሕጉ ጥበቃ የሚደረግለት ንብረቶቹ በጋብቻ ውል የጋራ እንዲሆኑ ስምምነት ከሌለ ብቻ ነው፡፡

በተያዘው ጉዳይ አከራካሪ የሆነውን የጋብቻ ውሉ በሕግ ፊት ያለው ተፈፃሚነት ሣይሆን በጋብቻ ውሉ የተገለፀው "መተዳደሪያችን" የሚለው ቃል ቤቱ የጋራ ስለመሆኑ ባልና ሚስት መስማማታቸውን ያሳያል ወይስ አላሳይም የሚለው ነጥብ ነው። አመልካችና ተጠሪ አደረግን የሚሉት የጋብቻ ውል መተዳደሪያችን ብሎ ከሚገልፃቸው ንብረቶች ውስጥ ከአከራካሪው ቤት በተጨማሪ የአመልካች ደመወዝና ብር 10,000.00(አስር ሺህ) ጥሬ ገንዘብ ይገኙበታል። እነዚህ ንብረቶች ለማንኛውም የቤተሰቡ ወጪ የሚውሉ መሆኑ ይታመናል። አመልካችና ተጠሪ ይህንኑ ጥሬ ገንዘብና ቤቱን እየተጠቀሙ ለአስራ አንድ ዓመታትም አንድ ላይ ጉረዋል። እንግዲህ በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች እነዚህ ከሆኑና የጋብቻ ውሉ ይዘት ትርጉም አከራካሪ ከሆነ ከፍ/ሕ/ቁጥር 1731 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎችን የግራ ቀኙ ፍላጐት ምን እንደነበር መመርመር የግድ ይሏል።

በመሰረቱ በውል ውስጥ የተጠቀሱት ቃላትና ድንጋጌዎች ግልጽ ባልሆኑ ጊዜ ከፍ/ሕ/ቁጥር 1732፣1735-1738 ድረስ ባሉት ድንጋጌዎች ስር በሰፈሩት ደንቦች መሰረት መተርጐም የተፈቀደ ነው። በዚህም መሰረት ለተያዘው ጉዳይ አግባብነት ያላቸው ደንቦች በፍ/ሕ/ቁጥር 1734 እና 1736 ሲሆኑ ተዋዋዮች ውላቸውን ከመዋዋላቸው አስቀድሞ ወይም ከተዋዋሉ በኋላ የነበሩበትን ሁኔታዎች፣የፈጸሙትን ተግባር በማመዛዘንና ሐሣባቸውን ምን እንደነበር ለማወቅ መሞከር እና የውሎችን ቃሎች አንዱን ከአንዱ ጋር እያዛመዱ በመመልከት ለውሉ ጉዳይ አግባብ ያለውን ትርጉም መስጠት ተገቢ ስለመሆኑ ተጠቃሽ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። በያዝነው ጉዳይ አመልካችና ተጠሪ በ25/11/1987 ዓ.ም አደረግን የሚሉት የጋብቻ ውል መተዳደሪያችን ብሎ ከሚገልፃቸው ንብረቶች ውስጥ ከአከራካሪው ቤት በተጨማሪ የአመልካች ደመወዝና ብር 10,000(አስር ሺህ) ጥሬ ገንዘብ ይገኙበታል። እንደሁም ይህንኑ ጥሬ ገንዘብና ቤቱን እየተጠቀሙ ለአስራ አንድ ዓመታትም አንድ ላይ ኑረዋል። በመሆኑም አመልካችና ተጠሪ የጋብቻ ውሉን በተዋዋሉበትና ከተዋዋሉ በኋላ የነበሩበት ሁኔታ እና ጥሬ ገንዘቡንም ለመተዳደሪያቸው አድርገው የተዋዋሉ መሆናቸው መተዳደሪያ የሚለውን ቃል በጋብቻ ውሉ የተጠቀሙበት አከራካሪውን ቤት የጋራ ከማድረግ ፍላጐት ነው ከሚባል በስተቀር ሌላ ትርጉም ሊሰጠው የሚገባው ሆኖ አልተገኘም። ከፍቺ በኋላ በቤቱ የተገኘ ጥቅምም ከጋራ ንብረት የተገኘ መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ ተጠሪ

የማያገኙበት ሕጋዊ ምክንያት የለም፡፡ ስለሆነም የስር ፍርድ ቤቶች በጉዳይ ላይ የሰጡት ውሣኔ መሰረታዊ የሆነ ይሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት አልተቻለም፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በወናጐ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 00372 ኀዳር 27 ቀን 2000 ዓ.ም ተሰጥቶ በጌዴኦ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 0279 የካቲት 07 ቀን 2000 ዓ.ም እንዲሁም በደ/ብ/ብ/ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመ/ቁ. 21204 ግንቦት 28 ቀን 2000 ዓ.ም የጸናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ጸንቷል፡፡

2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሣራ የየራሣቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 39408

ጥቅምት 24 ቀን 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ሐጐስ ወልዱ

ታፈሰ ይርጋ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- አርጋው አባቼ ጠበቃ ደገፉ ምሶኔ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አስቴር አበጋዝ ወራሾች እነ ወ/ሪት ንግስት አርጋው (ስድስት ሰዎች)

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የጋብቻን በፍቺ መፍረስ ተከትሎ የተነሣውን የንብረት ክፍፍል ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ በተጀመረበት የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የባልና ሚስት የጋራ ሐብት ነው ወይስ የባልየው የግል ንብረት በሚል ክርክር ከተነሣባቸው ንብረቶች አንዱ በአዲስ አበባ ከተማ በወረዳ 20 ቀበሌ 45 ክልል ውስጥ የሚገኘው ቁጥር 629 የሆነው የመኖሪያ ቤት ነው፡፡ ፍ/ቤቱ ከሁለቱ ወገኖች የቀረበውን ክርክር ከሰማ በኂላ፣ ቤቱ ጋብቻው ከመመስረቱ በፊት አመልካች የሰራው የግል ሐብቱ ነው በማለት የወሰነ ሲሆን፣ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ግን ቤቱ የተሰራው ከጋብቻ በኂላ (በጋብቻው ወቅት) መሆኑን በማስረጃ አረጋግጫለሁ በማለት ቤቱ የባልና ሚስቱ የጋራ ሃብት ነው ብሎአል፡፡ በመጨረሻ

በይግባኝ ጉዳዩን ያየው የፌዴራል ጠ/ፍ/ቤትም የከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ አጽንቶአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡

በበኩላችንም አመልካች ጥር 15 ቀን 2001 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሰረት በማድረግ ተጠሪዎችን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታገድ የተወሰነው አከራካሪው ቤት ከጋብቻ በፊት የነበረ ንብረት ስለመሆኑ በስር ፍ/ቤት የተደረገው ክርክር እያሳየ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ቤቱ የአመልካች የግል ንብረት አይደለም በማለት የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሰረትም ይህን ነጥብ ከግራ ቀኝ ወገኖች ክርክር፣ አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከሕጉ ጋር በማገናዘብ ተመልክተናል፡፡

ከላይ እንደተገለጸው የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አከራካሪው ቤት የአመልካች የግል ሃብት ነው በማለት ቢወስንም፣ጉዳዩን በይግባኝ የሰማው የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ግን አልተስማማም፡፡ የከፍተኛው ፍ/ቤት ቤቱ የተጋቢዎቹ የጋራ ሃብት ነው ለማለት የበቃው ቤቱ የተሰራው አመልካች እንደሚለው ከጋብቻ በፊት ሳይሆን፣ጋበቻው ከተመሰረተ በኋላ በ1966 እንደሆነ በከተማው አስተዳደር የሚገኘውን የቤቱን ማህደር አስቀርቤ አረጋግጫለሁ በማለት ነው፡፡ የፌዴራል ጠ/ፍ/ቤትም ይህንኑ በማረጋገጥ ውሳኔውን አጽንቶአል፡፡ እንግዲህ የፌደራል መጀመሪያ ደረጃም ሆነ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤቶቹ ውሳኔ የተመሰረተው ተሰማ በተባለው ማስረጃ ላይ ነው፡፡ በማስረጃ አመዛዘን ረገድ የተሻለ መደምደሚያ የደረሰው የፌደራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው ለማለት የሚያስችል የሕግ ምክንያትም የለም፡፡ ይልቁንም የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የስር ፍ/ቤት እንዲያይ ተጠይቆ ያላየውን (አላይም በማለት ያለፈውን) በአስተዳደር ክፍሉ የሚገኘውን የቤቱን ማህደር አስቀርቦ የመረመረ በመሆኑ የተሻለ ስራ ሰርቶአል የሚባለው የኸው የፌደራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ ስለዚህም በዚህ ረገድ የተፈጸመ መሰረትዊ የሕግ ስህተት አለ ለማለት የሚያስችል ምክንያት አላገኘንም፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 43510 ሚያዝያ 30 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የፌደራል ጠ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 31893 ሰኔ 11 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ፀንቶአል፡፡
2. አከራካሪው ቤት የግል ሐብትህ ነው ይባልልኝ በማለት አመልካች ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት አለማግኘቱ በአግባቡ ነው ብለናል፡፡
3. ግራ ቀኝ ወገኖች ወጪና ኪሣራቸውን ይቻቻሉ፡፡
4. የካቲት 16 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ የነበረው የእግድትእዛዝተነስቶአል፡፡ ይፃፍ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ 42766

ጥቅምት 10 ቀን 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሀይ ታደሰ

ሐጎስ ወልዱ

ሂሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አልማው ወሌ

አመልካቾች፡- እነ ወ/ት ሠናይት ኃ/ማርያም - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አበበች ወርቁ - አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን ቀጥሎ የተመለከተውን ፍርድ ሠጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ በአመልካቾች አባት እና በተጠሪ መካከል የነበረው ጋብቻ መፈረስን ተከትሎ የንብረት ክፍፍልን የሚመለከት ሲሆን ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት የውርስ አጣሪ ሰይሞ አጣሪውም ጉዳዩን ከተመለከተ በኂላ ለሰበር አቤቱታ ምክንያት የሆነውን የቤ.ቁ 084 ጨምሮ የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው በማለት ሪፖርቱን ለፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት አቅርቦ ፍ/ቤቱም ይህንኑ ሪፖርት ተቀብሎ ማጽደቁን ተገንዝቦአል፡፡

ከዚህ በኂላም የአሁን አመልካቾች የቤ.ቁ 084 የሆነው ቤት የሟች አባታችን የግል ንብረት ሆኖ ሳለ የባልና ሚስቱ የጋራ ንብረት ነው ተብሎ በውርስ አጣሪ የተደረሰበትን ሪፖርት የፌዴራል መ/ደ/ፍ/ቤት ተቀብሎ ሪፖርቱን ማጽናቱ በአግባቡ አይደለም በማለት የይግባኝ ቅሬታቸውን ለፌዴራል ከ/ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱም በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ የውርስ አጣሪው ቤቱ የጋራ ነው ወደሚል ድምዳሜ የደረሰው የጋብቻ ውሉን መሠረት በማድረግ ሲሆን ነገር ግን ውሉ የጋራ ያደረገው የቤቱን ገቢ እንጂ ቤቱን

እንዳልሆነ ከውሉ በግልጽ መረዳት ይቻላል ካለ በኋላ የሥር ፍ/ቤትን ውሳኔ በመሻር ይሄው ቤት የአመልካቾች አባት የግል ሀብት ነው በማለት ውሳኔ መስጠቱን መዝገቡ ያስረዳል፡፡

የአሁን ተጠሪም በከፍተኛው ፍ/ቤት ውሳኔ ቅሬታ አድሮባቸው የይግባኝ ቅሬታ ለፌ/ጠ/ፍ/ቤት አቅርበው ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ ይግባኝ ባይና የመ/ሰጭዎች አባት ሲጋቡ የቤ.ቁ 084 አስቀድሞ በሟች ተሰርቶ የነበረና ሁለት ክፍል ቤት ብቻ የነበረ ሲሆን ነገር ግን በጋብቻ ላይ እያሉ ቤቱን በተደጋጋሚ ማደሳቸው ይህ ቤት እንዳይሸጥ በማሰብም ሌላ ቤት ሸጠው ለዕዳ መክፈያነት በማዋል ቤቱ ከመሸጥ ስለማዳናቸው ቤቱም በፊት ከነበረው ሁለት ክፍል ላይ ተጨማሪ 9 ክፍል ሰርቪስ ቤቶችን በጋራ ስለመስራታቸውና አስቀድሞ ቤቱ የሚገኝበት ይዞታ 300 ሜ.ካሬ ብቻ የነበረ ሲሆን ነገር ግን በተጨማሪ ግንባታ ሲደረግ ይዞታውም ወደ 578 ካ.ሜትር ከፍ ስለማለቱ በክርክሩ የተረጋገጠ ስለሆነ በዚህ ሁኔታ ቤቱ የመ/ሰጪዎች አባት የግል ንብረት ነው መባሉ በአግባቡ አይደለም በማለት በመሻር የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው ሲል ውሳኔ ሠጥቷል፡፡

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህንኑ በመቃወም ሲሆን ይህም ችሎት አቤቱታውን መርምሮ ለሰበር ሊቀርብ ይገባል ብሎ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

ምላሽ ማግኘት የሚገባው የጉዳዩ ጭብጥ ክርክር ያስነሳው ቤት የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው? ወይንስ የባል የግል ንብረት የሚለው ነው፡፡

ከዚሁ ጭብጥ አኳያም ጉዳዩን መርምረናል፡፡

ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸው ንብረቶች የግል ንብረቶቻቸው ሆነው እንደሚቀሩ በተሻሻለ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 57 ላይ ተመልክቷል፡፡ የአመልካቾች አባትና ተጠሪ ጋብቻቸውን በፈጸሙ ጊዜ የቤ.ቁ 084 በሟች የአመልካቾች አባት ስም ተመዝግቦ ሁለት ክፍል ቤት ብቻ እንደነበር የተረጋገጠ ሲሆን ይህ ፍሬ ነገርም ግራ ቀኙን አላከራከረም፡፡ ሆኖም ግን ግራ ቀኙ ሚያዝያ 13 ቀን 1966 ዓ.ም ያደረጉት የጋብቻ ውል ክርክር የተነሳበትን ቤትም ሆነ ሌሎች በባል ስም ተመዝግበው የሚገኙ ንብረቶችን የጋራ ለማድረግ እንደተስማሙ ከውሉ አጠቃላይ ይዘት መገንዘብ

የሚቻል ከመሆኑም በላይ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ውሳኔ ላይ እንደተመለከተው ባልና ሚስቱ ጋብቻቸው ጸንቶ በቆየበት ጊዜ ቤቱን በተደጋጋሚ ማደሳቸው፣ በንግድ ምክንያት የመጣና በጋራ የሚፈለግባቸውን የግብር ክፍያ በተመለከተም ይሄው ቤት እንዳይሸጥ በማሰብ ሌላ ንብረት ሸጠው የግብር ዕዳውን በመክፈል ቤቱን ማቆየታቸውና ቀድሞ የነበረውንም ይዞታ በማስፋፋት ሌላ ተጨማሪ 9/ዘጠኝ/ ክፍል ሰርቪስ ቤቶች ስለመስራታቸው የተረጋገጠ እንደመሆኑ መጠን ይህም ቀድሞውንም ቢሆን በጋብቻ ውሉ ቤቱን የጋራ ለማድረግ የነበራቸውን ሃሳብ የሚያጠናክር ነው፡፡

ስለሆነም ግራ ቀኙ ባደረጉት የጋብቻ ውል አከራካሪው ቤት የጋራ እንዲሆን የተስማሙ ከመሆኑም ሌላ ጋብቻው ጸንቶ በቆየ ጊዜም የቤቱ አገልግሎት በመሠረታዊነት የተለወጠ ስለሆነ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የከፍተኛውን ፍ/ቤት ውሳኔ በመሻር ቤቱ የባልና ሚስቱ የጋራ ሀብት ነው በማለት የሰጠው ውሳኔ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አላገኘነውም፡፡

ው ሳኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 31335 ታህሳስ 27 ቀን 2001 ዓ.ም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትን ውሳኔ በመሻር የሰጠው ፍርድ በአግባቡ ስለሆነ ጸንቷል፡፡
2. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሳራ ይቻቻሉ፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ራ/ታ

የሰ/መ/ቁ. 45202

መጋቢት 08 ቀን 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሒሩት መለሰ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- አቶ ድንቁ ወርዶፋ

ተጠሪ፡- ወ/ሪት ኤደን ድንቁ ወርዶፋ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የብድር እዳን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የአሁኗ ተጠሪ ባሁኑ አመልካች እና የአመልካች ባለቤት በሆኑት በወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ ላይ ሐምሌ 23 ቀን 1999 ዓ.ም በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- ተጠሪ በአረብ አገር ሰርተው ከሚያገኙት ደመወዝ ለአመልካችና ለባለቤታቸው ገንዘብ በሐዋላ ልከው ወላጅ እናታቸው ገንዘቡን ተቀብለው ለሚፈልጉት ጉዳይ ማዋላቸውን ገልፀው ክሱን ያስነሳውን ገንዘብ ብር 70,500.00(ሰባ ሺህ አምስት መቶ ብር) ከእነ ሕጋዊ ወለድ እንዲከፍሉ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጡት መልስ ከተጠሪ ላይ የተበደሩት ገንዘብ የሌለ መሆኑን፣ለማስረጃነት በቀረበው ሰነድ ላይም ያልፈረሙ በመሆኑ የሚከሰሱበት ሕጋዊ ምክንያት የለም ሲሉ ገልፀው ተከራክረዋል፡፡ የስር ሁለተኛ ተከሳሽ የነበሩትና የአመልካች ባለቤት የሆኑት ወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ ደግሞ የተጠሪን ክስ በማመን መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ

ቀኙን ክርክር ከመረመረ በኋላ የአመልካችን መከራከሪያ ነጥቦችን ውድቅ አድርጐ አመልካች እና ወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌን ለክሱ ኃላፊ በማድረግ ለክሱ ምክንያት የሆነው ገንዘብ በአንድነትና በነጠላ ክሱ ከተመሰረተበት ጊዜ ጀምሮ ከሚታሰብ ሕጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፍሉ ሲል ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ እና ተገቢው ማጣራት ከተደረገ በኋላ በዚህ ፍርድ ቤትም የአመልካች ባለቤት የሆኑት ወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ ቀርበው ገንዘቡን ከተጠሪ ወስደው ለጋራ ጥቅማቸው ማዋላቸውን በድጋሚ በማረጋገጣቸው የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ መሉ በሙሉ ፀንቷል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ለማስቀየር ነው፡፡

አመልካች በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ሚያዝያ 14 ቀን 2001 ዓ.ም በፃፉት ሦስት ገጽ የሰበር አቤቱታ ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ አቤቱታቸው ተመርምሮም አመልካች እዳውን ከወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ(ከባለቤታቸው) ጋር በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ ተደርጐ ተጠሪ የካቲት 12 ቀን 2002 ዓ.ም በፃፉት ማመልከቻ የበታች ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ ተገቢነት በመግለጽ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለበትም ተብሎ ሊፀና ይገባል ሲሉ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡ አመልካች በበኩላቸው የካቲት 22 ቀን 2002 ዓ.ም በፃፉት የመልስ መልስ ማመልከቻ የሰበር አቤተታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካችና ወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ በትዳር ፀንተው በነበሩበት ወቅት ተጠሪ ገንዘብ ያደበሯቸው ስለመሆኑ መረጋገጡን፣በዚህም ወቅት አከራካሪውን ብርድ አመልካች በሰነዱ ላይ ባይፈርሙም ባለቤታቸው የሆኑት ወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ መፈረማቸውንና ገንዘቡን ለጋራ ጥቅም ያዋሉ መሆኑን ነው፡፡

ብድሩ አመልካች ሳይፈርሙበት በትዳር ወቅት ወ/ሮ ፀጋዬ ተክሌ ወስደው በጋራ ጥቅም የዋለ መሆኑ ተረጋግጧል፡፡ በእርግጥ ከብር 500.00(አምስት መቶ) በላይ የሆነ ብድር ለማበደር ወይም ለመበደር የሁለቱም ተጋቢዎች ስምምነት ማስፈለጉ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 68/መ/ ስር የተመለከተ ሲሆን ስምምነቱን ያልሰጠው ተጋቢም ውሉ እንዲፈርስ ለፍርድ ቤት ጥያቄ በማቅረብ ውሉ እንዲፈርስ ማድረግ የሚችል መሆኑን የቤትሰብ ሕጉ ደንግጐ እናገኘዋለን፡፡ የሕጉ መንፈስ ውሉ የአንደኛው ተጋቢ ስምምነት ሳይኖር በመደረጉ ብቻ ከጅምሩ ውጤት አልባ ነው ወደሚለው ድምዳሜ የማይወሰድ ነው፡፡ ይልቁንም ስምምነቱን ያልሰጠው ተጋቢ በሕጉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ውሉ እንዲፈርስ እስካላደረገው ድረስ ውሉ ውጤት ይኖረዋል፡፡ በተያዘው ጉዳይም አመልካች ሳያውቁ የተደረገ ነው ቢባል እንኳ ብድሩ ለጋራ ጥቅም የዋለ መሆኑ እና ፣ውሉን እንዲፈርስ ያላደረጉት መሆኑ በሚገባ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡

ብድሩ በትዳር ወቅት የተወሰደ ከሆነ ደግሞ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ ሕግ ግምት የሚወስድበት ሲሆን ለትዳር ጥቅም አለመዋሉን የማስረዳት ሸክም ያለባቸው አመልካች እንጂ ሌላ ወገን ሊሆን አይችልም፡፡ ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች የብድር እዳው የጋራ ነው ሲሉ የሰጡትን ውሳኔ ከቤተሰብ ሕጉ መንፈስ አንፃር ሲታይ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ለማለት አልተቻለም፡፡

በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሳ ኔ</u>

1. የበታች ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት በአብላጫ ድምጽ ፀንቷል፡፡
2. በዚህ ችሎት በተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሃሳብ ልዩነት

ስሜ በተ/ቁ. 2 የተመለከተው ዳኛ አበላጫው ድምጽ ከሰጠው ውሳኔ በሚከተለው ምክንያት በሐሳብ ተለይቻለሁ።

ተጠሪ ክስ የመሰረቱት ገንዘብ አባታቸው ለሆኑት አመልካችና ለስር 2ኛ ተከሳሽ ለሆኑት እናታቸው በሃዋላ ልከውላቸው ገንዘቡን እናታቸው ተቀብለው ለሚፈልጉት ስላዋሉት ገንዘቡን ባልና ሚስቱ እንዲከፍሏቸው ነው። ለዚህም ማስረጃ ይሆናቸው ዘንድ ያቀረቡት ሰነድ በርእሱ መተማመኛ የሚል ሲሆን በይዘቱ ሲታይ ግን የስር 2ኛ ተከሳሽ ከተጠሪ ብር 35,000 ለትዳራቸው ጥቅም ሲሉ የተበደሩ መሆኑን በማረጋገጥ የፈረሙበት ነው። ምንም እንኳን ተጠሪ ለአመልካችና ለባለቤታቸው ገንዘቡን የሰጡት በብድር ይሁን በአደራ በግልጽ ባይናገሩም ከሰነዱ በግራ ቀኙ መሃከል ነበረ ሊባል የሚችለው የብድር ስምምነት ነው። በመሆኑም ለውሳኔው አሰጣጥ ሊያዝ የሚችለው ጭብጥ በአመልካችና በተጠሪ መሃከል የብድር ስምምነት አለ? ወይስ የለም? የሚለው ነው።

ብድር ከውል አይነቶች ውስጥ አንዱ ነው። ውል ማለት ንብረታቸውን የሚመለከቱ ግዴታዎችን ለማቋቋም ወይም ለመለወጥ ወይም ለማስቀረት ባላቸው ተወዳዳሪ ግንኙነት በሁለት ወይም በብዙ ሰዎች መካከል የሚደረግ ስምምነት ስለመሆኑ የፍ/ሕ/ቁ. 1675 ሲያመለክት በህግ ፊት የሚፀና ውል ለማቋቋም በተዋዋዮች መሃከል ጉድለት የሌለው ስምምነት መኖር አስፈላጊ እንደሆነ ከፍ/ሕ/ቁ 1678/ሀ/ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። በመሆኑም በሁለት ተዋዋዮች መሃከል ውል አለ ለማለት የተዋዋዮቹ ስምምነት መኖሩ መሰረታዊ ነገር ነው። ወደተያዘው ጉዳይ ስናመራ በአመልካችና በተጠሪ መሃከል ውል መኖሩን ለማስረዳት የቀረበው ሰነድ 2ኛ ተጠሪ ከአመልካች ጋር ሆነው ብድሩን የወሰዱ ስለመሆኑ ይጥቀስ እንጂ አመልካች በውሉ ላይ አልፈረሙም። በፁሁፍ ውል ላይ ተዋዋዮች ስምምነታቸውን የሚገለፁት ሰነድ ላይ ፊርማቸውን ወይም የጣት አሻራቸውን በማስፈር በመሆኑ አመልካች የብድር ውሉ ላይ ግዴታ ለማቋቋም ስምምነታቸውን ሰጥተዋል ማለት አይቻልም። ብድር የተሰጠው ከብር 500.00 በላይ በመሆኑ ስምምነት መፈፀሙን ማስረዳት የሚቻለው በጽሁፍ ወይም በፍ/ቤት በተደረገ

የእምነት ቃል ወይም በመሐላ ብቻ እንደሆነ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2472/1/ ያመለክታል። ውል በፁሁፍ እንዲደረግ ህጉ በሚያዝበት ግዜ ደግሞ የጽሁፍ የአፃፃፍ ስርአት ሊከተል እንደሚገባ ከፍ/ሕ/ቁ.1720/1/ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። በፁሁፍ ውል ተዋዋዩን ለማስገደድ እንዲችል በውሉ ግዴታ ያለባቸው ሰዎች ሁሉ ሊፈረሙ እንደሚገባ የፍ/ሕ/ቁ. 1727/1/ ያመለክታል። በተያዘው ጉዳይ ግን አመልካች በብድሩ ውል ግዴታ ያለባቸው ለመሆኑ ተስማምተው አልፈረሙም። ሁለተኛ ተከሳሽ ደግሞ አመልካችን ወክለው የብድር ውል ለመፈረም የተሰጣቸው የውክልና ስልጣን ስለመኖሩ የቀረበ ክርክርም ሆነ ማስረጃ የለም። ስለሆነም 2ኛ ተከሳሽ እኔና አመልካች ሆነን ብድሩን ወስደናል በማለት አረጋገጠው መፈረማቸው ብቻ አመልካችን ለማስገደድ የሚችል የሕግ መሰረት የለውም። በሌላ በኩል አመልካች ብድር አለመውሰዳቸውን ክደው የተከራከሩና በመሓላ ቃልም ቢሆን ያመኑት ነገር ስለሌለ በተጠሪና በአመልካች መሃከል የብርድ ስምምነት አለ ማለት አይቻልም።

የስር ፍ/ቤቶች አመልካች ለብድሩ ሃላፊ ናቸው ወደሚለው መደምደሚያ የደረሱት ገንዘቡ ለጋራ ጥቅም ውሏል በማለት የቤተሰብ ህጉን አንቀጽ 71ን በመጥቀስ መሆኑን ከመዝገቡ መገንዘብ ይቻላል። በመጀመሪያ ክሱ ተጠሪ ለአመልካች ገንዘብ በማበደራቸው ገንዘቡን እንዲመልሱ እስከሆነ ድረስ ሊያዝ የሚገባው ጭብጥ ብድር አለ? ወይስ የለም? የሚለው እንጂ ገንዘቡ ለጋራ ጥቅም ውሏል አልዋለም የሚል ሊሆን አይገባም ይህ ጭብጥ ደግሞ ሊወሰን የሚገባው የብድር ውልና ስለወጪዎች በጠቅላላው ከሚናገሩት የሕግ ድንጋጌዎች አኳያ ነው። የቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 70/2/ እና 71 ስንመለከትም ለትዳር ጥቅም እንደተደረገ የሚቆጠር እዳ ከተጋቢዎቹ የጋራ ሃብት ወይም ከባል ወይም ከሚስት የግል ሃብት ሊከፈል እንደሚችል ይደነግጋል። ይህ ድንጋጌም ግን ምናልባት የተጋቢዎቹ አንደኛው በግሉ ብድር ወይም ሌላ እዳ ውስጥ ቢገባም ገንዘቡ ለጋራ ጥቅም እስከዋለ ድረስ እዳው ከተጋቢዎቹ የጋራ ወይም የአንደኛው ተጋቢ የግል ንብረትም ሊከፈል የሚችል መሆኑን የሚያመለክት ነው ይህ ድንጋጌም በአፈፃፀም ግዜ ችግር እንዳያመጣ የተቀመጠ ድንጋጌ ስለመሆኑ ከተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ሃተታ ምክንያት መረዳት ይቻላል። በመሆኑም የስር 2ኛ ተጠሪ የተበደሩት እዳ ለጋራ ጥቅም ከዋለ እዳው ከአመልካችም የግል ንብረት ሊከፈል የሚችይል በቀር አመልካች የወሰዱት ብድር ሳይኖር በስር 2ኛ ተከሳሽ ብቻ የተወሰደው ብድር አመልካችም እንደወሰዱት ብድር

ተቆጥሮ ሃላፊ ናቸው መባሉ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ስለሆነ ውሳኔው ሊሻር ይገባል በማለት አብላጫው ድምጽ ከሰጠው ውሳኔ በሃሳብ ተለይቻለሁ፡፡

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 51295

መጋቢት 06 ቀን 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

መንበረፀሐይ ታደሰ

ሒሩት መለሰ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- አቶ ዮሐንስ ጡእማይ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ምህረት ገብሩ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ባልና ሚስት በትዳር ወቅት እያሉ አንደኛው ተጋቢ ከሌላው ተጋቢ እውቅና ውጪ ብድር ተበድሮ ሲገኝ ብድር የጋራ የሚሆንበትን አግባብ የሚመለከት ነው፡፡ ክርክር የተጀመረው በትግራይ ብሔራው ክልላዊ መንግስት በውቅሮ በደደቢት ጣቢያ ማህበራዊ ፍርድ ቤት የአመልካች የካቲት 01 ቀን 2000 ዓ.ም ባቀረቡት አቤቱታ መነሻ ነው፡፡ የአቤቱታቸው ይዘትም ባጭሩ፡- ከተጠሪ ጋር የነበረኝ ጋብቻ በፍቺ እንዲፈርስ የጋራ ንብረት ክፍፍልም በፍ/ቤት ውሳኔ እንዲፈፀምልኝ የሚል ነው፡፡ የአሁኗ ተጠሪም ለክሱ በሰጡት መልስ ጋብቻው በፍቺ በፍርድ ቤት ቢፈርስ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን፣የጋራ ንብረት ክፍፍልም ተገቢ ነው ያሉትን ክርክር አቅርበዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከመመረመረ በኋላ በአመልካችና በተጠሪ በፈፀሙት የጋብቻ ውል መሰረት እኩል በእኩል እንዲካፈሉ፣በጋብቻ ወቅት የተወለዱት ሦስት ልጆች ከተጠሪ ጋር እንዲያድጉ ሆኖ ቀለብን በተመለከተ ግን ለእያንደንዳቸው በወር ብር 70.00 አመልካች እንዲከፍሉ

ሲል ወስኗል፡፡ ከዚህም ተጨማሪ አመልካች ለአሁኑ ክርክር መሰረት የሆነው ማረት ከተባለ ድርጅትና ከዳሽን ባንክ የተወሰነውን የብድር እዳ በተመለከተ ተጠሪና አመልካች በጋራ የከፈሉት ተቀንሶ ቀሪውን በጋራ እንዲከፍሉት፣እዳው ከተቀነሰ በኋላ የንብረት ክፍፍልም እንዲፈፀም ሲል ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ ተጠሪ ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለውቅሮ ወረዳ ፍርድ ቤት አቅርበው ተቀባይነት አላገኙም፡፡ ከዚህ በኋላም ተጠሪ የሰበር አቤቱታቸውን ለትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ሰበር ሰሚው ችሎት የንብረት ክፍፍልን በሚመለከት የስር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሣኔ ሙሉ በሙሉ ሲያፀና በስር ፍርድ ቤቶች የጋራ ነው ተብሎ የተሰጠውን ውሳኔ ግን አመልካች የተበደሩትን ብር በሚመለከት ተጠሪን ሳያሳየው የተበደሩት፣የተበደሩትም ብር በጋራ ጥቅም መዋሉን ያላስረዱ እና እንዲሁም የአመልካችና የተጠሪ የጋራ ቤት የሆነውን አመልካች ከዳሽን ባንክ ለተበደሩት ብድር አከፍፈል ለዋስትና ሲያስይዙ የተጠሪን ፈቃድ አልተጠየቀም የሚሉትን ምክንያቶች በመያዝ አመልካች ከዳሽን ባንክ የተበደሩትን ብር 65,000.00(ስልሳ ስምንት ሽህ ብር) የአመልካች የግል እዳ ነው በማለት ወስኗል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ ለማስቀየር ነው፡፡

አመልካች ታህሣሥ 19 ቀን 2002 ዓ.ም በፃፉት ሦስት ገጽ የሰበር አቤቱታ የክልሉ ሰበር ችሎት በሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት በተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- ተጠሪ ብድሩ መኖሩን አውቀው ከስምንት ወራት ያህል እዳውን ከአመልካች ጋር ሲመልሱ የነበሩ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ እና አመልካች ነጋዴ በመሆናቸው የተጠሪን ፈቃድ ሳይጠይቁ ብድር መበደርና የጋራ ንብረትን በዋስትና ማስያዝ የሚችሉ መሆኑን ሕጉ የሚፈቅድ ሁኖ እያለ የተጠሪ ፈቃድ ያልተጠየቀበት እና እዳው ለትዳር ጥቅም የዋለ መሆኑ አልተረጋገጠም ተብሎ እዳው ተጠሪን አይመለከታቸውም መባሉ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም በአንድ በኩል የአመልካች በንግድ ስራ ከመሰማራታቸውና በሌላ በኩል ደግሞ የባንክ ብድሩ የተወሰደው ግራ ቀኙ በጋብቻ ውስጥ በነበሩበት ጊዜ ከመሆኑ አንፃር ብድሩ ለጋራ ጥቅም አልዋለም ተብሎ ተጠሪ ከእዳው ነፃ እንዲሆኑ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጕአል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካችና ተጠሪ በትዳር ፀንተው በነበሩበት ወቅት አመልካች በንግድ ስራ ተሰማርተው የነበሩ መሆኑን፣በዚህም ወቅት አከራካሪውን ብድር ተጠሪን ሳያሳውቁ የማይንቀሳቀስ የጋራ ንብረት በዋስትና አስይዘው መውሰዳቸውን፣ከትዳር ላይ እያሉም የተወሰነውን የብድሩን ገንዘብ መመለሳቸውን ነው፡፡

አመልካች በንግድ ስራ የተሰማሩ ነጋዴ ከሆኑ ብድሩን በሚበደሩበት ወቅት የተጠሪን ፈቃድ ማግኘት ነበረባቸው ሊባሉ የማይችሉ መሆኑን የንግድ ሕግ ቁጥር 16 ድንጋጌን ይዘትና መንፈስ በምንመለከትበት ጊዜ የምንረዳው ነጥብ ነው፡፡ ተጠሪ እዳው መኖሩን ያውቁ የነበረ ስለመሆኑም በወቅቱ የብድሩን ገንዘብ በጋራ መመለሳቸው የሚያረጋግጠው ነገር ነው፡፡ በመሆኑም ብድሩ አመልካች ነጋዴ ሁነው በትዳር ወቅት ወስደው በጋራ ሲከፈል የነበረ በመሆኑ የተጠሪ ፈቃድ የለበትም ሊባል የሚችል አይደለም፡፡ በእርግጥ የባልና ሚስት የጋራ ሐብት የሆነ እንድ ማይነቀሳቀስ ንብረት ሐብትነትን ወይም ሌላ መብት ለ3ኛ ሰው ለማስተላለፍ የሁለቱም ተጋቢዎች ስምምነት ማስፈለጉ በቤተሰብ ሕጉ የተመለከተ ሲሆን ስምምነቱን ያልሰጠው ተጋቢም ውሉ እንዲፈርስ ለፍርድ ቤት ጥያቄ ማቅረብ ውሉ እንዲፈርስ ማድረግ የሚችል መሆኑን የቤተሰብ ሕጉ ደንግጉ እናገኘዋለን፡፡ የሕጉ መንፈስ ውሉ የአንደኛው ተጋቢ ስምምነት ሳይኖር በመደረጉ ብቻ ከጅምሩ ውጤት አልባ ነው ወደሚለው ድምዳሜ የማይወስድ ነው፡፡ ይልቁንም ስምምነቱን ያልሰጠው ተጋቢ በሕጉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ውሉ እንዲፈርስ እስካላደረገው ድረስ ውሉ ውጤት ይኖርዋል፡፡ በተያዘው ጉዳይም አመልካች ነጋዴ ከመሆናቸውም በተጨማሪ ብድሩን ተጠሪ እያወቁ ለተወሰነ ጊዜ አብሮ ሲከፍሉ የነበረ፣ውሉን እንዲፈርስ ያላደረጉት መሆኑ በሚገባ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡

ብድሩ በትዳር ወቅት የተወሰደ ከሆነ ደግሞ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ ሕግ ግምት የሚወስድበት ሲሆን ለትዳር ጥቅም አለመዋሉን የማስረዳት ሸክም ያለባቸው ተጠሪ እንጂ አመልካች ሊሆኑ አይችሉም፡፡ ስለሆነም የትግራይ ክልል ሰበር ሰሚ ችሎት

የበታች ፍርድ ቤቱ የብድር እዳው የጋራ ነው ሲሉ የሰጡትን ውሳኔ መሻሩ በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች ባግባቡ ከንግድ ሕጉ እና ከቤተሰብ ሕጉ መንፈስ ሳያገናዝብ በመሆኑ ውሳኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኖ አግኝተናል፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የትግራይ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ. 30245 ጥቅምት 26 ቀን 2002 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሻሽሏል፡፡
2. አመልካች ከዳሽን ባንክ እና ከማረት ማህበር የወሰዱት ብድር የጋራ እዳ ነው በማለት ወስነናል፡፡
3. በዚህ ችሎት በተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 46613

ሰኔ 24 ቀን 2002 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሠ

ታፈሰ ይርጋ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ኑኑ ሽህሞሎ - ቀረበ ጠ/ሰለሞን ታደሰ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አሰገድች ጫኔ - ጠ/መስፍን ጌታቸው ቀረቡ፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ የጀመረው በፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት ነው፡፡ አመልካችና አቶ አለም ባሕታ በሚከራከሩበት ጉዳይ ለክርክር ምክንያት የሆነው ቤት ታግዶ እንዲቆይ ትዕዛዝ በመስጠቱ ተጠሪ እግዱ እንዲነሳላቸው አመልክተዋል፡፡ በማመልከቻቸውም ከሥር ተከሣሽ ጋር ባልና ሚስት እንዳልሆኑና ተከሣሹ የተጠሪን ፈቃድ ሳያገኙ የቤቱን ካርታ አስይዘው በመበደራቸው ቤቱ የታገደ በመሆኑ እግዱ እንዲያነሳላቸው ፍ/ቤቱን ጠይቀዋል፡፡ አመልካች ለቀረበው አቤቱታ በሰጡት መልስ ተጠሪና የስር ተከሣሽ እንደ ባልና ሚስት አብረው በሚኖሩበት ጊዜ የተፈራ ንብረት በመሆኑ የጋራ ንብረት ስለሆነ እግዱ ሊነሳ አይገባም በማለት ተከራክረዋል፡፡ ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ በሁለቱ መሃከል እንደ ደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ ስላለ እና ንብረቱም በግንኙነቱ ውስጥ የተፈራ ስለሆነ እግድ እንዲነሳ የቀረበውን ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት ጥያቄውን ውድቅ አድርጎታል፡፡ ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው ፍ/ቤቱ የግራ ቀኙን ክርክር ሰምቶ በተሻሻለው ቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 106/3/ መሠረት በሁለት ሰዎች መሃከል

እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖርን ሁኔታ የሚረጋጠው በግንኙነቱ ውስጥ ያሉት ሰዎች ጠያቂነት ብቻ እንጂ በሌላ ሶስተኛ ወገን ጥያቄ አይደለም፣ ቤቱን በሥር ተከሣሽ ስም ባለመሆኑና የመያዣ ውሉም ስላልተመዘገበ ውሉ ፈራሽ ነው በማለት የሥር ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ በመሻር በቤቱ ላይ የተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ እንዲነሳ ወስኗል፡፡ አመልካች በዚህ ውሣኔ ላይ ለፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ያቀረቡ ሲሆን ፍ/ቤቱ የቀረበውን ይግባኝ ሰርዞታል፡፡

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ አመልካች በቅሬታቸው ከጋብቻ ውጪ እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ ስለመኖሩ ማስረዳት የሚችል በግንኙቱ ውስጥ ያሉት ብቻ ናቸው መባሉ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው ብለዋል፡፡ ችሎቱም ይህንኑ ነጥብ ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በማለቱ ተጠሪ ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርበዋል፡፡ ችሎቱም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ተጠሪ በሥር ፍርድ ቤት ባቀረቡት ማመልከቻ ከሥር ተከሣሽ ጋር ከጓደኝነት የዘለለ ግንኙነት የሌላቸው መሆኑን ገልፀው ተከሣሹ ያለ እሳቸው ፈቃድ ካርታቸውን አስይዞ በመበደሩ ምክንያት ቤታቸው መታገዱ አግባብ አለመሆኑን ተከራክረዋል፡፡ አመልካች በበኩላቸው በስር ተከሣሽና በተጠሪ መሃከል እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ መኖሩን ተከራክረዋል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ ማስዳት የሚችሉት በግንኙቱ ውስጥ ያሉት ሰዎች ብቻ ናቸው በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ ይሁን እንጂ የተሻሻለው ቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 98፣ 99 እና 106 በአንድ ወንድና በአንዲት ሴት መሃከል እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ አለ የሚባለው መቼ እንደሆነና የግንኙቱ መኖር በምን አይነት መንገድ ማስረዳት እንደሚቻል ከሚያመለክቱ በቀር ግንኙነት ስለመኖሩ ለማስረዳት መጠየቅ የሚችሉት በግንኙቱ ውስጥ ያሉት ሰዎች ብቻ እንዲሆኑ ገድቦ ያስቀመጠው ነገር የለም፡፡ በአንቀጽ 106/3/ ግንኙነት መኖሩን "አንደኛው ወገን ለማስረዳት የቻለ እንደሆነ" በማለት የተቀመጠው በግንኙቱ ውስጥ ያሉት ሰዎች መሃከል የሚነሳውን ክርክር ታሳቢ በማድረግ እንጂ ሌላ 3ኛ ወገን ግንኙነቱን ማስረዳት እንዳይችል ለመከልከል አይደለም፡፡ በመሆኑም የግንኙነቱ መኖር አለመኖር በሶስተኛ ወገኖች መብት ላይ የሚያስከትለው ውጤት ካለ ይኸው ሶስተኛ ወገን ግንኙነቱን ከማስረዳት የሚከለክለው የሕግ መሠረት ስለሌለ የይግባኝ

ሰሚው ፍ/ቤት እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት መኖሩን ማስረዳት የሚትሉት በግንኙነቱ ውስጥ ያሉት ሰዎች ብቻ ናቸው በማለት የደረሰበት መደምደሚያ የሕግ ስህተት ያለበት ነው፡፡

በሌላ በኩል ግን በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ማመልከቻ ያቀረቡት ንብረቴ ነው በሚሉት ቤት ላይ የተሰጠው እግድ እንዲነሳቸው ነው፡፡ በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 158 መሠረት በተሰጠው የእግድ ትዕዛዝ ቅሬታ የተሰማው ወይም ያለአግባብ ነው የሚለው ወገን ለፍ/ቤት ጥያቄ ሲያቀርብ ፍ/ቤቱ በቂ ምክንያት መኖሩን ያመነ ከሆነ የሰጠውን የእግድ ትዕዛዝ ማሻሻል፣ ማንሣት ወይም ጨርሶ መሰረዝ ይችላል፡፡ ተጠሪ እግዱ ይነሳልኝ የሚሉት ቤቱ የግል ንብረቴ ነው በማለት ነው፡፡ አመልካች በበኩላቸው በተጠሪና በሥር ከሣሽ መሃከል እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ ያለና ንብረቱም የተፈራው በዚህ ግንኙነት ውስጥ በመሆኑ የተጠሪ ጥያቄ ውድቅ እንዲሆን አመልክተዋል፡፡ ፍ/ቤቱም በዚህ ጉዳይ በዋናነት ሊያስተናግድ የሚገባው የእግድ ትዕዛዝ ሊነሳ ይገባል? አይገባም? የሚለው ቢሆንም ከዚህ አልፎ በተጠሪና በሥር ተከሣሽ መሃከል በሕግ የታወቀ ግንኙነት መኖር አለመኖሩ እንዲሁም የንብረቱን ባለቤት አስመልክቶ ውሣኔ አሳርፏል፡፡ ከመዝገቡም መረዳት እንደሚቻለው እነዚህ ጉዳዮች በዋና ጭብጥነት ተይዘው በመደበኛ የሙግት ስርዓት ተገቢው ክርክርና ማስረጃ ቀርቦባቸው የተወሰኑ አይደሉም፡፡ የተሰሙት ምስክሮች የሰጡት ምስክርነትም ቢሆን የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 106 የሚያስቀምጠውን ሁኔታ የሚያሟላ መሆን አለመሆኑ ሳይመዝን እንዲሁም ቤቱ የተሰራው መቼ እንደሆነ ሳይረጋገጥ የተሰጠው ውሣኔ የተጠሪን መብት በእጅጉ የሚጎዳ መሆኑን መረዳት ችለናል፡፡ ፍ/ቤቱ እግድ የተሰጠበት ንብረት የተጠሪ የግል ንብረት ለመሆኑ በቂ ማስረጃ ያልቀረበለት ከሆነ የተጠሪን የእግድ ይነሳልኝ ጥያቄ ውድቅ ማድረግ እንጂ በጭፍጫፊ ጉዳይ መደበኛ ክርክርና ማስረጃ ሳይቀርብና ጉዳዩ በአግባቡ ሳይመረመር ተጠሪ ከሥር ተከሣሽ ጋር ያላቸውን ግንኙነትና የንብረት ባለቤትነት መብት በማረጋገጥ የሰጠው ውሣኔ የሙግት ስርዓትን ያልተከተለና ስነ ሥርዓታዊ ግድፈት የተፈፀመበት ነው፡፡ በሌላ በኩል ግን ምንም እንኳን ተጠሪ በንብረቱ ላይ ያላቸውን መብት በሌላ መንገድ የማረጋገጥ መብታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ በሥር ፍ/ቤት ዕግድ የተሰጠበት ንብረት የተጠሪ የግል ሃብት መሆን አለመሆኑ በበቂ ሁኔታ ስላልተረጋገጠ በንብረቱ ላይ

የተሰጠው እግድ እንዳይነሳ የሥር ፍ/ቤት የሰጠው ትእዛዝ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በመሆኑም ተከታዩ ውሣኔ ተሰጥቷል፡፡

ው ሣ ኔ

1. ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 69894 ታህሣሥ 25 ቀን 2001 ዓ.ም. የሰጠው ውሣኔ እና የፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 43288 መጋቢት 25 ቀን 2001 ዓ.ም. የሰጠው ትዕዛዝ ተሽሯል፡፡
2. የፌ/መ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 08135 ሐምሌ 7 ቀን 2000 ዓ.ም. በሰጠው ብይን በተጠሪና በሥር ተከሣሽ መሃከል እንደ ባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ አለ እንዲሁም የእግድ ትዕዛዝ የተሰጠበት ቤት በዚህ ግንኙት መሃል የተፈራ ነው በማለት የሰጠው ትችት ውድቅ ተደርጓል፡፡ የእግድ ትዕዛዙ ሊነሳ አይገባም ሲል የሰጠውን ብይን ግን ፀንቷል፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ለመዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ 50489

መስከረም 24 ቀን 2003ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሓጎስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ዘይነባ ከልፋ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ከድጃ ሲራጅ አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር የባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል ጥያቄን መነሻ ያደረገ ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መንግስት በአላባ ቀሊቶ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው፡፡

በተጠሪ እና በተከሳሽ አቶ ሐጂ መሐመድ ሐሊስ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ውሳኔ እንዲፈርስ መደረጉን ተከትሎ የባልና ሚስት ንብረት ክፍፍል ጥያቄ ተጠሪ አቅርባለች፡፡ የአሁኑ አመልካች ደግሞ ከተከሳሽ ጋር ከ1984ዓ.ም ጀምሮ በጋብቻ ተሳስራ ያለች መሆኗን ገልፃ የሚሰጠው ውሳኔ መብቷን የሚነካ ስለሚሆን ጣልቃ ገብታ ለመከራከር አመልክታለች፡፡ የከተማው ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ ከመረመረ በኋላ ጣልቃገብ ለመካፈል የጠየቀችው ንበረት በተጠሪ እጅ ያለ ከመሆኑም ሌላ ይህንን ቤት የገነባች ለመሆኑ አለያም ወጪ ያወጣች ስለመሆኑ አላስረዳችም በሚል በቤቱ መብት የላትም ሲል አቤቱታቸውን ውድቅ አድርጎ ተጠሪና ባለቤቷ ሐጅ መሐመድ ሐሊስ ለሁለት እኩል እንዲካፈሉ ወስኗል፡፡

አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር ተሰኝታ አላባ ልዩ ከፍተኛ ፍ/ቤት እና ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቤቱታ ያቀረበች ቢሆንም ተቀባይነት አላገኘም፡፡

ለዚህ ሰበር ችሎት አቤቱታ የቀረበው በዚሁ ላይ ነው፡፡ የአመልካች ጠበቃ ጥቅምት 23 ቀን 2002ዓ.ም ጽፎ ያቀረበው አቤቱታ ይዘት ባጭሩ የስር ፍ/ቤት አመልካች ነዋሪነቷ ሳውዲ አረቢያ በመሆኑ ገንዘብ ልካ ለጣውንቷ ቤት ትሰራለች ተብሎ አይታመንም የሚለው አገላለጽ የተሳሳተ መሆኑን ቤቱ የተሰራው የአመልካች ባለቤት/የሥር ተከሳሽ/ ከሳውዲ አረቢያ በላከው ገንዘብ ስለመሆኑ የአመልካች እና የስር ተከሳሽ ጋብቻ አሁንም ፀንቶ ያለ ስለመሆኑና በክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 71/2/ መሠረት በባለቤቷ ስም የተፈራ ንብረት የጋራ ስለመሆኑ ጠቅሰው በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ እንዲታረም አመልክተዋል፡፡

የሰበር ችሎቱም የሰበር አቤቱታውን መርምሮ አመልካች ሚስት መሆኗ ካልተካደ እና ከባለቤቷ ጋር የሚትኖር መሆኗ ከተረጋገጠ የንብረት ክፍፍል ድርሻ ጥያቄዎ ውድቅ መደረጉ በአግባቡ ነው ወይም አይደለም? የሚለውን ጭብጥ ለመመርመር ተጠሪን አስቀርቧል፡፡ ተጠሪ መጋቢት 27 ቀን 2002ዓ.ም የተፃፈ መልስ አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም አመልካች ከሐጅ መሐመድ ሐሊስ ጋር ጋብቻ ያልመሰረተች ስለመሆኑ ንብረቱንም በሚመለከት ቤቱ የተሰራው በተጠሪ እና ባለቤታቸው ሐጅ መሐመድ ሐሊስ የጋራ ጥረት ብቻ ስለመሆኑ ስር ፍ/ቤት በማስረጃ ስለማረጋገጡ አመልካች ንብረቱን በማፍራት ረገድ ያደረገችው አስተዋጽኦ ስለመኖሩ በስር ፍ/ቤት ጭብጥ አሲይዛ ያላስረዳች መሆኑን በመዘርዘር በተጨማሪም ለማዘጋጃ ቤቱ ከ1990-2001ዓ.ም ድረስ ግብር ብር 16,516.50 ውስጥ ግማሽ ድርሻውን ብር 8,258.25 የከፈሉ መሆኑን ጠቅሰው የስር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲፀና ጠይቀዋል፡፡

የአመልካች ጠበቃም የሰበር አቤቱታቸውን አጠናክረው የመልስ መልስ በጽሑፍ አቅርበዋል፡፡ እኛም ከተያዘው ጭብጥ አንፃር ከሕጉ አገናዝበን መርምረናል፡፡ ከመዝገቡ መረዳት የተቻለው ፍሬ ነገር አመልካች ከሐጅ መሐመድ ሐሊስ ጋር በ1984ዓ.ም ጋብቻ መስርታ አብረው ሳውዲ አረቢያ የሚኖሩ ስለመሆኑ ሲሆን ተጠሪ ደግሞ በ1987ዓ.ም ከሐጂ መሐመድ ሐሊስ ጋር ጋብቻ የመሠረተች ሲሆን ባለቤቷ ለረዥም ዓመታት ውጪ አገር የሚኖር በመሆኑና እሷንም ወደ ውጪ እወስድሻለሁ ብሎ የገባውን ቃል

ባለማክበሩ ፍቺ እንዲወስን ለመጠየቅ ምክንያት እንደሆናት ነው፡፡ እንግዲህ ከዚህ መረዳት የሚቻለው ጉዳይ ተጠሪም ሆኑ አመልካች ከሐጅ መሐመድ ሐሊስ ጋር ግብቻ መስርተው የነበሩ ስለመሆኑ ነው፡፡ የተጠሪ ጋብቻ በፍቺ ውሳኔ እንዲፈርስ መደረጉን ተከትሎ የንብረት ክፍፍል ጥያቄ ከመቅረቡ ወጪ ጋብቻ ላይ ጋብቻ ተፈፀመ በሚል የቀረበ ክስ ስለመኖሩ አልተጠቀሰም፡፡ እንዲህ በሆነ ጊዜ ሁለቱም ሚስቶች በየፊናቸው ከአንድ ወንድ ጋር ጋብቻ መስርተው ሲኖሩ ቆይተው ጋብቻው በአንደኛዋ ተጋቢ ጥያቄ በፍቺ ሲፈርስ የንብረት ክፍፍል አፈፃፀም በምን መልክ ሊከናወን ይገባል የሚል ጥያቄ ማስነሳቱ አይቀሬ ነው፡፡

የፌዴራሉም ሆነ የክልሎች የቤተሰብ ሕግ የባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል የሚደነግገው ክፍል አንድ ጋብቻ ብቻ መኖርና መፍረስን ታሳቢ በማድረግ እንጂ ጋብቻ ላይ ጋብቻ ሲኖር የሚከተለውን ውስብስብ ጥያቄ ታሳቢ ያላደረገ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ ምክንያቱም ሕጉ በጋብቻ ላይ ጋብቻ እንዳይፈፀም ግልጽ ክልከላ ያደረገ በመሆኑ ነው፡፡

ሆኖም ግን በማህረሰቡ በተግባር እየተከናወነ ያለተግባር እንደመሆኑ ክርክር በተነሳ ጊዜ የሚሰጠው ውሳኔ ማህበራዊ ቀውስ እንዳያስከትል ተገቢውን ጥያቃቄ ማድረግ የዳኝነት አካሉ ኃላፊነት ይሆናል፡፡

ስለሆነም የሕጉ መሠረታዊ ዓላማና ግብ ለማሳካት በሚቻልበት አግባብና ፍትሀዊ ውሳኔ ለመስጠት በሚያስችል አግባብ ለሕጉ ትርጉም መስጠት ተገቢ ይሆናል፡፡

በተያዘው ጉዳይ ግራ ቀኙ የሚከራከሩት በአላባ ቀልቶ ከተማ በ1250 ካ.ሜ ቦታ ላይ የተሰራ ቤትን በሚመለከት ነው፡፡ አመልካች በዚህ ቤት ላይ ከባለቤቷ ጋር ገንዘብ በማውጣት የሰራች መሆኑን በመጥቀስ የቤቱ ግማሽ (50%) የባለቤቷ የተቀረው ግማሽ (50%) ለእሷ እና ለተጠሪ እንዲካፈል እንዲወሰን የጠየቀች መሆኑን የወረዳው ፍ/ቤት ውሳኔ ይዘት ያመለክታል፡፡ ተጠሪ ደግሞ ይህንን ቤት የሰራችው በራሷ እና በባለቤቷ እንዲሁም ቤተዘመዶቻቸው ጥረት መሆኑን ገልፃ ቤቱ የተጠሪ እና የባለቤቷ ብቻ እንደሆነ ትከራከራለች፡፡ በዚህ ረገድ የግራ ቀኙን ማስረጃ የሰማውና የመረመረው የወረዳ ፍ/ቤት አመልካች በቀጥታ ባለመብት ሊያደርጋት የሚያስችል አስተዋጽኦ ስለማድረጓ አላስረዳችም ሲል ደምድሟል፡፡

ይልቁንም ቤቱ የተሰራው ከተጠሪ ጋር ጋብቻ ከተፈፀመ በኋላ መሆኑን እና ተጠሪ ቤቱን ተቆጣጥረው ይዞታዋ ስር ያለመሆኑን በመጥቀስ በተሻለ ማስረጃ ባለመብት መሆኗን አረጋግጣለች ብሏል፡፡

ይህንን የተረጋገጠ ፍሬ ነገር መነሻ አድርገን ከሕጉ ማገናዘብ ተገቢ ሆኖ አግኝተናል፡፡

በመርህ ደረጃ ጋብቻ ሲፈርስ የባልና ሚስቱ የጋራ ንብረት ተጠሪ እኩል የሚከፋፈል መሆኑ በፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግም ሆነ በክልሉ ተቀባይነት ያለው መሠረት ሐሳብ ነው፡፡የማጣራቱ ተግባርም በስምምነት አሊያም በሕጉ ሊወሰን ይችላል፡፡ ንብረቱ ሲጣራ ተጋቢዎች የግል ንብረታቸውን አስቀድሞ እንዲለዩና እንዲወስዱ ከዚያም የጋራ ንብረት ላይ እኩል መብት እንዳላቸው ሕጉ ያመለክታል፡፡

በተያዘው ጉዳይ ተጠቃሹ ቤት የተጠሪና የባለቤቷ የሐጂ መሐመድ ሐሊስ የጋራ ንብረት ነው ሲል የስር ፍ/ቤት ደምድሟል፡፡ የአመልካች ክርክር ባለቤቷ ሐጂ መሐመድ ሐሊስ ያፈራው ንብረት ነው ቢባል እንኳ በሕጉ ህሳቤ መሠረት ግማሽ ድርሻ ይገባኛል ባይናት፡፡

የቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 62/1/ እንደሚያመለክተው በጋብቻ ውስጥ ባልና ሚስት ከግል ንብረታቸው የሚያገኛቸው ገቢዎች የጋራ ሐብታቸው ይሆናሉ፡፡ በተያዘው ጉዳይ አመልካች በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ የተጠቀሰውን ንብረት ለማፍራት አስተዋጽኦ ስለማድረጓ አላስረዳችም ቢባልም በባሏ ጥረት የተፈራ ንብረትም ቢሆን የጋራ መብት እንደሚያስገኝላት ሕጉ ያመለክታል፡፡ ምክንያቱም በጋብቻ ውስጥ እያሉ የተፈራ ንብረት የአንደኛው ተጋቢ የግል ሐብት ነው እስካልተባለ ድረስ የግራ እንደሆነ ሕጉ ግምት የሚወስድ በመሆኑ ነው፡፡

ስለሆነም ተጠቃሹን ቤት በተመለከተ ተጠሪ ቤቱ ላይ ቀጥታ አስተዋጽኦ ስለነበራት 50% /አምሳ በመቶ/ ድርሻ አላት ሲል የስር ፍ/ቤት የደረሰበትን ድምዳሜ ከማስረጃ የመነጨ በመሆኑ ተቀባይነት ያለው ነው ቢባልም በተቀረው 50% /አምሳ በመቶ/ ላይ አመልካች ድርሻ የላትም ሊባል የሚገባ አይደለም ምክንያቱም በሕጉ አገላለጽና ህሳቤ አመልካች ባለቤቷ በስሙ ያፈራው ንብረት ላይ ድርሻ እንዳላት ተመልክቷልና፡፡ ስለዚህም የስር ፍ/ቤቶች አመልካች በአከራካሪው ቤት ላይ ምንም ድርሻ የላትም ሲሉ

የሰጡት ውሳኔ የሕጉን መንፈስና ዓላማ በአግባቡ ያላገናዘበ በመሆኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ብለናል፡፡

ስለዚህም አመልካች ከባለቤቷ ድርሻ ላይ እኩል የመካፈል መብት ይኖራታል ማለት ነው፡፡

በክርክሩ ሒደት እንደተገለጠው በአመልካች እና በባለቤቷ /ሐጅ መሐመድ ሐሊስ/ መካከል ያለው ጋብቻ ያልፈረሰ በመሆኑ አከራካሪውን ንብረት ይካፈሉታል ባይባልም አመልካች ድርሻ እንዳላት ሊታወቅ ይገባልና፡፡ በዚሁ መሠረት የስር ፍ/ቤት ውሳኔ በማረም ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአላባ ቀሊቶ ከተማ የመ/ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 02464 በ10/09/2001ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፣ የአላባ ልዩ ወረዳ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 01969 በ4/10/2001ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እና የደቡብ ብ/ብ/ሕ/ጠቅላይ ፍ/ቤት በሰበር መ/ቁ 29217 በ05/02/2002ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ ተሻሽሎ ተከታዩ ተወስኗል፡፡
2. በአላባ ቀሊቶ ከተማ በ1250 ካ.ሜ ቦታ ላይ የሰፈረው ቤት በሐጅ መሐመድ ሐሊስ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው ተጠሪና ሐጅ መሐመድ ሐሊስ ለሁለት ከተካፈሉ በኋላ በሐጅ መሐመድ ሐሊስ ድርሻ ላይ አመልካች እኩሌታ መብት አላት ብለናል፡፡
3. በዚህ መዝገብ መጋቢት 7 ቀን 2002ዓ.ም ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ ይፃፍ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ሶ/በ

የሰ/መ/ቁ. 46606

ጥቅምት 2 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሓጎስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- አቶ ገብረሥላሴ አማረ አልቀረቡም

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አብርኸት ተጫኔ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የሚያከራክረው ጉዳይ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍያ የሚመለከት ነው፡፡ የክርክር መነሻ ተጠሪ ከአመልካች ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍች መፍረሱን ገልፀው በጋብቻ ወቅት በጋራ ያፈሩት የቤት ቁሣቁስ በልደታ ክፍለ ከተማ ተከራይተው ከሚኖሩበት ቤት ግቢ ውስጥ የሰሩት አንድ ክፍል ቤትና በንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ 2 ሣይት ህንፃ ቁጥር 29 የቤት ቁጥር ቢ.29/48 የሆነ ኮንደሚኒየም ቤት የጋራ ስለሆነ ያከፈለኝ በማለት ክስ አቅርበዋል፡፡ አመልካች በቀበሌ ቤት ግቢ ውስጥ የተሰራው ቤት ከተጠሪ ጋር ጋብቻ ከመፈፀማቸው በፊት የተሰራ መሆኑን የኮንደሚኒየም ቤቱ ደግሞ ከተጠሪ ጋር የነበረንን ጋብቻ ታህሣሥ 18 ቀን 1999 ዓ.ም በስምምነት አፍርሰን ተጠሪ ብር 1300/አንድ ሺ ሶስት መቶ ብር/ ተቀብላ ከሄደች በኋላ የደረሰኝ ስለሆነ የጋራ ንብረት አይደለም በማለት ተከራክረዋል፡፡ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ከቀበሌ ከተከራዩት ግቢ የተሰራው አንድ ክፍል ቤት አመልካች ተጠሪን ከማግባቱ በፊት የሰራው የግል ንብረቱ መሆኑን በተሻለ ማስረጃ አስረድቷል፡፡ የኮንደሚኒየም ቤቱ

የደረሰው የአመልካችና የተጠሪ ጋብቻ በፍርድ ቤት ውሣኔ በፍች ከመፍረሱ በፊት ነው፡፡ የተጠሪና የአመልካች ጋብቻ የፈረሰው መጋቢት 24 ቀን 2000 ዓ.ም እንጂ ታህሣሥ 18 ቀን 1999 ዓ.ም አይደለም፡፡ ስለዚህ ኮንደሚኒየም ቤቱ የጋራ ንብረት ስለሆነ በቤቱ ላይ ያለውን መብትና ግዴታ አመልካችና ተጠሪ እኩል ይካፈሉ ፡፡ የቤት ቁሣቁስ ይካፈሉ በማለት ወስኗል፡፡ አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርበው የከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ የሥር ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሣኔ አጽንቷል፡፡

አመልካች ኮንደሚኒየም ቤት ለማግኘት የተመዘገብኩት ተጠሪን ከማግባቴ በፊት ነው፡፡ ከዚህ በተጨማሪ እኔና ተጠሪ በስምምነት ጋብቻችንን ኅዳር 23 ቀን 1999 ዓ.ም አፍርሰናል፡፡ ስለዚህ የተመዘገብኩት ተጠሪን ከማግባቴ በፊት እጣ የወጣልኝና ያገኘሁት እኔና ተጠሪ በስስምነት ጋብቻችንን ካፈረስን በኋላ ለመሆኑ ኮንደሚኒየም ቤቱ የጋራ ተብሎ መወሰኑ መሰረታዊ የሕግ ስህተት አለበት በማለት ሰኔ 8 ቀን 2001 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ አመልክቷል፡፡ ተጠሪ በበኩላቸው ከቤት የወጣሁት በስምምነት ጋብቻችንን በማፍረስ ሣይሆን አመልካች ስለሚደበድቡኝ የቀለብ ገንዘብ ሰጥተውኝ ነው፡፡ ኮንደሚኒየም ቤቱ የደረሰን ጋብቻው ከመፍረሱ በፊት በመሆኑና አስር ፐርሰንት የቅድሚያ ክፍያ የተከፈለው ከጋራ ንብረት በመሆኑ ቤቱ የጋራ ንብረት ነው መባሉ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም መዝገቡን መረምረናል፡፡ መዝገቡን እንደመረመርነው የአመልካችና የተጠሪ ጋብቻ መጋቢት 24 ቀን 2000 ዓ.ም በፍርድ ቤት ውሳኔ መሆኑንና ኮንደሚኒየም ቤቱ የደረሳቸው ጋብቻው በፍች ከመፍረሱ በፊት መሆኑን ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የከፍተኛ ፍርድ ቤት ተረጋግጧል፡፡ አመልካች ለኮንደሚኒየም ቤት የተመዘገብኩት ተጠሪን ከማግባቴ በፊት ነው በማለት ያቀረቡት ክርክርም ቤቱ እዲገዙ እጣ የወጣበት ጊዜ ጋብቻው ፀንቶ እስካለ ድረስ ተጠሪን ከማግባታቸው በፊት ስለተመዘገቡ ብቻ ቤቱ የግል ንብረት እንማይሆን ከተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 62 ንኡስ አንቀጽ 1 ድንጋጌዎች መገንዘብ የሚቻል በመሆኑ አመልካች ያቀረቡት ክርክር የሕግ መሰረት ያለው ሆኖ አላገኘነው፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ተጠሪ ለቤቱ ጋብቻው ከፈረሰ በኋላ

የሚከፈለውን ክፍያ ከአመልካች ጋር አብረው የመጋራትና ግማሹን የመክፈል ግዴታ እንዳለባቸው ግልጽ በማድረግ አመልካችና ተጠሪ በኮንደሚኒየም ቤት ላይ ያለውን መብትና ግዴታ እኩል እንዲካፈሉ በማለት መወሰኑን ተገንዝበናል፡፡ ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የሌለበት ሆኖ ስላገኘነው በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት አጽንተነዋል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትና የከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሣኔ ፀንቷል፡፡
2. ግራ ቀኙ በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

ይኸ ፍርድ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሙሉ ድምጽ ተሰጠ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ. 47889

ጥቅምት 04 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐጐስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

አመልካች፡- እነ ወ/ሮ ሰላማዊት አስራት (አምስት ሰዎች) ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ መሰረት ዘውዴ ከጠበቃ መስፍን እሸቱ ጋር ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለሰበር አቤቱታው መነሻ የሆነው ጉዳይ ጋብቻ በሞት መፍረስን ተከትሎ በሟች ወራሾችና በሕይወት በቀረው ተጋቢ መካከል የተነሣውን የንብረት ክፍፍል ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ከመዝገቡ እንደሚታየው ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን በዚህ ፍርድ ቤት አመልካች የነበሩት የአሁኑ አመልካቾች ሲሆን በአቤቱታቸውም የአሁኗ ተጠሪ ባለቤት የነበሩት ማስተር ቴክኒሺያን አስራት መኮንን ከዚህ አለም በሞት መለየታቸውን፣ገለፀው የሟቹ ውርስ እንዲጣራላቸው የውርስ አጣሪ እንዲሾምላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የሥር ፍርድ ቤትም ተጠሪን በመልስ ሰጪነት በመጥራት የውርስ አጣሪው እንዲሾም በማድረግ ውርስ አጣሪው የውርስ ሐብቱን በማጣራት ሪፖርቱን እንዲያቀርብለት አድርጐ ውርስ አጣሪው ሪፖርቱን ሲያቀርብለት ግራ ቀኙ አስተያየታቸውን እንዲሰጡበት አድርጓል፡፡ ከዚህም በሁዋላ በአዲስ አበባ ከተማ በልደታ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 02/03 ክልል ውስጥ ይገኛል የተባለውና ቁጥሩ 1539 የሆነ ቤት ሟች ማስተር ቴክኒሽያን አስራት መኮንን በግላቸው

የነበራቸው ቤት በመሆኑ እና በቤተሰብ ሕጉም የጋብቻ ውል ሲደረግ አስገዳጅ የሕግ ድንጋጌ መፃረር እንደሌለበት በመግለጽ ቤቱ የሟች የግል ቤት ነው በማለት ተጠሪ ቤቱ በጋብቻ ውል የጋራ ተደርጓል በማለት ያቀረቡትን ክርክር ውድቅ አድርጐ ወስኗል፡፡ ከዚህ በሁዋላም የአሁኗ ተጠሪ ቤቱ የሟች የግል ነው ተብሎ በተወሰነው የውሳኔ ክፍል ቅር በመሰኘት ይግባኛቸው ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት ሲያቀርቡ አመልካቾች በበኩላቸው በቤቱ ላይ ከተጠሪ በፊት ከሟች ማስተር ቴክኒሺያን አስራት መኮንን ጋር ጋብቻ መስርተው የነበሩት የአመልካቾች እናት ወ/ሮ ፈትለወርቅ መንገሻ ነው ሲሉ ያቀረቡት ክርክር በስር ፍርድ ቤት መታለፉ ያላግባብ መሆኑን ገልጸው የመስቀለኛ ይግባኝ አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በሁዋላ አከራካሪው ቤት ላይ የአመልካቾች እናት ወ/ሮ ፈትለወርቅ መንገሻ ድርሻ እንደሌላቸው በማረጋገጥ ቤቱ የሟች ማስተር ቴክኒሺያን አስራት መኮንን የጋራ ንብረት እንዲሆን በጋብቻ ውል ስምምነት የተደረገበት በመሆኑ ቤቱ የጋራ ነው በማለት የስር ፍርድ ቤት በዚህ ረገድ የሰጠውን የውሳኔ ክፍል በመሻር ወስኗል፡፡ ከዚህ በሁዋላም አመልካቾች ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ውሳኔ ባለመስማማት ለማስለወጥ ነው፡፡

አመልካቾች ሐምሌ 29 ቀን 2001 ዓ.ም በፃፉት አራት ገጽ የሰበር አቤቱታ በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- አከራካሪው ቤት ግማሹ የአመልካቾች እናት ከሟች አስራት መኮንን ጋር በነበሩበት ጊዜ የተፈራ ሁኖ እያለና ከጋብቻ በፊት የተፈራ ንብረትን በጋብቻ ውል የጋራ ንብረት ለማድረግ የማይቻል ሁኖ እያለ ቤቱን በጋብቻ ውል የጋራ አድርገውታል ተብሎ ግማሹን ተጠሪ እንዲወስዱ መወሰኑ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታቸውም ተመርምሮ በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባዋል ተብሎ በመታመኑ ተጠሪ ቀርበው በጠበቃቸው አማካኝነት የካቲት 25 ቀን 2002 ዓ.ም በፃፉት አራት ገጽ ማመልከቻ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡ በመልሳቸውም የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ የጋብቻ ውሉንና ሕጋዊ ውጤቱን መሰረት ያደረገ መሆኑን ዘርዝረው ውሳኔው ሊፀና ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ አመልካቾች መጋቢት 17 ቀን

2002 ዓ.ም በዓፉት አራት ገጽ ማመልከቻ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር ተከራክረዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙ ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የአመልካቾች አውራሽ ማስተር ቴክኒሺያን አስራት መኮንን ተጠሪን ከማግባታቸው በፊት የአመልካቾችን እናት ወ/ሮ ፈትለወርቅ መንገሻን አግብተው ጋብቻው በፍቺ የፈረሰ መሆኑን፣ከፍቺው በሁዋላም የንብረት ክፍፍል ተደርጐ አሁን እያከራከረ ያለው ቤት ለማስተር ቴክኒሺያን አስራት መኮንን እንዲሆን በወቅቱ በተሰየመው የቤተዘመድ ጉባኤ ተወስኖ ይህ ውሳኔ ፍርድ ቤት ቀርቦ መጽደቁን፣ከዚህም በኂላ ሟች አቶ አስራት መኮንን ከተጠሪ ጋር ጋብቻ መስርተው ሐምሌ 27 ቀን 1972 ዓ.ም ባደረጉት የጋብቻ ውል አሁን እያከራከረ ያለውን ቤት የጋራ ማድረጋቸውን ነው፡፡ አመልካቾች የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ ስህተት ነው የሚሉት ሁለት ምክንያቶችን መሰረት በማድረግ ነው፡፡ አንደኛው ቤቱ ላይ የእናታቸው ግማሽ ድርሻ አለበት የሚለው ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በጋብቻ ውል የግል ንብረትን የጋራ ንብረት ለማድረግ አይቻልም በሚል ነው፡፡ እኛም እነዚህን ቅሬታዎች መሰረት በማድረግ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ ተመልክተናል፡፡

የአመልካቾች እናት ወ/ሮ ፈትለወርቅ መነገሻ ከሟች አባታቸው የነበራቸውን ጋብቻ በፍቺ ካፈረሱ በሁዋላ ውጤቱን በተመለከተ ደግሞ በቤተዘመድ ጉባኤ ታይቶ ይሕው አካል የሰጠው የንብረት ክፍፍል ለፍርድ ቤቱ ቀርቦ ጸድቋል፡፡ በፍርድ ቤት በፀደቀው የቤተዘመድ ጉባኤ ውሳኔ ደግሞ አሁን እያከራከረ ያለው ቤት ለሟች ማስተር ቴክኒሺያን አስራት መኮንን ተሰጥቷል፡፡ ይህ ውሳኔ በየትኛውም ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት አልተለወጠም፡፡ እንዲህ ከሆነ ቤቱ የሟች አስራት መኮንን የግል ንብረት መሆኑ ከተረጋገጠ በሁዋላ ሟች አስራት መኮንን ከተጠሪ ጋር ጋብቻ የፈፀሙ መሆኑን ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ሥልጣን ያላቸው የበታች ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ ነው፡፡ ስለሆነም ቤቱ የሟች አስራት መኮንን የግል ንብረት ነው ተብሎ መወሰኑ በጉዳዩ ላይ ያቀረቡትን የግራ ቀኙን ክርክሮችንና ማስረጃዎችን መሰረት

ያደረገ ነው ከሚባል በስተቀር የሚነቀፍ ሁኖ ስላላገኘን በዚህ ረገድ አመልካቾች ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት የሌለው ነው፡፡

ሌላው በዚህ ችሎት አመልካቾች አጥብቀው የሚከራከሩት ሟች ከአስራት መኮንን ከተጠሪ ጋር ሐምሌ 27 ቀን 1972 ዓ.ም የተደረገው የጋብቻ ውል አስገዳጅነት ያለውን በተሻሻለው የቤትሰብ ሕግ አንቀጽ 57 ስር የተደነገገውን የሚፃረር ነው የሚል ነው፡፡

በመሰረቱ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 57 ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበሯቸውን ንብረቶች ወይም ከጋብቻ በኂላ በውርስ ወይም በስጦታ በየግላቸው የሚያገኟቸውን ንብረቶች በጋብቻ ዘመንም የግል ሁነው ይቀራሉ በማለት በአስገዳጅነት ይደነግጋል፡፡ ይሁን እንጂ ይህ ሁኔታ በሕጉ ጥበቃ የሚደረግለት ንብረቶቹ በጋብቻ ውል የጋራ እንዲሆኑ ስምምነት ከሌለ ብቻ ነው፡፡ የጋብቻ ውል ሲደረግ ደግሞ ሊከተለው የሚገባው ፎርማሊቲ ስለመኖሩ የተጠቀሰው ሕግ በአንቀጽ 44 ስር ደንግጓል፡፡ ይኸው ሕግ በአንቀጽ 42 ንኡስ ቁጥር አንድና ሁለት ስር ተጋቢዎች ንብረታቸውንና ግላዊ ግንኙነታቸውን በተመለከተ ለመወሰን እንደሚችሉ ይገልፃል፡፡ ሕጉ የጋብቻ ውል አስገዳጅ የሆኑ የሕጉን ድንጋጌዎችን መፃፃረር እንደሌለበትም በአንቀጽ 42/3/ ስር በግልጽ አስቀምጧል፡፡ የሕጉ አንቀጽ 47 እና 73 ድንጋጌዎች ሲታዩም የጋብቻ ውል የሚሻሻልበትን ሥርአት ያስገነዝባሉ፡፡ ከእነዚህ ድንጋጌዎች መገንዘብ የምንችለው የጋብቻ ውጤት በጋብቻ ውል ሊቋቋም፣ሊቀር ወይም ሊሻሻል የሚችል መሆኑን ነው፡፡ ሌላው ከድንጋጌዎች መረዳት የምንችለው ተጋቢዎች የጋብቻቸውን ውጤት በጋብቻ ውል ከወሰኑ እና ውሉም አስገዳጅ ድንጋጌዎችን የማይቃረን መሆኑ ከተረጋገጠ የተጋቢዎች የንብረትም ሆነ ግል ግንኙነት ሊገዛ የማባው በጋብቻ ውሉ መሆን ያለበት መሆኑን ነው፡፡ ሕጉ የባልና ሚስት የንብረትና የግል ግንኙነት ክርክር ሲቀርብ ተፈፃሚ የሚሆነው የጋበቻ ውሉ ያልሸፈነው ክፍተት ካለ ብቻ ነው፡፡ በመሆኑም “የጋበቻ ውል አስገዳጅ የሕግ ድንጋጌዎችን እስካልተቃረነ ድረስ ተፈፃሚነት ይኖረዋል...” የሚለው ሐረግ አስገዳጅነት ያላቸው የሕጉ ድንጋጌዎች ማለት የትኞቹ ናቸው? የሚለውን መመልከትን የግድ የሚል ነው፡፡ ከላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው የጋብቻ ውል ሲመሰረት ሊከተላቸው የሚገባቸው ፎርማሊቲዎች እና በጋብቻ ውሉ ስምምነት የሚደረግባቸው ግንኙነቶች ምን እንደሆነ በሕጉ ተመልክተዋል፡፡ የጋብቻ ውሉ ፎርማሊቲው ሲከተል ሊያሳካ የታሰበው ግብም ስምምነቱ የተጋቢዎችን ነፃ

ፈቃድ አግኝቶ የመዋዋል ነፃነታቸው ተከብሮ የተገኘ መሆኑን ማረጋገጥ መሆኑ ይታመናል፡፡ እንዲህ ከሆነ ሕጉ ከጋብቻ በፊት የተገኘ ንብረትን የግል ንብረት ነው በማለት ጥበቃ የሚያደርገው በሕጉ አግባብ በተደረገ የጋብቻ ውል መሰረት የጋራ ያልሆነው ንብረት ብቻ ነው፡፡ ስለሆነም አስገዳጅ የሆኑትን የሕግ ድንጋጌዎችን የጋብቻ ውሉ ሊፃረር አይገባም የሚለው የሕጉ አነጋገር ከጋብቻ ውል አደራረግ ጋር የተያዙትን የፎርማሊቲ ጉዳዮችንና ከተጋቢው ግላዊ ነፃነት ጋር የተገናኙት ጉዳዮች እንጂ ከንብረት ጋር የተያያዙትን አይደለም፡፡ ከጋብቻ በፊት የተፈራን ንብረት በሕጉ አግባብ በተደረገ የጋብቻ ውል የጋራ ማድረግ አስገዳጅ የሆኑ የቤተሰብ ሕግ ድንጋጌዎችን መፃረር ነው ሊባል የሚችል አይደለም፡፡ አንድ ንብረት ከጋብቻ በፊት የተገኘ መሆኑ ንብረቱ የተጋቢው የግል ንብረት ሁኖ እንዲቀር ሕጉ ያስቀመጠው ሁኔታ ጠቅላላ ደንብ ሲሆን ይህ ጠቅላላ ደንብ ተፈፃሚ የሚሆነው ንብረቱን የጋራ የሚያደርግና ልዩ ደንብ የሆነው የጋብቻ ውል በሌለበት ሁኔታ ብቻ ነው፡፡ በመሆኑም ሕጋዊ የጋብቻ ውል ልዩ ደንብ (exception) ሲሆን በአንቀጽ 57 ስር የተመለከተው ሁኔታ ደግሞ መርህ ሊባል የሚችል ነው፡፡ በሕግ አተረጓጐም ደንብ ደግሞ ተፈፃሚነት ያለው ልዩ ሁኔታ የሆነው ሕግ ነው፡፡ ሲጠቃለልም የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት አከራካሪው ቤት በጋብቻ ውል የአመልካቾች አባትና ተጠሪ የጋራ ሁኗል በሚል ምክንያት የቤቱ ግማሽ ድርሻ የተጠሪ ይሆናል በማለት መወሰኑ የተሻሻለውን የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 42፣44 እና 57 ድንጋጌዎችን ያገናዘበ እንጂ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳኔ

1. በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 73357 ግንቦት 05 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 46813 ሐምሌ 15 ቀን 2001 ዓ.ም በትእዛዝ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ጸንቷል፡፡

2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ 53663

ጥቅምት 29 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች:- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካቾች፣ 1. አቶ ጊላጋብር ገብረህይወት ጠበቃ ስሜነህ ተክሉ ቀረቡ

2. ወ/ሮ ለተሀዋርያት ገብረህይወት

3. ወ/ሮ ምፅላል ዓለም

ተጠሪዎች፣ 1. ወ/ሮ አረጋሽ አብርሃ እልቀረቡም

2. አቶ በርሀ አርጋው

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካቾች የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልን በማለት ስላመለከቱ ነው፡፡ ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካቾች በአዲስ አበባ ከተማ በቀድሞ ከፍተኛ 20 ቀበሌ 29 የቤት ቁጥር 139 የሆነ መኖሪያ ቤትና የሰሌዳ ቁጥር 3-13285 አ.አ የሆነ ቦቴ መኪና በህይወት እስካሉ ድረስ አባታችን አቶ ገብረህይወት ሊያዙበት እሳቸው ሲሞቱ ወ/ሮ ብሬ እስከህይወታቸው ተጠቅመው ንብረቱ ለእኛ እንዲተላለፍ ስምምነት አድርገዋል፡፡ የሚች ወ/ሮ ገብረህይወት

ባለቤት ንግስቲ ስምምነቱ የተደረገው በእኔ የጋራ ንብረት ነው በማለት ክስ አቅርበው ወ/ሮ ብሬና እኛ ግማሹን የቤትና የመኪና ግምት እንድንከፍል ውሣኔ ተሰጥቷል፡፡ ወ/ሮ ብሬ በቤቱ ሲገለገሉ ቆይተው ጥቅምት 19 ቀን 2001 ዓ.ም በሞት ተለይተዋል፡፡ በቤቱ መብት ያለን እኛ ስለሆን በሥር ተከሣሽ የነበሩት አንደኛ ተጠሪ አላግባብ የያዙ ስለሆነ ቤቱን ለቅቀው እንዲያስረክቡ ውሣኔ ይሰጥልን በማለት አመልክተዋል፡፡

አንደኛ ተጠሪ በሥር በተከሣሽነት ቀርበው በቤቱ ውስጥ የምኖረው ሟች ወ/ሮ ብሬ እየረዱኝ በጥገኝነት ነው ስለዚህ በቤቱ ላይ መብት የሌለኝና በሟች ወራሾች ፈቃድ የምኖር በመሆኑ ክሱ ተዘግቶ በነፃ እድሰናበት በማለት የተከራከሩ ሲሆን ሁለተኛው ተጠሪ ጣልቃ ገብ ተከራካሪ በመሆን የሟች ወ/ሮ ብሬ ወራሽ መሆኑን ገልፆ ወ/ሮ ብሬና ሟች አቶ ገብረህይወት ያደረጉት ውል በህግ ፊት የሚፀና ባለመሆኑና አመልካቾች /የሥር ከሣሾች/ የወ/ሮ ብሬ ወራሾች ባለመሆናቸው ውሉም በውል አዋዋይ ፊት ያልተደረገ በመሆኑ ቤቱ የወ/ሮ ብሬ በመሆኑ ክስ የማቅረብ መብት የላቸውም በማለት ተከራክሯል፡፡

የሥር ፍርድ ቤት የግራቀኙን ክርክር ማስረጃ ከመረመረ በኃላ ውሉ መኖሩ ባልተካደበት ሁኔታ የውሉ ፎርም መቃወሚያ ሊሆን እንደማይችል የሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 36887 አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቶበታል፡፡ ስለዚህ ጣልቃ ገቡ በወ/ሮ ብሬና በአቶ ገብረህይወት መካከል የተደረገው ውል ፎርሙን አላሟላም በማለት ያቀረበውን መቃወሚያ አልተቀበልኩትም ቤቱ የሟች አቶ ገብረህይወት መሆኑ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 በሁለቱ በወ/ሮ ብሬና በአቶ ገብረህይወት መካከል የተደረገው ውል ስለሚያስረዳ ተከሣሹና ጣልቃ ገብ /የአሁን ተጠሪዎች/ ቤቱን ከሣሾች /አመልካቾች/ ያስረክቡ በማለት ወስኗል፡፡

ተጠሪዎች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለከፍተኛው ፍርድ ቤት አቅርበዋል የከፍተኛው ፍርድ ቤት የግራቀኙን ክርክር ከሰማ በኃላ ውሉ የስጦታ ውል ነው የስጦታ ውል መስፈርት የማያሟላ በመሆኑ ከሣሾች ቤቱ ከወ/ሮ ብሬ ጋር አባታችን ከጋብቻ ውጭ ከግብረሥጋ ግንኙነት ሲኖሩ የተገዛ የጋራ ንብረት ነው በማለት ከሚጠይቁ በስተቀር የስጦታ ውል መሠረት በማድረግ ቤቱን እንረከብ በማለት ያቀረቡት ጥያቄ የህግ ድጋፍ የለውም በማለት የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሣኔ ሽሮታል፡፡

አመልካቾች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበዋል የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኃላ የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሣኔ አፅንቶታል፡፡

አመልካቾች መጋቢት 6 ቀን 2002 ዓ.ም በተፃፈ የይግባኝ ማመልከቻ በመጀመሪያ በሠራተኝነት የገቡትና ኃላም ከጋብቻ ውጭ በግብረ ሥጋ ግንኙነት አብረው የኖሩት ወ/ሮ ብሬ መሲሳና አባታችን አቶ ገብረህይወት ደብሣይ ወ/ሮ ብሬ እኛን ማሣደጋቸውንና ልጅ የሌላቸው መሆኑን ምክንያት በማድረግ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ውል ተዋውለዋል፡፡ በውላቸውም በአዲስ አበባ ከተማ ወረዳ 20 ቀበሌ 29 ቁጥሩ 139 የሆነው መኖሪያ ቤትና ቦቴ መኪና ገዝተው ስሙ በሟች ብሬ መሲሳ ሆኖ ንብረቱን በሙሉ ባለሀብትነት የሚያዙበት አባታችን አቶ ገ/ሕይወት ደበሣይ እንደሆኑ አባታችን ሲሞቱ ወ/ሮ ብሬ በንብረቱ ህይወታቸው እስካለ ተጠቅመው በሟች አቶ ገብረህይወት ልጆች ንብረቱን ሊያስተላልፉ ተስማምተው የውል ግዴታ ገብተዋል ይኽ ውል ከተፈረመ ከሶስት ዓመት በኃላ ሟች አቶ ገብረህይወት በሞት የተለዩ ሲሆን ወ/ሮ ብሬ ከአስራ አምስት ዓመት በኃላ በሞት ተለይተዋል፡፡ ውሉ ስለንብረት ባለቤትነትና ንብረትን ስለመጠቀም በሟች አቶ ገብረህይወት ደበሣይና በሟች ወ/ሮ ብሬ መሲሳ የተደረገ ሆኖ እያለ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሉ ስጦታ ውል ነው ስጦታ ውሉ የህጉን ፎርም ባሟላ መልኩ የተደረገ አይደለም በማለት ግልፅ የሆነውን የውል ስምምነት ከተዋዋይ ወገኖቹ ፈቃድና ፍላጎት የራቀ ትርጉም በመስጠት ውድቅ ማድረጉ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ቤቱና መኪናው የተገዙት አቶ ገብረህይወት ጋር ሲኖር በተፈራ የጋራ ሀብት ነው ብለው በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 01302 በሟች ብሬ ሞሲሳና በእኛ ላይ ወ/ሮ ንግስቲ ገ/እግዚ ክስ አቅርበውብን መኪናውና ቤቱ የተገዙት በሟች ገብረህይወትና በወ/ሮ ንግስቲ የጋራ ንብረት ነው በማለት ውሣኔ የሰጠ በመሆኑ ሟች ብሬ ሞሲሳ ከሟች አቶ ገብረሕይወት ጋር ያደረጉት ውል ህጋዊ ነው ሊፀና ይገባል በማለት በመዝገብ ቁጥር 01302 ከወ/ሮ ንግስቲ ጋር የተከራከሩበት ሆኖ እያለ የሟች ወ/ሮ ብሬ ወራሽ ነን የሚሉት ሁለተኛው ተጠሪ ውሉ ፈራሽ ነው ብሎ ያቀረበው ክርክር አውራሽ አምኖበት ለፍርድ ቤት ያረጋገጠውን ወራሹ መካዱ ተገቢ ባለመሆኑ የከፍተኛው ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎትም ይህንን ክርክር በመቀበል ውሉ ፈራሽ

ነው በማለት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልን በማለት አመልክተዋል፡፡

ሁለተኛ ተጠሪዎች በበኩላቸው ንብረቱ የተገዛው በሟች አቶ ገብረህይወት ገንዘብ ነው ተብሎ በውሉ መጠቀሱ ንብረቱን የሟች አቶ ገብረህይወት ንብረት አያደርገውም የማይንቀሳቀስ ባለቤትነት የሚረጋገጠው በአስተዳደሩ ክፍል በሚሰጥ የባለሀብትነት የምስክር ወረቀት እንደሆነ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1195 ተደንግጓል፡፡ አመልካቾች ቤቱ የሟች ወ/ሮ ብሬ አይደለም በማለት ያቀረቡት መከራከሪያ ይህን የህግ ግምት የማያፈርስ እና በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1196 የተመለከተ ምክንያት ባለመሆኑ አቤቱታቸው የህግ መሠረት የለውም፡፡

አመልካቾች በአንድ በኩል የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሉ የስጦታ ውል ነው የህጉን ፎርም አላሟላም በማለት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለበት እያሉ በሌላ በኩል የመጀመሪያ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 01302 አቶ ገብረህይወት ለሟች ወ/ሮ ብሬ ያደረጉት የስጦታ ውል የወ/ሮ ንግስቲ የጋራ ንብረትና ድርሻ ያለበት ስለሆነ ግማሹን እንዲከፍሉ ብሎ የሰጠውን ውሣኔ በመከራከሪያነት ማንሣታቸው እርስ በርሱ የሚቃረን ማከራከሪያ ነው በእርግጥ ሟች ወ/ሮ ብሬ የወ/ሮ ንግስቲ ድርሻ ግማሹን እንዲከፍሉ ፍርድ ቤቱ ውሣኔ ሰጥቷል ሆኖም ውሣኔው አልተፈፀመም በአጠቃላይ የአመልካቾች ክርክር የህግ መሠረት የሌለውና ዕርስ በርሱ የሚቃረን በመሆኑ የከፍተኛው ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት መልስ ሰጥተዋል፡፡

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር ግራቀኙ ያቀረቡት የፅሑፍ ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም ሟች አቶ ገብረህይወት ደበሣይና ሟች ወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ያደረጉት ውል የስጦታ ውል ማሟላት ያለበትን ፎርማሊቲ ያላሟላ ስለሆነ ተጠሪዎች ክስ የቀረበበትን ቤት ለአመልካቾች የማስረከብ ግዴታ የለባቸውም በማለት የከፍተኛው ፍርድ ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጡት ውሣኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመመስረት ጉዳዩን መርምረናል፡፡

ከላይ የተያዘውን ጭብጥ እልባት በመስጠት በመጀመሪያ ሟች አቶ ገብረህይወት ደበሣይና በሟች ብሬ ሞሲሳ መካከል የነበረውን ግንኙነት መሠረታዊ ባህሪ እንደዚሁም

ሟች አቶ ገብረህይወትና ሟች ወ/ሮ ብሬ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ያደረጉት ውል መሠረታዊ ይዘቱ እና በሕግ ረገድ የሚያስከትለውን ውጤት መመርመር አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ ሟች አቶ ገብረህይወት ደበሣይና ሟች ወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት ለረዥም ጊዜ አብረው የኖሩ መሆናቸውንና ወ/ሮ ብሬ ሟች አቶ ገብረህይወት ደበሣይ ከሌሎች ሴቶች የወለዷቸውን ልጆች እንደ ወላጅ እናት ተንከባክበው ያሣደጉ መሆኑ በአመልካቾች የተገለፀና ተጠሪዎችም ያልካዱት ፍሬ ጉዳይ ነው፡፡ ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት ለረጅም ጊዜ አብረው የኖሩት አቶ ገብረህይወትና ወ/ሮ ብሬ ባልና ሚስት የሚያሣዩአቸውን ሁኔታዎች የሚታዩባቸው የነበሩ መሆኑንና በመካከላቸውም የመተሣሠብ የመተማመን ሁኔታ የነበረ መሆኑን በሥር ከቀረበው ክርክርና ማስረጃ ይዘት መረዳት ይቻላል፡፡ ባልና ሚስት ከጋብቻቸው በፊት ወይም ጋብቻ በሚፈፅሙበት ወቅት በንብረት ረገድ ስለሚኖራቸው ግንኙነት የጋብቻ ውል የሚያደርጉበት ሁኔታ በተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 42 የተደነገገ ሲሆን በተመሳሳይ መንገድ ባልና ሚስት ነን እየተባባሉ ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት አብረው የሚኖሩ ሰዎች በመካከላቸው ያለውን የንብረት ግንኙነት የሚመለከት ውል ቢዋዋሉ ውጤቱ ምን ይሆናል የሚለው ጥያቄ የሚያስነሳ ሲሆን የባልና የሚስት ሁኔታ እያሣዩ ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት አብረው የኖሩ አንድ ወንድና አንዲት ሴት ስለግላዊ ግንኙነታቸውና በንብረት በኩል ስለሚኖራቸው ግንኙነት የመዋዋል ነፃነታቸውን በሚያሳጣና ውል እንዳይዋዋሉ የሚከለክል ግልፅ የህግ ድንጋጌ የሌለ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ህግ አውጭው የመዋዋል ነፃነታቸውንና የሚዋዋሉበትን መሠረታዊ ጉዳይ በህግ በግልፅ ክልከላ ካላደረገ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1678 መሠረታዊ ሁኔታዎች በማሟላት እንደባልና ሚስት የሚኖሩት አንድ ወንድና አንዲት ሴት ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት አብረው በሚኖሩበት ጊዜ ስለሚኖራቸው የግል ግንኙነትና የንብረት ግንኙነት ውል የመዋዋል ነፃነት ያላቸው መሆኑንና ይህም በውል ህግ ድንጋጌዎች መሠረት የሚመራና ውጤት ያለው መሆኑን የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1676/1/ ውሎች አይነታቸውና ምክንያታቸው ማንኛውም ቢሆን በዚህ አንቀጽ ጠቅላላ ደንቦች ይመራሉ በማለት የደነገገውን ገዥ ድንጋጌ በማየት ለመገንዘብ ይቻላል፡፡ ስለሆነም ሟች አቶ ገብረህይወት ደበሣይና በሟች ወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ያደረጉት

ውል እንደባልና ሚስት ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት ሲኖሩ በንብረት ረገድ የሚኖራቸውን ግንኙነት አንዳቸው በሞት ሲለዩ በተለይ አቶ ገብረህይወት በድንገት በሞት ሲለዩ ለቀሪው እድሜአው ወ/ሮ ብሬ በንብረቱ ላይ ስለሚኖራቸው መብት ውል አይደለም ሁለቱም ነፃ ሁነው ፈቃዳቸውን የሰጡበት የውል ሰነድ እንጅ የስጦታ በዚህ በኩል ተጠሪዎችም በሆኑ ውሉ የፈቃድ ጉድለት ያለበት ነው በማለት ከሥር ጀምሮ ያቀረቡት ክርክር የሌለ መሆኑን በመዝገቡ ከተያያዙት የፍርድ ቤቶቹ ውሣኔ ለመገንዘብ ችለናል፡፡

የውሉን ይዘት ስንመለከተው አምስት መሠረታዊ ነጥቦችን የያዘ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ የመጀመሪያው ውሉ በአቶ ገብረህይወትና በወ/ሮ ብሬ መካከል ያለው ግንኙነት በምን መንገድ እንደተጀመረና ውሉን በሚዋዋሉበት ጊዜ በምን ሁኔታ ወይም ደረጃ እንደሚገኝ በስምምነታቸው የገለፁበት ነው፡፡ በውሉ ወ/ሮ ብሬ በመጀመሪያ በቤት ሠራተኝነት ተቀጥረው የገቡ ቢሆንም ከዚያ በኃላ ግንኙነታቸው ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነታቸው እንደ ባልና ሚስት አብረው የኖሩ መሆኑን በግልፅ ያመለክታል፡፡

ሁለተኛው ወ/ሮ ብሬ አቶ ገብረህይወት ከሌሎች ሴቶች የወለዷቸውን ልጆች በእናትነት በመንከባከብ በማሳደጋቸውና ከአቶ ገብረህይወት ጋር ለረዥም ጊዜ አብረው በመኖራቸው የሰሌዳ ቁጥር 3-13285 የሆነ ቦቴ መኪናና በአዲስ አበባ ከተማ በቀድሞው ከፍተኛ 20 ቀበሌ 29 ቁጥሩ 139 የሆነው ቤት በወ/ሮ ብሬ ስም እንዲመዘገብ የተደረገ መሆኑን የሚገልፅ ነው፡፡ ሶስተኛው ከላይ የተገለፁትና በወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ ስም የተመዘገቡት ንብረቶች የተገዙት ወ/ሮ ብሬና አቶ ገብረህይወት ሠርተው ባገኙት የጋራ ገቢ /የጋራ ሀብት/ ሣይሆን ሙሉ በሙሉ በአቶ ገብረህይወት የግል ገንዘብ የተገዙ መሆናቸውን በግልፅ የሚያብራራ ሲሆን አራተኛ ንብረቶቹ በወ/ሮ ብሬ ስም ያሉ ቢሆንም አቶ ገብረህይወት በህይወት እስካሉ ድረስ በንብረቶቹ ላይ ሙሉ የባለቤትነት መብት ያላቸው መሆኑን በቤቱም ሆነ በመኪናው ገቢ የሚያዙበት አቶ ገብረህይወት መሆናቸውን በግልፅ የሚደነግግ መሆኑ ነው፡፡ አምስተኛው ወ/ሮ ብሬ ከአቶ ገብረህይወት በፊት በሞት ቢለዩ ንብረቱ ሙሉ በሙሉ የአቶ ገብረህይወት እንደሆነ የሚያረጋግጥና ድንገት አቶ ገብረህይወት ከወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ በፊት በሞት ቢለዩ በንብረቶቹ ላይ ወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ በህይወት እስካሉ የመጠቀምና አላባ የመሰብሰብ መብት ያላቸው መሆኑን "….. ሞት በሰው ላይ ያለ የተፈጥሮ ግዴታ ስለሆነ ከእሳቸው በፊት ህይወቴ ቢያልፍ ንብረቱ

የራሳቸው ገንዘብ ስለሆነ የመኪናውም ሆነ የቤቱ ባለመብት ናቸው ከእኔ ህይወት በፊት የእሳቸው ህይወት ቢያልፍ ህይወቴ እስካለ ድረስ በመኪናውና በቤቱ ተጠቃሚ እኔ ሆኜ ከህይወት በኃላ እኔ ላሣደግኳቸው የሁለተኛ ተስማሚ ልጆች 1ኛ ህይወት ገ/ሕይወት 2ኛ ጊላ ገብረህይወት 3ኛ ለተሃዋሪያት ገብረህይወት እንዲተላለፍ በፈቀዱት መሠረት ለእነዚሁ ልጆች ቤቱና መኪናው የሚተላለፈው ባለመብት የሚሆኑት ልጆች መሆናቸውን በፊርማየ አረጋግጣለሁ በማለት ወ/ሮ ብሬ የተስማሙና አቶ ገብረህይወትም ስምምነቱን የተቀበሉ መሆኑን የሚያረጋግጥ የውል ሰነድ ነው፡፡

ይህ ውል የተደረገ በኃላ አቶ ገብረህይወት በሞት ሲለዩ አመልካቾች የውሉን ድንጋጌ ከመጣስ ወ/ሮ ብሬ ንብረት ያካፍሉን የሚል ክስ ያላቀረቡ መሆኑን በግራቀኙ በኩል ከተደረገው ክርክር ለመገንዘብ ይቻላል፡፡ የአሁኑ ክርክር መነሻ ወ/ሮ ብሬ በህይወት እስካሉ ድረስ በንብረቱ የመጠቀም መብታቸውን ተጠቅመው ካለፉ በኃላ ሁለተኛ ተጠሪ ንብረቱን ልወርስ ይገባል በማለት ያቀረቡት ክርክር ነው በህግ አግባብ የተቋቋሙ ውሎች ባቋቋማቸው ሰው ላይ ህግ ናቸው በማለት የፍታብሔር ህግ ቁጥር 1731/1/ የሚደነግግ ሲሆን አንድ ሰው በሞት ሲለይ በሟች መሞት ምክንያት የሚቋረጡ ካልሆኑ በስተቀር በውርሱ ውስጥ የሚገኙት መብቶችና ግዴታዎች ለወራሾቹ ወይም የኑዛዜ ባለስጦታዎች የሚተላለፍ መሆኑን የፍታብሔር ህግ ቁጥር 826/2/ ተደንግጓል፡፡

ሁለተኛ ተጠሪ ሊወርስ የሚችለው በወ/ሮ ብሬ መሞት ምክንያት የማይቋረጡ መብቶችና ግዴታዎችን ነው፡፡ ሟች ወ/ሮ ብሬ አከራካሪው ቤት በስማቸው የተመዘገበ ቢሆንም ቤቱ በሟች አቶ ገብረህይወት የግል ገንዘብ የተገዛ የአቶ ገብረህይወት የግል ሀብት እንደሆነ ወ/ሮ ብሬ አብረው እስካሉ ድረስ በጋራ የመጠቀም ሟች አቶ ገብረህይወት ከወ/ሮ ብሬ በፊት በሞት ቢለዩ በህይወት እስካሉ ድረስ በንብረቱ የመጠቀምና አላባ የመስበሰብ መብት ብቻ ያላቸው መሆኑን በማያሻማ ሁኔታ በመግለፅ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ከአቶ ገብረህይወት ጋር ከጋብቻ ውጭ በግብረሥጋ ግንኙነት ሲኖሩ በንብረት ረገድ ስላላቸው መብትና ግዴታ በመዘርዘር ባደረጉት ውል ተስማምተዋል አቶ ገብረህይወት በሞት ከተለዩ በኃላ በዚህ ውል መሠረት ወ/ሮ ብሬ በንብረቶቹ ላይ ያላቸው መብት ከፍታብሔር ህግ ቁጥር 1309 በተደነገገው መሠረት በንብረቶቹ የመጠቀምና አላባ የመሰብሰብ መብት መሆኑ በውሉ በግልፅ ተገልፆል፡ በሚንቀሳቀስም ሆነ በማይንቀሳቀስ ንብረትላይያለየአላባየመጠቀምመብት /Usufruet Right / የአለባጥቅምተቀባዩሲሞት ቀሪ

የሚሆን መሆኑ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1322/1/ የተደነገገ በመሆኑ ሟች ወ/ሮ ብሬ ሞሲሳ በአከራካሪው ቤት ላይ ያላቸው የመጠቀምና አላባ የመሰብሰብ መብት በመሞታቸው ምክንያት የሚቋረጥና ለወራሻቸው ለሁለተኛው ተጠሪ የማይተላለፍ መብት መሆኑን ከላይ የተገለፁትን የህግ ድንጋጌዎች በማገናዘብ ለመረዳት ችለናል፡፡

ስለሆነም የከፍተኛው ፍርድ ቤት ሟች አቶ ገብረህይወትና ወ/ሮ ብሬ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ያደረጉት ውል ከጋብቻ ውጭ እንዳባልና ሚስት ከግብረሥጋ ግንኙነት አብረው ሲኖሩ በንብረት ረገድ ያላቸውን ግንኙነት በተመለከተ ያደረጉት ውል ሆኖ እያለ የስጦታ ውል ነው በማለት ከውሉ መሠረታዊ ይዘትና ባህሪ ውጭ የራሱን ትርጉም መስጠቱና ውሉ በፍታብሔር ህግ ቁጥር 881 የተደነገገውን ፎርም አላሟላም በማለት የማይረጋ ነው ብሎ መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ ወ/ሮ ብሬና አቶ ገብረህይወት ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ያደረጉት ውል በንብረት ረገድ ያላቸውን ግንኙነትና ሁለቱም ያላቸውን መብትና ግዴታ በሙሉ ፈቃዳቸው የተስማሙበት በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1727 ድንጋጌዎች መሠረት በተዋዋዬቹና በምስክሮች የተፈረመ ህጋዊ ውጤት ያለው ውል ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በውሉ ሟች ወ/ሮ ብሬ በአከራካሪው ቤት ባለሀብት አለመሆናቸውና አቶ ገብረህይወት ከሞቱ በኃላ ወ/ሮ ብሬ በአከራካሪው ቤት ላይ የነበራቸው በንብረቱ የመጠቀምና ፍሬ የመሰብሰብ መብት እንደሆነ በግልፅ ተመልክቷል፡፡ ወ/ሮ ብሬ በቤቱ ላይ ያላቸው የአላባ ጥቅም መብት ከዚህ ዓለም በሞት በመለየታቸው ምክንያት በፍታብሔር ህግ ቁጥር 1322/1/ መሠረት ቀሪ ስለሆነ ሁለተኛ ለተጠሪ የአመልካቾች አባትና አውራሽ የአቶ ገብረህይወት ደበሣይ የግል ንብረት የሆነውን አከራካሪውን ቤት የሚወርስበት ምክንያት የሌለው በመሆኑ የከፍተኛው ፍርድ ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ ተሽሯል፡፡
2. የፌዴራል መጀመሪያ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሣኔ በውጤት ደረጃ ፀንቷል ፡፡
3. አከራካሪውን ቤት ተጠሪዎች ለአመልካቾች ሊያስረክቡ ይገባል በማለት ውሣኔ ሰጥተናል፡፡
4. በሚች ወ/ሮ ብሬ ሞሲሳና በሚች አቶ ገብረህይወት ደበሣይ ታህሣሥ 22 ቀን 1983 ዓ.ም ያደረጉት ውል ህጋዊ አስገዳጅነትና ውጤት ያለው ውል ነው ብለናል፡፡
5. በዚህ ፍርድ ቤት ግራቀኙ ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ለየራሳቸው ይቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት ፡፡

ም.አ

የሰ/መ/ቁ.54258

ህዳር 2 ቀን 2003ዓ.ም

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ዘነበች በቀለ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ዮናስ ፀጋዬ አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጋብቻ መመስረት አለመመስረትን በተመለከተ የቀረበውን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው ተጠሪ በአሁኑ አመልካች ላይ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም ባጭሩ ከአሁኗ አመልካች ጋር ህዳር 03 ቀን 1998ዓ.ም በአገር ባህል መሰረት ጋብቻ ፈጽመው ሲኖሩ ልጅ አለመውለዳቸውን፣ የጋራ ንብረት ግን ያፈሩ ቢሆንም ተጠሪ የጋራ ንብረት እያሸሸች በመሆኑ አብሮ መኖር እንደማይችሉ ገልፀው ፍቺ ተወስኖ የጋራ ንብረት የመጠየቅ መብታቸው እንዲጠብቅላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኗ አመልካችም ለክሱ በሰጡት መከላከያ መልስ ጋብቻው የተፈፀመው ተጠሪ በገለፁት ህዳር 3 ቀን 1998ዓ.ም ሳይሆን ታህሳስ 21 ቀን 2001ዓ.ም መሆኑን ገልጸው ያለምንም ማሰላሰያ ጊዜ ፍቺ ቢወሰን ግን ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን ጠቅሰው ተከራክረዋል፡፡ የስር ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና የሰነድ ማስረጃ በመመርመር ጋብቻው የተፈፀመው በተጠሪ በተገለፀው ህዳር 3 ቀን 1998ዓ.ም መሆኑን በመደምደም

ጋብቻው እንዲፈርስ ወስኖ የግራ ቀኙን የጋራ ንብረት ዝርዝር የማቅረብ መብት በመጠበቅ ወስኗል፡፡ አመልካች ጋብቻው ህዳር 3 ቀን 1998ዓ.ም ተፈጸመ ተብሎ በተሰጠው የውሳኔ ክፍል ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት ቢያቀርቡም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሠረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ የውሳኔ ክፍል ላይ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በሚል ምክንያት ጊዜውን ለማስለወጥ ነው፡፡ አመልካች በጉዳዩ ላይ በተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት መጋቢት 20 ቀን 2002ዓ.ም በፃፉት የሰበር አቤቱታ ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም በአመልካችና በተጠሪ መካከል በ03/03/1998ዓ.ም የባህል ጋብቻ መፈፀሙን ያረጋግጣል የተባለው አመልካች ያልተሳተፈችበት ሰነድ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 27 መሠረት የባህል ጋብቻ የተፈፀመ ስለመሆኑ የሚያረጋግጥ መሆን ያለመሆኑ ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጎአል፡፡ በዚህም መሠረት ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ሐምሌ 08 ቀን 2002ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ መልሳቸውን የሰጡ ሲሆን አመልካችም መስከረም 10 ቀን2002ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መሠረት ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሒደት መገንዘብ የተቻለው በአመልካችና በተጠሪ መካከል የባህል ጋብቻ ህዳር 03 ቀን 1998ዓ.ም ስለመፈፀሙ ያረጋግጣል የተባለው ከድሬደዋ 02 ቀበሌ ስለመቅረቡና በ20/04/2001ዓ.ም ተጠሪ ብቻቸውን ባቀረቡት አቤቱታ መሠረት ስለመሰጠቱ የተረጋገጠው ሰነድ መሆኑን ነው፡፡ አመልካች ጋብቻው መፈፀሙን ያሳያል የሚሉት ሰነድ ደግሞ ግራ ቀኙ በተገኙበት በድሬደዋ አስተዳደር ከተማ ስ/አ/ጽ/ቤት በ21/04/2001ዓ.ም መመዝገቡን የሚያሳይ የምስክር ወረቀት ስለመሆኑም ተገንዝበናል፡፡

በመሰረቱ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 መሠረት ለጋብቻ መኖር ቀዳሚና ዋናው ማስረጃ የጋብቻ ምስክር ወረቀት ሲሆን ይህ ሰነድ ጋብቻው በተፈፀመበት እለት ወይም ከዚያ በኋላ በክብር መዝገብ ሹም የሚሰጥ፣ ስለጋብቻው መፈፀም

ለማረጋገጥ የሚያስችል ነው፡፡ ሕጉ ምዝገባው በክብር መዝገብ ሹም ፊት ለተፈፀሙ ጋብቻዎች ብቻ ሳይሆን በሐይማኖት ወይም በባህል ስርዓት ለተፈፀሙ ጋብቻዎች ሁሉ ተፈፃሚነት እንዳለው ያሳያል፡፡ በመሆኑም በየትኛውም ስርዓት ጋብቻ ቢፈፀም የጋብቻ ምስክር ወረቀት ይኖረዋል ተብሎ ይታመናል፡፡ የጋብቻ መፈፀሙ ምዝገባ ስርዓት በክብር መዝገብ የሚከናወነው በሕጉ በልዩ ሁኔታ ከተገለጹት ሁኔታዎች ውጪ ተጋቢዎች ባሉበት ጊዜና ቦታ ነው ተብሎም ይታሰባል፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም ተጠሪ አመልካች ጋር ጋብቻ በባህላዊ መንገድ ስለመፈፀማቸው የሚያረጋግጠው እና በሕጉ አግባብ ተቀባይነት ያለው ማስረጃ የሚያሳየው ጋብቻው ታህሳስ 21 ቀን 2001ዓ.ም መፈፀሙን ነው፡፡ ይህ ሰነድ ጋብቻው ከዚህ በፊት የተፈፀመ /ህዳር 3 ቀን 1998ዓ.ም/ ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 30/ሐ/ ድንጋጌ አነጋገር መሠረት ይገልፃል፡፡ እንዲህ ከሆነ ጋብቻው ውጤት አለው የሚባለው ምዝገባ ከተወናወነበት ጊዜ ሳይሆን ከህዳር 03 ቀን 1998ዓ.ም ጀምሮ ነው፡፡ ይህም በአዋጅ አንቀጽ 28/3/ ድንጋጌ ስር በግልጽ የተመለከተ ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም አመልካችና ተጠሪ በባህላዊ የፈፀሙት ጋብቻ ስለመኖሩ ታህሳስ 21 ቀን 2001ዓ.ም በተሰጠው የጋብቻ ምስክር ወረቀት የተረጋገጠ በመሆኑ እና ይህንኑ የሚያስተባብል ማስረጃም አመልካች ያላቀረቡ መሆኑን የስር ፍ/ቤቶች ውሳኔ በግልጽ የሚያሳይ ሆኖ ስለተገኘ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል ለማለት አልተቻለም፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሳ ኔ</u>

1/ በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ፀንቷል፡፡

2/ በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ /መ/ቁ. 52569

ሕዳር 13 ቀን 2003 ዓ/ም

ዳኞች፡- ሓጐስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሙሉወርቅ ዋቼ - የቀረበ የለም፡፡

ተጠሪ ፡- ማህራዊ ዋስትና ባለስልጣን - ነ/ፈጅ ተስፋዬ ሞገደገኝ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጡረታ ተጠቃሚነት የሚቋረጥበትን አግባብ የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪ ባሁኑ አመልካች ላይ በሲዳሣ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመሰረተው ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- አመልካች የሟች አቶ ጋቲሶ ሚስት ስለነበሩ የጡረታ አበል ተወስኖላቸው ሲቀበሉ የቆዩ በሁዋላ ሌላ ባል አግብተውም ከሕግ ውጪ አበሉን መቀበሉን መቀጠላቸውን ገልጾ ባል ሲያገቡ መቋረጥ ሲገባው የተቀበሉትን መጠኑ ብር 5478.56 /አምስት ሺህ አራት መቶ ሰባ ስምንት ብር ከሃምሳ ስድስት ሳንቲም/ የጡረታ አበል እንዲመልሱ ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው፡፡ አመልካች ለተጠሪ ክስ በሰጡት መከላከያ መልስም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና የፍሬ ነገር ክርክር አቅርበዋል፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያቀረቡት ክርክርም በሌላ መዝገብ በቀረበ ክርክር ሟች አቶ ጋቲሶ አዲሶ ከሞቱ በሁዋላ ሌላ ባል ያላገቡ መሆኑ መረጋገጡን የሚገልጽ ሲሆን በፍሬ ነገር ደረጃ ያቀረቡት ክርክርም የጡረታ አበሉን እየተቀበሉ ባሉበት ጊዜ ሌላ ባል ያላገቡ መሆኑን ገልጸው ክሱ

ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትመ የግራ ቀኙን ማስረጃ ሰምቶ ጉዳዩን ከመረመረ በሁዋላ የአመልካችን ክርክር ውድቅ አድርጎ ለክሱ መሰረት የሆነውን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍሉ ሲል ወስኗል፡፡ ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፈርድ ቤትም የስር ፍርድ በትን ውሳኔ መልስ ሠጪን ሳይጠራ አጽንቶታል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች ጠበቃ ጥር 17 ቀን 2002 ዓ/ም ፅፈው ባቀረቡት ሦስት ገፅ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- አመልካች ሌላ ባል ያላገቡ መሆኑ በሌላ መዝገብ ተረጋግጦ ውሳኔ አግኝቶ እያለ ይኸው ታልፎና ተጠሪም አመልካች ሌላ ባል ስለማግባታቸው ሳያስረዳ ሌላ ባል አግብተዋል ተብሎ የጡረታ አበሉን እንዲመልሱ የተሰጠው ውሳኔ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታቸው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው ነው ተብሎ በመታመኑ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ቀርቦ የጽሑፍ መልሱን ሰጥቷል፡፡ የአመልካች ጠበቃም የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልገው አቢይ ነጥብ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል ለማለት ይቻላል; ወይስ አይቻልም; የሚለው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች ሌላ ባል ያገቡ መሆን ያለመሆኑ ጉዳይ የፍሬ ነገር ክርክር ሲሆን ይኸውም አመልካች ሌላ ባል ያገቡ መሆን ያለመሆኑ ጉዳይ የፍሬ ነገር ክርክር ሲሆን ይኸው ፍሬ ነገር በሕጉ አግባብ ተቀባይነት ባለው ማስረጃ ተረጋግጧል ተብሎ ውሳኔ መስጠቱን ነው፡፡ ይኸው ፍሬ ነገር በሕጉ አግባብ ተቀባይነት ባለው ማስረጃ ተረጋግጧል ተብሎ ውሳኔ መስጠቱን ነው፡፡ይኸውም አመልካች ሌላ ባል አግብተው የሚኖሩ መሆኑ በማስረጀ የተረጋገጠ ነጥብ ስለመሆኑ በበታች ፍርድ ቤቶች ተቀባይነት ማግኘቱን ነው፡፡ አመልካች በዚህ ስለመሆኑ በበታች ፍርድ ቤቶች ተቀባይነት

ማግኘቱን ነው፡፡ አመልካች በዚህ ረገድ የቀረቡትን የተጠሪ ማስረጃዎችን ያላስተባበሉ ስለመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በግልፅ ያሳያል፡፡ የስር ፍርድ ቤት የአመልካችን መከላከያ ምስክሮች ቃል ውድቅ ያደረገው ቃላቸው አመልካች ባል ማግኘቷን የሚገልፅ ቢሆንም ታአማኒነት የለውም በሚል ነው፡፡ ውሳኔው በግልፅ የሚያሳየው የአመልካች ምስክሮች ቃል ውድቅ የተደረገው የግራ ቀኙ ምስክሮች ቃል ክብደቱ ተመዝኖ መሆኑን ነው፡፡ አንድ ጡረታ አበል የሚቀበል ተጋቢ ሌላ ተጋቢ ማግባት አለማግባቱን በሰው ምስክር ለማረጋገጥ የሚከለክል ሕግ የለም፡፡ ይህ ሁኔታ በሰው ማስረጃ ሊረጋገጥ የሚችል ነው ከተባለ ደግሞ ጉዳዩ የማስረጀ ምዘና ጉዳይ እንጂ የሕግ አተረጎጎምን የሚመለከት አይደለም፡፡ እንዲህ ከሆነ ደግሞ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80/3/ሀ/ እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 መሰረት ይህ ችሎት ጉዳዩን የሚመለከትበት አግባብ የለም፡፡ አመልካች ባል ማግባታቸው በበቂ ማስረጃ የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው ከተባለ በአዋጅ ቁጥር 209/1955 አንቀጽ 21 እና በተሻሻለው አዋጅ ቁጥር 345/1995 አንቀጽ 35/2/ መሰረት ባል አግብተው እያለ የጡረታ አበለ መቀበለ ሕጋዊ ባለመሆኑ ገንዘቡን የማይመልሱትን ሕጋዊ ምክንያት የለም፡፡ በአጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ሁኖ ስልተገኘ ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በጉዳዩ ላይ በበታች ፈርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሰረት ፀንቷል፡፡
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፍ/ዘ

የሰ/መ/ቁ 50580

ታህሣሥ 14 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ሐጐስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፣ ዶ/ር አለኸኝ መኮንን ጠበቃ ኃይሉ ንጋቱ ጋር ቀረበ

ተጠሪ፣ ወ/ሮ አስቴር አርአያ የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት ክርክር ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኗ ተጠሪ ባሁኑ አመልካች ላይ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሠረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- ከአሁኑ አመልካች ጋር መስከረም 24 ቀን 1980 ዓ.ም በባህላዊ የጋብቻ አፈፃፀም ሥርዓት መሠረት ጋብቻ ፈፅመው አብረው በመኖር ንብረት ማፍራታቸውን ገልፀው ጋብቻው ፈርሶ የጋራ ሃብት ክፍፍል እንዲወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን በአማራጭም ከአመልካች ጋር ከ1980 ዓ.ም ጀምሮ እንደባልና ሚስት አብረው በመኖር የተለያዩ የማይንቀሳቀሱና የሚንቀሳቀሱ ንብረቶችን ያፈሩ መሆኑን ዘርዝረው እንዲወሰንላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካች ለተጠሪ ክስ በሰጡት መከላከያ መልስም ከተጠሪ ጋር የመሠረቱት ጋብቻ ወይም ጋብቻ ሳይፈጸም እንዳባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት የሌላቸው መሆኑንና

በግልም ሆነ በጋራ ያፈሩት ንብረት አለመኖሩን፣ በህዳር ወር 1986 ዓ.ም ፈታሂ ቴክኒካል ኮርፖሬትድ ኢትዮጵያ ኃ.የተ.የግል ማህበር የተባለ የንግድ ድርጅት በባለአክሲዮንነት ከማቋቋም በስተቀር ሌላ ግንኙነት እንደሌላቸው ተጠሪ እስከ መጋቢት 28 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ አቶ አያሌው ተድላ የተባሉትን ግለሰብ አግብተው ይኖሩ እንደነበርና በተጠሪ በኩል የቀረቡት የሰነድ ማስረጃዎችም ይህንኑ የሚያስረዳና አመልካችም የሚያምኑባቸው መሆኑን ገልፀው ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ የስር ፍርድ ቤትም የግራቀኙን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ በአመልካችና በተጠሪ መካከል ከ1980 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1996 ዓ.ም ድረስ የነበረው ግንኙነት ጋብቻ ሳይፈፀም እንደባልና ሚስት መኖር ነው በማለት የደመደመ ሲሆን በዚህ ጊዜ መፈራቱ የተረጋገጠውና በአዲስ አበባ ከተማ በቀድሞው አጠራር በወረዳ 23 ቀበሌ 12 ክልል ውስጥ የሚገኝ ቁጥር 1317 የሆነና በአመልካች ስም የተመዘገበ መኖሪያ ቤት የጋራ በመሆኑ እንዲካፈሉት በማለት የአከፋፈሉን ቅደም ተከተልና ሥርዓቱን ለይቶ ወስኗል፡፡ ሌሎች ንብረቶች ላይ የቀረበውን የተጠሪ ጥያቄ በማስረጃ አልተደገፈም በሚል ምክንያት ውድቅ አድርጎታል፡፡ በዚህ ውሣኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሠረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረውም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

አመልካች ሕዳር 01 ቀን 2002 ዓ.ም በጻፉት ማመልከቻ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት አቤቱታ ከአመልካች ጋር ጋብቻ እያላቸው ገልፀው ክስ ከመሠረቱ በኃላ ከስነ ሥርዓቱ መንፈስ ውጪ በአማራጭ ከጋብቻ ውጪ እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት መኖሩን ጠቅሰው ዳኝነት መጠየቃቸው ያላግባብ መሆኑን በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው ግንኙነትም ተጠሪ ባላቸው የሕግ ሙያ የደበኝነት እንጂ የባልና ሚስት አለመሆኑን ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት የቆጠሯቸው ምስክሮች ሕጋዊ ግንኙነት ስለመኖሩ ያላስረዱ መሆኑን ተጠሪ እስከ መጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ ከሟች አቶ አያሌው ተድላ ጋር ሕጋዊ ጋብቻ መስርተው ይኖሩ የነበረና ሚስትነታቸውም በፍርድ ቤት መረጋገጡንና ገልፀው ከተጠሪ ጋራ የነበራቸው ግንኙነት ጋብቻ ወይም ከጋብቻ ውጪ እንደባልና ሚስት አብሮ መኖር እንዳልሆነ ምንም አይነት ንብረት ያላፈሩ መሆኑን ገልፆ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ

እንዲሻር ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታቸው ተመርምሮም በአመልካችና በተጠሪ መካከል እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት አለ የመባሉን አግባብነትና አለ እንኳ ቢባል ከመቼ ጀምሮ የሚለው ጥያቄን አስመልክቶ የስር ፍርድ ቤት የሰጠው ዳኝነት ማስረጃን ያገናዘበ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ ተደርጓል፡፡ በዚህም መሠረት ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው የግራቀኙ የቃል ክርክር መጋቢት 06 ቀን 2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰምቷል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለጸውሲሆን ይህ ችሎትም የግራቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታ መነሻ ከሆነው ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ለሰበር ችሎት ያስቀርባል ከተባለው ነጥብ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ ክስ የመሠረቱት ከአመልካች ጋር በባህላዊ ሥርዓት ብቻ ፈፅመው ይኖሩ የነበረ መሆኑና በግንኙነቱም ወቅት ንብረት ማፍራታቸውን ገልፀው ጋብቻው ፈርሶ የጋራ ንብረት ክፍፍል እንዲደረግ እንዲወሰንላቸው ወይም ከአመልካች ጋር ከ1980 ዓ.ም ጀምሮ እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት የነበራቸውንና ንብረት ያፈሩ መሆኑን ጠቅሰው የንብረት ክፍፍል ውሣኔ እንዲሰጥ ዳኝነት ጠይቀው ለማስረጃነትም የተለያዩ የሰነድና የሰው ምስክሮችን የዘረዘሩና የተሰሙላቸው መሆኑን አመልካች በበኩላቸው ከተጠሪ ጋር የነበራቸው ግንኙነት የባለአክሲዮንነትና የጥብቅና አገልግሎት ውክልና ውል ከመሆኑ ውጪ ጋብቻ ወይም እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት አለመሆኑን ጠቅሰው ይልቁንም አመልካች ከሟች አቶ አያሌው ተድላ ጋር ሕጋዊ ጋብቻ የነበራቸው መሆኑ የሚታወቅ መሆኑን ገልጸው መከራከራቸውን ለማስረጃነትም የተለያዩ በተጠሪ የተቆጠሩ ሰነዶችና የሰው ምስክሮችን የቆጠሩና የተሰሙላቸው መሆኑን ነው ተጠሪ ክስ ሲመሠርቱ ሁለት የተለያዩ የግንኙነት አይነቶች ከአመልካች ጋር የነበራቸው መሆኑን እየገለጹ ይህንንም ክስ ላሻሽል በሚል ምክንያት ከአንዴም ሶስት ጊዜ የጠቀሱ መሆኑንም ከስር ፍርድ ቤት መዝገብ የተመለከትን ሲሆን ተጠሪ ለማስረጃነት ከቆጠሯቸው እና አመልካችም ለመከላከያነት ይጥቀሙኛል ብለው ከጠቀሷቸው የሰነድ ማስረጃዎች መካከል ተጠሪ ከአቶ አያሌው ተድላ ጋር ሐምሌ 12 ቀን 1960 ዓ.ም ጋብቻ ፈፅመው ሲኖሩ አቶ አያሌው ተድላ ከዚህ አለም መጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም በሞት መለየታቸውን በግንኙነቱ ወቅትም ልጆችን የወለዱ መሆኑን ገልፀው የሟች ሚስትነታቸው ልጆች

ደግሞ የሚች የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽነታቸው ተረጋግጦ ማስረጃ እንዲሰጣቸው ለፍርድ ቤት አቤቱታ አቅርበው ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን አጣርቶ ተጠሪ ከሐምሌ 12 ቀን 1960 ዓ.ም ጀምሮ እስከ መጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ የሚች አቶ አያሌው ተድላ ሕጋዊ ሚስት የነበሩ መሆናቸውን ገልፆ ሚስትነታቸውን የልጆችን የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽነታቸውን አረጋግጦ ማስረጃ ሰጥቷል፡፡ ተጠሪ በዚህ ሰበር ችሎት ባሰሙት የቃል ክርክር ይኸው ማስረጃ በራሳቸው ጥያቄ የተሰጠ መሆኑን ሳይክዱ ማስረጃውን የጠየቁበት ዓላማ የልጆችን ወራሽነት በማረጋገጥ የሚችን ንብረት ለልጆች ጥቅም ለማስከበር አስበው መሆኑን ገልጸዋል፡፡ እንግዲህ በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች ከላይ የተመለከቱት ሲሆን እኛም ጉዳዩን ከሕጉ ጋር አዛምደን በሚከተለው መልኩ ተመልክተናል፡፡

የስር ፍርድ ቤት ከአመልካች ጋር ተጠሪ የነበራቸው ግንኙነት እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ነው ወደሚለው ድምዳሜ የደረሰ ሲሆን ይህ ችሎትም እንዲመለከተው የተያዘው አንዱ ጭብጥ ይኸው ግንኙነት አለ ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ መሆኑን አለመሆኑን ነው፡፡ በመሆኑም የተጠሪ የዳኝነት ጥያቄ ሁለት የተለያዩ ግንኙነቶችን በመጥቀስ የቀረበ መሆኑ በራሱ ከክስ አመሠራረት መርህ ጋር ተዛምዶ ሲታይ ሥነ ስርዓታዊ መሆን ያለመሆኑ ጥያቄ የሚያስነሳ ቢሆንም ይህንኑ ከመመልከት በማለፍ በስር ፍርድ ቤት አለ የተባለው ግንኙነት የግራቀኙን ክርክርና ማስረጃ ያገናዘበ መሆኑን ያለመሆኑን መመልከቱ የተሻለ ሆኖ አግኝተናል፡፡

በመሠረቱ ጋብቻ ስለመፈፀሙ በቀዳሚነት ሊቀርብ የሚገባው የጋብቻ ምስክር ወረቀት ስለመሆኑ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 94 ድንጋጌ ሲያስቀምጥ ጋብቻ ስለመኖሩ ይኸው ማስረጃ ከሌለ የጋብቻ ግንኙነት ስለመኖሩ በትዳር ሁኔታ ማረጋገጥ ስለመቻሉም የተጠቀሰው ሕግ በአንቀጽ 95 ደንግጓል፡፡ ይህ የጋብቻ መኖር አለመኖርን በተመለከተ ሊቀርብ የሚገባው የማስረጃ አይነትና ቅደም ተከተሉ ነው፡፡ ጋብቻ ሳይፈፀም እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት ስለመኖሩ ክርክር የተነሳ እንደሆነ ግን ጉዳዩን ለማስረዳት የሚቀርበውን ቀዳሚ የማስረጃ አይነት በሕጉ አልተመለከተም፡፡ በመሆኑም ጉዳዩ ለማስረዳት የሚቀርበው ማስረጃ የፍሬ ነገር ጉዳይ በመሆኑ ግንኙነቱን በማሳየት ብቻ ማስረዳት ይቻላል፡፡ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 106/2/ ድንጋጌ ሲታይም ጋብቻ ሳይኖር እንደባልና ሚስት

ለሚኖሩ ሰዎች የሚፈለገው ማስረጃ ወንዱና ሴትዩዋ የተጋቡ ሰዎችን ሁኔታ ሲያሳዩና ቤተዘመዶቻቸውና ማህበረሰቡ እንደተጋቡ ሰዎች የሚኖሩ ናቸው ብለው የሚገምቷቸው መሆኑን ማሳየት እንደአለበት ያመለክታል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ተጠሪ ራሳቸው ለፍርድ ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 92 መሠረት እውነትነቱን አረጋግጠው ባቀረቡት አቤቱታ መሠረት ከሟች አቶ አያሌው ተድላ ጋር ከሐምሌ 12 ቀን 1960 ዓ.ም ጀምሮ በጋብቻ ተሳስረው ጋብቻው በሞት እስከ ፈረሰበት እስከ መጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ይኖሩ የነበሩ መሆኑ የተጠቀሰ ከመሆኑም በላይ በዚህ ረገድ የቀረበውን አቤቱታ አረጋግጦ ማስረጃ እንዲሰጥ የተጠየቀው ፍርድ ቤትም ይህንኑ አረጋግጦ ተጠሪ እስከ መጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ የሟች አቶ አያሌው ተድላ ሚስት የነበሩ መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ መስጠቱን የሚያሳይ ውሣኔ ለማስረጃነት ቀርቧል። ይህ የፍርድ ቤት ውሣኔ የማስረጃ ዋጋ ሳይሰጠው የሚያልፍበት የሕግ ምክንያት የለም። ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት ያሰሟቸው በርካታ ምስክሮችም ቢሆኑ እንደተጠሪ የክስ አመሰራረት ተጠሪ ከአመልካች ጋር ጋብቻ በባህላዊ ሥርዓት የፈጸሙ መሆኑን እናውቃለን በማለት ጊዜውን ቦታውንና የአፈፃፀሙን ሥርዓት አልመሰከሩም። በምስክሮቹ ቃል የተረጋገጠ ፍሬ ጉዳይ በጥቅሉ ሲታይ ቤተዘመዶቻቸውና ማህበረሰቡ እንደባልና ሚስት የሚገምቷቸው ስለመሆኑ የሚያሳይ አይደለም። በመሆኑም ተጠሪ ከሟች ጋር ጋብቻው ፈጽመው ይኖሩ የነበረ መሆኑን ራሳቸው እያረጋገጡና ምስክሮቻቸውም ከአመልካች ጋር እንደባልና ሚስት ይኖሩ የነበሩ ስለመሆኑ ሳያረጋግጡ በፍርድ ቤት የሚስትነት ማስረጃ ጥያቄ ያቀረብኩት ከሟች ለተወለዱት ልጆች የውርስ ጥያቄ መብት ለማስከበርና ለንብረት አስተዳደር ነው በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ተቀባይነት የሌለው ምክንያት ሆኖ አግኝተናል። አንዲት ሴት ከአንድ ወንድ ጋር በሕግ አግባብ ጥበቃ የሚደረግለትን ጋብቻ በመሰረተችበት ጊዜ ከሌላ ወንድ ጋር እንዳባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት አላት ተብሎ ይኸው ግንኙነት በሕግ ጥበቃ የሚደረግበት በቂና ሕጋዊ ምክንያት የለም። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች ተጠሪ ከ1980 ዓ.ም እስከ መጋቢት 1987 ዓ.ም ድረስ ባለው ጊዜ ከአመልካች ጋር ከጋብቻ ውጪ እንዳባልና ሚስት አብሮ ሲኖሩ ነበር በማለት የደረሱበት መደምደሚያ ጋብቻ በሕጉ ጥበቃ የሚደረግለት ተቋም መሆኑንና ከጋብቻ ውጪ እንዳባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት በሕጉ ጠበቃ የሚደረግለትን ሁኔታ ባግባቡ ያላገናዘበ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተናል።

ተጠሪ ከአመልካች ጋር ከ1980 ዓ.ም ጀምሮ እስከ መጋቢት 25 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ መስርቼ ነበርኩ የሚሉት ግንኙነት በሕጉ አግባብ ጥበቃ የማይደረግለት መሆኑን ከላይ በተመለከተው ምክንያት ድምዳሜ ከያዝን ከመጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1996 ዓ.ም ድረስ የነበረው ግንኙነትን አይነቱንና ውጤቱን መመልከቱ የግድ ይሆናል፡፡ አመልካች በዚህ ጊዜ ከተጠሪ ጋር የነበራቸው ግንኙነት ሲታይ ተጠሪ ከሟች አቶ አያሌው ተድላ ጋር የመሠረቱት ጋብቻ በሞት የፈረሰበት ወቅት ነው፡፡ አመልካች በተለያዩ የሰነድ ማስረጃዎችም ተጠሪን በሚስትነት የሞሉ መሆኑ በጤና ጥበቃ ሚኒስቴር እና ማህበራዊ ዋስትና ባለስልጣን በአመልካች ስም በተከፈቱ መዝገቦች ላይ ተረጋግጧል፡፡ እነዚህ ማስረጃዎች በስር ፍርድ ቤቶች ታይተው ሊሰጣቸው የሚገባው ክብደት ተሰጥቷቸው አመልካች ሊያስተባብሉ አለመቻላቸው ተረጋግጧል፡፡ በመሆኑም ከመጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 1996 ዓ.ም ድረስ ያለው የአመልካችና የተጠሪ ግንኙነት ጋብቻ ሳይፈፀም እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ሁኔታ ነው ተብሎ በበታች ፍርድ ቤቶች የተደመደመው የውሣኔ ክፍል የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ በመሆኑም በአመልካችና በተጠሪ እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት የነበረው ከመጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም በኃላ እስከ 1996 ዓ.ም ነው ብለናል፡፡

ውጤቱን በተመለከተ ተጠሪ ከአመልካች ጋር አፍርተናል የሚሉት መኖሪያ ቤት የተፈራው ከመጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም በፊት ቦታው በ1975 ዓ.ም በአመልካች ተገኝቶ የቤቱ ግንባታ ፈቃድም በ1979 የተሰጠ መሆኑ እንዲሁም ቤቱ የተሰራው በ1980-1984 ዓ.ም ድረስ ባሉት ጊዜያት መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ተረጋግጧል፡፡ እንዲህ ከሆነ ተጠሪ መኖሪያ ቤቱን ከአመልካች ጋር የሚካፈሉበት ምክንያት የለም፡፡ ጋብቻ ሳይፈፀም እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት በንብረት ላይ ሕጋዊ ውጤት የሚኖረው እንደባልና ሚስት አብሮ የሚኖሩ ሰዎች ለሶስት አመታት ላለነሰና ከዚያ በላይ አብሮ ሲኖሩና ንብረቱ በዚህ ጊዜ የተፈራ መሆኑ መረጋገጡ ሲታወቅ መሆኑን የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 102 ያሳያል፡፡ በመሆኑም በአዲስ አበባ ከተማ በቀድሞው አጠራር በወረዳ 23 ቀበሌ 12 ክልል ውስጥ የሚገኝ ቁጥር 1317 የሆነው በአመልካች ስም የተመዘገበ መኖሪያ ቤት ተጠሪ ከአመልካች ጋር ጋብቻ ሳይፈጽሙ እንደባልና ሚስት አብሮ በኖሩበት ጊዜ ውስጥ ሳይሆን ቀድሞ የተፈራ በመሆኑ ተጠሪ ሊካፈሉ የሚገባበት ሕጋዊ ምክንያት የለም፡፡ ሲጠቃለልም የበታች ፍርድ

ቤቶች ውሣኔ ከላይ በተመለከቱት ምክንያቶች ሊሻሻል የሚገባው ሆኖ አግኝተናል፡፡ በዚህ መሠረት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 37094 የካቲት 16 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁጥር 78790 ጥቅምት 09 ቀን 2002 ዓ.ም በትዕዛዝ የፀናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል፡፡
2. በአመልካችና በተጠሪ መካከል ከ1980 ዓ.ም ጀምሮ እስከ መጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ ጋብቻ ሳይፈፀም እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት አልነበረም ብለናል፡፡
3. በአመልካችና በተጠሪ መካከል ጋብቻ ሳይፈፀም እንደባልና ሚስት አብሮ የመኖር ግንኙነት የነበረው ከመጋቢት 27 ቀን 1987 ዓ.ም በኃላ ሆኖ እስከ 1996 ዓ.ም ድረስ ነው ብለናል፡፡
4. በአዲስ አበባ ከተማ በቀድሞው አጠራር በወረዳ 23 ቀበሌ 12 ክልል ውስጥ የሚገኝ ቁጥር 1317 የሆነና በአመልካች ስም የተመዘገበ መኖሪያ ቤት ተጠሪ ከአመልካች ጋር ሊካፈሉ የሚችሉበት ሕጋዊ ምክንያት የለም ብለናል፡፡
5. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ 56157

ጥር 09 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጐስ ወልዱ

ዳኜ መላኩ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፣ 1. ወ/ሮ ጸሐይ ተሰማ ጠበቃ ታደሠ ወ/ጊዮርጊስ

2. ወ/ሮ አለምነሽ ተሰማ ቀረበ

ተጠሪ፣ ህፃን አማኑኤል ወንድወሰን ሞግዚት ወ/ሮ ብርሃኔ ባየህ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በጋብቻ ውል አንዱ ተጋቢ ለሌላው ተጋቢ የማይንቀሳቀስ ንብረት አጠቃቀምን የሚመለከት መብት በሕይወት ለሚቀረው ተጋቢ እስከ እለተሞት ድረስ እንዲጠቀምበት በማለትና በሕግ አግባብ ተወላጅ ያልሆነውን ሰው የድርሻ ንብረቱ ተጠቃሚ በማድረግ ውል ገብቶ ሲገኝ ስለሚኖረው ውጤት የሚመለከተውን ክርክርን መሠረት ያደረገ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪ ሞግዚት በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረቱት ክስ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም አቶ ታፈሰ ተፈራ ከዚህ ዓለም በሞት መለየታቸውን የአቶ ታፈሰ ተፈራ ልጅና የህፃን አማኑኤል እናት የሆኑት ወ/ሮ ትዕግስት ታፈሰም ከዚህ አለም በሞት መለየታቸውን ህፃኑ የወላጅ እናቱ ወራሽ መሆኑና ሞግዚትም የተሾመለት መሆኑን ህፃኑ ወላጅ እናቱን በመተካት አያቱን መውረስ እንደሚገባው አቶ ታፈሰ ተፈራ በሕይወት እያሉም በአዲስ አበባ ከተማ በጉለሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 06 ውስጥ ቁጥሩ 1011 የሆነና በስማቸው የተመዘገበ መኖሪያ ቤት

ያፈሩ መሆኑን ይህን ቤት የአሁኑ አመልካቾች ይዘው በማከራየት እየተጠቀሙ እንደሚገኙና ለማካፈልም ፈቃደኛ አለመሆናቸውን ገልፀው የቤቱን ግምት ግማሽ 50,000.00 /ሃምሳ ሺህ ብር/ እንዲያካፍላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካቾች ለክሱ በሰጡት መልስም አከራካሪው ቤት የ1ኛ አመልካችና የሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ መሆኑን ሳይክዱ ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ እና 1ኛ አመልካች የጋብቻ ውላቸውን ሲያድሱ ቤቱን 1ኛ አመልካች በሕይወት ስካሉ ድረስ እንዲጠቀሙና ከሟሽ ሞግዚት አድራጊ እናትና 2ኛ አመልካች ከ1ኛ አመልካች ሕይወት ፍጻሜ በኃላ የሟች ድርሻን እንዲተላለፍላቸው መስማማታቸውን ይህንኑ በመገንዘብና የጋብቻ ውሉን በማክበርም የሕጻኑ እናት በሕይወት እያሉ ጥያቄ ሳያቀርቡ የቆዩ መሆኑን 2ኛ አመልካችም በቤቱ ውስጥ ያሉት በቤተሰብነት መሆኑንና ቤቱ የሚከራየውም በብር 550.00 ሳይሆን በብር 350 መሆኑን በመግለፅ ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራቀችን ክርክር በመመርመር የጋብቻ ውሉ በሶስተኛ ወገን ላይ ግዴታ ሊጥል የሚችል ሊሆን አይገባም በሚል ምክንያት የ1ኛ አመልካችን ክርክር ውድቅ ያደረገ ሲሆን 2ኛ አመልካችን በተመለከተ ደግሞ ልጅ ስላልሆኑ ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራን ሊወርሱ አይገባም፣ ተጠሪ ሟችን እናታቸውን ተክተው መውረስ የሚችሉ ናቸው በማለት አከራካሪውን ቤት በተመለከተ ግማሹ የተጠሪ በመሆኑ ከተቻለ በአይነት ለሁለት ተከፍሎ ግማሹ ለተጠሪ ግማሹ ደግሞ ለ1ኛ አመልካች ይኸው ካልተቻለ ግን ቤቱ በሐራጅ ተሸጦ የሽያጭ ገንዘቡን እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል፡፡ በዚህ ውሣኔ አመልካቾች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራቀኙ ከተከራከሩ በኃላ የስር ፍርድ ቤት ውሣኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

አመልካቾች ግንቦት 13 ቀን 2002 ዓ.ም በጻፉት ሶስት ገፅ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ የስር ፍርድ ቤት ለጉዳዩ የተሻሻለውን የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 46ን የተረጎመው ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 826/2/ ጋር አዛምዶ ባለመመልከት በመሆኑ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታቸው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ የሚገባው ነው ተብሎ

በመታዘዙ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎ ቀርበው የበታች ፍርድ ቤቶችን ውሣኔ ሕጋዊነት በመግለፅ ሊፀና ይገባል ሲሉ ሕዳር 08 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ መልስ ሰጥተዋል፡፡ አመልካቾች ታህሣሥ 08 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ የሰበር አቤተታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለጸውሲሆን ይህ ችሎትም የግራቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሣኔ አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የአሁኑ 1ኛ አመልካች ከሟች ታፈሰ ተፈራ ጋር በጋብቻ ተሳስረው ሲኖሩ አከራካሪ የሆነውን ቤት በጋራ ያፈሩ መሆኑን ሟች አቶ ተፈራ ታፈሰ በህይወት በነበሩበት ጊዜ ግንቦት 05 ቀን 1986 ዓ.ም ከ1ኛ አመልካች ጋር ባደረጉት "የጋብቻ ውል እድሳት ስምምነት" በሚል ሰነድ 1ኛ አመልካች ዋናውን ሶስት ክፍል ቤትም ሆነ ሰርቪሶቹን ከአቶ ታፈሰ ተፈራ ሞት በሁዋላ እድሜዋ እስከፈቀደላት ድረስ የግልዋ ሆኖ ለመሸጥም ሆነ ለመለወጥ ከፈለገች ግን የአሁኑ ተጠሪ እናት የሆኑት ሟች ትዕግስት ታፈሰና የአሁኗ 2ኛ አመልካችን በመያዝ መለወጥም ሆነ መሸጥ ትችላለች ልጆቹም እናታቸው እስካሉ ድረስ ንብረቱን በሙሉ የእናታቸው የግልዋ መሆኑን አውቀው መቀመጥ አለባቸው በማለት መግለፃቸውን ነው ይህ ሰነድ ስለመኖሩም የተካደ ነገር አይደለም ተጠሪም ሟች አያቱን በተተኪነት መውረስ የሚችል ስለመሆኑ የተረጋገጠ ጉዳይ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ የስር ፍርድ ቤትም የሰነዱን መኖርና በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ መደረጉን በመቀበል ሕጋዊ ውጤት የለውም ወደሚለው ድምዳሜ የደረሰው የተሻሻለውን የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 46/1/ን በዋቢነት በመጥቀስ በሶስተኛ ወገኖች ላይ ግዴታ ሊጥል አይችልም በሚል ምክንያት ስለመሆኑም ከውሣኔው ግልባጭ ተመልክተናል፡፡ ይህንኑ ግንዛቤ በመውሰድም የሰነዱን ይዘት ከሕጉ ጋር በማገናዘብ ሊኖረው የሚገባውን ውጤት መርምረናል፡፡

የጋብቻ ውል ሕጋዊ ድርጊትና ሕጋዊ ውጤት የሚያስከትል መሆኑን የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 40 እና ተከታዩቹ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ያስገነዝባሉ የጋብቻ ውል ከሚያስከትላቸው ሕጋዊ ውጤቶች መካከል አንዱ

በተጋቢዎች የንብረት ግንኙነት ላይ ስለመሆኑ የተጠቀሰው አዋጅ በአንቀጽ 42/1/ ድንጋጌ በግልፅ ያስቀምጣል፡፡ በጋብቻ ውል የተቋቋሙ አንዳንድ ውጤቶችም በውል ሊቀሩ ወይም ሊሻሻሉ እንደሚችሉ ተጠቃሹ ሕግ በአንቀጽ 40 ያስቀመጠው ጉዳይ ሲሆን ይህ ተግባር በሕግ ፊት ውጤት የሚኖረው በአንቀጽ 73 አግባብ ሲደረግ ነው እንዲሁም የአዋጁ አንቀጽ 46/1/ ድንጋጌ ሲታይም ተጋቢዎች በጋብቻቸው ውል ውስጥ በሌሎች ሶስተኛ ወገኖች ላይ ግዴታን የሚያስከትሉ ስምምነቶችን ማድረግ አይችሉም በሚል ተቀምጧል የስር ፍ/ቤት የጋብቻ ውል አፈፃፀሙንና ውጤቱን በተመለከተ ሊኖረው ስለሚገባ ሥርዓት ከላይ በተመለከተው ሁኔታ ከተገነዘበው በሁዋላ በአሁኗ 1ኛ አመልካችና በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ መካከል ግንቦት 05 ቀን 1986 ዓ.ም የተደረገ የጋብቻ ውል እድሳት ስምምነት ውጤት ሊኖረው አይገባም በማለት ውድቅ ያደረገው በሶስተኛ ወገኖች ላይ ግዴታ በሚያስከትል መልኩ ስምምነቱ ተፈጽሟል በሚል ነው፡፡ ይሁን እንጂ ሶስተኛ ወገን የተባለውን በጉዳዩ ላይ ክርክር ያቀረበው የአሁኑ ተጠሪ የሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ተተኪ ወራሽ ሲሆን በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 826/2/ መሠረት ተተኪ ወራሽ ሊተላለፍለት የሚችለው አውራሽ የነበረው ግዴታና መብት ሆኖ አውራሽ በመሞቱ ምክንያት ሊቋረጡ የማይችሉ መሆኑ ሲረጋገጥ ነው፡፡ ወራሽ ሊሰራበት የሚችለው መብትና ግዴታ አውራሽ በሚኖረው መብትና ግዴታ መጠን ነው ይህም የሚያሳየው ወራሽ አውራሹ በሚያደርጋቸው ሕጋዊ ድርጊቶች ውስጥ አውራሹን ተክቶ የሚሰራ ከአውራሹ ጋር ተመሳሳይ አቋም ያለው መሆኑን እንጂ አውራሹ ለፈጸማቸው ድርጊቶች ሶስተኛ ወገን ሊባል የሚገባ አለመሆኑን ነው በመሆኑም የስር ፍርድ ቤት የተሻሻለውን የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 46/1/ ድንጋጌ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 826/2/ እና 842 ጋር በማዛመድ ሳይመለከተው ተጠሪን እንደሶስተኛ ወገን መቁጠሩ ያላግባብ ሆኖ ተገኝቷል ይህ ሰነዱ የጋብቻ ውል አይደለም እንጂ ነው እንኳ ቢባል ሊደርስበት የሚችለው ድምዳሜ ነበር፡፡

ከሁሉም በላይ በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ እና በአሁኗ 1ኛ አመልካች መካከል ግንቦት 05 ቀን 1986 ዓ.ም የተደረገው "የጋብቻ ውል እድሳት ስምምነት" የሚል ርዕስ የተሰጠው ሰነድ ይዘቱ መታየት ያለበት እና የውሉ አይነት ተለይቶ በየትኛው የሕግ ክፍል መገዛት አለበት? የሚለው ጥያቄ ምላሽ የሚያስፈልገው ሆኖ ተገኝቷል፡፡ ከላይ እንደተመለከተው የጋብቻ ውል ሕጋዊ ድርጊትና ሕጋዊ ውጤት የሚያስከትል ሲሆን

ውጤቱ በተጋቢዎች የግል ወይም የንብረት ግንኙነት ላይ መሆኑን በዚህ ረገድ የተደነገጉት የቤተሰብ ሕግ ድንጋጌዎች ያሳያሉ፡፡ የጋብቻ ውል ውጤት የሚኖረውም ተጋቢዎች በጋብቻ ላይ ፀንተው ባሉበትና ጋብቻም ከፈረሰ በኂላ ሊሆን እንደሚችል በስምምነቱ ሊወሰን የሚችል መሆኑ ይታመናል፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ግን ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ከአሁኗ 1ኛ አመልካች ጋር የጋብቻ ውል እድሳት ስምምነት የሚል ሰነድ ያደረጉት የጋራቸውን የሆነውን ቤት ከራሳቸው ሕልፈተ ሕይወት በኃላ 1ኛ አመልካች በግላቸው እንዲጠቀሙበት ነው፡፡ በስምምነቱ መሠረት 1ኛ አመልካች ላይ ወይም በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ላይ ጋብቻው ጸንቶ ባለበት ጊዜ ስለቤቱ አጠቃቀም 1ኛ አመልካች ያገኙት ልዩ መብት የለም በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ላይም የተጣለ ገደብ የለም፡፡ አቶ ታፈሰ ተፈራ ከቤቱ ካላቸው ሰፊው የባለቤትነት መብት ለ1ኛ አመልካች ከራሳቸው ፍፃሜ ሕይወት በኃላ የሰጡት የመጠቀም መብታቸውን ብቻ ነው፡፡ በስምምነት ሰነዱ ላይ 1ኛ አመልካች ቤቱን ለመሸጥ ወይም ለመለወጥ ከፈለጉ የአሁኗን 2ኛ አመልካችንና የህፃን አማኑኤል ወንድወሰን እናት የሆኑትን ሟች ትዕግስት ታፈሰን በመያዝ ስለመሆኑ መጠቀሱ 1ኛ አመልካች የተሰጣቸው በቤቱ የመጠቀም መብት ብቻ ስለመሆኑ አስረጂ ነው በመሆኑም የስምምቱ ይዘት ሲታይ በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ላይ በሕይወት እያሉ የሚጥለው ግዴታ የሌለ መሆኑና 1ኛ አመልካችም በቤቱ ላይ የመጠቀም መብታቸው የሚኖረው አቶ ታፈሰ ተፈራ ከሞቱ በኃላ መሆኑን የሚያስገነዝብ ሆኖ ተገኝቷል፡፡ እንዲህ ከሆነ ስምምነቱን የሚገዛው የትኛው የህግ ክፍል ነው? የሚለው ጥያቄ ተያይዞ የሚነሳ ነው፡፡ በዚህም መሠረት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2427 ድንጋጌ ሲታይ ስጦታ ማለት አንድ ወገን ተዋዋይ ማለት ሰጪው ተቀባይ ተብሎ ለሚጠራው ለሌላ ሰው ችሮታ በማድረግ አሳብ ከንብረቶቹ አንዱን የሚለቅበት ወይም ግዴታ የሚገባበት ውል ስለመሆኑ ተመልክቷል፡፡ ስጦታ ደግሞ ሰጪው ሲሞት ይፈፀማል ተብሎ ሊደረግ እንደሚችል በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2428 ስር የተመለከተው ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ ያስገነዝባል ይህንኑ መሠረት አድርገን ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ እና 1ኛ አመልካች ግንቦት 05 ቀን 1986 ዓ.ም ያደረጉትን ስምምነት ይዘት ስንመለከተው በሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ላይ በሕይወት እያሉ ምንም ግዴታ የማይጥል ከሕልፈተ ሕይወታቸው በኃላም ቢሆን 1ኛ አመልካች ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ካላቸው ንብረቱን የማውደም የመጠቀምና

የማስተላለፍ ስራ የባለቤትነት መብታቸው ውስጥ ቤቱን የመጠቀም መብታቸውን ብቻ ተግባራዊ ሲያደርጉ በ1ኛ አመልካች ላይ ግዴታ የማይጥል ችሮታ ላይ የተመሠረተ እንዲሁም 1ኛ አመልካች የሟች አቶ ታፈሰ ተፈራን ድርሻ የመጠቀም መብት ተግባራዊ የሚያደርጉት ከአቶ ታፈሰ ተፈራ ሕልፈተ ሕይወት በኃላ መሆኑ የተጠቀሰበት በመሆኑ ሰነዱ የስጦታ ሰነድ ሊባል የሚገባ እና ስለስጦታ በተመለከቱት ድንጋጌዎች መሠረት የሚገዛ ሆኖ አግኝተናል፡፡ ስለሆነም የስር ፍርድ ቤት የሰነዱን ይዘት በአግባቡ ሳያገናዝብ የጋብቻ ውል እድሳት ስምምነት በሚል በእርስትነት በመቀመጡ ብቻ ሰነዱ የጋብቻ ውል ነው ወደሚለው ድምዳሜ መደረሱም ተገቢ ሆኖ አለገኘነውም፡፡ እንግዲህ ስምምነቱ ሲታይ የስጦታ ውል ነው ወደሚለው ድምዳሜ ያደረሰን ሲሆን ውሉ የሚኖረው ውጤት በዚህ ረገድ የተደገጉትን ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ መልስ የሚያገኝ ነው፡፡ በዚህም መሠረት ሰጪው ሲሞት ይፈፀማሉ ተብለው በተወሰኑት ስጦታዎች ላይ ስለኑዛዜ የተነገሩት ድንጋጌዎች ተፈጻሚዎች እንደሚሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2428 ስር በግልፅ ተደንጓል፡፡ በመሠረቱ ኑዛዜ የሟቹ ጥብቅ የሆነ ራሱ የሚፈፅመው ስራ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 857/1/ ስር የተመለከተ ሲሆን ኑዛዜው የሚሻርበትንና በሕግ ፊት ውድቅ የሚሆንበትን ምክንያት ሕግ አውጪው አስቀምጧል፡፡ ኑዛዜ ሰጪ ኑዛዜ ሊያደርግ የሚችልበት ሥርዓትም በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 881፣ 882 እና 884 ስር ተመልክቷል፡፡ ኑዛዜ አድራጊ በሕጉ በተመለከቱት መንገዶች መሠረት ንብረቱን ለስጋ ዘመዱ ወይም የስጋ ዘመድ ላልሆነው ሊያስተላልፍ የሚችልበት አግባብም በሕጉ ጥበቃ የተደረገ ተግባር ነው፡፡ ከዚህም በላይ ኑዛዜ ገደብ ያለበት ሆኖ ሊደረግ እንደሚችልም በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 916 ስር ተመልክቷል፡፡ ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ እና 1ኛ አመልካች ግንቦት 05 ቀን 1986 ዓ.ም ያደረጉት ስምምነት በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2428 መሠረት በኑዛዜ ድንጋጌዎች የሚገዛ ሆኖ በአፃፃፍ ሥርዓቱም ሆነ በውጤቱ ሕጋዊ ጥበቃ ሊደረግለት የሚገባ ሁኖ ተገኝቷል፡፡ በመሆኑም 1ኛ አመልካች እስከ እለተሞታቸው ድረስ ቤቱን የመጠቀም መብታቸው የሚያጡበት ሕጋዊ ምክንያት የለም፡፡ 2ኛ አመልካች ደግሞ ከሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ የማትወለድ ቢሆንም ሟች ከድርሻቸው እንዲሰጣት ሕጋዊ ስጦታ እስካአደረጉላት ድረስ ከተጠሪ ጋር በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 881 እና 915 ድንጋጌዎች መሠረት እንደአንድ ወራሽ ተቆጥረው እኩል ተጠቃሚ የማይሆኑበት ምክንያት የለም፡፡ በአጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ ከላይ በተመለከቱት ምክንያቶች መሠረት የ1ኛ

አመልካችን የመጠቀም መብት የ2ኛ አመልካችን ደግሞ በስጦታ የተሰጣቸውን የሚች ድርሻ ግማሽ የማግኘት መብታቸውን ማሣጣቱ የስምምነት ሰነዱን ይዘት ከሕጉ ጋር ባላገናዘበና ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ድንጋጌ መሠረት በማድረግ በመሆኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተናል፡፡ በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ውሳኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 63108 ሰኔ 03 ቀን 2000 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 82805 ሚያዚያ 21 ቀን 2002 ዓ.ም የጸናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል፡፡
2. ሟች አቶ ታፈሰ ተፈራ ከ1ኛ አመልካች ጋር ግንቦት 06 ቀን 1986 ዓ.ም ባደረጉት የስጦታ ውል መሠረት 1ኛ አመልካች ወ/ሮ ፀሐይ ተሰማ በአከራካሪው ቤት የሟች ድርሻ ላይ እስከእለተሞታቸው ድረስ የመጠቀም መብት አላቸው 1ኛ አመልካች ከዚህ አለም በሞት ከተለዩ በሁዋላ ደግሞ 2ኛ አመልካች /ወ/ሮ አለምነሽ ታፈሰ/ ከተጠሪ /ህፃን አማኑኤል ወንድወሰን/ ጋር የሟች አቶ ታፈሰ ድርሻን የመውሰድ መብት አላቸው በማለት ወስነናል፡፡

3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ም.አ

የሰ/መ/ቁ. 60725

ሰኔ 27 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ አብርሀ የኋላሸት - ጠበቃ ፍሰሀ ሐጐስ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አበባ ዘመን - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት ክርክር ሲሆን በፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት የተጀመረ በግራ ቀኙ የቀረበ የንብረት ክፍፍል ጥያቄን የሚመለከት ነው፡፡ ለአሁኑ ቅሬታ መሠረት የሆነው በአመልካች ስም ያለው በአዲስ አበባ ከተማ አዲስ ከተማ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 19/20 የቤቱ ቁ. 708 የሆነ መኖሪያ ቤት ሲሆን ተጠሪ የጋራ ንብረታችን ነው በማለት የተከራከረች ሲሆን አመልካች በበኩሉ በቀን 05-11-80 ዓ.ም በስሜ የተመዘገበና የይዞታ ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ተሰጥቶት አሁን ያለውን ቤት ሰርቶ ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ የምኖርበት በመሆኑ ከተጠሪ ጋር ደግሞ በ1993 ዓ.ም በባህላዊ ጋብቻ የተገባን መሆኑና በዚህ ጋብቻ ውልም የጋራ ንብረት ያልተደረገና በድጋሚ ተደርገ የተባለው የጋብቻ ውል እኔ ታምሜ በአማኑኤል ሆስፒታል በነበርኩበት ወቅት በመሆኑ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡ ተጠሪ በበኩሏ የተባለው ቤት ከጋብቻ በፊት 3 ክፍል ጭቃ ቤት የነበረ መሆኑ ከተጋባን በኋላ የኮርኒስ ስራ በር ቀለም እንዲሁም 10 ቅጠል ቆርቆሮ ጨምረን በጋራ እድሣት ሰርተናል፣ አንድ መኝታ እና አንድ ሣሎን ክፍል እንዲሁም አንድ 4x5 ክፍል ቤት ሰርተናል ፣ በኋላዋ በ1999 ዓ.ም በተደረገ የጋብቻ ውል የጋራ

ንብረት ያደረግንና ይሄው የጋብቻ ውል በክብር መዝገብ ሹም ቀርቦ የተመዘገበ በመሆኑ የጋራ ንብረታችን ነው በማለት ተከራክሯል፡፡

የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት ከላይ እንደተመለከተው ካከራከረ በኋላ ለዚህ ቅሬታ መነሻ የሆነውን ቤት እኩል ይካፈሉ በማለት ወስኗል፡፡

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ለፌ/ከ/ፍ/ቤት ይግባኝ የጠየቀ ሲሆን ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠውን ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት አጽንቷል፡፡

አሁን የቀረበው ቅሬታ በዚሁ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን ጉዳዩ ያስቀርባል በመባሉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክራቸውን አቅርበዋል፡፡

በግራ ቀኙ መካከል የተደረገው የክርክር ሂደት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ችሎቱም የተነሱትን ክርክሮች ከተያዘው ጭብጥና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮታል፡፡ እንደተመረመረውም ለክርክሩ መነሻ የሆነው መኖሪያ ቤት የግራ ቀኙ የጋራ ንብረት ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነጥብ /ጭብጥ/ ተይዞ መፍትሔ ማግኘት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ በዚሁ መሠረት በመጀመሪያ ደረጃ ለክርክሩ መነሻ የሆነው መኖሪያ ቤት ግራ ቀኙ ከመጋባታቸውም በፊት በአመልካች ስም ተመዝግቦ የሚገኝ መሆኑ አላከራከረም በተመሣሣይም በግራ ቀኙ መካከል ቀድሞ የተደረገው የጋብቻው ውል ማለትም በቀን 18-12-1992 ዓ.ም የተደረገ ስለመኖሩና በዚህም የጋብቻ ውል የተመለከተው መኖሪያ ቤት የጋራ ንብረት ያልተደረገ መሆኑ አላከራከረም፡፡ በግራ ቀኙ አከራካሪ የሆነው ጉዳይ ታህሣስ 12 ቀን 1999 ዓ.ም ተደረገ በተባለው የጋብቻ ውል ሲሆን የተጠሪ ክርክር በዚህ ጋብቻ ውል መሠረት በአዲስ ከተማ ክ/ከተማ ቀበሌ 19/20 የቤት ቁጥሩ 708 የሆነ ቤት የጋራ ንብረት እንዲሆን ተስማምተናል የሚል ሲሆን በአመልካች በኩል የቀረበው ክርክር ደግሞ ከላይ በድጋሚ ተደረገ የተባለውን የጋብቻ ውል የማያውቁ መሆናቸውን ፣ በወቅቱ የአዕምሮ በሽተኛ ሆኖ አማኑኤል ሆስፒታል ሲታከም የነበረ መሆኑን ፣ ተጠሪ ራሷ አዘጋጅታ ያቀረበችው በመሆኑ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡ በዚህ ነጥብ ላይ የተነሳውን የግራ ቀኙን ክርክር አግባብነት ካላቸው ከፌዴራል የቤተሰብ ህግ ጋር ስንመረምር በእርግጥ የተሻሻለው የፌደራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 1/1992 አንቀጽ 47/1-3/ ስንመለከት

ቀድሞ የተደረገውን የጋብቻ ውል ማሻሻል እንደሚቻል የሚደረግግ ሲሆን ለፍ/ቤት ቀርቦ የተደረገው የጋብቻ ውል መሻሻል የቤተሰብን ጥቅም የማይጐዳ ከሆነ ሊጸድቅ እንደሚችል ይደነግጋል፡፡ ይሄ የተሻሻለው የጋብቻ ውል ለፍ/ቤት ቀርቦ በማጽድቅ ውጤቱ ምን ሊሆን እንደሚል በዚህ አንቀጽ ስር መልስ የሚሰጥ ባይሆንም በዚህ አዋጅ አንቀጽ 73 ጋር አያይዘን ስንተረጉም ፍ/ቤት ካላጸደቀው በስተቀር ተቀባይነት የለውም የሚለውን ትርጉም ይሰጠናል፡፡ በዚሁ መሠረት ወደ ያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ከላይ የተመለከተው በግራ ቀኙ መካከል በድጋሚ ተደርገ የተባለው የጋብቻ ውል በክብር መዝግብ ሹም ቀርቦ የተመዘገበ ስለመሆኑ በፍሬ ነገር ረገድ የተረጋገጠ ቢሆንም ከላይ በተመለከተው አግባብ ለፍ/ቤት ቀርቦ የጸደቀ ስለመሆኑ ተጠሪ ያስረዳች ባለመሆኑ ተቀባይነት የለውም ብለናል፡፡

በሌላ በኩል ታህሣስ 12 ቀን 1999 ዓ.ም በድጋሚ ተደርገ የተባለው የጋብቻ ውል ከላይ በተመለከተው ምክንያት ሊጸና አይቻልም ቢባልም በተጠሪ በኩል ተነስቶ የነበረው ሌላው ክርክር መኖሪያ ቤቱ በተጠሪ ስም የነበረና ሶስት ክፍል ጭቃ ቤት የነበረበት መሆኑን ሆኖም ከተጋቡ በኂላ ለዚሁ ቀድሞ ለነበሩት ክፍሎት አጠቃላይ እድሣት ያደረጉ ከመሆኑም በላይ በተጨማሪ ከሶስት የማያንሱ ክፍሎችን ጨምሮ የሰሩ መሆናቸዉን የተከራከሩ ሲሆን አመልካች ደግሞ ውጪ አገር ሆኖ በላከው ገንዘብ እንደሰሩ ተከራክሯል፡፡ በዚህ ነጥብ ላይ ግራ ቀኙ የሚያነሷቸው ክርክሮች ባላቸው ማስረጃ ተጣርተው ያልተወሰነ በመሆኑ እና የግራ ቀኙ በመኖሪያ ቤቱ ላይ ያላቸው መብት ተገቢው መጣራት ከተደረገ በኂላ መወሰን ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

በመሆኑም ግራ ቀኙ ሲጋቡ የተጠቀሰው መኖሪያ ቤት የሚገኝበት አጠቃላይ ይዘት እንዴት እንደነበር ፣ አብሮ ባሉበት ጊዜ የተደረገው መሻሻል ምን ያህል እንደሆነ እና ክሱ ሲቀርብ የመኖሪያ ቤቱ አጠቃላይ ይዘት በግራ ቀኙ ማስረጃ ተጣርቶ በቤቱ ላይ የግራ ቀኙ መብት ምን ይሆናል? የሚለውን የበታች ፍ/ቤቶች መወሰን ሲገባቸው ማለፋቸው መሠረታዊ የሆነ የሙግት አካሄድ መርሆቹን የተከተለ ባለመሆኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተናል፡፡ በዚሁ መሠረት የሚከተለውን ወስነናል፡፡

<u>ውሣኔ</u>

1. የፌ/ከ/ፍ/ቤት በመዝ/ቁ. 92430 ነሐሴ 13 ቀን 2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት በመዝ/ቁ. 155334 በቀን 29-7-2002 ዓ.ም በዋለው ችሎት አዲስ አበባ ከተማ አዲስ ከተማ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 19/20 የቤት ቁ. 708 በተመለከተ የተሰጠው ውሣኔ ክፍል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሥሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት ከላይ በፍርዱ ሐተታው በተመለከተ መሠረት የግራ ቀኙን ማስረጃ በመስማት ተገቢውን ውሣኔ እንዲሰጥበት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 343/1/ መሠረት መልሰናል፤ ይጻፍ፡፡
3. በዚህ ችሎት በግራ ቀኙ የደረሰውን ወኪና ኪሣራ የየራሣቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

እ.ከ

የሰ/መ/ቁ. 61788

ሰኔ 14 ቀን 2003ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመለካች፡- ወ/ሮ ጥሩወርቅ ለማ

ተጠሪ፡- ታፈሰ ተሰማ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ ለቀረበው የሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ የጋብቻን ፍቺ መፍረስ ተከትሎ የተደረገውን የንብረት ክፍፍል ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በሃዋሣ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት መደበኛ ችሎት ሲሆን ፣ ፍ/ቤቱ በሁለቱ ተከራካሪ ወገኖች የቀረበለትን ክርክር ከተመለከተ በኋላ የንብረት ክፍፍሉ በዕጣ እንዲሆን በማዘዝ አከፋፍሎአል በወጣው ዕዳ መሠረት ለአመልካች የደረሰው ቤት ለተጠሪ ከደረሰው ቤት በዋጋ የሚበልጥ ነው በማለትም አመልካች ብር 31,585.65 ለተጠሪ ትክፈል ብሎአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አመልካች በውሣኔው ባለመስማማት ለሃዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርባ የነበረ ሲሆን፣ ፍ/ቤቱ ይግባኝ የተባለበት ውሣኔ ጉድለት የለበትም በማለት ይግባኙን ሰርዞአል፡፡ በመጨረሻም አመልካች ለደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት አቤቱታ በማቅረብዋ በዚህ ደረጃም ክርክሩ የተሰማ ሲሆን ፣ ችሎቱ በሥር ፍ/ቤቶች የተሰጠውን ውሣኔ አፅንቶአል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡

በበኩላችንም አመልካች ጥቅምት 23 ቀን 2003 ዓ.ም በጻፈችው ማመልከቻ ያቀረበችውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ ክርክሩ የተሰማው የንብረት ክፍፍሉ የተመራው በሕጉ አግባብ ነው ወይ? የሚለው ጭብጥ ላይ ነው፡፡ በመሆኑም ግራ ቀኝ ወገኖች ጭብጡን መሠረት በማድረግ ያሰሙትን ክርክር አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

እንደምንመለከተው ለክፍፍል የቀረቡት ንብረቶች በፍቺ የተለያዩት ባልና ሚስት /ተከራካሪዎች/ የጋራ ሃብት ናቸው፡፡ ከዚህ ደግሞ በቅድሚያ መገንዘብ የሚቻለው ሁለቱም በሃብቶቹ ላይ እኩል የሆነ መብት ያላቸው መሆኑን ነው፡፡ በመብት ረገድ አንደኛው ከሌላኛው አያንስም ወይም አይበልጥም ከተባለ ደግሞ የክፍፍሉ ሥርዓትም ይህንኑ መሠረት በማድረግ ነው መከናወን ያለበት የእኩልነት መርሁ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 35/1/ እና/2/ የተቀመጠ ሲሆን ፣ ቀጥለው በወጡት የፌዴራል እና የክልል ቤተሰብ ሕጎችም እንደዚሁ በግልጽ ተቀምጦአል በያዝነው ጉዳይ ቀጥተኛ አግባብነት ያለው የቤተሰብ ሕግ “የደቡብ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ክልል መንግስት የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 75/1996 ” ሲሆን የባልና ሚስት የጋራ ሃብት ለሁለቱም እኩል እንደሚከፋፈል በአንቀጽ 101/1/ ደንግጎአል፡፡ በእርግጥ ባልና ሚስቱ ሃብታቸውን በስምምነት ለመከፋፈል ከፈለጉና ከቻሉ ሕጉ ይህን ስምምነታቸውን እንደሚያከብርላቸውም ተመልክቶአል፡፡ ቀጥሎ የሚነሳው ጥያቄ በስምምነት መከፋፈል ካልቻሉ/ካልፈለጉ / የክፍፍሉ ሥርዓት እንዴት ሊከናወን ይችላል? የሚለው ነው፡፡

ከፍ ሲል የተጠቀሰው የቤተሰብ ሕግ የክፍፍል ሥርዓቶቹን በቅደም ተከተል በዝርዝር አስቀምጦአል /በአንቀጽ 102/2/ እና በአንቀጽ 103/1/ በያዝነው ጉዳይ እንደምናየው ለክርክሩ መነሻ የሆኑት ንብረቶች በአይነት ሊከፋፈሉ የሚችሉ ናቸው አልተባለም፡፡ ችግሩ የተፈጠረው በአይነትም ለመከፋፈል ሁለቱም ወገኖች ስምምነት ላይ ባለመድረሳቸው ነው፡፡ አመልካች እስከዚህ ሰበር ችሎት ድረስ እየተከራከረች ያለችው በእጣ ደርሶሻል የተባልኩት ከስምምነቴ ውጪ ነው፡፡ በዕጣ የደረሰኝ ነው የተባለውን ንብረት ብወስድ እጎዳለሁ፡፡ ተጠሪ አልተጎዳሽም የሚል ከሆነ ለኔ ደርሶአል የተባለውን ንብረት ብር 31,585.65 በመክፈል ጠቅልሎ ይውሰድ ፤ እኔ ደግሞ ለእሷ የደረሰውን ልውሰድ በማለት ሲሆን፣ ተጠሪ ግን በዚህ አይስማማም ፡፡ እየተከራከረ ያለው አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ ሊፀና ይገባል በማለት ነው ከዚህም በግልጽ መገንዘብ የሚቻለው

በንብረት ክፍፍሉ ግራ ቀኝ ወገኖች አለመስማማታቸውን ነው፡፡ እጣ እንዲወጣ ያዘዘውም ፍ/ቤቱ /በራሱ አነሳሽነት / እንጂ ተከራካሪ ወገኖቹ ክፍፍሉ በዕጣ ይሁን ብለው ስለተስማሙ እንዳልሆነም ከተሰጡት ውሣኔዎች ይዘት ጭምር ለመገንዘብ ችለናል፡፡

ፍ/ቤቱ ወደ ዕጣ አማራጭ የሄደው ግራ ቀኝ ወገኖች በስምምነት ለመከፋፈል ባለመቻላቸው እና ንብረቱም በአይነት የማይከፋፈል በመሆኑ እንደሆነ የደቡብ ከተማ ሕ/ ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሰጠው ውሣኔ ተመልክቶአል፡፡

በንብረቱ ክፍፍል ረገድ ችግር ሲያጋጥም ማለትም ንብረቱ ለክፍፍል የማያመች ወይም ለማከፋፈል የማይቻል ሆኖ የተገኘ እንደሆነና ባልና ሚስቱን ንብረቱ ከሁለቱ ለአንዳቸው እንዲሰጥ ለማስማማት ሳይቻል የቀረ እንደሆነ ንብረቱ ተሽጦ የተገኘውን እንዲከፋፈል እንደሚደረግ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 103/1/ ግልጽ ባለሁኔታ ተመልክቶአል፡፡ ይህ ድንጋጌ ንብረቱ በዕጣ የሚከፋፈልበትን የክፍፍል ሥርዓት በአማራጭ አላስቀመጠም ሕጉ ይህን ያህል ግልጽ ከሆነ ደግሞ ከሕጉ በመውጣት ውሣኔ መስጠት የሚቻልበት አግባብ የለም፡፡ ሕጉ እዚህ መደምደሚያ ላይ የደረሰው /አንቀጽ 103 / ቀደም ሲል የተመለከትነውን የእኩልነት መርህን ግንዛቤ ውስጥ በማግባት እንደሆነም ልብ ሊባል ይገባል፡፡ በመሆኑም የንብረቱ ክፍፍል በዕጣ እንዲሆን በማለት የተሰጠው ውሣኔ በሕጉ አተረጓጎም ረገድ መሠረታዊ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ችለናል፡፡ በዚህ መሠረትም ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. የሃዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት መደበኛ ችሎት በመ.ቁ 20692 በ28/10/2002 ዓ.ም የሰጠው ብይን ፣ የሃዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ 08513 በ8/11/2002 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እና በደቡብ ብ/ብ/ሕ/ክ/መ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሰበር መ.ቁ 44349 በ27-1-2003 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡

2. አመልካች እና ተጠሪ ንብረቱን መከፋፈል ያለባቸው በቤተሰብ ሕጉ በተዘረጋው የክፍፍል ሥርዓት መሠረት ነው ብለናል፡፡
3. ግራ ቀኝ ወገኖች ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቶአል ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት ፡፡

ሃ/ዲ

የሰ/መ/ቁ. 43988

መስከረም 24 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐጎስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

ዓልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሰኒያ ሼኅ ተማም - የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- 1. ወ/ሮ በላይነሽ ማቴቦ

2. አቶ ሸሪፍ አህመድ የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ርድ

ጉዳዩ አንድ ወንድ ከሁለት ሴቶች ጋር ጋብቻ ፈጽሞ ሲኖር ከቆየ በሁዋላ ከአንደኛዋ በፍቺ ሲለያይ የንብረት ክፍፍል ጥያቄ የሚስተናገድበትን አግባብ የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኗ 1ኛ ተጠሪ በአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ላይ በጉራጌ ዞን መስቃን ወረዳ ፍርድ ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ 1ኛ ተጠሪ በ2ኛ ተጠሪ ላይ የመሠረቱት ክስ ይዘት ባጭሩ ሲታይ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ሲኖሩ በእንሲኖ ከተማ ውስጥ አንድ ክፍል ቆርቆሮ ቤት ማፍራታቸውንና የገጠር መሬት አራት ጥማድ የነበራቸው መሆኑን ገልፀው እነዚህን ንብረቶች 2ኛ ተጠሪ እንዲያካፍላቸው ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሣይ ነው፡፡ የአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ለክሱ በሰጡት መልስም 1ኛ ተጠሪ ጋር የተጋቡት በ1988 ዓ.ም ሆኖ እስከ 1990 ዓ.ም ድረስ ቆይታ መሄዷንና በ1994 ዓ.ም ሌላ ጋብቻ አለኝ በማለቷ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ፈጽማ የነበረችው ጋብቻ እንዲፈርስ

መወሰኑን በጋራ ያፈሩት ንብረት አለመኖሩን ንብረቶቹ የተፈሩት ከአሁኗ አመልካች ጋር መሆኑን ገልፀው ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ ከዚህም በኋላ የአሁኗ አመልካች ወደ ክርክሩ በጣልቃ ገብነት ለመግባት ማመልከቻ አቅርበውና የስር ፍርድ ቤት ፈቅዶለቸው ባቀረቡት ክርክር ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ሕጋዊ ጋብቻ ፈጽመው ለክርክሩ ምክንያት የሆኑትን ንብረቶችን ያፈሩት አመልካች እንጂ የአሁኗ 1ኛ ተጠሪ ያለመሆናቸውን ገልፀው ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ ጉዳዩ በዚህ መልኩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ በመስማት ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የገጠር መሬትን በተመለከተ የጋራ ባለይዞታዎች የአሁኗ አመልካችና 2ኛ ተጠሪ መሆናቸውን የቆርቆሮ ቤቱን በተመለከተ ግን የጋራ ባለሀብቶች ተጠሪዎች ስለሆኑ እኩል ሊካፈሉ የሚገባቸው መሆኑን ገልፆ ወስኗል፡፡ በዚሁ የቆርቆሮ ቤቱን በተመለከተ በተሰጠው የውሣኔ ክፍል አመልካች ቅር በመሰኘት በየደረጃቸው ላሉት ፍ/ቤቶች ይግባኙና ሰበር አቤቱታ ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ባለመስማማት ለማስለወጥ ነው፡፡

አመልካች የካቲት 27 ቀን 2001 ዓ.ም በፃፉት ሁለት ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ሕጋዊ ጋብቻ በ1980 ዓ.ም በመመስረት አከራካሪውን ቤት ስለማፍራታቸው ማስረጃ አቅርበው አረጋግጠው ባለበት ሁኔታ ንብረቱ የተጠሪዎች የጋራ ንብረት ነው ተብሎ መወሰኑ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት መከራከራቸውን የሚያሣይ ነው፡፡ አቤቱታቸው ተመርምሮም አመልካችና 2ኛ ተጠሪ ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ጊዜ በእንሲኖ ከተማ ውስጥ ያለው ቤት የተሰራ መሆኑን የሚያመለክት ማስረጃ እንዳለ የስር ፍርድ ቤት ውሣኔ ያሣያል ስለሆነም ቤቱ በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ መካከል ጋብቻ ፀንቶ እያለ የተሰራ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ንብረቱ የተጠሪዎች የጋራ ነው ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጎ የግራ ቀኙ የቃል ክርክር መጋቢት 30 ቀን 2001 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰምቷል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህን ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር

በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የአሁኗ አመልካች የአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ሕጋዊ ጋብቻ በ1980 ዓ.ም መሥርተው እስካሁንም አንድ ላይ ያሉ መሆኑን የአሁኑ 2ኛ ተጠሪ ከአሁኗ 1ኛ ተጠሪ ጋር በ1988 ዓ.ም ጋብቻ መሥርተው እስከ 1990 ዓ.ም ድረስ ከኖሩ በኂላ 1ኛ ተጠሪ ጥለው በመሄድ በሌላ ቦታ ቆይተው በ1994 ዓ.ም የፍቺ ጥያቄ አቅርበው መለያየታቸውን በእንሴኖ ከተማ ውስጥ ይገኛል በተባለው ቦታ ቀድሞውንም የሳር ቤት የነበረና ይህ ቤት ፈርሶ 2ኛ ተጠሪና አመልካች አንድ ላይ ሁነው ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤት መስራታቸው በማስረጃ መረጋገጡን የስር ፍርድ ቤት አመልካች ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ንብረት አይገባቸውም በማለት ሊወስን የቻለው ቤቱ የተሰራበትን ቦታ የያዙበትን መንገድና መቼ እንደያዙ እንዲሁም 1ኛ ተጠሪ በንብረቱ ላይ መብት የሌላቸው መሆኑን አላስረዱም፣ ንብረቱ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር የጋራ ስለማድረጋቸውም የሚያሣይና በፍርድ ቤት የተመዘገበ የፅሑፍ ማስረጃ አላቀረቡም በሚል ምክንያት መሆኑን ነው፡፡

በመሠረቱ አንድ ከሣሽ ክስ ሊመሠርት የሚገባው ለክሱ ምክንያት በሆነው ንብረት ላይ መብት ወይም ጥቅም ያለው ስለመሆኑ በማረጋገጥ ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 33 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ ለክሱ ምክንያት በሆነው ነገር ላይ ከሣሹ መብት ወይም ጥቅምት ያለው መሆኑን የማስረዳት ግዴታ የከሣሽ እንጂ የተከሣሽ ሊሆን አይገባም፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች ለክርክሩ ምክንያት በሆነው ቤት መብት የላቸውም ተብሎ በበታች ፍርድ ቤቶች የተወሰነው 1ኛ ተጠሪ በቤቱ ላይ መብት የሌላቸው ስለመሆኑ በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ ምስክሮች አልተመሰከረም በሚል ነው፡፡ የሥር ፍርድ ቤት ቤቱ የተሰራው አመልካችና 2ኛ ተጠሪ በጋብቻ ፀንተው በነበሩበት ጊዜ ስለመሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ያረጋገጠው ጉዳይ ሲሆን የአመልካችን ክርክር ውድቅ ሊያደርግ የቻለው ቦታው በምን መልኩ እንደተያዘና መቼ እንደተያዘ እንዲሁም ቤቱ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር የጋራ ስለመደረጉ በፍርድ ቤት የተመዘገበ ማስረጃ አላቀረቡም በሚል ነው፡፡ ይሁን እንጂ ባዶ ቦታ ባለቤትነቱ የኢትዮጵያ መንግሥትና ሕዝቦች ስለመሆኑ

በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገመንግሥትና በሌሎች አግባብነት ባላቸው ሕጎች የተረጋገጠ ሲሆን አንድ ሰው በሕጉ ጥበቃ የሚደረግለት በሕጉ አግባብ የተሰጠው የባለይዞታነት መብቱ ነው፡፡ ይህ የሚሆነው በተገቢው መንገድ ባለይዞትነቱን ሲያረጋግጥ ነው፡፡ በተያዘው ጉዳይ 1ኛ ተጠሪ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ጋብቻ የነበራቸው ስለመሆኑ በስር ፍርድ ቤት የተረጋገጠ ሲሆን አከራካሪው ንብረት ግን በአመልካችና በ2ኛ ተጠሪ የተሰራ እንጂ በ1ኛ ተጠሪና በ2ኛ ተጠሪ የተሰራ ስለመሆኑ አልተረጋገጠም፡፡ ይልቁንም 1ኛ ተጠሪ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ የነበራቸው ቢሆንም ጋብቻቸውን በ1990 ዓ.ም ትተው መሄዳቸውና አከራካሪው ቤትም በዚሁ ወቅት ስለመሰራቱ መረጋገጡን የስር ፍርድ ቤት የውሣኔ ግልባጭ ያሣያል፡፡ 1ኛ ተጠሪ ጋብቻቸውን በተገቢው መንገድ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር ያፈረሱ በ1994 ዓ.ም ቢሆንም ለአከራካሪው ቤት መሰራት ግን ያደረጉት አስተዋጽኦ ስለመኖሩ አልተረጋገጠም፡፡ በእርግጥ ጋብቻው በሕጉ አግባብ ሣይፈርስ የተፈራ ንብረት የባልና ሚስት የጋራ ስለመሆኑ ሕጉ ግምት የሚወስድበት ነጥብ ነው፡፡ ሆኖም ጋብቻው በተገቢው መንገድ ሣይፈርስ ጋብቻውን ትቶ የሄደ ተጋቢ ጋብቻውን ትቶ በሄደበት ወቅት ሌላው ተጋቢ ያፈራውን ንብረት የጋብቻ ውጤት ነው በማለት የክፍያ ጥያቄ ሲያቀርብ ንብረቱ በዚህ ሁኔታ የተፈራ ስለመሆኑ የተረጋገጠ የሆነ እንደሆነ ጋብቻውን ትቶ የሄደ ተጋቢ ንብረቱ የጋራ ነው የሚለውን የሕግ ግምት ተጠቃሚ ሊሆን አይገባም፡፡ ለንብረቱ መፈራት ምክንያት የሆነው ተገቢንብረቱ የግል ባለሀብት ይሆናል እንጂ ምንም አስተዋጽኦ ያላደረገ ተጋቢ እንዲካፈል ማድረግ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 40/1/ስር የተቀመጠውን የንብረት ባለቤትነት መብት የሚጥስና የሕግ መሠረት የሌለው ነው፡፡ የቤተሰብ ሕጉ በጋብቻ ጊዜ የተፈራ ንብረት የጋራ ነው የሚል ሕጋዊ ግምት የወሰደውም ተጋቢዎች ለንብረቱ መፈራት የየራሣቸውን አስተዋጽኦ እንደሚያደርጉ ታሣቢ በማድረግ ነው ተብሎም ይገመታል፡፡ ይህ ግምት ግን በተቃራኒ ማስረጃ የማይስተባበልበት ምክንያት የለውም፡፡ በመሆኑም ምንም እንኳ ጋብቻው በሕጉ አግባብ ሣይፈርስ አንደኛው ተጋቢ ጋብቻውን ትቶ በሄደበት ወቅት ቀሪው ተጋቢ ሌላ ሰው አግብቶ ንብረቱን ማፍራቱ በሚገባ እስከተረጋገጠ ድረስ ጋብቻውን ትቶ የሄደ ተጋቢ በሌላ ጊዜ በመምጣት በሌለበት የተፈራውን ንብረት ልካፍል በማለት የሚያቀርበው ጥያቄ በሕገ መንግሥቱ ስለንብረት ማፍራት መብት የተደረገውን ጥበቃ እና በቤተሰብ ሕጉም ስለባልና ሚስት የጋራ ንብረት የተዘረዘረትን ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መሠረት ያደረገ ነው ሊባል የሚችል

አይደለም፡፡ በዚህም ምክንያት የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች አከራካሪውን ንብረት ከ2ኛ ተጠሪ ጋር በጋራ ያፈሩት ሁኖ እያለ ድርሻ የላቸውም የተባለው ያላግባብ በመሆኑ በዚህ ረገድ የተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሁኖ አግኝተናል፡፡ በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የበታች ፍርድ ቤቶች በእንሴኖ ከተማ ውስጥ የሚገኘው ቆርቆሮ ቤት እኩል ሊካፈሉ የሚገባቸው ተጠሪዎች ናቸው በማለት የሰጡት የውሣኔ ክፍል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. ለክርክሩ ምክንያት በሆነው ቤት ላይ ከ2ኛ ተጠሪ ጋር እኩል መብት ያላቸው አመልካች እንጂ የአሁኗ 1ኛ ተጠሪ /ወ/ሮ በላይነሽ ማተቦ/ አይደሉም ብለናል፡፡
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሣቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማየነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 45207

ቀን ሰኔ 16 2002 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጐስ ወልዱ

ሂሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

አመልካች፡ ወ/ሮ አየለች ከበደ ቀረበች

ተጠሪ፡ በላቸው ዋለ ከጠበቃ ውብሠራ ሹመቴ ጋር ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጋብቻን በፍቺ መፍረስ ተከትሎ የተነሳ የንብረት ክፍፍል ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን አመልካች የጋራ ናቸው ያለቻቸውን ንብረቶች በመዘርዘር ድርሻዋን ትወስድ ዘንድ እንዲወሰንላት ጠይቃለች፡፡ ተጠሪም በበኩሉ ለክሱ በሰጠው መልስ የሚክደውን በመካድ/ የሚያምነውን ደግሞ በማመን ክርክሩን አቅርቦአል፡፡ ከዚህ በኋላ ፍ/ቤቱ የቀረበለትን ክርክር መርምሮ ተገቢ ነው ያለውን የንብረት ክፍፍል ውሳኔ ሰጥቶአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አመልካች በውሳኔው ባለመስማማትዋ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርባ ክርክሩ በድጋሚ ተሰምቶአል፡፡ በመጨረሻም ፍ/ቤቱ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ አፅንቶአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡

እኛም አመልካች ሚያዝያ 15 ቀን 2001 ዓ.ም በፃፈችው ማመልከቻ ያቀረበችውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው በአዲስ አበባ ከተማ በጉለሌ ክፍለ ከተማ የሚገኘው መኖሪያ ቤት የባልና ሚስቱ የጋራ ሃብት ነው፡፡ የብሎኬት ማምረቻና የገበያ ማዕከል እንዲሁም በሱልልታ ከተማ የሚገኙ የኢንቨስትመንት ሥራዎች የግምቱን ግማሽ ለአመልካች ሰጥቶ ተጠሪ ያስቀረው በሚል የተሰጠው ውሳኔ አግባብነት ለመመርመር ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ግራቀኙ ወገኖች የተያዘውን ጭብጥ በሚመለከት ያሰሙትን ክርክር አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡

ከሥር ጀምሮ በግራቀኝ ወገኖች የተደረገውን ክርክር እና የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡትን ውሳኔ በዝርዝር ተመልክተናል፡፡ በሰበር ችሎቱ እንዲመረመር ከተያዘው ጭብጥ እንደምናየው በግራ ቀኝ ወገኖች አከራካሪ ሆነው ከቀረበቡት ነጥቦች አንደኛው የመኖሪያ ቤቱን የሚመለከት ነው፡፡ አመልካች ከሥር ጀምራ የተከራከረችው የመኖሪያ ቤቱን የሚመለከት ነው፡፡ አመልካች ከሥር ጀምራ የተከራከረችው ቤቱ በሞት ከተለየው ከቀድሞ ባለቤቴ ጋር በትዳር ውስጥ በነበርኩበት ጊዜ የተሠራ የቀድሞ ባለቤቴ እና የኔ የጋራ ሃብት ነው፡፡ ባለቤቴ ከሞተ በኋላም በእኔ እና በልጆቻችን ስም ተመዝግቦና ካርታ ወጥቶለት ይዘነው ቆይተናል፡፡ በመሆኑም ተጠሪ በዚህ ቤት ላይ የጋራ ባለሃብት ነኝ ሊል አይችልም በማለት ነው፡፡ ተጠሪ ደግሞ በእርግጥ ቤቱ አመልካች እንደምትለው እሱ እና ተጠሪ ከመጋባታቸው በፊት የነበረ፣ በእስዋ እና በልጆችዋ ስም ተመዝግቦ የሚገኝ ስለመሆኑ አይክድም፡፡ ቤቱ የኔም የጋራ ሃብት ነው በማለት የሚከራከረው

ከአመልካች ጋር ከተጋባን በኋላ ፈርሶ እንደ አዲስ ተሠርቶአል የሚል ምክንያት በማስጠት ነው፡፡ ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ የሰማው ፍ/ቤትም ይህንኑ የተጠሪ ክርክር በመቀበል ነው ቤቱ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሃብት ነው ሲል የወሰነው፡፡

በበኩላችን እንደምናየው ቤቱ የታደሰው አመልካች እና ከቀድሞ ባለቤትዋ የወለደቻቸው ልጆችዋ በጋራ በመሆን የእድሳት ፈቃድ ለሚሰጥ አስተዳደር /በጉለሌ ክ/ከተማ የቀበሌ 13/14 አስተዳደር ጽ/ቤት/ ባቀረቡት ጥያቄ መሠረት እንደሆነ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አረጋግጦአል፡፡ በእርግጥ በዚህ ጊዜ የአመልካች እና የተጠሪ ጋብቻ አልፈረሰም ነበር፡፡ ተጠሪም ይህን መሠረት በማድረግ ነው እየተከራከረ ያለው፡፡ በቤቱ

ላይ የተደረገው እድሳት አዲስ ቤትን እንደመሥራት የሚቆጠር በመሆኑ እና ይህ የሆነው ጋብቻው ፀንቶ በነበረበት ጊዜ ስለሆነ ቤቱ የጋራ ሀብቱ ነው በማለትም ነው ክርክሩን ያሰማው፡፡

እንደምናየው ቤቱ የአመልካች እና የተጠሪ ጋብቻ ከመመሥረቱ በፊት የነበረ ነው፡፡ ከዚህም ሌላ የቤቱ ባለሃብቶች አመልካች እና ከሟች የተወለዱ ልጆችዋ እንደሆኑ ተረጋግጦ ከሚመለከተው የመንግሥት አስተዳደር ክፍል ማስረጃ የተሰጠ ስለመሆኑ ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ የሰማው ፍ/ቤት አረጋግጦአል፡፡ እነዚህ የቤቱ የጋራ ባለሃብቶች ቤቱን እንዲያድሱ እንዲፈቀድላቸው ቀበሌውን በጋራ የጠየቁትም የተረጋገጠላቸውን የባለሃብትነት መብታቸውን መሠረት በማድረግ ነው፡፡ በመሆኑም ቤቱ የታደሰው የአመልካች እና የተጠሪ ጋብቻ ፀንቶ በነበረበት ጊዜ ስለሆነ ብቻ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሃብት /በጋብቻ ጊዜ የተፈራ/ ነው ለማለት የሚቻልበት የሕግ አግባብ የለም፡፡ ባልና ሚስት ጋብቻቸውን በሚፈጽሙበት ጊዜ በየግል የነበራቸው ንብረቶች የግል ንብረቶች ሆነው እንደሚቀሩ በተሻሻለው

የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁ. 213/92 አንቀጽ 57 መመልከቱ እዚህ ላይ ማንሳቱም ተገቢ ይሆናል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ተጋቢዎች ጋብቻቸው ንብረታቸውን በተመለከተ ስለሚከተለው ውጤት በውል መወሰን እንደሚችሉ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 42/1/ የተደነገገ ቢሆንም፣ አመልካች እና ተጠሪ ግን በዚህ ድንጋጌ መሠረት ያደረጉት ውል ስለሌለ አመልካች ቤቱን የተጠሪም የጋራ ንብረት እንዲሆን ፈቅዳለች የሚባልበት አግባብ የለም፡፡ ስለዚህም ቤቱ የኔም የጋራ ሃብት ነው በማለት ተጠሪ ያቀረበው ክርክር እና የሥር ፍ/ቤቶችም ይህን ክርክር በመቀጠል የሰጡት ውሳኔ የሕግም ሆነ የፍሬ ነገር መሠረት ያለው ሆኖ አላገኘነውም፡፡

በመቀጠል በሁለተኛ ደረጃ የተመለከትነው የቡሌኬት ማምረቻና ሱፐር ማርኬት/ የገበያ ማዕከል/ እንዲሁም በሱሉልታ ከተማ የሚገኙ የኢንቨስት ሥራዎች በሚመለከት የተነሳውን ክርክር ነው፡፡ በዚህ ረገድ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ እንዳየነው መሠረት ያደረገው ንብረቶቹ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሃብት አይደሉም የሚል አይደለም፡፡ ንብረቶቹ የጋራ ሃብት እንደሆኑ ፍ/ቤቱ አረጋግጦአል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ

ተጠሪ የንብረቶችና ግምት ግማሽ ለአመልካች በመስጠት ያስቀራቸው በማለት ወስኖአል፡፡ አመልካች የተቃወመችው ይህን ውሳኔ ነው፡፡ ንብረቶቹ የጋራችን እስከሆኑ ድረስ መካፈል ያለብን እኩልነታችን ተጠብቆ ነው በማለትም ነው የተከራከረችው ተጠሪም ቢሆን ንብረቶቹ የጋራ አይደሉም የሚል መከራከሪያ የለውም፡፡ ክርክሩ አመልካችም በጉለሌ ክፍለ ከተማ የሚገኘውን ቤት ለኔ ድርሻዬን ግምት ከፍላ እንድታስቀር ስለተወሰነላት ይህንኑ ለማቻቻል ተብሎ የተደረገ ነው የሚል ነው፡፡

ቀደም ሲል እንደተገለጸው በጉለሌ ክፍለ ከተማ የሚገኘው መኖሪያ ቤት የአመልካች እና የልጆችዋ ብቻ በመሆኑ ተጠሪ የዚህ ቤት እኩል ድርሻ አለኝ የሚልበት አግባብ የለም፡፡ በመሆኑም በሌሎች ንብረቶች የተሰጠው ውሳኔ ከመኖሪያ ቤቱ ጋር የሚያዝበት ሁኔታ እንዳለ በማድረግ ተጠሪ ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት አይኖረውም፡፡ እዚህ ላይ በአግባቡ መታየት ያለበት ጉዳይ ሌሎቹ ንብረቶች የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሃብት መሆናቸው ከተረጋገጠ ክፍፍሉ መፈጸም ያለበት በምን አይነት ሁኔታ ነው; የሚለው ነው፡፡ ባልና ሚስት በጋራ ያፈሩአቸው የጋራ ሃብቶች መከፋፈል ያለባቸው በእኩልነት መርህ ላይ በመመሥረት እንደሆነ በኤ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 35/2/ እና በተሻሻለው የቤተሰብ አንቀጽ 90 ከተቀመጡት ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡ የእኩልነት መርህ መጠበቅ አለበት ከተባለ ደግሞ አንዱ ከሌላው ያነሰ ወይም የበለጠ አይወስድም ማለት እንደሆነ ግልጽ ነው፡፡ በያዝነው ጉዳይ እንደምናየው የባልና ሚስቱ የጋራ ሃብቶች ናቸው የተባሉት የቡሎኬት ማምረቻ እና የገበያ ማዕከል እንዲሁም በሱሉልታ ከተማ የሚገኙ የኢንቨስትመንት ስራዎች በባለቤትነት /በተግባር/ እንዲረከብ ወይም እንዲወስድ የተባለው ተጠሪ ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሳኔ ተቀባይነት ይኑረው ከተባለ አመልካች ልታገኝ የምትችለው የንብረቶቹ ግምት/ገንዘብ/ ግማሽ ብቻ ነው፡፡ አመልካች ግን አልተስማማችም፡፡ ገንዘቡን የምትወስደው በፍርድ ስለተገደደች እንጂ ፈቅዳ አይደለም ማለት ነው ተጠሪ ንብረቱን መውሰድ አለብኝ እንደሚለው ሁሉ አመልካችም የንብረቱን ግምት ግማሽ በገንዘብ ተለውጦ እንድትወስድ አልገደድም የማለት ከእኩልነት መርህ የሚነሳውን ክርክርዋ ከሕግ አግባብ ውጪ እንዳለመቀበልም ነው የሚቆጠረው፡፡ በእኛ እምነት እና ግንዛቤ የንብረት ክፍፍሉ መከናወን ያለበት ሕጉ ባስቀመጠው የእኩልነት መርህ እና በቤተሰብ ሕጉ በተመለከተው የክፍፍል ሥርዓት መሠረት ነው፡፡

ከፍ ሲል እንደተመለከትነው አመልካች እና ተጠሪ ንብረቶቹን በስምምነት ሊከፋፈሉ አልቻሉም፡፡ ከዚህ የተነሣም ሕጉ ወደአስቀመጠው የክፍፍል ሥርዓት መሄዱ የግድ ነው፡፡ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 91 እንደተመለከተው ሃብቱን በአይነት መከፋፈል የሚቻል ከሆነ ከንኡስ አንቀጽ /1/ እስከ ንኡስ አንቀጽ /3/ በተቀመጡት ድንጋጌዎች መሠረት እንዲፈጸም የሚቻልበት ሁኔታ ማመቻቸት ይገባል፡፡ በዚህ ሁኔታ ለማከፋፈል የማይቻል ከሆነ ደግሞ ቀጥሎ ባለው አንቀጽ 92 መሠረት ንብረቱን በመሸጥ ከሺያጩ የተገኘውን ገንዘብ እንዲከፋፈሉ ማድረግ ነው፡፡ በያዝነው ጉዳይ የሥር ፍ/ቤቶች የንብረት ክፍፍሉ በዚህ ሥርዓት መሠረት እንዲፈጸም አላደረጉም፡፡ በመሆኑም ውሳኔው በሕጉ አተገባበር /አተረጓጉም/ ረገድ መሠረታዊ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት ችለናል፡፡

በመጨረሻም ያየነው በጉለሌ ክፍለ ከተማ የሚገኘው መኖሪያ ቤት ሲታደስ እኔም ገንዘብ አዋጥቻለሁ የሚለው የተጠሪ ክርክር በምን አግባብ ሊታይ ይገባል የሚለው ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች ቤቱ የአመልካች እና የተጠሪ የጋራ ሃብት ነው ብለው በመደምደማቸው ሌላውን አማራጭ አላዩም፡፡ በበኩላችን እንደተገነዘብነው ቤቱ የአመልካች እና የልጆችዋ የጋራ ሃብት ነው ቢባልም፤ ሲታደስ በጥቅም ላይ ከዋለው የእድሳት ወጪ/ገንዘብ/ ውስጥ ግማሹ የአመልካች መሆኑ የሚታመን ሲሆን ይኸው ገንዘብ የአመልካች የግል ስለመሆኑ እስካልተረጋገጠ ድረስ ከተጠሪ ጋራ የጋራ ሃብት ነው ተብሎ የሕግ ግምት የሚወስድበት ነው፡፡ በመሆኑም ተጠሪ ያለው መብት አመልካች ለእድሳት ካወጣችው ወጪ ግማሽ ገንዘብ ውስጥ ግማሹን ማለትም የቤቱን መቶ ፐርሰንት ሃያ አምስት ከመቶ /ፐርሰንት/ መውሰድ ነው፡፡ ይህ መጠን ደግሞ በሥር ፍ/ቤት ሊረጋገጥ የሚገባው ነው፡፡ ስለዚህም ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ/54406 ነሐሴ 23 ቀን 2000 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ.ቁ.72805 ሚያዝያ 8 ቀን 2001 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሽለዋል፡፡
2. በጉለሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 13/14 ውስጥ የሚገኘው ቁጥሩ 1005 በሆነው የመኖሪያ ቤት ላይ ተጠሪ የጋራ ባለሃብትነት መብት የለውም ብለናል፡፡

3. የቡሌኬት ማምረቻው እና የገበያ ማእከሉ /ሱፐርማርኬት/ እንዲሁም በሱሉልታ ከተማ የሚገኙ የኢንቨስትመንት ሥራዎች/የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በሰጠው ውሳኔ በተራ ቁጥር 6 የተመለከቱት/ በአይነት ለማከፋፈል የሚቻል ከሆነ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 91 መሠረት ክፍፍሉ እንዲፈጸም፤ በዚህ መሠረት ማከፋፈል ካልተቻለ ደግሞ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 92 በተደነገገው መሠረት ተሸጠው አመልካች እና ተጠሪ ገንዘቡን እኩል እንዲካፈሉ በማለት ወስነናል፡፡
4. ተጠሪ ለቤቱ እድሳት ከወጣው ወጪ ውስጥ ሊያገኝ /ሊመለስለት/ የሚገባው መጠን ምን ያህል እንደሆነ የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት እንዲወስን በዚህ ነጥብ ብቻ ጉዳዩ መልሰንለታል፡፡
5. በዚህ ሰበር ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣ ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራቀኝ ወገኖች ይቻቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቶአል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፍ/ዘ

የሰ/መ/ቁ. 61357

ሕዳር 22 ቀን 2004 ዓ.ም

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ሓጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ነጋዱ ፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡-አቶ ፍቅሬስላሴ እሸቴ

ተጠሪ፡-ወ/ሮ ዋጋዬ ኃይም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል ጥያቄን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የአሁኗ አመልካች በተጠሪ ላይ ሚያዚያ 17 ቀን 2002 ዓ/ም በመሰረቱት ክስመነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘቱም ከተጠሪ ጋር ከ22/05/1968 ዓ/ም ጀምሮ ተጋብተው ሲኖሩ በቦሌ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 05 ክልል ውስጥ የቤት ቁጥር 504 የሆነውን ቤት በጋራ እንዳፈሩ እንዲሁም ከረዥም ጊዜ ጀምሮ ተለያይተው በመኖራቸው የተነሳ ጋብቻቸው በራሱ ጊዜ እንደፈረሰ ገልጸው በጋብቻ ወቅት በጋራ አፈራ ነው ያሉትን ቤት በተመለከተ የክፍፍል ውሳኔ እንዲሰጥላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይነው ፡፡የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጡት መልስም ከተጠሪ ጋር ጋብቻ መስረተው የቆዩ መሆኑ የማይካድ መሆኑን፣ቤቱን ግን በጋብቻ ወቅት በጋራ ስለመፈራቱ ተጠሪ ያቀረቡት ማስረጃ የሌለ መሆኑን፣ቀደም ብሎ ፍርድ ቤት ቀርቦ በነበረው ጉዳይም በፍቺ ጥያቄው ላይ የተሰጠ ውሳኔ የሌለ መሆኑንና አመልካችና ተጠሪ ሳይራራቁ እየተጠያየቁ እንደሚኖሩ እንዲሁም ግራ ቀኙ ተነጋግረው

በግል መፍትሄ ለጉዳዩ ለመስጠት እንደሚችሉ ገልፀው ተከራክረዋል፡፡ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮና ቤቱን በተመለከተ ከሚመለከተው አካል ማጣሪያ ማስረጃ እንዲቀርብ ከአደረገ በኂላ አመልካችና ተጠሪ ጋብቻ የመሰረቱት ጥር 22 ቀን 1968 ዓ/ም መሆኑ፣አከራካሪው ቤት የተሰራው ደግሞ በ1974 ዓ/ም መሆኑን መረጋገጡን፣አመልካች ቤቱን ከተጠሪ ጋር ጋብቻ ከመፈጸሙ በፊት ወይም ተለያይተው መኖር ከጀመሩ በሁዋላ ያፈሩት ስለመሆኑ ያላስረዱ መሆኑ መረጋገጡን በመዘርዘር ቤቱ የጋራ ነው በማለት እኩል እንዲካፈሉ ሲል በሕጉ የተመለከተውን የአከፋፈል ሥርዓት በመግልጽ ወስኗል፡፡በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሰኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም አመልካችና ተጠሪ ለረዥም ዓመታት ተለያይተው የኖሩ በመሆኑ የፍቺ ውሳኔ አይሰጥም ተብሎ በስር ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 117245 ውሳኔ ከተሰጠ በኂላ የፍቺ ውጤት የሆነው ንብረት ላይ ግን ክፍፍሉ ይቀጥላል ተብሎ መወሰኑ ያላግባብ ነው በማለት ጉዳዩ በይርጋ የሚታገድ ነው ተብሎ እንዲወስንላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡አቤቱታው ተመርምሮም በአመልካችና በተጠሪ መካከል በመ/ቁጥር 117245 ላይ ጋብቻ የለም ተብሎ ተወስኖ እያለ በዚሁ ጉዳይ የፍቺ ውጤት የሆነው የንብረት ክፍፍል በተጠሪ በኩል በመቅረቡ ምክንያት የስር ፍርድ ቤት የቤት ቁጥር 504 የሆነ የጋራ ሃብት ነው በማለት እኩል እንዲካፈሉ ሲል የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡ ከዚኀም በኂላ ተጠሪ በክርክር ላይ እንዳሉ ከዚህ አለም በሞት መለየታቸው በመገለፁ ለወራሾቻቸው በጋዜጣ ጥሪ የተደረገላቸው ቢሆንም አልቀረቡም፡፡እንዲሁም የስር ፍርድ ቤት የመ/ቁጥር 139762 ቀርቦ የግራ ቀኙ ክርክር እንዲታይ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ኂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካችና ተጠሪ በ22/05/1968 ዓ/ም ጋብቻ ፈፅመው አከራካሪው ቤት በ1974 ዓ/ም የተሰራ መሆኑን፣አከራካሪውን ቤት አመልካች ከጋብቻ በፊት የሰሩት ወይም ከተጠሪ ጋራ በስምምነት ተለያይተው መኖር ከጀመሩ በሁዋላ ያፈሩት ንብረት ስለመሆኑ ያቀረቡት ማስረጃ የሌለ መሆኑን፣ተጠሪ በስር ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 117245 በሆነው የፍቺ ጥያቄ አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ ቡኂላ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን መርምሮ ግራ ቀኙ ተለያይው መኖር ከጀመሩ ረዥም ጊዜ መሆኑ መረጋገጡን በምክንያትነት በመያዝ ጋብቻው በራሱ ጊዜ የፈረሰ በመሆኑ የፍቺ ጥያቄ የሚቀርብበት ጉዳይ አይደለም በማለት ጥቅምት 21 ቀን 2001 ዓ/ም በዋለው ችሎት መወሰኑን፣ከዚህም በኂላ ተጠሪ የጋራ ንብረት ነው ያሉትን አከራከሪውን ቤት ለመካፈል ይወሰንላቸው ዘንድ የንብረት ክፍፍል ጥያቄ በሌላ መዝገብ (በመ/ቁጥር 13972) በሆነው ለስር ፍርድ ቤት አቅርበው አመልካች እንዲቀርቡ ተደርጎግንቦት 07 ቀን 2001 ዓ/ም ፅፈው ባቀረቡት የመከላከያ መልስ የፍቺ ውሳኔ በሌለበት ሁኔታ የንብረት ክፍፍል የሚቀርብበት አግባብ የለም በማለት መከራከራቸውን ነው፡፡ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት አመልካች አጥብቀው የሚከራከሩት የፍቺ ውሳኔ በሌለበትሁኔታ የንብረት ክፍፍል ጥያቄ ተቀባይነትማግኘቱ በሕጉ ከተዘረጋው ሥርዓት ውጪ ከመሆኑም በላይ ጉዳዩ በይርጋ የታገደ ነው በማለት ሲሆን ተጠሪ ደግሞ የስር ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 117245 ላይ ጋብቻው በራሱ ስለፈረሰ በፍርድ ቤት የሚሰጥ የፍቺ ውሳኔ የለም በማለት መወሰኑ የጋብቻውን ውጤት ከመጠየቅ የማይከለክል ነው፣ይርጋውን በተመለከተ ደግሞ አመልካች በስር ፍርድ ቤት ያላነሱት ሰበር ሰሚ ችሎት ሲደርሱ ሊያነሱ የሚችሉበት ሥርዓት የለም በማለት በጽሁፍ ክርክር ወቅት ተከራክረዋል፡፡እኛም የግራ ቀኙን ክርክር የስር ፍርድ ቤትን ዋና መዝገብ በመመልከትና ከሕጉ ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ ጉዳዩን መርምረነዋል፡፡

በመሰረቱ ጋብቻ በፍርድ ቤት ውሳኔ ወይም በተግባር ተጋቢዎች ተለያይተው በየፊናቸው የራሳቸውን ህይወት መኖር ከቀጠሉ ሊፍርስ እንደሚችል ከተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 76 ድንጋጌና ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በአዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀፅ 2(1) መሰረት በየትኛውም እርከን የሚገኝ ፍርድ ቤት የሚያስገድድ የሕግ ትርጉም ከሰጠበት የመ/ቁጥር 20398 ውሳኔ መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ጋብቻ ከላይ በተመለከተው የቤተሰብ ሕጉ ድንጋጌ ወይም የሰበር ሰሚ ችሎት

ውሳኔ ከፈረሰ የጋብቻ ውጤት የሆነው ንብረት በፍርድ ቤት ውሳኔ መፍትሔ የማያገኝበት ምክንያት የለም፡፡ ስለሆነም በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው ጋብቻ በራሱ ጊዜ የፈረሰ ነው ተብሎ በስር ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 117245 ውሰኔ ማግኘቱ የተረጋገጠ ሲሆን ይህ ውሳኔ ግን የጋብቻ ውጤትን በተመለከተ በፍርድ ቤት የዳኝነት ጥያቄ ከማቅረብ የሚከለክልበት የሕግ አግባብ የለም፡፡ ምክንያቱም የጋራ ንብረት ጥያቄ የግድ በፍርድ ቤት የፍቺ ውሣኔ ከተሰጠ በሁኋላ መቅረብ ያለበት ጉዳይ ስለመሆኑ የቤተሰብ ሕጉ አያሳይም፡፡ስለሆነም ፍቺው ከፍርድ ቤት ውሳኔ ውጪ በሆነ መንገድ በተግባር የተከናወነ (Defacto divorce) መሆኑ የጋብቻውን ውጤትን በተመለከተ በፍርድ ቤት ዳኝነት ከመጠየቅ የማይከለክል ሲሆን ዋናውና መታለፍ የሌለበት ነገር የክፍፍሉ ጥያቄ በሕጉ በተዘረገው የጊዜ ገደብ ውስጥ መቅረቡ መረጋገጡ ላይ ነው፡፡በሌላ አገላለፅ በተግባር ፍቺ ያከነወኑ ተጋቢዎች የጋብቻውን ውጤት በተመለከተ ለፍርድ ቤት ክፍፍሉን ማቅረብ ያለባቸው በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1677(1) እና 1845 ስር በተመለከተው የአስር አመት የጊዜ ገደብ ውስጥ ሊሆን ይገባል፡፡ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል ጥያቄ ከጋብቻ መፍረስ በሁዋላ በአስር አመት ጊዜ ውስጥ ካልቀረበ ቀሪ መሆን ያለበት መሆኑን ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 17937 በቀረበው ጉዳይ ላይ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታልና፡፡ይርጋውን ደግሞ ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው የሚለው ወገን በስርዓቱ መሰረት በግልፅ አንስቶ መከራከር የሚጠበቅበት መሆኑን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 234(1(ሐ)) እና 244(2(ሠ)) ድንጋጌዎች ያሳያሉ፡፡ ይርጋን በተመለከተ ፍርድ ቤቱ በራሱ ሊያነሳው የማይችለው ጉዳይ መሆኑን የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1856(2) ድንጋጌ በግልፅ ያሳያል፡፡ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች በስር ፍርድ ቤት ባቀረቡት የመከላከያ መልስ ሥርኣቱን ጠብቀው የይርጋን ክርክር በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት አላቀረቡም፡፡አመልካች በስር ፍርድ ቤት አንስተው የተከራከሩት መሰረታዊው ነጥብ የፍቺ ውሣኔ ሊሰጥ አይገባም ተብሎ በፍርድ ቤት ከተወሰነ በኂላ የጋብቻ ውጤት ላይ ክስ መመስረት ሕጋዊ አግባብነት የለውም የሚል ብቻ ነው፡፡ይህ ደግሞ ይርጋውን አንስተው መከራከራቸውን የሚያሳይ አይደለም፡፡ስለሆነም አመልካች በስር ፍርድ ቤትሥር ሥርዓቱን ጠብቀው ያላነሱትን የይርጋ ክርክር በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሚያነሱበት አግባብ የሌለ መሆኑን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 329(1) ድንጋጌ ያስገነዝባል፡፡ሲጠቃለልም በጉዳዩ ላይ ተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ስላልተቻለ ተከታዩን ወስነናል፡፡

ውሣኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 139762 ሚያዚያ 20 ቀን 2002 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 94407 ሐምሌ 13 ቀን 2002 ዓ/ም በትዕዛዝ የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል፡፡
2. ለክርክሩየወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የሰ/መ/ቁጥር 68190

ታህሳስ 5 ቀን 2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ትእግስት አሰፋ ቀረበች

ተጠሪ፡- ወ/ሮ እመቤት ቱርፌ - ወኪል አደፍርሰው ዘውዴ ቀረበ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በብድር የተወሰደን ገንዘብ ለማስመለስ የቀረበውን ክስ የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን ፣ ክሱ የተመሠረተው ባልና ሚስት በሆኑት አቶ አደፍርሰው ዘውዴ እና በአሁዋ ተጠሪ ላይ ነው፡፡ ተከሣሾች ገንዘቡን የወሰዱት ለእህል ንግድ ሥራ እንደሆነ እና በወቅቱ አጠናቀው ባለመክፈላቸው በቀሪ የሚፈለግባቸውን ገንዘብ ከእነ ወለዱ እንዲከፍሉት ይወሰንለት ዘንድ አመልካች ጠይቆአል፡፡ ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም የተከሣሾችን የመከላከያ ክርክር ከሰማ በኂላ ፣ የአሁንዋን ተጠሪ /ሚስት / በብድር ውሉ ላይ ስለመፈረምዋ አልተረጋገጠም በማለት ከእዳው ነፃ አድርጎአል፡፡ ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት የለበትም በማለት የአመልካችን ይግባኝ ሰርዞአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡

አመልካች ሚያዝያ 21 ቀን 2003 ዓ.ም በጻፈው ማመልከቻ በሥር ፍ/ቤቶች በተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጽሞአል የሚልበትን ምክንያት በመግለጽ ስህተቱ ይታረምለት ዘንድ ጠይቆአል፡፡ እኛም አቤቱታውን መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ ክርክሩ የተሰማው ተጠሪ በብድር የተወሰደውን ገንዘብ የመክፈል ኃላፊነት የለበትም የተባለው በሕጉ አግባብ ነው ወይ? በሚለው ጭብጥ ላይ ነው፡፡

በመሆኑም ይህን ጭብጥ ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር ፤ አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ተጠሪ የተከሰሰችው ከባለቤትዋ ጋር በመሆን እንደሆነ ከላይ ተመልክተናል፡፡ ባለቤትዋ የሆነው አቶ አደፍርሰው ዘውዴ ዕዳው ይመለከተዋል ተብሎ በፍ/ቤት ተወስኖበታል፡፡ ተጠሪ ስትከራከር የቆየችው ባለቤቴ ገንዘቡን አልተበደረም በማለት ሳይሆን ፣ በብድር ውሉ ላይ አልፈረምኩም በማለት ነው፡፡ ክሱን የሰማው ፍ/ቤትም በፊርማው ላይ ብቻ በመመሥረት እና ይህንኑ በላቭራቶሪ አስመርምሮ የመጣለትን ውጤት እንደብቸኛ እና ፍጹማዊ የሆነ ማስረጃ በመቁጠር ተጠሪን ከእዳው ነፃ አድርጎአል፡፡ አመልካች ከፊርማው በተጨማሪ ውሉ ሲፈረም የነበሩ እማኞች በመስክረነት እንዲሰሙለት ስለመጠየቁም ከመዝገቡ ተመልክተናል፡፡ ፍ/ቤቱ ግን / ክሱን የሰማው/ ፊርማውን በተመለከተ የመጣለትን የላቭራቶሪ ውጤት እንደብቸኛ ማስረጃ በመቁጠሩ ምስክሮቹን አልሰማም፡፡ በሌላም በኩል ብድሩ የተወሰደው ለንግድ ሥራ ነው፡፡ የተጠሪ ባለበት ነጋዴ ነው፡፡ በመሆኑም ጉዳዩ በንግድ ሕግ ቁ 19 ከተቀመጠው ድንጋጌ ጋር ተገናዝቦ ይታይልኝ በማለት ከአመልካች ለቀረበው ክርክርም ዋጋ አልሰጠም፡፡ አመልካች የሰበር አቤቱታውን ያቀረበው በማስረጃው አቀባበል እና በንግድ ሕጉ የተመለከተውን ድንጋጌ አተረጓጎም በሚመለከት ነው፡፡ ተጠሪም ሁለቱን ነጥቦች መሠረት በማድረግ ክርክርዋን /መልስዋን/ አቅርባለች፡፡

እንደምናየው አቶ አደፍርሰው ዘውዴ እና ተጠሪ ባልና ሚስት ስለመሆናቸው አላከራከረም፡፡ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ገንዘብ በብድር የተወሰደው ለእህል ንግድ ሥራ እንደሆነ እና አቶ አደፍርሰው ዘውዴም ነጋዴ ስለመሆኑም እንደዚሁ ክርክር የተነሳበት አይደለም፡፡ ተጠሪ እዳው አይመለከተኝም የምትለው ባለቤቴ / አቶ አደፍርሰው ዘውዴ/ ከአመልካች የተበደረው ገንዘብ የለም፣ ወይም የተበደረው ለንግድ ሥራ ማስኬጃ አይደለም፤ ወይም ደግሞ ነጋዴ አይደለም በማለት ሳይሆን ፣ የኔ ስምምነት እስከሌለ ድረስ ከብር 500/ አምስት መቶ ብር/ በላይ ለሆነው ብድር ተጠያቂ አይደለሁም ፣ በብድር ውሉ ላይ አልፈረምኩም ፣ በንግድ ሕግ ቁ 19 የተቀመጠው ድንጋጌ በተሻሻለው የፌዴራል ቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁ 213/92 ተሽሮአል የሚሉትን ምክንያቶች በመስጠት ነው፡፡

አመልካች ከሥር ጀምሮ እየተከራከረ ያለው ተጠሪም ከባለቤትዋ ጋር በመሆን በብድር ውሉ ላይ ፊርማለች ። ፊርማውን በሚመለከት ከባለሙያ የተሰጠው አስተያየት ብቻውን በብድር ውሉ ላለመስማማትዋ /ላለመፈርምዋ / ብቸኛ እና የተሟላ ማስረጃ ተደርጎ መወሰድ የለበትም። በብድር ውሉ ላይ አልፈረመችም የሚባል እንኳን ቢሆን በንግድ ህጉ በተቀመጠው ድንጋጌ መሠረት ዕዳው እስዋንም ይመለከታል። በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ተጠሪን ከእዳው ነፃ ማድረጋቸው ተገቢ አይደለም። ውሣኔው ሕግን መሠረት ያደረገ አይደለም በማለት ነው።

ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ የሰማው ፍ/ቤትም ሆነ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጠሪ ከእዳው ነፃ ያደረጉአት በብድር ውሉ ላይ ያለው ፊርማ የስዋ ስለመሆኑ በባለሙያ ሊረጋገጥ አልቻለም በማለት እና ይህ ከባለሙያ የመጣውን አስተያየት እንደብቸኛ ማስረጃ በመውሰድ ነው። ፍ/ቤቶቹ ሌሎቹን የአመልካች ማስረጃዎች አልሰሙም ወይም የባለሙያው አስተያየት ከሌሎች ማስረጃዎች ጋር በማገናዘብ አልመዘኑም። የተካደን ፊርማ ለማጣራት የባለሙያ አስተያየት መጠየቁ አግባብ አይደለም የሚባል አይደለም። በሌላ በኩል ደግሞ የአንድ ሰው ፊርማ በተለያዩ ምክንያቶች ሊለዋወጥ የሚችልበት ሁኔታም ስለሚኖር ሌሎች ተጨማሪ ማስረጃዎች ሳይሰሙ እንደበቂና ብቸኛ ማስረጃ ተደርጎ መወሰዱ አግባብ አይሆንም። ይህ የሰበር ችሎትም እነዚህን ሁኔታዎች ግምት ውስጥ በማግባት በሰበር መ/ቁ 14981 በሰጠው ውሣኔ ፊርማን በሚመለከት የሚቀርበው የባለሙያ አስተያየት እንደመጨረሻ ማስረጃ / conclusive evidence/ ተደርጎ ሊወሰድ አይገባም እሚል መደምደሚያ ላይ ደርሶአል። በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ፊርማውን በሚመለከት ከባለሙያ የቀረበላቸውን አስተያየት ብቻ መሠረት በማድረግ መወሰናቸው ተገቢ አይደለም። ይህ እንግዲህ በዚህ አግባብ የሚታይ ሲሆን ፣ ቀጥሎ መታየት ያለበት ተጠሪ በብድር ውሉ ተዋዋይ አልነበረችም ቢባልስ ከእዳው ከነጭራሹ ነፃነች ወይም እዳው እስዋን አይመለከትም ወደሚለው ድምዳሜ ከመደረሱ በፊት ሊመረመር የሚገባው የሕግ ነጥብ የለም ወይ? የሚለው ነው።

ተደጋግሞ እንደተገለጸው ብድሩ የተወሰደው ለንግድ ሥራ ማስኬጃ ነው። የሚነግደው ባል ወይም ሚስት የተዋዋለው እዳ እንደባልና ሚስት ዕዳ እንደሚቆጠር በንግድ ሕግ ቁ 19 ተደንግጎአል። በዚህ የንግድ ሕግ ድንጋጌ የባልና ሚስት ዕዳ በተመለከተ የተደነገገው የፍ/ብ/ሕግ ቁ 659 ተጠቅሶአል። በሌላ በኩል ደግሞ በፍትሐብሔር ሕጉ

መጽሐፍ ተካቶ የነበረው የቤተሰብ ሕግ በአዋጅ ቁ 213/92 በመሻሻሉ ወይም እራሱን የቻለ የተሻሻለ የፌዴራል ቤተሰብ ሕግ በመውጣቱ በአሁኑ ጊዜ በፍ/ብ/ሕግ ቁ 659 የተቀመጠው ድንጋጌ ስለባልና ሚስት የጋራ ዕዳ በሚመለከት ለሚቀርበው ክርክር አወሳሰን በዋቢነት ሊጠቀስ አይችልም፡፡ በንግድ ሕጉ የተቀመጠው ድንጋጌ ቁ 19 ግን በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ተሽሮአል፡፡ የሚባልበት የሕግ አግባብ የለም፡፡ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግም ቢሆን በአንቀጽ ጋር ስለባልና ሚስት ዕዳ በሚመለከት የተደነገገ በመሆኑ ሊባል የሚችለው በፍ/ብ/ሕግ ቁ 659 የተቀመጠው ድንጋጌ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 70 ተተክቶአል ነው፡፡ ከባል ወይም ከሚስት በግል የሚጠየቅ ዕዳ ከባለዕዳው ተገቢ የግል ሃብት ፣ የግል ሃብቱ ዕዳውን ለመሸፈን በቂ በማይሆንበት ጊዜ ከጋራ ሃብታቸው እንደሚከፈል በተጠቀሰው አንቀጽ 70/1/ የተመለከተ ሲሆን ፣ ዕዳው የመጣው ለባልና ሚስቱ ትዳር ጥቅም ከሆነ ደግሞ ከጋራ ሃብታቸው ፣ የጋራ ሃብታቸው ዕዳውን ለመሸፈን በቂ በማይሆንበት ጊዜ ከባል ወይም ከሚስት የግል ሃብት እንደሚከፈል በንኡስ አንቀጽ 2 ተደንግጎአል፡፡

ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ዕዳ በብድር የተወሰደው ባልናሚስቱ ለሚተዳደሩበት የንግድ ሥራ ማካሄጃ ነው፡፡ ቀደም ሲል እንዳመለከትነው የተጠሪ ክርክር ዕዳውን የወጣው ባለቤቴ ነው ከማለት ባለፈ የንግድ ሥራው የጋራ መተዳደሪያችን አይደለም የሚል አይደለም፡፡ በበኩላችን እንደምንገነዘበው ከአመልካች ባንክ በብድር የተወሰደውን ገንዘብ የባልናሚስቱ የጋራ መተዳደሪያ ለሆነው የንግድ ሥራ እንዲውል የተወሰደ በመሆኑ የባልና ሚስቱ የጋራ ዕዳ ነው፡፡ በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች/ ተጠሪን ከወዲሁ ከዕዳው ነፃ በማድረግ የሰጡት ውሣኔ ሕጉን መሠረት ያደረገ አይደለም፡፡ አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ በሕጉ አተገባበር ረገድ መሠረታዊ ስህተት የተፈጸመበት ነው፡፡ ስለዚህም ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አመልካች ተጠሪን የመክሰስ መብት የለውም በማለት በመ.ቁ 62817 ጥቅምት 29 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እና ይህን ውሣኔ በማፅናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 102296 የካቲት 10 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ 348/1/ መሠረት ተሽረዋል፡፡
2. ክስ የቀረበበት ገንዘብ ብር 348,024.54/ሶስት መቶ አርባ ስምንት ሺህ ሃያ አራት ብር ከሃምሣ አራት ሣንቲም/ የባልና ሚስቱ /የአቶ አደፍርሰው ዘውዴ እና የተጠሪ/ የጋራ ዕዳ በመሆኑ ተጠሪ ከዕዳው ነፃ የምትሆንበት ምክንያት የለም ብለናል፡፡ በዚህ መሠረትም ገንዘቡን ከነወለዱ ተጠሪ ከባለቤትዋ አቶ አደፍርሰው ዘውዴ ጋር በመሆን እንድትከፍል ወስነናል፡፡
3. ግራ ቀኝ ወገኖች ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ፡፡ ውሣኔው ዛሬ ታሕሣሥ 18 ቀን 2004 ዓ.ም በችሎት ተነገረ ፡፡ መዝገቡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ

የሰ/መ/ቁ. 70442

ታህሳስ 30ቀን 2004ዓ/ም

ዳኞች፡-ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ በቀለ ቱፋ - ከጠበቃ ደጀኔ ታደሰ ጋር ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ባዩሽ እሼቴ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ርድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት ንብረት ክፍፍል ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኗ ተጠሪ ባሁኑ አመልካች ላይ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመሰረቱት የክስ ማመልከቻ መነሻ ነው፡፡ የሰበር አቤቱታው ሊቀርብ የቻለው በባንክ ውስጥ ከገባው ገንዘብ ውስጥ በትዳር ጊዜ ወጥቶ ለአመልካች አባት ገንዘባቸው በአመልካች የተሰጠ ሆኖ እያለ እና በኦሮሚያ ክልል ለገዳዲ ግድብ ማዞሪያ አካባቢ የሚገኙ ሁለት የመኖሪያ ቤቶች የሶስተኛ ወገንን ንብረቶች መሆናቸው ተገልፆ እያለ የጋብቻ ውጤቶች ናቸው ተብለው የጋራ ንብረቶች ናቸው በማለት አመልካችና ተጠሪ እኩል እንዲካፈሉ በሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት አለበት ሲሉ አመልካች ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ሲታይ በግራ ቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ ተጠሪ የጋራ ናቸው የሚሏቸውን ንብረቶች አይነታቸውንና ብዛቸውን በመለየት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ በዚህዝርዝር ውስጥም እስከዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሚያከራክሩት ንብረቶች በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ መገናኛ ቅርንጫፍ በአመልካች ስም በነበረው የሂሳብ ቁጥር ውስጥ የነበረ ብር 455,485.00 (አራት መቶ ሃምሳ አምስት ሺህ አራት መቶ ሰማኒያ አምስት ብር) እና በኦሮሚያ ክልል ለገዳዲ ግድብ ማዞሪያ አካባቢ የሚገኙት ሁለት መኖሪያ ቤቶች

ሲሆኑ አመልካች በስር ፍርድ ቤት በነበረው ክርክር በእነዚህ ንብረቶች ላይ የሰጡት መከላከያ መልስ ከጥሬ ገንዘቡ ውስጥ ብር 400,000.00 (አራት መቶ ሺህ ብር) ከባንኩ በጋብቻ ጊዜ ወጥቶ የአመልካች አባት ንብረት በመሆኑ በአመልካች መሰጠቱንና በአጠቃላይ ገንዘቡ በትዳር ጊዜ የወጣ በመሆኑ አመልካች እንደማይጠየቁበት የሚገልጽ ሲሆን አሁን የሚያከራክሩትን ቤቶችን በተመለከተ ደግሞ የአመልካች አባት ለልጅልጆቻቸው እንዲሆኑ የገዟቸው እንጂ የአመልካችና የተጠሪ የጋብቻ ውጤት ያለመሆናቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ ተጠሪ በበኩላቸው ደግሞ ጥሬ ገንዘቡን አመልካች ያላግባብ መውሰዳቸውን በመግለጽ ለትዳር ጥቅም ያለመዋሉን ጠቅሰው እንዲሁም ቤቶቹ የጋራ ናቸው በማለት ተከራክረዋል፡፡ እነዚህን አከራካሪ ንብረቶችን በተመለከተ ክርክሩ በዚሁ መልኩ የቀረበለትም ፍርድ ቤትም ጉዳዩን አጣርቶ በአመልካች በኩል የቀረበውን ክርክር ውድቅ አድርጎ ንብረቶቹ የጋራ ስለሆኑ ግራ ቀኙ እኩል እንዲካፈሉ በማለት ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቢያቀርቡም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ጥሬ ገንዘቡ የአመልካች አባት በመሆኑ ከባንክ በትዳር ጊዜ ወጥቶ በአመልካች የተወሰደ ስለመሆኑ ተረጋግጦ እያለ አመልካች ግማሹን ለተጠሪ እንዲከፈሉ ተብሎ መወሰኑም ሆነ ቤቶቹን በተመለከተ የሶስተኛ ወገኖች ንብረቶች መሆናቸው ተገልጾ እያለ አመልካችና ተጠሪ እኩል እንዲካፈሉ ተብሎ መወሰኑ በጉዳዩ ላይ የቀረቡትን ማስረጃዎችን ከቤተሰብ ሕጉ ጋር ባላገናዘበ ሁኔታ ነው የሚል ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም ግራ ቀኙ በትዳር ውስጥ እያሉ ከባንክ ወጪ የተደረገን ብር እና በሶስተኛ ወገን ስም ያለ ንብረት ይካፈሉ መባሉ በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለውን ነጥብ ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው በአከራካሪ ንብረቶች ላይ የተሰጠው ውሳኔ ማስረጃውንና ሕጉን መሰረት ያደረገ መሆኑን ዘርዝረው በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ተገቢ ነው ሲሉ የተከራከሩ ሲሆን አመልካችም የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መሰረት ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩለሰበርችሎቱሲቀርብከተያዘውጭብጥአንፃርከሕጉአኳያእንደሚከተለውተመርምሯል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው በአመልካችና በተጠሪ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ውሳኔ የፈረሰው ጥቅምት 02 ቀን 2002 ዓ/ም እንደሆነና እንደዚሁም ለዚህ ሰበር ችሎት ለቀረበው ክርክር ምክንያት የሆነው ጥሬ ገንዘብ ከባንኩ የወጣው መጋቢት 10፣14፣16 ቀን 2001 ዓ/ም መሆኑን ነው፡፡ ከገንዘቡ ውስጥ አመልካችብር 400,000.00 (አራትመቶሺህብር) ከባንኩ በትዳር ጊዜ ያወጡት መሆኑን ሳይክዱ አጥብቀው የሚከራከሩት ገንዘቡን የአመልካች አባት በመሆኑ ከባንክ አውጥተው ለአባታቸው የሰጡ በመሆኑና በአመልካችና በተጠሪ መካከል ሚያዚያ 23 ቀን 2000 ዓ/ም ስምምነት ሲደረግም ገንዘቡ ከባንክ ስለመኖሩ ሳይጠቀስ ማለፉ ገንዘቡ የጋራ ንብረት ያለ መሆኑን ያሳያል በማለት ነው፡፡ ይሁን እንጂ አመልካች አለ የሚሉት የሚያዚያ 23 ቀን 2000 ዓ/ም ስምምነት በግራ ቀኙ የንብረት ክርክር ላይ በታች ፍርድ ቤቶች ተቀባይነት ሳያገኝ የቀረው የማስረጃው ክብደት ተመዝኖ ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት ስለሚገለጽ ይህንን ማስረጃ መሰረት አድርጎ የሚቀርበው የአሁኑ ክርክር የሚሆነው የፍሬ ነገርና የማስረጃ ምዘና ጉዳይ ነው፡፡ ጉዳዩ የፍሬ ነገር ማጣራትና የማስረጃ ምዘና ጉዳይ ከሆነ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገመንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀፅ 10 መሰረት በዚህ ችሎት የሚታ ይጉዳይ አይሆንም፡፡ ምክንያቱም የማስረጃ ምዘና የመሰረታዊ የሆነ ሕግ ስህተት መመዘኛን የሚያሟላ ጉዳይ አይደለምና ነው፡፡ በዚህም ምክንያት አመልካች ሚያዚያ 23 ቀን 2000 ተደረገ የተባለውን ስምምነት መሰረት አድርገው ያቀረቡት ቅሬታ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡

የሚያዚያ 23 ቀን 2000 ዓ/ም ስምምነት ተቀባይነት ያጣበት ምክንያት በዚህ ችሎት ሊታይ የሚችል አይደለም ከተባለ በጋብቻ ውጤቱ ላይ የተሰጠውን ውሳኔ መመልከቱ ተገቢ ይሆናል፡፡ በዚህም መሰረት አመልካች ብዛቱ ብር 455,485.00 (አራት መቶ ሃምሳ አምስት ሺህ አራት መቶ ሰማኒያ አምስት ብር) የጋራ ስለመሆኑ ሚያዚያ 23 ቀን 2000 ዓ/ም በተደረገው ስምምነት አልተገለጸም በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ስምምነቱ በበታች ፍርድ ቤቶች በማስረጃነቱ ተመዝኖ ውድቅ የተደረገ በመሆኑ በዚህ ችሎት ተቀባይነት የሚያገኝበት አግባብ የለም፡፡ ሌላው አመልካች ጥሬ ገንዘቡን ከባንክ ማውጣታቸውን ሳይክዱ ለተጠሪ ላካፍል አይገባም በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ገንዘቡ የሌላ ሰው በመሆኑ ከባንክ አውጥቼ ሰጥቼአለሁ የሚል ነው፡፡ ነገር ግን ገንዘቡ ትዳሩ ጸንቶ ባለበት ጊዜ በአመልካች ስም በተከፈተው የባንክ ሂሳብ ቁጥር የነበረና አመልካች ከባንኩ አውጥተው ለአባታቸው የሰጡት መሆኑ ያልተካደ ከመሆኑም በላይ ለትዳር ጥቅም ውሏል የሚል ክርክር አመልካች

ያላ ቀረቡ በመሆኑ በትዳር ጊዜ የነበረ ንብረት የጋራ ስለመሆኑ ሕጉ ግምት የሚወስድበት ጉዳይ ስለሆነ የአመልካች ክርክር ሕጋዊ መሰረት የለውም፡፡ አመልካች ገንዘቡን ለሌላ ሰው አሳልፈው መስጠታቸው እስካልተካደ ድረስ ገንዘቡ በትዳር ጊዜ ከባንክ በመውጣቱ ብቻ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ ሕጉ ግምት የሚወስድበትን አግባብ አመልካች ተጠቃሚ የሚሆኑበት ምክንያት የለም፡፡ በትዳር ጊዜ ገንዘቡ ወይም ንብረቱ ከወጣ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ ሕጉ ግምት የሚወስደው የጋራ ንብረትን ለሌላ ሰው አሳልፎ መስጠቱ የተረጋገጠበትን ሁኔታ ሁሉ ስላለመሆኑ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅቁጥር 213/1992 አንቀጽ 85-93 ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነውና፡፡ በመሆኑም ብር 400,000.00 (አራትመቶሺህብር) አመልካች ከባንክ አውጥተው ለአባታቸው መስጠታቸውን ካለመካዳቸውም በላይ አመልካች የዚሁ ገንዘብ ባለቤት ናቸው የሚሏቸው አባታቸውም የገንዘቡ ባለቤት የሆኑበት አግባብ ያልተረጋገጠ በመሆኑ አመልካች ለተጠሪ ግማሹን የማይከፍሉበት ሕጋዊ ምክንያት የሌለ ሆኖ አግኝተናል፡፡ ሌላው ብር 55,485.00 (ሃምሳ አምስት ሺህ አራት መቶ ሰማኒያ አምስት ብር) የሚመለከት ሲሆን ይህ ገንዘብም ትዳሩ ፀንቶ ባለበት ጊዜ ከባንክ መውጣቱ ያልተካደ ሲሆን አመልካች ይህንኑ የገንዘብ መጠን ለሌላ ሰው መስጠታቸውን አልገለፁም፡፡ በጋብቻ የተፈራ ገንዘብ ትዳሩ ጸንቶ ባለበት ጊዜ ወጪ መሆኑ ከተረጋገጠ ለትዳር ጥቅም እንደዋለ የባልና ሚስትን ሃብት ስለማጣራት በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 ከአንቀጽ 85-93 ካሉት ድንጋጌዎች አንጻር የሕግ ግምት መውሰድ ይቻላል፡፡ በዚህ የሕግ ግምት ተጠቃሚ የሆነ ወገንም ንብረቱ በጋብቻ ጊዜ የተሸጠ ወይም ጥሬ ገንዘብ ከሆነ በትዳር ጊዜ የወጣ መሆኑን ካስረዳ በቂ ሲሆን ሌላው ወገን ደግሞ ጋብቻው በፍቺ በፈረሰ ጊዜ ከንብረቱ የሽያጭ ገንዘብ ወይም የጋራ የሆነ ሌላ ጥሬ ገንዘብ በሙሉ ወይንም በከፊል የሚገኝ መሆኑን ወይም ያላግባብ አንደኛው ተጋቢ ያባከነው መሆኑን በሕጉ በተመለከተው የጊዜ ገደብ ውስጥ ካስረዳ የሽያጩ ገንዘብ ወይም ሌላ የጋራ የሆነ ጥሬ ገንዘብ በጋብቻ ጊዜ ለጋራ ጥቅም ውሏል የሚለውን የሕግ ግምት እንዳፈረሰ ይቆጠራል፡፡

አመልካች ለክርክሩ መነሻ ምክንያት ከሆነው ጥሬ ገንዘብ ውስጥ ብር 55,485.00 (ሃምሳ አምስት ሺህ አራት መቶ ሰማንያ አምስት ብር) በጋብቻ ጊዜ ከባንክ የወጣ መሆኑን በማስረዳት የሽያጩ ገንዘብ ለጋራ የትዳር ጥቅም እንደዋለ ሕጉ ለወሰደው ግምት ተጠቃሚ ሆነዋል፡፡ በሌላ በኩልም ተጠሪ ጋብቻው በፈረሰ ጊዜ ይኸው ጥሬገ ንዘብ በሙሉ ወይንም በከፊል በአመልካች እጅእንደሚገኝ ወይም አመልካች ያላግባብ የወሰዱት ስለመሆኑ ያላስረዱ

መሆኑን የክርክሩ ሂደት በግልፅ ያሳያል፡፡ እንዲህ ከሆነ ተጠሪ የሕግ ግምቱን ማፍረስ አልቻሉም፡፡ በመሆኑም አመልካች የብር 55,485.00 (ሃምሳ አምስት ሺህ አራት መቶ ሰማኒያ አምስት ብር) ግማሽ ለተጠሪ እንዲመልሱ የሚገደዱበት ሕጋዊ ምክንያት በሌለበት ሁኔታ የበታች ፍርድ ቤቶች በዚህ ረገድ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተናል፡፡

ሌላው አመልካች የሚከራከሩበት ነጥብ በኦሮሚያ ክልል ለገዳዲ ግድብ ዙሪያ አካባቢ ይገኛሉ የተባሉትን ሁለት መኖሪያ ቤቶችን በተመለከተ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል ነው፡፡ አመልካች እነዚህ ቤቶችን ለተጠሪ ላካፍል አይገባም የሚሉት ቤቶቹ የሌላ ሶስተኛ ወገን ንብረቶች ናቸው በሚል ነው፡፡ እነዚህ ሶስተኛ ወገኖች የሚባሉት ደግሞ ከአመልካችና ከተጠሪ አብራክ የተወለዱ ልጆች ሲሆን ቤቶቹን ለእነዚህ ሕጻናት ገዙ የሚባሉት የአመልካች አባት ናቸው፡፡ ይሁን እንጂ ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያለው የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካች ቤቶቹ የጋብቻ ውጤት ያለመሆናቸውን የሚያሳዩ ማስረጃዎችን ያላቀረቡ መሆኑን አረጋግጧል፣ በአመልካች ምስክሮችም ጭምር ያለመመስከሩንም ፍርድ ቤቱ በውሳኔው ላይ በግልፅ አስቀምጧል፡፡ ይህ ፍሬ ነገር በይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ሙሉ በሙሉ ተቀባይነት አግኝቷል፡፡ እንደዚሁም አመልካች የቤቶቹ ባለቤቶች የሚሏቸው ወገኖች ወይም በእነርሱ በሕጉ አግባብ የተወከሉ ሰዎች በሕጉ አግባብ ያቀረቡት ክርክርም የለም፡፡ በመሆኑም ቤቶቹ የሌላ ሶስተኛ ወገን ስለመሆናቸው የሚያረጋግጥ ማስረጃ ባልቀረበበት ሁኔታ አመልካች ቤቶቹ የጋራ አይደሉም በማለት የሚያቀርቡት ክርክር ተቀባይነት የሚያገኝ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ በትዳር ጊዜ በጋራ የተገኙ እና የፍቺ ውሳኔ ሲሰጥ ስለመኖሩ የተረጋገጠ ማናቸውም ንብረት የባልና ሚስት የጋራ ስለመሆኑ ሕጉ ግምት የሚወስድበት ጉዳይ መሆኑን የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀፅ 63(1) ድንጋጌ መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው፡፡ በአጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ከላይ በተመለከቱት ምክንያቶች ተሻሽሎ ሊወሰን የሚገባው ሆኖ ስለአገኘን ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 71624 ሕዳር 15 ቀን 2003 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 103845 በ27/07/2003 በትእዛዝ የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል፡፡

2. አመልካች የብር 400,000.00 (አራት መቶ ሺህ ብር) ግማሽ ገንዘብና በኦሮሚያ ክልል ለገዳዲ ግድብ ዙሪያ አካባቢ የሚገኙትን ሁለት መኖሪያ ቤቶችን ለተጠሪ እንዲያካፍሉ ተብሎ መወሰኑ ተገቢ ነው ብለናል፡፡

3. ብር 55,485.00 (ሃምሳ አምስት ሺህ አራት መቶ ሰማንያ አምስት ብር) አመልካች ለተጠሪ ሊያከፍሉ አይገባም ብለናል፡፡

4. በሌሎች ንብረቶች ላይ የተሰጠው ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል፡፡

5. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ግራቀኙወጭናኪሣራየየራሳቸውንይቻሉ፡፡
   መዝገቡተዘግቷል፤ወደመ/ቤትይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/መ

የሰ/መ/ቁ. 65708

ቀን 02-5-2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

አልማዉ ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ አራጋው አበበ - ጠበቃ ደጉ መኮንን ጋር ቀረቡ

ተጠሪ ፡- ወ/ሮ ራሔል ውብሸት - ጠበቃ ስንታየሁ በቀለ ጋር ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የባልና የሚስት የጋራ ሀብት ክፍፍልን የሚመለከት ሲሆን ጉዳዩን በመጀመሪያ በተመለከተው የፌ/የመጀ/ደረጃ ፍርድ ቤት ግራቀኙ የጋራ እና የግል በማለት ያቀረቡትን ክርክር በመስማት ተገቢ ነው ያለውን ውሳኔ የሰጠ በመሆኑ፣ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተዉ የፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤትም በቃሊቲ ክ/ከተማ ክልል ውስጥ ገላን ሳይት ላይ የሕንጻ ቁ.133 ሆኖ የቤት ቁ.GA-B/33/01/11 የሆነውን ኮንደሚኒየም ቤት በተመለከተ ብቻ ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ሲያዝ በሌሎቹ ሀብቶች ላይ የተሰጠውን ውሳኔ በማጽናት በመወሰኑ አመልካች የተፈጸመው መሰረታዊ የህግ ስህተት እንዲታረምልኝ በማለት በማመልከታቸው የቀረበ ነው፡፡

አመልካች ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል ያሉዋቸውን ነጥቦች ያቀረቡ ሲሆን በቀን 14-6-2003 ዓ.ም በሁለት ገጽ የተጻፈ የቅሬታ ፍሬ-ሃሳብ፡- በተሻሻለው የኢ.ፌ.ዴ.ሪ. የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 57 ድንጋጌ መሰረት ከጋብቻ በኋላ ያለግብይት በውርስ የተገኙ ንብረቶች በፍርድ ቤት እስካልተገለሉ ድረስ የጋራ ንብረቶች ናቸው በማለት ውሳኔ መስጠቱ፣በስር ፍርድ ቤት ክርክር የተነሳባቸው የባልና የሚስት ንብረቶች የትኞቹ የግል የትኞቹ የጋራ እንደሆኑ ያስረዱልኛል ያልኳቸውን የሰው ምስክሮች እና በውርስ ንብረት ግምት የተገኘ ገንዘብ መሆኑን ያስረዱልኛል በማለት በትዕዛዝ ይቅረብልኝ ያልኩት የጽሑፍ ማስረጃ አስቀርቦ ሳይመለከት ከፊል ውሳኔ በማለት መወሰኑ፣በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.182(2) መሰረት ዳኝነት ሳይጠየቅ የንግድ ቤት ትርፍ አመልካች ከቤት ከወጣችበት ጊዜ ጀምሮ ያለውን ልታካፍላት ይገባል በማለት ውሳኔ መስጠቱ አግባብነት የሌለውና መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ እንዲታረምልኝ የሚል ነው፡፡ ጉዳዩ ያስቀርባል በመባሉ ተጠሪ ቀርበው መልስ እንዲሰጡበት ታዞ መልስ የሰጡ ሲሆን ሚያዚያ 3 ቀን 2003 ዓ.ም በሶስት ገጽ የሰጡት የመልስ ፍሬ-ሃሳብ፡- አመልካች በውርስ ያገኘው ንብረት የጋራ እንደተባለ በማስመሰል ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም፤የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የሰጡት ግን በውርስ ተገኘ የተባለውን ንብረት የጋራ ሀብት ነው በማለት ሳይሆን በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ ውስጥ የተቀመጠው ገንዘብ በውርስ ያገኘሁት ንብረት ለልማት ተብሎ ሲፈርስ መንግስት የሰጠኝ የካሳ ገንዘብ ነው ያለውን ሆኖ ነገር ግን ማስረጃ ያላቀረበበትን ገንዘብ የሚመለከት በመሆኑ፣ይህም ፍርድ ያረፈው በውርስ የተገኘን ንብረት በሚመለከት ሳይሆን በውርስ ሀብት ምትክ ካሳ ሆኖ ተከፈለ በተባለው ጥሬ ገንዘብ ላይ በመሆኑ፣የውርስ ሃብት ወደ ገንዘብ ተቀይሮ ተገኘ የተባለውን ጥሬ ገንዘብ የግል ሀብቴ ነው በማለት ክርክር ማቅረብ የሚችለው ደግሞ በፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 58 መሰረት ንብረቱ የግል ይባልልኝ በማለት በፍርድ ቤት በማስገለል ብቻ በመሆኑ፣በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ ያለው ገንዘብ ቀደም ስል በተጠሪ ስም የተከፈተ በኋላ በአመልካች ጉትጎታ በሁለታችን ስም የተደረገና በሁለታችን ጣምራ ፊርማ ብቻ የሚንቀሳቀስ የጋራ ሀብታችን በመሆኑ፣ በሌላ በኩል የሠሌዳ ቁ. 2-95871 የሆነን መኪና በውርስ ሀብት ግምት በተገኘ ገንዘብ የተገዛ ነው በማለት አመልካች ያቀረበውን ክርክር በተመለከተ አመልካች ለክርክሩ ምክንያት

የሆነውን መኪና በውርስ ነው ያገኘሁት የሚል ክርክር ያላቀረቡ በመሆኑ፣መኪናውም ጋብቻችን ጸንቶ በነበረበት ወቅት በግብይት የተገኘ በመሆኑ እና የግል ስለመሆኑም በፍርድ ቤት የቤተሰብ ህጉ አንቀጽ 58 በሚያዘው መሰረት ያላስወሰነ በመሆኑ እየቀረበ ያለው ክርክር ተቀባይነት የሌለው በመሆኑ፣የንግድ ቤትን ትርፍ በተመለከተም ባቀረብኩት የጋራ ሀብት ዝርዝር ውስጥ የጋራ ሀብታችን ነው በማለት ካቀረብኳቸዉ መካከል አንዱ እና ዋነኛዉ በመሆኑ የቀረበው ቅሬታ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡ የአመልካች የመልስ መልስም ቀርቧል፡፡

በግራቀኙመካከልየተደረገውየክርክርሂደትአጠርአጠርባለመልኩከላይየተመለከተው ሲሆን ችሎቱም የተነሱትን ክርክሮች፣ከታያዘው ጭብጥ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮታል፡፡ ጉዳዩ ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ሲባል ተይዞ የነበረው ጭብጥ አመልካች በውርስ ያገኘሁት ንብረት በልማት ምክንያት ፈርሶ ካሳ የተከፈለኝ ነው ያለውን ገንዘብ የጋራ ሀብት ነው የመባሉን አግባብነት እና ሌሎችንም ተያያዥነት ያላቸውን ነጥቦች ለመመርመር በሚል በመሆኑ የተያዘው ጉዳይ ከዚሁ ጭብጥ አኳያ ታይቶ እልባት ማግኘት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በዚሁ መሰረት በግራቀኙ መካከል አከራካሪ የነበሩ እና ውሳኔ ያገኙ እንደዚሁም በበታች ፍርድ ቤቶች በመታየት ላይ ያሉ በርካታ የፍቺ ውጤትን የሚመለከቱ የሀብት ክርክር ያለ ሲሆን በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት እያከራከረ ያለው እና የዚህን የሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ የሚያሻው አመልካች ከውርስ ሀብት መሰረት ባደረገ የካሳ ክፍያ አገኘሁት የሚሉት በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ የሚገኝ ብር 276,320 (ሁለት መቶ ሰባ ስድስት ሽህ ሶስት መቶ ሃያ ብር)፣ አመልካች በዚሁ የውርስ ሃብት በተገኘ ካሳ ገንዘብ ላይ ቀንሼ የገዛሁት ተሽከርካሪ ነው የሚሉት የሠሌዳ ቁ.2-95871 አ.አ. የሆነው እና ከንግድ ቤት የሚገኘን ገቢ በተመለከተ ስለመሆኑ መገንዘብ ይቻላል፡፡

በመጀመሪያ ደረጃ የንግድ ቤት ትርፍ በተመለከተ ተጠሪ በግልጽ ዳኝነት ባልጠየቁበት ሁኔታ መወሰኑ አግባብነት የለውም በማለት በአመልካች የቀረበውን ክርክር ስንመለከት ተጠሪ ባቀረቡት መልስ በግልጽ ዳኝነት የጠየቁበት ስለመሆኑ ከመከራከራቸውም በላይ በፌ/የመጀ/ደረጃ ፍ/ቤት የተሰጠውን ውሳኔ ስንመለከት ከንግድ ድርጅቱ የሚገኘውን ገቢ

ከቤት ከወጣሁበት ቀን ጀምሮ ልካፈል ይገባል በማለት ዳኝነት የጠየቁ በመሆኑ በዚህ ነጥብ ላይ ዳኝነት ሳይጠየቅበት የተወሰነ ነው በማለት ከፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.182(2) አኳያ የተነሳው ክርክር ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡ በመሆኑም በዚህ ነጥብ ላይ አመልካች ያነሱት ቅሬታ ተቀባይነት የለውም ብለናል፡፡ ሌላው የውርስ ሀብት መሰረት ባደረገ የካሳ ክፍያ የገዛሁት ተሽከርካሪ ነው በማለት አመልካች የሚያነሱትን ክርክር በተመለከተ ተሽከርካሪው ግራቀኙ በጋብቻ ተሳስረው ባሉበት ወቅት የተገዛ ስለመሆኑ አላከራከረም፡፡ መኪናው በጋብቻ ወቅት የተገዛ ከሆነ ደግሞ በቤተሰብ ህጉ በግብይት ስለተገኙ ሀብቶች በሚመለከት ድንጋጌ የሚገዛ ስለመሆኑ ግልጽ ነው፡፡ በተሻሻለው የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 58 መሰረት ባልና ሚስት ከተጋቡ በኋላ አንዱ የግል ሀብቱ በሆነ ንብረት ለውጥ ያገኘዉ ወይም በግል ገንዘቡ የገዛቸው ወይም የግል ንብረቱን ሸጦ የሚያገኘው ገንዘብ የግል ሀብቱ ይሆናል በማለት በንኡስ አንቀጽ አንድ ስር ሲደነግግ በዚሁ ድንጋጌ ንኡስ ቁጥር ሁለት ስር ደግሞ በዚህ አንቀጽ ንኡስ ቁጥር አንድ ስር የተመለከተው ድንጋጌ ተፈጻሚ የሚሆነው በግብይት የተገኘው ንብረት የግል ይባልልኝ ብሎ አንደኛው ወገን ጥያቄ ሲያቀርብ እና ፍርድ ቤት ሲያጸድቀው ብቻ ነው በማለት ይደነግጋል፡፡ በዚህ ነጥብ ላይ አመልካች ተሽከርካሪው የግሉ እንዲባልለት ለፍርድ ቤት በማቅረብ ያጸደቀ ስለመሆኑ ያቀረበው ክርክር የለም፡፡ አመልካች በህጉ በተቀመጠው መሰረት በፍርድ ቤት በጋብቻ ወቅት የተገዛው ተሽከርካሪ የግላቸው እንዲባልላቸዉ አቅርበው ያስወሰኑት ነገር በሌለበት ሁኔታ በዚህ የፍቺ ውጤት ክርክር ላይ የግል ሀብት ነው በማለት ያነሱት ክርክር አግባብነት የሌለው ነው ብለናል፡፡ በዚህ ነጥብ ላይ በበታች ፍርድ ቤቶች በጋብቻ ወቅት የተገዛውን የሠሌዳ ቁ.2-95871 አ.አ. የሆነው ተሽከርካሪ የጋራ ነው ተብሎ መወሰኑ በአግባቡና የተፈጸመ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለም ብለናል፡፡

በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ አለ የተባለውን ገንዘብ በተመለከተ እንደሚከተለው መርምረናል፡፡ አመልካች ከበታች ፍርድ ቤቶች ጀምሮ እየተከራከረ ያለው ገንዘቡ የተገኘው በውርስ የተላለፈልኝ ንብረት በልማት ምክንያት በመፍረሱ የተነሳ የተከፈለኝ ካሳ ነው በማለት ነዉ፡፡ ተጠሪ በበኩላቸው ገንዘቡ የጋራችን ነው፣ቀደም ስል በራሳቸው ስም የተከፈተ እና በኋላ ግን በአመልካች ጉትጎታ በሁላታችን ፊርማ ብቻ እንዲንቀሳቀስ ያደረግነው የጋራ ሀብታችን ነው በማለት ይከራከራሉ፡፡ አመልካች በበታች

ፍርድ ቤት ይሄንን ያስረዱልኛል የሚሉትን ማስረጃዎች እንደቆጠሩና ፍርድ ቤቱ ቀደም ስል በፍርድ ቤት ውሳኔ ያላስገለልክ በመሆኑ የሚያመጣው ለወጥ የለም በማለት ያለፋቸው ስለመሆኑ በቅሬታቸው አመላክተዋል፡፡ ችሎቱም በዚህ ነጥብ ላይ የተነሳውን ክርክር እንደመረመረው አመልካች በተጠቀሰዉ ንግድ ባንክ አለ የሚሉት በቀጥታ ከውርስ ሀብቱ የካሳ ክፍያ የተገኘ ነው በማለት በመሆኑ በፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 58 መሰረት በጋብቻ ወቅት በግብይት እንደተገኘ ንብረት በመቁጠር ቀደም ሲል የግልህ ስለመሆኑ ያለስገለልክ በመሆኑ በማስረጃ እንዲጣራ የሚፈቀድበት አግባብ የለም መባሉ ተቀባይነት የለውም፡፡ ምክንያቱም አመልካች እየተከራከሩ ያሉት በግብይት ስለተገኘው ሀብት ሳይሆን በቀጥታ ከውርስ ሀብቶች ለልማት ተብሎ በመፍረሱ ምክንያት ከተከፈለኝ ካሳ የተገኘ ነው በማለት በመሆኑ በግብይት ስለተገኙ ንብረቶች የሚመለከት የቤተሰብ ህጉ አንቀጽ 58 ስር የሚሸፈን አይደለም ብለናል፡፡ የአመልካች ክርክር የሚሸፈነው ከጋብቻ በኂላ በዉርስ በግሉ ያገኘው ወገን የግል ንብረቱ ሆኖ ይቀጥላል የሚለውን የኢ.ፌ.ዲ.ሪ. የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/92 አንቀጽ 57 ስር የተመለከተውን ድንጋጌ መሰረት በማድረግ ስለመሆኑ መገንዘብ ይቻላል፡፡ በመሆኑም በዚህ ነጥብ ላይ የበታች ፍርድ ቤቶች ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን ድንጋጌ በመጥቀስ አከራካሪ የሆነው ገንዘብ የውርስ ሀብት ስለመሆን ወይም አለመሆን አመልካች የማስረዳት መብት እንደሌለው በመቁጠር መታለፉ ተቀባይነት የለውም ብለናል፡፡ አመልካች በዚህ ነጥብ ላይ ለማስረዳት ማስረጃ የቆጠረ ስለመሆኑ በቅሬታውም ያመላከተ ከመሆኑም በላይ በበታች ፍርድ ቤቶችም የተጠየቀ እና ፍርድ ቤቶቹ ቀድሞ በፍርድ ቤት የግሉ ስለመሆኑ ባላስወሰነበት ሁኔታ የማስረጃዎቹ መሰማት የሚያመጣው ለውጥ የለም በማለት የታለፈ ስለመሆኑ ከውሳኔው መረዳት ይቻላል፡፡

በዚሁ መሰረት ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው የፌ/የመጀ/ደረጃ ፍርድ ቤት በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ አለ የተባለው ጥሬ ገንዘብ የግል ሀብት ወይም የጋራቸዉ ሀብት ስለመሆን ወይም አለመሆን ግራቀኙ ባላቸው ማስረጃ ሊያጣራ ሲገባ ሳያጣራ ውሳኔ መስጠቱ አግባብነት የለውም፡፡ አመልካች ገንዘቡ የግል ስለመሆኑ ለማስረዳት የቆጠራቸውን ምስክሮች እና እንዲቀርቡለት የጠየቃቸውን የጽሑፍ ሰነዶች በመስማት እና በማስመጣት እንደዚሁም የተጠሪን የማስተባበያ ማስረጃ በመስማት እና ፍርድ ቤቱም ለፍትሕ አሰጣጡ ተገቢ ነው የሚለውን ማስረጃ በመስማት ውሳኔ

መስጠት ሲጋበው ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን የቤተሰብ ህግ ድንጋጌ በመጥቀስ ማለፉ አግባብነት የሌለው በመሆኑ እና የይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤትም የተፈጸመውን ስህተት ሳያርም ማለፉ ትክክለኛ አካሄድ ያለመሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ባጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች በተጠቀሰው የንግድ ባንክ ያለውን ጥሬ ገንዘብ በተመለከተ ተገቢዉን ማጣራት ሳያደርጉ የደረሱበት መደምደሚያ አግባብነት የሌለውና መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ብለናል፡፡ በመሆኑም ቀጥሎ የተመለከተዉን ዉሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌደ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝ. ቁ. 103132 በቀን 7-6-2003ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የፌ/የመጀ/ደረጃ ፍ/ቤት በመዝ.ቁ. 78970 በቀን 7-4-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት አከራካሪ በሆኑት የሠለዳ ቁጥሩ 2-95871 አ.አ. የሆነ እና የንግድ ድርጅት ገቢን በተመለከተ የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ 348(1) መሰረት ጸንቷል፡፡

2. በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ የሚገኘውን ጥሬ ገንዘብ በተመለከተ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመዝ.ቁ.103132 በቀን 7-6-2003ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የፌ/የመጀ/ደረጃ ፍ/ቤት በመዝ.ቁ. 78970 በቀን 7-4-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት የውሳኔ ክፍል በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.348(1) መሰረት ተሽሯል፡፡

3. በጋብቻ ወቅት በግብይት የተገኘ ንብረት የግል ነው ተብሎ በፍርድ ቤት ካልተወሰነ በስተቀር የጋራ ሀብት ነው ተብሎ መወሰኑ እና ከጋራ የንግድ ድርጅት የተገኘ ገቢ የጋራ ነዉ መባሉ በአግባቡ ነው ብለናል፡፡

4. በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ አራት ኪሎ ቅርንጫፍ የሚገኘውን ጥሬ ገንዘብ በተመለከተ የፌ/የመጀ/ደረጃ ፍርድ ቤት የግራቀኙን ማስረጃ በመስማት እና ለፍትሕ አሰጣጡ አስፈላጊ ነው የሚለውን ማስረጃ በመስማት ገንዘቡ የጋራ

ወይም የግል ስለመሆኑ በተመለከተ ተገቢዉን ውሳኔ እንዲሰጥበት በማለት በዚህ ነጥብ ላይ ብቻ ጉዳዩን በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.343(1) መሰረት መልሰን ልከንለታል፡፡ በዚህ ችሎት ውሳኔ ካገኙት ዉጪ ያሉትን በተመለከተ በበታች ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ አልተነካም፡፡

5. በዚህ ችሎት በቀን 25-6-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰጥቶ የነበረዉ የዕግድ ትዕዛዝ የሠሌዳ ቁ. 2-95871 አ.አ. የሆነውን ተሽከርካሪ እና የንግድ ቤቱን ገቢ በተመለከተ ጉዳዩ እልባት ያገኘ በመሆኑ ተነስቷል፡፡

6. በዚህ ችሎት በግራ ቀኙ ለደረሰሙ ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ዮ

የሰ/መ/ቁ. 69657

ቀን 28-6-2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሣ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሐምዚያ ሼክ ኢብራህም ቀረቡ

ተጠሪ፡-አቶ አብዲ ኡስማኤል ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የአፈጻጸም ክስ የሚመለከት ሲሆን ተጠሪ የአመልካች ባለቤት በነበረ በአቶ ዳውድ ዩሱፍ ላይ ያስፈረደውን ገንዘብ ለማስፈጸም ስንቀሳቀስ በአወዳይ ከተማ የሚገኘውንና አመልካች የግሌ ነው በምትለው መኖሪያ ቤት ላይ እንዲፈጸም በመታዘዙ፣አመልካች ጉዳዩን በመጀመሪያ ለተመለከተው በአሮሚያ ብሔ/ክልላዊ መንግስት በምስራቅ ሐረርጌ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ጣልቃ ገቢ ሆና በመከራከር በዚህ ንብረት ላይ ሊፈጸም የማይገባ ስለመሆኑ ትዕዛዝ ያስጠች ሲሆን፣ተጠሪ በበኩሉ በክልሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የተሰጠውን ትዕዛዝ በመቃወም ይግባኙን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በማቅረብ እና ፍርድ ቤቱም ግራቀኙን ካከራከረ በኋላ የአመልካች ግማሽ ድርሻ ሳይነካባት በፍርድ ባለዕዳው ግማሽ ድርሻ ላይ እንዲፈጸም ያዘዘ በመሆኑ እና የክልሉ የሰበር ሰሚ ችሎትም ይሄንኑ ውሳኔ በማጽናቱ አመልካች የተፈጸመዉው መሰረታዊ የህግ ስህተት እንዲታረምልኝ በማለት ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት በማመልከቷ የቀረበ ነው፡፡

አመልካች በቀን 06-10-2003 ዓ.ም በሶስት ገጽ በተጻፈ የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል ያለቻቸውን ነጥቦች በማንሳት ያቀረበች ሲሆን ፍሬ-ሀሳቡ፡- አመልካች እና የፍርድ ባለዕዳ እ.ኤ.አ.በ1993 ወይም በ1985 ዓ.ም የነበረንን ጋብቻ በሀሮማያ ወረዳ ሸሪዓ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ.815 ከፈረሰ በኋላ እ.ኤ.አ.በ24-5-94 ወይም በ1986ዓ.ም 4 የሀገር ሽማግሌዎች መርጠን በተፈራረምነው የንብረት ክፍፍል ውል የአሁን አመልካች የአቶ ዳውድ ዩሱፍ ድርሻ ብር 200,000/ሁለት መቶ ሺህ ብር/ ሰጥቼ አሁን አፈጻጸም የቀረበበት ቤት ድርሻዬ ሁኖ ከ1986ዓ.ም. ጀምሮ የግሌ ሆኖ ስጠቀምበት የቆየሁ ስለመሆኑ በተረጋገጠበት፣የፍርድ ባለዕዳ እና የፍርድ ባለመብት የክርክሩ ምክንያት የሆነውን ውል የተፈራረሙት ጋብቻችን ከፈረሰ እና ንብረት በሽማግሌዎች ከተከፋፈልን ከበርካታ ዓመታት በኋላ በ1993 ዓ.ም ስለመሆኑ ግልጽ ሁኖ እያለ፣በፍርድ ባዕዳው እና በፍርድ ባለመብት መካከል በተፈራረሙት የመኪና ግዥ እና ሽያጭ ውል ላይ ሳልፈርም እና ንብረታችንን ቀደም ሲል ተከፋፍለን የተለያየን ስለመሆኑ ግልጽ ሆኖ እያለ በንብረቴ ላይ አፈጻጸም እንዲቀጥል መባሉ አግባብነት የሌለውና መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው የሚል ነው፡፡ ጉዳዩ ያስቀርባል በመባሉ ተጠሪ መልስ እንዲሰጥበት ታዞ በሰጠው መልስ ለዕዳው መክፈያ እንዲውል የታዘዘው ቤት አሁንም በፍርድ ባለዕዳ ስም ያለ በመሆኑ፣የአመልካች የግል ንብረት ስለመሆኑ ያቀረባቸው አንድም ማስረጃ በሌለበት ሁኔታ፣በፌዴራል የቤተሰብ ህጉም የንብረት ክፍፍልን የማጽደቅ ስልጣን ያለው ሽማግሌዎች ሳይሆኑ ፍርድ ቤት ብቻ ስለመሆኑ ስለሚደነግግ፣ይፈጸም የተባለውም በራሷ ድርሻ ሳይሆን በፍርድ ባለዕዳው ድርሻ በመሆኑ የቀረበው ቅሬታ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክሯል፡፡ የአመልካች የመልስ መልስ ቀርቧል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተመለከተው ሲሆን ችሎቱም የተነሱትን ክርክሮች፣ከተያዘው ጭብጥ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሮታል፡፡ በዚሁ መሰረት ጉዳዩ ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ሲባል ተይዞ የነበረው ጭብጥ የአመልካች ትዳር በፍቺ ከፈረሰ በኋላ የቀድሞ ባለቤታቸው በገቡት ዕዳ መነሻ ቀደም ሲል በክፍፍል ለአመልካች በደረሰ መኖሪያ ቤት ላይ ሊቀጥል ይገባል

የመባሉን አግባብነት ለመመርመር በሚል በመሆኑ ከዚሁ ቀደም ሲል ከተያዘው ጭብጥ አኳያ የተያዘው ጉዳይ እልባት ማግኘት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

በዚሁ መሰረት ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ በአመልካች እና በፍርድ ባለዕዳው አቶ ዳውድ ዩሱፍ ጋር ያላቸው የጋብቻ ግንኙነት በፍቺ የፈረሰበትን ጊዜ በተመለከተ አመልካች በዚህ የሰበር አቤቱታቸው ላይ እ.ኤ.አ. በ1993 ነው በማለት ያቀረቡ ሲሆን በበታች ፍርድ ቤቶች ግን አመልካችም ራሳቸው ሲከራከሩ የነበሩት በመካከላቸው የነበረው ጋብቻ የፍቺ የፈረሰው በቀን 16-8-1993ዓ.ም በመዝ.ቁ.815 በአሮማያ ወረዳ ሸሪአ ፍርድ ቤት ስለመሆኑ እና በበታች ፍርድ ቤቶችም በፍሬ-ነገር የተረጋገጡት ነጥብ ይሄው በመሆኑ በዚህ የሰበር ሰሚ ደረጃ አመልካች ያነሱትን ክርክር ችሎቱ የሚቀበለው ባለመሆኑ አልፈነዋል፡፡

በዚሁ የክርክር ሂደትም በበታች ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡት ፍሬ-ነገሮች አመልካች እና የፍርድ ባለዕዳ አቶ ዳውድ ዩሱፍ በጋብቻ ተሳስረው የኖሩ ስለመሆኑ፣በግራቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻም በቀን 16-8-1993 ዓ.ም በወረዳ ሸሪዓ ፍርድ ቤት በፍቺ የፈረሰ ስለመሆኑ፣የጋብቻ ፍቺ ውጤትን በተመለከተ ግራቀኙ ስምምነት ያደረጉ ሆኖ በፍርድ ቤት ግን ቀርቦ ያልጸደቀ ስለመሆኑ፣ እስከ አሁን ድረስም አከራካሪው ቤት በፍርድ ባለዕዳ ስም ተመዝግቦ የሚገኝ እና በስሙም ግብር የሚከፈልበት ስለመሆኑ የተመለከቱት ነጥቦች ናቸው፡፡ በሌላ በኩል የፍርድ ባዕዳ አቶ ዳውድ ዩሱፍ ለአሁኑ ዕዳ ምክንያት የሆነውን እና በባንክ ዕዳ ተይዞ እያለ ለአሁን ተጠሪ ሸጦታል የተባለውን ተሽከርካሪ የሸጠው በቀን 26-4-1993ዓ.ም ስለመሆኑ፣ለአሁን አፈጻጸም ምክንያት የሆነውን ዕዳ ተጠሪ በፍርድ ባለዕዳው ላይ ያስፈረደው ደግሞ በቀን 18-7-1995ዓ.ም ስለመሆኑ በበታች ፍርድ ቤቶች በፍሬ-ነገር ረገድ የተረጋገጡ ነጥቦች ናቸው፡፡

ከላይ እንደተመለከተው በፍሬ-ነገር የተረጋገጡትን ነጥቦች ይዘን አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች ስንመለከት ለአሁን ዕዳ ምክንያት የሆነው ተሽከርካሪ የተገዛው በአመልካች እና በፍርድ ባለዕዳ መካከል የነበረው ጋብቻ ከመፍረሱ ከአራት ወራት በፊት በመሆኑ፣ተጠሪ ደግሞ የፍርድ ባለዕዳው አቶ ዳውድ ዩሱፍን በዚሁ የተሸከርካሪ ግዢ ምክንያት በመክሰስ ያስወሰነበት በአመልካች እና በአቶ ዳውድ ዩሱፍ መካከል የነበረው ጋብቻ በፈረሰ በ2ኛ ዓመቱ በቀን 18-7-1995ዓ.ም. ስለመሆኑ ግልጽ ነው፡፡ ሆኖም ግን

የፍቺ ውጤትን በተመለከተ በህግ ተቀባይነት ያለው ህጋዊ ክፍፍል ስለመፈጸም ወይም አለመፈጸም በተመለከተ ታይቶ እልባት ማግኘት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በዚህ ክርክር ነጥብ ላይ አመልካች አጥብቃ የሚትከራከረው በሸሪአ ፍርድ ቤት የፍቺ ውሳኔ ከተሰጠ በኂላ በሽማግሌዎች ዕርቅ በማድረግ የፍርድ ባለዕዳውን የአቶ ዳውድ ዩሱፍ ድርሻ በተመለከተ 200000 ብር /ሁለት መቶ ሺህ ብር/ በመክፈል አከራካሪውን ቤት የግሌ አድርጌዋለሁ በሚል ነው፡፡ ሆኖም የተደረገው የፍቺ ውጤት ስምምነት ምን ያህል የህግ ተቀባይነት ያለው ስለመሆኑ መመልከት ተገቢ ነው፡፡ በዚህ ነጥብ ላይ የኦሮሚያ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ.69/1995 እና 83/1996 አንቀጽ 110/5/ እንደዚሁም የፌ/የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ213/92 አንቀጽ 83/3/፣117 ስር በግልጽ እንደተደነገው የፍቺ ውጤት በስምምነት በሚያልቅበት ወይም በሽማግሌዎች ወይም በባለሙያዎች በሚወሰንበት ጊዜ ውሳኔው ተፈጻሚነት የሚኖረው ለፍርድ ቤቱ ቀርቦ ተቀባይነት ሲያገኝ ብቻ እንደሆነ፣ፍቺን እና የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ውሳኔ የመስጠት እና የማጽደቅ ስልጣን የፍርድ ቤት ብቻ ስለመሆኑ እና ሌላ ማንኛውም አካል በጉዳዩ ላይ ውሳኔ የመስጠትም ሆነ የማጽደቅ ስልጣን የሌለው ስለመሆኑ አስገዳጅ በሆነ ቃል ተቀምጧል፡፡ በዚህም ጉዳይ አመልካች በስምምነት የንብረት ክፍፍል ያደረጉ ስለመሆናቸው ክርክር ያቅርቡ እንጂ ለፍርድ ቤት ቀርቦ የጸደቀ ወይም የተወሰነ ስለመሆኑ ያነሱት የክርክር ነጥብ የሌለ ከመሆኑም በላይ በዚህ ነጥብ ላይ የተሰጠ ፍርድ የሌለ ስለመሆኑ በበታች ፍርድ ቤት በፍሬ-ነገር ረገድ የተረጋገጠ ነጥብ ነው፡፡ አንድ የፍቺ ውጤት ደግሞ በህጉ አግባብ ለፍርድ ቤት ቀርቦ እስካልጸደቀ ድረስ በሽማግሌዎች ፊት የተደረገ የንብረት ክፍፍል ስምምነት መኖሩን በማመላከት መከራከሪያ ማድረግ የማይቻል እና ህጉም ለእንደዚህ ዓይነት ስምምነት ጥበቃ የማያደርግ ስለመሆኑ ከላይ ከተመለከቱት የድንጋጌዎች ዓላማ፣ይዘት እና መንፈስ መገንዘብ ይቻላል፡፡ በመሆኑም የተጠሪ የአፈጻጸም ሂደት አመልካች ግማሽ ድርሻ ሳይነካ በፍርድ ባላዕዳው ግማሽ ድርሻ ላይ እንድቀጥል መባሉ የሚነቀፍበት አግባብ የለም ብለናል፡፡

ባጠቃላይ የክልሉ የጠቅላይ ፍርድ ቤት እና የሰበር ሰሚ ችሎት የተጠሪ የአፈጻጸም ክስ ሂደት የአመልካችን ግማሽ ድርሻ ሳይነካ በፍርድ ባለዕዳው በአቶ ዳውድ ዩሱፍ ግማሽ ድርሻ ላይ እንዲቀጥል በማለት የሰጠው ውሳኔ በአግባቡና የተፈጸመ መሰረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት ነው ብለናል፡፡ በመሆኑም ቀጥሎ የተመለከተውን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሰሚ ችሎት በመዝ.ቁ.125214 በቀን 23-9-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ.93945 በቀን 26-5-2003 ዓ.ም በዋለዉ ችሎት የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.348(1) መሰረት ጸንቷል፡፡

2. ተጠሪ ያቀረበው አፈጻጸም የአመልካች ግማሽ ድርሻ ሳይነካ በፍርድ ባለእዳዉ ግማሽ ድርሻ ላይ እንዲቀጥል መወሰኑ በአግባቡ ነው ብለናል፡፡

3. በዚህ ችሎት በግራ ቀኙ ለደረሰው ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

4. በዚህ ችሎት ሰኔ 06 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰጥቶ የነበረው የዕግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ዮ

የሰ/መ/ቁ. 67924

መጋቢት 26 ቀን 2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሣ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ምንያ ገ/ሥላሴ - አልቀረቡም

ተጠሪዎች ፡- ወ/ሪት መሠረት ዓለማሁ - አልቀረበም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርምራ ሲሆን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ የቀረበው በጋብቻ ተሳስረው የነበሩ ተጋቢዎች ለረዥም ተለያይተው በመኖራቸው ምክንያት ይህ የትዳር ግንኙነት ተቋርጧል የሚባለው እንዴት ነው? የሚለውን አከራካሪ ነጥብ አስመልክቶ የአ/አበባ ከተማ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በአብላጫ ድምፅ የሰጠውን ዳኝነት ከዚህ ቀደም በዚህ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ይህንኑ የህግ ጥያቄ አስመልክቶ ከሰጠው ትርጉም ጋር በማገናዘብ አግባብነቱ ለመመልከት በሚል ነው፡፡

የጉዳዩም መነሻ የአሁን አመልካች በአ/አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሚስትነታቸውን የሚያረጋግጥ ውሳኔ ካገኙ በኋላ የአሁን ተጠሪ የሟች ልጅ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 358 መሰረት ይኸው ውሳኔ መብታቸውን እንደሚነካ በማስረዳት የክርክር ተካፋይ ከሆነ በኋላ አመልካችና ሟች አባቴ በህግ በታወቀ የጋብቻ ሥርዓት ግንኙነት አልመሰረቱም፤ ጋብቻ አለ እንኳ ቢባል አመልካች ከአስር ዓመታት በላይ

ኑሯቸውን ውጭ አገር አድርገው ተለያይተው የኖሩ በመሆኑ ጋብቻው ፈራሽ ነው፡፡ በመሆኑም የተሰጠው የሚስትነት ማረጋገጫ ውሳኔ ይሰረዝልኝ በማለት ተከራክረዋል፡፡

ፍ/ቤቱም ጉዳዩን እንደገና አንቀሳቅሶ የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከሰማ በኂላ በአመልካችና በሟች መካከል የጋብቻ ግንኙነት ስለመኖሩ በሁኔታ ተረጋግጧል፡፡ ምንም እንኳ አመልካችና ሟች ጋብቻቸው ባለበት ጊዜ በተለያየ ሀገር ተለያይተው መኖራቸው ቢታወቅም ጋብቻቸውን ቀሪ አያደርገውም፡፡ ምክንያቱም በፌዴራል የቤተሰብ ህግ አዋጅ አንቀጽ 55 እንደተመለከተው ተጋቢዎች በስምምነት ለተወሰነ ወይም ላልተወሰነ ጊዜ ተለያይተው መኖር እንደሚችሉ መብታቸው ስለመሆኑ ተመልክቷል፡፡ ስለሆነም የአሁን አመልካች የሟች ሚስት ናቸው በማለት የተሰጠው የሚስትነት ማረጋገጫ ውሳኔ ሊሰረዝ የሚችል አይደለም በማለት ወስኗል፡፡

የአ/አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የአሁን አመልካችና ሟች የጋብቻ ግንኙነት የነበራቸው ስለመሆኑ በማስረጃ መረጋገጡን ተቀብሎ፤ ነገር ግን ሁለቱም ለ18 ዓመታት ያህል ተለያይተው በመኖራቸው ምክንያት የቀጠለ የትዳር ግንኙነት እንዳልነበረ መረዳት ይቻላል፡፡ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ. 31891 ለረዥም ጊዜ ተለያይተው ከኖሩ፤ በዚህም ጊዜ ውስጥ የባልና ሚስት ዓይነት ግንኙነት ያላነበራቸው ሰዎች ሚስትነት ወይም ባልነት ተረጋግጦ ማስረጃ ሊሰጣቸው እንደማይችል ያመለከተ ሲሆን በሌሎች የሰበር ሰሚ ችሎት መዝገቦችም ተመሳሳይ የህግ ትርጉም ሰጥተበታል፡፡ በመሆኑም የስር ፍ/ቤት ሟችና የአሁን አመልካች ለ18 ዓመት ተለያይተው የኖሩና በዚህም ጊዜ ውስጥ የትዳር ግንኙነታቸው ባቋረጡበት ሁኔታ የአሁን አመልካች ሚስት ናቸው በማለት የሰጠው ውሳኔ አግባብ ሆኖ አልተገኘም በሚለው ትችቱ መነሻ የሥር ፍ/ቤትን ውሳኔ ሽሮታል፡፡

የአ/አበባ ከተማ ሰበር ሰሚ ችሎትም ይኸው የይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ውሳኔ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አልተገኘም፡፡ በማለት የአሁን ተጠሪን አስቀርቦ ሳያከራክር መዝገቡን ዘግቶታል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ ባጭሩ ይህንኑ ሲመስል ግራ ቀኙ ከዚህ ቀደም በስር ፍ/ቤቶች በየደረጃው ያቀረቡትን ክርክር በማጠናከር በሰበር ደረጃ የፅሁፍ ክርክራቸውን አቅርበዋል፡፡

እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል እንደመረመርነውም የአሁን አመልካችና የተጠሪ አባት ሟች የጋብቻ ግንኙነት የነበራቸው ስለመሆኑ በስር ፍ/ቤቶች በተሰጡት ዳኝነቶች የተረጋገጠ ጉዳይ ሲሆን አከራካሪ ነጥብ ሆኖ የተገኘው ይህ የጋብቻ ግንኙነትታቸው ሁለቱም ተለያይተው በመኖራቸው ምክንያት ተቋርጧል ወይስ አልተቋረጠም በሚለው ጭብጥ ስር የተሰጠው የይግባኝ ሰሚው እና የሰበር ሰሚው ችሎት ውሳኔዎች ይህ ሰበር ሰሚው ችሎት በዚህ አከራካሪ ነጥብ ስር በሌሎች ወገኖች ክርክር መነሻ የሰጠውን ትርጉም መሰረት ያደረገ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነው፡፡

የአ/አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ምንም እንኳ የአሁን አመልካችና ሟች በተለያየ ሀገር በመኖራቸው በኑሮ የተለያዩ ቢሆኑም የጋብቻ ግንኙነታቸው ግን ሳይቋረጥ የዘለቀ መሆኑ ተረጋግጧል የሚል ውሳኔ የሰጠው በአሁን አመልካች በኩል የቀረቡትን የሰው እና የተለያዩ የሰነድና ገላጭ ማስረጃዎችን መሰረት በማድረግ ነው፡፡

በአኳያው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በሁለቱ ተጋቢዎች መካከል የነበረው የጋብቻ ግንኙነት መቋረጡን አረጋግጫለሁ ያለው በአመልካች በኩል በቀረበው የሰነድ እና ገላጭ ማስረጃ ሆኖ የቀረበውን በቪዲዮ የተቀረፀውን ምስል ብቻ ምርኩዝ አድርጐ የማስረዳት ብቃቱን በመመዘን እንደሆነ የውሳኔው ግልባጭ አስረጂ ነው፡፡

ይኸውም የሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አቅርቦ ከተመለከተውና ለውሳኔው መነሻ አድርጎ ከያዘው ማስረጃ መካከል ፤

በአመልካች አማካኝነት የቀረቡት የደብዳቤ ልውውጦችና ፍቶግራፎች ተጠሪዋ የአሁኑ አመልካች በውጭ ሀገር በነበረችበት ጊዜ ከሟች ጋር የነበራት ግንኙነት አለመቋረጡን ያመለክታል፤ የወረዳ 19 መረዳጃ እድር የቀረበው መግለጫ ሟች እና የአሁን አመልካች በባልና ሚስት መመዝገባቸውን አረጋግጦ በመላኩ፤ የቀረበውም የቪዲዮ ፊልም የአሁን አመልካች ከውጭ ሀገር ለሟች በምትልከው ገንዘብ ሟች ቤቱን እየሰሩ መሆኑን በማረጋገጥ የደረሰበትን ውጤት ለባለቤታቸው ለአሁን አመልካች ለመግለፅ መልዕክቱን ለመላክ የተቀረፀ ሲሆን ከዚሁ ምስል ሟች ከአሁን አመልካች ጋር የትዳር ግንኙነታቸው ላይ ቁርጥ ያለ መሆኑን ለመገንዘብ ተችሏል በሚል የማስረጃውን አግባብነትና ሚዛን የመረመረበትን ክፍል ይግባኝ ሰሚው ከፍተኛው ፍ/ቤት ከዕድር የመጣው ማስረጃ የዕድሩ ማህተምም ሆነ ቁጥር የሌለው በመሆኑ ተአማኒነት ያለው ብሎ ለመቀበል

የሚቻል አይደለም፤ የግል ደብዳቤዎችና ፍ/ቤቱ የተመለከተው የቪዲዮ ማስረጃ የትዳር ግንኙነቱ ስለመቀጠሉ የሚያመለክት ነገር የሌላቸውና እምነት የሚጣልባቸው ማስረጃዎች አይደሉም፡፡ ለሟች 40 ቀን መታሰቢያ የታተመው የጥሪ ወረቀትም በማንኛውም ጊዜ ሊታተም የሚችል በመሆኑ ታማኝነት ያለው አይደለም የሚለውን ትችት በመስጠት ከጋብቻ የመነጨው ግንኙነት ስለመቀጠሉ በማስረጃ አልተረጋገጠም ከሚል መደምደሚያ ላይ ደርሷል፡፡

በእርግጥ ይህ በፍሬ ነገርና ፍሬ ነገርን ለማስረዳት የቀረበውን ማስረጃ ታማኝነት የመመርመር የማስረዳት አቅሙን የመመዘን ሥልጣኑ የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት እንጂ ለዚሁ የሰበር ሰሚ ችሎት በህግ የተሰጠው ሥልጣን ባለመሆኑ በዚህ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በማስረጃ አመዛዘን ረገድ የሰጠው ዳኝነት እንደገና ለመመርመር፤ አግባብነቱን ለማየት የሚቻል አይደለም፡፡

ይሁን እንጂ በአሁን አመልካችና በሟች መካከል የነበረው የጋብቻ ግንኙነት በመኖሪያ ቦታ መለያየት የተነሳ ሳይቋረጥ ግንኙነቱ እንዳለ፤ እንደቀጠለ ነበር በማለት የአሁን አመልካች ያቀረቡት ማስረጃ እና የመጀመሪያው ደረጃ ፍ/ቤት ለሰጠው ውሳኔ ምርኩዝ አድርጎ የያዘው ማስረጃ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በይግባኝ ሰሚነት ሥልጣኑ ትችት ባሳረፈበት የሰነድ እና ገላጭ ማስረጀዎች ላይ ብቻ የተገደበ አይደለም የሟች እህት የሆኑትን እና የሟች ጐረቤትን የምስክርነት ቃል ሁሉ የያዘ ነው፡፡ ለጉዳዩ አግባብነት ካለው የምስክርነት ቃል ውስጥ ሁለቱም በአካባቢ በእድር፣ በቤት ስራ ማህበር በባልና ሚስትነት እንደሚታወቁ፤ ሟች ሥራ ስላልነበራቸው ተጠሪዋ የቤተሰባቸውን ኑሮ ለመለወጥ ከባለቤታቸው ጋር ባደረጉት ስምምነት ወደ ውጭ አገር ሄደው ሥራ በመስራት በሚልኩት ገንዘብ ቤት መስራታቸውን ሟችም ሲታመም ገንዘብ በመላክ ታስታምመው እንደነበር እስከ ሟች ዕለተ-ሞት በትዳር ሁኔታ ውስጥ እንደነበሩ በመግለጽ ያረጋገጡበት ይገኝበታል፡፡

ስለዚህ የሰው ማስረጃ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ያለው የለም ክርክርን ለማስረዳት የቀረበን ማስረጃ ከማስረጃው አግባብነት ተቀባይነት እና የማሳመን ብቃት አንጻር በማየት የማይቀበለው ሆኖ በመገኘቱ ምክንያት ሳይመለከተው የቀረ ካልሆነ በቀር ክርክርን በማስረዳት የቀረበን የተከራካሪ ወገን ማስረጃ በዘፈቀደ ውድቅ ማድረግ እንደማይችል

ስለማስረጃ አቀባበል በተደነገጉት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 257፣ 258 እና 259 ተመልክቷል፡፡ ይህም የተከራካሪ ወገንን የመደመጥ መብት ለማስከበር ሲባል የተዘረጋ ሥርዓት ነው፡፡

እንዲሁም የበታች ፍ/ቤት ወይም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በክርክርና ክርክርን ለማስረዳት የቀረበን፤ የተሰማን ማስረጃ አንድ በአንድ በማገናዘብ በመተቸት፤ የሚቀበለውንና የማይቀበለውን በመለየት ዳኝነት መስጠት እንደሚገባ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 181 እና 182 በተመለከተው የፍርድ አፃፃፍ ሥርዓት ተደንግጓል፡፡

የበላይ ፍ/ቤትም ይህ ዳኝነት የፍርድ አፃፃፍ ስህተት የማስረጃ አቀባበል ሥርዓት ጉድለት መፈፀሙን የሥር ፍ/ቤቶች የመዝገብ ግልባጭ የሚያስረዳና ሳይመረመርና ሳይታይ የታለፈው የማስረጃ ይዘት በመዝገቡ ላይ ሰፍሮ ከተገኘ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 242 መሰረት በዚሁ የመዝገብ ግልባጭ ላይ በመመርኮዝ አስፈላጊውን ዳኝነት መስጠት እንደሚቻልም ተመልክቷል፡፡

ስለሆነም የአሁን አመልካችና የሟች የጋብቻ ግንኙነት ሳይቋረጥ እስከ ሟች ዕለተ ሞት ድረስ ግንኙነት የቀጠለ ስለመሆኑ የሥር የአ/አበባ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በሰው ማስረጃ ያረጋገጠው የፍሬ ነገር ጉዳይ ስለመሆኑ ተገንዝበናል፡፡

ይህም ከሆነ በሀገሪቱ ወጥ የሆነ የህግ አተረጓጎምና አፈጻጸም ማስፈን ይቻል ዘንድ እንደ አንድ ስልት ተቆጥሮ በሰጠው በአዋጅ ቁጥር 454/97 ድንጋጌ መሰረት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ከአምስት ያላነሱ ዳኞች ተሰይመው የሰጡት የህግ ትርጉም በበታች ፍ/ቤቶች የአስገዳጅነት ኃይል ወይም ባህርይ የሚኖረው ትርጉም በተሰጠበት እና ዳኝነት እንዲሰጥበት በቀረበው ጉዳዮች መካከል የተነሳው የፍሬ ነገርና የህግ ጥያቄ የተመሳሰለ ሆኖ ከተገኘ ብቻ ነው፡፡

ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በዚህ አዋጅ መሰረት የተጠቀሰውንና አስቀድሞ ትርጉም የተሰጠበትን በሰበር መ/ቁ 31891 የተሰጠውን ውሳኔ ማየት እንደሚቻለው ሁለቱም ለ12 ዓመታት ተለያይተው እንደኖሩ ተጠሪም በውጭ ሀገር በመኖር ላይ እንዳለች ሌላ ባል አግብታ ትኖር እንደነበር በክርክር ደረጃ የቀረበው ሳይጣራ የተሰጠ ውሳኔ ስለሆነ እንደገና ተጣርቶ ሊወሰን ይገባል በማለት ለሰጠው ዳኝነት እንዲሁም ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በደፈናው የፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት ትርጉም በሰጠባቸው "ሌሎች መዝገቦች"

የሚለው አገላለጽ በሰበር መ/ቁ 14290፤ 20938 የተሰጠውን ለመጥቀስ ተፈልጐ ከሆነም ተለያይተው የኖሩ ተጋቢዎች በየፊናቸው የየራሳቸውን ህይወት ስለመጀመራቸው ሚች ሌላ ሚስት አግብተው ስለመኖራቸው በሰው ተከራካሪው የሚያውቅ መሆኑ ሁሉ ታይቶ ትርጉም የተሰጠበት ስለሆነ በፍሬ ነገር ረገድ በአሁን አመልካች በምንያ ገ/ስላሴ እና ተጠሪ ወ/ሪት መሰረት ዓለማየሁ መካከል ከተነሳው ክርክር ጋር የሚመሳሰል አይደለም፡፡ የሚመሳሰል ባለመሆኑና ባለመሆኑም በአዋጅ ቁጥር 454/97 መሰረት ታይቶ ሊወሰን የሚችል አይደለም፡፡

በመሆኑም የአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት እና የከተማው ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ በማስረጃ አቀባበል ሥርዓትና በአዋጅ ቁጥር 454/97 አፈጻጸም ረገድ አንጻር ሲታይ የሰጡት ውሳኔዎች መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል የሚከተለውንም ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በመ/ቁ 14194 በ26/2/2003 ዓ/ም የሰጠው ፍርድ፤ በአ/አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች የሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 14801 በ20/7/03 ዓ/ም በአብላጫ ድምፅ የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሰረት ተሽሯል፡፡ የአ/አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ 1706/00 በቀን 6/11/2002 ዓ/ም የሰጠው ፍርድ ፀንቷል፡፡

ይህ የሰበር ክርክር ስላስከተለው ወጭና ኪሳራ ግራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት ፡፡

ት/ዘ

የሰ/መ/ቁ. 72420

ቀን 22-8-2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ነጋ ዱፍሣ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ኬሪያት ያህያ - ቀረቡ

ተጠሪዎች፡- ሐጂ ጅሀድ ኡመር በሌለበት

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት የፍቺ ውጤትን የሚመለከት ክርክር ሲሆን የተጀመረው በጅማ ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት በአመልካች ከሳሽነት ነው፡፡ አመልካች ባቀረበችው ክስ በግራ ቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ በጅማ ዞን የሸርአ ፍርድ ቤት የፈረሰ መሆኑን፣ ከፍቺ በኋላ የጋብቻ ውጤትን በተመለከተ ግን በመደበኛ ፍርድ ቤት የመጠየቅ መብት ተጠብቆልኝ ውሳኔ የሰጠ በመሆኑ ድርሻዬን እንዲሰጠኝ በሚል ነው፡፡ ተጠሪም መልስ እንዲሰጥበት ታዞ በሰጠው መልስ ጉዳዩ ከዚህ በፊት ለዚሁ የወረዳ ፍርድ ቤት ቀርቦ የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ውሳኔ መስጠት ያለበት ፍቺ ውሳኔ የሰጠው ፍርድ ቤት ራሱ ስለመሆኑ በማመልከት ውሳኔ ያገኘ በመሆኑ ድጋሚ ሊታይ አይገባውም በሚል የመጀመሪያ ደረጃ ተቃውሞ አቅርቧል፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የክልሉ የወረዳ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር በመስማት ቀደም ሲል የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ክስ ቀርቦ ማየት ያለበት የፍቺ ውሳኔውን የሰጠው ፍርድ ቤት ነው በማለት ይሄው ፍርድ ቤት ውሳኔ የተሰጠበት

በመሆኑ ድጋሚ ሊቀርብ አይገባም በማለት በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.5 እና 245/2/ መሰረት በቀረበው የመጀመሪያ መቃወሚያ መሰረት ውድቅ በማድረግ መዝገቡን ዘግቶታል፡፡ ይሄው ውሳኔ በክልሉ የከፍተኛ ፍርድ ቤትም ሆነ የሰበር ሰሚ ችሎት ጸንቷል፡፡

አሁን የቀረበው ቅሬታ በዚሁ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን አመልካች ነሐሴ 26 ቀን 2003 ዓ.ም በተጻፈ ባቀረበችው አቤቱታ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል ያለቻቸውን ነጥቦች ያነሳች ሲሆን ፍሬ-ሃሳቡ፡- በመካከላችን የነበረው ጋብቻ በጅማ ዞን ሸርዓ ፍርድ ቤት ከፈረሰ በኋላ የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ለጅማ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ድርሻዬን እንዲሰጠኝ ክስ አቅርቤ ውሳኔ የሰጠበት ሁኖ ተጠሪ ከውሳኔው ይግባኝ በመጠየቁ የክልሉ የጠቅላይ ፍርድ ቤት የክልሉ የከፍተኛ ፍርድ ቤት የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ለመመልከት ስልጣን የለውም በሚል ውሳኔውን በመሻር ክሱን ግን ስልጣን ላለው ፍርድ ቤት የማቅረብ መብትን ጠብቆልኛል፡፡ በዚሁ መሰረት ለጅማ ዞን ሸርዓ ፍርድ ቤት ክስ አቅርቤ ስከራከር ከቆየሁ በኋላ ጉዳዩን ለማየት አልችልም በማለት ውሳኔ በመስጠቱ ምክንያት ለከተማው የወረዳ ፍርድ ቤት ያቀረብኩት ክስ በመሆኑ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን ተመልክቶ ውሳኔ ሊሰጥበት ሲገባ ከዚህ በፊት የተመለከትኩት ነው በማለት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ የቀረበውን የፍቺ ዉጤት ክርክር ውድቅ ማድረጉ አግባብነት የሌለውና መሰረታዊ ፍትሕ የማግኘት መብትን ያጣበበ ነው በማለት እንዲታረምላት ጠይቃለች፡፡ በዚህ ጉዳይ አመልካች ያቀረበችው የፍቺ ውጤት ክስ የሸርዓም ሆነ የመደበኛ ፍርድ ቤት በመመልከት ውሳኔ መስጠት ሲገባቸው መታለፉ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ-መንግስት አንቀጽ 37 መሰረት ፍትሕ ከማግኘት መብት አኳያ ለመመርመር በሚል ያስቀርባል በመባሉ እና ተጠሪ መልስ እንዲሰጥበት ታዞ መጥሪያ ለመቀበል ፈቃደኛ ባለመሆኑ መልስ የመስጠት መብቱ ታልፎ ጉዳዩ ለውሳኔ አድሮአል፡፡

ችሎቱም የተነሱትን ክርክሮች ከተያዘው ጭብጥ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሯል፡፡ እንደመረመረውም በግራ ቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ በሸርዓ ፍርድ ቤት የተቋጨ ስለመሆኑ አከራካሪ አይደለም፡፡ የፍቺ ውሳኔ በሸርዓ ፍርድ ቤት ከተሰጠ በኋላ አሁን እያከራከረ ያለው የፍቺ ውጤት መመልከት ያለበት የትኛው ፍርድ ቤት ነው የሚለው ነጥብ ስለመሆኑ መመልከት ይቻላል፡፡ በእርግጥ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ-መንግስት አንቀጽ 78/5/ መሰረት ለሚቋቋሙት የሐይማኖት ፍርድ ቤቶች እውቅና እንደተሰጠ እና እንደሚደራጁ ተመልክቷል፡፡ በዚሁ አግባብ በተቋቋሙት

የሐይማኖት ፍርድ ቤቶች የተከራካሪ ወገኖችን ፈቃደኝነት መሰረት በማድረግ ሊዳኙ እንደሚችሉ በዚሁ ህገ-መንግስት አንቀጽ 34/5/ ስር ተመልክቷል፡፡ በዚህ አግባብ ግራ ቀኙ ጉዳያቸውን ለሸርዓ ፍርድ ቤት በማቅረብ የፍቺ ውሳኔ ያገኙ ስለመሆኑ መመልከት ይቻላል፡፡ የፍቺ ውጤትን በተመለከተ ግን አመልካች የሸርዓ ፍርድ ቤት በመደበኛ ፍርድ ቤት መጠየቅ እንድችል መብት ጠብቆልኝ አሰናብቶኛል በሚል ለመደበኛ ፍርድ ቤት ክስ ያቀረበች ስለመሆኑ ጉዳዩን የተመለከተው ፍርድ ቤት ውሳኔ የፍቺ ውጤትን ተመልክቶ ውሳኔ ሊሰጥበት የሚገባው ፍርድ ቤት የፍቺ ውሳኔ የሰጠው ነው በማለት ያልተቀበሉት መሆኑን፣ ጉዳዩን ለተመለከተው የሸርዓ ፍርድ ቤት የፍቺ ውጤቱን በተመለከተ ክስ ያቀረበች ስለመሆኑ፣ ሁኖም ግን የፍቺ ውሳኔ የሰጠው የሸርዓ ፍርድ ቤት አመልካች በመደበኛ ፍርድ ቤት ቀድሞ ክስ ማቅረባቸው ለዚህ የሸርዓ ፍርድ ቤት ለመዳኘት ፍላጎት የሌላቸው መሆኑን ያመላክታል በማለት አናስተናግድም በሚል መዝገቡን የዘጉት ስለመሆኑ መመልከት ይቻላል፡፡

ከዚህ ሁሉ መገንዘብ የሚቻለው ቀድሞ የፍቺ ውሳኔ የሰጠው የሸርዓ ፍርድ ቤት በግራ ቀኙ መካከል ያለውን የፍቺ ውጤት በተመለከተ ተመልክቶ ውሳኔ ለመስጠት ያልፈለገ መሆኑን እና በዚህም ምክንያት መዝገቡን ስለመዝጋቱ መመልከት ይቻላል፡፡ የፍቺውን ውሳኔ የሰጠው የሸርዓ ፍርድ ቤት የንብረት ክፍፍሉንም በተመለከተ እልባት ይሰጣል ተብሎ ቢገመትም የሸርዓ ፍርድ ቤቶች ይሄንን የክርክር ነጥብ በተመለከተ ለመደበኛ ፍርድ ቤት እንዲያቀርቡ መብት በመጠበቅ መዝገብ ሲዘጉ ወይንም አናስተናግድም በማለት ተከራካሪዎችን ሲያሰናብቱ ዜጎች መብታቸውን ለማስከበር ያላቸው መፍትሔ ምን እንደሆነ መመልከት ተገቢ ይሆናል፡፡ በዚሁ መሰረት ከላይ እንደተመለከተው በግራ ቀኙ መካከል ያለውን ክርክር ይዳኛል ተብሎ የተቋቋመው አካል እና ግራ ቀኙ ፈቃደኝነታቸውን የገለጹለት አካል በተለያየ ምክንያት ጉዳዩን ለመመልከት ያልፈለገ እንደሆነ ዜጎች በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ህገ-መንግስት አንቀጽ 37/1/ መሰረት ጉዳያቸውን ለመደበኛ ፍርድ ቤት የማቅረብ እና ፍትሕ የማግኘት መብት ሊጠበቅላቸው የሚገባ ስለመሆኑ መገንዘብ ይቻላል፡፡

መደበኛ ፍርድ ቤቶችም እንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ሲያጋጥም ዜጎች ጉዳያቸውን ለመደበኛ ፍርድ ቤት በማቅረብ ፍትሕ የማግኘት መብታቸው ሊረጋገጥ ስለሚገባ፣ ጉዳዩን እንዲያይ የቀረበለት የሸርዓ ፍርድ ቤት ጉዳዩን አልመለከትም በማለት በብይን

ተከራካሪዎችን ያሰናበተ ስለመሆኑ እየታወቀ እና ይሄ ሲሆን መደበኛ ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን የማያስተናግዱ ከሆነ ደግሞ ዜጎች ያላቸውን ፍትሕ የማግኘት መብት የሚያጣብብ በመሆኑ አግባብነት ያለው ሁኖ አልተገኘም፡፡

ባጠቃላይ የሸርዓ ፍርድ ቤት ተከራካሪዎች በፍርድ ቤቱ ለመዳኘት ፈቃደኛ ባለመሆናቸው አላስተናግድም በማለት የዘጋውን ጉዳይ ስልጣን ያለው መደበኛ ፍርድ ቤት አላስተናግድም በማለት ውሳኔ መስጠቱ አግባብነት የሌለውና መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ብለናል፡፡ በመሆኑም ቀጥሎ የተመለከተውን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ውሳኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሰሚ ችሎት በመዝ.ቁ.128962 በቀን 21-10-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት፣ የጅማ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ.18872 በቀን 02-6-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የጅማ ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ. 21069 በቀን 15-4-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.348/1/ መሰረት ተሽሯል፡፡

2. መደበኛ ፍርድ ቤት አመልካች ያቀረበችውን የፍቺ ውጤት ጥያቄ ማስተናገድ አልችልም በማለት ውሳኔ መስጠቱ አግባብነት የሌለው ነው ብለናል፡፡

3. የጅማ ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት አመልካች ያቀረበችውን የፍቺ ውጤት ክስ በተመለከተ የግራ ቀኙን ክርክር በመስማት እና በማጣራት ተገቢውን ውሳኔ እንዲሰጥበት በማለት በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ.341/1/መሰረት መልሰን ልከንለታል፡፡

4. በዚህ ችሎት በአመልካች ላይ የደረሰውን ወጪና ኪሳራ የራሷን ትቻል ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/መ

የሰ/መ/ቁ. 71126

ሰኔ 5 ቀን 2004 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ወርቅነሽ ሰብስቤ - ወኪል ፍቅርተ እንደሻው ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1. ሻለቃ ባሻ እንደሻው - ቀረበ

2. አቶ እሸቱ እንዳሌ - ቀረበ

መዝገቡ ያደረው ለውሳኔ ሲሆን ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የባልና ሚስት ክርክር ሆኖ የፍቺ ውጤትን የሚመለከት ሲሆን በዚህ ሂደት በተሸጠው የጋራ መኖሪያ ቤት ላይ አመልካች የቀደምትነት መብት ይገባኛል ጥያቄን የሚመለከት ሆኖ የተጀመረው በደቡብ ብሔ/ብሔ/ህዝቦች ብሔ/ክል/መንግስት በሀዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው፡፡ ጉዳዩን በቅድሚያ የተመለከተው ይሄው የክልሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በቀን 28-10-2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት ባልና ሚስት በሚሸጠው የጋራ ቤት ሽያጭ ሂደት ላይ ተጫራች ሆነው እንዲሳተፉ የተፈቀደላቸው ስለመሆኑ፣ በጨረታው ሂደት ግን የአሁን 2ኛ ተጠሪ ያሸነፈ ስለመሆኑ፣ ቀደም ሲልም አመልካች ያመለከቱት የቅድሚያ መብት ጥያቄ ቢሆንም ፍ/ቤቱ ግን በጨረታው ሂደት ተጫራች ሆነው እንዲሳተፉ መብት የሰጠ እንጅ የቀደምትነት መብት ባለመሆኑ፣ በዚሁ ቀን ጠዋት የተሰጠው ትዕዛዝ ይሄንን ሳያገናዝብ በስህተት ስለመሆኑ በማመላከት የቀረበውን የቀደምትነት መብት ጥያቄን ውድቅ በማድረግ በጨረታው ሂደት ተሳትፎ

አሸናፊ የነበረው 2ኛ ተጠሪ ቤቱን የገዛ ስለመሆኑ የቀረበውን ሪፖርት በማጽደቅ ውሳኔ ሰጥቷል። አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለሀዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረበች ሲሆን ፍ/ቤቱም ጉዳዩ ያስቀርባል በማለት የግራቀችን ክርክር በመስማት ይሄንኑ የክልሉ የመጀ/ደረጃ ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ አፅንቷል። የክልሉ የሰበር ሰሚ ችሎትም የቀረበለትን ቅሬታ የተፈፀመ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለም በማለት በማጽናት ውሳኔ ሰጥቷል።

አሁን የቀረበው አቤቱታ በዚሁ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን አመልካች ባቀረበችው የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞባቸዋል ያለቻቸውን ነጥቦች በማንሳት የተከራከረች ሲሆን ፍሬ ሃሳቡ፡- ቀደም ሲል የክልሉ የወረዳ ፍ/ቤት ቤቱን ቅድሚያ እንድወስድ የሰጠውን አስገዳጅ ትዕዛዝ በመለወጥ ሌላ ትዕዛዝ መስጠቱ ተቀባይነት ያለው አካሄድ ባለመሆኑ፣ ስለጋራ ባለሀብትነት ከሚመለከቱት የፍትሐብሔር ድንጋጌዎች አኳያ በቀደምትነት በግዥ ስለማስቀረት መብት ከሚመለከቱት ድንጋጌዎች አንጻር በበታች ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ አግባብነት የሌለው በመሆኑ እንዲታረምልኝ የሚል ነው። ጉዳዩ ያስቀርባል በመባሉ ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ታዞ በየራሳቸው ጥቅምት 8 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ መልስ ባልና ሚስት በሚሸጠው ቤት ጨረታ ላይ እንዲሳተፉ የተደረገ እና በሂደቱ እንደማንኛውም ተሳታፊ ተሳትፈው የተሸነፉ ስለመሆኑ፣ 2ኛ ተጠሪ በሂደቱ አሸናፊ በመሆን ቤቱን የገዛ በመሆኑ እና 1ኛ ተጠሪም ሆነ ለአመልካች የተሰጠው ዕድል በጨረታው ላይ የመሳተፍ እንጂ የተለየ ነገር በሌለበት ሁኔታ አመልካች የምታነሳው ቅሬታ አግባብነት የሌለው ነው በማለት ተከራክሯል። አመልካች ቅሬታዋን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥታለች።

በግራቀኙመካከልየተደረገውክርክርአጠርአጠርባለመልኩከላይየተመለከተው ሲሆን ችሎቱም የተነሱትን ክርክሮች፣ ከተያዘው ጭብጥ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሯል። እንደመረመረውም ጉዳዩ ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ሲባል ተይዞ የነበረው ጭብጥ አመልካች ያነሳችው የቀደምትነት መብት ውድቅ መደረግ ስለጋራ ባለሀብት ከተመለከቱት ድንጋጌዎች አኳያ ለመመርመር በሚል በመሆኑ ከዚሁ ቀደም ሲል ተይዞ ከነበረው ጭብጥ አኳያ ታይቶ እልባት ማግኘት ያለበት ሁኖ ተገኝቷል።

በዚሁ መሠረት ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ በበታች ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች በፍቺ ውጤት አፈጻጸም ወቅት በአመልካች አና 1ኛ ተጠሪ መካከል የባልና ሚስት የጋር ሀብት የሆነው ቤት በጨረታ እንዲሸጥ ስለመታዘዙ፣ በዚህን ሂደት ውስጥ ሁለቱም ወገኖች የቀደምትነት መብት መጠየቃቸው፣ ሁኖም ግን ፍርድ ቤቱ በጨረታው ሂደት እንዲሳተፉ እድል በመስጠት እና ለሁለቱም ወገኖች የተለየ መብት ሳይሰጥ የጨረታው ሂደት የተከናወነ ስለመሆኑ፣ በዚህም ሂደት ባልና ሚስት ተሳታፊ የነበሩ ቢሆንም ማንኛቸውም ያላሸነፋ እና በጨረታው ተሳታፊ የነበረው 2ኛ ተጠሪ ያሸነፈ ስለመሆኑ ነው፡፡ አመልካችም ብትሆን ቀደም ሲል ጨረታው ከተከናወነ በኋላ በቅድሚያ እንድወስድ ትዕዛዝ ተሰጥቶ ፍርድ ቤቱ በስህተት ነው በሚል ማስተካከያ መስጠቱ አግባብነት የለውም ከሚል በስተቀር ከላይ የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች በተመለከተ የምታነሳው ክርክር የሌለ ከመሆኑም በላይ በጨረታው መከናወን በፊት የቀደምትነት መብት ከ1ኛ ተጠሪ በተለየ መልኩ ተሰጥቶኛል የሚል ክርክር የላትም፡፡

በበታች ፍርድ ቤቶች የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች በመያዝ አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች ስንመለከት ክርክሩ የባልና ሚስት የጋራ ሀብት ክፍፍል ክርክር የሚመለከት እንደመሆኑ መጠን በቀጥታ ተፈጻሚነት ያለው ህግ የክልሉ የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁ. 75/1996 መሆኑን መገንዘብ የቻላል፡፡ በዚህ የክልሉ የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 103/1/ መሠረት የፍቺ ውጤትን በተመለከተ በዓይነት ለመከፋፈል አዳጋች የሆነን እና ከተጋቢዎቹ እንደኛው ወገን ለሌላኛው ለመተው መስማማት ያልቻሉ እንደሆነ ንብረቱ ተሸጦ የተገኘው ገንዘብ እንዲከፋፈሉ የሚደረግ ስለመሆኑ እና በዚሁ ድንጋጌ ስር በአሻሻጡ ሂደት ግራ ቀኙ ያልተስማሙ እንደሆነ ሽያጩ የሚደረገው በጨረታ እንደሆነ ተደንግጓል፡፡

በዚህ ጉዳይ ደግሞ ሁለቱም ባልና ሚስት ሲቀርቡ ፍርድ ቤቱ ለሁለቱም የፈቀደው እንደማንኛውም ተጫራች በጨረታው እንዲሳተፉ የሚል እስከሆነ ድረስ እና ተሳትፈውም አሸናፊው 2ኛ ተጠሪ መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ

አመልካች በተለየ ሁኔታ የቀደምነት መብት ይገባኛል በማለት የምታቀርበው ክርክር አግባብነት ያለው ሁኖ አልተገኘም፡፡

የበታች ፍርድ ቤቶችም በጨረታው ሂደት ያሸነፈውን 2ኛ ተጠሪ ቤቱን ይረከብ በማለት ውሣኔ መስጠታቸው በአግባቡ እና በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ. 439 እና ተከታዮቹ ስር መሠረታዊ የማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ መርህ ያገናዘበ ነው ከሚባል በስተቀር የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት ስለመኖሩ የሚያመላክት ነገር አላገኘንም፡፡

ባጠቃለይ የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች ያቀረበችውን የቀደምትነት ግዥ መብት በተመለከተ ውድቅ በማድረግ በጨረታው መሠረት አሸናፊው ወገን /2ኛ ተጠሪ/ ቤቱን እንዲረከብ በማለት ውሣኔ መስጠቱ በአግባቡና የተፈጸመ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለም ብለናል፡፡ በመሆኑም ቀጥሎ የተመለከተውን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የደቡብ ብሔ/ብሔ/ህዝ ብሔ/ክል/ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሰሚ ችሎት በመዝ.ቁ. 54623 በቀን 11/11/2003 ዓ.ም የሀዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝ. ቁ. 10567 በቀን 08/11/2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት እና የሀዋሳ ከተማ የመጀ/ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝ .ቁ.21347 በቀን 28/10/2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት ውሣኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ 348/1/ መሠረት ጸንቷል፡፡
2. አመልካች ያቀረቡት የቀደምነትነት ግዥ መብት ወድቅ መደረጉ በአግባቡ ነው ብለናል፡፡
3. በዚህ ችሎት ሐምሌ 14 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡
4. በዚህ ችሎት በግራ ቀኙ ለደረሰው ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ.75562

ሰኔ 18 ቀን 2004 ዓ/ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ወ/ሮ ሶፊያ መሐመድ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ መሐመድ ይመር - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው አመልካችና ተጠሪ ጋብቻቸው ጸንቶ ባለበት ጊዜ በተጠሪ ስም እጣ የደረሰው ቢሆንም ቅድመ ክፍያ ጋብቻው በፍርድ ቤት ውሳኔ መፍረስ በኋላ የተከፈለበት የኮንዶሚኒየም ቤት የጋራ ነው ተብሎ የሥር ፍ/ቤቶች የሰጡት ውሣኔ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ተብሎ ነው፡፡ አመልካች ታህሳስ 24 ቀን 2004 ዓ/ም በጻፉት የሰበር ማመልከቻ አከራካሪው የኮንደሚኒየም ቤት በጋብቻ ጊዜ በስማቸው የደረሰ ቢሆንም እጣው ሊደርስ የቻለው መንግስት ለሴቶች የተለየ የእጣ እድል ስርዓት በመዘርጋት በመሆኑ እና እጣው ከደረሰ በኋላም ጋብቻው በፍርድ ቤት ውሳኔ ፈርሶ ለቤቱ የቅድመ ክፍያ ገንዘብ የተከፈለ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ቤቱ በጋብቻ ጊዜ የተፈራ የጋራ ንብረት ነው ተብሎ መወሰኑ ያላግባብ ነው የሚሉትን የቅሬታ ነጥቦችን ጠቅሰዋል፡፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ሲታይ በግራ ቀኙ መካከል የነበረው ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ ተጠሪ የጋራ ንብረቶች ናቸው የሚሏቸውን አይነታቸውንና ብዛታቸውን በመግለፅ ዳኝነት

መጠየቃቸውን የስር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ ያሳያል፡፡ በዚህ ዝርዝር ውስጥም እስከዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሚከራከሩበት በሰሚት ሳይት የሚገኝ ሕጻን ቁጥር 148/11 ባለ ሁለት መኝታ በተጠሪ ስም የተመዘገበ ኮንዲሚኒየም ቤት እጣው ጋብቻው ጸንቶ ባለበት ጊዜ የወጣ በመሆኑ በትዳር ጊዜ የተፈራ የጋራ ንብረት ስለሆነ ልንካልል ይገባል የሚል የዳኝነት ጥያቄ ይገኝበታል፡፡ ከዚህም በተጨማሪ ተጠሪ ከአመልካች ጋር በጋብቻ ተሳስረው በነበሩበት ጊዜ በአቃቂ ቃሊቲ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 10/11 ውስጥ በ350 ካ.ሜትር ቦታ ላይ የሰፈረና በአመልካች ስም የተመዘገበ መኖሪያ ቤት ፣ የተለያዩ የቤት ቁሳቁሶች መኖራቸውን ገልፀው ክፍፍሉ እንዲደረግ ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡ የአሁኗ አመልካች ለተጠሪ የንብረት ክፍፍል ጥያቄ በሰጡት መልስም በአቃቂ ቃሊቲ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 10/11 ውስጥ በ350 ካ.ሜትር ቦታ ላይ የሰፈረና በአመልካች ስም የተመዘገበ መኖሪያ ቤት ፣ የተለያዩ የቤት ቁሳቁሶች መኖራቸውን ሳይክዱ ክፍፍሉ ቢደረግ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን የገለፁ ሲሆን የኮንዲሚኒየም ቤቱን በተመለከተ ግን የጋራ ስላልሆነ ተጠሪ ሊጠይቁ አይችሉም ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

የንብረት ክርክሩ በዚሁ መልኩ የቀረበለት የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትም ተገቢውን ማጣራት ከአደረገ በሁዋላ የኮንዶሚኒየም ቤቱ የጋራ መሆኑ ማረጋገጡን ገልጾ አመልካች ለቅድመ ክፍያ ከፈልኩ የሚሉትን የብር 32,048.40(ሰላሳ ሁለት ሺኅ አርባ ስምንት ብር ከአርባ ሳንቲም)ግማሽ ብር 16,024.20(አስራ ስድስት ሺኅ ሃያ አራት ብር ከሃያ ሳንቲም) ተጠሪ እንዲተኩላቸው ቤቱ ከእነ ቀሪ እዳው ግን የጋራ ነው ፣ በማለትና የታመኑትን ንብረቶች በሕጉ አግባብ ሊከፋፈሉ የሚችሉበትን መንገድ በመዘርዘር ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ ኮንዶሚኒም ቤቱን በተመለከተ በስር ፍርድ ቤት በተሰጠው ውሳኔ አመልካች ቅሬታ አድሮባቸው ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም የኮንዶሚኒየም ቤቱ የጋራ ነው ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑ ሊጣራ የሚገባው ነጥብ ሁኖ በመገኘቱ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪም ጥሪ ተደርጎላቸው ግራ ቀኙ በፅሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መሰረት ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ

ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው ተመርምሯል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካችና ተጠሪ ጋብቻቸውን ጸንቶ ባለበት ጊዜ ሚያዚያ ወር 2002 ላይ አከራካሪው የኮንዶሚኒየም ቤት በተጠሪ ስም የደረሳቸው መሆኑን ፣ ሰኔ 02 ቀን 2002 ዓ/ም ደግሞ ጋብቻው በፍርድ ቤት ውሳኔ መፍረሱን ፣ ከዚህም በኋላ የጋብቻ ውጤት የሆነው የንብረት ክርክር ባልተካሄደበት ሁኔታ ነሐሴ 17 ቀን 2002 ዓ/ም አመልካች ለኮንዲሚኒየም ቤቱ ቅድመ ክፍያ የከፈሉ መሆኑንና ጳጉሜ 04 ቀን 2002 ዓ/ም ላይ ከሚመለከተው አስተዳደር አካል ጋር የኮንዶሚኒየም ቤቱን በተመለከተ ውል የተዋዋሉ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጡ ጉዳዮች መሆናቸውን ነው፡፡ አመልካች አሁን በዚህ ሰበር ደረጃ አጥብቀው የሚከራከሩት ቤቱ ሴት በመሆናቸው ባገኙት ልዩ ድጋፍ የደረሳቸውና ቅድመ ክፍያውንም ከጋብቻ መፍረስ በኋላ የከፈሉት በመሆኑ የጋራ ሊሆን አይችልም በሚል ምክንያት ነው፡፡ ተጠሪ ደግሞ አመልካች ለእጣው እንዲመዘገቡ የተደረገው ተጠሪ ካላቸው የስራ ባህርይ አንፃር አመልካች በቋሚነት አዲስ አበባ ስለሚኖሩ ጉዳዩን ለመከታተል እንዲቻል ስለመሆኑና እጣውም ሴት በመሆናቸው በተለየ መንገድ ያላገኙት መሆኑን ጠቅሰው በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ የቤተሰብ ሕጉን ያገናዘበ በመሆኑ ሊጸና ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

በመሰረቱ በስር ፍርድ ቤት ያልቀረበ አዲስ የፍሬ ነገር ክርክር በበላይ ፍርድ ቤት ሊነሳ እንደማይችል የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 329(1) ድንጋጌ ያሳያል፡፡ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የሚመራው በ1958ቱ የፍትሓ ብሔር ስነ ስርዓት ሕጋችን በመሆኑ ከላይ የተጠቀሰው ድንጋጌ ለዚህ ችሎትም ተፈጻሚነት ያለው ነው፡፡ በመሆኑም በበታች ፍርድ ቤቶች ያልተነሳ የፍሬ ነገር ክርክር በሰበር ችሎት የሚነሳበት አግባብ የለም፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች የኮንዶሚኒየም ቤት እጣ በጋብቻ ውስጥ የደረሳቸው መሆኑን ሳይክዱ እጣው በሴትነታቸው የደረሳቸው መሆኑን ጠቅሰው ተጠሪ በቤቱ ላይ መብት የላቸውም በማለት በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ተከራክረዋል፡፡ ይሁን እንጂ የቤቱ ዕጣ በጋብቻ ውስጥ ግራ ቀኙ እያሉ የደረሰ መሆኑ እንደተጠበቀ ሁኖ አመልካች እጣውን በሴትነት ያገኙሁት ነው በማለት እዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሚያቀርቡት የፍሬ ነገር ክርክር ስርዓቱን ጠብቆ የቀረበ ባለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 329(1) መሰረት ተቀባይነት የሌለው ነው፡፡ አመልካች እጣው የደረሰው በጋብቻ ውስጥ መሆኑን ሳይክዱ ለቤቱ ቅድመ ክፍያ ከጋብቻ

መፍረስ በኋላ በስማቸው ወይም ከግል ገንዘባቸው መክፈላቸውና ውሉንም ከአስተዳደሩ ጋር ማድረጋቸው በጋብቻ ጊዜ የደረሰውን እጣ ውጤቱን የሚቀየርው ሊሆን የሚችልበት ሕጋዊ አግባብ የለም። የኮንዶሚኒየም ቤት ለህብረተሰቡ የሚሰጥበትን አግባብ የሚገዙ ሕጎችም ከምዝገባ ጀምሮ የተለያዩ ሂደቶች ያሉ ስለመሆኑ የሚሳዩ ሲሆን በትዳር ውስጥ በሚገኙ ባልና ሚስት ለእጣው ሲመዘገቡ ሁለቱም ሊመዘገቡ እንደማይችሉ የሚታወቅ ነው። በመሆኑም አንዱ ተጋቢ በጋብቻ ጊዜ ስሙ ከተመዘገበና እጣው ጋብቻው ጸንቶ ባለበት ጊዜ ከደረሰ በቤቱ ላይ የሚገኘው መብትና ግዴታ የተጋቢዎች የጋራ ነው ከሚባል በስተቀር የቅድሚያ ክፍያ ጋብቻው ከፈረሰ በሁዋላ በአጭር ጊዜ ወይም ወዲያውኑ በመከፈሉና ውሉም ጋብቻው ፍርሶ የንብረት ክፍፍል ባልተደረገበት ሁኔታ ከሚመለከተው አካል ጋር እጣው በስሙ የወጣለት ተጋቢ በመፈራረሙ ብቻ ንብረቱ የዚሁ ቅድመ ክፍያውን የከፈለውና ውሉን የተዋዋለው ተጋቢ የግል ንብረት ነው የሚባልበት ሕጋዊ አግባብ የለም። በመሆኑም አመልካች የኮንዶሚኒየም ቤት የግሌ ነው በማለት ያቀረቡት ክርክር ስርዓቱን ጠብቆ ያልቀረበና ሕጋዊ መሰረት የሌለው ሁኖ ስለአገኘነው በጉዳዩ ላይ የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ በመ/ቁ. 24526 ሐምሌ 19 ቀን 2003 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 115416 በ12/03/2004 ዓ.ም. የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ጸንቷል።
2. የኮንዲሚኒየም ቤቱ እጣ የደረሰው ጋብቻ ፀንቶ ባለበት ጊዜ ስለሆነና አመልካች ለቤቱ ቅድመ ክፍያ በመክፈል ውሉን ከአስተዳደር አካሉ አደረግሁ የሚሉት ጊዜ ጋብቻው በፍርድ ቤት ውሳኔ ከፈረሰ በአጭር ጊዜ ውስጥና የንብረት ክፍፍሉ ባልተደረገበት ሁኔታ በመሆኑ ቤቱን የአመልካች የግል ንብረት ነው ለማለት የሚያስችል ሕጋዊ አግባብ የለም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጭና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል ፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት። **ሃ/ዲ**

የሰ/መ/ቁ 74376

የካቲት 27 ቀን 2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ ብዙአየሁ ታደሰ - ጠበቃ ምህረትአብ ልዑልና ወ/ሮ አበባ መንግስቱ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ሰሎሜ ሻወል - ጠበቃ አቶ ኃይሉ ንጋቱ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤትና የፌዴራል የከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልኝ በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ጉዳዩ አመልካችና ተጠሪ የፍች ውጤት በተመለከተ ያደረጉት ስምምነት ተፈፃሚነት የሚመለከት ነው፡፡ ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ነው፡፡ በሥር ፍ/ቤት ተጠሪ (ከሳሻ) አመልካች (ተከሳሽ) በመሆን ተከራክረዋል፡፡ ተጠሪ ከአመልካች ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍች እንዲፈርስና የፍች ውጤት በሆነው የጋራ ንብረት ክፍፍልና የልጆች አስተዳደግ ጉዳይ ከአመልካች ጋር በመስማማት ስምምነት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሀምሌ 15 ቀን 2000 ዓ/ም ያፀደቀ መሆኑን ገልፀው በስምምነቱ መሠረት አብዛኛው ሁኔታዎች የተፈፀሙ ቢሆንም በቦሌ ክ/ከተማ ቀበሌ 03/05 የሚገኘውና የካርታ ቁጥሩ 33799 ቁጥሩ

2310 የሆነ በተከሳሽ (አመልካች) ስም ያለበትና በቦሌ ክ/ከተማ ቀበሌ 20 የካርታ ቁጥሩ 33822 የሆነና ቁጥሩ 4057 የሆነ ፎቅ ቤት በስምመነታችን መሰረት ከዕዳና እገዳ ነፃ በማድረግ ለከሳሽ (ተጠሪ) አላዛወሩም፡፡ ተከሳሽ በስምመነቱ መሰረት እንዲፈፀም ማስጠንቀቂያ ቢሰጠውም በስምመነቱ መሠረት ያልፈፀመ በመሆኑ ንብረቱን ከዕዳና እገዳ ነፃ አድርገው እያዛወሩ ትዕዛዝ ይሰጥልኝ ይህ የማይቻል ከሆነ ግምታቸውን እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ በማለት ክስ አቅርበዋል፡፡ አመልካች በተከሳሽነት ቀርበው በስምምነቱ መሰረት የቤቶቹን ስመ ንብረት ለከሳሽ (ተጠሪ) ለማዛወር አስፈላጊውን እንዳሟላ ከሳሽ ደግሞ የዴነቨሩን ጋብቻ ሰርተፊኬት አቅርበው የዴንቨሩን ጋብቻ እንድናፈርስ ስምመነት ተደርጓል፡፡ ጉዳዩ በሽማግሌ ታይቷል፡፡ ከሳሽ የዴንቨሩን ጋብቻ ሳይፈርስ ስም እንዲዛወር መጠየቁ ተገቢ አይደለም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡

የስር ፍ/ቤት ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ስለ ፍችና የፍች ውጤት አቅርበው ባፀደቁት ስምምነት ውስጥ፣ ተከሳሽ (አመልካች) ለከሳሽ (ተጠሪ) የቤቶቹን ስመሀብት የሚያዛውረው በኮላራዶ ዴንቨራ ያለው ጋብቻ ከፈረሰ በኋላ ነው የሚል ይዘት የለውም፡፡ ተከሳሽ በሁለት ዓመት ተከቱል ጊዜው ውስጥ ቤቶቹን ከዕዳና እገዳ ነፃ አድርገው ለከሳሽ ለማዛወር የተስማሙ በመሆኑ አሁን ጊዜው ሲሰላ ሶስት ዓመት የሆነው በመሆኑ በስምምነቱ መሰረት ቤቶቹን ነፃ አድርገው ስመሀብቷን ለከሳሽ ያዛውሩ በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡ አመልካች በዚህ ትዕዛዝ ቅር በመሰኘት ለከፍተኛው ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበዋል፡፡ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ይግባኙን በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 337 መሠረት ሰርዞታል፡፡

አመልካች ህዳር 11 ቀን 2004 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ አመልካችና ተጠሪ በሁለት አገር የጋብቻ ሥርዓታቸውን ፈፅመዋል፡፡ የስር ፍ/ቤት ስምምነቱን ሲፈፅሙ የአመልካችና ተጠሪ ፍላጎት ምን እንደነበር ስለ ውሎች አተረጓጐም የተደነገጉ ድንጋጌዎች መሰረት በማድረግ ስምምነቱን መተርጐም ሲገባው ይህንን ሳያደርግ ተጠሪ የኮላርዶ ዴንቨራ ያለው ጋብቻ ሳታፈርስ የቤቱ ስመ ሀብት እንዲዛወር መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው፡፡ ተጠሪ የበኩሉን ግዴታ ባልተወጣበት ሁኔታ አመልካች በስምምነቱ መሰረት እንዲፈጽም ትዕዛዝ ሊሰጥ

አይገባም፡፡ የስር ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ ዓለም አቀፍ የግለሰብ የህግ ጥያቄ የሚያስነሳ ነው፡፡ ስለዚህ በሰበር ታይቶ ይወሰነልኝ በማለት አመልክተዋል፡፡

ተጠሪ በበኩላቸው አመልካችና ተጠሪ የነበራቸው ጋብቻ በፍች እንዲፈርስና ጋብቻው በፍች ከፈረሰ በኋላ ስለሚኖረው የጋራ ንብረት ክፍፍልና የልጆች አስተዳደግ ሥምምነት ፈፅመው ስምምነቱ ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ፀድቋል፡፡ ክስ የቀረበባቸው ቤቶች የተጠሪ ድርሻ ስለመሆናቸው በስምምነቱ በግልፅ ተመልክቷል፡፡ ተጠሪ የጋራ ንብረት ለመካፈል ባደረገው ስምምነት መሰረት አመልካች እንድፈጽም ያቀረብኩትን ክስ ተቀብሎ የሥር ፍ/ቤት የሰጠው ትዕዛዝ የህግ ስህተት የለበትም፡፡ በሰበር የማጣሪያ ችሎት የተያዘው ጭብጥም እኔና አመልካች ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት ካስመዘገብነው የፍችና የፍች ውጤት ከሚዘረዝረው ስምምነት ጋር ምንም አይነት ግንኙነት የሌለው ነው፡፡ አመልካች የኮላራዶ ዴንቨራ ያለው ጋብቻ ሣይፈርስ ስምምነቱን አልፈፅምም በማለት ያቀረበው ክርክር የህግ መሰረት የለውም፡፡ ጉዳዩ የዓለም አቀፍ የግለሰብ ህግ ጥያቄ የሚያስነሳ አይደለም የሚል መከራከሪያ ያቀረበ ሲሆን አመልካች የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርቧል፡፡

ከስር የክርክሩ አመልካች በሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም በታች ፍ/ቤቶች አመልካች ተጠሪ በመካከላቸው የነበረውን ጋብቻ ለማፍረስ ከፍች በኋላ የጋራ ንብረት ክፍያንና የልጆች አስተዳደግ በተመለከተ ባደረጉት ስምምነቶች ሀምሌ 15 ቀን 2000 ዓ.ም ለፌዴራል የመጀመሪያ ፍ/ቤት አቅርበው ባፀደቁት መሰረት አመልካች ክስ የቀረበባቸውን ሁለት ቤቶች ለተጠሪ ባለሀብትነቱን እንዲያስተላለፍ የሰጡትን ትዓዛዝ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምሯል፡፡

ከላይ የተያዘው ጭብጥ ለመወሰን በመጀመሪያ አመልካችና ተጠሪ ያደረጉትና በፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት ሀምሌ 15 ቀን 2000 ዓ.ም ያፀደቀው ስምምነት የሚኖረው ውጤት ምንድን ነው የሚለውን ነጥብ ማየት አስፈላጊ ነው፡፡ አመልካችና ተጠሪ ሀምሌ 10 ቀን 2000 ዓ.ም የፍች የጋራ ሀብት ክፍፍልና የልጆች አስተዳደግ ስምምነት በማድረግ መጋቢት 21 ቀን 1985 ዓ/ም በኢትዮጵያ ግዛት ክልል በአዲስ አበባ የፈፀሙትን ብሔራዊ ጋብቻ በፍች እንዲፈርስ፣ ጋብቻው በፍች ሲፈርስ

ያሏቸውን የጋራ ሀብቶች የሚከፋፈሉበት ሁኔታና የልጆች አስተዳደግ እንዴት እንደሆነ በዝርዝር ፅፈው፣ ፍችውና የፍች ውጤቱን በተመለከተ ያደረጉት ሥምምነት የፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት እንዲያጸድቅላቸው በጋራ ባቀረቡት አቤቱታ መሰረት የፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት ፍችንና የፍች ውጤትን በተመለከተ አመልካችና ተጠሪ ያደረጉት ስምምነት የአመልካችና የተጠሪ ፈቃዳቸውን የገለጹበት፣ ለልጆች አስተዳደግና ለህግና ለሞራል ተቃራኒ አለመሆኑን በማረጋገጥ ሀምሌ 15 ቀን 2000 ዓ/ም የፀደቀው መሆኑን ከሥር ፍ/ቤት ውሳኔና ግራ ቀኙ ከሰበር ካቀረቡት የፅሁፍ ክርክር ተረድተናል፡፡

የፍች ስምምነት እንዲያፀድቅ በባልና በሚስቱ ስምምነት ጥያቄ ያቀረበለት ፍ/ቤት የፍች ስምምነቱን ከማጽደቁ በፊት የፍች ስምምነቱ የባልና የሚስቱ ትክክለኛ ፍላጎት መሆኑን ባልና ሚስቱ ፈቃዳቸውን በነፃ የሰጡ መሆኑን እንደዚሁም ስምምነቱ ለህግና ለሞራል የማይቃረን መሆኑን፣ ባልና ሚስቱ ስለፍች ውጤት ያደረጉት ስምምነት የልጆቻቸውን ደህንነትና ጥቅም በበቂ ሁኔታ የሚያስጠብቅ መሆኑና ስምምነቱ የሁለቱንም ተጋቢዎች ጥቅም ሚያስጠብቅ መሆኑን የማረጋገጥ ግዴታ እንዳለበት በተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 80 ተደንግጓል፡፡ እንዲሁም የፍችው ውጤት በስምምነት በሚያልቅበት ጊዜ ስምምነቱ ተፈፃሚነት የሚኖረው ፍ/ቤት ቀርቦ ተቀባይነት ሲያገኝ እንደሆነ የተሻሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀፅ 83 ንዑስ አንቀፅ 3 ይደነግጋል፡፡ የፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት አመልካችና ተጠሪ ሀምሌ 10 ቀን 2000 ዓ/ም ተፈርመው በጋራ ማመልከቻ ፍ/ቤቱ እንዲያጸድቅላቸው የጠየቁትን የፍችና የፍች ውጤት ስምምነት ከማጽደቁ በፊት አስገዳጅነት ባለው በቤተሰብ ህጉ አንቀፅ 80 ሊጣሩና ሊረጋገጡ የሚገባቸውን መሰረታዊ ጉዳዮች በማረጋገጥ እንደሆነ ለመገንዘብ ይቻላል፡፡ በህግ ስልጣን የተሰጠው ፍ/ቤት የስምምነቱን ይዘት፣ ስምምነቱ በልጆች አስተዳደግ ላይ የሚኖረውን ውጤት፣ የሁለቱንም ተጋቢዎች መብትና ጥቅም የሚያስከብር መሆኑን በማረጋገጥ ካፀደቀው ስምምነቱ ህጋዊ ውጤት ያለውና በባልና ሚስቱ ላይ አስገዳጅነት ያለው ሰነድ እንደሚሆን፣ ከቤተሰብ ህጉ አንቀፅ 83 ንዑስ አንቀጥ 3 ለመረዳት ይቻላል፡፡

አመልካችና ተጠሪ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኘውን የጋራ ሀብታቸውን ለመከፋፈል ባደረጉት ስምምነት መሰረት አመልካች እንዲፈፅም ያቀረበችው ክስ የቤተሰብ ህጉን አንቀጽ 83 ንዑስ አንቀጽ 3 እና የፍትሃብሔር ሥነ ሥርዐት ሕግ ቁጥር 277 ንዑስ አንቀፅ 2 መሰረት ያደረገ ነው፡፡ አመልካችና ተጠሪ ባደረጉት ስምምነት ተጠሪ ክስ ያቀረበችባቸው ሁለት ቤቶች የተጠሪ ድርሻ መሆናቸው በግልፅ እንደተቀመጠ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው በስር ፍ/ቤትና በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተረጋግጧል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ በጋራ ንብረት ለመካፈል አመልካችና ተጠሪ ባደረጉት ስምምነት የተጠሪ ድርሻ መሆናቸው የተገለጹትናና ክስ የቀረበባቸውን ሁለት ቤቶች አመልካች ለተጠሪ ማስረከብ የሁለት ዓመት የስድስት ወር የጊዜ ገደብ የተሰጠው ከመሆኑ ውጭ ሌላ ቅድመ ሁኔታ ያልተቀመጠ መሆኑንና አመልካች ቤቶቹን የማስረክበው በአሜሪካን አገር የኮራላዶ ዴንቨራ ግዛት የተፈፀመው ጋብቻ መፍረስ ይገባዋል በማለት የሚያቀርበው ክርክር ግልፅ የሆነውና ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ያፀደቀውን የፍችና የፍች ውጤት ስምምነት የሚጥስ ስለመሆኑ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍ/ቤቶች ተረጋግጧል፡፡

አመልካች የበታች ፍ/ቤቶች ስምምነቱን የአመልካችና የተጠሪን ፍላጎት መሰረት በማድረግ ትርጉም መስጠት ነበረባቸው በማለት በሰበር ያቀረቡት ክርክርም በመጀመሪያ ደረጃ የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አመልካችና ተጠሪ ያቀረቡትን የፍችና የፍች ውጤት ስምምነት ከማጽደቁ በፊት የአመልካችና የተጠሪ ፍለጎት በኢትዮጵያ ውስጥ መጋቢት 21 ቀን 1985 ዓ/ም ያደረጉት ጋብቻ በፍች ማፍረስ፣ እንደዚሁም የልጆቻቸውን አስተዳደግና የጋራ ንብረታቸውን ለመካፈል መሆኑን በማረጋገጥ ያፀደቀው በመሆኑ፣ እንደዚሁም ውሎች ግልፅ በሆኑ ጊዜ ግልፅ ሆኖ ከሚሰማው በመራቅ የተዋዋዮች ፈቃድ ምን እንደነበር ዳኞች ለመተርጎም እንደማይችሉ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1733 በግልፅ የተደነገገ በመሆኑ አመልካች የህንን መሰረታዊ የውል አተረጓጐም መርህ በሚቃረን ሁኔታ ግልጽ የሆነውን የፍችና የፍች ውጤት ስምምነት ፍ/ቤቶች ሊተረጉሙት ይገባል በማለት ያቀረቡት ክርክር የህግ ድጋፍ የሌለው በመሆኑ አልተቀበልነውም፡፡

አመልካች ጉዳዩ የዓለም አቀፍ ግለሰብ ህግ ጥያቄ የሚያስነሳ መሆኑን በአሜሪካን አገር የሚኖር የህግ ባለሙያ የሰጣቸውን አስተያየት በሰበር አቤቱታቸው ውስጥ መጥ ቀስ የሰበር አቤቱታ አቅርበዋል፡፡ ሆኖም በዚህ መዝገብ የተያዘው ክርክር የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አመልካችና ተጠሪ በኢትዮጵያ ህግ መሰረት መጋቢት 21 ቀን 1985 ዓ/ም የፈፀሙትን ጋብቻ በፍች ለማፍረስ ያደረጉትን ስምምነትና የፍችውን ውጤት በስምምነት ለመጨረስ ተስማምተው የቀረቡትን የልጆች አስተዳደግና የጋራ ንብረት ክፍያ ውል የተሸሻለውን የቤተሰብ ህግ መሰረት በማድረግ መርምሮ ሀምሌ 15 ቀን 2000 ዓ/ም የስር ፍ/ቤት ቀደም ብሎ በማጽደቅ የሰጠውን ውሳኔ ለማስፈፅም የቀረበ ክርክር ነው፡፡ የፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት ሀምሌ 15 ቀን 2000 ዓ/ም ባፀደቀው ስምምነት መሰረት በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙትንና የተጠሪ ድርሻ የሆኑ ቤቶች አመልካች ለተጠሪ እንዲያስረክብ ትዕዛዝ መስጠት የዓለም አቀፍ የግለሰብ ህግ ጥያቄ የሚያስነሳ አይደለም፡፡

በአጠቃላይ ተጠሪ አመልካችና ተጠሪ ሀምሌ 20 ቀን 2000 ዓ/ም ጋብቻቸው በፍች እንዲፈርስና የፍች ውጤት በተመለከተ ተስማምተው የፌዴራል የመ/ደ/ፍ/ቤት በተሸሻለው የቤተሰብ ህግ አንቀጽ 80 እና አንቀጽ 83 ንዑስ አንቀጽ 3 መሰረት መርምሮ ባፀደቀው መሰረት ክስ የቀረበባቸውና የተጠሪ ድርሻ የሆኑት ቤቶች አመልካች ለተጠሪ ስመ ሀብቱን እንዲያስተላለፍ የፌዴራል የመጀመሪያ ፍ/ቤትና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ትዕዛዝ ከላይ የጠቀስናቸውን የህግ ድንጋጌዎችና የፍትሃብሔር ሥነ ሥረዓት ሕግ ቁጥር 277 ንዑስ አንቀፅ 2 መሰረት ያደረገና የህግ ስህተት ያልተፈፀመበት ነው በማለት ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ፍ/ቤትና የከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጡት ትዕዛዝ ፀንቷል፡፡
2. በዚህ ፍ/ቤት ህዳር 13 ቀን 2004 እና ታህሳስ 05 ቀን 2004 ዓ/ም የተሰጠው የዕግድ ትዕአዛዝ ተነስቷል፡፡
3. በዚህ ፍ/ቤት የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት.ዘ

የሰ/መ/ቁ. 45548

መስከረም 24 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐጐስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ አሚናት አሊ ጠ/ሙሉጌታ ዘመነ ቀረበ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ፋጡማ ውበት ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ክርክር የባልና ሚስት የንብረት ክፍፍል መነሻ ያደረግነው፡፡

ክርክሩ የተጀመረው ተጠሪ ባቀረበችው ክስ ነው፡፡ የተጠሪ የዳኝነት ጥያቄ ከአቶ መሀመድ ሁሴን (ሥር ተከሳሽ) ጋር በ1987 ዓ.ም በሰርግ ተጋብተው ሲኖሩ ቆይተው በኑሮ ስላልተሰማሙ ጋብቻው እንዲፈርስና ንብረት እንዲካፈሉ እንዲወሰን ሲሆን ተከሳሽ ቀርበው ጋብቻ የለንም አለ ከተባለም ሊፈርስ አይገባም የሚልና የሚፈርስ ከሆነም ከሥር ጣ/ገብ (አመልካች) ጋር ሁለተኛ ጋብቻ ስላለ ንብረቱ ለሦስቱ ሊካፈል ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡

አመልካች ሥር ፍ/ቤት ጣልቃ ገብ ሆና ባቀረበችው አቤቱታ የተከሳሽ ሚስት እሷ ብቻ ስለመሆኗ እና የንብረት ክርክሩ የጋራ ንብረት መብቷን የሚጐዳ ነው በሚል ወደ ክርክሩ እንድትገባ እንዲፈቀድላት አመልክታ ወደ ክርክሩ ገብታ መከራከሪያ አቅርባለች፡፡ የባህር ዳር ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ማስረጃ ከሰማ በኋላ ሁለቱም የአቶ

መሀመድ ሁሴን ሚስቶች ስለመሆናቸው በበቂ ሁኔታ አስረድተዋል ካለ በኋላ ወ/ሮ ፋጡማ ውበት /ተጠሪ/ ጋብቻ የፈፀመችው በ1987 ዓ.ም መሆኑን በአንፃሩ ወ/ሮ አሚናት አሊ (አመልካች) ጋብቻ የፈፀመችው በ1990 ዓ.ም ስለሆነ የኋላኛው ጋብቻ በጋብቻ ላይ የተፈፀመ ነው በሚል እንዲፈርስ ወስኖ የንብረት ክርክር በተጠሪ እና በተከሳሽ አቶ መሀመድ ሁሴን መካከል እንዲቀጥል ብይን ሰጥቷል፡፡

አመልካች የወረዳውን ፍ/ቤት ውሳኔ በመቃወም ለምዕራብ ጎጃም ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርባለች፡፡ ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ ሁለቱም ጋብቻ ያላቸው መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላ የፊተኛው ጋብቻ በተጠሪ ጥያቄ እንዲፈርስ ከተወሰነ በኋላ የኋለኛውም ጋብቻ ተጠሪ ባቀረቡት ጥያቄ መነሻ ሁለቱም በአንዴ እንዲፈርስ የወረዳው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ ተገቢ አይደለም በማለት ሽሯል፡፡ በዚሁም መሠረትም የአመልካች ጋብቻ እንደፀና ሊቀጥል ይገባል ብሏል፡፡

የንብረት ክርክርን አስመልክቶ የሁለቱንም ጋብቻ ውጤት ግምት ውስጥ ባስገባ ሁኔታ በቅድሚያ ሦስቱም መገኖች የግል ሀብት የሚሉትን እንዲለዩ ከተደረገ በኋላ ሁለተኛው ጋብቻ ከመፈፀሙ በፊት የተፈራ ንብረት ለመጀመሪያ ተጋቢዎች እንዲሆን ተደርጐ የጋራ ሀብቱ ለሦስት እንዲካፈል ሲል በዚሁ አግባብ የንብረት ማጣራት ሂደት እንዲቀጥል ትእዛዝ ሰጥቷል፡፡ የአሁኑ ተጠሪ በበኩላቸው በውሳኔው ቅር ተሰኝተው ለአማራ ብ/ክ/መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅረበዋል፡፡ ጠቅላይ ፍ/ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ በኋላ ሁለቱም ጋብቻ መኖሩ ከተረጋገጠ በኋላ ሕጉ በጋብቻ ላይ ጋብቻን የማያበረታታ ነው ሲል ለቀደመው ጋብቻ ጥበቃ ሊያደርግ በሚያስችል መልኩ በንብረት ላይ ውሳኔ ሊሰጥ እንደሚገባ አመልካች ከሁለተኛው ጋብቻ በኋላ የተፈራው ንብረት ለሦስት ይካፈሉ ሲል ከፍተኛው ፍ/ቤት የሰጠው ውሳኔ የመጀመሪያዋን ተጋቢ ጥቅም የሚጐዳ ነው በማለት በተጠሪ ተዘርዝረው ከቀረቡት ንብረቶች የግል የተባለ ከተለየ በኋላ የተቀረውን ተጠሪና አቶ መሀመድ ሁሴን እኩል ይካፈሉ ሲል ወስኗል፡፡

ንብረት የማጣራቱ ሂደትም በዚሁ አግባብ እንዲቀጥል ትእዛዝ ሰጥቷል አመልካች ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለአማራ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ ያቀረበች ቢሆንም ተቀባይነት አላገኘም፡፡

በዚህ ሰበር ችሎት አቤቱታ የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡ የአመልካች ጠበቃ ሚያዝያ 28 ቀን 2001 ዓ.ም ጽፎ ባቀረቡት አቤቱታ የክርክሩን አመጣጥ በሰፊው በማተት የአመልካች ጋብቻ ፀንቶ ያለ ስለመሆኑ የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት እና ከፍተኛ ፍ/ቤት ካረጋገጡ በኂላ በንብረት ረገድ ግን አመልካች መብት የላትም መባሉ የክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 74 እና 101 ድንጋጌ የሚጥስ ውሳኔ ነው በማለት እንዲታረም አመልክተዋል፡፡

ይህ ሰበር ችሎትም የአመልካችን አቤቱታ መርምሮ አመልካች ከሥር ተከሳሾች ከጥር ወር 1990 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ እንደነበራት ተረጋግጦ ሳለ በተጠሪ እና በአመልካች ባለቤት መካከል የነበረው ትዳር በፍቺ ሲፈርስ አመልካች በንብረት ክፍፍሉ ምንም ድርሻ የላትም መባሉ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ለመመርመር ተጠሪን አስቀርቧል፡፡

የተጠሪ ጠበቃ ሐምሌ 28 ቀን 2001 ዓ.ም የተፃፈ መልስ አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም አመልካች ጋብቻ አላት ሊባል እንደማይገባ በንብረት ረገድም ሁለተኛው ጋብቻ ህጋዊ ባልሆነበት ሁኔታ ንብረት ለመካፈል የሚያስችል አይደለም በማለት የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲፀና ጠይቀዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ እና የግራ ቀኙ ክርክር ከፍ ሲል የተመለከተው ሲሆን እኛም ከተያዘው ጭብጥ አንፃር ከሕጉ አገናዝበን መርምረናል፡፡ ከፍሲል እንደተመለከተው ተጠሪ ከአቶ መሀመድ ሁሴን ጋር ከ1987 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ መሥርተው ይኖሩ እንደነበር አመልካችም ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ ከእኝሁ ሰው ጋር ጋብቻ መሥርተው ይኖሩ እንደነበር በሥር ፍ/ቤቶች የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው፡፡ የሥር ፍ/ቤቶች በውሳኔያቸው እንዳሰፈሩት የተጠሪ ጋብቻ ከአመልካች የቀደመ ሲሆን የተጠሪ ዳኝነት ጥያቄ የነበረው አመልካች በጋብቻ ላይ ጋብቻ የፈፀመች ስለሆነ ይፍረስ የሚል ሳይሆን ተጠሪና ባለቤቷ በኑሮ ባለመስማማታቸው ጋብቻው እንዲፈርስ እንዲወሰን ነበር፡፡ በዚህ አግባብ የተጠሪ ጋብቻ የፈረሰ እና የአመልካች ጋብቻ ፀንቶ እንዲቀጥል ከተደረገ በዚህ የጋብቻ ሕይወት ውስጥ የተፈራ ንብረት ክፍፍል መርህ ምን ሊሆን ይገባል የሚል ጥያቄ ምላሽ የሚያሻው ነው፡፡

ይህ ጥያቄ አወዛጋቢ ሆኖ ሊቀርብ የቻለው የአማራ ብ/ክልል መ/የቤተሰብ ሕግም ሆነ የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ በጋብቻ ላይ ጋብቻ የማይፈቅድ በመሆኑ በሁለት ተጋቢዎች መካከል የሚፈጥር የንብረት ክፍፍል ጥያቄን አስመልክቶ ሕጉ ግልጽ ምላሽ ስለማይሰጥ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ ስለሆነም ይህ ጉዳይ አከራካሪ ሆኖ ወደ ፍርድ ቤት ሲቀርብ አጠቃላይ የሕጉን መንፈስና ማህበራዊ ሁኔታዎችን በማገናዘብ ውሳኔ መስጠት ተገቢ ይሆናል፡፡

ለተያዘው ክርክር መፍትሔ ለመስጠት የክልሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ምክንያት ጋብቻው ሕጋዊ አይደለም ተብሎ ቢፈርስ እንኳን ጋብቻው ፀንቶ በቀረበት ጊዜ የተፈፀሙ ድርጊቶች ውጤት የሚያጡ አይደሉም በሚል ምክንያት ተጋቢዎቹ ያፈሩትን ንብረት እንዲካፈሉ ሲወሰን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህንን ለመለወጥ የሰጠው ምክንያት ይህ ዓይነት አተረጓጎም ሕጉ ጥበቃ ያደረገለትን የመጀመሪያ ጋብቻ ጥቅም የሚጎዳ ነው የሚል ነው፡፡

በእኛ በኩል እንደተገነዘብነው ሕጉ ጋብቻ ላይ ጋብቻ ባለመፍቀዱ ተፈጽሞ ሲገኝ ሕገወጥ ነው ይፍረስ በማለት መቃወሚያ ማቅረብ የሚችሉት ወገኖች የቀደመ ጋብቻ ያለው ተጋቢ ወይም ዐቃቤ ሕግ ስለመሆኑ የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 18(ሐ) እና የአማራ ብ/ክ/መ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 29/ሐ/ በተመሳሳይ ሁኔታ ደንግገው እናገኛለን፡፡

ከፍሲል እንደተመለከተው ተጠሪም ሆነች አመልካች ከአቶ መሀመድ ሁሴን ጋር ከአሥር ዓመታት ላላነሰ ጊዜ ጋብቻ መሥርተው ሲኖሩ የቀረበ መቃወሚያ ስለመኖሩ በዚህ ክርክር አልተጠቀሰም፡፡

ስለሆነም ተጠሪ የቀደመ ጋብቻ የነበራት መሆኑ ቢረጋገጥም የአመልካች ጋብቻ እንዲፈርስ ያቀረበችው መቃወሚያ ሳይኖር ዛሬ በንብረት ክርክር ላይ ወደ ኋላ ተመልሶ ውጤት እንዳይኖር ማድረግ ፍትሀዊ ሆኖ አላገኘንም፡፡ ከዚህም ሌላ የቤተሰብ ሕጉ አጠቃላይ መንፈስ ሲታይ አንደኛዋ ተጋቢ በሌላኛዋ ተጋቢ ጥረት በተፈራ ንብረት ላይ ያለአግባብ እንድትበለጽግ ወይም ሌላኛዋ ተጋቢ ያለአግባብ መብቷንና የጥረቷን ውጤት እንድታጣ ለማድረግ ያሰበ አለመሆኑን መረዳት ተገቢ ይሆናል፡፡ ለዚህ ማሳያ ሊሆን የሚችለው ጋብቻ እንኳን ሳይኖር ከጋብቻ ወጪ እንደባልና ሚስት ከሦስት ዓመታት

ላላነሰ ጊዜ አብረው የኖሩ ሰዎች በዚህ ጊዜ ውስጥ ያፈሩት ንብረት የጋራ ሀብታቸው ስለመሆኑ በፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 102(1) እና በአማራ ብ/ክ/መ/የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 113(1) ተደንግጎ የሚገኝ መሆኑ ነው፡፡ ስለሆነም በተሻለ ምክንያታዊ ሁኔታ (for a stronger reason) በጋብቻ ውስጥ በተጋቢዎች መካከል የተፈራ ሀብት በሚመለከት በግራ ቀኙ ማስረጃ የሚጣራ መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ ከወዲሁ ግን ሁለተኛዋ ተጋቢ በንብረት ረገድ መብት የላትም የሚለው የጠቅላይ ፍ/ቤቱ ድምዳሜ ተገቢነት የለውም፡፡

ስለሆነም የተጠሪም ሆነች የአመልካች የንብረት ድርሻ ክፍፍል መርህ መሆን የሚገባው በሕጉ በግልጽ እንደተመለከተው አስቀድሞ ሦስቱም የግል ንብረት የሚሉትን በማስረዳት የየግላቸውን መውሰድ ይገባቸዋል፡፡ የክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 97(1) እንዲሁም የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 86(1) ይህንኑ ያመለክታል፡፡

ከዚህ ውጪ የሆነው ሀብት እና በጋብቻ ውስጥ የተፈራ ንብረት የባልናሚስቱ ወይም የተጋቢዎቹ የጋራ ሀብት ሆኖ የሚገመት ስለመሆኑ የቤተሰብ ሕጉ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ የጋራ ሀብት የሚሰኘው በተጋቢዎች የጋራ ጥረት ወይም በአንደኛው ተጋቢ የግል ንብረትም የተፈራ ሊሆን እንደሚችልና በአንደኛው ተገቢ ስም ተመዝግቦ ቢሆን እንኳ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ መሆኑ ከተረጋገጠ እና በተለያ ሁኔታ ሕጉ ባስቀመጠው አግባብ አንደኛው ተጋቢ የግል መሆኑን ካላስረዳ ጭምር መሆኑን መገንዘብ ይቻላል፡፡ የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 62(1) ና 63(1) እንዲሁም የአማራ ክልል የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 73(1) እና 74(1) ይህንኑ ያስረዳሉ፡፡

ከተያዘው ጉዳይ ጋር ስናያይዝ ሁለቱ ሚስቶች ናቸው እስከ ተባለ ድረስ በሕጉ መንፈስና ሃይል (by operation of the law) ከባለቤታቸው ጋር ያፈሩትን ንብረት ከባለቤታቸው ጋር እኩል የመካፈል መብት ይኖራቸዋል ማለት ነው፡፡ በሌላ በኩል አንደኛዋ ተጋቢ ከሌላኛዋ ተጋቢ በተለየ ሁኔታ ንብረት ለማፍራት በቀጥታ አስተዋጽኦ ያደረገች መሆኑን ማስረዳት ከቻለች ከሌላኛዋተጋቢ የተሻለ መብት ሊኖራት እንደሚገባ መረዳት ተገቢ ይሆናል፡፡

አሁን በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ከአቶ መሐመድ ሁሴን ጋር ጋብቻ ከፈፀመችበት ከ1987 ዓ.ም ጀምሮ በራሷ ጥረት ከባለቤቷ ጋር በባህር ዳር ከተማ ስትኖር ያፈራችው ሀብት

ላይ ከባለቤቷ ጋር እኩሌታ የመካፈል መብት እንዳላት መገንዘብ ይቻላል፡፡ አመልካች በባህር ዳር ከተማ በባለቤቷ ስም የተፈራ ንብረት ላይ ሊኖራት የሚችለው መብት በሕጉ አግባብ መሠረት ከባለቤቷ ድርሻ ላይ ብቻ የእኩሌታ መብት እንዳላት በማረጋገጥ ይሆናል፡፡

በሌላ በኩል አመልካች ከአቶ መሐመድ ሁሴን ጋር ጋብቻ መሥርታ ከ1990 ዓ.ም ጀምሮ አ.አ ከተማ እየኖረች ያለች ስለመሆኑ በሥር ፍ/ቤቶች በተረጋገጠው ፍሬ ነገር መሠረት በአ/አ ከተማ በአመልካች ጥረት ከባለቤቷ ጋር በጋራ የተፈራ ንብረት አለ ከተባለ በዚህ ንብረት ላይ ግማሽ ድርሻ የአመልካች ይሆናል ማለት ነው፡፡

በአጠቃላይ በጋብቻ ውስጥ የተፈራውን ንብረት የማጣራት እና የማከፋፈል መርህን አስመልክቶ የሥር ፍ/ቤቶች አመልካች ምንም መብት ሊኖራት አይገባም ሲሉ የደረሱበት ድምዳሜ የሕጉን መንፈስ ያላገናዘበ እና ፍትሀዊም ሆኖ ስላልተገኘ ሊታረም ይገባል ብለናል፡፡ ስለሆነም የአመራ ብ/ክ/መ ጠቅላይ ፍ/ቤት አመልካች በንብረት ክፍፍል ረገድ ምንም መብት አይኖራትም ሲል የሰጠውን ውሳኔ በማሻሻል ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የአማራ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 17623 በ20/4/ 2001 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 010126 በ01/08/2001 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/መ/ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሻሽሏል፡፡
2. በተጠሪና በአቶ መሐመድ ሁሴን ስም በጋራ በባህርዳርከተማ የተፈራ ንብረት ላይ ተጠሪ እኩሌታ (50%) ድርሻ ያላት ሲሆን አመልካች ደግሞ ለባለቤቷ ከሚደርሰው ድርሻ ብቻ እኩሌታ ድርሻ ይኖራታል ብለናል፡፡
3. በአመለካችና በአቶ መሐመድ ሁሴን ስም በጋራ በአ/አ ከተማ የተፈራ ንብረት ካለ አመልካች እኩሌታ (50%) ድርሻ ያላት ሲሆን ተጠሪ ደግሞ በባለቤቷ ድርሻ ላይ ብቻ የእኩሌታ ድርሻ ይኖራታል ብለናል፡፡

4. በዚሁ መሠረት የንብረት ማጣራትና ክፍፍል እንዲፈጸም ብለናል፡፡ ይፃፍ፡፡
5. በዚህ መዝገብ ግንቦት 5 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል፡፡ ይፃፍ መዝገቡ ተዘግቷል ይመለስ ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፀ/መ

የሰ/መ/ቁ. 93779

ታህሳስ 30 ቀን 2006 ዓ.ም

ዳኞች ፡-አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ጂእቶ ያሲን ሺበሺ ቀረቡ

ተጠሪ ፡- አቶ ሐሰን መሐመድ - በሌሉበት የሚታይ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጋብቻ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት በፋንቲ ረሱ ከፍተኛ ሸሪዓ ፍርድ ቤት ነው፡፡ ፍርድ ቤቱ ለአሁኗ ለአመልካች በቁጥር ፋ/ሸ/577/05 በቀን 21/06/2005 በአድራሻቸው በፃፈው ውሳኔ የአሁኗ አመልካች ከአሁኑ ተጠሪ ጋር የተፋቱ ስለመሆኑ ማስረጃ አላቀረቡም፣ከአቶ አደም አንባዬ ጋር ተጋባሁ ስለሚሉት ጋብቻ ያቀረቡት ማስረጃ የማጭበርበሪያ ወረቀት መሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት አመልካቿ የተጠሪው ሚስት እንጂ የአቶ አደም አንባዬ ሚስት አይደሉም ሲል መወሰኑን አረጋግጧል፡፡በዚህ ውሳኔ የአሁኑ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለአፋር ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ሸሪዓ ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱ ግራ ቀኙም ከአከራከረ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ የስር ፍርድ ቤትን ውሳኔ አጽንቶታል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውን ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታም መሰረታዊ ይዘትም በያሎ ወረዳ ፍርድ ቤት ከተጠሪ ጋር በነበራቸው የጋብቻ ይፍረስልኝ ክርክር የወረዳው ፍርድ ቤት ግራ ቀኙን አከራክሮ በመ/ቁጥር 14/2003 በቀን 04/06/2003 በሰጠው ውሳኔ ጋብቻው መፍረሱን አረጋግጦ ባለበት ሁኔታ ጉዳዩ በሸሪዓ ፍርድ ቤት እንዲታይ መደረጉ ስነ ስርዓቱን የተከተለ አይደለም፣በአገሪቱ ሕገ መንግስት የተረጋገጠውን ጋብቻን በፈቃደኝነት

የመመስረት መብትም የጣሰና የእኩልነት መብትን ያላስከበረ ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው፡፡

አቤቱታቸው ተመርምሮም የግራ ቀኙ ጋብቻ በመደበኛ ፍርድ ቤት በክልሉ ከፈረሰ በኂላ የክልሉ የሸሪዓ ፍርድ ቤቶች ጉዳዩን ዳግም የማስተናገዳቸውን አግባብነት ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 5 ድንጋጌ አንፃር ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ በሕጉ አግባብ ጥሪ ተደርጎላቸው ባለመቅረባቸው በፅሑፍ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካችና ተጠሪ ጉዳዩን በያሎ ወረዳ ፍርድ ቤት በፍቺ ጉዳይ ተከራክረው በመካከላቸው ያለው ጋብቻ የፈረሰ መሆኑ በመ/ቁጥር 14/2003 በቀን 04/06/2003 ከተወሰነ በኃላ የጋብቻው ጉዳይ ተመልሶ በሸሪዓ ፍርድ ቤቶች የታዩና አመልካች ያለፍላጎታቸው ከተጠሪ ጋር በጋብቻ እንዲቀጥሉ ተብሎ የተወሰነ መሆኑን ነው፡፡

በመሰረቱ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ህገ መንግስት አንቀጽ 34(1) ስ ተጋቢዎች በጋብቻ አፈፃፀም፣ በጋብቻ ዘመንና በፍቺ ጊዜ እኩል መብት ያላቸው ስለመሆኑ በግልጽ የተደነገገ ሲሆን በአንቀጽ 35(2) ድንጋጌም ሴቶች በሕገ መንግስቱ በተደነገገው መሰረት በጋብቻ ከወንዶች ጋር እኩል መብት ያላቸው መሆኑ በግልጽ ተቀምጧል፡፡ በሌላ በኩል ሕገ መንግስቱ በሕግ በተለይ በሚዘረዝረው መሰረት በሐይማኖት፣ በባህል የሕግ ስርአቶች ላይ ተመስርተው ለሚፈጸሙ ጋብቻዎች እውቅና የሚሰጥ ሕግ ሊወጣ እንደሚችል የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት በአንቀጽ 34(4) ከማስቀመጡም በላይ በዚሁ አንቀጽ በንኡስ ቁጥር አምስት ድንጋጌ ስር ሕገ መንግስቱ የግልና የቤተሰብ ሕግን በተመለከተ በተከራካሪዎች ፈቃድ በሀይማኖታቸው ወይም በባህሎቻቸው ሕጎች መሰረት መዳኘትን እንደማይከለክል፣ዝርዝሩም በሕግ እንደሚወሰን አስቀምጧል፡፡ በዚህም አግባብ የሸሪዓ ፍ/ቤቶች በአዋጅ ቁጥር 188/11992 የተቋቋሙ ሲሆን በቤተሰብ ጉዳይ ላይ

ያላቸው የስረ ነገር የዳኝነት ስልጣን ተለይቶ ተቀምጦላቸዋል፡፡ አሁን የተያዘው ጉዳይም በሕገ መንግስቱና በአዋጅ ቁጥር 188/1992 መሰረት ለሸሪዓ ፍ/ቤቶች በተሰጠው ስልጣን መሰረት እንዲታይ በተጠሪ በኩል የቀረበ ሲሆን አመልካች ጉዳዩ በአዋጅ ቁጥር 188/1992 መሰረት በተዘረጋው ስርዓት እንዲታይ ፈቃድ የሰጡ ስለመሆኑም የክርክሩ ሂደት የማያሳይ ቢሆንም አመልካች አጥብቀው የሚከራከሩት ከተጠሪ ጋር የነበራቸው ጋብቻ በመደበኛ ፍርድ ቤት ከፈረሰ በኋላ በሸሪዓ ፍርድ ቤቶች የሚታይበት ስነ ስርዓታዊ አግባብ የለም በሚል ምክንያት ነው፡፡ በመሆኑም በዚህ ችሎት ጉዳዩ ሊታይ የሚችለው በአዋጅ ቁጥር 188/1992 አንቀጽ 5(4) እና 6(2) በተደነገገው መሰረት የሸሪዓ ፍ/ቤቶች ጉዳዩን ሲመሩ የፈፀሙት የስነ ሥርዓት ሕግ ግድፈት ካለ ብቻ ነው፡፡ ከዚህ ውጪ ሐይማኖት መሰረት በማድረግ የሸሪዓ ፍ/ቤቶች የሚሰጡት ውሳኔ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ይህ ችሎት የመመርመር ስልጣን የለውም፡፡ከዚህ አንጻር የሸሪዓ ፍርድ ቤት አመልካች ያለፍላጎታቸው ከተጠሪ ጋር በጋብቻ ሊቀጥሉ ይገባል በማለት የደረሰው ድምዳሜ በዚህ ችሎት የሚታይበት አግባብ የሌለ በመሆኑ አመልካች በሕገ መንግስቱ የተከበረላቸውን በፍላጎት ጋብቻ የመመስረት መብት መሰረት አድርገው የሚያቀርቡትን ክርክር አልፈነዋል፡፡

አመልካች በተያዘው ጉዳይ ተፈፀመ የሚሉት የስነ ስርዓት ሕግ ግድፈት በመደበኛ ፍርድ ቤት የተሰጠ የፍቺ ውሳኔ እያለ ዳግም በሸሪዓ መታየቱ ተገቢነት የለውም የሚል ነው፡፡ በክልሉ የሸሪዓ ፍርድ ቤቶች የወል የዳኝነት ስልጣን በፌዴራል በአዋጅ ቁጥር 188/1992 ከተዘረጋው የተለየ ስለመሆኑ በስር ፍርድ ቤት ክርክር ያልቀረበ ሲሆን በተጠቃሹ የፌዴራሉ አዋጅ አንቀጽ 4 ስር የተመለከተ ሲሆን አዋጁ ፍርድ ቤቶቹ ስለሚሰሩባቸው ሕጎችም በአንቀጽ 6 ስር ደንግጓል፡፡ በዚህ አንቀፅ ስር ከተመለከቱት ሕጎች መካከል ስራ ላይ ያለውና በ1958 ዓ/ም የወጣው የፍትሃ ብሔር ሥነ ስርዓት ሕግ አንዱ ስለመሆኑ የተጠቃሹ አንቀፅ ንኡስ ቁጥር ሁለት ድንጋጌ በግልጽ ያሳያል፡፡ከዚህ አንጻር ጉዳዩን ስንመለከተውም የፍትሓብሔር ክርክር አንድ ደረጃ ላይ ሲደርስ መቋጫ እንዲኖረው በማሰብ ከተደነገጉ በ1958 ዓ/ም በወጣው የስነ-ስርዓቱ ድንጋጌዎች አንዱ የመጨረሻ ፍርድ ያገኙ ጉዳዮች /Res judicata/ የሚለው ሲሆን ይህ ጽንሰ ሀሣብ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ/ 5 ስር በግልጽ ተቀምጧል፡፡በዚህ ድንጋጌ መሠረት የመጨረሻ ፍርድ ያገኙ ጉዳዮች ማለት በማናቸውም መልክ በሕግ በተቋቋመ ፍ/ቤት ቀርበው የመጨረሻ

እልባት ያገኙ ጉዳዮችን የሚሸፍኑ መሆናቸውንና እንዲህ አይነት እልባት አግኝተዋል የሚባሉት ጉዳዮች ደግሞ በፍርድ፣ በብይን፣ በውሣኔ፣ በትእዛዝ፣ ወይም በጊዜያዊ አገልግልት ባለው ትእዛዝ የመጨረሻ ውጤት አግኝተው በሌላ መልክ መንቀሣቀስ የማይችሉ የክርክር ነጥቦችን ሁሉ አጠቃልሎ የያዘ መሆኑንና መሰረታዊ አላማውም ክርክር አንድ ቦታ ላይ እንዲቆም ታስቦ በሕግ የተዘረጋ ስርዓት የሚያስገነዝበን ነው፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 5 ስር በተመለከተው አኳኋን አንድ ጉዳይ አስቀድሞ በፍርድ ያለቀ ነው ለማለት መረጋገጥ ካላባቸው ሁኔታዎች ውስጥ ቀደም ሲል ቀጥተኛ የፍሬ ነገር ጭብጥ የነበሩ ጉዳዮች በድጋሚ በቀረበው ክስም ላይ በቀጥታ በፍሬ ነገር ጭብጥ ሆነው መቅረባቸው፣ቀደም ሲል የነበረውን ክርክር አሁን በክርክር ተሣታፊ በሆኑ ወገኖች ወይም ከእነሱ መብት በተላለፈላቸው ወይም ተላልፎላቸው በነበረ ወገኖች መሆኑንና እነዚህ ጉዳዮች ቀደም ሲል በተካሄደው ሙግት የመጨረሻ ፍርድ ያረፈባቸው መሆኑን ነው፡፡

ሕጉ ቀጥተኛ የፍሬ ነገር ጭብጥ በመጨረሻ ፍርድ መቃወሚያነት ሲቀርብ ተቀባይነት የሚኖረው ይኸው ጉዳይ በድጋሚ በቀረበው ክርክር ላይ መቅረቡ ሲረጋገጥ ስለመሆኑም ያስገነዝስባል፡፡ከሕጉ ይዘትና መንፈስ ቀጥተኛ የፍሬ ነገር ጭብጥ የሚለው ሐረግ ሲታይም በመጀመሪያው ክርክር ለይ ከአንደኛው ወገን ተጠይቆ በሌላኛው ወገን የተካደዯ ወይም በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የታመነና በዚሁ ላይ የፍርድ ውሣኔ ያረፈበት የክርክር ነጥብ መሆኑን ያስነዝባል፡፡ በመሆኑም በድጋሚ በቀረበው ክስ በቀድሞው ክርክር ተሣታፊ በነበሩ ወገኖች ወይም ከእነሱ መብት በተላለፈላቸው ወገኖች የሚካሄድ መሆኑና በሁለተኛው ክስም የተያዘው ፍሬ ነገር ጭብጥ ከመጀመሪያው ጋር ሙሉ በሙሉ ተመሣሣይ ሆኖ የመጨረሻ ፍርድ ያረፈበት መሆኑ ከተረጋገጠ እንዲሁም ጉዳዩ የመጨረሻ ፍርድ አርፎበታል የሚል ተቃውሞ በተከራካሪ ወገን ከተነሣ ተቀባይነት ያለው ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 5 (1) እና (2) ድንጋጌዎች ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 244(2(ለ)) እና 245(2) ድንጋጌ ጋር ተጣምረው ሲታዩ የሚያስገነዝቡን ጉዳይ ነው፡፡ በአጠቃላይ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 5 ድንጋጌ ሲታይ በቀዳሚው ክርክር የተያዘው ጭብጥና የፍሬ ነገር ክርክር ተመሳሳይ መሆኑ የተከራካሪ ወገኖች አንድነት ብቻ ሳይሆን በጉዳዩ ላይ ከላይ የተመለከቱት መመዘኛዎች በተሟሉበት ሁኔታ የመጨረሻ ፍርድ የተሰጠ መሆኑ ከተረጋገጠ በጉዳዩ ላይ አስቀድሞ የመጨረሻ ፍርድ የተሰጠበት በመሆኑ ድጋሚ ክስ የሚቀርብበት አግባብ የሌለ መሆኑን ያስረዳል፡፡ ይህ ድንጋጌ ጉዳዮችን በአግባቡ

ለመመራትና ተከራካሪ ወገኖች ለአላስፈላጊ ወጪና እንግልት እንዳይዳረጉ ለማድረግ የሚያስችል መሆኑም ይታመናል፡፡

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች በያሎ ወረዳ ፍርድ ቤት ከተጠሪ ጋር በነባራቸው የጋብቻ ይፍረስልኝ ጥያቄ ፍርድ ቤቱ በ1952ቱ የፍትሃ ብሔር ሕግ ስለቤተሰብ በተመለከቱት ድንጋጌዎች አግባብ ጉዳዩን በመመራት ጋብቻው መፍረሱን መወሰኑን በመ/ቁጥር 14/2003 በቀን 04/06/2003 የተሰጠው ውሳኔ ያሳያል፡፡ተጠሪ ይህንኑ ውሳኔ የሚያውቁት መሆኑን የውሳኔው ግልባጭ ያሳያል፡፡ በዚህ አግባብ የፍቺ ውሳኔ ከተሰጠ በኃላ ተጠሪ ጉዳዩን ወደ ሸሪዓ ፍርድ ቤት በመውሰድ አሁን ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ውሳኔ አግኝተዋል፡፡ይኸ የተጠሪ የክርክር ስልት በአገሪቱ ሰዎች በፈቃዳቸው በሀይማኖት ወይም በባህል ህግ መሠረት የመዳኘት መብት እንዳላቸው በህገ መንግስቱ አንቀፅ 34 ንዑስ አንቀፅ 5 የተረጋገጠውን መብት ተገቢ ባልሆነ መንገድ ተግባራዊ ለማድረግ የሞከሩ መሆናቸውን የሚያሣይ ነው፡፡ ተጠሪ በያሎ ወረዳ ፍርድ ቤት ቀርቦ ታይቶ እልባት ያገኘውን የፍቺ ጉዳይ ከውሳኔ በኂላ ለሸሪዓ ፍርድ ቤት ታይቶ እንዲወሰን ያቀረቡት ጥያቄ የህገ መንግስቱን አንቀፅ 34(5)፣የአዋጅ ቁጥር 188/1992 አንቀጽ 6(2) እና የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 5(1) የሚጥስ ነው፡፡

ሲጠቃለልም ከላይ በተዘረዘሩት ምክንያቶች የፋንቲ ረሱ ከፍተኛ ሸሪዓ ፍርድ ቤትና የአፋር ክልል ጠቅላይ ሸሪዓ ፍርድ ቤት አመልካች የተጠሪ ሚስት ናቸው በማለት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የስነ ስርዓት ሕግ ግድፈት ያለበት ሁኖ ስለአገኘነው ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በፋንቲ ረሱ ከፍተኛ ሸሪዓ ፍርድ ቤት በቁጥር ፋ/ሽ/577/05 በቀን 21/06/2005 ዓ/ም ተሰጥቶ በአፋር ክልል ጠቅላይ ሸሪዓ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 00012/05 ሰኔ 28 ቀን 2005 ዓ/ም የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሽሯል፡፡
2. በአመልካችና በተጠሪ መካከል ያለው ጋብቻ በያሎ ወረዳ መደበኛ ፍርድ ቤት የፈረሰና በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 5(1) አግባብ ፍርድ የተቋጨ በመሆኑ በአዋጅ

ቁጥር 188/1992 አንቀጽ 6(2) መሰረት በሸሪዓ ፍርድ ቤቶች ዳግም የሚዳኝበት ስነ ስርዓት የለም ብለናል፡፡

3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ አመልካቾ የራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/የ

የሰ/መ/ቁ. 94952

መስከረም 30 ቀን 2007 ዓ.ም.

ዳኞች፡-አልማው ወሌ

ሡልጣን አባተማም

መኰንን ገ/ሕይወት

ሙስጠፋ አህመድ

ተፈሪ ገብሩ

አመልካች፡-ወ/ሮ ዙሪያሽ ተገኝ - የቀረበ የለም፡፡

ተጠሪ፡-ወ/ሮ የሺ ውድዬ - ረ/ኢንስፔክተር ይመር ዮሴፍ ቀረቡ፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቶአል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ በሞት የተለየው ተጋቢ የግል ንብረት ነው የተባለን ቤት ከሌላኛዋ ተጋቢ ለማስለቀቅ ከቀረበ ክስ ጋር ተያይዞ የተነሳ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን የተጀመረውም ከሳሽ የነበሩት የአሁኗ ተጠሪ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተከሳሽ በነበሩት በአሁኗ አመልካች ላይ በ08/02/2003 ዓ.ም. አዘጋጅተው ባቀረቡት ክስ ነው፡፡

የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡-ከሳሽ የሟች ልጃቸው አቶ ታደሰ የሱፍ እናት እና ወራሽ መሆናቸውን፣ሟች እና ተከሳሽ በ17/09/1997 ዓ.ም. በባህላዊ ስርዓት ጋብቻ ፈጽመው አብረው ይኖሩ የነበረ መሆኑን፣በን/ስ/ላፍቶ ክፍለ ከተማ በቀበሌ 09/14 የሚገኘው ቁጥሩ አዲስ የሆነው መኖሪያ ቤት ከጋብቻው በፊት የተፈራ የአቶ ታደሰ የሱፍ የግል ሀብት ስለመሆኑ ጋብቻውን በፈጸሙበት ጊዜ ባደረጉት የጋብቻ ውል ማረጋገጣቸውን፣ይሁን እንጂ ጋብቻው በልጃቸው ሞት ምክንያት መፍረሱን ተከትሎ ተከሳሽ ቤቱን እና በክሱ የተጠቀሱ የቤት ቁሳቁሶችን ለከሳሽ እንዲያስረክቡ ተጠይቀው ፈቃደኛ ሳይሆኑ

መቅረታቸውን የሚገልጽ ሆኖ ተከሳሽ የዋጋ ግምቱ ብር 25,000 (ሃያ አምስት ሺህ) የሆነውን ቤት እና የብር 10,000 (አስር ሺህ) የዋጋ ግምት ያላቸውን የቤት ቁሳቁሶች ለከሳሽ እንዲያስረክቡ እና ለስምንት ወራት ከቤቱ ከራይ የሰበሰቡትን ገንዘብ ብር 8,000(ስምንት ሺህ) ለከሳሽ እንዲከፍሉ ይወሰን ዘንድ ዳኝነት የተጠየቀበት ሲሆን ተከሳሽ በበኩላቸው በ09/07/2003 ዓ.ም. በሰጡት መልስ ከጋብቻው በፊት ሟች የሰሩት አንድ ሳሎን እና አንድ መኝታ ያለው ሁለት ክፍል ቤት ሆኖ ከጋብቻቸው በኃላ ሶስት ተጨማሪ ክፍሎችን ከሟች ጋር የሰሩ በመሆኑ ቤቱ በሙሉ የሟች የግል ሀብት እንደሆነ ተደርጎ የቀረበው ክስ ተገቢነት የሌለው መሆኑን፣የቤት ቁሳቁሶቹ ግምት ከብር 1,000 የማይበልጥ መሆኑን እና ከቤቱ ኪራይ የተሰበሰበው የገንዘብ መጠንም ከቀለብ አልፎ ሊጠራቀም የማይችል መሆኑን በመግለጽ ክሱ ውድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል፡፡

ፍርድ ቤቱ ውርሱ ተጣርቶ ሪፖርት እንዲቀርብለት ጉዳዩን ለውርስ አጣሪ የመራው ሲሆን አጣሪው ውርሱን ማጣራቱን ገልጾ ነገር ግን ቤቱ ሰነድ አልባ ስለመሆኑ ግራ ቀኙ የተማመኑ በመሆኑ የውርስ ሀብት ነው ለማለት ያልተቻለ መሆኑን በመግለጽ ሪፖርት አቅርቦአል፡፡ፍርድ ቤቱ በበኩሉ ቤቱ ሰነድ አልባ መሆኑ ክርክሩን አይቶ ውሳኔ ከመስጠት የማይከለክል መሆኑንእና በመዝገቡ የሚሰጠው ውሳኔ ተፈጻሚነት የሚኖረው የቤቱን ሕጋዊነት በተመለከተ ጉዳዩ የሚመለከተው አካል በሚሰጠው ውሳኔ ላይ ተመስርቶ መሆኑን ገልጾ ተጋቢዎቹከጋብቻቸው በኃላ የሰሩት ተጨማሪ ግንባታ መኖር አለመኖሩን ለማጣራት የግራ ቀኙን ምስክሮች ከሰማ በኃላ ቤቱ የአንደኛው ተጋቢ የግል ሀብት ስለመሆኑ ተከሳሽ በፈረሙት የጋብቻ ውል በማረጋገጣቸው ከቤቱ ድርሻ አላቸው ማለት ያልተቻለ መሆኑን፣ቤቱ በጋብቻ ውሉ ላይ የተገለጸው "ቤት" ተብሎ እንጂ የተከሳሽ ምስክሮች እንደገለጹት "የሸራ ወይም የላስቲክ ቤት" ተብሎ አለመሆኑን፣ስለቤት ቁሳቁሶች በከሳሽ ምስክሮች የተገለጸ ነገር አለመኖሩን እና ከቤቱ ኪራይ ይሰበሰብ የነበረው የገንዘብ መጠንም ከቀለብ አልፎ ሊጠራቀም የሚችል አለመሆኑን በዝርዝር በመግለጽ ተከሳሽ ክስ ያስነሳውን ቤት ለከሳሽ ለቀው እንዲያስረክቡ ውሳኔ ሰጥቶአል፡፡

አመልካች አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኙን ዘግቶ በማሰናበቱ ሲሆን አቤቱታው ተመርምሮ በጋብቻ ውሉ ላይ ቤቱ የአቶ ታደሰ የሱፍ የግል ንብረት ነው ተብሎ መጠቀሱን ብቻ መሰረት በማድረግ በጋብቻው ጊዜ በሁለቱ ተጋቢዎች በጋራ ከታደሰው ቤት እና በጋራ ከተሰሩት ተጨማሪ ክፍሎች

ውስጥ አመልካች ድርሻ የላቸውም ተብሎየመወሰኑን አግባብነትተጠሪዋ ባሉበት ለማጣራት ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል።የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም ክርክሩ የታየበትን የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መዝገብ በማስቀረብ ጭምር ውሳኔው መሰረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለጉዳዩ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር መርምረናል።

በዚህም መሰረት አመልካች አድራሻው በክሱ የተጠቀሰው ቤት ከጋብቻው በፊት የተፈራ የተጠሪ አውራሽ የግል ንብረት መሆኑን በማረጋገጥ ጋብቻው በተፈጸመበት ጊዜ የጋብቻ ውል የፈረሙ መሆኑ በአመልካች ያልተካደ እና የጋብቻ የውል ሰነዱን ጨምሮ በማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ የጋብቻ ውሉ በተፈረመበት ጊዜ የነበረው ከላስቲክ እና ከሸራ የተሰራ ዳስ ሆኖ እያለ ቤት እንደሆነ አድርገው ያስፈረሙኝ አላግባብ ነው በማለት አመልካች በሰበር ማልከቻቸው ያቀረቡት ክርክር ሕጋዊ ተቀባይነት ያለው ነው ለማለት የሚቻል ሆኖ አልተገኘም።

በሌላ በኩል ግን በጋብቻው ወቅት ተጨማሪ ከፍሎች የተገነቡ ወይም የተሰሩ ስለመሆኑ በማስረጃ ተረጋግጦ እያለ ቤቱ ሙሉ በሙሉ የሟች የግል ሀብት እንደሆነ ተደርጎ ለተጠሪ እንድለቅ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በማለት አመልካች ያቀረቡት የአቤቱታ ነጥብ በክርክሩ ከተረጋገጡት ፍሬ ነገሮች አንጻር በአግባቡ ሊጤን እና ሊመረመር የሚገባው መሆኑን ተገንዝበናል።በዚህም መሰረት ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የሚያየው ፍርድ ቤት በፍትሐብሄር ስነ ስርዓት ህግ ቁጥር 246፣247 እና 248 ድንጋጌዎች መሰረት ለጉዳዩ ትክክለኛ ውሳኔ ለመስጠት የሚያስችለውን ጭብጥ ይዞ ጉዳዩን በማስረጃ ካጣራ በኃላ ፍርድ በሚሰጥበት ጊዜ በክርክሩ የተያዘው ጭብጥ ምን እንደሆነ፣ጭብጡ እንዴት እንደተወሰነና በአንድ ወይም በሌላ አግባብ የተወሰነው በምን ምክንያት እንደሆነ በፍርድ ሀተታው ውስጥ መግለጽ እንዳለበት በቁጥር 182(1) ስር በአስገዳጅነት ተደንግጎአል።

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪ ክስ ያቀረቡት እና የተከራከሩት በጋብቻ ውሉ መሰረት ክርክር ያስነሳው ቤት የልጃቸው የግል ሀብት መሆኑን በመግለጽ ሲሆን አመልካች በበኩላቸው መልስ የሰጡት እና የተከራከሩት ከተጠሪ ልጅ ጋር በጋብቻ ውስጥ በኖሩባቸው ከ1997

ዓ.ም.እስከ 2002 ዓ.ም. ድረስ ባሉት ጊዜያት ቀደም ሲል ከነበሩት ሁለት ክፍል ቤቶች በተጨማሪ ሶስት ክፍል ቤቶችን በጋራ መስራታቸውን በመግለጽ ነው፡፡ከዚህ የግራ ቀኙ የክርክር አቋም በመነሳት በማስረጃ ሊጣራ የሚገባው ተጋቢዎቹ ከጋብቻቸው በኃላ የሰሩት ተጨማሪ ግንባታ አለ ወይስ የለም? የሚል ነጥብ መሆኑን በመግለጽ ፍርድ ቤቱለክርክሩ የያዘው ጭብጥ ተገቢነት ያለው መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

በዚህ ጭብጥ ላይ የተሰሙት የግራ ቀኙ ምስክሮች ቃል ሲታይም በአሁኗ አመልካች በኩል የተሰሙት ሁለት ምስክሮች ሟች ከቀድሞ ሚስታቸው ጋር የሰሩትን አንድ ክፍል ቤት አመልካች እና የተጠሪ ልጅ በጋብቻቸው ጊዜ አፍርሰው ቤቱን እንደ አዲስ ሶስት ክፍል አድርገው መስራታቸውን በተመሳሳይ ሁኔታ የገለጹ መሆኑን እንዲሁም በአሁኗ ተጠሪ በኩል ከተሰሙት ሁለት ምስክሮች መካከል 2ኛው ምስክር ቤቱ ጎርፍ የሚገባበት በመሆኑ አጥሩ ሲፈርስ የተጠጋገነ ከመሆኑ ውጪ ከጋብቻው በኃላ የተሰራ ቤት አለመኖሩን በመግለጽ የመሰከሩ ቢሆንም የተጠሪ 1ኛ ምስክር ግን ሟች ከቀድሞ ባለቤታቸው ጋር የሰሩት ዋናውን ቤት መሆኑን እና ከአመልካች ጋር ጋብቻ ከፈጸሙ በኃላ ደግሞ ሁለት ክፍል ቤት እና ኩሽና በጋራ መስራታቸውን በመግለጽ መመስከራቸውን የመዝገቡ ግልባጭ ያመለክታል፡፡ፍርድ ቤቱም ከላይ በተጠቀሰው የፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ህግ ቁጥር 182(1) አስገዳጅ ድንጋጌ መሰረት ውሳኔውን በሚሰጥበት ጊዜይህንን የግራ ቀኙን ምስክሮች የምስክርነት ቃል መዝኖ የአንደኛውን ወይም የሌላኛውን ወገን ምስክሮች የምስክርነት ቃል የተቀበለበትን ወይም ያልተቀበለበትን ምክንያት በውሳኔው ላይ ማስፈር የሚጠበቅበት ሆኖ እያለ ቤቱ የሟች የግል ሀብት ነው በማለት ለደረሰበት ድምዳሜ እና ለሰጠው ውሳኔ መሰረት ያደረገው የጋብቻ ውሉን ብቻ መሆኑን የውሳኔው ይዘት ያመለክታል፡፡

ይህም በአንድ በኩል ተጋቢዎቹ ከጋብቻቸው በኃላ የሰሩት ተጨማሪ ግንባታ አለ ወይስ የለም? በሚል ፍርድ ቤቱ በጭብጥነት የያዘው ነጥብ ከግራ ቀኙ የክርክር አቋም አንጻር ተገቢነት ያለው ቢሆንም በሌላ በኩል ግን ቤቱ በጋብቻ ውሉ መሰረት የሟች የግል ሀብት ነው በማለት የደረሰበት ድማዳሜ እና የሰጠው ውሳኔ ከላይ የተጠቀሰውን ጭብጥ ለማጣራት በተሰሙት የግራ ቀኙ ምስክሮች ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር ውጪ መሆኑን መገንዘብ የሚያስችል ነው፡፡የዚህ ዓይነቱ የውሳኔ አሰጣጥ ስርዓት ደግሞ የፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ህግ ቁጥር 182(1) አስገዳጅ ድንጋጌንእና በአንድ ክርክር በመዝገቡ

ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር ውጪ የሚሰጥ ውሳኔ ተገቢነት የሌለው ስለመሆኑ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 36848 በ11/02/2001 ዓ.ም. እና በሌሎችም መዝገቦች የሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም የሚቃረን በመሆኑ ሕጋዊ ተቀባይነት ሊሰጠው የሚገባ አይደለም፡፡

በክርክሩ በማስረጃ የተረጋገጠው ፍሬ ነገር ከጋብቻው በፊት የአንደኛው ተጋቢ የግል ሀብት መሆኑበጋብቻ ውሉ ከተረጋገጠው አንድ ክፍል ዋናው ቤት በተጨማሪ ተጋቢዎቹ በጋብቻቸው ጊዜ ሶስት ተጨማሪ ክፍሎችን መስራታቸው ከሆነ ደግሞ ይህ ሁኔታ በግራ ቀኙ መብትና ግዴታ ላይ የሚያስከትለው ሕጋዊ ውጤት መታየት ይኖርበታል፡፡በመሰረቱ ተጋቢዎች ከጋብቻቸው በፊት በየግል የነበሯቸው ንብረቶች የየግላቸው ሆነው እንደሚቀሩ እና ከጋብቻቸው በኃላ ያፈሯቸው ንብረቶች ግን የጋራቸው እንደሚሆኑበአዋጅ ቁጥር 213/1992 በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 57 እና 62 ድንጋጌዎች ተመልክቶአል፡፡በተያዘው ጉዳይ ከጋብቻው በፊት የነበረው እና በጋብቻ ውሉ የአንደኛው ተጋቢ የግል ንብረት ነው ተብሎ የነበረው አንድ ክፍል ዋናው ቤትም ቢሆን በጋብቻው ውስጥ ፈርሶ እንደ አዲስ መሰራቱ እና ኩሽናውን ጨምሮ ሶስት ተጨማሪ ክፍሎች በጋብቻው ውስጥ መሰራታቸው በማስረጃ ተረጋግጦአል፡፡ከጋብቻው በፊት የነበረው ቤት ፈርሶ እንደ አዲስየተሰራ እና ሶስት ተጨማሪ ክፍሎች የተሰሩ መሆኑ ከተረጋገጠ ደግሞ እነዚህ ስራዎች የተከናወኑት በጋብቻው ውስጥ እስከሆነ እና እነዚህ ተጨማሪ ስራዎች የተከናወኑት በሟች የግል ገንዘብ ነው በሚል የቀረበ ክርክር እና ማስረጃ እስከሌለ ድረስ በቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 63 (1) መሰረት ክርክር ያስነሳው ቤት የተጋቢዎቹ የጋራ ሀብት ስለመሆኑ የሕግ ግምት የሚወሰድበት ነው፡፡

ሲጠቃለል ከጋብቻው በኃላ ስለተከናወኑት ተጨማሪ ስራዎች በግራ ቀኙምስክሮች የተመሰከረውን ፍሬ ነገር በዝምታ አልፎ በጋብቻ ውሉ ላይ ብቻ በማተኮር ክርክር ያስነሳው ቤት ከጋብቻው በፊት የተፈራ የሟችየግል ንብረት ነው በማለት በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የጸናው ውሳኔ በማስረጃ ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር ውጪ የተሰጠ እና መሰረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈጸመበት ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቶአል፡፡

ውሳኔ

1. በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 58686 በ02/07/2005 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 135319 በ22/02/2006 ዓ.ም. በትዕዛዝ የጸናው ውሳኔ በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሻሽሎአል፡፡
2. በተራ ቁጥር 1 ከተጠቀሰው ውሳኔ ውስጥ በን/ላ/ክፍለ ከተማ በቀበሌ 09/14 የሚገኘው ቁጥሩ አዲስ የሆነውመኖሪያ ቤት ከጋብቻው በፊት የተፈራ የአቶ ታደሰ የሱፍ የግል ንብረት በመሆኑ አመልካች ቤቱን ለቀው ለተጠሪ ሊያስረክቡ ይገባል በሚል የተሰጠው የውሳኔ ክፍል በፍትሀብሔር ስነ ስርዓት ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሽሮአል፡፡
3. ለክርክሩ ምክንያት የሆነው በን/ላ/ክፍለ ከተማ በቀበሌ 09/14 የሚገኘው ቁጥሩ አዲስ የሆነውመኖሪያ ቤት ሟች አቶ ታደሰ የሱፍ እና አመልካች በጋብቻው ጊዜ ያፈሩት የጋራ ሀብት ነው በማለት ወስነናል፡፡
4. ከላይ ከተጠቀሰው ቤት ውስጥ ግማሹ የአመልካች በጋብቻ ወቅት የተፈራ የጋራ ሀብት፣ቀሪው ግማሽ ደግሞ የተጠሪ የውርስ ሀብት በመሆኑ ግራ ቀኙ የሚቻል ከሆነ በዓይነት፣የማይቻል ከሆነ በስምምነት አንዳቸው ለሌላኛው የዋጋ ግምት ድርሻ ከፍሎ በማስቀረት፣በዚህ የማይስማሙ ከሆነም በሐራጅ እንዲሸጥ ተደርጎ የሽያጩን ገንዘብ እኩል እንዲካፈሉ በማድረግ ሊካፈሉት ይገባል በማለት ወስነናል፡፡
5. ከላይ በተራ ቁጥር 4 የተጠቀሰው የክፍፍል ውሳኔ አፈጻጸም ጉዳዩ የሚመለከተው የአስተዳደር አካል የቤቱንሕጋዊነት አስመልክቶ ሊያነሳ የሚችለውን ጥያቄ የሚያስቀር አይሆንም በማለት ወስነናል፡፡
6. በተራ ቁጥር 1 ከተጠቀሰው ውሳኔ ውስጥ የቤት ቁሳቁሶችን እና ከቤቱ ኪራይ የተገኘውን ገቢ አስመልክቶ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ህግ ቁጥር 348(1) መሰረት ፀንቶአል፡፡

7. ጥያቄው ሲቀርብለት ከላይ በተራ ቁጥር 3፣4 እና 5 በተጠቀሰው ውሳኔ መሰረት እንዲያስፈጽም የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ይላክ፡፡
8. ቁጥሩ 58686 የሆነው መዝገብ ተመላሽ ይደረግ፡፡
9. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
10. ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቶአል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ብ/ግ

የሰ/መ/ቁ.88275

ጥር 19 ቀን 2007.ዓ.ም

ዳኞች፡-አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

ሙስጠፋ አህመድ

ተኽሊት ይመሰል

አመልካች፡- አቶ ኃይለሚካኤል ልኬ ሎሶ - የቀረበ የለም

ተጠሪ ፡- አቶ መኮንን በለጠ - ጠበቃ መለሰ ጦና ቀረቡ

ወ/ሮ አምሳለች ዘበን - አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የቅድሚያ ግዥ መብት ጥያቄ የሚስተናገድበትን የሕግ አግባብ የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረውም በሐዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የአፈፃጸም ከሳሽ የሆኑት የአሁኗ 2ኛ ተጠሪ በአሁኑ አመልካች ላይ በዋናው ፍርድ መሰረት እንዲፈፅምላቸው ባቀረቡት የአፈጻም ክስ መነሻ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካችና 2ኛ ተጠሪ ባልና ሚስት የነበሩ ሲሆን ጋብቻው በፍርድ ቤት ውሳኔ ፈርሶ የጋብቻ ውጤት ከሆኑት ንብረቶች መካከል ለአሁኑ ክርክር መነሻ የሆነውን መኖሪያ ቤት በክልሉ የቤተሰብ ሕግ መሰረት የተቀመጡት የክፍፍል ስርዓቶችን መሰረት በማድረግ ቤቱ በግልጽ ጨረታ መሸጥ እንደአለበት ፍርድ ቤቱ ውሳኔ አሳርፎ የጨረታ ማስታወቂያ ወጥቶ የአሁኑ 1ኛ ተጠሪተወዳድረው የጨረታ አሸናፊ በመሆን የቤቱ ገዥነታቸው ከታወቀ በኋላ የአሁኑ አመልካች ቤቱን የመልሶ መግዛት መብት እንደአላቸው ጠቅሰው ቤቱን እንዲያስቀሩ እንዲወሰንላቸው ለፍርድ ቤቱ አመልክተው የአሁኑ ተጠሪዎች ይህንኑ የአመልካችን ጥያቄ ተቃውመው የመልሶ መግዛት መብት ለአመልካች ሊሰጣቸው አይገባም የሚለውን መከራከሪያ ሁለቱም ተጠሪዎች ከማቅረባቸውም በተጨማሪ የአሁኗ 2ኛ ተጠሪ አመልካች

አዲስ አበባ ውስጥ መንግስት በሰጣቸው ደረጃውን በጠበቀ ቤት እንደሚኖሩና ራሳቸው ግን ሁለት ልጆችን ይዘው ቤት የሌላቸው መሆኑን ጠቅሰው የመልሶ መግዛት መብት ለራሳቸው እንዲጠበቅላቸው ጭምር ዳኝነት ጠይቀዋል፡፡የሀዋሳ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ የአመልካች ጥያቄ ተቀባይነት የለውም በማለት ውደቅ አድርጎ የጨረታውን ውጤት እንዲቀጥል ትዕዛዝ ሰጥቷል፡፡በዚህ የስር ፍርድ ቤት ትዕዛዝ የአሁኑ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለሐዋሳ ከተማ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኂላ ጉዳዩ በክልሉ የቤተሰብ ሕግ የሚገዛ ቢሆንም የክልሉ የቤተሰብ ሕግ ስለመልሶ የመግዛት መብት የሚደነግገው ጉዳይ ያለመኖሩንና በዚህ ሁኔታ ደግሞ በፍትሐ ብሔር ሕጉ የጋራ ንብረትን መልሶ ስለመግዛት የተደነገጉትን ድንጋጌዎችን ተፈፃሚ ማድረግ በሕግ አተረጓጎም መርህ ተገቢ መሆኑን ጭምር ዘርዝሮ የአመልካች ቤቱን መልሶ የመግዛት መብታቸው ሊጠበቅ ይገባል በማለት የስር ፍርድ ቤትን ትዕዛዝ ሽሮታል፡፡በዚህ ውሳኔ የአሁኑ ተጠሪዎች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ተቀባይነት ያጡ ሲሆን የሰበር አቤቱታቸውን በተናጠል ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ችሎቱ ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኂላ መዝገቦችን አጣምሮ በመመርመር የአሁኑ አመልካች የመልሶ መግዛት መብት አላቸው ተብሎ የተሰጠውን የከተማውን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ እና ይህንኑ ውሳኔ ያጸናውን የክልሉን ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ትዕዛዝ ሽሮ የከተማው የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሰጠውን ትዕዛዝ አፅንቶታል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም፡- የጋብቻ ውጤት የሆነውን ቤት መልሶ ለመግዛት በፍትሃ ብሔር ሕጉ በአንቀጽ 1261፣ከአንቀፅ 1386- 1409 ስር የተጠቀሱት ድንጋጌዎች መብት የሚሰጣቸው ሁኖ እያለ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩ በክልሉ የቤተሰብ ሕግ መሰረት የሚዳኝ እንጂ በፍትሐ ብሔር ሕጉ ድንጋጌዎች የሚዳኝ አይደለም በማለት የሰጠው ውሳኔ ተገቢውን የሕግ አተረጓጎምና አተገባበር ያልተከተለ ከመሆኑም በላይ በዚህ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 37297 የተሠጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ያላገናዘበ ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው፡፡የሰበር አቤቱታቸው ተመርምሮም ከተጠቃሽ ድንጋጌዎችና ከክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንጻር የአመልካች ጥያቄ ውድቅ የመደረጉን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ለዚህ ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበውም ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን የጽሁፍ ክርክር የሰበር አቤቱታ ከቀረበበት ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ጉዳዩ ለሰበር ሲቀርብ የተያዘው ጭብጥ የአሁኑ አመልካች የጋራ ንብረት ነው የሚለውን ቤት ከ1ኛ ተጠሪ መልሶ የመግዛት መብት ያለው መሆኑ አለመሆኑን፣ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1394፣ ከቁጥር 1405-1408 ከተመለከቱት ድንጋጌዎች እና የፍትሐብሔር ሕጉ ስለ ጋራ ባለሃብትነት በቁጥር 1257 እና የሚቀጥሉት አንቀጾች የደነገገውን ከክልሉ የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 103(2) እና 102 ድንጋጌዎች አኳያ ለመመርመር ተብሎ በመሆኑ ከዚሁ ጭብጥ አንጻር እንደሚከተለው ተመልክተናል፡፡

በክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካችና 2ኛ ተጠሪ በቤቱ ላይ እኩል መብት ያላቸው መሆኑን፣የቤቱ የክፍፍል ስርዓት እንዲፈጸም የተደረገውም የክልሉን የቤተሰብ ሕግ መሰረት በማድረግ መሆኑን፣አመልካች አሁን አጥብቀው የሚከራከሩት የክልሉ የቤተሰብ ሕግ ስለመልሶ መግዛት የሚያስቀምጠው መፍትሄ ስለሌለ በፍትሐ ብሔር ሕጉ ያሉት ድንጋጌዎች ተፈፃሚነት ሊኖራቸው ይገባል በማለት መሆኑን፣2ኛ አመልካችም ቤቱን መልሶ የመግዛት መብት ሊጠበቅልኝ ይገባል በማለት ያቀረቡት ጥያቄ እስከዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ደርሶ ተቀባይነት ያጣ መሆኑን የሰ/መ/ቁጥር 90586 የሚያሳይ መሆኑን፣1ኛ አመልካች አከራካሪውን ቤት የገዙት በግልጽ በተደረገው ጨረታ ተወዳድረው ጨረታው ሕጋዊነቱ ተረጋግጦ መሆኑን ከመሆኑም በላይ በዚህ የጨረታ ሂደት አመልካችም ሆነ የአሁኗ 2ኛ ተጠሪ እንዲሳተፉ ጨረታው እንዲከናወን ያዘዘው የሥር ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ያልሰጠበት ጉዳይ መሆኑን ነው፡፡

በመሰረቱ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል ስርዓት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስትም ሆነ በክልል ሕግጋት መንግስታት የተረጋገጠውን የእኩልነት መብት መሰረት አድርጎ መከናወን ያለበት ጉዳይ ነው፡፡ የባልና ሚስት የጋራ ንብረት ክፍፍል ስርዓት የሚከናወንበትን መንገድ የተሻሻለው የፌዴራል የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 በቅደም ተከተል ያስመቀጣቸው መንገዶች ከአንቀፅ 90 እስከ 93 ድረስ ባሉት የሰፈሩ ሲሆን ስራ ላይ ያሉት የክልል የቤተሰብ ሕግጋትም አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎችን ይዘው እናገኛለን፡፡ ለተያዘው ጉዳይ ቀጥተኛ ተፈፃሚነት ያለው የክልሉ የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 75/1996 ሲታይም የባልና ሚስት ንብረት የሚከፋፈልበትን ሥርዓት ከአንቀፅ 101 እስከ 105 ድረስ ባሉት ድንጋጌዎች አካቶ ይዟል፡፡ ከእነዚህ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ

የሚቻለውም የጋብቻ ውጤት የሆነው የጋራ ንብረት ክፍፍል ሊከናወን የሚገባው የእኩልነት መርህን መሰረት አድርጎና የተጋቢዎችን ፈቃድ በመመርኮዝ መሆኑን ነው፡፡የተጋቢዎች ስምምነት ከሌለ ደግሞ ክፍፍሉ መፈፀም ያለበት በሕጉ የተመለከተውን ቅደም ተከተል መሰረት አድርጎ ሊሆን እንደሚገባ ሕጉ ያስገነዝባል፡፡በመሆኑም የጋብቻ ውጤት የሆነውን ንብረት ለማከፋፈል የበላይነት ያለው የቤተሰብ ህጉ ነው፡፡

በመሰረቱ በፍ/ብ/ሕጉ አንቀጽ 1386 እና ተከታዩቹ የተመለከተው ድንጋጌ ተፈፃሚነት የሚኖረው የጋራ ባለሐብቶች ለሆኑ ወገኖች እንዲሁም የጋራ ባለሐብት የሆኑ ወራሾች መካከል ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሕግ ድንጋጌ ቁጥር 1388 እና 1392 ይዘት ያመለክታል፡፡ በመሆኑም በቅድሚያ የመግዛት መብት በሕግ ጥበቃ የተደረገለት መብት ሲሆን ሕጉ ሊያሳካ ያሰበው አላማም ከዘር የወረደ ንብረትን በተመለከተ ዘመዳሞች የሚኖራቸውን ስሜት ለመጠበቅና ከቤተሰቡ እጅ ወጥቶ ወደ ሌላ ወገን እንዳይተላለፍ ነው ተብሎ ይታሰባል፡፡በዘመዳሞች መካከል ይህ መርህ ተፈጻሚ የሚሆነው በውርስ ሀብት ላይ ሲሆን መብቱን ተግባራዊ የሚያደርጉትም በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1391 ስር እንደተመለከተው በወራሽነት ቅደምተከተላቸው መሰረት ነው፡፡ ለቅድሚያ ግዥ መብት የሚወዳደሩት በእኩል የዝምድና ደረጃ ላይ የሚገኙ ሰዎች የሆኑ እንደሆነ በመሬቱ ላይ የሚኖረውና የሚጠቀምበት ሰው ቅድሚያ የሚሰጠው መሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1392 ስር በግልጽ ተመልክቷል፡፡ ይህ ካልተቻለ ደግሞ መሬቱን በአንድነት እንደሚሰሩበት እኩል በሆነ ድርሻ የጋራ ባለሃብቶች እንደሚሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1393(1) ድንጋጌ ያሳያል፡፡በሌላ በኩል ሕጉ በባለጥቅሞቹ ላይ ያስቀመጠው ገደብም ያለ መሆኑን የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1397 ድንጋጌ ያሳያል፡፡በዚህ ድንጋጌ መሰረት ባለጥቅሞቹ በቀዳሚነት የመግዛት መብትን ለሌላ ሰው ሊያስተላልፉ እንደማይችሉና እንዲሁም በእዳ ሊያዝ እንደማይችል አስገዳጅነት ባለው ሁኔታ ተቀምጧል፡፡ሌላው ስለቅድሚያ የመግዛት መብት በሕጉ የተቀመጠው ጉዳይ የመብቱ የተፈፃሚነት ጊዜ ነው፡፡በዚህም መሰረት በቅድሚያ የመግዛት መብት ተፈጻሚ የሚሆነው ባለሃብቱ ሀብቱን ወይም የሀብቱን አላባ በዋጋ በሚሸጥበት ጊዜ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1398 ድንጋጌ የሚያመላክት ሲሆን የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1407(1) ድንጋጌም ንብረቱ የተላለፈው ያለ ዋጋም ቢሆንም ግምቱን በመክፈል ይገባኛል ባዩ ሊገለገልበት እንደሚችል ያስረዳል፡፡እንዲሁም የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1400 ድንጋጌ ማንም ሰው በቀዳሚነት ይገባኛል በማለት መብት ሊገለገልበት የፈለገ እንደሆነ ንብረቱ በሀብትነት ወይም በአላባነት ለገዥ

ወይም በሐራጅ ለሚገዛው ሰው የተላለፈ መሆኑ ለይገባኛል ባዩ ከተነገረበት ቀን አንስቶ በሁለት ወር ጊዜ ውስጥ በመብቱ ሊገለገልበት የፈለገ መሆኑ ካስታወቀ መብቱ እንደሚቀርበት አስገዳጅነት ባለው ሁኔታ አስቀምጧል፡፡ የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1401 ደግሞ በቀዳሚነት ይገባኛል በማለት መብት እንዲገለገልበት ለመጠየቅ የማስተላለፍያ ማስታወቂያ ሳይነገር የቀረ እንደሆነ የጋራ ባለሃብቶቹ በማያጠራጥር አኳኋን ንብረቱ ለሌላ ሰው የተላለፈ መሆኑን ካወቁበት ቀን አንስቶ በሚቆጠር በሁለት ወር ጊዜ ውስጥ በቀዳሚነት ይገባኛል በማለት በመብታቸው ሊገለገሉበት የፈለጉ መሆናቸውን ማስታወቅ እንደአለባቸውና የስጋ ዘመዳሞች ከሆኑ ደግሞ አዲሱ ባለሃብት ወይም የአላባ ጥቅም ተቀባዩ የማይንቀሳቀሰውን ንብረት እጅ ካደረገበት ቀን አንስቶ በሚቆጠር በስድስት ወር ጊዜ ውሰጥ በቀዳሚነት ይገባናል በማለት መብታቸውን ሊገለገሉበት የፈለጉ መሆናቸውን ማስታወቅ እንደአለባቸው እንደቅደምተከተሉ በተጠቃሹ ቁጥር ንዑስ አንቀጽ አንድ እና ንዑስ አንቀጽ ሁለት ድንጋጌዎች ስር በሕጉ የተመለከተውን ጊዜ ያለማስታወቅ እና ውጤቱን በተመለከተ ደንግገው እናገኛለን፡፡

እንግዲህ በቀዳሚነት የመግዛት መብትን አድማስ በተመለከተ በሕጉ የተቀመጡ ሁኔታዎች ከላይ የተቀመጡ ከሆነ አሁን የተያዘው ጉዳይም እልባት ማግኘት ያለበት ከእነዚህ ድንጋጌዎች ይዘትና መሰረታዊ አላማ እንዲሁም ጉዳዩን በተለይ ለመግዛት የወጣው ህግ ድንጋጌዎች አንፃር ነው፡፡ከዚህ አኳያ ጉዳዩን ስንመለከተው አመልካችና 2ኛ ተጠሪ በንብረቱ ላይ እኩል መብት ያላቸው ቢሆንም አንዱ ከሌላው በቅድሚያ ቤቱን መልሶ የመግዛት መብት የሚያገኝበት አግባብ የለም፡፡ የክልሉ የቤተሰብ ሕጉ በአንቀጽ 102 ስር ክፍፍሉ መሰረት ከሚያደርግባቸው ሁኔታዎች አንዱ ንብረቱ የተለየ ጥቅም የሚሰጠውን ተጋቢ መለየት እንደሆነ በተመለከተው አግባብም ለአመልካች ቤቱ እንዲሰጥ የሚደረግበት ህጋዊ ምክንያት መኖሩ አልተረጋገጠም፡፡ጉዳዩን የሚገዛው ልዩ ሕግ ስለ አንድ ክርክር መፍትሔ ለመስጠት የሚያስችል ድንጋጌ ባልያዘበት ሁኔታ አግባብነት ያላቸው ሌሎች ሕጎች ስር ያሉትን ድንጋጌዎችን መሰረት አድርጎ ለአንድ የክርክር ጭብጥ መፍትሔ መስጠት ተገቢ መሆኑን ተቀባይነት ያላቸው የህግ አተረጓጎም ደንቦች የሚያስገነዝቡን ጉዳይ ቢሆንም በዚህ ጉዳይ ግን በክልል የቤተሰብ ሕግ የጋብቻ ውጤት የሆነው ንብረት ክፍፍል የሚፈፀምበትን አግባብ በግልጽ የተቀመጠ በመሆኑና ተጋቢዎች ግራ ቀኙ በሚያደርጉት ስምምነት መሰረት ክፍፍሉ ሊፈጸም ያልቻለ ከመሆኑም በላይ 2ኛ ተጠሪም የመልሶ መግዛት ጥያቄ ያቀረቡ

በመሆኑ የአሁኑ አመልካች ንብረቱን መልሰው የመግዛት መብት የሚያገኙበት አግባብ ከፍትሃ ብሔር ሕጉ ድንጋጌዎች አንፃር የሚታይበት አግባብ የለም፡፡ጨረታው እንዲከናወን ያደረገው የሥር ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ተጋቢዎች መብት አነጻጽሮ በጨረታው ላይ እንዲሳተፉና መልሶ የመግዛት መብት እንደሚኖራቸው ከመነሻውም ግልጽ ትዕዛዝ ያልሰጠበት መሆኑን ክርክሩ ያሳያል፡፡ በዚህ አግባብ በጨረታው ላይ ተወዳድሮ የጋብቻ ውጤት የሆነውን ንብረት የገዛ ተጫራች የጨረታው ውጤት ከታወቀ በኋላ ንብረቱን ለጋራ ባለሃብት መልሶ እንዲሸጥ ማድረግ የባልና ሚስት ንብረት በሐራጅ እንዲሸጥ በሚደረግበት ጊዜ ተወዳዳሪ እንዲቀርብ ያለማድረግ ውጤት የሚያስከትል በመሆኑ ተቀባይነት አግኝቶ ሊተገበር የሚገባው አይደለም፡፡ስለሆነም ጉዳዩ ልዩ ሕግ በሆነው የክልሉ የቤተሰብ ሕግ የሚዳኝ እና በዚህ ሕግ የተቀመጡ የክፍፍል ስርዓቶች ደግሞ የጋራ ባለሃብት መብቱን እንዲጠቀም የሚያስችሉ ቅደም ተከተል ያላቸው በመሆኑ አመልካችና 2ኛ ተጠሪ በዚህ በህጉ በተቀመጡ ቅደም ተከተሎች መጠቀም ሳይችሉ ከቀሩ በኋላ በጨረታው ላይ የመልሶ መግዛት መብት እንዳላቸው ባልተቀመጠበትሁኔታ ሶስተኛ ወገኖች ተወዳድረው አሸናፊው ከተለየ በኋላ ንብረቱን መልሰን እንግዛ ሲሉ ጥያቄው በዚህ ረገድ በተደነገጉት የፍትሐ ብሔር ድንጋጌዎች የሚታይበት አግባብ የሌለ ሁኖ አግኝተናል፡፡ሲጠቃለለም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በጉዳዩ ላይ የሰጠው ውሳኔ ሕጋዊ እንጂ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም፡፡በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 58418 መጋቢት 06 ቀን 2005 ዓ/ም የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ጸንቷል፡፡
2. አመልካች አከራካሪውን ቤት የመልሶ መግዛት መብት የላቸውም ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ ነው ብለናል፡፡
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ውጪ እና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

<u>ትዕዛዝ</u>

ነሐሴ 07 ቀን 2005 ዓ/ም ተሰጥቶ የነበረው እግድ ተነስቷል፡፡ ለሚመለከታቸው አካላት ይጻፍ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት ::

መ/ተ

የሰ/መ/ቁ .102652

መጋቢት 16 ቀን 2007 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ሡልጣን አባተማም

ሙስጠፋ አህመድ

ተኽሊት ይመሰል

አመልካች፡-ወ/ሮ ሀቢባ መካ -ከጠበቃ ዘውዱ ተሾመ ጋር ቀረቡ

ተጠሪዎች፡-

1. አቶ ደሊል ሁሴን - ቀረቡ
2. ኢትዮ የአሽከርካሪዎች እና መካኒኮች ማሰልጠኛ ማዕከል ኃ. የተወሰነ የግል ማህበር
   - ጠበቃ ስንታየሁ ብርሃኑ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቶአል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የፍቺ ውሳኔን ተከትሎ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ የአክሲዮን ድርሻ በተጋቢዎቹ መካከል የሚከፋልበትን ስርዓት አስመልክቶ የተነሳ የአፈጻጸም ክርክርን የሚመለከት ነው፡፡

የጉዳዩን አመጣጥ በተመለከተ የፍቺ ውሳኔን ተከትሎ በአመልካች እና በ1ኛ ተጠሪ መካከል በነበረው የንብረት ክፍፍል ክርክር በ2ኛ ተጠሪ ማህበር ውስጥ በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው 162 የአክሲዮን ድርሻ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ የጋራ ንብረት መሆኑ ተረጋግጦ እኩል እንዲካፈሉ በስረ ነገሩ ውሳኔ የተሰጠ መሆኑን፣ይህንኑ ውሳኔ

ለማስፈጸም አመልካች ባቀረቡት የአፈጻጸም ክስ ላይ የአሁን 2ኛ ተጠሪ የፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 418 ድንጋጌን ጠቅሶ መቃወሚያ አቅርቦ የነበረ መሆኑን፣ፍርድ ቤቱም መቃወሚያው ወደፊት የሚታይ ነው በማለት የጋራ ናቸው የተባሉትን ሌሎች ንብረቶች በተመለተ አፈጻጸሙን መቀጠሉን፣ከዚህ በኃላ የአክሲዮን ድርሻውን በተመለከተ እንደ ፍርዱ እንዲፈጸምላቸው አመልካች አቤቱታ ማቅረባቸውን፣ፍርድ ቤቱም የአክሲዮን ድርሻው የሚገኝበት ማህበር ኃላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር መሆኑን ታሳቢ በማድረግ ለአፈጻጸሙ ያመች ዘንድ በአፈጻጸም ጥያቄው ላይ ማህበሩ አስተያየት እንዲሰጥ ትዕዛዝ መስጠቱን ተከትሎ ከቀድሞ ተገቢዎች መካከል አንዳቸው ለሌላኛው ድርሻውን ለቆ አንደኛው ወገን በማህበሩ አባልነት መቀጠል የሚችል ከመሆኑ ውጪ ሁለቱን ወገኖች በአንድነት በማህበሩ ውስጥ የማይፈልጋቸው መሆኑን ገልጾ አስተያየት ማቅረቡን፣ግራ ቀኙ የዋጋ ግምቱን ተቀብለው አንዳቸው ለሌላኛው ድርሻውን ለመልቀቅ መስማማት ያልቻሉ መሆኑን እና የማህበሩ አባላት ባልተስማሙበት ሁኔታ ደግሞ ፍርድ ቤቱ ሌላ ሰው በማህበሩ ውስጥ አባል እንዲሆን መወሰን የማይችል መሆኑን ገልጾ የአክሲዮን ድርሻው ተሽጦ ገንዘቡን አመልካች እና 1ኛ ተጠሪ እኩል እንዲከፋፈሉ ትዕዛዝ መስጠቱን የመዝገቡ ግልባጭ ያመለክታል፡፡

አመልካች አቤቱታውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኙን ዘግቶ በማሰናበቱ ሲሆን የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ ለክርክሩ መነሻ የሆኑት አክሲዮኖች በዓይነት መካፈል የሚችሉ ሆነው የ2ኛ ተጠሪ መተዳደሪያ ደንብም ሳይከለክል አክሲዮኖቹ በሐራጅ ተሸጠው ክፍፍሉ እንዲፈጸም የመወሰኑን አግባብነት ተጠሪዎቹ ባሉበት ለማጣራት ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል፡፡የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት የስር ፍርድ ቤቶች የአፈጻጸም ትዕዛዝ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር መርምረናል፡፡

በዚህም መሰረት በ2ኛ ተጠሪ ማህበር ውስጥ በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው 162 የአክሲዮን ድርሻ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ የአመልካች እና የ1ኛ ተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ በስረ ነገሩ ፍርድ ተረጋግጦአል፡፡ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤት የአክሲዮን ድርሻው በሐራጅ ተሽጦ ክፍፍሉ በገንዘብ እንዲደረግ ውሳኔ

ሊሰጥ የቻለው ከቀድሞ ተጋቢዎች መካከል አንዳቸው ለሌላኛው ድርሻውን ለቆ አንደኛው ወገን በማህበሩ አባልነት መቀጠል የሚችል ከመሆኑ ውጪ ሁለቱን ወገኖች በአንድነት በማህበሩ ውስጥ የማይፈልጋቸው መሆኑን ገልጾ 2ኛ ተጠሪ ማህበር አስተያየት አቅርቦአል በማለት ነው፡፡አመልካች ከስር ጀምረው የሚከራከሩት ደግሞ አክሲዮኖቹ በዓይነት ሊካፋፈሉ የሚችሉ በመሆኑ ሕጻናት ልጆቻቸውን ለማሳደግ ጭምር እንዲረዳቸው የአክሲዮኖቹ ክፍፍል በዓይነት እንዲደረግ በመጠየቅ ነው፡፡በመሰረቱ የጋብቻ መፍረስን ተለከትሎ የጋራ ሀብት እንዲከፋፈል የሚደረገው እያንዳንዱ ተጋቢ ከጋራ ሀብቱ የተወሰነ ንብረት እንዲደርሰው በማድረግ ስለመሆኑ እና ከፍፍሉ በሽያጭ ሊደረግ የሚችለው ንብረቱ ለክፍፍል የማያመች ወይም ለማከፋፈል የማይቻል ሆኖ ንበረቱ ከሁለት ለአንዳቸው እንዲሰጥ ባልና ሚስቱ ሳይስማሙ በቀሩ ጊዜ ስለመሆኑ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 91 እና 92 ስር በዝርዝር ተደንግጎ ይገኛል፡፡

በተያዘው ጉዳይ 2ኛ ተጠሪ ማህበር ከአመልካች እና ከ1ኛ ተጠሪ መካከል አንዳቸውን እንጂ ሁለቱን በማህበሩ ውስጥ አልፈልጋቸውም ከማለት በቀር አመልካች እና 1ኛ ተጠሪ አክሲዮኖቹን በየድርሻቸው በዓይነት በመከፋፈል የማህበሩ አባላት መሆን የማይችሉበት ሕጋዊ ምክንያት ስለመኖሩ በስር ፍርድ ቤት ያቀረበው ክርክር እና ማስረጃ የለም፡፡በሰበር ደረጃም ቢሆን አመልካች እና 1ኛ ተጠሪ አክሲዮኖቹን በዓይነት ተከፋፍለው በአባልነት ይቀጥሉ መባሉ በማህበሩ ውስጥ ብርቱ ጭቅጭቅን እና አለመግባባትን የሚያስከትል ነው ከማለት ውጪ የዚህ ዓይነት ሁኔታ ሊከሰት ስለሚችልበት ምክንያት ያቀረበው አሳማኝ መከራከሪያ የለም፡፡ የአክሲዮኖቹ በዓይነት የመከፋፈል ጉዳይ የሚመለከተው በመሰረቱ አመልካችን እና 1ኛ ተጠሪን እንጂ 2ኛ ተጠሪን ባለመሆኑ አክሲዮኖቹ ሊከፋፈሉ የሚገባቸው በሽያጭ ነው በማለት 2ኛ ተጠሪ መቃወሚያ አቅርቦ ለመከራከር የሚያስችል መብት እና ጥቅም አለው ለማለትም የሚቻል አይደለም፡፡

ሲጠቃለል በ2ኛ ተጠሪ ማህበር ውስጥ በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግቦ የሚገኘው 162 የአክሲዮን ድርሻ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ የአመልካች እና የ1ኛ ተጠሪ የጋራ ንብረት መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ የአክሲዮን ድርሻውን አመልካች እና 1ኛ ተጠሪ በዓይነት እንዲከፋፈሉ ለመወሰን የሚከለክል ሕጋዊ ምክንያት ባልቀረበበት ሁኔታ 2ኛ ተጠሪ ማህበር የሰጠውን አስተያየት ብቻ መሰረት በማድረግ የአክሲዮን ድርሻው ክፍፍል

በሽያጭ አማካይነት እንዲፈጸም በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በይባኝ ሰሚው ፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በትዕዛዝ የጸናው የአፈጻጸም ትዕዛዝ የተሻሻለውን የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 91 እና 92 ድንጋጌዎች መሰረት ያላደረገ እና መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቶአል፡፡

ው ሳ ኔ

1. በ2ኛ ተጠሪ ማህበር ውስጥ በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግበው የሚገኙት 162 የአክሲዮኖች ለአመልካች እና ለ1ኛ ተጠሪ ሊከፋፈል የሚገባው በሐራጅ ሽያጭ ነው በሚል በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 206322 በ25/07/2006 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 150907 በ30/08/2006 ዓ.ም. በትዕዛዝ የጸናው የአፈጻጸም ትዕዛዝ በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 348(1) መሰረት ተሽሮአል፡፡
2. በ2ኛ ተጠሪ ማህበር ውስጥ በ1ኛ ተጠሪ ስም ተመዝግበው የሚገኙት 162 አክሲዮኖች በዓይነት ሊከፋፈሉ የማይችሉበት ሕጋዊ ምክንያት ባለመኖሩ እነዚህን አክሲዮኖች አመልካች እና 1ኛ ተጠሪ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ በአንቀጽ 91(1) ድንጋጌ መሰረት እያንዳንዳቸው 81 አክሲዮኖችን በዓይነት ሊከፋፈሉ ይገባል በማለት ወስነናል፡፡
3. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ በውሳኔው መሰረት እንዲያስፈጽም ለፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት፣ እንዲያውቀው ደግሞ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይላክ፡፡
4. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
5. ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቶአል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ብ/ይ

የሰ/መ/ቁ. 108531

ሕዳር 20 ቀን 2008 ዓ.ም.

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

ሙስጠፋ አህመድ

ተፈሪ ገብሩ

ሸምሱ ሲርጋጋ

ፈይሳ ወርቁ

አመልካች፡-አቶ ሙሉጌታ ጥላሁን - የቀረበ የለም ከተባለ በኃላ ቀረቡ

ተጠሪ፡-ወ/ሮ ሽብሬ ለማ - የቀረበ የለም ከተባለ በኃላ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቶአል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የልጅ ቀለብ ይሻሻልልኝ ጥያቄን አስመልክቶ የተነሳ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን የተጀመረውም አመልካች የነበሩት የአሁኗ ተጠሪ በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪ በነበሩት የአሁኑ አመልካች ላይ ባቀረቡት አቤቱታ ነው፡፡ በ09/05/2006 ዓ.ም. አዘጋጅተው ያቀረቡት አቤቱታ ይዘትም ባጭሩ፡-የአመልካች እና የተጠሪ ጋብቻ በ1993 ዓ.ም. በፍቺ መፍረሱን ተከትሎ በጋብቻው ውስጥ የተወለደችው ልጅ ከአመልካች ጋር እንድታድግ የተወሰነ መሆኑን፣ተጠሪውም ለህጻኗ ቀለብ በየወሩ ብር 50 (ሃምሳ) እንዲከፍሉ ተወስኖ በዚሁ መሰረት ሲከፍሉ የቆዩ መሆኑን፣አሁን ግን ተጠሪው የገቢ መሻሻል ያሳዩ በመሆኑ ለህጻኗ የሚከፍሉት ቀለብም ከህጻኗ ዕድሜ እና ከወቅቱ የኑሮ ሀኔታ ጋር መሻሻል የሚገባው መሆኑን፣ተጠሪው የገቢ መሻሻል ያሳዩ ስለመሆኑም አመልካቿ ተከታትለው ማራጋገጣቸውን እና መስረጃ ማቅረባቸውን የሚገልጽ ሆኖ ቀደም ሲል የተሰጠው የቀለብ መጠን ተሻሽሎ ተጠሪው ከደመወዝ፣ ከቤት ኪራይ እና ከመሰል ምንጮች አሁን ከሚያገኙት ገቢ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ቀለብ እንዲከፍሉ ይወሰን ዘንድ ዳኝነት የተጠየቀበት ነው፡፡የስር ተጠሪ በበኩላቸው በሰጡት

መልስ አሁን በአንበሳ አውቶቡስ ሾፌርነት የሚያገኙት የደመወዝ መጠን እና ያሉባቸው የተለያዩ ተቆራጮች የቀለብ ገንዘቡን ከፍ አድርጎ ለመወሰን የሚያስችሉ አለመሆናቸውን፣በአዲስ አበባ ከተማ ተጠሪው የሚያከራዩት ነው የተባለውን ሱቅ ገቢም ተጠሪው ከወንድማቸው ጋር የሚጋሩት እንጂ የግላቸው አለመሆኑን፣በኦሮሚያ ክልል በአርሲ ዞን ተጠሪው የሚያከራዩዋቸው ናቸው የተባሉት አምስት ሰርቪስ ቤቶችም የተጠሪው ቤተሰቦች እንጂ የተጠሪው የግል ሀብት አለመሆናቸውን በመግለጽ አቤቱታው ውድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል፡፡

ፍርድ ቤቱም የቃል ክርክር ለማድረግ በያዘው ቀነ ቀጠሮ ተጠሪው ባለመቅረባቸው በሌሉበት የአመልካችን ክርክር ከሰማ እና የግራ ቀኙን አጠቃላይ ክርክር እና ማስረጃ ከመረመረ በኃላ ተጠሪው የብር 3,000 ወርኃዊ ደመወዝ እንደሚያገኙ ያመኑ መሆኑን እና በአመልካች ተገልጸው የቀረቡትን ሌሎች የገቢ ምንጮችም በግልጽ ያላስተባበሉ መሆኑን በመግለጽ ሕጻኗ 18 ዓመት እስኪሞላት ድረስ ተጠሪው በየወሩ ብር 1,000 የቀለብ ገንዘብ እንዲከፍሉ ውሳኔ ሰጥቶአል፡፡ አመልካች አቤቱታቸውን ለዚህ ችሎት ያቀረቡት ይግባኙን የተመለከተው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማ እና ተጨማሪ ማስረጃ ከተቀበለ በኃላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔን በማጽናቱ የሁለቱ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት ሲሆን የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ ይገባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የአመልካች ደመወዝ እንዲጣራ ትዕዛዝ ሰጥቶ አመልካች ቀደም ሲል ለሌሎች ቀለብ ብር 1,300 እንደሚከፍሉ የተላከውን መግለጫ በስር ፍርድ ቤት ያልቀረበ ነው በማለት ከመደበኛ ገቢዎች ውጪ አመልካች ሌሎች ገቢዎችንም ያገኛሉ በማለት ተጨማሪ ለልጅ ቀለብ ብር 1,000 እንዲከፍሉ በስር ፍርድ ቤት የተሰጠውን ውሳኔ የማጽናቱን አግባብነት ተጠሪዋ ባሉበት ለማጣራት ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል፡፡የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለጉዳዩ ከተያዘው ነጥብ አንጻር መርምረናል፡፡

በዚህም መሰረት ፍርድ ቤት ጋብቻ እንዲፈርስ ሲወስን ውሳኔ ሊያሳርፋባቸው ከሚገቡ ጉዳዮች መካከል አንዱ የልጆች አስተዳደግ፣የትምህርት፣የጤና፣የቀለብ እና የአጠቃላይ አኗኗራቸው ጉዳይ ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 213/1992 በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ

በአንቀጽ 113 (1) ስር የተመለከተ ሲሆን በቀለብ አወሳሰን ረገድም ውሳኔው በሚሰጥበት ጊዜ የነበረው የወላጆች የገቢ፣የዕድሜ፣የጤና እና የአኗኗር ሁኔታ፣እንዲሁም የልጆቹ ዕድሜ፣ ጥቅማቸው እና ፍላጎታቸው ከግምት መግባት የሚገባቸው ስለመሆኑ በዚሁ አንቀጽ በንዑስ አንቀጽ (2) ስር ተመልክቶአል፡፡ከዚህም በተጨማሪ ፍርድ ቤቱ በዚህ አንቀጽ መሰረት ስለልጆች አያያዝ እና አጠባበቅ የሚሰጠው ውሳኔ የሁኔታዎች መለዋወጥን ምክንያት በማድረግ በሚቀርብ ጥያቄ ሊሻሻል ወይም ሊለወጥ የሚችል ስለመሆኑም በዚሁ አንቀጽ በንዑስ አንቀጽ (3) ስር ተደንግጎ ይገኛል፡፡አመልካች የልጅ ቀለብ በየወሩ ብር ሃምሳ ሲከፍሉ የነበረው በ1993 ዓ.ም. በተሰጠ የፍርድ ቤት ትዕዛዝ መሰረት ሲሆን ተጠሪዋ ከ13 ዓመታት በኃላ የቀለብ ይሻሻልልኝ ጥያቄ ለፍርድ ቤቱ ያቀረቡትም በቤተሰብ ሕጉ ከላይ በተጠቀሰው አንቀጽ 113 ስር የተመለከቱትን ሁኔታዎች መሰረት በማድረግ ነው፡፡ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ውሳኔ በሰጠበት ጊዜ አመልካች ተቀጥረው በሚሰሩበት መስሪያ ቤት የትርፍ ሰዓት ክፍያ፣አበል እና ሌሎች ክፍያዎችን ሳይጨምር ብር 2,735 ያልተጣራ የወር ደመወዝ ያገኙ የነበረ መሆኑ ተረጋግጦአል፡፡ አመልካች በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ አንድ የሱቅ ቤት በማከራየት እና በአርሲ ዞን ውስጥ ደግሞ አምስት ክፍል ሰርቪስ ቤቶችን በማከራየት ተጨማሪ ገቢ እንደሚያገኙ ተጠሪዋ ላቀረቡት ክርክር አመልካች ቤቶቹ የቤተሰብ እንጂ የግሌ አይደለም በማለት የተከራከሩ ቢሆንም እነዚህ የሚከራዩ ቤቶች የቤተሰብ ሳይሆኑ የአመልካች የግል ንብረት ስለመሆናቸው መረጋገጡን የስር ፍርድ ቤቶች የመዝገብ ግልባጭ ያመለክታል፡፡አመልካች ብር 1,300 ቀለብ ይቆርጣሉ ተብሎ በአጣሪ ችሎት ትዕዛዝ ላይ የተገለጸውም በዚህ ክርክር በስር ፍርድ ቤቶች በአመልካች ላይ የተወሰነውን የቀለብ ገንዘብ ጨምሮ ነው፡፡አመልካች ከደመወዝ በተጨማሪ የሚያገኙት ሌላ ሕጋዊ ገቢ መኖሩ ከተረጋገጠ ደግሞ ከግራ ቀኙ ጋብቻ የተወለደችው ልጅ አሁን በምትገኝበት የዕድሜ ደረጃ እና ከወቅቱ የገበያ ሁኔታ አንጻር የሚያስፈልጓትን መሰረታዊ ፍላጎቶች ለማሟላት ልጅቷ 18 ዓመት እስኪሞላት ድረስ ባሉት ጥቂት ዓመታት በየወሩ ብር 1,000 ቀለብ እንዲከፍሉ መወሰኑን የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

አመልካች ቀለብ የሚቆርጡላት ሌላ ልጅ አለች መባሉን በተመለከተም አመልካች በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በነበረው ክርክር የሚያገኙትን ትክክለኛ የገቢ መጠን እና ያሉባቸውን ወጪዎች በአግባቡ ገልጸው ባልተከራከሩበት እና ይልቁንም በኃላ ላይ

የግላቸው መሆናቸው እና የኪራይ ገቢ የሚያስገኙ መሆናቸው የተረጋገጠው ቤቶች የግላቸው እንዳልሆኑ ክደው በተከራከሩበት ሁኔታ ቀለብ የሚቆርጡላት ሌላ ልጅ አለች መባሉ በስር ፍርድ ቤቶች ተሻሽሎ የተሰጠውን የቀለብ ውሳኔ የሚያስነቅፍ አይደለም፡፡ አመልካች በቀድሞው ሁኔታ በየወሩ ብር ሃምሳ የቀለብ ገንዘብ እየከፈሉ ለመቀጠል ወይም ይህ የገንዘብ መጠን በጥቂቱ ብቻ እንዲሻሻል በሰበር አቤቱታቸው ያቀረቡት ጥያቄ ከቤተሰብ ሕጉ አንቀጽ 113 ድንጋጌዎች ዓላማ እና ይዘት አንጻር ሕጋዊ ነው የሚባል ባለመሆኑ ተቀባይነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡

ሲጠቃለል አቤቱታ የቀረበበት የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የቤተሰብ ሕጉን እና የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ መሰረት አድርጎ የተሰጠ ነው ከሚባል በቀር መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻል ሆኖ ስላልተገኘ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቶአል፡፡

ው ሳ ኔ

1. በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 21169 በ06/09/2006 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 151659 በ06/04/2007 ዓ.ም. በፍርድ የጸናው ውሳኔ በፍትሐብሔር ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 348 (1) መሰረት ፀንቶአል፡፡
2. የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይላክ፡፡
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
4. ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቶአል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት/ጌ

የሰ/መ/ቁ. 85482

የካቲት 25 ቀን 2005 ዓ/ም

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ረቶ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡-ወ/ሮ መድኃኒት ማሞ- ጠበቃ ማሪያ ካህሣይ ቀረቡ

ተጠሪ፡-ሚስተር ኖቼራ ፍራንኮ - ከጠበቃ ፋንታሁን አባተ ጋር ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ በሕግ ጸንቶ ያለ ጋብቻ በፍርድ ቤት ውሳኔ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ አካለ መጠን ያላደረሱ ሕፃናትን የሞግዚትነትንና የአሳዳሪነት ስልጣን ከወላጆች መካከል ለአንደኛው የሚሰጥበትን ሕጋዊ አግባብ የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው፡፡በዚህ ፍርድ ቤት የአሁኑ ተጠሪ ከአሁኗ አመልካች ጋር የነበራቸው ጋብቻ እንዲፈርስላቸው አቤቱታ አቅርበው ፍርድ ቤቱም በሕጉ አግባብ የግራ ቀኙን አስተያየት ከተቀበለና ጉዳዩን ከመመረመረ በኋላ በመካከላቸው የነበረው ጋብቻ እንዲፈርስ፣በጋብቻ ውስጥ ከተወለዱት ሁለት ሕጻናትን አስተዳደግ በተመለከተም የማህበራዊ ሳይንስ ባለሙያ ማጣራት በማድረግ የውሳኔ የሚረዱ ሓሳቦችን እንዲያቀርቡ ከአደረገ በኋላ ጉዳዩን መርምሮ እድሜው ሶስት አመት የሆነው ሕፃን ጋብሬላ ኖቼራ ከተጠሪ፣በወቅቱ እድሜው ሁለት ወር የሆነው አሌክሳንደር ኖቼራ ደግሞ ከአሁኗ አመልካች ጋር ሁኖ ተጠሪ ለቀለብ በወር ብር 2500.00(ሁለት ሺህ አምስት መቶ ብር) እንዲከፍሉ ብሎ ግራ ቀኙ ሕፃናትን

የሚጎበኙበትን ቀንና ሰዓት ለይቶ ወስኗል፡፡በዚህ ውሳኔ በሕጉ አግባብ የይግባኝ አቤቱታቸውን ያቀረቡት የአሁኗ አመልካች ሲሆን የአመልካች መሰረታዊ የይግባኝ ቅሬታ ነጥብም ሕጻን ጋብሬላ ኖቼራ እድሜው ከአምስት አመት በታች ሁኖ እያለና ተጠሪም የተለያዩ የሱስ ችግሮች ያሉባቸው ሁኖ እያለ ከሕጉ ውጪና ያለበቂ ሕጋዊ ምክንያት ከተጠሪ ጋር እንዲያድግ የተደረገው ያላግባብ ነው የሚል የነበረ ሲሆን ይግባኙ የቀረበለት የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ግራ ቀኙን አከራክሮ የስር ፍርድ ቤት በጉዳዩ ላይ የሰጠውን የውሳኔ ክፍል ሙሉ በሙሉ አፅንቶታል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ሕጻን ጋብሬላ ኖቼራን አስተዳደግ በተመለከተ በተሰጠው የውሳኔ ክፍል ሲሆን የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ከሕፃኑ እድሜ አንፃር የሞግዚትነት ስልጣን ሊሰጣቸው ይገባ የነበረው ለአመልካች ሁኖ እያለ የበታች ፍርድ ቤቶች የተሻሻለውን የፌዴራሉን የቤተሰብ ህግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 266(2) ድንጋጌን ባለገናዘበ ሁኔታ ውሳኔ መስጠታቸው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ነው የሚል ሲሆን በተጨማሪም ከተጠሪ የሱሰኝነት ባሕርይና አመልካችም የጋብቻ ውጤት የሆነውን ቤት ተካፍለው ወደፊት ሊኖራቸው ከሚችለው የኢኮሚኖሚ አቅም አንጻርም ለሕጻኑ መልካም አስተዳደግ ተገቢውን ለማድረግ የሚችሉት አመልካች ሁነው እያለ መታለፉ ተገቢ ያልሆነውን የማህበራዊ ሳይንስ ባለሙያ አስተያየት መሰረት ያደረገ ነው ሲሉ ተከራክረዋል፡፡አቤቱታው ተመርምሮም ሕጻን ጋብሬላ ኖቼራ ከተጠሪ ጋር እንዲያድግ ተብሎ መወሰኑ ከተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 አንቀጽ 266(2) ድንጋጌ አንጻር ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው መልሳቸውን በፅሑፍ ሰጥተዋል፡፡ተጠሪ ባቀረቡት የጽሑፍ መልስም አመልካች ለልጅ ግድ የሌላቸው መሆኑን፣ለሕፃኑ መልካም አስተዳደግ በኢኮኖሚያዊ አቅም ሆነ በባሕርይ ከአመልካች በተሻለ ሁኔታ የሚገኙት አመልካች መሆናቸውን ያሳያሉ ያሏቸውን ምክንያቶችንና እነዚህን ምክያቶችን ይደግፋሉ ያሏቸውን ሕጋዊ ማዕቀፎችን ዘርዝረው በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለበትም ሲሉ ተከራክረዋል፡፡አመልካች በበኩላቸው የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች አሁን እያከራከረ ላለውና ክርክሩ ሲነሳ የሶስት አመት እድሜ ለነበረው ሕፃን ጋብሬላኖቼራወላጅእናት፣ ተጠሪ ደግሞ አባት መሆናቸውንና በአመልካችና በተጠሪ መካከል ያለው ጋብቻ በፍቺ ፍርሶ ተጠሪ (የሕጻኑ ወላጅ አባት) ሞግዚት እንዲሆኑ መወሰኑን፣አመልካች ምንም ገቢ የሌላቸው ቢሆንም ከተጠሪ ጋር በጋብቻ ወቅት ያፈሩት ቤት አለኝ የሚሉ መሆኑንና እስካሁንም በዚሁ ቤት የሚኖሩ መሆኑን፣ተጠሪ የራሳቸው ብር 5000.00 ወርሃዊ ገቢ ያላቸው መሆኑንና አሁንም የሚኖሩት በግል ቤታቸው መሆኑን እንደሁም ከግራ ቀኙ አብራክ የተወለደና ክርክሩ በተነሳበት ወቅት የሁለት ወር ሕፃን የሆነውን አሌክሳንደር ኖቼራ አመልካች እንዲያሳድጉና ተጠሪም ለዚህ ህፃን ቀለብ ይሆነው ዘንድ በወር ብር 2500.00 እንዲቆርጡ በበታች ፍርድ ቤቶች የተወሰነ መሆኑን ነው፡፡

በመሰረቱ አባትና እናት ጋብቻቸው ጸንቶ ባለበት ጊዜ አከላ መጠን ላልደረሱ ልጆቻቸው የአስዳሪነትና የሞግዝትነት የጋራ ስልጣን የሚኖራቸው ሲሆን ከወላጆቹ አንደኛው የሞተ ወይም ችሎታ ያጣ እንደሆነ ደግሞ ሌላኛው ተጋቢ ስልጣኑን ይዞ የሚቆይ መሆኑን እንዲሁም ጋብቻው በፍቺ ከፈረሰም የልጆቹን ሞግዚትና አስተዳደሪ በተመለከተ በስምምነት ወይም ስምምነት ከሌለ በፍርድ ቤት ሊወሰን እንደሚገባው የተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/1992 እንደየቅደምተከተሉ በአንቀፅ 219፣ 220 (1) እና 221 ድንጋጌዎች ስር ከአስቀመጣቸው ሁኔታዎች መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው፡፡ከእነዚህ የሕግ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ደግሞ ሕጉ የሕፃናትን የሞግዚትነትና የአስዳሪነት ስልጣን ለወላጆች እንዲሆን ቅድሚያ የሚሠጠው ወላጆች ከማንኛውም ሰው በላይ ለልጆቻቸው ፍቅርና ተገቢውን እንክብካቤ ይሠጣሉ ተብለው ስለሚገመቱ መሆኑን ነው፡፡ይህ አጠቃለይ መርህ ተቀባይነት የማያገኝበትን መንገድ ሊኖር የሚችልበትን አጋጣሚው ሕጉ ግምት ውስጥ በማስገባት ወላጆች እያሉ ለ3ኛ ወገን ስልጣኑን ሊወስድ የሚችል ስለመሆኑ ደንግጓል፡፡ይህ ሁኔታ ሊሆን የሚችለው የልጁ ወላጅ የልጁን ንብረት እና ሃብት ልጁን በሚጎዳ አኳኋን

እያስተዳደረና አጠባበቁም በቂ ያለመሆኑ፣ወይም የልጁን ደህንነትና ጤንነት አዳጋ ላይ የሚጥል ሁኔታ መከሰቱ ሲረጋገጥ ሲሆን እነዚህ ሁኔታዎች መኖራቸው ሲረጋገጥ ማንኛውም ጉዳዩ ያገባኛል የሚል ወገን ወላጅ ከሕፃኑ ሞግዚትነትና አሳዳሪነት እንዲነሳ ጥያቄ ማቅረብ የሚችል ስለመሆኑ የተጠቀሰው ሕግ በአንቀፅ 248 እና 246 ስር አስቀምጧል፡፡በመርህ ደረጃ የተቀመጠው የወላጆቸች የልጆቻቸው ሞግዚትነትና አሳዳሪነት ሊሻር የሚችለው የልጆች ጥቅምና መብት አዳጋ ውስጥ ገብቶ ሲገኝ ስለመሆኑ የተጠቀሰው ሕግ አንቀጽ 246፣248፣እና 247 ድንጋጌዎች አጠቃላይ ይዘት እና መንፈስ ያስገነዝባል፡፡የሕጉ አንቀፅ 247(1) ድንጋጌ በተለይ ሲታይ ደግሞ የወላጆች የሞግዚትነትና የአሳዳሪነት ስልጣንን ለመሻር ፍርድ ቤቱ <u>ከፍተኛ ጥንቃቄ</u> ሊያደርግ እንደሚገባ አፅንኦት ባለው መልኩ አስቀምጧል፡፡የሞግዚትነትና የአሳዳሪነት ሥልጣን አከራካሪ ሲሆን በአንድ በኩል ወላጆች ልጆቻቸውን ለማሳደግና ለመንከባከብ ያላቸው መብትና ግዴታ በሌላ በኩል ደግሞ በተለያዩ ሕጎች ውስጥ የተጠበቁ ሕጻናት ያሏቸው መብቶች ግጭት ውስጥ ሊገቡ የሚችሉበት ሁኔታ ሊኖር እንደሚችል የሚታሰብ ሲሆን ይህ ሁኔታ ባጋጠመ ጊዜ ግን ውሳኔ ሰጪ አካላት ሊወስዱት የሚገባ መመዘኛ ስለመኖሩ አግባብነት ያላቸው ሕጎች ያሳያሉ፡፡ይኸውም በማኛቸውም ውሳኔ በቀዳሚነት መታሰብ ያለበት የሕፃናቱ መብትና ጥቅም (The Best Interest of the Child) ነው፡፡ የሕፃናትን ጥቅም ለመጠበቅ ሲባልም የተለያዩ ስምምነቶች በዓለምና በአህጉር ደረጃ ተፈርመው በስራ ላይ/እየተተገበሩ/ይገኛሉ፡፡ከስምምነቶች ውስጥም የሕጻናት መብቶች ኮንቬንሽንና የአፍሪካ ሕፃናት መብቶችና ደህንነት ቻርተር ተጠቃሾች ናቸው፡፡ ሐገራችን ኢትዮጵያም የሕጻናት መብቶች ኮንቬሽንን ህዳር 29 ቀን 1984 ዓ/ም ፣ የአፍሪካ ሕጻናት መብቶችና፡ ደህንነት፡ ቻርተርን፡ ደግሞ፡ እ.ኤ.አ.ኦክቶበር፡ 02 ቀን 2002 አጽድቃለች፡፡ ከእነዚህም በተጨማሪ፡ የሕጻናትን፡ መብትንና፡ ደህንነትን፡በሚመለከት፡የፌዴራሉ፡ሕገ፡መንግስት፣ የተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ እና ሌሎች ሕጎች በስራ ላይ ይገኛሉ፡፡በዓለም አቀፍም፣በአህጉርም ሆነ በአገር ደረጃ ያሉት እነዚህ ሕጎች መሰረታዊ መርሆዎችን ይዘዋል፡፡በእነዚህ ሕጎች ከተካቱት መሰረታዊ መርሆዎች አንዱ እና በቅድሚያ የሚጠቀሰው ሕጻናትን በሚመለከቱ ጉዳዮች ለሕጻናት ጥቅምና ደህንነት(The Best Interest of the Child) ቅድሚያ መስጠት የሚለው መርህ ይገኝበታል፡፡

የኢ.ፌ.ዴ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት ኢትዮጵያ ያፀደቀቻቸውን የዓለም አቀፍ ስምምነቶችን የአገሪቱ የሕግ አካል መሆናቸውን በአንቀፅ 9(4) ስር ከመደንገጉና በሕገ መንግስቱ በስፋት ሽፋን የተሰጣቸው መሰረታዊ የመብቶችና የነጻነቶች ድንጋጌዎች ሀገሪቱ ከተቀበለቻቸውና ዓለም አቀፍ የሰብአዊ መብቶች ሕግጋት፣ስምምቶች ወይም ሰነዶች መርሆዎች ጋራ በተጣጣመ መንገድ መተርጎም ያለበት ስለመሆኑ ከማስቀመጡም በተጨማሪ የሕጻናትን ልዩ ችግር ከግምት ውስጥ ያስገቡ ንዑስ ድንጋጌዎችን የያዘ አንቀፅ 36 ደንግጓል፡፡የዚህ አንቀፅ ንዑስ አንቀፅ ሁለት ሕፃናትን የሚመለከቱ እርምጃዎች በሚወሰዱበት ጊዜ ሁሉ የመንግስታዊ ወይም የበጎ አድራጎት ተቋማት እንዲሁም ፍርድ ቤቶችንና አስተዳደር ባለስልጣናት ወይም የሕግ አውጪው አካላት የሕጻናትን ደህንነት በቀደምትነት መታሰብ ያለበት ስለመሆኑ አስገዳጅነት ባለው መልኩ ደንግጓል፡፡ይህንኑ የሕገ መንግስቱን ድንጋጌ ለማስፈፀም የወጡ ፖሊሲዎች ወይም ሕጎችም መንፈሳቸው ሲታይ ለሕፃናት መብትና ደህንነት በተገቢው ሁኔታ የማስከበር ዓለማን ግንዛቤ ውስጥ ያስገቡ ናቸው ተብሎ ይታሰባል፡፡ከዚህ ሁሉ መገንዘብ የሚቻለው የሕፃናት የሞግዚትነት እና አሳዳሪነት ስልጣን ጉዳይ ከሕገ መንግስቱ ከተቀመጠው መርህ፣ኢትዮጵያ ካፀደቀቻ የሕፃናት መብት ኮንቬንሽን እንዲሁም ከተሻሻለው የፌዴራሉ ቤተሰብ ሕግና ከሌሎች አግባብነት ካላቸው ሰነዶች ይዘትና መንፈስ በጥንቃቄ መታየት ያለበት መሆኑን ነው፡፡ይህ ችሎት አግባብነት ያላቸውን ሕጎች በመመርመርም የሕፃናት መብትና ጥቅም ለማስከበር በቀደምትነት ሊታይ የሚገባው መርህ የሕፃናት ጥቅምና ደህንነት(The Best Interest of the Child) ስለመሆኑ በመ/ቁጥር 23632፣35710፣41764 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት አስገዳጅነት ያለውን ውሳኔ ሠጥቷል፡፡ከእነዚህ የሕግ ማዕቀፎችና ከሰበር ችሎቱ ውሳኔዎች መረዳት የሚቻለው የልጆች ሞግዚትንና አሳዳሪ የመሾም እና የመሻር ጉዳይ ሲነሳ ፍርድ ቤቶች የልጆችን ጥቅም የሚያስጠብቅ ውሳኔ ለመስጠት መቻል እንዳለባቸው፣ይህንኑ ባግባቡ ለመወጣት ይችሉ ዘንድም የተለያዩ ቁምነገሮችን እግምት ውስጥ ማስገባት ያለባቸው መሆኑን፣የተለያዩ ማስረጃዎች እንዲቀርቡ በማድረግ ጉዳዩን ባግባቡ እና በጥንቃቄ ማጣራት ያለባቸው መሆኑን ነው፡፡የተሻሻለው የፌዴራሉ የቤተሰብ ሕግ አካለ መጠን ያልደረሰን ልጅ የሚጠብቁትን ተቋሚትንና ቅደም ተከተሉን ከአንቀጽ 219-238 ድረስ ባሉት ድንጋጌዎች አስቀምጧል፡፡ በድንጋጌዎቹ መሠረት ወላጆች ከሌላው ሰው በቅድሚያ የአስተዳዳሪነትና የሞግዚትነት ሥልጣን

ያላቸው መሆኑ፣ይህም በፍ/ቤት ሊሻር ወይም ሊሻሻል የሚችል መሆኑና ሌሎች አግባብነት ያላቸው የሞግዚትነትና የአስተዳዳሪነት ስልጣን አወሳሰን ምክንያቶችና ስልጣኑን ሊወስዱ የሚችሉ ወገኖች ቅደም ተከልና ቅደም ተከተሉ መሰረት የማይሆንበት አግባብ ስለመኖሩ ተገልጿል፡፡ሆኖም የእነዚህ ድንጋጌዎች ቅደም ተከተል ተግባራዊ ሲደረግ ሁልጊዜ ግንዛቤ ውስጥ መግባት ያለበት ቁልፉ ነጥብ በሕገ መንግሥቱ የተመለከተው የሕፃኑ ደህንነት መብት ቀደምትነት ስለመሆኑ ሊረሣ የማይገባው ነው፡፡በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ የተመለከቱት ከላይ የተጠቀሱት ድንጋጌዎችም ሆነ በአንቀጽ 113/2/ ስር የተመለከተው ድንጋጌ አቀራረፅ፣ ይዘትና መንፈስ ሲታይ ፍ/ቤቶች አካለመጠን ያልደረሰን ልጅ አሣዳሪነትና ሞግዚትነት በተመለከተ ውሣኔ ሲሰጡ በሕጉ የተሰጣውቸውን ሠፊ ሥልጣን መጠቀም ያለባቸው መሆኑንና የሕፃናትን መብትና ጥቅም የማስከበር ኃላፊነታቸውን መወጣት ግዴታ ያለባቸው መሆኑን ያስረዳል፡፡በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 13/1/ ስር የተመለከተው ድንጋጌም ይህንኑ የሚያጠናክር ነው፡፡የሕፃናትን ደህንነትና ጥቅም ለማስጠበቅ የሚችል ውሣኔ ይሰጥ ዘንድ ደግሞ **የሕፃናቱ ሀሣብ ሊደመጥና ተገቢው ክብደት ሊሰጠው** የሚገባ ነው፡፡ይህንኑ የሚቃረኑ ልማዳዊ አሠራሮችን ተቀባይነት የሌላቸው ስለመሆኑ የኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 9/1/ ድንጋጌ በግልጽ ያሣያል፡፡

እኛን ወደ አለው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች ሕፃን ጋብሬላ ኖቼራ ተጠሪ ሞግዚት እና አሳዳሪ የሆኑበት ውሳኔ ሕጋዊ አይደለም በማለት የሚከራከሩት የህጻኑን እድሜ ከአምስት አመት በታች መሆኑን መሰረት በማድረግ ከመሆኑ ባሻገር የማህበራዊ ሳይንስ ባለሙያ በጉዳዩ ላይ ያቀረቡት አስተያየትም በአግባቡ ያልተጣራ ነው በሚሉ ምክንያቶች መሆኑን የክርክራቸው ይዘት ያሳያል፡፡ተጠሪም ህፃኑ እድሜው ከአምስት አመት በታች መሆኑን ሳይክዱ ለልጁ መልካም አስተዳደግ የተሻለ አኮኖሚያዊያም ሆነ ስነ ባህርያዊ አቋም ያለኝ እንጂ አመልካች አይደሉም በሚል ነው፡፡ከዚህ የግራ ቀኙ ክርክር መረዳት የሚቻለው የስር ፍርድ ቤትም ሆነ ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የማህበራዊ ሳይንስ ባለሙያ የሰጡትን አስተያየት እንዳለ ከመቀበል ውጪ አመልካች ተቀባይነት የለውም ሲሉ ያቀረቡትን አቤቱታ በተመለከተ ግን ተገቢነት ያለው መሆን ያለመሆኑን በሕጉ አግባብ አላጣሩም፡፡ ከሁሉም በላይ ሕጻን ጋብሬላ ኖቼራ ከታናሽ

ወንድሙ ተለይቶ እንዲያድግ የተደረገበት አቢይ ምክንያትም በፍርድ ቤቶቹ ውሳኔ አልተለም፡፡ከአንድ አባትና እናት የተወለዱት ሕህፃናት ሌሎች ምክንያት መታየታቸው እንደተጠበቀ ሁኖ አንድ ላይ እንዲያድጉ ማድረግ ለመልካም አስተዳደጋቸው የራሱ የሆነ እና የጎላ አዎታንታዊ ውጤት ያለው መሆኑ የሚታመን ነው፡፡ በዚህም መሠረት የዚህ መዝገብ ጉዳይ ሲታይ የሕፃናቱን ሞግዚትነትና አስተዳዳሪነት ስልጣን ለመውሰድ የሚከራከሩት ወላጆች ሲሆኑ ጋብቻ ከፈረሰ በሁዋላ ጀምሮ ህፃናቱ ያሉት ከአመልካች ጋር ሁኖ አመልካች በህጻን ጋብሬላ ኖቼራ ላይ የሞግዚትነት ስልጣን ሊኖራቸው አይገባም በስር ፍርድ ቤቶች ሊወሰን የቻለው የሕፃናኑነ ጥቅም እና ደህንነት በማጤን እና የማህበራዊ ስነ ልቦና ባለሙያ የሰጡትን አስተያየት በመመርኮዝ መሆኑን የተገለጸ ቢሆንም በስነ ልቦና ባለሙያ አስተያየት ስፍረዋል የተባሉት ፍሬ ነገሮች ግን እውነትነት የሌላቸው ስለመሆኑ አመልካች አጥብቀው የሚራከሩባቸው ሲሆን ይልቁንም ተጠሪ የተለያዩ ሱሰኝነት ያለባቸው፣ከአላቸው አካላዊ ጥንካሬም ቢሆንም ሌላ ሞግዚት አቀጥራለሁ ከማለት ውጪ ለሕጻኑ ተገቢውን ክትትል እና እንብካቤ ማድረግ የማይችሉ ናቸው በሚል የቀረቡት ፍሬ ነገሮች በአግባቡ ተጣርተው አልተወሰኑም፡፡የተጠሪ የሱስኝነት ባሕርይ በስነ ልቦና ባለሙያ አስተያየት ተገልጿል ተብሎ ከመስፈሩ ውጪ ፍርድ ቤቶች ይህንኑ ዋጋ ሰጥተው ውሳኔ ያልሰጡበት ጉዳይ ሲሆን በዚህ ረገድ አመልካች ያቀረቡት ክርክርም በተገቢው ማስረጃ እንዲነጥር ያልተደረገ የአመልካችን የመደመጥ መብታቸው ያልጠበቀ፣ተጠሪ አለባቸው የተባለው የሱሱ አይነትና ሊያስከትል የሚችለው ችግር ያልተረጋገጠ፣በአመልካች በኩል የሚደረግላቸው አስተዳደግ ጉድለት ያለበት መሆን ያለመሆኑና ሌሎች ተያያዥ ነጥቦች ላይ ተጨማሪ ማጣራት ሳይደረግበት የተወሰነ ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት የሚያሳይ ሁኖ አግኝተናል፡፡ ይህም በጉዳዩ ላይ ውሳኔ የተሰጠው የተሟላ የክርክር አመራር ስርኣት ተከናውኖ ፍሬ ነገሮች በአግባቡ ነጥረው ነው ለማለት የማያስችል ነው፡፡አንድ ባለሙያ የሚያቀርበው አስተያየት በተገቢው መንገድ ተጣርቶና እውነትን መሰረት አድርጎ የቀረበ አይደለም የሚል ክርክር በአንድ ተከራካሪ ወገን ከቀረበ ይህንኑ ለማስረዳት የሚችልበት እድል ሊጠበቅለት እንደሚገባ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 136 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ ከመደመጥ መብት ጋር ተዳምሮ ሲታይ የሚያስገነዝበን ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች በስነ ልቦና ባለሙያ አስተያየት የቀረቡትን ፍሬ ነገሮች ላይ አመልካች ያላቸውን ማስረጃ ሳይሰሙና ለጉዳዩ አወሳሰን የሕጻናቱ አብሮ

ማድግ ያለማደግ አስፈላጊ መሆን ያለመሆኑን ግንዛቤ ውስጥ ሳያስገቡ የሰጡት ውሳኔ ከላይ የተመለከቱትን ሕጎች ይዘትና መንፈስ ያላገናዘበ፣የአመልካችን የመደመጥ መብት ያልጠበቀና የፍርድ አካሄዱ ያልተሟላ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተናል፡፡በዚህም ምክንያት አመልካች ተጠሪ አሉባቸው የሚሏቸውን ችግሮች አመልካች የሚያቀርቡት ማስረጃ ተሰምተው፣የተጠሪ የመደመጥ መብትም ተጠብቆ እንዲሁም አስፈላጊ ከሆነም እንደገና ሌላ የማህበራዊ ስነ ልቦና ባለሙያ ተመድቦ የልጆች አስተዳደግ ላይ ተገቢውን ማጣራት በማድረግ ግረ ቀኙ አስተያየት ሰጥተውበት የሚቀርቡት ክርክሮች ሁሉ በተገቢው መንገድ እንዲጣሩ፣እንዲሁም ህፃን ጋብሬላ ኖቼራም ለጉዳዩ አወሳሰን የራሱን ሐሳብ እንዲሰጥና እንዲመጥ እንዲሁም ሐሳቡም ተገቢው አፅንኦት ተሰጥቶ ጉዳዩ እንደገና በስር ፍርድ ቤት ታይቶ እንዲወሰን ማድረጉ ሕጋዊ ሁኖ ስለአገኘንአ ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>ው ሣ ኔ</u>

1. ህፃን ጋብሬሌ ኖቼራን ከተመለከተ ፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 92829 ህዳር 06 ቀን 2004 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 116687 መስከረም 10 ቀን 2005 ዓ/ም የጸናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ አሉባቸው የተባሉት ችግሮች አመልካች አስተያየት ሰጥተውበት በተገቢው መንገድ እንዲጣሩ፣ሕፃኑም በጉዳዩ አወሳሰን የራሱን ሐሳብ እንዲሰጥና እንዲመጥ እንዲሁም ሐሳቡ ተገቢው አፅንኦት ተሰጥቶ ጉዳዩ እንደገና በአግባቡ ተጣርቶ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ታይቶ ሊወሰን ይገባል በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት መልሰን ልከንለታል፡፡ይጻፍ፡
3. በዚኅ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡
4. የህፃን አሌክሣንደር ኖቼራን በተመለከተ የተሠጠውን ውሣኔ ይህ ውሣኔ አልነካም፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ከውል ውጭ

ኃላፊነት

የሰ/መ/ቁ. 30442

ህዳር 3 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍሰሐ ወርቅነህ

ሐጎስ ወልዱ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ ኃይል ኮርፖሬሽን ሰሜን ምዕራብ ሪጅን

ሕዝቅኤል ዋዲሱ ቀረበ፡፡

ተጠሪ፡- ወ/ሮ ድንቋ አመኔ አልቀረበችም፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

አከራካሪው ጉዳይ ከውል ውጪ በሆነ ኃላፊነት የተጠየቀን የካሣ ክፍያ ጥያቄ የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው በቤንሻንጉል ጉሙዝ ብ/ክ/መ/በመተከል ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ ክርክሩ ሲጀመር ከሣሽ የነበረችው የአሁንዋ ተጠሪ አመልካችን የከሰሰችው ባለቤቴ እና የልጄ አባት የነበረው ሰው በኤሌክትሪክ ሽቦ ተይዞ መቶአልና በዚህ ምክንያት በመተዳደሪያ ረገድ የቀረብኝን ገቢ ይተካልኝ በማለት ነው፡፡ ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም አመልካችን አስቀርቦ ክርክሩን ከሰማ በኋላ ተከሣሽ ለደረሰው ጉዳት ኃላፊ ነው፡፡ በመሆኑም የተቋረጠውን ጥቅም በጠቅላላው ብር 60,800 ለከሣሽ ይክፈል በማለት ወስኖአል፡፡በዚህ ውሣኔ ላይ ይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔው ስህተት የለበትም በማለት ይግባኙን ሳይቀበል ቀርቶአል፡፡ የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው፡፡

በበኩላችንም አመልካች ግንቦት 3 ቀን 1999 ዓ.ም. በጻፈው ማመልከቻ ያቀረበውን አቤቱታ መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርበን ክርክሩን ሰምተናል፡፡ በሰበር ችሎቱ ይመረመራል ተብሎ የተያዘው ጭብጥ አመልካች ካሣውን መክፈል ያለበት እንዴት ነው የሚለው ነው፡፡ በዚህ መሠረትም ይህንነጥብ ግራ ቀኝ ወገኖች ካቀረቡት ክርክር፣አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር በፍሬ ነገር ረገድ ማረጋገጥ እንደቻልነው የተጠሪ ባል የሞተው ንብረትነቱ የአመልካች በሆነ የኤሌክትሪክ ሽቦ በመያዙ ምክንያት ነው፡፡ በመሆኑም አመልካች ኃላፊነትን በተመለከተ ያቀረበውን አቤቱታ አልተቀበልነውም፡፡ ከኃላፊነት በመቀጠል የተነሳው ክርክር የኃላፊነቱን መጠን የሚመለከት በመሆኑ ይህን ነጥብ በተለይ በማውጣት አግባብ ካለው ሕግ ጋር አገናዝበን መርምረናል፡፡

በተጠሪ የክስ ማመልከቻ እንደተገለጸው እና የሥር ፍ/ቤቶችም እንደተገነዘቡት ሟች ሲሞት በ20 ዓመት እድሜ ላይ የነበረ፣ ሥራው ግብርና የሆነ እና የተለያዩ ሰብሎችን በማምረት በዓመት በአማካይ ብር 5000(አምስት ሺ) ገቢ ያገኝ እንደነበር ነው፡፡ በመተዳደሪያ ረገድ ቀረብኝ ያለችውም ይህን በዓመት ይገኝ ነበር የተባለውን እንዳለ በማስላት ነው፡፡ የስር ፍ/ቤቶችም ርትዕን መሠረት በማድረግ ገቢውን ወደ ብር 3000 ዝቅ በማድረግ እና ሟች ለተጨማሪ 20 ዓመት ሊኖር ይችል ነበር የሚል ግምት በመውሰድ እንደዚሁም ብር 800 የሞራል ካሣ በማከል በድምሩ ብር 60,800(ስልሳ ሺ ስምንት መቶ)እንዲከፈል ወስነዋል፡፡ አመልካች ይህን ካሣ ከአሠላሉም ሆነ ቀለብን በተመለከተ ከተደነገገው ሕግ አንጻር በማየት አጥብቆ ተቃውሞታል፡፡

የሞት አደጋ በደረሰ ጊዜ አንዳንድ የቅርብ ዘመዶች የሚኖራቸው መብት የሚታየው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 2095ነው፡፡ ተጠሪ ባለቤትዋ በመሞቱ ምክንያት በቀለብ ረገድ ቀረብኝ የምትለውን በገንዘብ ለማስላት በራስዋ እና በሕፃን ልጅዋ ስም ጠይቃለች፡፡ በመሆኑም የጥያቄዋ አግባብነት የሚታየው ከተጠቀሰው የፍ/ብ/ሕግ ቁ.2095/1/አንፃር ነው፡፡ በዚህ ረገድ የሚከፈለው ካሣ ምግብን/መተዳደሪያን/በመስጠት እንደሚደረገው ጡረታ መልክና አይነት እንደሚሆን ሕጉ በግልጽ የሚያመለክት በመሆኑ በእርግጥ ተጠሪ ቀለብ ይቆረጥላት ዘንድ አስፈላጊ ሁኔታዎች አሉ ወይ?አመልካች ቀለብ የመስጠት ግዴታ

ያለበት ሆኖ ቢገኝ ኃላፊነቱ ለሕፃንዋ ብቻ ነው ወይንስ ለተጠሪም ጭምር? የሚሉት ነጥቦች በቅድሚያ ሊመረመሩ የሚገባቸው ናቸው፡፡

ቀለብን የመስጠት ግዴታ የሚወሰኑባቸው ሁኔታዎች በዝርዝር ተመልክተው የሚገኙት በፍ/ብ/ሕጉ ቁጥር 807 ቀጥለው ባሉት ድንጋጌዎች ነው፡፡ ለተያዘው ጉዳይ አወሳሰን ቀጥተኛ ተገቢነት ያለው ድንጋጌ ቁ.812 ሲሆን ፣ ይህም የቀለብ መስጠት ግዴታ የሚገባ ሆኖ የሚገኘው ግዴታው እንዲፈጸምለት የሚጠይቀው ሰው ሥርቶ ለመብላት የማይችል እና በችግር ላይ የወደቀ ሆኖ ሲገኝ እንደሆነ ያመላክታል፡፡ በያዝነው ጉዳይ እንደምንመለከተው አመልካች እንደሚች ባልዋ በወጣትነት ዕድሜ ላይ የምትገኝ ከመሆንዋ በቀር ሥርታ መብላት የማትችል ወይም በቀለብ ማግኘት ረገድ በችግር ላይ እንደምትገኝ አልተገለጸም፡፡ በዚህ ሁኔታም የቀረበ ክርክር የለም፡፡ አመልካች ካሣውን የጠየቀችው ባልዋ በመሞቱ ምክንያት ብቻ በቀጥታ የሚሰጣት እንደሆነ በማመን ነው፡፡ ይህ ግን በሕጉ ተቀባይነት ያለው አይደለም፡፡ ከዚህ የተነሣም በአመልካች በኩል የተጠየቀው የቀለብ ክፍያ የሕግ መሠረት የለውም፡፡ አመልካች ቀለብ የመስጠት ግዴታ የሚኖርበት ሥርታ መብላት ለማትችለው የሟች ልጅ ብቻ ነው፡፡ በመሆኑም የስር ፍ/ቤቶች ለአመልካችም ጭምር ቀለብ አስልተው መወሰናቸው ትክክል ሆኖ አልተገኘም፡፡ አወሳሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው፡፡

ው ሣ ኔ

1. አቤቱታ የቀረበባቸው የመተከል ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ.01375 ጥቅምት 15 ቀን 1999 ዓ.ም. የሰጠው እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ.51086 ሚያዝያ 18 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ.348/1/ መሠረት ተሻሽሎአል፡፡ በዚህም ለአመልካች ይከፈል የተባለው ካሣ አይገባትም በማለት ይህን የውሣኔው ክፍል ሽረናል፡፡

2. አመልካች ከሟች ለተወለደች ሕፃን ትዕግስት ሰዋገኝ ጥላሁን አካለመጠን እስከደረሰች/አስራ ስምንት ዓመት እስከሞላት/ ድረስ በየወሩ ብር 100/አንድ መቶ ብር/ በቀለብ መልክ እንዲሰጥ ወስኗል፡፡

3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
   በዚህ ውሣኔ መሠረት ይፈጸም ዘንድ ለሥራ ፍ/ቤቶች ይፃፍ፣፣

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የሰ/መ/ቁ. 32250

መጋቢት 25/2000

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

መስፍን እቁበዮናስ

ሒሩት መለሠ

መድህን ኪሮስ

ፀጋዬ አስማማው

አመልካች፡- ወ/ሮ አስናቀች ወ/ማርያም ጠበቃው ቀርቧል፡፡

ተጠሪ፡- 1. አቶ ከተማ ተሠማ ጠበቃቸው ቀርቧል፡፡

2. አቶ ሸዋንግዛው ከተማ

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ በተጎጂው ላይ በደረሠ የሞት አደጋ ምክንያት የሚከፈልን የካሣ አከፋፈል ሥርዓትን የሚመለከት ነው፡፡

የአሁኗ አመልካች የአሁኑን ተጠሪዎች ጨምሮ 3 ተከሣሾች ላይ ባቀረቡት ክስ ልጃቸው ላይ በደረሰው የሞት አደጋ ኃለፊዎች ስለሆኑ ካሣ ብር 90,600 (ዘጠና ሺህ ስድስት መቶ) እንዲከፍሏቸው ጠይቀዋል፡፡

ተከሣሾቹም በኃላፊነቱም ሆነ በካሣው መጠን ላይ ክርክር ያቀረቡ ቢሆንም ፍ/ቤቱ የአመልካች ልጅ ላይ ለደረሰው የሞት አደጋ 1ኛ ተጠሪ የመኪናው ባለቤት በመሆናቸው፣ 2ኛ ተጠሪ መኪናውን በማሽከርከር አደጋውን ያደረሡ በመሆኑ ኃላፊዎች ናቸው ካለ በኂላ የካሣውን መጠን በተመለከተ ሟች ለአመልካች በየወሩ ብር 300.00 (ሦስት መቶ) ይሰጥ ስለነበር አመልካች 85 ዓመት እስኪሞላቸው ላለው 18 ዓመት ታስቦ እንዲሁም ለቀብር ማስፈፀሚያና ለተለያዩ ወጪዎች ብር 7,077.50 (ሠባት ሺህ

ሠባ ሰባት ብር ከሃምሣ ሣንቲም) በድምሩ ብር 71,877 (ሠባ አንድ ሺህ ስምንት መቶ ሰባ ሰባት ብር) እንዲከፍሉ ወስኗል፡፡

የአሁኑ ተጠሪዎች በውሣኔው ቅር በመሠኘት ይግባኝ ለፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት ያቀረቡ ቢሆንም ፍ/ቤቱ የኃላፊነቱ እና የካሣው መጠን ላይ የተሰጠውን ውሣኔ ያፀና ሲሆን የአከፋፈሉን ሥርዓት በተመለከተ ግን በመተዳደሪያ ረገድ የተቋረጠ ጥቅም መከፈል ያለበት አንድ ጊዜ ሣይሆን እንደነገሩ ሁኔታ በየጊዜው በመሆኑ ለቀብር የወጣውን ወጭ ብር 2000 እና ውሣኔ እስኪሰጥ ያለው ውዝፍ ቀለብ ብር 4,090 ተጠሪዎች በአንድነት እንዲከፍሉና ቀሪውን የጉዳት ካሣ የየዓመቱን መ/ሰጩ በሚኖሩበት አካባቢ ወይም በሌላ የገንዘብ ተቋም ውስጥ እንዲያስቀምጡና መልስ ሰጩ በየወሩ ብር 300 (ሦስት መቶ) በህይወት እስካሉና 85 ዓመት እስኪሞላቸው ድረስ እንዲቀበሉ ሟች 85 ዓመት ሣይሞላቸው ከሞቱ ባንክ የተቀመጠው ገንዘብ ለይግባኝ ባዮች እንዲመስ በማለት አሻሽሎ ወስኗል፡፡

አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር ተሠኝተው ይግባኙን ለፌ/ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርበው ፍ/ቤቱ ይግባኙን በመሠረዝ መዝገቡን ዘግቷል፡፡

የአሁኑ የሠበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሣኔ ላይ ነው፡፡ ይህ ችሎትም ተጠሪዎች የየአመቱን በባንክ ወይም በሌላ ገንዘብ ተቋም እንዲቀመጥ መወሰኑ በግባቡ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ቀርቦ እንዲታይ በማለቱ ተጠሪዎች ቀርበው መልስ ሰጥተዋል ችሎቱም መዝገቡን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ከፍ ሲል እንደተገለፀው ለአመልካች ልጅ መሞት ተጠሪዎች ኃላፊ መሆናቸውና የመ/ደረጃ ፍ/ቤት የወሰነው የካሣ መጠን በፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት የፀና በመሆኑ በዚህ መዝገብ የሚታየው የካሣው አከፋፈል ሥርዓት ብቻ ይሆናል፡፡

የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ህ/ቁ. 2095/2/ መሠረት በመተዳደሪያ ረገድ የተቋረጠ ጥቅም መከፈል ያለበት አንድ ጊዜ ሣይሆን እንደነገሩ ሁኔታ በየጊዜው መሆን እንዳለበት እና አመልካች በህይወት እስካሉና 85 እስኪሞላቸው ገንዘቡ በባንክ ወይም በሌላ ገንዘብ ተቋም ተቀምጦ አመልካች በየወሩ ብር 300 እያወጡ እንዲወስዱ የሰጠው ውሣኔ ይህ ችሎትም የሚስማማበት ነው፡፡ ይሁን እንጂ ፍ/ቤቱ ተጠሪዎች በባንክ ወይም በሌላ

የገንዘብ ተቋም ማስቀመጥ ያለባቸው የየአመቱን የካሣ ክፍያ ብቻ እንዲሆን መወሰኑ አግባብ ሆኖ አላገኘነውም፡፡ አመልካች በሕይወት እስካሉ እና 85 ዓመት እስኪሞላቸው ካሣው በየወሩ ሊከፈላቸው እንደሚገባ ተወስኗል፡፡ በመሆኑም 85 ዓመት እስኪሞላቸውና በሕይወት እስካሉ ካሣውን በየወሩ ሊያገኙ የሚችሉበት የአከፋፈል ሥርዓት አብሮ ሊወሰን ይገባል፡፡ የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት እንዳለው ተጠሪዎች የየአመቱን ካሣ ብቻ እንዲያስቀምጡ የተሰጠው ውሣኔ ግን ምናልባት ተጠሪዎች ከአመልካችዋ በፊት ቢሞቱ አመልካች ካሣውን የሚያገኙበት ሁኔታ ሊቋረጥ የሚችልበት አጋጣሚ መኖሩን ያላገናዘበ ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ አመልካችዋ በህይወት እስካሉና 85 ዓመት እስኪሞላቸው በየወሩ ካሣውን ማግኘታቸው አስተማማኝ የሚሆነው ተጠሪዎች የተወሰነውን ካሣ አጠቃለው በባንክ ወይም በሌላ ገንዘብ ተቋም ሲያስቀምጡ ነው፡፡ ምናልባት አመልካችዋ ቀድመው ቢሞቱ ተጠሪዎች ገንዘቡን መልሰው መውሰድ የሚችሉበት ሁኔታ የተጠበቀ ሲሆን ተጠሪዎችም ከአመልካችዋ በፊት ቢሞቱ አመልካች ካሣው ሣይቋረጥባቸው ማግኘት ይችላሉ፡፡ በመሆኑም ተጠሪዎች የየዓመቱን የካሣ መጠን ብቻ እንዲያስቀምጡ መወሰኑ አግባብ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

ው ሣ ኔ

1. የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 39178 በ14/10/98 የሰጠው ውሣኔ ተሻሽሏል፡፡
2. ተጠሪዎች የተወሰነባቸውን ካሣ በሙሉ አመልካች በሚኖሩበት አካባቢ በሚገኝ ባንክ ወይም ገንዘብ ተቋም ያስቀምጡ፡፡ አመልካች በህይወት እስካሉና 85 ዓመት እስኪሞላቸው በየወሩ 300 (ሦስት መቶ) ብር በየወሩ እያወጡ ይውሰዱ፡፡ አመልካች ከ85 ዓመታቸው በፊት ከሞቱ ተጠሪዎች ገንዘቡን ከባንክ አውጥተው ይውሰዱ፡፡ ገንዘቡ የሚቀመጥበት ባንክ በዚህ ውሣኔ መሠረት ማስፈፀም እንዲችል የውሣኔው ግልባጭ ይተላለፍለት፡፡
3. ወጪና ኪሣራ ገራ ቀኙ ይቻቻሉ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ተ.ወ

የሰ/መ/ቁ. 34314

ህዳር 11/2001 ዓ.ም.

ዳኞች፡- አብዱልቃድር መሐመድ

ሒሩት መለሠ

ፀጋዬ አስማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ወ/ሮ ግምጃ ጎበና - ጠበቃ እንዳልካቸው ይላቅ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- 1. አቶ ወንድወሰን ወልዴ - በሌለበት

2. ወ/ሮ ላይላ አህመድ- ወኪል አብዱልቃድር ቀረቡ፡፡

3. አቶ ተስፋዬ ተሾመ - በሌሉበት

4. አቶ ደረሠ ለገሠ - በሌሉበት

5. አቶ ጋሪሣ ዶረራ - በሌሉበት

6. ናይስ ኢንሹራንስ ኩባንያ - አልቀረበም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ከውል ውጪ አላፊነትን መሠረት አድርጎ የቀረበ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኗ አመልካች ሟች ልጃቸው አዱኛ ደበሌ ዕድሜው 30 /ሠላሣ/ ዓመት የሆነው መጋቢት 14 ቀን 1995 ዓ.ም. ከቀኑ በግምት 1፡00 በሚሆንበት ጊዜ የአሁኑ 1ኛ ተጠሪ ንብረት የሆነውና በአሁኑ 3ኛ ተጠሪ ይሽከረከር የነበረው መኪና እና የአሁኗ 2ኛ ተጠሪ ንብረት የሆነውና በአሁኑ 4ኛ ተጠሪ ይሽከረከር የነበረው፣ በአሁኑ 6ኛ ተጠሪ የመድን

ሽፋን የተሰጠው መኪና ባደረሱት ግጭት ምክንያት ከዚህ ዓለም በሞት መለየቱን፤ በሕይወት እያለም በግብርና ስራ ተሠማርቶ በዓመት የተለያዩ ሠብሎችን በማምረት ገቢ ያገኝ እንደነበር፤ በዚህ ገቢውም አመልካችን ይረዳቸውና ያስተዳድራቸው የነበረ መሆኑን ዘርዝረው የመኪናዎቹ ባለንብረቶችና አሽከርካሪዎች ለሟች መሞት አላፊ ተብለው ሟች ወደፊት ለ10 /አስር/ ዓመታት ቢኖር ያገኝ ነበር ብለው ያሠሉትን ብር 104000.00 /አንድ መቶ አራት ሺህ ብር/ የተቋረጠ ጥቅም፣ ከዳኝነትና ጠበቃ አበል ጋር እንዲከፍሉ ይወሰንላቸው ዘንድ ጥቅምት 02 ቀን 1996 ዓ.ም. በተፃፈ የክስ ማመልከቻ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመሠረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ በፍ/ቤቱ ጥሪ መሠረት ተከሣሾች ቀርበውም አለን ያሉትን የመከራከሪያ ነጥብ አቅርበዋል፡፡ ወደ ክርክሩ ጣልቃ እንዲገቡ የተጠየቁ ተከራካሪዎችም ቀርበው ተከራክረዋል፡፡ የሥር ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር በመመርመር በአላፊነትና በጉዳት ካሣ መጠን ክርክር ላይ በተለያዩ የክርክር ደረጃዎች ተገቢ ነው ያለውን ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ አላፊነትን በተመለከተ ውሣኔ የተሰጠው መጋቢት 20 ቀን 1998 ዓ.ም. ሲሆን በዚህ ጊዜም የአሁኑ 1ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ለጉዳቱ አላፊነት የሌለባቸው መሆኑ ተገልፆ በነፃ ሲሰናበቱ የአሁኑ 2ኛና 4ኛ ተጠሪዎች ግን ለጉዳቱ አላፊነት አለባቸው ተብለው የጉዳት ካሣ መጠኑን በተመለከተ የአመልካች ምስክሮች ተሠምተዋል፡፡ ከዚህም በኋላ የአመልካች ምስክሮች ቃል በጉዳዩ ላይ ከቀረበው ክርክር አንጻር መመርመሩ ተገልፆ አመልካች ሟች ልጃቸው ምን ያሕል ይረዳቸው እንደነበረ ያላስረዱና ወደፊት ሊኖሩ የሚችሉት ዕድሜም ምን ያሕል እንደሆነ አልገለፁም የሚል ምክንያት መሠረት ተደርጎ የካሣ ጥያቄውን የስር ፍ/ቤት ውድቅ አድርጎ ወስኗል፡፡ በዚህ ውሣኔ የአሁኗ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቅርበው ይኸው ፍ/ቤትም ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ የስር ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቶታል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ የበታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ ቅር በመሰኘት ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች ጠበቃ ጥቅምት 12 ቀን 2000 ዓ.ም. ጽፈው ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ በስር ፍ/ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም በአጭሩ አመልካች ከሟች ልጃቸው ጋር እየኖሩ ይጦሩ እንደነበር ተረጋግጦ እያለ አመልካች ምን ያሕል ዓመት ወደፊት እንደሚኖሩ ዕድሜአቸውን ገልፀው አልቀረቡም ተብሎ የካሣ ጥያቄ ውድቅ መደረጉ ተቀባይነት

የሌለው ምክንያት መሆኑንና ሟች ከናዝሬት ወደ አዲስ አበባ ተሣፍሮ ይጓዝበት የነበረው የ1ኛ ተጠሪ መኪና በሆነው በ3ኛ ተጠሪ ይሽከረከር በነበረው ሆኖ እያለ ተገቢው ውሣኔ ሣይሰጥ መታለፉ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት የስር ፍ/ቤት ውሣኔ ተሽሮ በስር ፍ/ቤት የተጠየቀውን የመተዳደሪያና የመጦሪያ ካሣ ገንዘብ ተጠሪዎች ባልተነጣጠለ አላፊነት እንዲከፍሉ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሣይ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ በሰበር ችሎት ሊታይ ይገባዋል በመባሉ ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጓል፡፡ በዚህም መሠረት 1ኛ፣ 3ኛ እና 5ኛ ተጠሪዎች በጋዜጣ ጥሪ ተደርጎላቸው ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ የተደረገ ሲሆን 4ኛ ተጠሪም የፍ/ቤቱን መጥሪያ ተቀብለው ያልቀረቡ መሆኑ ስለተረጋገጠ በሌሉበት እንዲታይ ተደርጓል፡፡ 2ኛ እና 6ኛ ተጠሪዎች ግን ቀርበው ጥር 23 ቀን 2000 ዓ.ም. በተፃፈ ማመልከቻ መልሣቸውን አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም በአጭሩ የሟች ሕይወት ያለፈው በ2ኛ ተጠሪ መኪና ተሣፍሮ ሲሄድ ባለመሆኑ አላፊነቱ የአንጓዥ እንጂ የ2ኛ ተጠሪ ባለመሆኑ የሰበር አቤቱታው ውድቅ ሊሆን እንደሚገባ፣ ይህ የሚታለፍ ከሆነም አመልካች በስር ፍ/ቤት በልጃው ሞት ምክንያት የተቋረጠባቸው ገቢ መኖሩን ገልፀው ያላቀረቡና በሰውም ማስረጃ አስደግፈው ያላቀረቡ በመሆኑ የበታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ የሚነቀፍበት ምክንያት ስለሌለ ውሣኔው ሊፀና ይገባል በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአመልካች ጠበቃ በበኩላቸው መጋቢት 03 ቀን 2000 ዓ.ም. በፃፉት ማመልከቻ የመልስ መልሣቸውን አቅርበዋል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን የጽሁፍ ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ ይዘትና አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም አመልካች በልጃቸው ሞት ምክንያት ተቋርጧል ያሉትን ጥቅም ሊያገኙ አይገባም ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑ በጭብጥነት ሊመረመር የሚገባው ሆኖ አግኝቶታል፡፡

በክርክሩ ሂደት ለሟች ሕይወት ማለፍ አላፊነት አለባቸው ተብሎ ውሣኔ ያረፈባቸው ወገኖች የአሁኑ 2ኛ እና 4ኛ ተጠሪዎች ናቸው፡፡ የአሁኑ 1ኛ እና 3ኛ ተጠሪዎች ለጉዳቱ አላፊነት የለባቸውም ተብሎ መጋቢት 20 ቀን 1998 ዓ.ም. ውሣኔ መስጠቱን የስር ፍ/ቤት የውሣኔ ግልባጭ ያስረዳል፡፡ በመሆኑም በአመልካች የሰበር አቤቱታ በ1ኛ እና በ3ኛ ተጠሪዎች ላይ የስር ፍ/ቤት ተገቢውን ውሣኔ ሣይሰጥ አልፏል ተብሎ የቀረበው

ቅሬታ እውነትነት የሌለው ከመሆኑም በላይ ሥነ ሥርዓቱን ጠብቆ ያልቀረበ በመሆኑ ተቀባይነት የሌለው ነው ብለናል፡፡

በሌላ በኩል የአሁኑ 6ኛ ተጠሪ ለሟች ሕይወት ማለፍ አላፊነት ያለበት አንጎዥ እንጂ 2ኛ ተጠሪ ናቸው ሊባል አይገባም በማለት ያቀረበው የሰበር መከራከሪያ ነጥብ የስር ፍ/ቤት ጉዳዩን ከውል ውጪ አላፊነትን በሚመለከት ሕግ ተመልክቶ ለአደጋው አላፊነት የሚወስዱት የአሁኑ 2ኛ እና 4ኛ ተጠሪዎች ናቸው በማለት ውሣኔ የሰጠበት እና በበላይ ፍ/ቤትም የተለወጠ ካለመሆኑም በላይ በይዘቱ የማስረጃ ምዘና ጉዳይ በመሆኑ የ6ኛ ተጠሪ ክርክር በሰበር ችሎቱ የሚስተናገድበት ሥርዓት አልተገኘም፡፡

በመቀጠል የስር ፍ/ቤት 2ኛና 4ኛ ተጠሪዎች ለሟች ሕይወት ማለፍ አላፊ ናቸው ካለ በኋላ የአመልካችን የጉዳት ካሣ ጥያቄ ውድቅ የማድረጉን አግባብነት መመልከቱ የግድ ይሏል፡፡ ከመዝገቡ መገንዘብ የተቻለው በአመልካች በኩል የቀረቡት ሁለት ምስክሮች ሟች የአመልካች ልጅ መሆኑን፣ በግብርና ሥራ ይተዳደር እንደነበር፣ በዓመት ከአርባ እስከ ሃምሣ ኩንታል እህል ያመርት እንደነበር፣ አትክልት በማልማት ደግሞ በዓመት እስከ ብር 10,000.00 /አስር ሺህ ብር/ ያገኝ እንደነበር፣ ልጅና ሚስት ያልነበረውና 6/ስድስት/ ቤተሰብ ያስተዳድር የነበረ ስለመሆኑ መመስከራቸውን ነው፡፡ ከዚህም በላይ የአመልካች ልጅ የሆነው ሟች አመልካችን በቤቱ ውስጥ ይዞአቸው ይጦራቸው እንደነበር በአመልካች በኩል የቀረበው የጽሁፍ ማስረጃ ይጠቁማል፡፡ ይህንኑ የአመልካችን ማስረጃ ተጠሪዎች ለማስተባበል ያቀረቡት ማስረጃ የለም፡፡ በመሆኑም አመልካች በሟች ልጃቸው እርዳታ ይጦሩ የነበሩ ስለመሆኑ ከተጠሪዎች በተሻለ ሁኔታ አስረድተዋል፡፡ ጉዳዩ የፍትሐብሔር እንደመሆኑ መጠንም የማስረጃ ምዘናው የትኛው ተከራካሪ ወገን የተሻለ ማስረጃ አቅርቧል? የሚለው መመዘኛ መሠረት ተደርጎ የሚስተናገድ መሆኑ ይታወቃል፡፡ የስር ፍ/ቤት የማስረጃ ምዘናም መርሁን ያላገናዘበ ነው፡፡

አመልካች በሟች ልጃቸው ስር ይተዳደሩ የነበሩና ሟች ልጃቸውም ገቢ የነበረው ስለመሆኑ ካስረዱ ደግሞ የራሣቸውን የወደፊት ዕድሜ በማመልከቻቸው አለመጥቀሣቸውና ሟች በትክክል ይሰጣቸው የነበረው የመጦሪያ ገንዘብ መጠን አለመታወቁ የጉዳት ካሣ ጥያቄአቸውን ሙሉ በሙሉ ውድቅ ለማድረግ የሚያስችል

የሕግ መሠረት የሌለው ምክንያት ነው፡፡ ይልቁንም አመልካች ልጃቸው ገቢ የነበረውና በስሩ አድርጎ ያስተዳድራቸው የነበረ መሆኑን ማስረዳታቸው የጉዳት ካሣ መጠኑን በርትዕ ለመወሰን መነሻ ሊሆን የሚችል ነው፡፡ የጉዳት ካሣ መጠኑን በተመለከተ በርትዕ መተመን የሚቻልበት ሁኔታ ስለመኖሩም የፍ/ሕ/ቁ. 2102 ድንጋጌ ያሣያል፡፡ በመሆኑም የስር ፍ/ቤት የጉዳት ካሣ መጠኑን በሕጉ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት መተመን እየቻለ አመልካች በማስረጃ አላስረዱም በማለት ጥያቄአቸውን ሙሉ በሙሉ ውድቅ ማድረጉ ከውል ውጪ አላፊነቱን በተመለከተ የተደነገጉትን ድንጋጌዎች አጠቃላይ ዓላማም ሆነ የካሣ አተማመኑን በተመለከተ በሕጉ የተቀረጹትን ሥርዓቶች ያላገናዘበ በመሆኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡ በዚህም ምክንያት የሚከተለው ተወስኗል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 33149 መስከረም 29 ቀን 1999 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 49878 ጥቅምት 08 ቀን 2000 ዓ.ም. በፀናው ውሣኔ የአመልካችን የጉዳት ካሣ ጥያቄ ውድቅ ያደረገው የውሣኔ ክፍል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. 2ኛ ተጠሪ በተሽከርካሪ ባለቤትነታቸው፣ 4ኛ ተጠሪ በአሽከርካሪነታቸው፣ 6ኛ ተጠሪ ደግሞ ለተሽከርካሪው በሰጠው የመድን ሽፋን ዋስትና መሠረት በአመልካች ላይ በልጃቸው መሞት ምክንያት ለተቋረጠው የመተዳደሪያ ገቢ ባልተነጣጠለ ሁኔታ አላፊነት አለባቸው ብለናል፡፡
3. የ6ኛ ተጠሪ የአላፊነት መጠን በመድን ዋስትና ውሉ የተመለከተውን ያሕል ነው ብለናል፡፡
4. 1ኛ፣ 3ኛና 5ኛ ተጠሪዎችን በተመለከተ አመልካች ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት የለውም ብለናል፡፡

5. በአመልካች ላይ የደረሰው የጉዳት ካሣ መጠን በርትዕ ሊወሰን የሚገባው ሆኖ ስለተገኘ ብር 25,000.00 /ሃያ አምስት ሺህ ብር/ 2ኛ፣ 4ኛ እና 6ኛ ተጠሪዎች ለአመልካች በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ብለናል፡፡
6. በዚህ ጉዳይ ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሣራ የየራሣቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡
7. **መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡**

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ነ/ዓ

የሰ/መ/ቁ 57068

ሕዳር 28 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጐስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ መድን ድርጅት - ነ/ፈጅ ማህሌት ዓለሙ ቀረቡ

ተጠሪ፡- እነ ወ/ሮ ሰናይት መጫ (3 ሰዎች) - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በስራ ላይ ስለሚደርስ የሞት ጉዳትና የካሳ አከፋፈሉን የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪዎች በግልግል ጊቤ ቁጥር II ሣሊኒ ኮንስትራቶሪ ኤስ.ፒ.ኤ ላይ በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- አቶ ሙላቱ ገብረ ማርያም በተከሳሽ ድርጅት ተቀጥሮ ሚያዚያ 07 ቀን 2001 ዓ.ም በዋሻ ውስጥ ስራ ላይ እያለ የኦክስጅን እጥረት ገጥሞት ከዋሻው ወደ ውጪ በባቡር ፉርጐ ሲወጣ ከፉርጐው ተንሸራቶ በመውደቅ በኩላሊቱና በጎን አጥንት መቀጥቀጥ አደጋ ደርሶበት ከዚህ ዓለም በሞት መለየቱን ገልፀው በስራ ላይ የደረሰ አደጋ ካሳ በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት እንዲከፈላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የስር ተከሳሽ ለክሱ በሰጠው መልስም ሟች በአደጋ ምክንያት ሕይወቱ ለማለፉ ከሳሾች ማስረጃ አለማቅረባቸውን በተቃራኒው ሟች እንደታመመ የፉፋ ጤና ጣቢያ በካርድ ቁጥር 760 የጻፈው ሪፈራል የሟች በሽታ ታይፎይድ እና የሽንት ቧንቧ ኤንፌክሽን የሚል ስለሆነ በስራ ላይ እንደደረሰ አደጋ ተወስዶ ካሳ የሚከፈልበት ምክንያት የለም በማለት መልሱን ከሰጠ

በሁዋላ ባለው የመድን ውል መሠረት የአሁኑ አመልካች ድርጅት ጣልቃ ገብቶ እንዲከራከርለት ጠይቋል፡፡ የአሁኑ አመልካችም ለስር ተከሳሽ ሠራተኞች የስራ ላይ ጉዳት የመድን ሽፋን የሠጡ መሆኑን በመግለጽ ሟች በስራ ላይ አደጋ አልደረሰበትም፣ የሞተው በወባና በታይፎይድ ስለሆነ በስራ ምክንያት የመጣ አደጋ ነው ሊባል የሚችል ባለመሆኑ ካሳ የሚያስከፍል አይደለም በማለት ተከራክሯል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የየም ልዩ ወረዳ ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ የስር ተከሳሽን ለክሱ ኃላፊ በማድረግ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110(2) እና 110(3) ድንጋጌዎች መሠረት የሞት ጉዳት ካሳ ለሟች ጥገኛ ለሆኑት ተጠሪዎች እንዲከፈል የአመልካች የኃላፊነት መጠንም በሰበር ተከሳሽ ጋር ባለው የመድን ውል መሠረት እንዲሆን እንዲሁም ክፍያው ለዘገየበት የሶስት ወር ደመወዝ እንዲከፈል ገልፆ ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለየም ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ተቀባይነት አላገኘም፣ እንዲሁም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም ጉዳዩ የፌዴራል በመሆኑ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ሊታይ የሚገባ አይደለም በማለት መዝገቡን ዘግቶታል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች ነገረ ፈጅ ሰኔ 7 ቀን 2002 ዓ.ም በጻፉት አራት ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶችን ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- ሟች ሕይወቱ ያለፈው በስራ ላይ በመጣ አደጋ ሳይሆን በታይፎይድ በሽንት ቧንቧ ኢንፌክሽንና ወባ ስለመሆኑ የሕክመና ማስረጃ እየገለፀ የሰው ምስክሮች የሰጡት ቃል መሠረት ተደርጐ አደጋው ከስራ ላይ የደረሰ ነው ተብሎ የሟች ጥገኞች ካሳ እንዲከፈላቸው መወሰኑ ከአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 97፣ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2005፣ 2011 እና 2012 ድንጋጌዎች ውጪ ነው በማለት ውሳኔው እንዲሻር ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም የሞት መንስኤው በስራ ላይ በመጣ ጉዳት ሳቢያ ነው? ወይስ አይደለም የሚለው ነጥብ በሰበር ችሎት ሊታይ ይገባዋል ተብሎ ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጐላቸው ቀርበው መስከረም 27 ቀን 2003 ዓ.ም በተጻፈ ስድስት ገጽ የአመልካችን ቅሬታ ነጥቦችም በመንቀፍ፣ የስር ፍ/ቤቶችን ውሳኔ ህጋዊነት በመዘርዘር መልሳቸውን የሰጡ ሲሆን

አመልካችም ጥቅምት 07 ቀን 2003 ዓ.ም በተጻፈ ማመልከቻ የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥቷል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ በዚህ ሰበር ችሎት ምላሽ ያስፈልጋል ተብሎ የተያዘው ጭብጥ ሟች አቶ ሙላቱ ገ/ማሪያም የሞቱት በስራ ላይ በደረሰባቸው አደጋ ነው? ወይንስ በሌላ ምክንያት? የሚለው ነው፡፡

በመሠረቱ በስራ ላይ የሚደርስ ጉዳት ማለት በስራ ላይ የሚደርስ አደጋ (Occupational injury) ወይም በስራ ምክንያት የሚመጣ በሽታ (occupational disease) እንደሆነ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 95(2) ስር በግልጽ ተመልክቷል፡፡ የአዋጅ አንቀጽ 97 ደግሞ በስራ ላይ የሚደርስ አደጋ ማለት ማንኛውም ሰራተኛ ሥራውን በማከናወን ላይ ሳለ ወይም ከሥራው ጋር ግንኙነት ባለው ሁኔታ ከራሱ ውጭ በሆነ ምክንያት ወይም ስራው ከማከናወን ባደረገው ጥረት ምክንያት በአካሉ ወይም በአካሉ ማንኛውም ክፍል ተፈጥሮአዊ እንቅስቃሴ ላይ በድንገት ጉዳት በሚደርስበት ጊዜ እንደሆነ ትርጉም ተሰጥቶበታል፡፡ በዚሁ ድንጋጌ መሠረት የካሳ ክፍያ ጥያቄ የሚያቀርበው ወገን ጉዳቱ የደረሰው በአንቀጽ 97 በተመለከተው አኳኋን በስራ ላይ በደረሰ አደጋ ምክንያት መሆኑንና እንደዚሁም በድርጊቱና በውጤቱ መካከል ቅርብና ቀጥተኛ የሆነ የምክንያትና የውጤት ግንኙነት መኖሩን (Proximate cause and effect relationship) ማስረዳት እንደሚጠበቅበት ይታመናል፡፡ በሌላ በኩል የአሰሪው ኃላፊነት በጥፋት ላይ ያልተመሰረተ (strict) ስለሆነ ካሣ ጠያቂው ወገን ጉዳት የደረሰበት መሆኑን ማሳየት ብቻ እንጂ ከዚህ አልፎ የጉዳት አድራሹን ወይንም የአሰሪውን የአእምሮ ሁኔታ (State of Mind) ማስረዳት እንደማይጠበቅበት በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 96 ስር ከተመለከተው ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው፡፡

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ ሟች ሙላት ገ/ማሪያም በስር ተከሳሽ ድርጅት ተቀጥሮ ሚያዚያ 07 ቀን 2001 ዓ.ም በዋሻ ውስጥ ስራ ላይ እያለ የኦክስጅን እጥረት ገጥሞት ከዋሻው ወደ ውጭ በባቡር ፉርጎ ሲወጣ ከፍርጎው ተንሸራቶ በመውደቅ አደጋ ደርሶበት

ከዚህ ዓለም በሞት መለየቱን ተጠሪዎች ገልፀው በስራ ላይ የደረሰ አደጋ ካሳ በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት እንዲከፈላቸው ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን አመልካች ለጉዳቱ ኃላፊነት የለብኝም የሚለው ሟች በስራ ላይ በደረሰ አደጋ መክንያት ሕይወቱ ለማለፉ ተጠሪዎች ማስረጃ አለማቅረባቸውን በተቃራኒው ሟች እንደታመመ የፉፋ ጤና ጣቢያ በካርድ ቁጥር 760 የጻፈው ሪፈራል የሟች በሽታ ታይፎይድ፣ ወባ እና የሽንት ቧንቧ ኤንፌክሽን የሚል ስለሆነ በስራ ላይ እንደደረሰ አደጋ የሚቆጠር አይደለም በሚል ምክንያት ነው፡፡ የስር ፍርድ ቤት የተጠሪዎችን ምስክሮችን አቅርቦ የሰማ ሲሆን የተጠሪዎት ምስክሮች በክሱ በተገለፀው መሠረት መመስከራቸውን ፍሬ ነገርና የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ያላቸው የበታች ፍ/ቤቶች የተቀበሉት ጉዳይ ነው፡፡ አመልካች ይኸው የተጠሪዎች ምስክሮች ቃል ውድቅ ሊደረግ ይገባል የሚለው የሕክምና ማስረጃው ከሚገልፀው ይዘት ውጪ ነው በማለትና የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2005፣ 2011 እና 2012 ድንጋጌዎችን በዋቢነት በመጥቀስ ነው፡፡ ይሁን እንጂ ሟች ጉዳቱ ደረሰ ከተባለበት ጊዜ ጀምሮ በሕክምና ሲረዳ የቆየ መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን የሕክምናው ማስረጃ በሟች ላይ ምርመራ በተደረገበት ወቅት ታዩ የተባሉ ሁሉም ምልክቶች ከመነሻ የተከሰቱና ለሞቱ ምክንያት መሆናቸውን የሚገልጽ አይደለም፡፡ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በግልጽ የሚያሳየው ደግሞ በተጠሪዎች በኩል የቀረቡት የሰው ምስክሮች ከመነሻው የነበረውን ሁኔታና በሟች ላይ የደረሰውን ጉዳት ገልፀው ለሞቱ ምክንያት የሆነው ነገር የተከሰተው ሟች በስራ ላይ እንዳለ ስለመሞቱ ማስረዳታቸውን በመቀበል የህክምና ማስረጃው ደግሞ የተጠሪዎችን ምስክሮችን ቃል ሊያስተባብል አለመቻሉን በመግለጽ በጉዳዩ ላይ የቀረቡትን ማስረጃዎች መመዘናቸውን ነው፡፡ የበታች ፍርድ ቤቶች የቀረቡትን ማስረጃዎችን በማመዛዘን ውሳኔ የሰጡ ሲሆን የሕክምና ማስረጃው ይዘት ሲታይም ተጠሪዎች በሟች ላይ በደረሰው አደጋ የኩላሊት መቀጥቀጥ የደረሰ መሆኑን የገለጹትን የህክምና ማስረጃ ሟች የሽንት ቧንቧ ኢንፌክሽን ደርሶበት የነበረ መሆኑ የሚገልጽ ከመሆኑ አንፃር ሲታይ የሕክምናው ማስረጃ በይዘቱ ከሰው ምስክሮች ቃል ሙሉ በሙሉ የተለየ ነው ለማለትም የሚያስችል አይደለም፡፡ በአጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የግራ ቀኙን ማስረጃ በመመዘን አደጋው በስራ ቦታ ላይ የደረሰ ስለመሆኑ የደመደመ በመሆኑ ክብደቱ ለሕክምና ማስረጃ የግድ መስጠት አለበት ሊባል የሚገባው ሁኖ አልተገኘም፡፡ በበታች ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሳኔ ፍሬ ነገርና የጣራና ማስረጃዎቹን የመዘነ ከሆነ ይኸው ተገቢ መሆን ያለመሆኑ መሠረት ተደርጎ ጉዳዩ

በዚህ ሰበር ችሎት የሚታይበት አግባብ የሌለ መሆኑን በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ ሟች በስራ ቦታ ላይ በደረሰው አደጋ መሞታቸውን በሕጉ አግባብ መረጋገጡን መሠረት አድርጐ የተሰጠ በመሆኑ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም፡፡ በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሠረት ፀንቷል፡፡
2. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ፀ/መ

የሰ/መ/ቁ- 74111

ሐምሌ 04ቀን 2004

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የማህደር ኤጀንሲ ባለቤት ወ/ሮ አለምነሽ ኤርሞ የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- ወ/ሪት አለም መስፍን ተወካይ ገበየ ደጉ ቀረቡ፡፡

መዝገቡ ያደረው ለውሣኔ ሲሆን ተመርምሮ የሚከተለውን ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጉዳት ካሣ ክስ የሚመለከት ሲሆን የተጀመረው በፌ/የመ/ደረጃ ፍርድ ቤት በተጠሪ ከሣሽነት ነው፡፡ ቀርቦ የነበረውም ክስ ተከሣሽ ከሣሽን ወደ ቤይሩት ለስራ ብር 8000 በማስከፈል የተላከች ሲሆን አሰሪዬ ከ3ኛ ፎቅ ወርውራኝ በግራ እግሬ ላይ 30% ዘላቂ ጉዳት ደርሶብኛል፣ በተጨማሪም አሰሪዬ የስድስት ወር ደመወዝ በወር 100 ዶላር ወይም ብር 1300 ያልከፈሉኝ ሲሆን ለህክምና እና ትራንስፖርት እንዲሁም ለምግብ ወጪ አውጥቼያለው፡፡ በመሆኑም ተከሣሽ ለደረሰብኝ ጉዳት ኃላፊ ስለሆነ ወደፊት በወር ብር 130 የቀረብኝ ሆኖ ለ33 ዓመት በጉዳት ምክንያት ያጣሁትን እና ሌሎች ወጪዎችን ጨምሮ ብር 200430 /ሁለት መቶ ሺህ አራት መቶ ሰላሳ ብር/ ተከሣሽ እንዲከፍል እንዲወስንልኝ የሚል ነው፡፡ በቀረበው ክስ ላይ ተከሣሽ መልስ እንዲሰጥበት

ታዞ በሰጠው መልስ ተከሣሽ ብር 8000 /ስምንት ሺህ ብር/ አልተቀበለም፣ ተቀብሎ ቢሆንም ይመልስልኝ ማለት አይችሉም፣ በአሠሪያቸው ያልተከፈላቸው ደመወዝም የለም፣ የስድስት ወራት ደመወዝ በዌስተርን ዩኒየን ለአቶ አያልነህ ገና ተልኳል፡፡ የከሣሽ ደህንነት እንዲጠበቅ ተገቢውን አድርገናል፣ አሰሪዋ ከፎቅ የወረወቻት ስለመሆኑ የቀረበ ማስረጃ የለም፣ ተከሣሽም በሰብአዊነት አሣክሜያታለው እንደዚሁም ጉዳቱም የደረሰው ከካንሰር በሽታ ጋር በተያያዘ እንጂ በመውደቋ ባለመሆኑ የቀረበው ክስ ውድቅ እንዲሆን በማለት ተከራክራለች፡፡

ጉዳዩን በመጀመሪያ የተመለከተው የፌ/የመጀ/ደረጃ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር እና ማስረጃ በመቀበል ጉዳቱ የደረሰበው በመውደቋ ምክንያት ስለመሆኑ የቀረቡት ማስረጃዎች አያስረዱም በማለት የተጠየቀውን የጉዳት ካሣ ክስ ውድቅ ሲያደርግ ተከሣሽ ወደ ውጭ አገር ለመላኪያ በሚል ብር 8000 /ስምንት ሺህ ብር/ አዋጅ ቁ. 632/2001 መሰረት መቀበል የሌለባቸውን የተቀበሉ በመሆኑ ለከሣሽ እንዲመልሱ እና የከሣሽ ደመወዝ በተመለከተ የስድስት ወራት ደመወዝ ስለመላክ ማስረጃ ስላቀረበ ሁኖም ግን ከሣሽ የሰራችው ለ11 ወራት በመሆኑ የቀሪዎቹን የ5/አምስት ወራት/ ደመወዝ ተከሣሽ እንዲከፍሏት በማለት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡

የአሁን ተጠሪ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረበች ሲሆን ፍርድ ቤቱም ጉዳዩ ያስቀርባል በማለት የግራ ቀኙን ክርክር በመስማት ተጠሪ በተላከችበት አገር አሰሪዋ ከ3ኛ ፎቅ ላይ ተወርውራ በእግሯ ላይ ጉዳት የደሰረ ስለመሆኑ እና በዚህም ምክንያት በዊልቸር እየተንቀሳቀሰች እንደሆነ ከማረጋገጡው በላይ የቀረቡት የሰነድ ማስረጃዎች ደግሞ አመልካች ከቤይሩት አገር አስመጡ የተባለው እና ተጠሪ ከጥቁር አንበሣ ሆስፒታል ያቀረቡት የህክምና ማስረጃዎች ሲሆን 30% ቋሚ የአካል ጉዳት የደሰረባት ስለመሆኑ ስለሚያመላክቱ አመልካች ከሰጠችው የምስክርነት ቃል ጋር አንድ ላይ ስንመለከት በአሰሪዋ ከፎቅ ላይ በመወርወሯ ምክንያት ከላይ የተመለከተው ጉዳይ የደረሰባት ስለመሆኑ ያረጋግጣል በማለት 157440/ አንድ መቶ ሃምሣ ሰባት ሺህ አራት መቶ አርባ ብር/ አመልካች ለተጠሪ እንድትከፍል በማለት ክፍያው የሚፈጽምበትን አግባብ በማመላከት እና የሞራል ካሣ ብር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ በተጨማሪ እንዲከፈላት ውሣኔ ሰጥቷል፡፡ አመልካች በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለፌ/ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረበች ሲሆን ፍርድ ቤቱ የቀረበው ቅሬታ

በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ. 337 መሰረት ሰርዞታል፡፡ አሁን የቀረበው ቅሬታ በዚህ ውሣኔ ቅር በመሰኘት ሲሆን ጉዳዩ ያስቀርባል በመባሉ የግራ ቀኙ ክርክር በጽሑፍ ተሰምቷል፡፡ ችሎቱም የተነሱትን ክርክሮች ከተያዘው ጭብጥ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ መርምሯል፡፡ እንደመረመረውም ጉዳዩ ለዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ሲባል ተይዞ የነበረው ጭብጥ አመልካች ደረሰ ለተባለው ጉዳት ኃላፊት አለባቸው በማለት የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር በሚል በመሆኑ የተያዘው ጉዳይ በዚህ መልኩ ቀደም ሲል ከተያዘው ጭብጥ አኳያ ታይቶ እልባት ማግኘት ያለበት ሁኖ ተገኝቷል፡፡

በዚህ መሠረት ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ አመልካች በአሰሪና ሰራተኛ አገናኝ አገልግሎት ስበብ ያሰማራ እንደመሆኑ መጠን የአዋጅ ቁ. 632/2001 አጠቃላይ ንባብ መገንዘብ እንሚቻለው በተለይ ወደ ውጭ አገር ለስራ የሚሄዱ ኢትዮጵያዊያን መብታቸው፣ ድህንነታቸውና ክብራቸው ተጠብቆላቸው ወደ ስራ የሚሰማሩበት አግባብ ለማመቻቸት በመሆኑ እና ይሄንንም ኃላፊነት መወጣት ያለባቸው በዚሁ ስራ የተሰማሩት እንደአመልካች ዓይነት ድርጅቶች ስለመሆናቸው ያስገነዝበል፡፡ አመልካችም ቢሆን በበታች ፍርድ ቤት በተደረገው ክርክር የተጠሪ ድህንነት እንዲጠበቅ ተገቢውን ሁሉ አድርጌአለሁ በሚል እንጂ ኀላፊነት የለብኝም በሚል የቀረበ ክርክር የለም፡፡ በመሆኑም በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት በደረጃ አሰሪዋ ላደረሰችው ጉዳት ኃላፊነት የለብኝም በሚል የቀረበው የአመልካች ክርክር ተቀባይነት ያለው ሁኖ አልተገኘም፡፡

ሌላው የደረሰው ቋሚ የአካል ጉዳት ከምን የተነሣ እንደሆነ አመልካች ተጠሪ ባለባት የካንሰር በሽታ እንጂ በመውደቅ የደረሰ አይደለም በሚል ተከራክራለች፡፡ ተጠሪ በበኩሏ ጉዳት የደረሰብኝ አሰሪዬ ከ3ኛ ፎቅ ላይ ስለጣለችኝ የደሰብኝ ነው በማለት ተከራክራለች፡፡ ይሄን ክርክር በተመለከተ በተለይ የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች ተጠሪ በመውደቋ ምክንያት ቋሚ 30 % የአካል ጉዳት የደረሰባት ስለመሆኑ በሰው እና በሰነድ ማስረጃ ተረጋግጧል ወደ ሚለው ድምዳሜ ደርሷል፡፡ ይሄው የፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሣኔ በፌ/ጠቅላይ ፍርድ ቤትም ፀንቷል፡፡ በተጠሪ አካል ላይ የደሰረው ቋሚ የአካል ጉዳት የደረሰው በመወድቅ ምክንያት ነው ወይስ በሌለ ምክንያት የሚለውን ክርክር ደግሞ የፍሬ ነገር እንጂ የመሠረታዊ የህግ ስህተት ክርክር ባመሆኑ በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ደረጃ ሊነሣ የሚችል ሁኖ አልተገኘም፡፡

በዚህ የክርክር ነጥብ ላይ ደግሞ የበታች ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች ጉዳቱ የደረሰው በደረሰባት የመውደቅ አደጋ ምክንያት እንደሆነ በፍሬ ነገር ረገድ ድምዳሜ ላይ ደርሰዋል፡፡ ማስረጃን መመዘን እና ፍሬ ጉዳይን ማጣራት ደግሞ የበታች ፍርድ ቤቶች ስልጣን በመሆኑ እና የዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ስልጣን መሠታዊ የህግ ስህተት ሲኖር ማቃናት ስለመሆኑ በኢ.ፌ.ዲ. ህገ መንግስት አንቀጽ 80/3/ሀ/ እና በአዋጅ ቁ. 25/88 አንቀጽ 10 ስር የተመለከተ በመሆኑ በፍሬ ነገር ረገድ በበታች ፍርድ ቤቶች የተደረሰበትን ድምዳሜ እንዳለ የምንቀበለው ይሆናል ማለት ነው፡፡ በመሆኑም አመልካች በተጠሪ ላይ የደረሰው ጉዳት በመውደቋ ሣይሆን በሌላ በሽታ ምክንያት ነው ማለት የምታነሣው ክርክር በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ደረጃ የሚስተናገድ ባለመሆኑ አልፈነዋል፡፡ አመልካችም ለደረሰው ጉዳት ኃላፊነት አለባት ተብሎ ለተጠሪ ካሣ እንድትከፍል መወሰኑ በአግበቡ ነው ከሚባል በስተቀር የማነቀፍበትን ምክንያት አላገኘንም፡፡

ባጠቃላይ የፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት በተጠሪ ላይ ለደረሰው ቋሚ የአካል ጉዳት አመልካች ኃላፊነት አለባት በማለት ካሣ እንድትከፍል መወሰኑ እና የፌ/ጠቅላይ ፍርድ ቤትም ይሄንን ውሣኔ ማጽናቱ በአግበቡና የተፈፀመ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለም ብለናል፡፡ በመሆኑም ቀጥሎ የተመለከውን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ውሣኔ

1. የፌ/ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመዝ. ቁ. 72389 ጥቅምት 22 ቀን 2004 ዓ.ም እና የፌ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝ.ቁ. 103953 ሐምሌ 06 ቀን 2003 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጡት ውሣኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህግ ቁ. 348(1) መሰረት ፀንቷል፡፡
2. አመልካች በተጠሪ ላይ ለደረሰው ቋሚ አካላ ጉዳት ኃላፊነት አለባት በማለት በፌ/የከፍተኛ እና የጠቅላይ ፍርድ ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ በአግባቡ ነው ብለናል፡፡

3. በዚህ የሰበር ሰሚ ችሎት ታህሣስ 2 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተሰጥቶ የነበረው የእግድ ትእዛዝ ተነስቷል፡፡
4. በዚህ ችሎት በተደረገው ክርክር በግራ ቀኙ ለደረሰው ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ዮ

የሰ/መ /ቁ 96548

መስከረም 24 ቀን 2008 ዓ.ም.

ዳኞች፡-አልማው ወሌ

ረታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

ቀነዓ ቂጣታ

ሌሊሴ ደሳለኝ

አመልካች፡- የሐያት ሆስፒታል ባለቤት አቶ ኢብራሂም ናውድ ጠበቃ ፍቅሬ ሞያ ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አስቴር ሰለሞን /የህፃን ሐምራዊ ቀለሙ ሞግዚት - ጠበቀ አሰፋ አሊ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ ጉዳይ በወሊድ ወቅት በተጠሪ ሕፃን ላይ የደረሰውን የአካል ጉዳት በተመለከተ የጉዳት ካሳ ለመስከፈል የቀረበ መነሻ ያደረገ ክርክር ነው፡፡ የጉዳዩ አመጣጥ ሲታይ፡- የስር ከሳሽ /የአሁን ተጠሪ/ በፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረበችው ክስ ከሳሽ በ1ኛ ተከሳሽ ሆስፒታል የነፍሰጡር ምርመራ ክትትል ሳደርግ ቆይቼ፣ መጋቢት 4 ቀን 1992 ዓ/ም በ2ኛ ተከሳሽ ዶ/ር ይልማ አስረስ/ አዋላጅ ሀኪም አማካኝነት የወለድኩ ሲሆን የህፃን ሐምራዊ ቀለሙ እናት ከወሊድ በፊት በጥሩ ጤንነት ላይ የነበርኩኝ፤ በወሊድ ወቅት አዋላጅ ሐኪም በትክክለኛ የማዋለድ ሥርዓት የሙያ ግዴታቸውን መፈጸም ሲገባቸው ባለማድረጋቸው በቸልተኝነት ጉዳት የደረሰባት ልጅ እንድትወለድ አድርገዋል፡፡ በዚህም ምክንያት ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ የጡንቻዎች መስነፍ፣ የብራካ መስለል፣ የቀኝ እጅ መስነፍ እና መዘርጋት ችግር አጋጥሟታል፣ ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ላይ በወሊድ ወቅት የደረሰባት ከፍተኛ የጤና ጉዳት ችግር ለወደፊት የትምህርት እና እንቅስቃሴ ቀጣይ ሕይወቷ ላይ ቋሚ የሆነ ከፍተኛ ጉዳት እና ተፅዕኖ የሚያሳድር ነው፡፡ ስለዚህ

ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ወደ ውጭ አገር ሄዳ ቀዶ ጥገና ሕክምና ማድረግ እንዳለባት በባለሙያ ስለተረጋገጠ ለውጭ አገር ሕክምና እና ለልዩ ልዩ ወጪ የሚያስፈልገው ብር 410,050 ለረዳት ሰራተኛ ለወደ ፊት ለ60 ዓመት የሚያስፈልገው በወር ብር 171.00 ለ60 ዓመት ሲደመር 5 ፐርሰንት ጭማሪ 799,923 ፀጉሯን ለማሰራት 406,511 ለተሽከርካር ሾፌር ደመወዝ ብር 811,391 ለወደ ፊት ለምትወልዳቸው ሶስት ልጆች ተንከባከቢ ሰራተኛ ብር 72,000 ጂምና ለፊዚዮቴራፒ እንቅስቃሴ ብር 1,611,811 በጠቅላለው ብር 4,111,686.00 /አራት ሚሊዮን አንድ መቶ አስራ አንድ ሺህ ስድስት መቶ ሰማንያ ስድስት/ ስለሆነ እና በርትእ የሚወሰን የሞራል ካሳ እና ከሕጋዊ ወለድ ጋር ተከሳሾች በአንድነት እና በነጠላ እንዲከፍሉኝ፣ የወጪ ዝርዝር መብት እንዲጠበቅልኝ በማለት ከሳለች፡፡

ይህን ክስ በተመለከተ የሥር 1ኛ ተከሳሽ /የአሁን አመልካች/ በሰጠው መልስ፡- ከሳሽ የጉዳት ካሳ ለማቅረብ የሚችሉት ጉዳቱ በደረሰ በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ ስለሆነ የቀረበው ክስ በይርጋ ይታገዳል፡፡ የ1ኛ ተከሳሽ ሆስፒታል በቂ መሣሪያዎች እና አስፔሻሊስት ሀኪም በማቅረብ አገልግሎት የሚሰጥ ስለሆነ የራሱ ጥፋት የለበትም፡፡ 2ኛ ተከሳሽ በስፔሻልስት ደረጃ የተመረቁ በሙያ ስነ ምግባራቸውና ጠንቃቀነታቸው መልካም ስም ያተረፉ ናቸው፣ ከሳሽ ቅድመ ውሊድ ክትትል ተከሳሹ ጋር ነው ያደረጉት፡፡ የከሳሽ እናት ለወሊድ ስትመጣና ከወሊድ በኃላ የጤና ችግር ነበረባት፡፡ ከሳሽ ሐኪሙ ቸልተኛ ነው ከማለት ውጭ ትክክለኛ የማዋለድ ስርዓት ምን እንደሆነ አልገለፁም፡፡ የሐኪሙ የኃላፊነት መስፈርት ምን እንደሆነ በመግለጽ አላስረዱም፡፡ የሕፀኗ ችግር ወይም ጉዳት ከሳሽን ተጠያቂ ሊያደርግ አይችልም፡፡ ካሳውን ለመጠየቅ የሕክምና ቦርድ ውሳኔ አልቀረቡም፡፡ ልጅቷ ሁሉንም ስራዎች መስራት የምትችል መሆኑን የከሳሽ ማስረጃ ያሳያል፡፡ የተጠየቀው ካሳም የተጋነነ እና ያለውን ነባራዊ ሁኔታ ያላገናዘበ ነው፡፡ ሕፃኗ ወደ ውጭ ሄዳ የቀዶ ሕክምና ማድረግ አለባት የተባለው አይመለከተንም ከሆነም ደግሞ ህክምናውን በሕንድ አገር በአነስተኛ ወጪ ማግኘት ይቻላል በማለት ዘርዝሮ የካሳው ጥያቄ እንደማይመለከተው በመግለጽ ተከራክሯል፡፡ 2ኛ ተከሳሽ /ዶ/ር ይልማ አስረስ/ መጥሪያ በጋዜጣ ተድርጎለት ባለመቅረቡ ጉዳዩ እሱ በሌለበት እንዲታይ ተደርጓል፡፡

ከዚህ በኃላ ፍ/ቤቱ ግራ ቀኙን በማከራከር፣ የከሳሽን የሰው ምስክሮች ቃል በመስማት፣ የቀረበውን የሰነድ ማስረጃ በማመዘን በሰጠው ውሳኔ፣ የከሳሽ ህፃን በ1ኛ ተከሳሽ

ሆስፒታል እና በ2ኛ ተከሳሽ አዋላጅነት ስትወለድ በወሊድ ወቅት የ"ፎርሲፕስ" መሳሪያ በመጠቀም እንዲወልዱ በማድረጉ በህፃኗ የቀኝ እጅ ጡንቻ ስንፈት እንደተከሰተ በሽታውም የብራቪያስ ነርቭ መጎዳት ሲሆን ይህ በሽታ ሊከሰት የቻለው በወሊድ ጊዜ በደረሰ ጉዳት እንደሆነ የቀረባው ማስረጃ ያስገነዝባል፡፡ ተከሳሽ ይህን ማስረጃ በማስተባበል በገባው የወሊድ ውል መሠረት ኃላፊነቱን የተወጣ መሆኑን አላስረዳም፡፡ 2ኛ ተከሳሽም ያለውን የሙያ ብቃት ተጠቅሞ ከሳሽ ያለ ምንም እንከን የማወለድ ስራቸውን የሰሩ መሆኑን አያመለክትም፡፡ 1ኛ ተከሳሽ ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም፣ የገባውን የማዋለድ ግዴታውን ሊወጣ ባለመቻሉ በከሳሽ ላይ ለደረሰው ጉዳት በፍ/ብ/ህ/ቁ.1790 /1/ መሰረት ኃላፊነት አለበት፡፡ 2ኛ ተከሳሽም ሥራቸውን ሲሰሩ የወሰዱትን እርምጃ የተከተሉትን ፕሮሲጀር ያልማዘገበ ሲሆን ከሕፃኗ ትልቅነት የተነሳ 2ኛ ተከሳሽ ከፎርሲፕስ የማዋለጃ መሳሪያ ይልቅ ሌሎች አማራጮችን መጠቀም እንደነበረበት እንደሚያስገድዱ ያመለክታል፡፡ ይህን መሳሪያ ለመጠቀም የታካሚዋን ፍላጎች መጠየቅ ሲገባው የህን አላደረገም፡፡ ስለዚህ 2ኛ ተከሳሽ በሙያቸው ማድረግ የሚገባቸውን ጥንቃቄ ማድረግ ባለመቻላቸው የደረሰ ጉዳት በመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2028 እና 2031 መሰረት ኃላፊነት አለባቸው በማለት ወስኗል፡፡ የካሳውን መጠን በተመለከተ የጥቁር አንበሳ እስፔሻሊሽት ሆስፒታል በሰጠው ማስረጃ ከጠቅላለ የሰውነት ክፍሉ 55 ፐርሰንት አከባቢ መሆኑን ስላራጋገጠ የመዕከላዊ ስታትስቲክስ በጻፈው ዳብዳቤ በአዲስ አበባ የተወለደች የአንድ ሴት ልጅ አማካይ ዕድሜ 68.9 ዓመት እንደሆነ ገልጿል፡፡ ሕፃኑ ለወደ ፊት የመኖር ዕድሜዋ 59.1 ዓመት ነው፡፡ ከሳሽ በሁለት እጅ የሚሰሩትን ስራዎች መሥራት እንደማትችል ተረጋግጧል፡፡ በርካታ ሥራዎች ራሷን ችላ መስራት አትችልም፡፡ ስለዚህ ተከሳሾች በአንድነትና በነጣለ ከሳሽ ረዳት ሰራተኛ ለመቅጠር የሚያስፈልገውን ብር 689,049.32 ከሳሽ ውጭ አገር ሄዳ ለመታከም የሚያስፈልጋት ወጪ ብር 346,250፣ ከሳሽ ለጅምና ለፊዚዮትራፒ እና ለሰውነት እንቅስቃሴ የሚያሰልጋት ወጪ ብር 1,453,035.17 የሞራል ካሳ ብር 1000 በአጠቃላይ 2,489,334.49 የጉዳት ካሳ ገንዘብ ክስ ከቀረበበት ከታህሳስ 30 ቀን 2002 ዓ/ም ጀምሮ ከሚታሰብ 9 ፐርሰንት ወለድ ጋር ለከሳሽ እንዲከፍሏት በማለት ወስኗል፡፡ ወጪና ኪሳራ ዝርዝር የማቅረብ መብትም ጠብቋል፡፡ ከሳሽ ለፀጉር ማስሪያ ለሾፌር ደመወዝ ለወደፊት እወልዳለሁ ላለቻቸው ልጆች ለእንክብካቤ ያስፈልጋል በማለት የጠየቀችውን ወጪ በተመለከተ ፍ/ቤቱ ውድቅ በማድረግ ወስኗል፡፡ የሥር 1ኛ ተከሳሽ ይህን ውሳኔ

በመቃወም ይግባኙን ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ያቀረበ ሲሆን ፍ/ቤቱም ግራ ቀኙን በማከራከር በሰጠው ውሳኔ ምክንያቱን በመግለጽ የሥር ፍ/ቤት ውሳኔን የሚያስለውጥ የሕግም ሆነ የፍሬ ነገር ምክንያት አላገኘንም በማለት አጽንቷል፡፡ የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአሁኑ አመልካች በ06/05/2006 ዓ.ም በተፃፈ አቤቱታ ተጠሪ ሐኪሙ የፈፀመውን ቸልተኝነት የማስረዳት ኃላፊነት እያለባት ጠቅላይ ፍ/ቤቱ ጉዳቱ የመጣው በተፈጥሮ መሆኑን ሐኪሙ ስህተት አለመፈጸሙን አመልካችም ሆነ ሐኪሙ አላስረዳም በማለት የማስረዳት ሸክሙን ማዞሩ የህግ አግባብ የለውም ፡፡ የሕክምና ታሪክ አለመመዝገብ ለተጠሪ ወሊዱ ችግር ያለበት መሆኑን አለማስረዳት በፎርሲፐስ ለመውለድ የተጠሪን ፈቃደኝነት አለመጠየቅ በሕይወት ማዳን ጥድፊያ ጊዜ ሊታለፍ የሚችሉ ሲሆን ስህተት የሚሆኑት ጥድፊያ የሌለ መሆኑን ማስረዳት ሲቻል ነው ፡፡ በአሁኑ ሁኔታ ተጠሪ የመውለድ ሁኔታ ጥድፊያ ውስጥ ስለገባች ሐኪሙ ተገቢውን ወስኖ የሙያ ግዴታውን መወጣቱ በቸልተኝነት /ስህተት/ መኖሩን አያመለክትም፡፡ አመልካች በበኩሉ የጠራቸውን ሐኪሞች ምስክርነት የተወው የባለሙያ ምስክር በየትኛውም ወገን ቢቀርብ የሚመዘነው በመዕከላዊነት እና የባለሙያ ምስክር ለማስተባበል ሌላ የባለሙያ ምስክር አይቀርብም በሚል መርህ ነው፡፤ አመልካች ግን ተጨማሪ የባለሙያ ምስክር ከኢትዮጵያ የማህጸንና ፅንስ ባለሙያዎች ማህበር እንዲቀርብለት የጠየቀው ማስረጃ አለመቅረቡ አለአግባብ ስለሆነ ሊቀርብልን ይገባል ፡፡ ተጠሪ በእንግሊዝ ሀገር በግል ሆስፒታል ውስጥ ከሚሰሩት የሕክምና ባለሙያ የተገኘ የሕክምና ዋጋ ተመን የእንግሊዝ ፓውንድ 9625 ከኢንተርኔት የተወሰደ የላኪው ማንነት የማይታወቅ ሰለሆነ እንደማስረጃ ሊወሰድ አይገባም በማለት አመልካች ቢከራከርም ተቀባይነት አላገኘም፡፡ ከውጭ ወደ አገር ውስጥ የሚገባ ሰነድ የሰነድ ማስረጃ ከሚታወቅ ተቋም መቅረብ አለበት፡፡ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል ገብቶ በሰነዶች ማረጋገጫና ምዝገባ ጽ/ቤት መመዝገብ አለበት፡፡ ይህ ሰበር ችሎትም በመዝ.ቁ .32282 ላይ አስገዳጅ ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ ስለሆነም ይህን የማይታወቅ የጉዳት ተመን እንደማስረጃ አድርጎ ወስዶ ውሳኔ መስጠት መሰረታዊ የሕግ ስህተት ስለሆነ ውድቅ እንዲደረግልኝ በማለት አመልክቷል፡፡

ይህ ሰበር ችሎት መዝገቡን በመመርመር ህፃን ሐምራዊ ቀለሙ በወሊድ ጊዜ የደረሰባት ጉዳት በቸልተኝነት ለመፈጸሙ የቀረበ ሙያዊ ማስረጃ ሳይኖር የኃላፊነት ውሳኔ በስር

ፍ/ቤቶች ተሰጥቷል፡፡ ይህ ቢታለፍ የካሳ መጠኑን በተመለከተ የቀረበ ተጨማሪ ማስረጃ ሳይኖር በኢንተርኔት የተገኘን መረጃ መሰረት በማድረግ ወሳኔ የመሰጠቱን አግባብነት ለመመርመር ሲባል አቤቱታው ለሰበር ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልስ እንዲሰጥ በታዘዘው መሠረት የካቲት 03 ቀን 2006 ዓ.ም የተጻፈ መልስ ቀርቧል ፡፡ የመልሱም ይዘት ፡- የቀረበው ክርክር የፍሬ ነገር እና የማስረጃ ጉዳይ ሰለሆነ የዚህ ችሎት ስልጣን ስላልሆነ ሊስተናገድ አይገባም፡፡ የተጠሪን የማስረዳት ሸክምን በተመለከተ 1ኛ በሀኪሙ በኩል ግዴታ የነበረ መሆኑን፣ 2ኛ ሐኪሙ በውል ግንኙነት ሊፈጽም የሚገባውን ታካሚዋን የማዋለድ አገልግሎት ወይም እናት እና የልጅን በሰላምና በጤንነት የማለያየት ስራ አለመፈፀሙን 3ኛ የውል ግዴታውን ሙያው በሚጠይቀው ክህሎት ጥንቃቄና በተገቢው ሁኔታ ባለመፈፀሙ በህፃኗ ላይ የብራክያስ ነርቭ መጎዳት/የቀኝ ጡንቻ ሰንፈት /ጉዳት የደረሰባት መሆኑ ይህም በወሊድ ጊዜ ከውጭ በኃይል ጉተታ በደረሰ ጉዳት መሆኑን በተጠሪ በኩል በ12 ስፔሻሊስት ዶክተሮች ምስክርነት ፣በራሱ በአመልካች የተሰጡ የሰነድ ማስረጃዎች ፣ በአለርት ሆስፒታል፣ በቤተል ቲቺንግ ሆስፒታልበድንበሯ ሆስፒታል ፣ በኢንተርሜዲካል ዲያግኖስቲክ እና ኢሜጂንግ ማዕከል፣ በጥቁር አንበሳ የሐኪሞች ቦርድ፣ የተጎጂዋ የምስክርነት ቃል ጉዳቱንም ቀርባ ለፍ/ቤት አሳይታ በእናቷ እና በአባቷ የምስክርነት ቃል ያስረዳች ሲሆን በአመልካች በኩል አንዳችም የማስተባበያ መከላከያ ማስረጃ አልቀረበም፡፡ ከውጭ አገር የመጣውን አስፈላጊ የሆነውን የሕክምና ወጪን የሚያስረዳውን የሰነድ ማስረጃ በተመለከተ አመልካች በውልና ማስረጃ ምዝገባ ጽ/ቤት አልተመዘገበም፣በማስረጃነት ሊታይ አይገባም በማለት ያቀረበው ክርክር በስር ፍ/ቤት ፈፅሞ ያልተነሳ ጉዳይ ስለ ሆነ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሊነሳ አይችልም፡፡ ታካሚዋ በወሊድ ወቅት ችግር ያለበት ወሊድ ምልክቶች/ Risk factors/ መኖራቸው ከታወቀ ባለሙያ ሐኪሙ በፎርሴፕስ /የብረት መጎተቻ መሣሪያ/ ተጠቅሞ ፅንሱን በኃይል ከመጎተት ሌሎች ጥንቃቄ የሚፈልጉ የሙያ ወሳኔዎችን መስጠት ነበረባቸው ፣ በነበረው ሁኔታ ግፊ ማለት አልነበረባቸውም ፣ በፎርሲፕስ መጎተት አልነበረባቸውም፡፡ ፎርሴፕስና ምጥ የሚያፋፍም መድኃኒት መጠቀም አልነበረባቸውም ፡፡ የሥር 2ኛ ተከሳሽ ይህን ሁኔታ በመገንዘብ ሌሎች አማራጭ ዘዴዎችን መጠቀም ነበረበት፡፡ ይህ ደግሞ የሐኪሙ ጥፋት መሆኑን ያመለክታል፡፡ የተጠሪ የባሙያ ምስክሮች ሁሉም እንዳስረዱት ሐኪሙ የታካሚዋ ካርድ ሪኮርድ አልተሞላም ፣ የተመዘገበ ነገር አልተገኘም፡፡ ይህ ደግሞ ስህተት መሆኑን

መስክሯል፡፡ ስለዚህ ተጠሪ አመልካችን ጨምሮ የስር ተከሳሾች ህፃኗ ላይ ለደረሰው ጉዳት ኃላፊነት እንዳለባቸው በበቂ ማስረጃ ያረጋገጠች ስለሆነ አመልካች በማስረጃ ያስተባበለው ነገር ስለሌለ የሥር ፍ/ቤቶች የጉዳት ካሳውን እንዲከፍሉ የሰጡት ውሳኔ የማስረጃ ስህተትም ሆነ የሕግ መሰረት ስለሌለ የቀረበው አቤቱታ ፍሬ ነገር እና የማስረጃ ክርክር ስለሆነ ውድቅ ተደርጎ ወጪና ኪሳራ እንዲከፍል እንዲወሰንበት በማለት ተከራክረዋል፡፡ አመልካች መጋቢት 01 ቀን 2006 ዓ.ም በተፃፈ የመልስ መልስ የሠበር አቤቱታውን በማጠናከር ተከራክሯል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ እንደተመለከተ ሲሆን ፣ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የሕግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንፃር እንደሚከተለው መርምሮታል፡፡ መዝገቡን እንደመረመርነው ወ/ሮ አስቴር ሰለሞን ከወሊድ በፊት የቅድመ ወሊድ ክትትል አመልካች ሆስፒታል ዘንድ ስታደርግ እንደነበር ግራ ቀኙ አልተካካዱም ፡፡ይህ ማለት ወ/ሮ አስቴር ሰለሞን የተሻለ የሕክምና አገልግሎት ለማግኘት ሲባል አመልካች ዘንድ ቅድመ ወሊድ ክትትል ስታደርግ እንደነበር እና በወሊድ ወቅት ተገቢውን ሕክምና በማግኘት በሰላም ፣ጤናማ ልጅ ለመውለድ ሲባል እንደሆነ የሚያከራክር አይደለም፡፡ አመልካች ደግሞ በሚያቀርበው ባለሙያዎች እና የሕክምና መሳሪያዎችን ተጠቅሞ በገባው ውል መሠረት ግዴታውን በሚገባ መወጣት ይጠበቅበታል፡፡ ከዚህ አንፃር የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2639፣2641፣2642 መመልከት ይቻላል፡፡ አመልካች ያለውን የሕክምና መሳሪያዎች እና ባለሙያዎችን አቀናጅቶ በወሊድ ወቅት እናትና ልጅን የመለያየት ስራ የሙያው ግዴታ በመወጣት እናትና ልጅን በሰላም እና በሙሉ ጤንነት ማለያየት አለበት፡፡ አመልካች ለሕክምና አገልገሎት የሚያስፈልገውን መሳሪያዎች ማቅረቡ ብቻ በቂ አይደለም ነገር ግን እንዚህን መሳሪያዎችን በመጠቀም ባለሙያው ያለውን እውቀትና ክህሎት ተጠቅሞ የማዋለድ ውሉ የሚጥልበትን ግዴታ መፈፀም አለበት፡፡ አመልካች ለሕክምናው የሚያስፈልገውን መሳሪያዎች ቢያቀርብም እንኳን የሥር 2ኛ ተከሳሽ እነዚህ መሳሪያዎችን በመጠቀም የሕክምና ሙያው የሚጠይቀውን ሄደት በመጠበቅ ተጠሪን በሙሉ ጤንነት ካላዋለደ ከተጠያቂነት የሚያመልጥበት ሁኔታ የለም የአመልካች ተቀጣሪ ሰራተኛ የሆነው የሥር 2ኛ ተከሳሽ የሙያ ስነ-ምግባሩ የሚጠይቀውን ሁሉ በመፈፀም እውቀቱን እና ክህሎቱን በመጠቀም

ከአንድ አዋላጅ ሐኪም የሚጠበውን ሁሉ ያደረገ እንደሆነ እና ከዚህ ውጭ በሆነ ለምሳሌ በተፈጥሮ ችግር ምክንያት በእናትም ሆነ በተወለደች ሕፃን ላይ ጉዳት የደረሰ እንደሆነ አመልካችንም ሆነ የሥር 2ኛ ተከሳሽን ተጠያቂነት ለማረጋገጥ አስቸጋሪ ይሆናል ፡፡ አመልካችም ሆነ የሥር 2ኛ ተከሳሽ ከተጠያቂነት ነፃ ለለመሆን 2ኛ ተከሳሽ ከላይ በተጠቀሰው መሠረት ሙያው በሚጠይቀው መሰረት የፈፀመ መሆኑን አግባብነት ባለው ማስረጃ ያስረዱ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡ አመልካች የሕክምና አገልግሎት በሚሰጥበት ወቅት ሐኪሙ የሚጠበቅበትን ግዴታ መወጣቱን በቅድሚያ የማስረዳት ግዴታ/ሸክም የእርሱ ነው፡፡ አመልካች የሱ ተቀጣሪ ባለሙያ የሕክምና ሙያው በሚጠይቀው መሠረት ምንም ስህተት ፣ጥፋት፣ ቸልተኝነት ሳይኖር ስራውን መስራቱን በቅድሚያ የማስረዳት ግዴታ አለበት፡፡ ምክንያቱም የሕክምና አገልግሎት ውሉን በገባ ጊዜ በወሊድ ወቅት እናትና ልጅን በሰላምና በሙሉ ጤንነት ለመለያየት ግዴታ ስለገባ ነው ታካሚዋ በሕክምና ወቅት ጉዳት የደረሰባት እንደሆነ የሕክምና አገልግሎት ሰጭውን ተቋም እና ሐኪሙ ለደረሰባት ጉዳት ተጠያቂ ናቸው በማለት በኃላፊነት የመጠየቅ መብት አላት፡፡ ይህን ከፍ/ብ/ሕ/ቁ.2647 /2/ 2651 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ ይቻላል አመልካችም ሆነ ሐኪሙ ደግሞ በወሊድ ወቅት ምንም አይነት ስህተትም ሆነ ቸልተኝነት አለመፈፀሙን በተሸለ ማስረጃ የማረጋገጥ ግዴታ አለባቸው ፡፡ ከዚህ በኂላ ታካሚዋ የአመልካች ሐኪም ጥፋት የፈፀመ መሆኑን በማስረጃ የማስተባበል፣ በማስረጃ የማስረዳት ሸክም አለባት፡፡

በዚህ አግባብ አሁን የተያዘው ጉዳይ ሲታይ ወ/ሮ አስቴር ሰለሞን ተጠሪን በወለደች ወቅት ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ጉዳት እንደደረሰባት አመልካችም አልካደም፡፡ ከዚህም በላይ አመልካች የሰጠው ማስረጃን ጨምሮ የሰው እና የሰነድ ማስረጃዎች ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ በወሊድ ወቅት አካላዊ ጉዳት የደረሰባት መሆኑን የሚያስረዳ መሆኑን በሥር ፍ/ቤት የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው ፡፡አመልካች በካርድ ው.12058 በ22/03/2000 ዓ.ም በፃፈው ሰነድ ሐምራዊ ቀለሙ ስትወለድ ክብደቷ 4.3 ኪ.ግ እንደሆነች፣የቀኝ እጅ ክንድ መስነፍ፣ የብራኪ መስለል የነበረባት እንደሆነ፣ የብራሺያል ፓልሲ የሚባል የነርቭ በሽታ እንዳለባት እና ይህ በሽታ በወሊድ ጊዜ በደረሰ ጉዳት የተከሰተ መሆኑን ፣ሕፃኗ የአካል እንቅስቃሴ ማድረግ እንዳለባት ያመለክታል ፡፡ ሌላው ከአለርት አገር አቀፍ ሪፈራል ማዕከል ፣ አፕሬሽናል ቴራፒ ምርመራ አገልግሎት ማስረጃ ድንበሯ

የእናቶችን ሕፃናት ሆስፒታል ፣ኢንተርሜዲካ ዲያግኖስቲክ እና ኢሜጂንግ ማዕከል ፣ቤተል ቲቺንግ አጠቃላይ ሆስፒታል ፣ከፕሪንሰስ ግሬስ ሆስፒታል የቀረቡ ማስረጃዎች ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ በወሊድ ወቅት በደረሰባት ጉዳት በክሱ ላይ የተጠቀሰው የአካል ጉዳት የደረሰባት መሆኑን እንዲሚያረጋግጥ የሥር ፍ/ቤቶች አመለክቷል። የተጠሪ የሰው ምስክሮችም በሰጡት የምስክርነት ቃል ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ የተባለው ጉዳት የደረሰባት እንደሆነ መመስከራቸውን የሥር ፍ/ቤቶች መዝገብ ያመለክታል።

የሰው ምስክሮች እንዳመለከቱት 2ኛ ተከሳሽ ዶ/ር ይልማ አስረስ ወ/ሮ አስቴርን ሲያዋልዱ የተከተሉትን ፕሮሲጀር እና የወሰዱትን እርምጃዎችና አማራጮችን አለመመዝገቡን መመስከራቸው የሥር ፍ/ቤት አረጋግጧል። ይህም በመንግስት ሆስፒታል ለምሳሌ እንደ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል እንኳን ሙሉ ለሙሉ እንደማይተገበር ምስክሮች ገልፀው፣ይህ ማለት ግን ይህን አለመመዝገብ ትክክል ነው ማለት እንዳሆነ አስረድተዋል ። ይህ ደግሞ የአመልካች ባለሙያ የነበረው አዋላጅ ሐኪም /የሥር 2ኛ ተከሳሽ / ሙያው በሚጠይቀው መሰረት ተጠሪን ሲያክም ለምን የተወሰደውን አማራጭ ሊወስድ እንደቻለ አለመመዝገቡ በራሱ ጥፋት መሆኑን ያመለክታል። ሐኪሙ ይህን ባለመመዝገቡ የወሰዳቸው እርምጃዎች/ አማራጮች ልክ ነበሩ ለማለት የሚያስችል ነገር የለም ሐኪሙ /የሥር 2ኛ ተከሳሽ / ለምን ምጥ የሚያፋፍም መድኃኒት እና ፎርሲፕስ መሳሪያ ተጠቅሞ ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙን በመጎተት እንድትወለድ እንዳደረገ ምንም የሚያመላክት ነገር የለም ። የአመልካች ባለሙያ ይህን የታካሚዋን ታርክ በአግባቡ ባለመመዝገቡ አመልካች አሁን ላይ ቆሞ ባለሙያው ያን ጊዜ የወሰደውን እርምጃ ልክ ነው በማለት በማስረጃ ለማረጋገጥ የሚያስችል ሁኔታ ስለመኖሩ የክርክሩ ሄደት አያሳይም ይህ በእንዲህ እንዳለ አመልካች በበኩሉ 2ኛ ተከሳሽ ወ/ሮ አስቴር ሰለሞን ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙን በምትወልድበት ወቅት የወሰደው እርምጃ ተክክል እንደነበረ ህፃኗ ላይ የደረሰው የአካል ጉዳት ከሐኪሙ ጥፋት ጋር የማይገናኝ እና ምንም አይነት ቸልተኝነት እንደሌለበት ለማስረዳት ምንም አይነት ማስረጃ አለመቀረቡን እሱም አይክድም የስር ፍ/ቤቶችም ይህንን በሚገባ አረጋግጠዋል። አመልካች የሥር 2ኛ ተከሳሽ እናትና ልጅን በሙሉ ጤንነት እንዳለያየ ምንም አይነት ማስረጃ ባለቀረበበት በውሎ መሰረት ግዴታውን እንደተወጣ አስመሰሎ የሚያቀርበው ክርክር ተቀባይነት የሚያገኝበት የሕግ አግባብ የለም። አመልካች ተቀጣሪ

ሐኪሙ /የሥር 2ኛ ተከሳሽ/ ሙያው በሚያዘው መሰረት ታካሚዋን በሚያዋልድበት ወቅት የሚወስዳቸውን እርምጃዎች ሳይመዘግብ ሲቀር ተከታትሎ ማስተካከል ሲገባው አሁን ባለሙያው ይህን አለማድረጉ እንደጥፋት አይቆጠርም በማለት የሚያቀርበው ክርክር ተቀባይነት የለውም፡፡ አመልካች በሥር ፍ/ቤት ባቀረበው መልስ የሰው ማስረጃ ዝርዝር ስር የኢትዮጵያ የማህጸንና የፅንስ ባለሙያዎች ማህበር እንደማስረጃ የጠቀሰ ሲሆን፣ የሰው ማስረጃ ማሰማት አልፈልግም በማለት የሥር ፍ/ቤት እንዲያልፍ ካደረገ በኂላ ፣ይህ ማስረጃ አይደለም በማለት ያቀረበው ክርክርም የማስረጃ አቀራረብና አቀባበል መርህን መሰረት ያላደረገ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም፡፡ ስለዚህ የሥር ፍ/ቤቶች አመልካች እና ሐኪሙ ዶ/ር ይልማ አስረስ የሚጠበቅባቸውን የውል ግዴታ ባለመወጣታቸው በሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ላይ የደረሰው የአካል ጉዳት ኃላፊነት ስላለበት የጉዳት ካሳም ለመክፈል ግዴታ አለባቸው በማለት የሰጡት ውሳኔ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ.1790፣2028፣2031፣2647 /2/ እና 2651/ አንጻር ሲታይ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የሌለው ሆኖ አግኝተናል፡፡

የካሳውን መጠን አወሳሰን ስንመለከተም ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ሁለት እጆቿን በመጠቀም ሁሉንም ስራ መስራት እንደማትችል የተጠሪ የሰው እና የሰነድ ማስረጃ ማረጋገጣቸውን የሥር ፍ/ቤቶች መዝግቧል፡፡ በዚህ ምክንያት የሥር ፍ/ቤቶች ለሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ አጋዥ ሰው እንደሚያስፈልጋት በፍሬ ነገር ደረጃ አረጋግጦል ፡፡ይህ ከሆነ ደግሞ በተለያዩ ስራዎች ሕፃኗን የሚያግዝ ሰው በነጻ ያለ ክፍያ ማግኘት ይቻላል ተብሎ ስለማይገመት ክፍያ እንደሚያስፈልግ የሚያከራክር አይሆንም ፡፡ ነገር ግን ሕፃኗ ለመስራት ለማትችላቸው ስራዎች ስራተኛ ቀጥሮ ለማሰራት ለወደ ፊቱ በየወሩ እና በየአመቱ ይህን ያህል ገንዘብ ይከፈላል ለማለት አስቸጋሪ ነው፡፡ ይህ በሆነ ጊዜ ደግሞ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.2102 መሰረት ዳኞች በርትዕ የካሳን መጠን የመወሰን ስለጣን እንዳለቸው ይደነግጋል፡፡ ስለዚህ ይህ ችሎት እንደተገነዘበው ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ለወደ ፊቱ ሕይወቷን ምቹ ለማድረግ መሥራት የማትችላቸውን ሥራዎች የሚያግዛትን ሰራተኛ ለመቅጠር ለረዳት ሰራተኛ በርትዕ ብር 300000 /ስስት መቶ ሺህ ብር /ያስፈልጋታል ብለናል፡፡ ሕፃን ሐምዊ ቀለሙ በደረሰባት ጉዳት ምክንያት ጤንነቷን በመልካም ሁኔታ ለመጠበቅ የአካ እንቅስቃሴ፣ ጂምና ፊዚዮትራፒ እንደሚያስፈልጋት በማስረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ ይህም ደግሞ ለወደፊቱ በሳምንት ፣በወር ይህን ያህል ገንዘብ ያስፈልጋል

ለማለት የሚያስቸግር ስለሆነ በርትዕ ግን ለመወሰን እንደሚቻል ሕጉ ይፈቅዳል፡፡ በዚህም መሠረት ሕፃኗ ለወደ ፊት ጂምና ፊዚዮትራፒ የሰውነት እንቅስቃሴ ለማድረግ የሚያስፈልጋት ወጪ በርትዕ ብር 500000/አምስት መቶ ሺ.ህ/ ሊከፈላት ይገባል ብለናል፡፡

ሌላው ሕፃን ሐምዊ ቀለሙ ለደረሰባት የአካል ጉዳት ወደ ውጭ አገር ሄዳ ጥገና ሕክምና ማድረግ እንዳለባት እና ለዚህም ወደ እንግሊዝ አገር ሄዳ ለመታከም በአጠቃላይ ብር 346250 /ሶስት መቶ አርባ ስድስት ሺ.ህ ሁለት መቶ ሃምሳ / ለተጠሪ ሊከፈል ይገባል በማለት የሥር ፍ/ቤት የሰጡትን ውሳኔ በተመለከተ አመልካች ባቀረበው ተቃውሞ ፣ይህ ማስረጃ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል ገብቶ በውልና ማስረጃ ስላልተመዘገበ እንደማስረጃ መወሰድ አልነበረበትም የሚል ነው፡፡ ነገር ግን አመልካች ሚያዝያ 13 ቀን 2002 ዓ.ም በከፍተኛ ፍ/ቤት ባቀረበው መልስ ይህን ማስረጃ በተመለከተ ያቀረበው ክርክር ቢኖር ሕንድ አገር ተመሳሳይ አገልግሎት በአፖሎ ሆስፒታል በጣም አነስተኛ በሆነ ወጪ ለማግኘት እንደሚቻል ለመጠቆም እንወዳለን የሚል ነው፡፡ ስለዚህ አመልካች ከዚህ ውጭ የአቀረበው ማሰረጃ ተቀባይነት የለውም በማለት አሁን የሚያነሳውን ክርክር በሥር ፍ/ቤት በማንሳት የተከራከረው ነገር ባመኖሩ በዚህ ሰበር ችሎት ይህን ማስረጃ በተመለከተ ያቀረበው አዲስ ክርክር በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.329 /1/ መሰረት ተቀባይነት የለውም ፡፡ ይህ በመሆኑ የሥ/ፍ/ቤቶች ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ወደ ውጭ አገር ሄዳ ለመታከም የሚያስፈልጋት ወጪ የተወሰኑት ገንዘብ በምንም መልኩ የተጋነነ አይደለም ብለናል፡፤ ስለዚህ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የስር ፍ/ቤቶች የካሳ መጠን በተመለከተ የሰጡትን ውሳኔ ብቻ ከዚህ በላይ በተጠቀሰው መሰረት በማሻሻል በአብላጫ ድምፅ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል፡፡

ውሳኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ.90681 መጋቢት 10 ቀን 2005 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እና የፌደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በመዝገብ ቁ.89303 በ30/03/2006 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ የካሳ መጠንን በተመለከተ ብቻ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348 /1/ መሰረት በድምፅ ብልጫ ተሻሽሏል፡፡
2. አመልካች እና የሥር 2ኛ ተከሳሽ ሕፃን ሐምራዊ ቀለሙ ላይ በወሊድ ወቅት ለደረሰባት የአካል ጉዳት ኃላፊነት ያለባቸው በመሆኑ፣ በአንድነትና በነጠላ በፍርድ ሐተታው ውስጥ በዝርዝር እንደተመለከተው በአጠቃለይ ብር 1147250.00/አብድ ሚሊዬን አንድ መቶ አርባ ሰባት ሺህ ሁለት መቶ ሃምሳ ብር/ የጉዳት ካሳ ለተጠሪ ሊከፍሏት ይገባል ብለናል፡፡
3. የዚህ ውሳኔ ግልባጭ ለሥር ፍ/ቤቶች ይድረስ ብለናል፡፡
4. ግራ ቀኙ በዚህ ችሎት ለደረሰባቸው ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
5. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠ ዕግድ ተነስቷል፡፡ ይፃፍ፡፡
6. የሥር ፍ/ቤት መዝገብ እንደመጣ ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአራት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

የልዩነት ሀሳብ

ህጻኗ የቀኝ እጅ የነርቭ መስነፍ ጉዳት የደረሰባት መሆኑ፤ ጉዳቱም የደረሰው በወሊድ ጊዜ መሆኑ እና የደረሰውም የስር 2ኛ ተከሳሽ ፎርሴፕስ (forceps) በተባለ የማወለጃ መሳሪያ ተጠቅመው የህፃኗን እናት ባዋለዱበት ጊዜ መሆኑ የልተካዱ እና የተረጋገጡ ፍሬ ነገሮች ናቸው፡፡ ተጠሪዋ ካሰሟቸው ምስክሮች መካከል ከፊሎቹ በማወለድ የህክምና ሙያ ልዩ ዕውቀት ያላቸው የህክምና ባለሙያዎቸ ናቸው፡፡ ጉዳቱ የደረሰው በአመልካች ሆስፒታል ውስጥ ይሰሩ የነበሩት የስር 2ኛ ተከሳሽ የማዋለድ ተግባሩን ባከናወኑበት ጊዜ ሆን ብለው ወይም በቸልተኝነት የሙያ ግድፈት ወይም ጥፋት በመፈጸማቸው ምክንያት

ስለመሆኑ ከእነዚህ ባለሙያዎች መካከል አንዳቸውም አረጋግጠው ያልመሰከሩ መሆኑን የመዝገቡ ግልባጭ በግልጽ ያመለክታል፡፡ የባለሙያዎች የምስክርነት ቃል ይዘት የማዋለድ ተግባሩ በፎርሴፕስ መሳሪያ በሚከናወንበት ጊዜ በሚወለዱት ህጻናት ላይ አሁን መከሰቱ የተረጋገጠው ዓይነት ጉዳት ሊደርስ የሚችል መሆኑን የሚያስገነዝብ ከመሆኑ በቀር የስር 2ኛ ተከሳሽ የማዋለድ ተግባሩን በፎርሴፕስ ባከናወኑበት ጊዜ አሁን የተከሰተው ጉዳት እንዳይከሰት ማድረግ ይችሉ የነበረ ስለመሆኑ ወይም በሌላ አነጋገር ጉዳቱ የተከሰተው በሙያ ግድፈት ምክንያት ስለመሆኑ የሚያመለክት አይደለም፡፡

በፎርሴፕስ መሳሪያ ማዋለድ ያልተፈቀደ ተግባር ስለመሆኑም አልተገለጸም፡፤

በባለሙያዎች የተሰጠው ምስክርነት የማዋለጃ ስርዓቱን ወይም መሳሪያውን የመምረጥ እና የመወሰን ጉዳይ ሙሉ በሙሉ ለአዋላጅ ሐኪሙ የተተወ መሆኑን እና የስር 2ኛ ተከሳሽ የተመሰከረላቸው ብቁ ባለሙያ መሆናቸውን የሚያመለክት ነው፡፡ በርግጥ ምስክከሮቹ አዋላጅ ሐኪሙ በዘርፉ ከሚታወቁት የማዋለድ ስርዓቶች ወይም ዘዴዎች መካከል አንዱን ወይም ሌላኛውን የመረጠበትን ምክንያት በሕክምና ካርዱ ላይ ከተቻለ በማዋለዱ ሂደት የሁኔታዎች አጣዳፊነት ካላስቻለውም የማዋለዱ ተግባር ከተጠናቀቀ በኃላ መመዝገብ እንደሚገባው የሙያው ስነ ምግባር የሚያዝ መሆኑን ሐኪሙ እንደኛውን ወይም ሌላኛውን የማዋለድ ዘዴ የተጠቀመባቸውን ነባራዊ ሁኔታዎች መገንዘብ እና ተገቢ ስለመሆን አለመሆኑ ሙያዊ አስያየት መስጠት የሚቻለው ከዚህ ዓይነቱ ምዝገባ መሆኑን እና በተያዘው ጉዳይ ግን ሐኪሙ ምዝገባውን ስላላከናወኑ በፎርሴፕስ የማዋለጃ መሳሪያ መጠቀማቸው ስህተት ነበር ወይስ አልነበረም የሚል አስተያየት ለመስጠት የማይችሉ መሆናቸውን ገልጸው መስክረዋል፡፡ የስር 2ኛ ተከሳሽ ምዝገባውን አላከናወኑም መባሉ በህጻኗ ላይ መድረሱ ከተረጋገጠው ጉዳት ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት የሌለው መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ የዚህ ዓይነቱ የመመዝገብ ሁኔታ የመንግስት ትላልቅ ሆስፒታሎችን ጨምሮ በአገሪቱ ውስጥ ያልተለመደ እና የማይተገበር መሆኑን እና እራሳቸውም ቢሆኑ በሙያው ላይ በቆዩባቸው በበርካታ ዓመታት የሙያው ስነ ምግባር የሚጠይቀው ነው ያሉትን መረጃዎችን መዝግቦ የመያዝ ሁኔታ ተግባራዊ አድርገው የማያውቁ መሆኑን ጭምር እነዚሁ የተጠሪ ምስክሮች ገልጸዋል፡፡ በመሠረቱ የአንድን ሙያ ስነ ምግባር በሙያው ላይ የተሰማራ አንድ ሰው ሙያውን በቀሰመበት ቆይታ ሊያገኘው ይችላል፡፡ ይግ በትምህርት ቆይታ የተገኘ ነው

የሚባለው የሙያ ስነ ምግባር የፍትሐብሔር ኃላፊነትን ለማስከተል በሚያስችል ሁኔታ ተጥሶአል ለማለት የሚቻለው በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 2031 (1) አነጋገር መሰረት **የሙያ ስራው የሚመራበት ደንብ** ወይም በፍትሕብሔር ሕግ ቁጥር 2647 (1) አነጋገር መሠረት **የሙያው የኪነ ጥበብ ደንብ** መሆኑ ሲረጋገጥ መሆን ይኖርበታል፡፡ በተያዘው ጉዳይ የመመዝገቡ ሁኔታ በአገሪቱ ውስጥ ያልተለመደ እና የማይተገበር መሆኑ በተጠሪዋ ምስክሮች የተገለጸ እስከሆነ ድረስ የምዝገባው ሁኔታ የሙያ ስራው የሚመራበት ደንብ ወይም የሙያው የኪነ ጥበብ ደንብ ነው ከሚል ድምዳሜ ላይ መድረስ የሚቻል ሆኖ አላገኘሁትም፡፡ በመሆኑም ውሳኔው ተሽሮ አንድ አዋላጅ ሐኪም በዘርፉ ከተፈቀዱት የማዋለድ ስርዓቶች ወይም ዘዴዎች መካከል አንዱን ወይም ሌላኛውን የመረጠበትን እና የተጠቀመበትን ምክንያት መዝገቦ የማስቀመጡ ጉዳይ በሚመለከተው የመንግስት አካል ታውቆ እና ተረጋግጦ የሙያ ስራው የሚመራበት ደንብ ነው በሚያሰኝ ሁኔታ በአገሪቱ ውስጥ ዕውቅና እና ተቀባይነትን አግኝቶ በዘርፉ ባሉ ባለሙያዎች እየተተገበረ መሆን አለመሆኑ ወደ ስር ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተመልሶ ተጨማሪ ማጣራት ሊደረግበት ይገባ ነበር በማለት ስሜ በተራ ቁጥር ሶስት የተመለከተውን ዳኛ የሌዩነት ሀሳቤን አስፍሬአለሁ

የማይነበብ የአንድ ዳኛ ፊርማ አለበት

ሩ/ለ

ወንጀል

የሰ/መ/ቁ 46412

ጥቅምት 30 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ሐጐስ ወልዱ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የሐረሪ ክልል ዐቃቤ ሕግ - የቀረበ የለም፡፡

ተጠሪ፡- .... - የቀረበ የለም፡፡

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ እድሜአቸው አስራ ሦስት ዓመት በሆነና አስራ ስምንት ዓመት ባልሞላቸው ልጆች ላይ የሚፈፀም የግብረ ሥጋ ድፍረት በደል ወንጀልን የሚመለከት ነው፡፡ ጉዳዩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች በሐረሪ ክልል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በተጠሪ ላይ በመሰረተው ክስ መነሻ ነው፡፡ የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- ተጠሪ ሕዳር 07 ቀን 2000 ዓ.ም በግምት በምሽቱ 4፡00 ስዓት የሚሆንበት ጊዜ በሐረሪ ክልል በቀበሌ 19 ልዩ ስሙ ንደ ጎቤ ተብሎ በሚጠራ ስፍራ የግል ተበዳይ የሆነችውን የ15 ዓመት ሕፃን " ሀ "በመኖሪያ ቤተ ውስጥ በር ዘግቶባት መብራት አጥፋቶ አፏንና አፍንጫዋን በማፈን እንዳትጮህ በማድረግ ለመከላከል በማትችልበት ሁኔታ ውስጥ ካደረገ በሁዋላ አስገድዶ የግብረ ሥጋ ግንኙነት በመፈፀሙ በ1996 ዓ.ም በወጣው የኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 620 ስር የተመለከተውን ተላልፏል የሚል ነው፡፡ የአሁኑ ተጠሪም ክሱ ተነቦለት እንዲረዳው ከተደረገ በሁዋላ በክሱ ላይ ተቃውሞ የሌለው መሆኑን ገልጾ ስለድርጊቱ አፈፃፀም ግን የክህደት ቃል ሰጥቷል፡፡ ከዚህም በኋላ አቃቤ ሕግ እንደክሱ ያስረዱልኛል

ያላቸውን የሰውና የሰነድ ማስረጃዎችን አቅረቦ ካሰማ በኋላ የስር ፍርድ ቤት አመልካች ከግል ተበዳይ ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት የፈጸመው በኃይል ተግባር ሳይሆን በግል ተበዳይ መልካም ፈቃድ ነው ስለመሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ተጠሪን በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 141 መሠረት በነፃ አሰናብቶታል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቦ ፍርድ ቤቱ ግራ ቀኙን ከአከራከሩ በሁዋላ ተጠሪን የግል ተበዳይ የግብረ ስጋ ግንኙነት መፈፀማቸው በአቃቤ ሕግ ማስረጃዎች መረጋገጡን እንደስር ፍርድ ቤት አባባል ተቀብሎ ድርጊቱ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕግ አንቀጽ 620 ስር የሚሸፈን መሆን ያለመሆኑን በጭብጥነት በመያዝ ተጠሪ እድሜው 16 አመት የግል ተበዳይ ደግሞ እድሜዋ 15 አመት መሆኗንና እንደዚህ አይነት ሁኔታ ባጋጠመ ጊዜ ምን መሆን እንዳለበት የወንጀል ሕጉ ምንም የሚሰጠው ምላሽ የሌለ መሆኑ በመጥቀስ እና በማመሳሰል ደግሞ ተጠያቂነትን ማስከተል እንደማይቻል ሕጉ በአንቀጽ 2(3) ስር ያስቀመጠው መርህ መሆኑን በዋቢነትይዞ የስር ፍርድ ቤት ተጠሪን በነፃ በማሰናበት የሠጠውን ውሳኔ በውጤት ደረጃ ተገቢ መሆን በመቀበል አጽንቶታል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚሁ ውሳኔ ባለመስማማት ነው፡፡

አመልካች አቃቤ ሕግ ሚያዝያ 28 ቀን 2001 ዓ.ም በጻፈው ሦስት የሰበር አቤተታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉባቸውን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡- በጉዳዩ ላይ የተሰጠው ውሳኔ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 2(3)፣ 56፣211 እና 626ን እንዲሁም የወ/መ/ህ/ሥ/ሥ/ቁጥር 113(2) ድንጋጌዎችን መንፈስና ይዘት ያላገናዘበ መሆኑን በመዘርዘር ተጠሪ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 626(1) ስር የተመለከተውን ድንጋጌ መተላለፉ ተረጋግጧል ተብሎ እንዲከላከል ይወሰንለት ዘንድ ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባዋል ተብሎ በመታመኑ ለተጠሪ ጥሪ ተደርጉለት ቀርቦ መጋቢት 14 ቀን 2002 ዓ.ም በጠበቃው አመካኝነት በተጻፈ ማመልከቻ መልሱን ሰጥቷል፡፡ አመልካችም የመልስ መልሱን ሰጥቷል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም ተጠሪው የወንጀል

ተጠያቂነት የሚከተልበት አይደለም ተብሎ ከክሱ በነፃ መባሉ ሕጋዊ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ አግኝቶታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪ እድሜዋ አስራ አምስት አመት ከሆናት ሕፃን ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት መፈፀሙ መረጋገጡን ሁለቱም የስር ፍርድ ቤቶች የተቀበሉት ጉዳይ መሆኑን ነው፡፡ የተጠሪ ጠበቃ በዚህ ችሎት ባቀረቡት የፁሑፍ መልስ የግብረ ሥጋ ግንኙነት የፈፀመ መሆኑን አልተረጋገጠም በሚል ተከራክረዋል፡፡ ሆኖም ይህ ችሎት በዚህ ረገድ የበታች ፍርድ ቤቶች የደረሱበትን የማስረጃ ምዘና ድምዳሜ ለመመልከት በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕግ መንግሥት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 መሠረት ስልጣን የሌለው በመሆኑ የተጠሪ ጠበቃ ክርክር ተቀባይነት ያለው ሁኖ አልተገኘም፡፡

ተጠሪ ከግል ተበዳይ ጋር ግብረ ሥጋ ግንኙነት ፈፀመ በተባለበት ጊዜ እድሜው አስራ ስድስት አመት የነበረ መሆኑ ተረጋግጧል፡፡ ከወንጀሉ ነፃነው የተባለውም የኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 626(1) የግል ተበዳይና የድርጊቱ ፈፃሚ እድሜው በአስራ ሶስት አመትና በአስራ ስምንት አመት ክልል ውስጥ ከሆኑ ሕጉ ምላሽ አይሰጥም በሚል ምክንያት ነው፡፡ ይሁን እንጂ የድንጋጌው አቀራረጽ ሲታይ ማንም ሰው ተቃራኒ ጾታ ካላት እድሜ ከአስራ ሦስት ዓመት በላይ ሆኖ አስራ ስምንት ዓመት ካልሞላት ልሉ ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት የፈፀመ ወይም ይህችው ልጅ እንዲህ አይነቱን ድርጊት ከእርሱ ጋር እንድትፈጽም ያደረገ እንደሆነ በሚል የተቀመጠ ሲሆን "ማንም ሰው….የሚለው የሕጉ አገላለጽ የወንጀል ሐላፊነትን በተመለከተ የተደነገጉትን የወንጀል ሕግ ድንጋጌዎችን ማለትም ከአንቀጽ 48 እስከ 56 ድረስ የተመለከቱትን ግንዛቤ ውሰጥ ባስገባ መልኩ መታየት ያለበት መሆኑን የሚያሳይ ሲሆን የወንጀል ሕጉ አንቀጽ 56 ድንጋጌ በተለይም ሲታይም እድሜአቸው ከአስራ አምስት ዓመት በላይ ከ18 ዓመት በታች ያሉ ወጣት ወንጀል አድራጊዎች ከተቀመጠው ድንጋጌ ትኩረት ምክንያት የለም፡፡ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 626(1) ስር የተቀመጠው ድንጋጌ ትኩረት የሚያደርገው የግብረ ስጋ ግንኙነት መፈፀም ወይም እንድትፈጽም ማድረግ የወንጀል ተጠያቂነትን ያስከትላል፡፡ አስራ ሶስት አመት በሆናትና አስራ ስምንት አመት ባልሞላት ልጅ የግብረ ሥጋ ግንኙነት ያደረገ ወንድ እድሜው በዚሁ የእድሜ ክልል መገኘት በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 211(1) መሠረት ታይቶ የግል ተበዳይን ተጠያቂነት ክማያመጣ በስተቀር

ተጠሪን ከወንጀሉ ነፃ የሚያደርገው አይደለም፡፡ የግብረ ሥጋ ግንኙነት የሚፈጽሙ ወንድና ሴት እድሜያቸው በአስራ ሶስት አመትና በአስራ ስምንት አመት መካከል መገኘት ሁለቱንም የወንጀል ተጠያቂነት ያስቀርላቸዋል ብሎ መደምደም የሕጉ አላማ አይደለም፡፡ በዚህ እድሜ መካከል ያሉት ሕፃናት ተገቢ ላልሆነ ድርጊት እንዳይጋለጡ መከላከል የሕጉ አላማ ነው ተብሎም ይታመናል፡፡ በመሆኑም ጉዳዩ በይግባኝ የተመለከተው ፍርድ ቤት የወንጀል ሕጉ አንቀጽ 2(3) የጠቀሰው ያለቦታው ሆኖ አግኝተናል፡፡ ተጠሪ እድሜዋ አሥራ አምስት አመት ከሆናት ሕፃን ጋር የግብረ ስጋ ግንኙነት መፈፀሙ ተረጋጋጧል ከተባለና ድርጊቱ በአቃቤ ሕጉ የክስ ማመልከቻ ስር ከተጠቀሰው ድንጋጌ ያነሰ ሁኖ ከተገኘ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 113(2) መሠረት ተጠሪ ከወንጀል ሕጉ አንቀጽ 56 እና 626(1) ድንጋጌ አንጻር እንዲከላከል መደረግ ነበረበት፡፡ ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች ተጠሪን ሳይከላከል የወንጀል ተጠያቂነት የለበትም በማለት የሰጡት ውሳኔ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 56፣211 እ 626(1) ድንጋጌዎችን ይዘትና መንፈስ እንዲሁም የወንጀል ሕጉን ዓላማ ያላገናዘበ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተናል፡፡ በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የበታች ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 195(2)(ሀ) መሠረት ሙሉ በሙሉ ተሽሯል፡፡
2. ተጠሪ በ1996ቱ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 626(1) ስር በተመለከተው ሁኔታ ድርጊቱን መፈጸሙን አቃቤ ሕጉ ያስረዳ መሆኑን የበታች ፍርድ ቤቶች የተቀበሉት መሆኑን የስር ፍርድ ቤት ተጠሪ መከላከያ ካለው እንዲያቀርብ አድርጎና ማስረጃዎቹን ሰምቶ ተገቢውን እንዲወሰን በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 195(2(ሀ) መሠረት መልሰንለታል፡፡ ይፃፉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ፀ/መ

የሰ/መ/ቁ 54839

ጥቅምት 30 ቀን 2003 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ሐጐስ ወልዱ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- .... ጠበቃ ገዛኸኝ ፍቅሬ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ አልቀረቡም፡፡

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ፍርድ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ስላመለከቱ ነው፡፡

የክርክሩ መሠረታዊ ነጥቦች የፌዴራል ዐ/ሕግ በአመልካች ላይ ያቀረባቸው ሁለት የወንጀል ክሶች ናቸው፡፡ ዐቃቤ ሕግ አመልካች በወንጀል ህግ አንቀጽ 598(2) የተመለከተውን በመተላለፍ ሴቶችን ወደ ውጭ ለመላክ የሚያስችል ህጋዊ ፈቃድ ሣይኖረው ሰኔ 22 ቀን 2001 ዓ.ም በአዲስ አበባ ከተማ የካ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 03/02 ክልል ውስጥ ወ/ሮ “ ሀ “ ኩዌት ከሚባል ሀገር በሠራተኝነት እልክሻለሁ ብሎ ብር 2000 /ሁለት ሺ ብር/ ተቀብሎ ልኳት በሣምንት አንድ ቀን ጽዳት ትሠሪያለሽ ተብላ ከተቀጠረች በኋላ ሥራው በጣም ስለከበዳት ወደ አገሯ ለመመለስ ስትጠይቅ ሁለት ወር ከአስር ቀን የነፃነት መብቷ በአንድ ክፍል ውስጥ በመገደብ ሰብዓዊ ክብር አጥታ

ለከፍተኛ እንግልት የተዳረገች በመሆኗ ዜጎችን ያለ ፈቃድ ወደ ውጭ የመላክ ወንጀል ፈጽሟል፡፡

እንደዚሁም በሥር ፍርድቤት ሁለተኛ ተከሳሽ ከነበረው ሰው ጋርበመሆን በወንጀል ሕግ አነቀጽ 32(1)ሀ እና አንቀጽ 692(1) የተመለከተውን በመተላለፍ በአዲስ አበባ ከተማ ቂርቆስ ክፍለ ከተማ ከከፈተው ጽ/ቤቱ ውስጥ እነ ሀያት መሐመድ የተባሉትን አስራ ሁለት የግል ተበዳዮች ብር 6000 እስከ 6500 ብር ኩዌት ዱባይሃ ሣውዲአርቢያ እልካችዋለሁ በማለት ሀሰተኛውን ነገር እውነት አስመስለው ገንዘብ ተቀብለው የወሰዱና የግል ተበዳዮችን ያልላካቸው በመሆኑ የማታለል ወንጀል ፈጽመዋል በማለት ክስ አቀርቧል፡፡

አመልካች የተለያዩ የክስ መቃወሚያዎችን አቅርቦ የሥር ፍርድ ቤት ውድቅ ያደረገበት ሲሆን በሁለቱም ክሶች ወንጀሉን አልፈፀምኩም ጥፋተኛ አይደለሁም በማለት ተከራክሯል፡፡ ተጠሪ አንደኛውን ክስ ለማስረዳት የግል ተበዳይን ለምስክርነት አቀርቦ ያስመሰከረ ሲሆን የክሲ የተጠቀሰውን ገንዘብ በመቀበል አመልካች ወደ ኩዌት አገር እንደላካትና እና አገር አመልካች ከነገሯት በላይ የከበደ ሥር እንድትሰራ ስለተደረገች ይህንኑ ለአመልካች መናገሯን በኋላም መሐመድ ሩሄን የሚባል ኤጀንሲ 475 ዶላር ደመወዟን ቀምቶ ሁለት ወር ከአስር ቀን በአንድ ክፍል እንድትቆይ እንዳደረጋትና ነፃነቷን እንድገደባት በመጨረሻ ቡታ ጋር አፈነዳለሁ ብላ ቢላ ይዛ በመጋበዟ ወደ አገር አሳፍረው እንደላኳት የመሠከረች ሲሆን ሌሎች ሁለት ምስክሮተ የምስክሯን ቃል የሚያጠናክር የምስክርነት ቃል እንደሰጡ ከሥርፍርድ ቤት ውሳኔ ተገንዝበናል፡፡ ተጠሪ ሁለተኛውን ክስ ለማስረዳት አስራ አነድ ምስክሮችን አቅርቦ ያሰማ መሆኑንና ምስክሮቹም የግል ተበዳዩች እንደሆኑ አመልካችና በሥር ሁለተኛ ተከሳሽ የነበረው የማነ ወይም አሚር ገብረማርያም እያንዳንዳቸው ዱባይ ሣውዲአረቢያ ኩዊት እንልካችኋለን በማለት ብር 6000 እስከ 6500 የተቀበላቸው መሆኑን መሥክረዋል፡፡ አመልካች የመከላከያ ማስረጃ እንደያቀርብ የሥር ፍርድ ቤት በሰጠውብይን መሠረት አንደኛውን ክስ በተመለከተ በህግ በተሰጠኝ ፈቃድ ትኬት ቆርጬ ከመስጠት ውጪ የግል ተበዳይን ወደ ውጭ አልላኩም በሁለተኛው ክስ የተመለከተውን ተግባርም ያልፈፀምኩ በመሆኔ ያስረዳልኛል በማለት የመከላከያ ምስክሮችን አቀርቦ አቅርቦ አሰምቷል፡፡

የሥር ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር ከሰማና ማስረጃቸውን ከመዘነ በኋላ ተጠሪ በአልካች ላይ ያቀረበውን ሁለት ክሶች የተጠቀሰውን የወንጀል ተግባር አመልካች የፈፀመ መሆኑን በበቂ ማስረጃ አስረድቷል፡፡ የአመልካች የመከላከያ ማስረጃ ታዓማኒነት የሌለውና የተጠሪን ክስ የሚያስተባበበል አይደለም በማለት አመልካች የወንጀል ህግ አንቀጽ 598(2) እና አንቀጽ 692(1) የተመለከተውን በመተላለፍ ወንጀል የፈፀመ ጥፋተኛ ነው በማለት በአዲስ ሁት ዓመት ጽኑ እስራትና በብር 17,000 /አሥራ ሰባት ሺ ብር/ እንደወጣ ፍርድ ሰጥቷል፡፡

አመልካች በዚህ ፍርድ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ጠቅላይ ፍርድ ቤት አቅርቧል፡፡ የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሣኔጉድለት የሌለበት ነው በማለት ይግባኙን ሣይቀበለው ቀርቷል፡፡ አመልካች ሚያዚያ 1 ቀን 2002 ዓ.ም በተፃፈ አቤቱታ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተጠሪ ላቀረበብኝ አንደኛ የወነጀል ክስ በአስር ዓመት ጽኑ እሥራት እንዲቀጣ ወስኖብኛል፡፡ የከፍተኛው ፍርድ ቤት በወንጀል ህግ ቁጥር 598(2) የተመለከተውን በመተላለፍ ጥፋት ፈጽሟል በማለት የሰጠው የጥፋተኛነት ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተተ አለበት፡፡ ምክንያቱም የግል ተበዳይ በህይወት ወይም በአካሏ ላይ የደረሰባት ጉዳት ያለ ስለመሆኑ በሰጧቸው የምስክርነት ቃል አልገለፀችም አየር በማይገባበትም ቤት ተቆልፌ ነበር ያለችውም ስልክ እየደወለች ዘመዶቿን ታገኝ የነበረ በመሆኑብ ህግ ድንጋጌ የተገለፀውን ፍሬ ጉዳይ ያልተሟላ መሆኑን ያሣያል፡፡ ስለዚህ በወንጀል ህግ አንቀጽ 598(1) ጥፋተኛ መባል ሰገባኝ በፍሬጉዳይ ደረጃ ያልተረጋገጠበት ሁኔታ የወንጀል ህግ አንቀጽ 598(2) ጥፋተኛ ተብሎ የተጣለብኝ ቅጣት መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶእነዲታረምልኝ በማለት አመልክቷል፡፡ ተጠሪ በበኩሉ የግል ተበዳይ ለሰባ ቀናት በውጪ አገር ሰብዓዊ ክብር ተጥሶ በአንድ ክፍል ውስጥ ተቆልፎባት የቆየች መሆኑን የመሰከረች በመሆኑ በወንጀል ሕግ አንቀጽ 598(2) የተመለከተው ሁኔታ ተሟልቷል ስለዚህ የአመልካች ክርክር የህግ ድጋፍ የለውም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና የሰበር የቀረበው ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም ጉደዩን መርምረናል፡፡ ጉዳዩን እንደመረመርነው የከፍተኛው ፍረድ ቤት አመልካች የወንጀል ህግ አንቀጽ 598(2) የተላለፉ ጥፋተኛ ነው በማለት የሰጠው የጥፋተኛነት ውሳኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ነጥብ በማጣራት በመዝገቡ ለሰበር

ችሎት የቀረበ አይደለም የሚለውን ነጥብ ለማጣራት መዝገቡ ለሰበር ችሎት የቀረበ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡ በፍሬ ጉዳይ ደረጃ አመልካች የተጠሪ አንደኛ ምስክርና የግል ተበዳይ የሆነችው ወ/ሮ መቅደስ ንጉሴ ፈቃድ ሣይኖረው ለቤት ሠራተኝነት ወደ ኪዌት የላከ መሆኑን የግል ተበዳይ ኩዌት ሄዳ ሥራ ከጀመረች በኂላ አሠሪዎቿ ከባድ ሥራ ያለእረፍት እንድትሠራ ያስገደዷት መሆንን በመጨረሻም ሥራውን ለቅቃ ስትወጣ መሀመድ ሩሄን የሚባል ኤጀንሲ የወር ደመወዟን 475 ዶላር በመውሰድ በቂ አየርና ምግብ ልታገኝ በማትችልበት ሁኔታ ለሁት ወር ከአስር ቀን ነፃነት መብቷን በመገደብ በአንድክፍል ውስጥ እንድትቀመጥ አስገድዷት መሆኑንና በመጨረም ከዚናየ ክፍል እንድትወጣ የማይፈቀድላት ከሆነ ስሊንደር እንደምታፈነዳ ቢላ ይዛ ስትናገር ወደ አግር የለኳት መሆኑን በሥር ፍርድ ቤት ተረጋግጧል፡፡ ይኸ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች የተረጋገ ፍሬጉዳይ በየትኛው የወንጀል ህግ ድንጋጌ በሀላፊነት እንደሚያስጠይቅ ለመወሰን አግባብነት ያላቸውን የወንጀል ሕግ ድንጋጌዎች ይዘት መመርመር ያስፈልጋል፡፡

እኛም ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን የወንጀል ሕግ አንቀጽ 598 ድንጋዎች መርምረናል፡፡ ማንም ሰው ፈቃድ ሣይኖረው ወይም በማናቸውም ሌላ ህግ ወጥ መንገድ ኢትዮጵጳያዊ ዜጋን ለሥራ ወደ ውጪ አገር የላከ እንደሆነ ከአምስት ዓመት እስከ አስር ዓመት ድረስ በሚችል ጽኑ እሥራ ከሀያ አምስት ሺ በር በማይበልጥ መቀጮ እንደሚቀጣ" የወንጀል ህግ አንቀጽ 598 ንዑስ አንቀጽ 1 ይደነግጋል፡፡ በዚህ ድንጋጌ አንድ ሰው ጥፋተኛነህ ተብሎ የሚቀጣው በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 598 ንዑስ አንቀጽ 2 ከተዘረዘሩት የማክበጃ ምክንያት አንደኛው ያልተሟላ ሲሆን መሆኑን ከህጉ ድንጋጌ አንቀጽና ይዘት ለመረዳት ይቻላል፡፡

ሆኖም አንድ ሰው ፈቃድ ሣይኖረው ወይም በማናቸውም ህገ ወጥ መንገድ ወደ ውጭ አገር የላካት ኢትዮጵያዊት ሰብአዊ መብቷ በህይወቷ ወይም በአካሏ ላይ ጉዳት የደረሰባት እንደሆነ ቅጣቱ ከአምስት ዓመት ጽኑ እሥራት እስከ ሀያ አመት የሚደርስ ጽኑእሥራትና ከሀምሣ ሺ ብር የማይበልጥ መቀጮ እንደሚሆን የወንጀል ጉጉ አንቀጽ 598 ንዑስ አንቀጽ 2 ይደነግጋል፡፡ አመልካች የግል ተበዳይዋ በአካሏ ወይም በህይወቷ ላይ የደረሰባት ጉዳይት ስለሌለ በወንጀል ሕግ አንቀጽ 598 ንዑስ አንቀጽ 2 ጥፋተኛ መባሌ የህግ ስህተተ አለበት በማለት ይከራከራል፡፡ ሆኖም የወንጀል ህግ አንቀጽ 598

ንዑስ አንቀጽ 2 የተላከችው "ኢትዮጵየዊት የሰብአዊ መብቷ በህይወቷ ወይም በአካሏ ላይ ጉዳት የደረሰባት እንደሆነ" የሚል መንገድ የተደነገገ ሲሆን አጥፊው በዚህ የህግ ድንጋጌ ጥፋተኛ ነው ተብሎ ፍርድ የሚሰጠው በተላከችው ኢትዮጵያዊት ሰብአዊ መብቷ መደፈር ደርሶባት እንደሆነ ወይም የህይወቷ ላይ ጉዳት የማድረሥ መከራ ተደርጐ እንደሆነ ወይም በህይወቷ ላይ ጉዳት ደርሶባት እንደሆነ ወይም በአካሏ ላይ ጉዳት የማድረስ ሙከራ ወንጀል ተፈጽሞባት ወይም በአካሏ ላይ ጉዳት ደርሶባት እንደሆነ መሆኑን ከህጉ ድንጋጌ ይዘትና አቀራረጽ ለመገንዘብ ይቻላል፡፡

በወንጀል ሕግ አንቀጽ 598 የዑስ አንቀጽ 2 አንድ ሰው በሀላፊነት የሚጠይቀው ከላይ ከተዘረዘሩት አንደኛው ወደ ውጭ በላካት ኢትዮጵያዊት ላይ መፈፀሙ የተረጋገጠ እንደሆነ ነው፡፡ ከዚህ አንፃር ስናየው የግል ተበዳይ የሆነችው አንደኛ የተጠሪ ምስክር መሐመድ ሩሄን በሚባል ኤጀንሲ በአንድ ክፍል ውስጥ ታግታና የነፃነትና የመንቀሣቀሥ መብቷ ተገድቦ ለሰባ ቀናት የቆየች መሆኑና በዚህም ወቅት ከፍተኛ የሆነ የሥነ ልቦና የአካል መጎሳቆል ጉዳት ደርሶባት የነበረ መሆኑ ፍሬ ጉዳይ የማጣራት ሥልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል፡፡ ስለሆነም የግል ተበዳይ በህይወቷ ወይመ በአካሏ ላይ ጉዳት የሚድረስ ሙከራ ያልተፈፀመባት ወይም ጉዳት ያልደረሰባት ቢሆንም በነፃነት የመንቀሣቀሥና ወደ አገር የመመለስ መብቱ በአንድ የንግድ ድርጅት ለሰባ ቀናት ያህል ተገድቦ በአንድ ጠባብ ክፍል ውስጥ እንድትቆይ የተገደደችና ሰብአዊ መብቷ የተጣሰ መሆኑ ስለተረጋገጠ የከፍተኛው ፍርድቤትና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አመልካች ተጠሪ ባቀረበው አንደኛ ክስ የተጠቀሰውን የወንጀል ህግ አንቀጽ 598 ንዑስ አንቀጽ 2 በመተላለፍ ወንጀል የፈፀመ ጥፋተኛነው በማለት የሰጡት ፍርድና የቅጣት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ወስነናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሣኔ በወንጀለኛ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 195 (2(-2) መሠረት ፀንቷል፡፡
2. ፍርድ የፀና መሆኑን በማወቅ ተከትሎ እንዲየስፈጽም ለማረሚያ ቤት ይፃፍ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት ፡፡ፀ/መ

የሰ/መ/ቁ 76909

ግንቦት 10 ቀን 2004 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- .... - አልቀረቡም

ተጠሪ፡- የፌዴራል ዐቃቢ ህግ - አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና የፌዴደራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበችውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ጉዳዩ አመልካች እኔ ባልተገኘሁበትና የቅጣት አስተያየት ባልሰጠሁበት የሥር ፍርድ ቤት የሰጠው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ እንዲሰረዝ ያቀረብኩት አቤቱታ ውድቅ ተደርጎብኛል የሚል ይዘት ያለው ነው፡፡

የጉዳዩን አመጣጥ ከመዝገቡ እንደተረዳነው ተጠሪ አመልካች አዋጅ ቁጥር 104/90 አንቀጽ 20 እና አንቀጽ 18(2) በመተላለፍ የግል ተበዳይን ወደ ኩዌት እልክሻለሁ በማለት ብር 7800 በመቀበል ታህሳስ 1 ቀን 2000 ዓ.ም ወደ ዱባይ የላከቻት በመሆኑ በክሱ የተጠቀሰውን አዋጅና የአዋጁን ድንጋጌዎች በመተላለፍ ወንጀል ፈፅማለች በማለት ክስ አቅርቦ አመልካች ወንጀሉን አልፈጸምኩም ጥፋተኛ አይደለሁም በማለት ተከራክራለች፡፡

ዐቃቤ ህግ ክሱን የሚያስረዱለትን ምስክሮች አመልካች ባለችበት አሰምቶ አመልካች የሰውና የፅሁፍ የመከላከያ ማስረጃዎችን አሰምታለች፡፡ ከዚህ በኋላ አመልካች ሰኔ 7 ቀን 2003 ዓ.ም በነበረው ቀነ ቀጠሮ አመልካች ባለመቅረቧ የሥር ፍርድ ቤት አመልካች በሌለችበት ጉዳዩን የሚቀጥል ስለመሆኑ ትዕዛዝ ሰጥቶ ሀምሌ 28 ቀን 2003 ዓ.ም አመልካች በክሱ የተጠቀሰውን ወንጀል የፈፀመች ጥፋተኛ ናት በማለት በአስር ወር እስራት እንድቀጣ ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ አመልካች በሌለሁበት የተሰጠው ፍርድ ይነሳልኝ (ይሰረዝልኝ) በማለት ለከፍተኛው ፍ/ቤት አቤቱታ አቅርባ የከፍተኛው ፍ/ቤት የአመልካች ጥያቄ የህግ መሰረት የለውም በማለት ውድቅ አድርጎታል፡፡ አመልካች ይግባኝ ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የስር ፍ/ቤት የሰጠውን ትዕዛዝ አፅንቶታል፡፡

አመልካች ሰኔ 7 ቀን 2003 ዓ.ም በነበረው ቀጠሮና የሥር ፍርድ ቤት ፍርድ በሰጠበት ጊዜ ያልቀረበችው ውጭ አገር ሄዳ ልጇ በመታመሙ ምክንያት ወደኢትዮጵያ የምታደርገውን ጉዞ የዘገየ መሆኑን ገልፆ የሥር ፍ/ቤት የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 149 ንዑስ አንቀፅ 4 በሚደነግገው መሰረት ጠበቃዬ እንዳይገኝ በማድረግ የቅጣት አስተያየት ሣይሰጥ የሰጠው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በሌለሁበት የተሰጠ ፍርድ በመሆኑ ሊሰረዝልኝ ሲገባ ጥያቄዬ ውድቅ መደረጉ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት አመልክታለች፡፡ ተጠሪ ክርክር የተካሄደውና ማስረጃ የተሰማው አመልካች ባለችበት ነው፡፡ ስለዚህ ፍ/ቤቱ ፍርድ በሰጠበት ጊዜ አመልካች አለመገኘቷ ጉዳዩ በሌለችበት ታይቷል የሚያስብል አይደለም፡፡ ፍርዱ የሚሰረዝበት ምክንያት የለም በማለት መልስ ሰጥቷል፡፡ አመልካች የመልስ መልስ አቅርባለች፡፡

ከሥር የክርክሩ አመጣጥና በሰበር የቀረበው የፅሁፍ ክርክር ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የሥር ፍ/ቤትና ይግባኝ ሰሚው ችሎት አመልካች ያቀረበችውን የፍርድ ይሰረዝልኝ ጥያቄ ውድቅ ማድረጋቸው ተገቢ ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል፡፡ ጉዳዩን እንደመረመርነው አመልካች የወንጀል ክሱ በሚሰማበት ጊዜ ወንጀሉን ያልፈፀመች መሆኑን በመግለጽ የተከራከረች መሆኑ፣ አመልካች ባለችበት ተጠሪ ማስረጃዎቹን ያሰማ መሆኑንና አመልካችም የመከላከያ ምስክሮችንና የሰነድ ማስረጃዎቿን ያቀረበች መሆኑ ተረጋግጧል፡፡ ይህም አመልካች በህገ መንግስቱ አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 4 በተደነገገው መሰረት የተጠሪን ምስክሮች ቃል የመመርመርና የመጠየቅ መብቷ እና የእሷን የመከላከያ ማስረጃ አቅርባ የማሰማት

መብቷ ሙሉ በሙሉ በተከበረበት ሁኔታ የአመልካችና የተጠሪ ክርክርና ማስረጃ የተሰማ መሆኑን የሚያሳይ ነው፡፡ በህግ መንግስቱ አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 4 በሚደነግገው መሰረት የከሳሽን ማስረጃ የመመርመርና የመጠየቅ መብቷ የተረጋገጠላትና የእሷንም የሰውና የፅሁፍ የመከላከያ ማስረጃ ያቀረበችው አመልካች የከሳሽንና የተከሳሽን ማስረጃ መርምሮ ፍ/ቤቱ ውሳኔ ለመስጠት ቀጠሮ በያዘበት ቀን ሣትገኝ መቅረቷ ጉዳዩ በህገመንግስቱ አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 4 የተደነገገው መሰረታዊ መብቷ ባልተሟላበት ሁኔታ ታይቷል ከሚል መደምደሚያ ላይ የሚያደርስ አይደለም፡፡ በወንጀል የተከሰሰ ሰው የዐቃቤ ህግ ማስረጃ ሲሰማ በመገኘት የዐቃቤ ህግን ምስክሮች የመጠየቅና የመመርመር መብቱን በአግባቡ ከተጠቀመና የመከላከያ ምስክሮችንና ማስረጃ ካሰማ በኂላ ቀጠሮውን አክብሮ ፍርድ ቤት ባይቀርብ ዳኞች የከሳሽንና የተከሳሽን ክርክርና ማስረጃ በመመዘን ፍርድ ከመስጠት የሚገድባቸው አይደለም፡፡ ከዚህ አንፃር ስንመለከተው አመልካች ቀጠሮውን አክብራ ባልቀረበችበት ሁኔታ የቅጣት አስተያየት የመስጠት መብቴ ታልፏል በማለት ያቀረበችው ክርክር የህገ መንግስቱን አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 4 እና የወንጀልኛ መቅጫ ስነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 149 ንዑስ አንቀጽ 1 እና 4 ድንጋጌ ይዘት መንፈስና ዓላማ ያላገናዘበና የህግ መሰረት የሌለው ሆኖ አግኝተነዋል፡፡

በሌላ በኩል አመልካች ጉዳዩን የሥር ፍ/ቤት ተከሳሽ በሌለበት በሚታይበት ሥርዓት (default procedure) እንዳየው በመቅጠር

ያቀረበችው አቤቱታ መጀመሪያውኑ አንድ ጉዳይ ተከሳሽ በሌለበት በ (default procedure) ታየ የሚባለው መቼ ነው? ተከሳሽ በሌለበት የወንጀል ክስ ስለሚታይበት ሁኔታ የሚደነግጉት ከወንጀለኛ መቅጫ ሥነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 161 እስከ 164 የተደነገጉት ድንጋጌዎች ይዘት ትርጉምና ተፈፃሚነትና ውጤት እንደዚሁም ተከሳሽ በእነዚህ ድንጋጌዎች መሰረት በሌለበት ታይቶ የተሰጠው ፍርድ እንዲሰረዝለት ከወንጀለኛ ሥነ ስርዓት ሕግ ቁጥር 197 እስከ 202 የተደነገጉትን ድንጋጌዎች ይዘት ትርጉም ተፈፃሚነትና ውጤት ያላገናዘበና ተገቢነት የሌለው ሆኖ አግኝተነዋል፡፡ ስለሆነም አመልካች በህገ መንግስቱ አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 4 በተደነገገው መሰረት የተጠሪን ማስረጃ የመመርመርና የመጠየቅ መብቷ በተረጋገጠበትና የሰውና የሰነድ የመከላከያ ማስረጃ የማቅረብ መብቷን ሙሉ በሙሉ ከተጠቀመች በኂላ ፍ/ቤቱ ፍርድ

በሰጠበት ቀን እኔ ስላልተገኘሁ የሥር ፍ/ቤት የሰጠው ፍርድ ይሰረዝልኝ በማለት ያቀረበችው አቤቱታ የህግ መሰረት የሌለው ነው፡፡ ይህ የአመልካች ጥያቄ የህግ መሰረት የሌለው ነው በማለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በማለት ወስነናል፡፡

<u>ውሳ ኔ</u>

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጡት ውሳኔ ፀንቷል፡፡

   መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት/ዘ

የሰ/መ/ቁ 80066

ጥቅምት 07 ቀን 2005 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የአማራ ክልል ዐ/ሕግ ኢዮሲያስ ደምሴ ቀረቡ

ተጠሪ፡- .... አልቀረቡም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን ፤ መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

ይህ የሰበር ጉዳይ በማስረጃ ከተረጋገጠው የተጠሪ አድራጎት ፤ የድርጊት አፈፃፀም እና ድርጊቱን ለመፈፀመ ካነሳሳው ሁኔታ አንፃር በማየት አድራጐቱ በየትኛው የወንጀል ህግ አንቀጽ ሥር ሊወድቅ ይገባል የሚለውን ለይቶ ለመወሰን ሲባል የቀረበ ነው፡፡

የጉዳዩ መነሻ በአማራ ብ/ክ/መንግስት የዋግ ኽምራ መስ/ዞን ዐ/ሕግ በአሁን ተጠሪ ላይ ያቀረበው የወንጀል ክስ ሲሆን ፤ ይዘቱም

ተከሣሹ/ የአሁን ተጠሪ በ1997 ዓ.ም ተሻሽሎ በወጣው የወንጀል ህግ አንቀጽ 539/1/ሀ/ የተመለከተውን ድንጋጌ በመተላለፍ ጥቅምት 03 ቀን 2001 ዓ.ም ከሌሉቱ በግምት 5፡40 ሰዓት ሲሆን አበርገሌ ወረዳ 013 ቀበሌ ልዩ ቦታው ኮሌ ጎጥ ከተባለው ቦታ በቤተክርስቲያን ሥርዓት ቀርቦ ያገባትን ሚስቱን “ሀ”ን ከእኔ በላይ ሌላ ወንድ ይዛለች በማለት ቂም ይዞ ሚችን ለመግደል አስቦና ተዘጋጅቶ ሚች እንቅልፍ እንደያዛት ስለት

ባለው ካራ አንገቷን አርዶ ፤ ጆሮዋን ከሁለት ቆርጦ የግራ ጡቷን ጫፍ ጨኻኝነትና ፣ ነውረኛነት እና አደገኛነት በሚገልፅ ሁኔታ ከሰብዓዊነት ተግባር ውጭ አካሏን በመቁረጥ እንድትሞት ያደረገ በመሆኑ በፈፀመው ከባድ የግፍ ሰው መግደል ወንጀል ተከሷል የሚል ነው፡፡

ተከሣሽ የአሁን ተጠሪም ለሟች ሞት መንስኤ የሆነው ድርጊት በእርሱ የተፈፀመ መሆኑን ነገር ግን ድርጊቱን ሊፈፅም የቻለው ከዚህ በፊት ከሟች ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙነት እንዳለው የሚጠረጠረው ሰው ከቤት ድርጊቱ በተፈፀመበት ቀንና ሰዓት ስላገኘሁት እርሱን ለማጥቃት በድንገት ያገኘሁትን ካራ ይዜ ስታገል እርሱን አገኘሁ ብዬ እርሷን ጎድቻለሁ የሚለውንና ከድርጊቱ በፊት ሟች ሚስቱ ከዚህ ከሚጠረጠው ሰው ጋር በየጊዜው እንደሚገናኙ ፤ ተጠርጣሪውም እንደቤተሰብ ከቤት የመምጣቱን ፤ በዚህም ባደረብኝ ጥርጣሬ እንቁረብ ስላት አልቆርብም ማለቷንና ለማቆረብ የማትችለው በእራሷ ፈቃድ ከሌላ ሰው የግብረ ሥጋ ግንኙነት በመፈፀሟ መሆኑን መግለጿን እና ይህም በእራሱ ክህነት ሥልጣን ያስከተለውን ችግር በማየት ባደረበት ደም ፍላት መሆኑንም ሁሉ ገልፆ በችሎት ፊት መብቱን ጠብቆ የእምነት ቃሉን ሰጥቷል፡፡

በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 27/2/ እና 35 መሠረት ከላይ በተመለከተው መሠረት የድርጊቱን ለመፈፀመ ያነሳሳውን ፤ የገፋፋውን እና የድርጊቱን አፈፃፀም ሂደት በሚመለከት ቃል በመስጠቱ ይህንንም ከሣሽ ዐ/ሕግ በማስረጃነት አቅርቦበታል፡፡

ፍ/ቤቱም ቀሪ የሰው ማስረዎችንም ሠምቷል የሰው ማስረጃዎችም ድርጊቱ በተፈፀመበት ሰዓት 1ኛው የዐ/ሕግ ማስረጃ ለግብረና ሥራ ትብብር ሊጠራው ሲሄድ ከቤት ወጥቶ እንዲህ አደርጋለሁ እያለ እየፎከረ መሄዱን ይኸው ምስክር ከቤት ሲገባ የሟች አንገት ተቆርጦ ሊበጠስ አጥንቱ ብቻ እንደቀረውእና በአካሏ ላይ የደረሰውን ጉዳት ሁሉ አስረድቷል ቀሪ ምስክሮችም ከድርጊቱን ከፈፀመ በኂላ ከአገር ተሰውሮ በክትትል እንዴት ሊያዝ እንደቻለ እና ሟች እንደሞተች በቦታው ተገኝተው በአካሏ ላይ ምን ምን ጉዳት እንደደረሰባት አስረድተዋል፡፡ የሐኪም ማስረጃውም እንደ ክሱ ይዘት በሟች አካል ላይ ጉዳት መድረሱን የሚያረጋገጥ ነው ሟችን የወጋበትም ቢላዋ በአግዚቪትነት ቀርቧል፡፡

የሥር ፍ/ቤትም እነዚህን ማስረጃዎች ከክሱ ጋር በማገናዘብ መርምሮ ይከላከል ሲል ብይን ቢሰጥም ሟች እና የሚጠረጥረው ሰው ተቃቅፈው የተነሱት ፎቶ ግራፍ ለ5ኛው የዐ/ሕግ ምስክር ስላለ ይቅረብልኝ የሚለውን ብቻ አስመዝግቦ ሌላ የሚቀርበው ማስረጃ የለኝም በማለት አረጋግጧል፡፡

በዚህም መሠረት ተከሣሹ እንደቀረበበት የወንጀል ክስ የወንጀሉን ድርጊት የፈፀመ መሆኑን በማረጋገጥ ጥፋተኛ ነው በማለት የጥፋተኝነት ውሣኔ ከሰጠ በኋላ የግራ ቀኙን የቅጣት አስተያየት በማየት ተከሣሹ በዕድሜ ልክ ፅኑ እስራት እንዲቀጣ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ወስኗል፡፡

የአሁን ተጠሪ ባቀረበው የይግባኝ ቅሬታ መነሻ ይግባኝ ሰሚው የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ

ምንም እንኳ በሟች አካል ላይ ከፍተኛ የሆነ የአካል ጉዳት የደረሰ ቢሆንም፤ የጉዳቱ መድረስ ብቻ ሳይሆን የድርጊቱ አፈፃፀምና ምክንያቱ አብሮ መመዘን ይኖርበታል በመሆኑም ተከሣሹ ደሞ በሚያፈላ እና ህሊናን በሚያውክ በብርቱ ዝንባሌ ውስጥ ሆኖ የፈፀመው ሆኖ በመገኘቱ አድራጐቱ ቀላል በሆነው የሰው ግድያ ወንጀልን በሚመለከተው በወ/ሕ/ቁ 541/ለ/ ሥር ሊወድቅ ይገባል በማለት የጥፋተኝነቱን ውሣኔ ካሻሻለ በኋላ ለዚሁ ጥፋት በ5 ዓመት ቀላል እስራት ሊቀጣ ይገባል በማለት ወስኗል፡፡

የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በዚህ አኳኋኑ በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጠው የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት አይደለም በማለት መዝገቡን በመዝጋቱ ይህ የሰበር ጉዳይ ለዚህ የፌደራል ሰበር ሰሚ ችሎት ሊቀርብ ችሏል፡፡

ከላይ በፍርድ መግቢያ ላይ በተያዘው አከራካሪ ነጥብ ግራ ቀኙ የፅሑፍ ክርክራቸውን አቅርበዋል፡፡

የጉዳይ አመጣጥ ከላይ ባጭር ባጭሩ የተመለከተው ሲሆን እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው ተመልክተናል፡፡

እንደተመለከትነውም ዐ/ሕግ በተከሣሽ ላይ ያቀረበውን ተከሣሹ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 27/2/ እና 35 መሠረት እንደቅደም ተከተሉ በምርመራ ወቅት ለመርማሪ ፖሊስ እና

ለወረዳው ፍ/ቤት የሰጠውን የተከሣሽነት እና የእምነት ቃል የሚገኙበት እንደመሆኑ መጠን ተከሣሹ ድርጊቱን ፈፅሟል ወይስ አልፈፀመም ፤ ከፈፀመስ ድርጊቱን ለመፈፀም ያነሳሳው ምክንያት እና የድርጊቱ አፈፃፀም ሁኔታ እንዴት ነበር የሚለውን ለማረጋገጥ በእነዚህ የሰነድ ማስረጃዎች የተጠቀሱት ዝርዝር ቃሎች በጥቅሉ ለተከሣሹ የሚጠቅመውም ሆነ የሚጎዳው ሁሉ አግባብነት እስካላቸው ድረስ በማስረጃነቱ መያዝ ስላለባቸው ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በእነዚህ ማስረጃዎች ላይ የተገለፁትን አግባብነት ያላቸውን የፍሬ ነገር ጉዳዮች በማስረጃነቱ መያዙ ከማስረጃ አቀባበል ሥርዓት አንፃር ተገቢ መሆኑን ተገንዝበናል፡፡

ይሁን እንጂ በዚህ አኳኋን ማስረጃው ሲያዝ የድርጊቱን አፈፃፀም በተመለከተ ሟች ከተኛችበት እኩል ሌሊት በትዳር ጓደኛዋ ከአሁን ተጠሪ በተፈፀመ ድርጊት ሳቢያ አንገቷ በቢላዋ ታርዶ ሊቆረጥ እጥንቱ ብቻ ስለመቅረቡ ፣ በዚሁ ቢላዋ ጆሮዎቿ እና ጡቷ መቆረጡን እነዚህ ሌሎች ማስረጃዎች በፍሬ ነገር ረገድ ያረጋገጡት ጉዳይ ነው፡፡ ይህም ስለድርጊቱ አፈፃፀም በማስረጃ የተረጋገጠው የፍሬ ነገር ጉዳይ ሲታይ የአድራጊውን ጨካኝነት ነውረኛነት እና አደገኛነት የሚያመለክት ነው፡፡

በእራሱ በተሰጠው የተከሣሽነት እና የእምነት ቃል እንደተረጋገጠው የአሁን ተጠሪ በሚስቱ ላይ ሞትን ሊያስከትል የሚችል አደጋ ለማድረስ የሚያስችል ደም የሚያፈላ እና ህሊናን የሚያውክ በብርቱ ዝንባሌ ውስጥ ተገኝቷል ቢባል እንኳ ይህ ድርጊቱ በተፈፀመበት ጊዜ የአድራጊውን የአእምሮ ሁኔታ እና በህሊናው ላይ የደረሰበትን ስቃይ /State of mind/ ከግምት ውስጥ የሚያስገባው በወ/ሕ/ቁ 541/ለ/ ሥር የተቀመጠው ድንጋጌ በዚህ አኳኋን ጭካኔ በተሞላበት አኳኋን የተፈፀመውን አሰቃቂ የግድያ ተግባር ሁሉ ይሸፍናል ማለት አይደለም፡፡

ይልቁንም የተከሣሹ ደም የቱንም ያህል ቢፈላ የትዳር አጋሩን አንገት እስከሚቆረጥ ድረስ ማረዱ ፣ ይህም አልበቃ ብሎ ጆሮዎቿንና ጡትን በቢላዋ ቆርጦ ለሞት የመዳረጉ ተግባር በወ/ሕ/ቁ 539 እንደተመለከተው ይኸው የድርጊት አፈፃፀም የተጠሪን ጨካኝነትና ነውረኛነት በግልፅ የሚያመለክት በመሆኑ ለአድርጐቱ አግባብነት ያለው ድንጋጌ በወ/ሕ/ቁ 539/1/ሀ/ ሥር ሆኖ እያለ ቀላል የግድያ ወንጀል በሚመለከተው በወ/ሕ/ቁ 541/ለ/ ሥር በይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ጥፋተኛ መባሉ በማስረጃ

የተረጋገጠውንና በወንጀል ዝርዝሩ የተካተተውን መነሻ በማድረግ ለወንጀሉ አድርጎት የሚጣጣመውን የወንጀል ህግ በመለየት ረገድ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

በዚህም መሠረት በግፍ ሰው መግደል ወንጀል ጥፋተኛ የተባለ ሰው በድሜ ልክ ፅኑ እስራት ወይም እንደነገሩ ከባድነት በሞት ሊቀጣ እንደሚችል የተደነገገ በመሆኑ የዞኑ ከፍተኛ ፍ/በት በተጠሪ ላይ የጣለው የዕድሜ ልክ ፅኑ እስራት ከግራ ቀኙ የቅጣት አስተያየት ጋር ሲገናዘብ በቅጣት አጣጣል ረገድም የተፈፀመ የህግ ስህተት አላገኘንበትም በዚህም የተነሣ የሚከተለውን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ውሣኔ

1. የአማራ ብ/ክ/መንግስት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/አ/መ/ቁ 23669 ግንቦት 03 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እና ይግባኝ ሰሚው የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ 382/01 የሰጠው ፍርድ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ 195/2/ለ/1/ መሠረት ተሽሯል፡፡
2. በአማራ ክልል የዋግ ኸምራ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 02937 መጋቢት 02 ቀን 2001 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ ፀንቷል፡፡
3. በአሁን ተጠሪ ላይ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የጣለው የ5 ዓመት /የአምስት ዓመት/ ቀላል እስራት ቅጣት ተሽሮ ተጠሪው በዞኑ ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሣኔ መሠረት በዕድሜ ልክ ፅኑ እስራት እንዲቀጣ በዚህ በፌደራል ሰበር ሰሚ ችሎት ስለተወሰነ በዚሁ ውሣኔ መሠረት ይፈፀም ዘንድ ተጠሪ ላለበት ማ/ቤት ትዕዛዝ ይድረስ ይተላለፍ፡፡

   መዝገቡ ተዘግቷል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

የሰ/መ/ቁ. 80815

መስከረም 24 ቀን 2006 ዓ/ም

ዳኞች፡-ተገኔ ጌታነህ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች:- - ………………ጠበቃ አመሃ መኮንን ቀረቡ

ተጠሪ፡- የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ እምይሽታው ተሰማ ቀረቡ

መዝገቡን ከሰ/መ/ቁጥር 89756 ጋር አጣምረን በመመርመር ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

የሠበር አቤቱታው የቀረበው አመልካች የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝግብ ቁጥር112331 ታህሳስ 16 ቀን 2004 ዓ.ም በዋለዉ ችሎት በአመልካች ላይ ያስተላለፈዉን የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ፣የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 76793 ታህሳስ 26 ቀን 2005 ዓ/ም በዋለው ችሎት በአመልካች ላይ ያስተላለፈው የቅጣት ዉሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት አመልካች የሥር አቤቱታቸውን በሁለት መዝገቦች ስለአቀረቡ ነው፡፡፡

በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የፌዴራል ዐቃቤ ሕግ በአሁኑ አመልካች በሁለት ምድብ የተከፈሉ ክሶችን አቅርቦባቸዋል፡፡የ1ኛው ክስ ይዘትም፡- በ1996 ዓ.ም የወጣዉን የወንጀል ሕግ አንቀጽ 27/1/ እና 539/1/ሀ/ ሥር የተመለከተዉን በመተላለፍ ሰዉ ለመግደል በማሰብ መስከረም 02 ቀን 2004 ዓ.ም ከምሽቱ 4፡30 ሰዓት ሲሆን በቦሌ

ክ/ከተማ ወረዳ 14 ክልል ገርጂ ቁጥር 5 ኮንዶሚኒየም ግቢ ዉስጥ የቀድሞ ባለቤቱ የነበረችዉን ጋብቻ በፍቺ ከአበቃ በኃላ በክፉ ልቦና ለበቀል በመነሳሳት አስቦ ተዘጋጅቶ የግል ተበዳይ “ሀ” በምትኖርበት መኖሪያ ቤቷ ዉስጥ እያለች ስልክ በመደወል ሊያገኛት እንደሚፈልግ ከገለጸላት በኃላ ቤቷ ድረስ በመሄድ አንቺ ከዛዲ ስጦታ ይገባልሽ መጥቻለሁ በማለት የወግ ቁጥሩ MP 09472 እስታርተር ሽጉጥ በማዉጣት ተበዳይ ላይ በመደቀን እንድትቀመጥ ካደረጋት በኃላ ጭንቅላትዋን በእርግጫ መትቶ ጉሮሮዋን በማነቅ በሽጉጡ ደጋግሞ ጭንቅላትዋን፣ እጆችዋንና ወገቧን በመደብደብና በሽጉጡ በመወጋጋት በድጋሜ ከኪሱ ምንነቱ ያልታወቀ ስለት ነገር በማዉጣት ዓይኖቿን፣ የእጆቿን ጣቶች እና ትከሻዋን ደጋግሞ በመዉጋት ተበዳይ እራሷን ስታ ተዝለፍልፋ ስትወድቅ በአዉራ ጣቱ ዓይኖቿን በመጫፍለቅና በስለቱ ዓይኗን ጎልጉሎ በማዉጣት እንዲሁም እላይዋ ላይ ወጥቶ መላ ሰዉነቷን በመረጋገጥ የቀኝ ዓይኗ ማቀፍያ አጥንት እንዲሰበር፣ የፊት ለፊት የቀኝ አንገሏ ክፍል እና የሰረብለሟ የቀኝ የአንገል ክፍል እንዲቆስል እንዲሁም የጀርባዋ ጡንቻ ያለመታዘዝ እና የመቁሰል ጉዳት እንዲደርስባት በማድረግ ጨካኝነቱን፣ አደገኝነቱንና ነዉረኝነቱን በሚያሳይ ሁኔታ ለመግደል በመሞከሩ በፈጸመዉ ከባድ የመግደል ሙከራ ወንጀል ተከሷል የሚል ሲሆን ፣ 2ኛው ክስ የወንጀል ሕጉን አንቀጽ 809 ላይ የተመለከተዉን በመተላለፍ ከላይ በ1ኛ ክስ ላይ በተጠቀሰዉ ጊዜ እና ቦታ የወግ ቁጥር MP 09472 የሆነ ስታርተር ሽጉጥ ከ5 ጥይቶች ጋር ሳይፈቀድለት ይዞ የተገኘ በመሆኑ በፈጸመዉ የተከለከለ ጦር መሳሪያን በመያዝ ወንጀል ተከሷል የሚል ነዉ፡፡

በስር ፍ/ቤት የአሁኑ አመልካች የእምንት ክህደት ቃሉን እንዲሰጡ ተጠይቀውም በቀረበበት ክስ ላይ የተገለፀውን ወንጀል መፈፀሜን አላስታዉስም፤ ጥፋተኛ አይደለሁም ሲሉ ክደው የተከራከሩ ሲሆን አቃቤ ሕግ በበኩሉ አሉኝ ያላቸውን የሰነድ እና የሰው ማስጃዎችን አቅርቦ አሰምቷል፡፡ከዚህም በኋላ ፍርድ ቤቱ የአመልካችን የመከላከል መብታቸውን ጠብቆላቸው የመከላከያ ማስረጆዎችን የሰማ ሲሆን ጉዳዩን መርምሮም የአመልካች የመለከላያ ማስጃዎች የአቃቤ ሕግን ማስረጃዎች የሚያስተባብሉ አይሉም በማለት ቃላቸውን ውድቅ አድርጎ አመልካችን በአቃቤ ሕግ በኩል ተጠቅሶ በቀረበባቸው የክሱ ድንጋጌ ስር ጥፋተኛ አድርጎ ቅጣቱን በተመለከተም የግራ ቀኙን የቅጣት አስተያየት ከተቀበለ በኋላ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያወጣውን የቅጣት አወሳሰን

መመሪያ መሰረት አድርጎ የወንጀሉ ድንጋጌ የወንጀል ደረጃ ያልወጣለት መሆኑን ግንዛቤ ወስዶ የወንጀል ደረጃውን ከባድ አድርጐ ከመደበ በኂላ ከቅጣት ማክበጃ እና ማቅላያ ምክንያቶች በፊት የቅጣት እርከኑ በአባሪ አንድ እርከን 38 ስር እንደሚወድቅ፣ ድርጊቱ የተፈጸመው ሌሊት በመሆኑን እርከኑን በአንድ እርከንወደ ላይ ከፍ እንደሚያደርገው፣ አመልካች ሁለት ማቅለያ ምክንያቶች ያሏቸው በመሆኑ በመመሪያው አንቀጽ 16(7) መሰረት እያንዳንዳቸው ሶስት እርከን እንደሚያስቀንሱ፣ወንጀሉ በሙከራ ደረጃ የቀረ በመሆኑም ሁለት እርከን እንደሚያስቀንስ ገልጾ በአጠቃላይ ስምንት እርከን ሲወረድ ፍቅድ ስልጣኑ በእርከን በአባሪ አንድ እርከን 31 ስር እንደሚወድቅና በዚህ እርከን ለፍርድ ቤቱ የተተወው ፍቅድ ስልጣን ደግሞ ከአስራ ሁለት አመት እስከ አስራ አራት አመት ከአምስት ወር ፅኑ እስራት መሆኑን፣ከዚህ ውስጥ አመልካችን ሊያርማቸው፣ሊያስተምራቸውና ሌሎችንም ሊያስጠነቅቅ የሚችለው የቅጣት መጠን አስራ አራት አመት መሆኑን ለይቶአመልካቹ በ14 ዓመት ጽኑ እስራት እንዲቀጡ የወሰኗል፡፡አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኛችን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 76730 ያቀረቡ ሲሆን ይግባኛቸው በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 195(1) መሰረት ተሰርዞባቸዋል፡፡በሌላ በኩል የአሁኑ ተጠሪ በውሳኔው ቅር በመሰኘት ይግባኙኝ ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቦ በመ/ቁጥር 76793 ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኂላ ችሎቱ ጉዳዩን መርምሮ ከድርጊቱ አፈጻጸም ዘግናኝነት፣ ከተጠሪው አደገኝነት፣ከድርጊቱ ባህርይ አዲስነት በህብረተሰቡ ላይ ከሚያሳድረገው ስቆቃ አንጻር ሲታይ ቅጣቱን በቅጣት አወሳሰን መመሪያ መወሰን ተገቢ ያልነበረ መሆኑን በምክንያት ይዞ የስር ፍርድ ቤትን የቅጣት አወሳሰን አካሄድ ውድቅ አድርጎ ከወንጀል ሕጉ የቅጣት አወሳሰን መርሆዎችና ከወንጀል ሕጉ መሰረታዊ አላማ አንጻር በመመርመር አመልካች በ20/ሃያ አመት/ጽኑ እስራት እንደቀጡ ሲል ወስኗል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በጥፋተኝነትና በቅጣት ውሳኔ ሲሆን ሁለቱም ፍርድ ቤቶች በጉዳዩ ላይ ውሳኔ ሲሰጡ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተትፈጽመዋል በማለት ሲሆን የአመልካች የሰበር አቤቱታቸው ተመርምረው በችሎቱ እንዲታይ በመደረጋቸው ግራ ቀኙ በፅሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየተገለጸውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሳ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካለቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡

አመልካች ለወንጀል ድርጊቱ ጥፋተኛ በተባሉበት ነጥብ ላይ ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ የወንጀል ድርጊቱ ከባድ የአካል ጉዳት ወይም ተራ የሆነ የሠው ግድያ ወነጀል ነው በማለት በበዚህ ረገድ አግባብነት ባለቸው የወንጀል ሕጉ አንቀጽ 555 እና 540 ድንጋጌዎች መሰረት የጥፋተኝነት ውሳኔ እንዲሰጥላቸው ያቀረቡት የሰበር አቤቱታ ቅሬታ ተቀባይነት አጥቶ ጉዳዩ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት እንዲቀርብ የተደረገው ድርጊቱ ሌሊት መፈፀሙ በቅጣት ማክበጃነት በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የመያዙንና በዚህ ረገደ የቀረበውን ይግባኝ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሳያርም የመቅረቱን አግባብነት ለመመርመር ተብሎ ሲሆን የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 76793 የሰጠው የሃያ አመት ፅኑ እስራት ቅጣት ላይ የቀረበው የሰበር አቤቱታ ጭብጡ ሳይለይ አመልካች በሰ/መ/ቁጥር 80815 ከአቀረቡት ቅሬታ ጋር እንዲታይ ተደርጎ የቀረበ ነው፡፡ሆኖም አንድ ጉዳይ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ የሚያዝ ጭብጥ የተከራካሪ ወገኖች የመከራከር መብት እስከተጠበቀ ድረስ ችሎቱ በተያዘው ጭብጥ ብቻ ተወስኖ የመሰረታዊ ሕግ ስህተት መኖር ያለመኖሩና አስገዳጅ የሕግ ትርጉም እንዲሰጥ የሚገደብበት አግባብ የሌለ በመሆኑ ከላይ የተጠቀሱት የአጣሪ ችሎት ጭብጦችን መከተሉ የግድ ሁኖ አላገኘነውም፡፡በመሆኑም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልጉ አበይት ነጥቦች፡-

1. አመልካች ጥፋተኛ ሊባሉ የሚገባው የትኛው የህግ ድንጋጌ ነው?
2. በአመልካች ላይ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተሰጠው የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት አለበት ለማለት ይቻላል?ወይስ አይቻልም? የሚሉት ሁነው ተገኝተዋል፡፡

የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ፡-አመልካች የተከሰሱት በግፍ ሰው ለመግደል ሞክረዋል፣ሕገ ወጥ የጦር መሳሪያ ይዘው ተገኝተዋል ተብሎ ሲሆን የድርጊቱን አፈጻጸም ክደው ተከራክረው አቃቤ ሕግ አሉኝ ያላቸውን የሰውና የሰነድ ማስረጃዎችን አቅርቧል፡፡የአቃቤ ሕግ ማስረጃ ሁነው ከቀረቡት የሰው ምስክሮች መካከል 1ኛዋ የግል

ተበዳይ ሲሆኑ ፍርድ ቤት ቀርበው በሰጡት የምስክርነት ቃል፡- ከአመልካች ጋር ቀደም ብሎ ጋብቻ መስርተዉ አብረዉ ሲኖሩ እንደነበረ፣ነገር ግን ጋብቻዉ በፍቺመፍረሱንናከዚያበኃላምቢሆንአልፎአልፎይገናኙየነበረመሆኑንካልተገናኙ ይዝትባት እንደነበር፤ መስከረም 2 ቀን 2004 ከምሽቱ 4፡00 ሰዓት አካባቢ አመልካች ለተበዳይ ስልክ ደዉሎ ወደ ቤቷ እየመጣ መሆኑን ገልጾ ከምሽቱ 4፡30 ሰዓት ቤቷ ደርሶ አስፈቅዷት ሲጋራ ማጨሱን፤ ልጅ ስላለመዉለዳቸዉና ስለመለያየታቸዉ ካነሳ በኃላ በመሀል በግርግዳ ላይ ከተሰቀሉ የቤተሰቧ አባላት ፎቶ ግራፎች መካከል ለምን የሱ ፎቶግራፍ አልኖረም በሚል ሲጠየቃት ማን ብዬ ልስቀልህ ስትለዉ መጨቃጨቅ እንደጀመሩ፣ ጠዋት ሥራ ስላለኝ ሂድልኝ ልተኛ ስትለዉ እሽ ብሎ በመነሳት የመጨረሻ ስጦታ አለኝ በማለት ከኪሱ ሽጉጥ አዉጥቶ በመጀመሪያ ወደ ግድግዳ አፈሙዙን በማዞር ሲያነጣጥር በመደንገጥ እየቀለድክ ነዉ በማለት ስትጠይቀዉ ቁጭ በይ በማለት የለበሰችዉን ቲሸርት በመያዝ ፍራሽ ላይ እንደጣላት፤ በወደቀችበት በሽጉጥ ግንባሯን፤ በእግሩም ወገቧን መርገጡን፤ ተነስታና ሸሽታ ሮጣ መኝታ ቤት ስትገባ ተከትሏት መግባቱንና ሽጉጡን ለማስጣል ስትሞክር ተያይዘዉ መዉደቃቸዉን፣ ወዲያዉም አንገቷን በማነቅ፣ እግሮችዋን በእግሮቹ ጠምዝዞ ሲይዛት በመጨናነቅ ተዝለፍልፋ ስትወድቅ እንዳልሞተች በማረጋገጥ ከኪሱ ስለት ነገር በማዉጣት የግራ ዓይኗን ደጋግሞ እንደወጋት፤ የቀኝ ዓይኗን ለመዉጋት ሲሞክር እጇን ብዙ ቦታ የወጋትና የቆረጣት መሆኑን፤ የተለያዩ ስድቦችን በመሳደብ ፀጉሯን ይዞ ጎትቶ በማዉጣት እንደገና በግራ ዓይኗ ዉስጥ ጣቱን በማስገባት ዓይኗን ጎልጉሎ ማዉጣቱን፤ ወዲያዉኑ በእርግጫ ጭንቅላቷን ከመሬት ጋር አጋጭቶ መጨፍለቁን፤ብዙ ደም እየፈሰሳት በመሆኑ እየደከመች እንደመጣች፤ በአፍንጫዋ ደም በመሙላቱ በአፏ እየተነፈሰች እንደነበረና ወገቧን በኃይል ሲመታት መሬት ላይ ስትወድቅ ከተወሰነ ቆይታ በኃላ እጇን ብድግ አድርጎ ሽጉጡን ካሲያዛት በኂላ ራስዋን ስታ መቆየቷንና ስሟ ሲጠራ ሰምታ መንቃቷን ፖሊስ መሆኑን አዉቃ እንደአናገረችና ወደ ሀገር ዉስጥና ከሀገር ዉጪ(ባንኮክ) በመሄድ ታክማ ሕይወቷ መትረፉ ገልፃ መስክራለች፡፡ሌሎች የአቃቤ ሕግ ምስክሮችም ከድርጊቱ በኂላ ወደ ቦታው ደርሰው በግል ተበዳይ ላይ የደረሰውን የጉዳት አይነትና ጉዳት አድራሹም አመልካች መሆኑን ያወቁበትን መንገድ የመሰከሩ ምክስሮች ናቸው፡፡እንዲሁም ከድርጊቱ በፊት በግል ተበዳይና በአመልካች መካከል የነበረውን ግንኙትም አቃቤ ሕግ በማስረጃዎች ያረጋገጠው ጉዳይ መሆኑን የክርክሩ ሂደት ያሳያል፡፡በግል ተበዳይ ላይ

የደረሰዉን አካላዊና የስነ ልቦና ጉዳት በተመለከተም የግል ተበዳይ በጥቃቱ በዘላቂነት ሁለቱን ዓይኖቿን መታወሯን፤ በሁለቱ የዓይን ቆቦቿ ላይ የዳኑ ጠባሳዎች የሚታዩ መሆናቸዉ፤ በጀርባዋ ላይ የደረሰ ቁስለት፤ የጡንቻ ያለመታዘዝ ደርሶ እንደነበረ፤ በራስ ቅል እና በሁለቱ እጆች ላይ የደረሱ ቁስሎች፤ ከባድ የጭንቀትና የድብርት ስሜት ያላትና ከጭንቀት የተነሳ ወደፊት ሊያጋጥም ከሚችል የአዕምሮ መታወክ ችግር ለመከላከል ቢያንስ ለስድስት ወራት ወይም ከዚያ በላይ የአዕምሮ ሕክምና እንደሚያስፈልጋት በህክምና ማስረጃዎች የተረጋገጠ መሆኑን የክርክሩ ሂደት ያሳያል፡፡የአመልካች መከላከያ ማስረጃዎች ይህንኑ በአቃቤ ሕግ ማስረጃዎች የተረጋገጠውን የድርጊቱን አፈፃጸም የማያስተባብሉ መሆኑን ፍሬ ነገሩን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ ሲሆን ይህ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 ከተሰጠው የመሰረታዊ የሕግ ስህተት ማረም ስልጣን አኳያ እንዳሉ የሚቀበላቸው ናቸው፡፡በሌላ አገላለፅ ይህ ችሎት ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ስለሌለው ስልጣን ባላቸው የሥር ፍርድ ቤቶች በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 141 እና 149 በተመለከተው የማስረጃ መለኪያ መርህ መሰረት የተረጋገጡትን ፍሬ ነገሮች እንደ እውነት የሚቀበላቸው እንጂ ፍሬ ነገሩን በማጣራት ወይም ማስረጃውን በመመዘን የሚቀይራቸው ጉዳዮች አይደሉም፡፡

ከላይ በፍሬ ነገር ከተመለከተዉ ከወንጀሉ አፈጻጸምና ከደረሰዉ ጉዳት አንጻር ሲታይ በተለይ አመልካች የተበዳይን ሁለቱንም ዓይኗን ጎልጉሎ ማዉጣቱ እጅግ ዘግናኝና ጭካኔ የተሞላበት ተግባር መሆኑን፣ አመልካች ይህን ተግባር የፈፀመው በመካከላቸው የነበራቸዉ ጋብቻ በስምምነት እንዲፈርስ በፍቺ ሰነዳቸዉ ላይ ‹‹በሰላማዊና በሰለጠነ መንገድ በስምምነት ማንም ሳያስገድደኝ በራሴ ፍቃድ በምስክሮች ፊት ጋብቻዉ እንዲፈርስ ፍቃዴን መስጠቴን በተለመደዉ ፊርማዬ አረጋግጣለሁ›› ብሎ በስምምነት ካፈረሰ በኃላ ስለመሆኑ ፍሬ ነገሩን ያጣሩት ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳዩ በመሆኑ በዚህ አግባብ በመለያየታቸዉ ለዚሁም ዋና ምክንያት ተበዳይ ነች የሚል እምነት በመያዝ የበቀል ስሜቱን ሊወጣዉ በሚችልበት ሁኔታ ተጎጂዋ ስቃይ በተሞላበት አሟሟት ህይወቷ እንዲያልፍ መፈጸሙን የሚያሳይ ስለመሆኑ፣የወንጀል አፈጻጸም ሲታይም የጭካኔዉ ደረጃ ከባድ መሆኑን፣የአመልካችን አደገኝነት በግልጽ የሚያሳይ

መሆኑን፣ድርጊቱ የተፈፀመው ሌሊት ከመሆኑም በላይ አደገኛ በሆነ የጦር መሳሪያ መሆኑ የሚያስገነዝቡን ሁነው አግኝተናል፡፡

በመሰረቱ የሰው ግድያ ወንጀል በወንጀል ሕግ አንቀፅ 539(1(ሀ)) መሰረት ድርጊት ፈጻሚውን ሊያስጠይቅ የሚችለው ድርጊቱ ሆነ ተብሎ አስቀድሞ በማሰብና በመዘጋጀት ሲፈፀም ወይም በአንቀጽ 84 ወይም 86 ስር የተመለከቱት አክባጅ ሁኔታዎች በተገኙበት ሁኔታ የወንጀል አድራጊው በተለይ ጨካኝ፣ነውረኛ ወይም አደገኛ መሆኑን ሲያመለክቱ ስለመሆኑ ተጠቃሹ ድንጋጌ በግልጽ ያሳያል፡፡ከዚህም መገንዘብ የሚቻለው በድንጋጌው ስር የተመለከቱት የወንጀሉ ማቋቋሚያ ነጥቦች በየራሳቸው መቆም የሚችሉ ስለመሆናቸው ነው፡፡እነዚህ የወንጀሉ ማቋቋሚያ የሆኑት ነጥቦችም በቅጣት አወሳሰን ጊዜ ግምት ውስጥ ሊገቡ የማይገቡ መሆኑን ከወንጀል ሕጉ አንቀጽ 84(2) ድንጋጌ ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡

ከላይ የተመከቱትን ፍሬ ነገሮች 1ኛ ተጠሪ የግድያ ወንጀሉን አስቦበትና ቀድሞ ተዘጋጅቶበት በጭካኔ ወይም በአደገኛነት በተለይም በማንአለብኝነት የፈፀመው ስለመሆኑ ያሳያሉ ከሚባሉ በስተቀር በእለታዊ ፀብ እና አለመግባባት ምክንያት ወይም ከባድ የአካል ማጉደል ወንጀል ለማድረስ በማሰብ የፈፀመው ድርጊት ነው ለማለት የሚያስችሉ አይደሉም፡፡አንድ ሰው በጋብቻ ተሳስራ የነበረችውን ሴት ጋብቻው በሕጉ አግባብ ከፈረሰ በኂላ ሴትዋን ሽልማት ይገባልሽ መጥቼአለሁ ብሎ ቤቷ ድረስ ሌሊቱን ከሄደ በሁዋላ ሕግና ሥርዓት ባለበት አገር ጭካኔ በተሞላት ሁኔታ አይንን በሚያህል በማይተካ የአካል ክፍል ጣት በማስገባት ማውጣት በማንአለብኝነት፣በቂምና በቅናት መንፈስ ክቡሩን የሰው ሕይወት በግፍ ለማጥፋት ሞክሯል ከሚባል በስተቀር በማናቸውም መመዘኛ ግድያውን ተራ የሰው ግድያ ወይም ከባድ የአካል ማጉደል ወንጀል ሊያደርግ የሚችልበት አግባብ የለም፡፡በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች በአቃቤ ሕጉ ማስረጃ የተረጋገጠውን ፍሬ ነገር ከሕጉ ጋር በማገናዘብ አመልካችን በወ/ሕ/ቁጥር 27(1)እና 539(1ሀ) ስር የሠጡትን የጥፋተኝነት ውሳኔ የሚነቀፍበትን አግባብ ስላላገኘን በዚህ ረገድ የቀረበውን የአመልካችን ቅሬታ አልቀበልነውም፡፡

<u>ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ፡-</u> በመሰረቱ በወንጀል ሕግ አንቀጽ 27(1) 539(1)ሀ)) ስር ጥፋተኛ የተባለ አጥፊ ሊቀጣ የሚገባው እድሜ ልኩን በፅኑ እስራት

ወይም በሞት ስለመሆኑ ተጠቃሽ ድንጋጌዎች ያሳያሉ። ይህ የወንጀል ድንጋጌ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በወንጅ ሕጉ አንቀጽ 88(4) በተሰጠው ስልጣን መሰረት የወንጀል ደረጃ ከአወጣላቸው ድንጋጌዎች መካከል አንዱ ነው።እንዲህ በሆነ ጊዜ ቅጣቱ የሚወሰንበት አግባብ የቅጣት አወሳሰን መመሪያው በአንቀጽ 13 ስር ዘርግቷል።የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይህንኑ መሰረት አድርጎ ቅጣቱን የወሰነ ሲሆን የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ደግሞ ቅጣቱን በመመሪያው መወሰኑ ተገቢ ያልነበረ መሆኑን በማመን የወንጀል ሕጉን ዓላማና ግብ ያሳካል ያለውን የቅጣት መጠን ከቅጣት አወሳሰን መመሪያ በመውጣት መወሰኑን የውሳኔ ይዘትና መንፈስ የሚያስረዳ ሁኖ አግኝተናል።

በመሠረቱ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፖብሊክ የወንጀል ህግ የአገሪቱን የወንጀል ህግ ግብ በአዋጅ ቁጥር 414/1996 አንቀጽ 1 ስር ሲደነግግ "የወንጀል ህግ ግብ ወንጀል እንዳይፈፀም መከላከል ሲሆን ይህንን የሚያደርገው ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው በቅድሚያ ማስጠንቀቂያ በመስጠት፣ ማስጠንቀቂያነቱ በቂ ባልሆነበት ጊዜ ወንጀል አድራጊዎቹ ተቀጥተው ሌላ ወንጀል ከመፈፀም እንዲቆጠቡና ለሌሎች ማስተማሪያ እንዲሆኑ ወይም እንዲታረሙ በማድረግ ወይም ተጨማሪ ወንጀሎች እንዳይፈፀሙ እርምጃዎች እንዲወሰዱባቸው በማድረግ ነው" በማለት ያስቀምጣል። ህጉ በአንቀጽ 87 ላይ ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎች ህጉ ሊደርስበት ያሠበውን ዓላማ ለማረጋገጥ በሚቻልበት ሁኔታ በህጉ መንፈስ መሠረት መፈፀም እንዳለባቸው በመርህ ደረጃ ይደነግጋል።ይኸው አንቀጽ ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎቹ ምን ጊዜም ሠብዓዊ ክብርን በሚጠብቅ መንገድ መፈፀም እንደሚኖርባቸው ያስገነዝባል። የወንጀል ህጉ አንቀጽ 88 ሲታይም የቅጣቶች እና የጥንቃቄ እርምጃዎች አወሣሠንን በተመለከተ ዘርዘር ያሉ ንዑስ ድንጋጌዎችን አካቶ ይዟል። በዚህ አንቀጽ ስር ያሉ ንዑስ አንቀጾች የሚያሣዩት ፍርድ ቤቱ ቅጣቶችንና የጥንቃቄ እርምጃዎችን የሚወሰነው የወንጀል ህጉን ጠቅላላ ክፍል ድንጋጌዎችን እንዲሁም ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው የሚደነግጉትን የልዩ ክፍሉ ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ መሆኑን፣ ቅጣት ሊወሰን የሚገባው የወንጀል አድራጊውን ግላዊ የአደገኛነት መጠን ያለፈ የህይወት ታሪኩን ወንጀል ለማድረግ ያነሣሡትን ምክንያቶችና የአሣቡን ዓላማ የግል ኑሮውን ሁኔታ፣ የትምህርቱን ደረጃ፣ እንዲሁም የወንጀሉን ከባድነትና የአፈፃፀሙን ሁኔታዎች

በማመዛዘን መሆኑን፣ የወንጀል ህግ ልዩ ክፍል ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ሆኖ ፍርድ ቤቱ እጅግ ቀላል ከሆነው ቅጣት አንስቶ እስከ ከባዱ ድረስ ያለውን በጥንቃቄ በመመርመር ለእያንዳንዱ ጉዳይ ተገቢ የሆነውን ቅጣት እንደሚወስን የቅጣት አወሳሳን ደንቡ በግልፅ ያሳያል፡፡ከላይ እንደተገለጸው ቅጣት የሚወሰነው በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 88(2)፡ስር፡የተመለከቱትን ሁኔታዎችን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ነው፡፡

ደረጃ ላልወጣላቸው የወንጀል ድንጋጌዎች ደረጃ የሚወጣበትን አግባብ የቅጣት አወሳሰን መመሪያው በአንቀጽ 13 ከማስቀመጡ በተጨማሪ በ አንቀጽ 21/1/ መሠረት የወንጀል አፈጻጸሙ ሆነ ባህሪዉ በቅጣት አወሳሰን መመሪያዉ መሠረት ለመወሰን የማያስችል ሆኖ ሲገኝ ወይም ቅጣቱ ፍትሕን የሚያዛባ ነዉ ብሎ ፍ/ቤቱ ካመነ መመሪያዉን ተግባራዊ ለማድረግ ያልቻለበትን ምክንያት በዝርዝር በማስቀመጥ በመመሪያዉ ላይ ከተቀመጠዉ በተለየ መልኩ ቅጣት ሊወስን ይችላል በማለት አስቀምጧል፡፡ እንዲሁም መመሪያው በወንጀል ሕጉ ስለቅጣት አወሳሰን ከተደገጉት ድንጋጌዎች ጋር ተጣጥሞ መተርጎም እንደሚገባው በአንቀጽ 4(9) ስር ያሰፈረ ሲሆን የወ/ሕ አንቀጽ 187 ድንጋጌ ሲታይም ቅጣት ከወንጀል ሕጉ አላማና ግብ ጋር በተጣጣመ መልኩ የጥፋቱን ከባድነት በማመዛዘን በድንጋጌዉ ከተወሰነዉ የቅጣት ጣራ ሳያልፍ ቅጣት ሊወስን እንደሚገባ ያስገነዝባል፡፡በመሆኑም ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት የስር ፍርድ ቤት በቅጣት አወሳሰን ረገድ የተከለተው አካሄድ አመልካች ጥፋተኛ ለተባለባቸው ሁለት የወነጀል ድርጊቶች በቅጣት አወሳሰን መመሪያዉ መሠረት የተወሰነዉ የ14 ዓመት ፅኑ እስራት ቅጣት ፍትሕን የሚያዛባ ሆኖ መገኘቱን በማመንና ለዚህም ሕጋዊ ምክንያት ያላቸውን ነጥቦችን ዘርዝሮ ቅጣቱን በመመሪያዉ አንቀጽ 21 መሠረት መወሰን እንደሚገባዉ ተገንዝቦ እንዲሁም በቅጣት ማክበጃነትና ማቅለያነት በማስረጃና በሕግ የተደገፉና በችሎት ተቀባይነት ያገኙትን ግንዛቤ ዉስጥ በማስገባትና በማመዛዘን ፍትሕዊ ቅጣት ነዉ ያለውን በ20(ሃያ) ዓመት ፅኑ እስራት ቅጣት አመልካች እንዲቀጡ መወሰኑን የክርክሩ ሂደት የሚያስገነዘብን ጉዳይ ሁኖ አግኝተናል፡፡ይህ ደግሞ መመሪያውም ሆነ የወንጀል ሕጉ ስለቅጣት አወሳሰን ፍርድ ቤት ሊከተለው ስለሚገባው ስርዓት ከአስቀመጡት ውጪ ነው ሊባል የሚችል አይደለም፡፡በወንጀል ሕጉ ስለቅጣት አወሳሰን የተደነገጉት የቅጣት አወሳሰን መርሆዎች እና በሕግ አውጪው ስልጣን በተሰጠው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የወጣ የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ላይ መሰረታዊ የሆነ ጥሰት ከሌለ ደግሞ

ይህ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕግ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ))እና አዋጅ ቁጥር 25/1998 አንቀጽ 10 መሰረት በተሰጠው ስልጣን አግባብ የቅጣት መጠኑን የሚቀንስበት አግባብ የለም፡፡በሌላ በኩል ተጠሪ የበታች ፍርድ ቤቶች ለአመልካች በቅጣት ማቅላያነት በያዙላቸው ምክንያቶች ላይ ተቀባይነት ሊኖራቸው አይገባም ነበር በማለት ለአመልካች የሰበር አቤቱታ መልስ ሲሰጥ የወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 196 ድንጋጌን በመጥቀስ ውድቅ እንዲሆኑ እና ቅጣት እንዲጨመር ዳኝነት መጠየቁን ከመልስ ማመልከቻው ላይ ተገንዝበናል፡፡ይሁን እንጂ የአቃቤ ሕግ ጥያቄ ሕጋዊ መሰረት የሌለውና ስነ ስርዓቱን ጠብቆ ያልቀረበ በመሆኑ በዚህ ችሎት ተቀባይነት የሚያገኝበትን አግባብ የለም፡፡ምክንያቱም አንድ ግለሰብ ቅጣት በዛ በማለት በሚያቀርበው የይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ ላይ በስርዓቱ አግባብ ቅጣቱ አንሷል በማለት አቃቤ ሕግ ቅጣቱ እንዲጨመር በመልሱ ላይ ዳኝነት የሚጠይቅበትና ፍርድ ቤቱም የሚቀበልበት አግባብ የሌለ ሲሆን የወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 196 ድንጋጌ አፈፃጸም ከብዙ ተከሳሾች መካከል አንዱ ወይም የተወሰኑት ይግባኝ ብለው የተወሰኑት ይግባኝ ሳይሉ ሲቀሩና የይግባኙ ውጤት ይግባኝ ያላሉትንም ጭምር የሚጠቅም ሁኖ ሲገኝ ተግባራዊ የሚሆን እንጂ ለአሁኑ አይነት የአቃቤ ሕግ ክርክር ተፈፃሚነት ያለው አይደለምና፡፡

ሲጠቃለልም ምንም እንኳን የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ድርጊቱ ሌሊት የተፈፀመ ነው የሚለውን ምክንያት በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 84(1(ሐ)) መሰረት የወንጀሉ ማቋቋሚያ ሁኖ ሳለ ቅጣቱን ለማክበድ መጠቀሙ ከወንጀል ሕጉ አንቀጽ 84(2) ጋር አብሮ የማይሄድ ቢሆንም ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ቅጣቱን የወሰነው ቅጣቱን በቅጣት አወሳሰን መመሪያ መወሰን ፍትህ ሊያዛባ የሚችል መሆኑን እምነት አሳድሮና ሕጋዊ ምክንያቶችን በማስፈር በመሆኑ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርደ ቤት ለቅጣት ማክበጃነት የያዘው ምክንያት ሕጋዊ አይለም በሚል የቀረበው የአመልካች ቅሬታ በውጤቱ ላይ ለውጥ ሊያስከትል የሚችል ሁኖ ስላልተገኘ ባለመቀበል የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በጉዳዩ የሰጠው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሳኔ

1. በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 112331 ታህሳስ 16 ቀን 2004 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 76730 ሚያዚያ 01 ቀን 2004 ዓ/ም የፀናው የጥፋተኝነት ውሳኔ፣እንዲሁም በዚሁ በፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ;ጥረ 112331 ታህሳስ 20 ቀን 2004 ዓ/ም ተሰጥቶ የነበረው የ14 አመት ፅኑ እስራት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 76793 ታህሳስ 26 ቀን 2005 ዓ/ም በዋለው ችሎት ተሻሽሎ አመልካች በ20(ሃያ) ዓመት ፅኑ አስራት ቅጣት እንዲቀጡ የተሰጠው ውሳኔ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 195/2/(2(ለ-2)) መሠረት ጸንቷል፡፡
2. አመልካች በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 27(1) እና 539(1(ሀ) ስር ጥፋተኛ ተብለው በ20(ሃያ)ዓመት ፅኑ እስራት እንዲቀጡ መወሰኑ ባግባቡ ነው ብለናል፡፡
3. የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጠው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ የጸና መሆኑን አውቆ ቅጣቱን ተከታትሎ እንዲያስፈፅም ለአዲስ አበባ ማረሚያ ቤት ይጻፍ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ቤ/ዮ

የሰ/መ/ቁ/ 86883

መስከረም 23 ቀን 2006 ዓ.ም

ዳኞች፡-ተሻገር ገ/ስላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቱሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- 1. .... } የቀረበ ለም

2. ....

ተጠሪ፡- የኦሮሚያ ክልል አቃቤ ሕግ - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የወንጀል ሲሆን ክርክሩ የተጀመረውም በባሌ ከፍተኛ ፍ/ቤት ነው፡፡ በዚህ ፍ/ቤት የአሁኑ ተጠሪ በአሁኑ አመልካቾች ላይ የመሠረተው የወንጀል ክስ በ1996 ዓ.ም የወጣውን የወ/ህ/አንቀጽ 32(1(ሀ)(ለ))እና 539(1ሀ) ስር የተመለከተውን በመተላለፍ አመልካቾች ሰውን ለመግደል በመስማማትና የሚገድሉበትን ሁኔታ ቀደም ብለው በመስማማት 1ኛው አመልካች ሚች " ሀ " ከተባለችለው ጋር ቀድም ብሎ ላላቸው ግንኙነት አጋባሻላሁ ብሎ ሚች እምቢ በማለቷ ምክንያት ሌላ ሰው ወዳላች በማለት በቅናት በመነሳሳት ከአልገደልኩሽ ብሎ ሲዝት በመቆየት ከሁለተኛ አመልካች ጋር ሁኔታውን በማመቻቸት ሐምሌ 30 ቀን 2002 ዓ/ም ከሮቤ ከተማ ወደ ጎባ አምጥተዋት በግምት ከቀኑ 4፡00 ሠዓት ሲሆን ጎባ ወረዳ ጎባ ከተማ ተክልዬ ገዳም ወደ ተባለው ቦታ ወስደው አፏን በፐላስተር አፍነዋት በሲባጎ በማነቅ በአካልዋ በስተጀርባ ከስምንት ቦታና ጡቷ ስር አንድ ቦታ በአጠቃላይ በአካልዋ ከዘጠኝ ቦታ ላይ በጩቤ ወግተዋት በአሰቃቂ ሁኔታ፤ ጭካኔ በተሞላበት መንገድ ገድለዋት በጫካ ውስጥ ጥለዋት ሄደው

በ1/12/2002 ዓ/ም ሬሳዋ ከጫካ ውስጥ መገኘቱን ገልጾ አመልካቾች በግፍ ሰው ገድለዋል የሚል ይዘት ያለው ነው፡፡ አመልካቾች ክሱን ክደው በመከራከራቸው ዐቃቤ ሕግ አሉኝ ያላቸውን የሰውና የሰነድ ማስረዎችን አቅርቦ አሰምቷል፡፡ ከዚህም በኋላ የአመልካቾች የመከላከል መብት ተጠብቆላቸው የመካለከያ ማስረጃዎችን አቅርበው አሰምተዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የባሌ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትም አመልካቾች የዐቃቤ ሕግ ማስረጃዎችን ያላስተባበሉ መሆኑን ያሳያሉ ያላቸውን ምክንያቶችን ዘርዝሮ የመከላከያ ማስረጃዎቻቸውን ቃል ውድቅ ያደረገ ሲሆን አመልካቾችን በዐቃቤ ሕግ በኩል ተጠቅሶ በቀረበባቸው ድንጋጌ ስር ጥፋተኛ አድርጓል፡፡ በቅጣት ረገድም የአሁኑ 2ኛ አመልካች ሶስት የወንጀል ሪከርድ ያለበት መሆኑና በተለይም የግድያ ወንጀል ፈፅሞ ጥፋተኛ ተብሎ እስሩን በማረሚያ ቤት ሁኖ ጨርሶ ከወጣ በኋላ ድርጊቱን መፈጸሙ መረጋገጡን፣ 1ኛ ተጠሪም ቢሆንም ማቅላያ ምክንያት የሌለው መሆኑን ጠቅሶ ሁለቱንም በሞት እንዲቀጡ ሲል ወስኗል፡፡አመልካቾች በስር ፍርድ ቤት በተሰጠው የጥፋተኝነም ሆነ የቅጣት ውሳኔ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸው ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም፡፡እንዲሁም አመልካቾች የሰበር አቤቱታቸውን ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ጸንቷል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በጥፋተኝነት እና በቅጣት ውሳኔው ላይ ነው፡፡

የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ድርጊቱን አመልካቾች ስለመፈጸማቸው በወንጀል ሕግ የማስረጃ ምዘና መርህ ባልተረጋገጠበት ሁኔታና በፖሊስና በፍርድ ቤት የአቃቤ ሕግ ብቸኛው የአይን ምስክር ሰጠ የተባለው የምስክርነት ቃል በተፅጽኖ የተገኘ ሁኖ እያለ የመከላከያ ማስረጃዎች ቃል ውድቅ ተደርጎ የወንጀል ድርጊቱን ፈጽማችኋል ተብሎ የጥፋተኝነትና የሞት ቅጣት ውሳኔ መሰጠቱ ያላግባብ ከመሆኑም በላይ የቅጣቱ ውሳኔም ሕጉን የተከተለ ሳይሆን የተጋነነ ነው በማለት ውሳኔው እንዲታረም ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚሳይ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም 1ኛው አመልካች ሪከርድ አልቀረበበትም እየተባለ በሞት እንዲቀጣ ተብሎ የተወሰነው ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ለሰበር ችሎቱ

እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ቀርቦ የግራ ቀኙ በፅሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይየገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር የሠበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች አኳያ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልገው አቢይ ነጥብ በ1ኛ አመልካች ላይ በበታች ፍርድ ቤቶች የተሰጠው የቅጣት ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት አለበት? ወይስ የለበትም? የሚለው ሁኖ አግኝቶታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካቾች ሟች አልማዝ ንጉሴን ለሕልፈተ-ሕይወት ዳርገዋል፣የድርጊቱ አፈጻጸምም በግፍ የሰው ግድያ ወንጀልን የሚያቋቁም ነው ተብሎ ጥፋተኛ የተባሉት አንድ የአይን ምስክር አመልካቾች ሟቿን ሲገድሉና በድርጊቱ የነበራቸውን ተሳትፎ ስለማየቱ በግልጽ በመመስከሩ፣ሌሎች የአቃቤ ምስክሮች ቃልም ሟቿና 1ኛው አመልካች በመካከላቸው የነበራቸውን የሻከረ ግንኙነትና ሟች ከህልፈተ ሕይወቷ በፊት አመልካች ሲዝትባት የነበረ መሆኑን የነገረቻቸውና እነሱም የሚያውቁ መሆኑን እንዲሁም በወቅቱ ሟች ልብሳው የነበረውን የልብስና የፀጉር ዊግ አይነት፣የት እንደገዛችና ሟች ተገድላ ወደ ተገኘችበት ቦታ እንዴትና በምን ምክንያት 1ኛው አመልካች አታልሎ እንደወሰዳት ሁኔታዎቹን ያወቁበትን መንገድ መመስከራቸው ተረጋግጦና በሟች ላይ የደረሰው የጉዳት መጠንም በሲዲና በሐኪም ማስረጃ ተደግፎ ቀርቦ የአመልካቾች የመከላከያ ማስረጃዎች አመልካቾች በጊዜው በሌላ ቦታና ስራ ነበሩ ብለው የተመሰከረ ቢሆንም አመልካቾች ድርጊቱን ስላለመፈፀማቸው ግን የመከላከያ ምስክሮች ቃል ያረጋገጣል ሊያስብል የሚችል አለመሆኑን ያሳያሉ የተባሉትን ምክንያቶችን ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተለይተው ከተጠቀሱ በኋላ መሆኑን ነው፡፡

እንግዲህ የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካቾች ድርጊቱን ፈፀሙ በማለት ድምዳሜ የደረሱት አመልካቾች እያንዳንዳቸው በድርጊቱ አፈጻጸም ላይ የነበራቸውን ቀጥተኛ ተሳትፎ በአንድ የአቃቤ ሕግ የአይን ምስክር በሚገባ ተረጋግጧል፣አመልካቾች በመከላከያ ማስረጃዎቻቸውም አልተደገፉም በሚል ምክንያት ነው፡፡አመልካቾች

ከሚከራከሩባቸው ነጥቦች ውስጥ የአመልካቾችን የድርጊት ፈጻሚነት በተገቢው መንገድ አቃቤ ሕግ በማስረጃ ያለማስደገፉንና የአቃቤ ሕግ ማስረጃዎችን አመልካቾች በመከላከያ ምስክሮች የማስተባበላቸው ሁኔታን የሚመለከቱ ነጥቦች የሚገኙ ሲሆን የበታች ፍርድ ቤቶች በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 141 ስር የተመለከተውን የማስረጃ ምዘና መርህ ተከትለው አመልካቾችን ጥፋተኛ ያደረጉ ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት የሚያሳየን ሁኖ አግኝተነዋል፡፡በመሆኑም ከዚሁ የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መገንዘብ የሚቻለው አመልካቾች ጥፋተኛ የተባሉት በጉዳዩ ላይ የቀረቡት ማስረጃዎቸ ተመዝነው መሆኑን ነው፡፡እንደሚታወቀው ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት አንድ የመጨረሻ ፍርድ ያገኘን ጉዳይ ማረም የሚችለው በውሳኔ ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት መኖሩ ሲረጋገጥ ስለመለሆኑ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 ተመልክቷል፡፡ከእነዚህ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ መገንዘብ የሚቻለው ደግሞ ይህ ሰበር ችሎት ፍሬ ነገርን የማጣራት ወይም ማስረጃን የመመዘን ስልጣን የሌለው መሆኑን ነው፡፡በተያዘው ጉዳይም አመልካቾች አጥብቀው የሚከራከሩባቸው ነጥቦች የመሰረታዊ ሕግ ስህተት መመዘኛን መሰረት ያደረጉ ሳይሆን የፍሬ ነገርንና የማስረጃ ምዘናን መሰረት ያደረጉ በመሆናቸው በዚህ ችሎት ሊታዩ የሚችሉ ሁነው አላገኘናቸውም፡፡በመሆኑም አመልካቾች የአቃቤ ሕግ የአይን ምስክር ቃል በፖሊስ ተጽእኖ የተገኘ ስለመሆኑ ማረጋገጥ ባልቻሉበት ሁኔታና በሌሎች የአቃቤ ሕግ ጠንካራ የአካባቢ ማስረጃዎች የምስክርነት ቃል የአይን ምስክሩ ቃል የተደገፈ መሆኑን የክርክሩ ሂደት የሚያስገነዝብ ሁኖ እያለ አመልካቾች የአቃቤ ሕግ ማስረጃ ክብደት ሊሰጠው የሚገባ አይደለም በማለት የሚያቀርቡት ቅሬታና ክርክር የሕግ መሰረት ያለው ሁኖ አልተገኘም፡፡አመልካቾች ለድርጊቱ ኃላፊነት አለባቸው ተብሎ የተወሰነው ወንጀሉ መሰራቱ ወይም መፈጸሙና ተሰራ ወይም ተፈጸመ የተባለው ወንጀል ደግሞ በአመልካቾች መፈጸሙ በበቂና በአሳማኝ ሁኔታ ፍሬ ነገርን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶች በተረጋገጠበት ሁኔታ በመሆኑና ይህም በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 23(4)፣32(1(ሀ)፣58 እና 539(1(ሀ)) ስር የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የሚያሟላ በመሆኑ በዚህ ረገድ የቀረበውን ክርክር የምንቀበለው ሁኖ አላገኘነውም፡፡

ቅጣትን መሰረት አድርጎ ወደቀረበውና በአቢይ ጭብጥነት ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስም የአመልካቾች መሠረታዊ ክርክር የበታች ፍርድ ቤቶች ያስተላለፉት የሞት ቅጣት ውሳኔ የቅጣት አወሣሠኑን በተመለከተ የወንጀል ህጉ በአንቀፅ 117 ስር ያስቀመጣቸውን መርሆዎች ያላገናዘበ ነው የሚል ነው፡፡ 2ኛውን አመልካች በተመለከተ ግን ጉዳዩን ለዚህ ሰበር ማስቀረቢያ ነጥብ ያልተደረገ መሆኑን ጉዳዩ ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ ይዘት ተገንዝበናል፡፡ይኼው አመልካች የተለያዩ የወንጀል ሪከርዶች ያሉበት በተለይም የሰው ግድያ ወንጀል ፈፅሞ በመ/ቁጥር 470/93 በሆነው ክስ ቀርቦበት ጉዳዩ በፍርድ ቤት ከታዩ በኃላ ታህሳስ 23 ቀን 1993 ዓ/ም በዋለው ችሎት በ12 አመት ጽኑ እስራት እንዲቀጣ ተፈርዶበት በእስር ላይ ቆይቶ ከታህሳስ 23 ቀን 1999 ዓ/ም ከእስር ወጥቶ ከእስር የወጣበት ጊዜ አምስት አመት ሳይሞላውና ለሙያ ስልጠና ከሄደበት ቦታ ጠፍቶ በመሄድ የግድያ ወንጀሉን መፈፀሙ የተረጋገጠበት ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት የሚያሳይ በመሆኑ ቅጣቱን ለማቅለል የሚያስችል ሕጋዊ ምክንያት ስለሌለ በሞት ቅጣት እንዲቀጣ መወሰኑ በአጣሪው ችሎቱም ተቀባይነት ማግኘቱን ተገንዝበናል፡፡በመሆኑም 2ኛ አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረበው ቅሬታ በዚህ ችሎት የሚታይበትን አግባብ አላገኘንም፡፡የ1ኛ አመልካች የሰበር አቤቱታ ለዚህ ችሎት እንዲቀርብ የተደረገው አመልካቹ ሪከርድ አልቀረበበትም እየተባለ በሞት መቀጣቱን ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ተብሎ ነው፡፡ እኛም ይህንኑ ነጥብ ከህጉ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል፡፡

በመሠረቱ አመልካች ሪከርድ የለበትም የሚለው ምክንያት በስር ፍርድ ቤቶች ውድቅ የሆነው የአመልካቹ የኋላ ታሪክ ንፁህ ነው ብሎ ለመደምደም የማይቻል መሆኑን በምክንያትነት ተጠቅሶ ነው፡፡ይህም ከድርጊቱ አፈፃጸምና አመልካቹ ከፊልም ያየውን የወንጀል ድርጊት አፈጻጸም የፍቅር ጓደኛው በሆነችው በሚቿ ላይ በእምነት ቦታ መፈፀሙ ጋር ታይቶ የታለፈ መሆኑን የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በግልጽ ያሳያል፡፡ከዚህ አይነት ምክንያት በመነሳት ሪከርድ ያለመቅረብን እንደቅጣት ማቅላያ ያለመዝ ደግሞ ሕጋዊ አይደለም ለማለት የሚያስችል ህጋዊ መነሻ የለም፡፡ስለሆነም ሪከርድ የለበትም የሚል ግልጽ ድምዳሜ ባልተደረሰበት ሁኔታ እንደቅጣት ማቅላያ መያዝና የሞት ቅጣት አወሳሰን መርህ ጋር መታየት ነበረበት የሚለው የአመልካቹ ክርክር ሕጋዊ መሰረት ያለው አይደለም፡፡

እንግዲህ ጉዳዩን በወንጀል ሕጉ የተቀመጠው ግብ፣የቅጣት አወሳሰን መርሆዎችን፣ ፍርድ ቤት በቅጣት አወሳሰን ያለውን ስልጣን ጋር አዛምዶ ማየቱም ተገቢነት ይኖረዋል፡፡

እንደሚታወቀው የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፓብሊክ የወንጀል ህግ የአገሪቱን የወንጀል ህግ ግብ በአዋጅ ቁጥር 414/1996 አንቀጽ 1 ስር ሲደነግግ “የወንጀል ህግ ግብ ወንጀል እንዳይፈፀም መከላከል ሲሆን ይህንን የሚያደርገው ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው በቅድሚያ ማስጠንቀቂያ በመስጠት፣ ማስጠንቀቂያነቱ በቂ ባልሆነበት ጊዜ ወንጀል አድራጊዎቹ ተቀጥተው ሌላ ወንጀል ከመፈፀም እንዲቆጠቡና ለሌሎች ማስተማሪያ እንዲሆኑ ወይም እንዲታረሙ በማድረግ ወይም ተጨማሪ ወንጀሎች እንዳይፈፀሙ እርምጃዎች እንዲወሰዱባቸው በማድረግ ነው” በማለት ያስቀምጣል፡፡ ህጉ በአንቀጽ 87 ላይ ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎች ህጉ ሊደርስበት ያሠበውን ዓላማ ለማረጋገጥ በሚቻልበት ሁኔታ በህጉ መንፈስ መሠረት መፈፀም እንዳለባቸው በመርህ ደረጃ ይደነግጋል፡፡ይኸው አንቀጽ ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎቹ ምን ጊዜም ሠብዓዊ ክብርን በሚጠብቅ መንገድ መፈፀም እንደሚኖርባቸው ያስገነዝባል፡፡ የወንጀል ህጉ አንቀጽ 88 ሲታይም የቅጣቶች እና የጥንቃቄ እርምጃዎች አወሣሠንን በተመለከተ ዘርዘር ያሉ ንዑስ ድንጋጌዎችን አካቶ ይዟል፡፡ በዚህ አንቀጽ ስር ያሉ ንዑስ አንቀጾች የሚያሣዩት ፍርድ ቤቱ ቅጣቶችን የጥንቃቄ እርምጃዎችን የሚወሰነው የወንጀል ህጉን ጠቅላላ ክፍል ድንጋጌዎችን እንዲሁም ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው የሚደነግጉትን የልዩ ክፍሉ ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ መሆኑን፣ ቅጣት ሊወሰን የሚገባው የወንጀል አድራጊውን ግላዊ የአደገኛነት መጠን ያለፈ የህይወት ታሪኩን ወንጀል ለማድረግ ያነሣሡትን ምክንያቶችና የአሣቡን ዓላማ የግል ኑሮውን ሁኔታ፣ የትምህርቱን ደረጃ፣ እንዲሁም የወንጀሉን ከባድነትና የአፈፃፀሙን ሁኔታዎች በማመዛዘን መሆኑን፣ የወንጀል ህግ ልዩ ክፍል ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ሆኖ ፍርድ ቤቱ እጅግ ቀላል ከሆነው ቅጣት አንስቶ እስከ ከባዱ ድረስ ያለውን በጥንቃቄ በመመርመር ለእያንዳንዱ ጉዳይ ተገቢ የሆነውን ቅጣት እንደሚወስንና የቅጣት አወሣሰን ትክክለኛነትና አንድ ወጥነት ለማረጋገጥ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የቅጣት አወሣሠን መመሪያ (Manual) እንደሚወጣ የሚያስገነዝቡን ናቸው፡፡

ከላይ ከተመለከቱት ድንጋጌዎች የምንረዳው አቢይ ነጥብ ቅጣቶች መወሠን ያለባቸው የህጉን መንፈስ በመከተል ዓላማዎችንና ግቦቹንም ተፈፃሚ በማድረግ ሀሣብ መሆኑን ነው፡፡የህጉን መንፈስ ከመተግበር አኳያ ወንጀለኛውን ማዕከል የማድረግ ፅንሰ ሀሣብ አጽንኦት የተሠጠው ጉዳይ ነው፡፡ ዳኞች በፅንሰ ሀሣቡ መሠረት የተሠጣቸውን አመዛዝኖ የመወሰን ስልጣን (Discretion) በስራ ላይ ሲያውሉ ሠብአዊ ክብርን ከማስጠበቅ ዓላማ ጋር መሆን ያለበት ከመሆኑም በላይ ህግ አውጪው በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 87 እና 1 ስር የተመለከቱትን መሠረት በማድረግ ዳኞች የቅጣት ውሣኔ በምን መንገድ መወሠን እንደሚገባቸው በአንቀጽ 88 ስር አስቀምጧል፡፡ በወንጀል ህጉ የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ስንመለከትም ዳኞች ከተሠጣቸው የቅጣት ክልል ሣይወጡ የአጥፊውን ሁኔታ ከግምት ውስጥ በማስገባት ቅጣት እንዲወስኑ ህጉ ስልጣን የሠጣቸው መሆኑ ነው፡፡ ዳኞች አጥፊውን በተመለከተ ከግምት ውስጥ ሊያስገቧቸው የሚገባቸው በርካታ የአጥፊ፡ሁኔታዎች ቢኖሩም የቅጣት አወሣሠናቸው መሠረት የወንጀል አድራጊውን ግላዊ የአደገኛነት መጠን /degree of individual guilt/ ስለመሆኑ የአንቀጽ 88/2/ ድንጋጌ ይዘትና አቀራረፅ ያስረዳል፡፡ አንቀጽ 88(2) በመጀመሪያ ደረጃ የወንጀል አድራጊውን የአደገኛነት መጠን መሠረት በማድረግ ዳኞች ቅጣት እንዲወስኑ ማድረጉና ይህንን ሲወስኑም በድንጋጌው የተመለከቱትን የወንጀሉን አፈፃፀም የአጥፊውን ያለፈ የህይወት ታሪኩንና የኑሮ ሁኔታ ከግምት በማስገባት በማመዛዘን ለወንጀሉና ለወንጀለኛው የሚገባውን የቅጣት መጠን እንዲወስኑ መደንገጉ የቅጣት ውሣኔዎችንና እርምጃዎችን እየተራራቁ እንዳይወሠኑ የማድረግ ጠቀሜታ ይኖረዋል ተብሎ ከመታሠቡም በተጨማሪ ችግሩ የሚቀረፍበትና የሚቀነስበትን ሥርዓትም ህጉ ዘርግቷል፡፡ዳኞች ቅጣት ሲወስኑ በህጉ አንቀጽ 88(2) ለአጥፊው ተገቢ ነው ያሉትን ቅጣት ከወሠኑ በኋላ በህጉ የተመለከቱትን የማቅለያና የማክበጃ ድንጋጌዎችን መሠረት በማድረግ ቅጣቱን ከፍ ወይም ዝቅ ለማድረግ የሚችሉ ስለመሆኑ ህጉ ያሣያል፡፡ከላይ ስለቅጣት አወሣሰን በህጉ የተመለከቱት ድንጋጌዎች ሲታዩ የሚያስገነዝቡን ዓቢይ ነጥብ ቅጣቶችን በመጣልና እርምጃዎችን በመውሠድ ረገድ ዳኞች **አመዛዝነው የመወሠን ከፍተኛ ስልጣን ያላቸው መሆኑን** ነው፡፡

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አመልካች ጥፋተኛ የተባለው በወንጀል ሕጉ አንቀፅ 32(1(ሀ) እና 539(1ሀ)) ስር የተመለከተውን ድንጋጌ በመተላለፍ በቅናት፣ ጨካኝነት፣

ነውረኝነት፣ አሰቃቂና አደገኛነትን በሚያሳይ ሁኔታ የፍቅር ጓደኛው በግፍ ገድሏል ተብሎ ነው፡፡በዚህ ድንጋጌ ጥፋተኛ የተባለ አጥፊ ሊቀጣ የሚገባው እድሜ ልኩን በጽኑ እስራት ወይም በሞት ነው፡፡ከላይ እንደተመለከተው ፍርድ ቤት ቅጣት ሲወስን ሊከተላቸው የሚገባቸው የቅጣት አወሳሰን መርሆዎች በሕጉ ላይ ተቀምጠዋል፡፡የበታች ፍርድ ቤቶች በአመልካቹ ላይ ያስተላለፈው የሞት ቅጣት ስለመሆኑም ከላይ ገልፀናል፡፡

በመሰረቱ ማንኛውም ሰው በሕይወት የመኖር መብት እንዳለውና በሕግ በተደነገገው ከባድ የወንጀል ቅጣት ካልሆነ በስተቀር ሕይወቱን ሊያጣ እንደማይገባ የኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት በአንቀፅ 15 ስር በኃይለ ቃል የደነገገው ጉዳይ ነው፡፡በመሆኑም በሕጉ አግባብ ከባድ ወንጀል መፈጸሙ በተረጋገጠበት ሰው ላይ የሞት ቅጣት ማስተላለፍ የሚፈቀድ መሆኑን ሕገ መንግስቱ አስቀምጧል፡፡በሌላ በኩል የሞት ቅጣት ሊተላለፍ የሚገባበትን አግባብ የወንጀል ሕጉ በአንቀጽ 117 ስር ድንግጎ እናገኛለን፡፡በዚህ አንቀፅ ንዑስ ቁጥር አንድ ድንጋጌ መሰረት የሞት ቅጣት የሚወሰነው ወንጀሉ ፍጻሜ ያገኘ ሁኖ እጅግ በጣም ከባድ በመሆኑና ወንጀለኛውም በተለይ አደገኛ በመሆኑ ለወንጀሉ ቅጣት እንዲሆን በሕጉ በግልጽ ተደንግጎ በተገኘ ጊዜ እንዲሁም ለወንጀለኛው ቅጣትን የሚያቀልለት ምክንያት በታጣ ጊዜ እድሜው ቢያንስ አስራ ስምንት አመት የሞላው ሁኖ ሲገኝ መሆኑ ተመልክቷል፡፡አመልካቾች ጥፋተኛ የተባሉበት ድንጋጌ እድሜ ልኩን በፅኑ እስራት ወይም በሞት የሚያስቀጣ ነው፡፡የበታች ፍርድ ቤቶች የሞት ቅጣቱን ለመወሰን የቻሉትም አመልካቹ የኋላ ታሪኩ ንፁህ ነው ለማለት እንደማይቻል ምክንያታቸውን ጠቅሰው ነው፡፡በመሆኑም በዚህ ረገድ በበታች ፍርድ ቤቶች የተየዘው ምክንያትና የተደረሰው ድምዳሜ በሞት ቅጣት አወሳሰን ጊዜ ግንዛቤ ውስጥ ሊገቡ የሚችሉ የቅጣት አወሳሰን መሰረታዊ መርሆዎችን ያልተከተለ ነው ለማለት የሚቻል ሁኖ አልተገኘም፡፡

ሲጠቃለልም በአመልካቾች ላይ የተሠጠው የጥፋተኝነትና የተጣለው የሞት ቅጣት ውሳኔ የወንጀል ሕጉን መሰረታዊ ግብ እንዲሁም የቅጣት አወሳሳን መርሆዎች ከድርጊቱ አፈጻፀም ጋር ያገናዘበ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ስላልተቻለ ተከታዩን ውሣኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. በባሌ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 10911 የካቲት 10 እና 24 /2003 ዓ/ም ተሰጥቶ በኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርደ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 118569 ህዳር 06 ቀን 2003 ዓ/ም በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በወ/መ/ቁ 135579 ህዳር 03 ቀን 2005 ዓ.ም የጸናው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በወ/መ/ህ/ሥ/ሥ/ቁ 195(2)(ለ-2) መሠረት ጸንቷል፡፡
2. አመልካቾች በሞት እንዲቀጡ ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ ነው ብለናል፡፡የሞት ቅጣቱ ተፈጻሚነት የሚኖረውም በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 117(2) መሰረት በአገሪቱ ርዕሰ ብሔር ከፀና በሁዋላ ይሆናል ብለናል፡፡
3. በበታች ፍርድ ቤቶች የተሠጠው ውሳኔ የፀና መሆኑን እንዲያውቀው ለክፍሉ ማረሚያ ቤት ይፃፍ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት/ዘ

የሰ/መ/ቁ.92077

ጥር 29 ቀን 2006 ዓ.ም.

ዳኞች- አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- .... የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- የፌዴራል ዐ/ሕግ ይስሐቅ ፍቃዱ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቶአል፡፡

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት ተጠሪ ያቀረበባቸውን ሁለት የወንጀል ክሶች የተመለከተው የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት የሰጠባቸው እና በፌ/ከ/ፍ/ቤት ይ/ሰሚ ችሎት በውሳኔ የጸናው የጥፋተኝነት እና የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሊታረም ይገባል በማለት ነው፡፡ተጠሪ በአመልካች ላይ ያቀረባቸው ሁለት ክሶች ይዘት ባጭሩ አመልካች በኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ሕግ

1. በ1ኛ ክስ በአንቀጽ 620(2)(ለ) ስር የተደነገገውን በመተላፍ በ17/07/2003 ዓ.ም. ከሌሊቱ በውል ባልታወቀ ሰዓት በድሬዳዋ ከተማ በቀበሌ 02 ክልል ልዩ ስሙ ሳቢያን አለሙ ወፍጮ ቤት ተብሎ በሚጠራው አካባቢ በቁጥጥሩ ስር የምትገኝ ወይም ጥገኛው የሆነችውን “ሀ” የምትባለውን የግል ተበዳይ ታናሽ እህቱን ራስዋን እንዳትከላከል እና እንዳትጮህ በትራስ አፏን ካፈናት በኃላ በኃይል ወሲባዊ ግንኙነት የፈጸመባት በመሆኑ አስገድዶ የመድፈር ወንጀል አድርጎአል፤

2. በ2ኛ ክስ በአንቀጽ 654 ስር የተደነገገውን በመተላፍ በአንደኛው ክስ የተመለከተውን የወንጀል ድርጊት የፈጸመው በእህቱ ላይ በመሆኑ በዘመዳሞች መካከል የሚፈጸም የግብረ ስጋ ግንኙነት የመፈጸም ወንጀል አድርጎአል፤

የሚል ሲሆን አመልካች ተጠይቆ ወንጀሉን አላደረግሁም በማለቱ ፍ/ቤቱ የግል ተበዳይን ጨምሮ ሁለት የዐ/ሕግ ምስክሮችን ከሰማ እና በግል ተበዳይ ክብረ ንጽሕና የተገሰሰ መሆኑን የሚያመለክት በ07/08/2003 ዓ.ም.የተሰጠ የሀኪም ማስረጃ ይዘት ከመረመረ በኂላ ዐ/ሕግ በክሶቹ መሰረት ያስረዳበት መሆኑን ገልጾ ተከሳሹ መከላከያውን ማሰማት እንዲጀምር በወ.መ.ሕ.ስ.ስ.ቁ. 142 መሰረት ትዕዛዝ በመስጠቱ ከግል ተበዳይ ጋር በ01/07/2003 ዓ.ም. ተጨቃጭቀው በነጋታው በ02/07/2003 ዓ.ም. ከቤት ወጥታ ወደ ፍቅረኛዋ በመሄድ ለአንድ ወር ያህል ከቆየች በኂላ ወደ ሀገር ቤት መመለሻ ገንዘብ እንዲሰጣት ወደ ተከሳሹ አማላጅ ልካ እና አስጠይቃ ተከሳሹ ገንዘብ የለኝም በማለቱ ከመርማሪ ፖሊስ ጋር በመመሳጠር በሀሰት የከሰሰችው እና የመሰከረችበት መሆኑን ያስረዱልኛል በማለት ሁለት የመከላከያ ምስክሮችን አቅርቦ አሰምቶአል፡፡

ፍ/ቤቱም በሁለቱም ወገኖች የቀረበውን አጠቃላይ ክርክር እና ማስረጃ ከመረመረ በኃላ ተከሳሹ ባሰማቸው የመ/ምስክሮች በዐ/ሕግ የሰው እና የሰነድ ማስረጃ የተመሰረከበትን ፍሬ ነገር ለማስተባበለል አልቻለም በማለት በክሶቹ በተጠቀሱበት ድንጋጌዎች ስር በሁለቱም ክሶች የጥፋተኝነት ውሳኔ ከሰጠበት በኃላ ግራ ቀኙ በቅጣት አወሳሰን መመሪያው መሰረት የቅጣት አስተያየት እንዲያቀርቡ አድርጎአል፡፡ በመቀጠልም በሁለቱም ክሶች የተመለከቱት ወንጀሎች በቅጣት አወሳሰን መመሪያው ደረጃ ያልወጣላቸው መሆኑን ገልጾ በክብደታቸው እና በአፈጻጸማቸው ሁለቱንም ወንጀሎች በመካከለኛ ደረጃ መድቦ በ1ኛ ክስ ለተመለከተው ወንጀል የዘጠኝ ዓመት ጽኑ እስራትን፤በ2ኛ ክስ ለተመለከተው ወንጀል ደግሞ የአንድ ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራትን፤ለሁለቱ ወንጀሎች በድምሩ የአስር ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራትን መነሻ አድርጎ ከያዘና ይህም በቅጣት አወሳሰን መመሪያው በአባሪ አንድ መሰረት የሚወድቀው በእርከን 28 ስር መሆኑን ከገለጸ በኃላ ዐ/ሕግ በጠየቀው መሰረት ወንጀሉ ተደራራቢ መሆኑን በወ.ሕ.አ. 85 መሰረት፣ ተከሳሹ ወንጀሉን ያደረገው በእህቱ ላይ መሆኑን

በወ.ሕ.አ. 84(1)(ሠ) መሰረት፣ መከላከል በማትችል ሴት ልጅ ላይ መሆኑን በወ.ሕ.አ. 84(1)(ሐ) መሰረት፣ በሌሊት መሆኑን በወ.ሕ.አ. 84(1)(ሐ) መሰረት በድምሩ በአራት የማክበጃ ምክንያትነት ይዞ እርከኑን ወደ 32 ከፍ በማድረግ፤ ቀጥሎም ተከሳሽ የቤተሰብ አስተዳዳሪ መሆኑን እና በችሎት ላይ ያሳየውን ፀባይ በሁለት የማቅለያ ምክንያትነት ይዞ እርከኑን ከ32 ወደ 28 ዝቅ በማድረግ ተከሳሹ በድምሩ በአስር ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራት እንዲቀጣ ውሳኔ ሰጥቶአል፡፡

አመልካች አቤቱታውን ለዚህ ችሎት ያቀረበው የፌ/ከ/ፍ/ቤት ክርክሩን ከሰማ በኃላ በጥፋተኝነትም ሆነ በቅጣት ረገድ የስር ፍ/ቤት ውሳኔን በማጽናቱ ሲሆን የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ በዚህ ጉዳይ አመልካች በ19/07/2003 ዓ.ም.አድርጎአል ለተባለው ወንጀል በ07/08/2003 ዓ.ም. የተሰጠ የሕክምና ማስረጃ መሰረት ተድርጎ አመልካች ጥፋተኛ ተብሎ የመቀጣቱን አግባብነት ተጠሪ ባለበት ለማጣራት ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኙ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል፡፡ የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመከለተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን መርምረናል፡፡

በዚህም መሰረት አመልካች ድርጊቱን እንዳልፈጸመ ክዶ የተከራከረ ቢሆንም የግል ተበዳይዋ ቀርባ አመልካቹ ወንድሟ መሆኑን፣በአባት የሚገናኙ መሆኑን፣የግል ተበዳይዋ የአባት ስም እንዲቀየር ያደረገው አመልካቹ መሆኑን፣ በክሱ በተመለከተው ቀን አና ቦታ ከስራ ቦታዋ ስትገባ አመልካቹ በቤቱ ውስጥ አብሮት የነበረውን ሰው መሸኘቱን፣ከተኛች በኂላ አመልካች በሌሊት ወደተኛችበት ቦታ መጥቶ ራሷን እንዳትከላከል በማድረግ የመድፈር ወንጀል የፈጸመባት መሆኑን፣ ድርጊቱን ከፈጸመባት በኂላ ያበረራት መሆኑን፣ቀጥሎም ለአንድ ወር ያህል ግንኙነት ሲፈጽምባት የቆየ መሆኑን እና ጉዳዩን ለ2ኛ ምስክር የገለጸችው ከሳምንት አካባቢ በኂላ መሆኑን በዝርዝር በመግለጽ የመሰከረች ሲሆን በጉርብትና እንደምትኖር የገለጸችው 2ኛ የዐ/ሕግ ምስክርም ድርጊቱ በተፈጸመ በነጋታው የግል ተበዳይ ውጪ ተቀምጣ ስታለቅስ አይታ ምክንያቱን ስትጠይቃት አሟት መሆኑን እንደገለጸችላት እና ከሳምንት በኃላ ግን በአመልካች ስለተፈጸመባት ድርጊት እንደነገረቻት በመግለጽ የመሰከረች መሆኑን

የመዝገቡ ግልባጭ ያስረዳል፡፡ፍ/ቤቱ የመ/ምስክሮችን ቃል ውድቅ ያደረገው ምስክርነታቸው እርስ በርስ የሚቃረን በመሆኑ የዐ/ሕግን ማስረጃ ሊያስተባብል የሚችል አይደለም በማለት ነው፡፡የሀኪም ማስረጃው የተሰጠው ድርጊቱ ከተፈጸመ ከ18 ቀናት በኃላ መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን የግል ተበዳይዋ ለምርመራ ወደ ህክምና ተቋም የሄደችው መቼ እንደሆነ ፍ/ቤቱ በውሳኔው ላይ አልገለጸም፡፡ በመሰረቱ በዚህ መዝገብ መፈጸማቸው ከተረጋገጠው ጋር ተመሳሳይ ከሆኑት ወንጀሎች ዓይነት እና ባህርይ አንፃር የወንጀሉ ተጎጂዎች ወደ ፍትሕ እና ሕክምና ተቋማት የሚሄዱት ወይም የሚወሰዱት ወንጀሉ እንደተፈጸመ ወዲያውኑ የመሆኑ ዕድል አነስተኛ ሊሆን የሚችልባቸው አጋጣሚዎች መኖራቸው የሚታወቅ በመሆኑ የሀኪም ማስረጃው የተሰጠው ድርጊቱ ከተፈጸመ ከ18 ቀናት በኃላ የመሆኑ ጉዳይ ብቻውን የወንጀሎቹን መፈጸምም ሆነ የተፈጸሙት በአመልካቹ ስለመሆኑ የአመልካቹ እህት የሆነችውን የግል ተበዳይ ጨምሮ በዐ/ሕግ ምስክሮች የተመሰከረውን ፍሬ ነገር ፈጽሞ ከጥርጣሬ ላይ ለመጣል የሚችል አይደለም፡፡በመሆኑም ፍሬ ነገር የማጣራት እና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን የተሰጣቸው የመጀመሪያ ደረጃ እና ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ፍሬ ነገርን አጣርተው እና ማስረጃን መዝነው በአመልካች በኩል የቀረበውን መከላከያ ውድቅ በማድረግ በሁለቱም ክሶች የሰጡት የጥፋተኝነት ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት የሚቻል ሆኖ አልተገኘም፡፡

ቅጣትን በተመለከተ ቀደም ሲል እንደተገለጸው ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት በሁለቱም ክሶች የተመለከቱትን ወንጀሎች በክብደታቸው እና በአፈጻጸማቸው የመደበው በመካከለኛ ደረጃ ሲሆን ለሁለቱም ወንጀሎች በአመልካቹ ላይ ለሚጣለው ቅጣት መነሻ አድርጎ የያዘው በቅጣት አወሳሰን መመሪያው በአባሪ አንድ በእርከን 28 ስር የሚወድቀውን የአስር ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራት ነው፡፡ፍ/ቤቱ እርከኑን ከ28 ወደ 32 ከፍ ለማድረግ ከተጠቀመባቸው አራት የማክበጃ ምክንያቶች መካከል ሁለቱ ማለትም ተከሳሹ ወንጀሉን ያደረገው በእህቱ ላይ መሆኑ እና መከላከል በማትችል ሴት ልጅ ላይ መሆኑ ራሳቸው የወንጀሉ ማቋቋሚያ ምክንያቶች በመሆናቸው ምክንያት በወ.ሕ.አ. 84(2)መሰረት በድጋሚ በማክበጃ ምክንያትነት መያዛቸው ሕጉን መሰረት ያደረገ ሆኖ አልተገኘም፡፡ በሌላ በኩል በአመልካቹ ላይ በከሳሽ

ወገን የቀረበ ሪከርድ አለመኖሩ የተረጋገጠ እስከሆነ ድረስ የዘወትር ጠባዩ መልካም የነበረ የመሆኑ ሁኔታ የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በሰጠው አስገዳጅ የህግ ትርጉም መሰረት በማቅለያ ምክንያትነት ሊያዝለት ሲገባ ሳይዝለት የቀረው በአግባቡ ሆኖ አልተገኘም፡፡ መነሻ ተደርጎ የተያዘው የአስር ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራት በመመሪያው በአባሪ አንድ በእርከን 28 ስር የሚወድቅ ሆኖ በመመሪያው አንቀጽ 14(4) መሰረት በሁለት የማክበጃ ምክንያት በእያንዳንዱ ምክንያት በአንድ እርከን ከፍ ሲደረግ የሚወድቀው በእርከን 30 ስር ነው፡፡በሁለት የማክበጃ ምክንቶች በዚህ እርከን ስር የወደቀው የቅጣት መጠን ደግሞ ከሰባት ዓመት በላይ በመሆኑ በቅጣት አወሳሰን መመሪው አንቀጽ 16(7) መሰረት በእያንዳንዱ የማቅለያ ምክንያት በሶስት እርከን ሲቀንስ በድምሩ በዘጠኝ እርከን ዝቅ በማለት የሚወድቀው በእርከን 21 ስር በመሆኑ በአመልካች ላይ ተፈጻሚ መደረግ የሚገባው የቅጣት መጠን በእርከን 21 ስር በተመለከተው ፍቅድ ስልጣን መሰረት ይሆናል፡፡ በአጠቃላይ ሁለት የማክበጃ ምክንያቶችን እና ሶስት የማቅለያ ምክንያቶችን መሰረት አድርጎ በመያዝ የቅጣት ውሳኔው በተወሰነ መጠን ማሻሻያ ሊደረግበት የሚገባ ሆኖ ተገኝቶአል፡፡

ሲጠቃለል በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው የጥፋተኝነት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው ለማለት ያልተቻለ ሲሆን የቅጣት ውሳኔው ግን በተወሰነ መጠን መሻሻል የሚገባው ሆኖ በመገኘቱ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቶአል፡፡

ው ሳ ኔ

1. በፌ/የመ/ደ/ፍ/ቤት በመ.ቁ. 37304 በ17/10/2003 ዓ.ም. እና በ 12/11/2003 ዓ.ም. ተሰጥቶ በፌ/ከ/ፍ/ቤት በመ.ቁ.07207 በ19/04/2005 ዓ.ም. በውሳኔ የፀናው ውሳኔ በወ.መ.ሕ.ስ.ስ.ቁ. 195(2)(ለ)(2) መሰረት ተሻሽሎአል፡፡
2. በሁለቱም ክሶች ከላይ በተ.ቁ.1 ከተጠቀሰው ውሳኔ ውስጥ በመልካቹ ላይ የተሰጠው የጥፋተኝነት የውሳኔ ክፍል በወ.መ.ሕ.ስ.ስ.ቁ. 195(2)(ለ)(2) መሰረት ፀንቶአል፡፡
3. በሁለቱም ክሶች ከላይ በተ.ቁ.1 ከተጠቀሰው ውሳኔ ውስጥ በመልካቹ ላይ ተሰጥቶ የነበረውን የአስር ዓመት ከስድስት ወር ጽኑ እስራት በወ.መ.ሕ.ስ.ስ.ቁ.

195(2)(ለ)(2) መሰረት በማሻሻል አመልካቹ በዚህ ጉዳይ የታሰረው የሚታሰብለት ሆኖ በስድስት ዓመት ጽኑ እስራት እንዲቀጣ ወስነናል፡፡

4. የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍ/ቤቶች ይላክ፡፡
5. ቅጣቱ መሻሻሉን አውቆ በተሻሻለው የቅጣት ውሳኔ መሰረት እንዲያስፈጽም አመልካቹ ለሚገኝበት ለድሬዳዋ ማ/ቤት የውሳኔው ግልባጭ ይላክለት፡፡ለአመልካቹም በዚያው በኩል ይድረሰው፡፡
6. ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ መዝገቡ ተዘግቶአል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ታ/ተ

የሰ/መ/ቁ. 107166

ቀን ጥቅምት 4/2008 ዓ.ም

ዳኞች፡- ተሸገር ገ/ስላሴ

ብርሃኑ አመነው

ተፈሪ ገብሩ

ሸምሱ ሲርጋጋ

አብራሃ መለሰ

አመልካች ፡- .... - አልቀረቡም

ተጠሪዎች፡- የኦሮሚያ ፍትህ ቢሮ - አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው አመልካች የኢ.ፌ.ዲ.ሪ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 627(1) ተላልፎ እድሜዋ 8 ዓመት የሆናት የግል ተበዳይ ሕፃን "ሀ" ላይ የግብረሥጋ ግንኙነት ፈፅሟል ተብሎ የቀረበበት ክስ የሥር ፍርድ ቤት የጥፋተኝነት ውሳኔ እና የ16 ዓመት ጽኑ እስራት ቅጣት ወስኖበት በየደረጃው ያሉት ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤቶች ስለፀኑበት ውሳኔው መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈፀመበት ስለሆነ ይታረምልኝ ሲል አመልካች ስለጠየቀ ነው፡፡

የአመልካች የቅሬታ ነጥብ የግል ተበዳይ ክብረ ንፅህና ያልተገረሰሰ ስለሆነ በሙከራ ደረጃ የቀረ ስለሆነ የጥፋተኝነት ውሳኔም ሆነ ቅጣቱ እንዲሻሻል የሚል ነው፡፡

ይህንኑ ጉዳይ ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ያስቀርባል ተብሎ ዐቃቤ ሕግ መልስ ሰጥቷል ፡፡ ዐቃቤ ሕግም የአመልካች ድርጊት በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ ተበዳይን ጨምሮ

የተረጋገጠ መሆኑን ጠቅሶ በሥር ፍርድ ቤት የተላለፈው የጥፋተኝነትም ሆነ የቅጣት ውሳኔ በአግባቡ ነው ተብሎ እንዲፀና ተከራክሯል ፡፡በእኛ መኩል ጉዳዩን ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምረናል አመልካች የሚከራከረው የሕፃኗ ክብረ ንፅህና አለመገርሰሱ በህክምና ማስረጃ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ድርጊቱ በሙከራ ቀርቷል በማለትነው፡፡ከመዝገቡ መገንዘብ የተቻለው አመልካች የተከሰሰበትን የወንጀል ተግባር (ድርጊት) ስለመፈፀሙ በዐቃቤ ሕግ ማስረጃ የተረጋገጠ ስለመሆኑ ፍሬ ነገር የመመርመርና ማስረጃ የመመዘን ሥልጣን የተሰጣቸው የሥር ፍርድ ቤቶች ያረጋጡት ጉዳይ ነው ፡፡ የድርጊቱ አፈፃፀም ሲታይ አመልካች የወንድ ብልቱን በሕፃኗ የሴት ብልት ውስጥ ማስገባቱ በግል ተበዳይ የተመሰከረ ሲሆን በዚህም ምክንያት ማህፀኗ ላይ የመቅላት ምልክት የታዬ ስለመሆኑ በህክምና ማስረጃ የተረጋገጠ ሲሆን ክብረንፅህና አለመገርሰሱ ድርጊቱን በሙከራ የቀረ ነው የሚያሰኝ ባለመሆኑ የአመልካች ክርክር ተቀባይነት የለውም ፡፡ የወንጀል ሕጉ አንቀፅ 627(1) ድንጋጌም ክብረ ንፅህና መኖር አለመኖር ወይም መገርሰስ አለመገርሰስ እንደ መስፈርት ያስቀመጠው ጉዳይ ባለመሆኑ ክርክሩ የሕግ መሠረት የለውም ብለናል፡፡

በቅጣት ረገድ አመልካች ጥፋተኛ የተባለበት አንቀጽ 627(1) ከአሥራ አምስት ዓመት እስከ ሃያ አምስት ዓመት (15-25) በሚደርስ ጽኑ እስራት የሚያስቀጣ ሲሆን የሥር ፍርድ ቤት በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የወጣውን የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ቁጥር 2/2006 መሠረት በማድረግ በሕግ ተቀባይነት ያለው እና በማስረጃ የተደገፈ የቅጣት ማቅለያ ተቀብሎ የድንጋጌው መነሻ የሆነ ቅጣት አሥራ ስድስት ዓመት (16) ጽኑ እስራት እንዲቀጣ መወሰኑ መሠረታዊ የሕግ ስሕተት የተፈፀመበት ነው የሚያስኝ የሕግ ምክንያት አልተገኘም ፡፡

በመሆኑም ተከታዩ ተወስኗል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁጥር 186777 በ 20/01/07 የሰጠው ትዕዛዝ ፣የኦሮሚያ ጠ/ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 122177 በ 22/11/06 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እና የፊንፊኔ ዙሪያ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 11654 በ 08/09/06 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 195/2-.ለ-.2/ መሠረት ፀንቷል፡፡
2. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ይፃፍ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ት/ጌ

የሰ/መ/ቁ 102916

መስከረም 25 ቀን 2008 ዓ/ም

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሪታ ቶሎሳ

ሙስጠፋ አህመድ

ቀነዓ ቂጣታ

ሌሊሴ ደሳለኝ

አመልካች፡- 1. …………..

2. …………..   ጉዳይ ተከታታይ ……… ቀረቡ

3. ………………..

ተጠሪ፡- የደቡብ ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ፍትህ ቢሮ ዐቃቤ ሕግ -

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የወንጀል ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ብሔራዊ ክልላዊ መንግስት ሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት ነው፡፡ በዚህ ፍ/ቤት የአሁኑ ተጠሪ በአሁኑ አመልካቾች እና በስር 1ኛ ተከሳሽ በነበረው በአቶ ……… ላይ የመሰረተው ክስ ይዘት:- በ1996 ዓ.ም በወጣው የኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ የወንጀል ሕግ አንቀጽ 32(1(ሀ)) እና 539/1/ሀ/ ስር የተመለከተውን በመተላለፍ ሆነ ብለው ሰውን ለመግደል አስበው ህዳር 22 ቀን 2005 ዓ/ም ከሌሊቱ 4፡00 አከባቢ "ሀ" የተባለችውን ነፍሰ ጡር ሴት የስር 1ኛ ተከሳሽ የነበረው ……….. ያገባሻል ብለው ከቤት ሄደው አውጥተው ኤሰርተ ወደሚባል ወንዝ ወስደው የሥር 1ኛ ተከሳሽ ጉንጯን በሳንጃ ወግቶ ምላስዋን በመቅደድ ወደ ውጪ እንዲወጣ ሲያደርግ 2ኛ የስር ተከሳሽ (የአሁኑ 1ኛ አመልካች) ሟች በጭንቅላትዋ ያሰረችውን ሻሽ ፈትቶ በመውሰድ አንገትዋን በማነቅ፣

የሥር 3ኛ ተከሳሽ (የአሁኑ 2ኛ አመልካች) እና የስር 4ኛ ተከሳሽ (የአሁኑ 3ኛ አመልካች) ደግሞ በሚች ብልት ውስጥ አምስት ትናንሽ ድንጋዮችን አስገብተው በጥላቻና በጭካኔ በመግደል በወንዙ ውስጥ ወርውረው ሄደው አስክሬኑ በ26/03/2005 ተገኝቷል፣ በዚህም አድራጎታቸው በግፍ የሰው መግደል ወንጀል ፈፅመዋል የሚል ነው፡፡

አመልካቾች ቀርበው ክሱ ተነቦላቸው እንዲረዱት ከተደረገ በኋላ በክሱ ላይ ተቃውሞ የሌላቸው መሆኑን ገልፀው ስለድርጊቱ አፈጻጸም ደግሞ ክደው የተከራከሩ ሲሆን አቃቤ አሉኝ ያላቸውን የሰውና የሰነድ ማስረጃዎችን አቅርቧል፡፡ ፍርድ ቤቱን የአቃቤ ሕግ ማስረጃዎችን መርምሮ አመልካቾች በድርጊቱ ስለመሳተፋቸው ተረጋግጦባቸዋል በሚል ምክንያት ክሱን እንዲከላከሉ መብታቸውን የጠበቀላቸው ሲሆን አመልካቾች አሉኝ ያሏቸውን የመከላከያ ምስክሮችን አቅርበው አሰምተዋል፡፡ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን መርምሮም አመልካቾች በመከላከለያ ማስረጃዎች የአቃቤ ሕግ ማስረጃዎችን ያላስተባበሉ መሆኑን ጠቅሶ በተከሰሱበት የወንጀል ድንጋጌ ስር ጥፋተኛ አድርጎአቸዋል፡፡ ቅጣቱን በተመለከተም የግራ ቀኙን የቅጣት አስተያየት ከሰማ በኋላ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በወጣው የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ቁጥር 1/2002 መሰረት በማድረግ አመልካቾች ሊቀጡ የሚገባው መነሻ ቅጣት በእድሜ ልክ ፅኑ እስርት መሆኑን ከያዘ በኋላ የግራ ቀኙን የቅጣት አስተያየት በመመርመር የተጠሪንም ሆነ የአመልካችን የቅጣት አስተያየቶችን ውድቅ አድርጎ አመልካቾችን በእድሜ ልክ ጽኑ እስራት እንዲቀጡ ሲል ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ የአሁኑ አመልካቾች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርደ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን መርምሮ በአመልካች ላይ የተሰጠውን የጥፋተኝነትም ሆነ የቅጣት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ አፅንቶታል፡፡ አመልካቾች የሰበር አቤቱታቸውን ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበውም ግራ ቀኙ ከከተከራከሩ በኋላ ችሎቱ አመልካቾች በግፍ ሰው መግደል ወንጀል ጥፋተኛ መባላቸውን የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ያፀናው ሲሆን የቅጣት ውሳኔውን በተመለከተ ግን አመልካቾች ሪኮርድ ያልቀረበባቸው መሆኑ በወንጀል ሕጉ አንቀፅ 82(1(ሀ)) መሰረት ቅጣትን ለማቅለል የሚያስችል ምክንያት መሆኑን ጠቅሶና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ተሻሽሎ በወጣው የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ቁጥር 1/2002 መሰረት መጠኑን አስልቶ አመልካቾች በአንድ ማቅለያ ምክንያት ከእርከን 38 ወደ

እርከን 35 ዝቅ ተደርጎላቸው በዚሁ እርከን ውስጥ እያንዳንዳቸው በ19 (ሃያ አምስት አመት) ፅኑ እስራት እንዲቀጡ በማለት ወስኗል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም፡- አመልካቾች በሟች የግድያ ድርጊት ላይ የተሳተፉ ስለመሆኑ በቂና አሳማኝ ማስረጃ አቃቤ ሕግ ያለመቅረቡንና በሕጉ አግባብ ያለመመስከሩን፣ የአቃቤ ሕግ ምስክሮች ቃል ልዩነት ያለበትና የማይታመን መሆኑን፣ አመልካቾች ጥፋተኛ የተባሉበት ድንጋጌ ለጉዳዩ አግባብነት የሌለው መሆኑንና የቅጣት ውሳኔውም ሕጉን መሰረት አድርጎ ያልተሰጠ መሆኑን ዘርዝረው የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እንዲለወጥላቸው ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ አቤቱታው ተመርምሮም አመልካቾች ጥፋተኛ የተባሉት ከምክንያታዊ ጥርጣሬ ውጪ ተመስክሮባቸው ነው? ወይስ አይደለም?፣ ይህ ቢታለፍ አመልካቾች ጥፋተኛ የተባሉበትን ድንጋጌን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለዚህ ሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ሊቀርብ ባለመቻሉ በፅሑፍ መልስ የመስጠት መብት ታልፏል፡፡

የጉዳዩአመጣጥአጠርአጠርባለመልኩከላይተገለፀውሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልገው አበይ ነጥብ፡-

አመልካቾች የወንጀል ድርጊቱንን ፈጽመዋል ተብሎ በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 539 (1(ሀ) ድንጋጌ ስር ተጠያቂ መደረጋቸው በአግባቡ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለው ሁኖ አግኝተናል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው በአቃቤ ሕግ የክስ ማመልከቻ አመልካቾቹ ድርጊቱን ፈፀሙ የተባሉበት ጊዜ ሌሊት ሲሆን ሟችን አታልለው ወስደው በገዞ ላይ እያሉ በተለያዩ መሳሪያዎች ወግተውና ደብድበው ጉዳት አድርሰውባቸው ከወንዝ ውስጥ ላይ ጥለው መሄዳቸው መጠቀሱን ነው፡፡ አመልካቾች ድርጊቱን ክደው ተከራክረውም አቃቤ ሕግ አሉኝ ያላቸው ምስክሮች አቅርቦ አሰምቷል፡፡ አቃቤ ሕግ ያቀረባቸው ምክስክሮች የሰጡት ቃልም የሚከተለው ይዘት ያለው ነው፡፡

1ኛው ምስክር የአሁኑ 2ኛ አመልካች የአጎቱ ልጅ መሆኑን ጠቅሰው የሠጡት የምስክርነት ቃል፡- ድርጊቱ ተፈፀመ በተባለበት ጊዜ አመልካቾችና የስር 1ኛ ተከሳሽ ሚችን ከቤት አውጥተው እንወሰዷት፣ የስር 1ኛ ተከሳሽ የነበረው አገባሻለሁ በሚል በፍቅር ከሚች ጋር መቆየቱን፣ ድርጊቱ በተፈፀመበት ጊዜም አመልካቾችና የስር 1ኛ ተከሳሽ ሚችን ከነበረችበት ቤት አውጥተው እየወሰዱ እያሉ ኤፌርታ የሚባል ወንዝ መሻገሪያ ላይ ሲደርሱ የሥር 1ኛ ተከሳሽ ሳንጃ አውጥቶ ምስክሩን አንድ ነገር ከተናገርክ "ይህንን ሳንጃ ትበላለህ!" ብሎ ከአስፈራራው በኋላ ሚችን ከቀኝ ጉንጫ በሳንጃ ሲወጋት፣ የአሁኑ 1ኛ አመልካች ደግሞ ሚች ጠቅልላ በነበረችው ሻሽ አንገቷን ማነቁን፣ የአሁኑ 2ኛ እና 3ኛ አመልካቾችም በሚች ብልት ውስጥ ድንጋይ ማድረጋቸውን፣ ሚች ወደፊት ስትወድቅም አራቱም ተከሳሾች የውሃ ዳር ድንጋይ ላይ ገድለው መውርወራቸውን መመልከቱን፣ ጉዳዩን የቀበሌ ሊቀመንበር አሳውቆ ለፖሊስ በማመልከት በ26/03/2005 ዓ/ም እስክሬኑ መገኘቱንና በወቅቱ ለሚመለከተው አካል ያልተናገረው ለነፍሱ በመፍራት ምክንያት መሆኑን ዘርዝሮ መመስከሩን የሚያሳይ ነው፡፡ 2ኛው የአቃቤ ሕግ ምስክር የሰጠው የምስክርነት ቃልም ከ1ኛው ጋር ተመሳሳይ መሆኑን የሥር ፍርደ ቤት በውሳኔ ላይ ጠቅሶአል፡፡ የህምክምና ማስረጃው ይዘትም በሚች ፊትዋ ግንባር ላይ በግጭት ምልክት በግምት ሁለት ሳንቲሜትር የሚሆን ቁስል መኖሩን፣ ፊትና በግራ ጉንጮዋ ላይም ቁስል መኖሩን እንዲሁም በአፏና በቀኝ ጆሮዋ ላይ የደም ምልክት ያለ ስለመሆኑ የሚጠቅስ መሆኑን የስር ፍርድ ቤት በውሳኔው ላይ አስፍሮታል፡፡

እንግዲህ የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካቾችን ጥፋተኛ ለማድረግ በአቃቤ ሕግ በኩል የቀረቡትን ማስረጃዎች ይዘት ከላይ የተጠቀሰው መሆኑን በውሳኔው ላይ የገለፁት ጉዳይ ሲሆን ፍርድ ቤቶቹ በፍርድ ሐተታው በግልጽ ያስቀመጡት ድምዳሜውም የአቃቤ ሕግ ምስክሮች ቃል አመልካቾች ሚቹን ስለመግደላቸው በጠንካራ የሰውን እና የአከባቢ ማስረጃነት የሚመደብ መሆኑንና የምስክርነት ቃሉም ተደጋጋፊነት ያለውና የሚታመን ሁኖ የአመልካቾች የመከላከያ ምስክሮች ቃል ግን ይህንኑ የአቃቤ ሕግ ማስረጃችን የምስክርነት ቃል ለማስተባበል የሚያስችል አለመሆኑን መግለጻቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ፍሬ ነገርን በማጣራትና ማስረጃን በመመዘን የደረሰበት ድምዳሜ በዚህ ረገድ ተመሳሳይ የሆነ ስልጣን ባለው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ሙሉ በሙሉ ተቀባይነት አግኝቷል፡፡ በመሆኑም አመልካቾች

በሟች ዘነበች ፈላሳ ሕልፈተ- ሕይወት ቀጥተኛ ተሳትፎ የነበራቸው መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠ በመሆኑ ይህ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪፐብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80(3(ሀ)) እና በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 ድንጋጌዎች መሰረት ከተሰጠው ስልጣን አኳያ አመልካቾች በወንጀል ተሳትፎ የነበራቸው መሆኑን በስር ፍርድ ቤቶቸ የተደረሰውን ድምዳሜ እንዳለ የሚቀበለው ነው፡፡

በመሰረቱ በአንድ የወንጀል ጉዳይ የሚቀርብ ማስረጃ በቂና አሣማኝ በሆነ ሁኔታ የወንጀል ድርጊቱ መፈፀሙንና የወንጀል ድርጊቱን ፈፃሚውን ማንነት በትክክል ለይቶ ማሳየት ያለበት ስለመሆኑ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 141 ድንጋጌ ይዘትንና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው፡፡ አንድ ሰው ለወንጀል ድርጊት ኃላፊ ተብሎ ቅጣት ሊወሰንበት የሚገባው ወንጀሉ መስራቱ ወይም መፈፀሙና ተሰራ ወይም ተፈፀመ የተባለው ወንጀል ደግሞ በተከሳሹ መፈፀሙ በበቂና በአሳማኝ ሁኔታ ሲጋገጥ ስለመሆኑ ከወንጀል ሕጉ አንቀጽ 23 (4)፣ 32፣ 40፣ 57፣ 58(1) እና ከወ/መሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 141፣ 142 እና 149 ድንጋጌዎች አገላለፅና መንፈስ መመልከት የምችለው ጉዳይ ነው፡፡ ማንም ሰው በዋና ወንጀል አድራጊነት ወንጀል እንዳደረገ የሚቆጠረው ወንጀሉን እርሱ ራሱ በቀጥታ ቢያደርግ ወይም በቀጥታ ባያደርግም እንኳን በመላ ሀሳቡና አድራጐቱ በወንጀሉ ድርጊትና በሚሰጠው ውጤት ሙሉ ተከፋይ በመሆን ወንጀሉን የራሱ ያደረገ ሆኖ ሲገኝ እንደሆነ በወንጀል ሕግ አንቀጽ 32/1/ለ/ በግልጽ ተደንግጓል፡፡ ከሳሽ የሆነው አቃቤ ሕጉም ይህንኑ በሕጉ የተጣለበትን ግዴታ መወጣት አለበት፡፡

ከላይ እንደተገለጸው አመልካቾች ሟች ዘነበች ፈላሳን ቀደም ሲል ከስር 1ኛ ተከሳሽ ጋር ባደረገችው የግብረ ስጋ ግንኙነት አርግዛ የነበረችውን ከወላጆችዋ ቤት ጠርተው በማስወጣት በእለቱ ከሰዓት በኂላ አቶ ፊቃ ሲዳ ወደሚባለው ሰው ቤት ወስዶ በማስቀመጥ እስከ ምሽቱ 3፡00 ሰዓት ካቆዩ በኂላ ተከሳሾቹ ከሌሎች የሟች ዘመድ ከሆኑት ሁለት ልጆች ጋር የተወሰነ ያህል መንገድ ከሸኟቸው በኂላ ዘመዶችዋ ሲመለሱ ቀሪዎቹ ተመላሾች ወደ ኤፍር ወንዝ መሸጋገሪያ ድልድይ አጠገብ ሲደርሱ የአቃቤ ሕጉን 1ኛ ማስረጃ የስር 1ኛ ተከሳሽ ሳንጃ አውጥቶ በማስፈራራት የወንጀል ድርጊቱን እንዳይናገር ካስፈራራው በኂላ የወንጀል ድርጊቱን መፈጸማቸው መመስከሩ አቃቤ ሕግ አመልካች ሟችን ለህልፈት የዳረጉት መሆኑን በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 141 ድንጋጌ ስር በተቀመጠው የማስረጃ መለኪያ፤ በቂና አሳማኝ በሆነ ሁኔታ፣ ያስረዳ መሆኑን

የሚያስገነዝብ ነው፡፡በሌላ አነጋገር የአቃቤ ሕግ ምስክሮች በወቅቱ ስለነበረው አጠቃላይ ሁኔታ የተመለከቱትን፣ የተገነዘቡትን ኩነት ምስክርነት ቃል ሰጥተው የተመለሱ ሲሆን በስር 1ኛ ተከሳሽና በሚቿ መካከል ለድርጊቱ መፈፀም ምክንያት የሆነውን ነገር ጭምር መስክረዋል፡፡ በመሆኑም አመልካቾች በድርጊቱ ቀጥተኛ የሆነ ተሳትፎ የነበራቸው መሆኑ በአቃቤ የአይን ማስረጃዎች የተነገረባቸው ሲሆን አመልካቾች በመከላከያ ማስረጃዎቹ ያልተደገፉ መሆኑን ፍሬ ነገሩን የማጣራትና ማስረጃን የመመዘን ስልጣን ያላቸው ፍርድ ቤቶች ያረጋገጡት ጉዳይ ሁኖ ስለአገኘነው አመልካቾች ለወንጀሉ ተጠያቂ ልንባል አይገባም በማለት የሚያቀርቡትን ቅሬታ አልተቀበልነውም፡፡

ሌላው አመልካች የወንጀል ተጠያቂነት ሊወድቅ የሚችልበትን የሕግ ክርክር ያቀረቡ ሲሆን እኛም ይህንኑ የሕግ ጥያቄ እንደሚከተለው ተመልክተናል፡፡

በመሰረቱ የሰው ግድያ ወንጀል በወንጀል ሕግ አንቀፅ 539(1(ሀ)) መሰረት ድርጊት ፈጻሚውን ሊያስጠይቅ የሚችለው ድርጊቱ ሆነ ተብሎ አስቀድሞ በማሰብና በመዘጋጀት ሲፈፀም ወይም በአንቀጽ 84 ወይም 86 ስር የተመለከቱት አክባጅ ሁኔታዎች በተገኙበት ሁኔታ የወንጀል አድራጊው በተለይ ጨካኝ፣ ነውረኛ ወይም አደገኛ መሆኑን ሲያመለክቱ ስለመሆኑ ተጠቃሹ ድንጋጌ በግልጽ ያሳያል፡፡ ከዚህም መገንዘብ የሚቻለው በድንጋጌው ስር የተመለከቱት የወንጀሉ ማቋቋሚያ ነጥቦች በየራሳቸው መቆም የሚችሉ ነጥቦች ስለመሆናቸው ነው፡፡

የወንጀል ህግ አንቀጽ 540 ድንጋጌ ሲታይ ደግሞ፡-

"ማንም ሰው አገዳደሉ በአንቀጽ 539 የተመለከተውን ያህል ከባድ ወይም በአንቀጽ 541 የተመለከተውን ያህል ቀላል ባልሆነ ሁኔታ አስቦ ሌላ ሰውን የገደለ እንደሆነ፤ ከአምስት ዓመት እስከ ሃያ ዓመት በሚደርስ ጽኑ እስራት ይቀጣል በሚል አስቀምጧል፡፡

በመሠረቱ በወንጀል ሕጉ አንቀፅ 539 እና 540 መሠረት የሚፈፀሙ ግድያዎች ሆነ ተብሎ ወይም በማወቅ /አስቦ/ የሚሰሩ ናቸው፡፡ በዚህ ረገድ ሁለቱ አንቀፆች ተመሳሳይነት አላቸው፡፡ ነገር ግን ሁለቱን አንቀፆች የተለያዩ የሚያደርጓቸው መሰረታዊ ነጥቦች መኖራቸው የሚታወቅ ነው፡፡ አንድ ሰው በወ.ህ.አንቀጽ 539/1/ሀ/ መሠረት ጥፋተኛ ሆኖ እንዲገኝ በዚሁ አንቀጽ የተጠቀሱት ሁኔታዎች ተሟልተው መገኘት አለባቸው፡፡ እነዚህን ሁኔታዎች ደግሞ ሰውየው ድርጊቱን ለመፈፀም ካነሣሣው ሃሣብ

እና ከድርጊቱ አፈፃፀም አንፃር በመመርመር የድንጋጌውን ትክክለኛ አፈጻጸም መለየት ይቻላል፡፡ በድንጋጌው ስለሃብ ሁኔታ የሚገልጹትን ሁኔታዎች ስንመለከትም አስቀድሞ የማሰብ ሁኔታ፤ ቂም በቀል፤ ጥላቻ፤ ቅናት ወዘተ----የሚሉ የሚገኙ ሲሆን ከባድ የድርጊት አፈፃፀም መኖርን የሚያመላክቱ ነጥቦች ደግሞ በወንጀል ሕጉ አንቀፅ 84 ስር የተመለከቱትና በተጨማሪም ፍርድ ቤቱ በአንቀጽ 86 መሠረት ከባድ ምክንያቶች ናቸው ብሎ የሚቀበላቸውን ሁኔታዎች የሚያካትቱ ናቸው፡፡

አንድ ሰው ከእነዚህ ከላይ ከተጠቀሱት የሃሣብ ሁኔታዎች ወይም የድርጊት አፈፃፀም አንዱን እንኳ ፈጽሞ ቢገኝ እና ይህም ሁኔታ ሲታይ ገዳዩ "በተለይ" ጨካኝ፤ ነውረኛ ወይም አደገኛ የሚያሰኝ አይነት ሆኖ ከተገኘ በአንቀጽ 539/1/ሀ/ መሠረት ጥፋተኛ ሊሰኝ እና ለዚሁ አድራጎት በሕጉ የተመለከተው ቅጣት ውሳኔ ሊተላለፍበት ይገባል፡፡

አንቀጽ 539/1/ሀ/ በቅድሚያ እንዲሟላ የሚፈልገው መሰረታዊ ነጥብ የአገዳደሉ ሁኔታ አድራጊው በተለይ ጨካኝ፤ ነውረኛ ወይም አደገኛ መሆኑን የሚገልጽ ሆኖ መገኘትን ነው፡፡ በድንጋጌው ስር "በተለይ" የሚለው ቃል የሚያስገነዝበው ከተራ አገዳደል ወይም የሃሣብ ሁኔታ ውጭ በሆነ አድራጐት ወይም ለጥቃት መገልገያ የተደረገው መሣሪያ በሟች ላይ ስቃይና መከራ ማሣደር እንዳለበት፣ ግድያውም ከተራው ሁኔታ የተለየ እንደነበር የሚያመለክት ነው ተብሎ ይታመናል፡፡ በህጉ በተለይ ጨካኝ ነውረኛ ወይም አደገኛ መባሉ የአገዳደሉ ሁኔታና የመግደያው መሣሪያ አደገኛነት፣ ፍፁም ጨካኝነትን፤ ነውረኛነትን ወይም የተጋነነ አደገኛነትን ማሳየት እንዳለበት የሚያስገነዝብ ነው፡፡ስለሆነም የወ.ሕ.አንቀፅ 539(1(ሀ)) የማክበጃ ልዩ ሁኔታዎች በመኖራቸው ምክንያት ሆን ተብሎ የተፈፀመው ግድያ "ከባድ የሰው ግድያ" የሚባልበትን ምክንያቶች የያዘ ነው፡፡ እነዚህ ልዩ ሁኔታዎች በሌሉበት አንድን ተከሣሽ በዚህ አንቀጽ ስር ጥፋተኛ ሊባል የማይችል መሆኑን የሕጉ ይዘትና መንፈስ ያሳያል፡፡ ከእነዚህ እና በተጠቃሹ አንቀፅ በፊደል "ለ" እንዲሁም "ሐ" ስር ከተመለከቱት የድንጋጌዎቹ ማቋቋሚያዎች ውጪ ሆን ተብሎ የሚደረግ ሰው የመግደል ወንጀል የሚያስቀጣው በአንቀጽ 540 ስር ነው፡፡

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመጣም አመልካቾች ነፍሰ ጡር የነበረችውን ሟች ዘነበች ፈላሳን ከወላጆችዋ ቤት አውጥተው ከወሰዱና ከሌላ ሰው ቤት ከአቆዩ በኋላ ሌሊት ላይ አብረው

ሲሄዱ ቆይተው በሳንጃ በመውጋት፣ በሻሽ አንገቷን በማነቅ፣ በብልቷ ድንጋይ በመክተት ገድለው በወንዝ ውስጥ ጥለዋት የሄዱና አስክሬኑ በሶስተኛው ቀን የተገኘ መሆኑ በሚገባ የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ሲሆን የድርጊቱ አፈጻጸም መነሻ ምክንያት ሲታይም በጥላቻ መንፈስ የተፈፀመ ስለመሆኑ የሚያስገነዝብ ከመሆኑም በላይ የአገዳደሉ ጊዜና ሁኔታም የአመልካቾቹን አደገኛነት፣ ነውረኛነትንና ጭካኔን የሚያሳይ ነው፡፡ እንዲህ ከሆነ ደግሞ አድራጎቱ በእለቱ በተፈጠረው ያለመግባባት የተፈፀመውና በተራ የሰው ግድያ ወንጀል ስር የሚሸፈን ሳይሆን በግፍ ሰው የመግደል ወንጀል በሚያስጠይቅበት የወንጀል ሕግ አንቀፅ 539(1(ሀ)) ድንጋጌ መሰረት የሚወድቅ ነው፡፡ የክልሉ አቃቤ ሕግ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በነበረው የክርክር ደረጃ አግባብ የሆነውን የወንጀል ሕግ አንቀፅ በመቀየር ችሎቱ ቢወስን አንቃወምም በማለት መከራከሩም ከተረጋገጠው ፍሬ ነገር አንፃር ጉዳዩ በፍርድ ቤቱ እንዳይታይ የማድረግ ሕጋዊ ምክንያት ያለው ይዘት ያለው ሁኖ አልተገኘም፡፡ ስለሆነም የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካቾችን በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 539(1ሀ) ስር ጥፋተኛ ያሉት አጠቃላይ የድርጊቱን አፈፃጸም ከተጠቃሽ ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ ጋር በማገናዘብ ሁኖ ስለአገኘነው በዚህ ረገድ የተሰጠውን ውሳኔ በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 195(2) (ለ-2) ድንጋጌ መሰረት በመቀበል በዚህ ረገድ የቀረበውን የአመልካቾችን ቅሬታ አልፈነዋል፡፡

ቅጣትን በተመለከተ አመልካቾች ሊቀጡ የሚገባው ጥፋተኛ በተባሉበት የሕግ ድንጋጌ መሰረት ነው፡፡ አመልካቾች በግፍ የሠው ግድያ ወንጀል መፈፀማቸው በሚገባ ተረጋገጧል፡፡ በወንጀል ሕግ አንቀጽ 539(1(ሀ)) ስር ጥፋተኛ የተባለ አጥፊ ደግሞ ሊቀጣ የሚገባው እድሜ ልኩን በጽኑ እስራት ወይም በሞት ነው፡፡

በመሠረቱ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፓብሊክ የወንጀል ህግ የአገሪቱን የወንጀል ህግ ግብ በአዋጅ ቁጥር 414/1996 አንቀጽ 1 ስር ሲደነግግ “የወንጀል ህግ ግብ ወንጀል እንዳይፈፀም መከላከል ሲሆን ይህንን የሚያደርገው ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው በቅድሚያ ማስጠንቀቂያ በመስጠት፣ ማስጠንቀቂያነቱ በቂ ባልሆነበት ጊዜ ወንጀል አድራጊዎቹ ተቀጥተው ሌላ ወንጀል ከመፈፀም እንዲቆጠቡና ለሌሎች ማስተማሪያ እንዲሆኑ ወይም እንዲታረሙ በማድረግ ወይም ተጨማሪ ወንጀሎች እንዳይፈፀሙ እርምጃዎች እንዲወሰዱባቸው በማድረግ ነው” በማለት ያስቀምጣል፡፡ ህጉ በአንቀጽ 87 ላይ ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎች ህጉ ሊደርስበት ያሠበውን ዓላማ

ለማረጋገጥ በሚቻልበት ሁኔታ በህጉ መንፈስ መሠረት መፈፀም እንዳለባቸው በመርህ ደረጃ ይደነግጋል።ይኸው አንቀጽ ቅጣቶችና የጥንቃቄ እርምጃዎቹ ምን ጊዜም ሠብዓዊ ክብርን በሚጠብቅ መንገድ መፈፀም እንደሚኖርባቸው ያስገነዝባል። የወንጀል ህጉ አንቀጽ 88 ሲታይም የቅጣቶች እና የጥንቃቄ እርምጃዎች አወሣሠንን በተመለከተ ዝርዝር ያሉ ንዑስ ድንጋጌዎችን አካቶ ይዟል። በዚህ አንቀጽ ስር ያሉ ንዑስ አንቀጾች የሚያሣዩት ፍርድ ቤቱ ቅጣቶችንና የጥንቃቄ እርምጃዎችን የሚወስነው የወንጀል ህጉን ጠቅላላ ክፍል ድንጋጌዎችን እንዲሁም ስለወንጀሎችና ስለቅጣታቸው የሚደነግጉትን የልዩ ክፍሉ ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ መሆኑን፣ ቅጣት ሊወሰን የሚገባው የወንጀል አድራጊውን ግላዊ የአደገኛነት መጠን ያለፈ የህይወት ታሪኩን ወንጀል ለማድረግ ያነሣሡትን ምክንያቶችና የአሣቡን ዓላማ የግል ኑሮውን ሁኔታ፣ የትምህርቱን ደረጃ፣ እንዲሁም የወንጀሉን ከባድነትና የአፈፃፀሙን ሁኔታዎች በማመዛዘን መሆኑን፣ የወንጀል ህግ ልዩ ክፍል ድንጋጌዎች እንደተጠበቁ ሆኖ ፍርድ ቤቱ እጅግ ቀላል ከሆነው ቅጣት አንስቶ እስከ ከባዱ ድረስ ያለውን በጥንቃቄ በመመርመር ለእያንዳንዱ ጉዳይ ተገቢ የሆነውን ቅጣት እንደሚወስን የቅጣት አወሳሳን ደንቡ በግልፅ ያሳያል። ከላይ እንደተገለጸው የወንጀል ቅጣት የሚወሰነው በወንጀል ሕጉ አንቀጽ 88(2) ስር የተመለከቱትን ሁኔታዎችን ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ነው። ይህ ችሎትም እነዚህ ሁኔታዎችን ተመልክቷል፤ አመዛዝኗልም።

አመልካቾች ጥፋተኛ የተባለበት ድንጋጌ ድርጊቱ በተፈጸመበትና ክርክሩ በዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ታይቶ ዳኝነት በተሰጠበት ጊዜ በነበረው የቅጣት አወሳሰን መመሪያ መሰረት ደረጃ ያልወጣለት የነበረ ሲሆን በተሻሻለው የቅጣት አወሳሰን መመሪያ ደግሞ ደረጃ የወጣለት ነው።

ከዚህ አንጻር ጉዳዩን ስንመለከተው የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካቾች እንዲቀጡ በመነሻነት የተያዘው የእድሜ ልክ ጽኑ እስራት ቅጣት ነው። አመልካቾች የቅጣት ማቅለያ ምክንያቶችን ያቀረቡ ቢሆንም የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ሳይቀበላቸው አልፎአል። በሌላ በኩል አመልካች የወንጀል ሪኮርድ የሌለባቸውና ይህም ለቅጣት ማቅላያነት ሊያዝላቸው የሚገባ መሆኑን የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔው ላይ መግለፁን ተመልክተናል። ይህንኑ መሰረት አድርጎም አመልካቾች ሊቀጡ የሚገባው መነሻ ቅጣት እድሜ ልኩን ጽኑ እስራት ሁኖ ይህ ደግሞ በእርከን 38 ስር

እንደሚወድቅና አመልካቾች የቅጣት ማክበጃ ምክንያት ያልቀረበባቸው ሲሆን የወንጀል ሪኮርድ ያልቀረበባቸው መሆኑ እንደ አንድ የቅጣት ማቅለያ ሊያዝላቸው የሚገባ መሆኑን በመገንዘብ ይህ የቅጣት ማቅለያ ድርጊቱ ከተፈፀመበት ጊዜ አንፃር ሲታይ በመመሪያ ቁጥር 1/2002 አንቀጽ 13(8) ድንጋጌ መሰረት ሶስት እርከን የሚያስቀንስ በመሆኑ ከእርከን 38 ወደ እርከን 35 መውረድንና በዚህ እርከን ውስጥ ተገቢውን ቅጣት መወሰን እንደሚጠይቅ ገልፆ አመልካቾችን እያንዳንዳቸውን በ19(አስራ ዘጠኝ አመት) ጽኑ እስራት እንዲቀጡ ሲል ወስኗል፡፡ ይህ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የቅጣት አወሳሰን የወንጀል ድርጊቱን አፈፃጸም፣ በቅጣት አወሳሰን መመሪያው የተዘረጋውን ስርዓትና በወንጀል ሕጉ ስለቅጣት አወሳሰን የተቀመጡትን መሰረታዊ መርሆችንና የወንጀል ሕጉን ግብ ያገናዘበ ነው ከሚባል በስተቀር የሚነቀፍበትን የህግ አግባብ አላገኘንም፡፡

ሲጠቃለልም ከላይ በዝርዝር በተመለከቱት ህጋዊ ምክንያቶች የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት የጥፋተኝነትም ሆነ የቅጣት ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ስላልተቻለ ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በሲዳማ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 28320 በ15/09/2005 እና በ18/11/2005 ዓ/ም ተሰጥቶ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 60077 ጥቅምት 27 ቀን 2006 ዓ/ም ሙሉ በሙሉ ጸንቶ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት 61038 ሚያዚያ 08 ቀን 2006 ዓ/ም የቅጣት ውሳኔ ብቻ ተሻሽሎ የፀናው የጥፋተኝነትና የቅጣት ውሳኔ በወ/መ//ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 195(2)(ለ-2) መሰረት ጸንቷል፡፡
2. አመልካቾች በግፍ ሰው መግደል ወንጀል ጥፋተኛ ተብለው እያንዳንዳቸው በ19/(አስራ ዘጠኝ አመት) ጽኑ እስራት እንዲቀጡ መወሰኑበአግባቡነውብለናል፡፡

3. በአመልካቾች ላይ በክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የተሰጠው የቅጣት ውሳኔ የፀና መሆኑን አውቆ በተወሰነባቸው የቅጣት መጠን መሰረት ተከታትሎ እንዲያስፈፅም ለክፍሉ ማረሚያ ቤት ትዕዛዝ ይድረስ ብለናል፡፡ ይጻፍ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ወ